

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ
Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ
Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського, м. Вінниця
Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир
Ізмаїльський державний гуманітарний університет, м. Ізмаїл
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський
Київський національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, м. Київ,
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ
Мукачівський державний університет, м. Мукачево;
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, м. Полтава
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м.
Херсонський державний університет, м. Херсон
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ ТА СТУДЕНТІВ**

Випуск 7

**м. Бердянськ, м. Вінниця, м. Житомир, м. Івано-Франківськ, м. Ізмаїл,
м. Кам'янець-Подільський, м. Київ, м. Кропивницький, м. Мукачево, м. Полтава,
м. Ужгород, м. Умань, м. Херсон**

2-3 листопада 2020 р.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи: матеріали науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. Випуск 7. Бердянськ, Вінниця, Житомир, Івано-Франківськ, Ізмаїл, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Мукачеве, Полтава, Ужгород, Умань, Херсон, 2020. 361 с.

ОРГКОМІТЕТ

Бабюк Т. Й., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський

Білавич Г.В., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки початкової освіти, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ

Васютіна Т. М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики початкового навчання НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ

Воробець О.Д., кандидат філологічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Гергуль С. М., кандидат педагогічних наук, заступник декана з питань молодіжної політики та іміджевої діяльності, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, м. Чернігів

Голюк О. А., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, м. Вінниця

Гордус Н. О., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кабінету методики дошкільної та початкової освіти, м. Ужгород

Гудима Н. В., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методики початкової школи Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський

Довга Т. Я., кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький

Іванюк Г. І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології, Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

Ільїна Н. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти, Херсонський державний університет, м. Херсон

Кіліченко О.І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ

Кічук Н. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Академії вищої освіти України та Міжнародної академії педагогічних і соціальних наук, декан Педагогічного факультету, Ізмаїльський Державний гуманітарний університет, м. Ізмаїл

Коваль Л. В., доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ

Комар О. А., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фахових методик та інноваційних технологій, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань

Кондур О. С., доктор педагогічних наук, професор ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Коновальчук І. І., доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир

Коновальчук І. М., кандидат педагогічних наук, викладач кафедри початкової освіти та культури фахової мови, Житомирський державний університет імені Івана Франка

Коханко О. Г., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкового навчання НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ

Крамаренко А. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ

Лаппо В. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології Коломийського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ

Лапшина І.М., кандидат педагогічних наук, професор, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, м. Вінниця

Лимар Ю.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, м. Чернігів

Лисенко Н. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики дошкільної та спеціальної освіти, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ

Максимова О. О., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій, Житомирський державний університет імені Івана Франка

Марусинець М.М., доктор педагогічних наук, професор, Київський національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, м. Київ

Оліяр М.П., доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки початкової освіти, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ

Пантюк Т.І., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, м. Дрогобич

Пермінова Л. А., кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова, Херсонський державний університет, м. Херсон

Петухова Л.Є., доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету, Херсонський державний університет, м. Херсон

Попова О.І., кандидат педагогічних наук, доцент, Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ

Потапчук Т. В., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ

Поясик О. І., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки і психології Коломийського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ

Радул О.С., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти, Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький

Розлуцька Г. М., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Степанюк К. І., кандидат педагогічних наук, доцент, Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ

Стрілець С. І., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, м. Чернігів

Сугейко Л. Г., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти, Херсонський державний університет, м. Херсон

Танська В. В., директор навчально-наукового інституту педагогіки, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови, Житомирський державний університет імені Івана Франка

Ткаченко О. М., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти, Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький

Товканець Г.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти, Мукачівського державного університету, м. Мукачево

Турчина І. С., кандидат педагогічних наук, доцент, в.о.зав. кафедри дошкільної та початкової освіти, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, м. Чернігів

Федій О. А., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, м. Полтава

Шапошнікова І. М., кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і методики початкового навчання, Київський національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, м. Київ

Юрик О. М., методист з дошкільної і початкової освіти методичного кабінету управління освіти Ужгородської міської ради, м. Ужгород

Сучасні проблеми навчання, виховання та розвитку учнів початкової школи

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ГУВЕРНЕРА В СІМ'Ї

Беспала А. М.

*другий курс магістратури факультету
дошкільної, початкової освіти та мистецтв*

Лимар Ю.М., кандидат педагогічних наук, доцент
*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів*

В сучасних умовах пандемії попит на послуги гувернера значно зріс. А відповідно підвищився й рівень конкуренції між працівниками в цій галузі. Тому, щоб бути конкурентоспроможним на ринку праці, треба відповідати вимогам роботодавця. Оскільки в наданні послуг гувернера головним є взаємодія з дитиною, то необхідно правильно здійснити процес адаптації. Безумовно, існуючі види адаптації залежать від віку дитини. Однак значну роль у цьому процесі відіграє педагогічна майстерність і професійність гувернера. Знання методик розвитку дитини, прийомів, методів та великий багаж засобів освітнього процесу збільшує шанси на можливість працювати гувернером за гідну заробітну плату. Також обов'язковою є наявність позитивних особистісних якостей гувернера.

Ключові слова: гувернерство, гувернер, адаптація, процес.

Мені не потрібна нянька!

Перепрошую я не нянька, я ваш гувернер.

Кевін Бломфілд «Мій гувернер»

Гувернерство – це універсальна система сімейного виховання. Гувернер і гувернантка – це особи, які займаються індивідуальним навчанням і вихованням дітей, активізують розвиток особистості. Слово «гувернер» походить з французької мови і означає – найманий домашній вихователь дітей. Ця професія має свою багатостолітню історію і існує у всі часи людського існування [1].

У сучасних умовах пандемії, коли дитячі садочки та школи закривають на карантин, гувернерство набуло ще більшої значущості. Більшість батьків хочуть, щоб освітній процес їх дітей не зупинявся і тому, наймають, зазвичай, людей з вищою педагогічною, психологічною або медичною освітою. Але вища освіта не є єдиною вимогою до особистості гувернера. Щоб вас запросили на роботу в сім'ю треба підходити за всіма критеріями, які вказують роботодавці.

Наведемо перелік найбільш поширених вимог роботодавців до гувернера:

- бути відповідальним;
- мати гарне здоров'я;
- відповідати вказаному віковому діапазону;
- мати приємну зовнішність, бути охайним;
- досконало володіти українською, російською, рідше англійською мовою;
- мати можливість супроводжувати сім'ю за кордон;
- мати своїх дітей і, відповідно, позитивний досвід у вихованні дітей;
- мати досвід роботи в сім'ї, рекомендації і координати попередніх клієнтів;
- бути надійним, пунктуальним, стриманим, спокійним;
- не мати шкідливих звичок;
- мати прийнятний тип зайнятості : часткова, повна, вахта, супровід;п
- проживати не далі чим в годині їзди від сім'ї роботодавців;
- любити дітей;
- знати різноманітні методики раннього розвитку і не тільки;
- бути готовим до вивчення нового і впровадження його в систему виховання дитини;
- уміти працювати руками (в обов'язки няні нерідко входить прибирання дитячої кімнати, прання речей і приготування їжі для малюка; все це потрібно робити, не втрачаючи гідності і за відповідну плату).

Тільки після задоволення всіх зазначених у вакансії вимог, можна спокійно влаштуватися на роботу. Не варто йти на роботу, якщо не підходите хоч за одним критерієм. Під час співбесіди, а тим паче під час випробувального терміну ці прогалини помітять і, в подальшому, цей негативний відгук може зіпсувати ваше професійне резюме.

Першим і основним завданням гувернера є увійти у сім'ю, не порушивши її внутрішнього життя, не загостривши ті проблеми і конфліктні ситуації, які є у ній, завоювати довіру та прихильність усіх членів сім'ї. І, зрозуміло, встановити контакт з дитиною, завоювавши її довіру [2]. Цей початковий етап роботи гувернера називається «адаптація», тобто пристосування до нових умов як дитини й батьків, так і самого гувернера. Адаптація займає певний період часу. Дітям, особливо маленьким, властиво переживати при зміні звичного устрою, наприклад, коли в будинку з'являється абсолютно чужа тітка, а мама кудись йде.

Виділяють такі види адаптації:

1. Важка (2-3 місяці).
2. Середньої тяжкості (від 4-7 днів до кількох тижнів).
3. Легка (1-2 дні).

Відтак гувернер повинен знати декілька безпрограшних прийомів які можуть заспокоїти малюка. Наприклад, нові, раніше йому невідомі казки або ігри, пісні. Також малюка можна приємно здивувати, склавши, наприклад, у нього на очах журавля або мишку з паперу і відразу ж організувавши з цими журавлем і мишкою гру. Всі ці безневинні хитрощі дозволяють перетворити прихід няні з суворої необхідності на довгоочікувану подію, рівну появі Діда Мороза [3].

У період адаптації гувернер має:

1. Організувати спільні зусилля вихователя і батьків.
2. Чітко обумовити час, на який батьки будуть залишати дитину.
3. Перекопати батьків, що у період адаптації слід уникати покарань дитини за погану поведінку, приділяти дитині максимум уваги, постійно демонструвати свою любов і прихильність до дитини, переконувати її в тому, що вони ніколи її не залишать.
4. Глибоко ознайомитись з умовами, у яких виховується дитина, з режимом дня, звичками, особливостями, дізнатися, як дитину ласкаво звуть вдома.
5. У перші дні роботи з дитиною гувернерові слід уникати неприємних процедур (уколи, зрізання нігтів, прийом ліків тощо). Не слід соромити дитину за невдачі (наприклад, не встигла попроситися у туалет).
6. Використовувати широкі можливості ігор-знайомств [2].

У залежності від набору особистісних якостей, вмінь та професійності гувернера, після випробувального терміну, протягом якого зазвичай проходить адаптація, остаточно вирішується чи залишається він на роботі в цій сім'ї чи, можливо, треба шукати іншу роботу.

Отже, ця професія є досить важливою та прогресивною. Про це свідчить заробітна плата гувернерів, які вміють правильно організувати процес адаптації дитини та членів родини до себе. Адаптація – найважливіший крок у роботі гувернера, тому треба володіти максимальною кількістю прийомів, методів та методик, які допоможуть зробити цей процес безболісним та швидким. Адже кожен може бути нянькою, а гувернером стає лише професіонал, який любить свою роботу та постійно вдосконалюється.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Особливості діяльності соціального гувернера. URL: <https://studfile.net/preview/5644604/>.
2. Проблеми початкового етапу роботи гувернера в сім'ї. URL: https://studopedia.su/5_6705_problemi-pochatkovogo-etapu-roboti-guvernera-v-simi.html.
3. Леонова В. І. Технологія роботи соціального гувернера. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/652/1/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9B%D0%B5%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%92.%D0%86.pdf>.

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Бойченко І. Ю., магістрантка 2-го курсу
педагогічний факультет*

*Кондур О.С., доктор педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ*

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується тим, що перед освітою постають нові завдання: школа повинна орієнтуватися на створення оптимальних умов для розвитку кожної дитини, спрямуватися не на навчання учнів чужим думкам, а на формування в них здібностей самостійно осмислювати навколишню діяльність.

Отже, тільки високоосвічена людина здатна вільно орієнтуватися у реаліях та імперативах сучасного світу, гармонізувати з ними процес своєї самореалізації, забезпечуючи оптимальну віддачу для себе і суспільства.

Розглянемо сутність поняття «інтелект». Сьогодні відомо кілька підходів до визначення його суті. Так, відповідно до Психологічного словника за редакцією В. Войтка, інтелект – це «мислительні здібності людини. У звичайному слововживанні, а також у працях авторів перших тестів інтелект, як вроджена, успадкована, отже незмінні за своєю силою здатність. Структура інтелекту дуже складна. Центральне місце в ній посідає здатність до виконання різноманітних операцій логічного мислення...».

Наступним поняттям, яке потребує навчання, є інтелектуальний розвиток. У педагогічній теорії, інтелектуальний розвиток визначають як процес розвитку інтелектуальних сил і мислення учнів, який відбувається в результаті всієї суми можливих життєвих впливів і взаємодій у тому числі й спеціально передбачених навчально-виховних процесів. Він залежить від наступних факторів:

- природні задатки,
- можливості мозку,
- соціальні фактори (активна діяльність, життєвий досвід тощо).

Молодший шкільний вік – це час входження дитини у нову для неї діяльність – навчальну, яка стає для неї провідною. У процесі цієї діяльності відбувається формування основних психічних процесів і якостей особистості, формуються новоутворення, які надають дитині можливість здійснювати регуляцію своєї діяльності та поведінки на певному рівні активності й самостійності, враховуючи при цьому особливості самої діяльності. Серед них найважливіші свобода, внутрішній план дій і рефлексія,

Свобода передбачає здібність молодших школярів свідомо висувати цілі діяльності, прогнозувати її хід і результати. Завдяки свободі молодші школярі можуть регулювати свою активність: вона стає основною для формування мотиваційного компонента навчальної діяльності, яка сприймається більшістю з них, як серйозна змістова діяльність, що веде до певного результату, важливого як для самої дитини, так і для оточуючих її дорослих.

Внутрішній план дій виявляється в здібності продумувати «шлях» досягнення певної мети. Дитина вміє самостійно добирати засоби, прийому діяльності, чому сприяє те, що в «молодшому шкільному віці вдосконалюються інтелектуальні процеси особистості».

Молодші школярі поступово переходять від сприйняття суто зовнішніх предметів і явищ до пізнання їхньої суті, відмінних ознак, а це передбачає наявність умінь порівнювати, відрізняти суттєві ознаки від несуттєвих, виділяти головне, аргументувати і обґрунтовувати свої судження, проводити аналогії, будувати елементарні висновки.

Сьогодні відомі різні теорії управління пізнанням і розвитком навчання, зокрема:

- концепція активного розвиваючого навчання (М.Данілов, Б.Єсіпов, М.Скаткін, І.Огородніков, Л.Занков, Г.Щукіна);
- концепція оптимізації навчально-виховного процесу (Ю.Бабанський);
- концепція проблемного навчання (М. Махмутов, І. Лернер, М. Скаткін) та ін.

Наукове обґрунтування розвиваючого навчання було здійснено Л.Виготовським. Згідно з його теорією існує два рівні розвитку дитячої особистості. Перший - актуальний, уже сформований, характеризується тим, що учень самостійно розв'язує інтелектуальні завдання. Другий - етап найближчого розвитку, що являє собою процес дозрівання, коли дитина ще не вміє виконувати певні завдання самостійно, але з якими може впоратися за допомогою інших.

Особливості інтелектуального розвитку молодших школярів необхідно враховувати у процесі організації їх навчальної діяльності.

СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Бурковець Д. О.,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавр

Барнич О.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,

М. Чернігів

Постановка проблеми. У постіндустріальному, інформаційному, суспільстві проблема комунікації є однією з найважливіших. Особливо це стосується освітньої сфери, покликаної забезпечити підготовку людини до життя у світі різноманітних зв'язків, відносин, комунікативних можливостей. Одним із джерел розвитку комунікативних можливостей особистості є професійно-педагогічна комунікація як особливий тип активного взаємообміну інформацією у професійній педагогічній діяльності.

Нова парадигма розвитку вітчизняної освіти актуалізує проблему формування висококваліфікованих педагогічних кадрів, які б майстерно володіли комунікативною компетентністю, в основі якої – комунікативні вміння. Причиною багатьох проблем, які виникають у педагогічній взаємодії, є недостатній рівень сформованості комунікативних умінь учителя. У практиці педагогічної діяльності труднощі виникають саме там, де вчитель не вміє спілкуватися з дітьми. А якщо батьки, а потім учитель не навчать дитину сприймати інформацію, ділитися інформацією, не навчать застосовувати її на практиці, дорослий, який виросте з такої дитини, не зможе пристосуватися до навколишнього життя, не матиме відповідальності ні перед суспільством, ні перед самим собою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виникнення комунікації зумовлене розвитком наукової думки. До неї вдавалися мислителі Давньої Греції Демосфен, Сократ, Арістотель; Давнього Риму — Аврелій, Гракх, Цицерон, Квінтіліан та ін. У XVI—XIX ст. з інсти-туалізацією педагогіки як самостійної науки, проблеми комунікації почали оформлятися в дидактичні принципи при-родовідповідності у Я.-А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, куль-туровідповідності та самостійної активності в А. Дістервега, практичної корисності у Дж. Локка та ін. XX ст. ознаменоване вивченням найрізноманітніших аспектів проблеми комунікації: форм, методів, структури, технології педагогічного спілкування, комунікативних потреб, здібностей, методів корекції комунікативної діяльності тощо.

Досліджувалися, зокрема, культура педагогічного спілкування й комунікативна майстерність учителя (Л. Виготський, І. Зязюн, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.); зміст і структура педагогічного спілкування (Г. Андреева, Б. Ломов, С. Максименко, П. М'ясоїд, Б. Паригін, П. Петровська, В. Семиченко та ін.); психологічні механізми педагогічного спілкування (О. Головаха, Е. Коваленко, Н. Паніна та ін.); комунікативні вміння вчителя та їх структурні компоненти (В. Абрамян, О. Бодальова, Н. Бутенко, А. Годлевська, В. Кан-Калик, А. Капська, О. Леонтьєв, Л. Савенкова, Т. Фатихова та ін.), технології розвитку комунікативної компетентності вчителя (М. Забродський, М. Коць, О. Мерзлякова та ін.).

Мета статті – проаналізувати сутність педагогічної комунікації; дати визначення поняттям "комунікація" та "педагогічна комунікація".

Виклад основного матеріалу. Термін «комунікація» (лат. – загальне; те, що об'єднує, спільне) вперше з'явився у теорії інформації як обмін або передача інформації (повідомлення).

Комунікація являє собою соціально обумовлений процес передачі інформації та обміну думками, почуттями між людьми в різних сферах пізнавально-трудова і творчої діяльності. Це акт і процес встановлення контактів між суб'єктами взаємодії за допомогою вироблення загального змісту переданої і сприйнятої інформації. У психології цей термін використовується як більш ширше поняття – не тільки як передача інформації, а ще й особливості поведінки людей у цьому процесі.

Комунікація в міжособистісному спілкуванні не тотожна лише обміну інформацією, оскільки:

- між людьми виникають певні міжособистісні стосунки;
- ці стосунки мінливі;

– "думка не дорівнює прямому значенню слова".

Дії, метою яких є смислове сприйняття, називають комунікативними. Кожна з них являє собою завершену операцію смислової взаємодії без зміни учасників комунікації.

У комунікативному процесі відбувається не просто рух інформації, а активний обмін нею, при якому особливу роль відіграє значущість того чи іншого повідомлення.

Як цілісну комунікативну одиницю спілкування можна розглядати тільки відносно як закінчений акт обміну думками в нескінченному процесі пізнавальної діяльності людини.

Акт спілкування або комунікаційний процес включає компоненти, обов'язкові для будь-якої комунікації:

- джерело інформації (відправник, комунікатор), що створює і відправляє повідомлення (людина, соціальна група);
- передавач (мозок, мовні органи), що перетворює, кодує повідомлення в сигнали, придатні для передачі (знаки мови, жести, міміку);
- канали зв'язку, здатні проводити сигнали;
- приймач, що сприймає і відтворює сигнал, що декодує прийняте повідомлення (органи сприйняття, мозок);
- адресат або одержувач інформації (реципієнт);
- відгук (набір реакцій одержувача після одержання послання);
- зворотний зв'язок (частина відгуку одержувача, що він передає назад відправнику);
- шум (незапланована статика або перекручування, які з'являються під час комунікаційного процесу і призводять до одержання іншого повідомлення ніж те, що було відправлено).

Ділове, у тому числі і професійне спілкування починається з того, що перед суб'єктом діяльності виникає певне функціональне завдання, яке йому необхідно вирішити, тобто працівник опиняється у проблемній ситуації, з якої повинен знайти вихід. Для цього він спочатку намагається зорієнтуватися в даній проблемній ситуації, розглядаючи варіанти можливого виходу. Залежно від результатів орієнтування формується певний комунікативний намір. Таким чином спілкування у психологічному змісті завжди є процесом вирішення комунікативного завдання. Орієнтування в умовах комунікативного завдання містять у собі орієнтування в зовнішній ситуації спілкування, в його цілях, в особистості співрозмовника тощо. Іноді, коли індивід попадає в нову, незвичну для нього ситуацію або спілкується з малознайомим співрозмовником, що цілком притаманно праці в туристській індустрії, йому доводиться зорієнтуватися не тільки до початку спілкування, але й під час його, чуйно стежити за реакцією співрозмовника і відбирати на ходу найбільш ефективні засоби.

Зорієнтувавшись, людина планує своє спілкування, уявляючи собі (як правило, несвідомо), що саме треба сказати. Надалі вона вибирає конкретні засоби, насамперед мовні, які будуть використані, тобто вирішує, як говорити. І тільки після цього здійснює саме повідомлення. Окрім цього, співрозмовник має контролювати ефективність спілкування, повинен встановити зворотний зв'язок, який сигналізує про те, що обрані зміст і засоби спілкування досягли своєї мети.

Комунікації можна класифікувати за різними ознаками. За основу класифікації можна виділити цілі, наміри та мотиви учасників як єдиний критерій і виділити наступні її види:

1. Інформативна комунікація – процес передачі інформації про світ, у якому живуть комунікатор і реципієнт.

2. Афективно-оцінна комунікація пов'язана з процесом засвоєння індивідом певної системи знань, норм і цінностей, що дозволяють йому функціонувати як повноправному члену суспільства.

3. Рекреативна (від лат. recreatio - відновлення) комунікація включає творчу, розважальну, відволікаючу, гумористичну та іншу інформацію, що допомагає розслабитися, відпочити, перенестися уявою, помріяти, пофантазувати. Як результат це сприяє відпочинку, відновленню сил людини, що були витрачені у процесі праці.

4. Переконаюча комунікація виражається у наказі, пораді, проханні й розрахована на те, щоб стимулювати яку-небудь дію. У процесі цієї комунікації люди намагаються вплинути на переконання або дії інших індивідів.

Залежно від мови повідомлення комунікацію можна розділити на вербальну, коли як знакова системи використовується мова, і невербальну, у разі використання, відповідно, невербальних знакових систем (екстралінгвістики - використання у мові пауз,

покашлювання, сміху, плачу, позіхань; паралінгвістики - характеристик голосу: темпу, тембру, висоти, гучності, наголосів, акцентів; кінесики - жестів, міміки, пантоміміки; контакту очей - спрямованості руху, частоти контакту, його тривалості; проксемики як використання міжособистісного простору – дистанції, взаєморозміщення під час спілкування, часових характеристик спілкування – час спілкування, запізнення тощо).

Таким чином, для повноцінного спілкування фахівець має володіти цілим рядом вмінь:

- швидко й правильно орієнтуватися в умовах спілкування;
- правильно планувати своє мовлення, вибирати зміст акту спілкування;
- знаходити адекватні засоби для передачі цього змісту;
- забезпечувати зворотний зв'язок, тощо.

Педагогічна комунікація – організація навчально-виховної діяльності на основі сприйняття, засвоєння, використання й передачі інформації з різних джерел.

Ефективність її залежить від можливості вимірювання, дозування інформації. Оптимальним технологічним ланцюжком у педагогічній комунікації є вимірювання й оцінювання синтаксичної (знакової), семантичної (змістової) та прагматичної (ціннісної) інформації.

Професійно-педагогічна комунікація як специфічний процес взаємообміну інформацією у системах "людина – людина", "людина – комп'ютер", "людина – комп'ютер – людина" є засобом здійснення професійної діяльності вчителя, майстерність якого має ґрунтуватися, з одного боку, на спеціальних професійних знаннях та різнобічних фахових умінь, а з іншого – на вмінні здійснювати взаємообмін інформацією з учнями, батьками, колегами, адміністрацією, працівниками освіти тощо, досягаючи взаєморозуміння. Успішність її реалізації забезпечує компетентність у здійсненні комунікації – інтегральне особистісне утворення, що поєднує усвідомлене розуміння вчителем цінності комунікативної діяльності, теоретичну і практичну готовність до її кваліфікованого виконання. Професійно-педагогічна комунікація є основною формою педагогічного процесу, продуктивність якого обумовлюється цілями й цінностями спілкування, прийнятими всіма його суб'єктами за норму індивідуальної поведінки. Розгортається вона у процесі спільної комунікативної діяльності людей (суб'єктсуб'єктної взаємодії), опосередкованої взаємообміном інформацією, за якої кожен з його учасників засвоює загальнолюдський досвід, суспільні, педагогічні, комунікативні, моральні та інші цінності, знання і способи комунікативної діяльності, виявляє, розкриває і розвиває власні психічні якості, формується як особистість і як суб'єкт комунікації. У цьому сенсі комунікація, комунікативна діяльність є важливими чинниками психічного розвитку людини.

У процесі педагогічної комунікації інформація виконує педагогічні функції (переконує та спонукає до певної поведінки, коригує моральні, інтелектуальні й комунікативні риси студента).

Педагогічні функції комунікації:

- інформаційна (реалізується у навчально-виховній діяльності та взаємодії між викладачем та студентами);
- пізнавальна (допомагає розумінню й визначенню навколишнього світу, особистості, колективу, себе);
- експресивна (дає змогу доступно, цікаво передавати знання, вміння й навички);
- управлінська (допомагає керувати своєю поведінкою і впливати на інших людей).

У зв'язку з цим комунікативність викладача є професійно значущою за своєю роллю. Комунікативність - це вияв комунікативних якостей, які сприяють успішній інформаційній взаємодії, що сприяє вирішенню конкретних питань.

Компоненти професійно-педагогічної комунікативності вчителя:

- наявність стійкої потреби в систематичному спілкуванні;
- взаємодія загальнолюдських та професійних показників комунікативності;
- емоційне задоволення на всіх етапах спілкування;
- наявність здібностей до педагогічної комунікації, набуття комунікативних навичок і вмінь.

Висновки. Таким чином, професійно-педагогічна комунікація дозволяє учителю досягти не лише взаєморозуміння в колективі, а також бачити видалені перспективи взаємодії, вселяючи, із ким спілкується, впевненість в успішному оволодінні знаннями, правильному особистісному зростанні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Волкова Н. П. Педагогіка : [підручник для студ. вищ. навч. закл.] / Н. В. Волкова. – К. : ВЦ “Академія”, 2001.
2. Волкова Н. П. Педагогічні комунікації : [підручник для студ. вищ. навч. закл.] / Н. В. Волкова. – Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2002.
3. Давыдов В. В. Основные проблемы развития мышления в процессе обучения / В. В. Давыдов // Хрестоматія по возрастній и педагогічеській психології. – М., 1981. – Ч. II. – 204 с.
4. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти / В. С. Лутай. – К., 1996. – 189 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ ВЗАЄМИН УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Васьківська Г.В.

Студентка VI курсу

Педагогічного інституту

Голота Н.М., кандидат педагогічних наук, доцент

Київський Університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

Анотація. У статті розглядаються особливості виховання партнерських взаємин учнів початкових класів у позакласній діяльності. Сучасне суспільство з його складною структурою і різноманітністю людських відносин потребує формування і розвиток партнерських взаємин, уміння налагоджувати взаємовідносини, шукати компроміс. Сучасна освіта висуває вимоги до розвитку особистості, яка була б здатна знайти своє місце в суспільстві. Концепція Нової української школи ґрунтується на педагогіці партнерства. Велике значення в розвитку партнерських відносин молодших школярів має позакласна діяльність дітей, організована для того, щоб допомогти учням більш яскравіше розкрити свій творчий хист, оцінити можливості, бути відкритим і готовим до всього нового й цікавого. Позакласна діяльність повинна відповідати віковим особливостям, інтересам і мотивації учнів. Для дітей створюються найбільш комфортні умови для творчості, прояву своїх захоплень, розкриття себе як особистості.

Ключові слова: виховання, партнерство, взаємини, позакласна діяльність, учні, розвиток, вікові особливості.

Концепція Нової української школи ґрунтується на якісно новому рівні побудови взаємовідносин між педагогами, учнями, їхніми батьками та громадськими організаціями. Партнерська педагогіка орієнтує школу на розвиток цілісної особистості. Між учителем, учнями та батьками мають встановитися партнерські відносини, ефективна взаємодія на засадах співпраці й співтворчості. А це передбачає стимулювання позитивних інтелектуальних почуттів, вибору учнями навчальних завдань та спонукання їх до самооцінки, самопізнання і самовдосконалення в різних видах діяльності.

Партнерство – взаємодія, в якій цілі і інтереси учасників збігаються або досягнення цілей одних учасників можливо лише через забезпечення інтересів і прагнень інших учасників. Партнерські взаємини молодших школярів з однолітками – це певний рівень відносин між молодшими школярами, що характеризується умінням домовлятися з однолітками, умінням почути іншу точку зору, навіть якщо вона розходиться зі своєю власною, умінням поставити спільну мету загальної роботи та отримати результат спільної діяльності.

Головним завданням педагогіки партнерства, в центрі якої - особистість дитини, її самобутність, самоцінність, є розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей дитини, максимальний їх вияв, ініціювання, врахування індивідуального (суб'єктивного) досвіду кожної дитини; допомога батьків у самовизначенні та самореалізації, формування в особистості культури життєдіяльності.

Оптимальним варіантом розвитку партнерських взаємин молодших школярів є позакласна діяльність - освітня діяльність, в якій форми роботи відрізняються від класно-урочної. Позакласна діяльність спрямована на забезпечення умов розвитку співробітництва, що відкривають школярам можливість самостійних дій у соціальному оточенні. Саме завдяки правильно сформованим навичкам партнерських взаємин, молодші школярі будуть ефективно комунікувати, їм вдасться уникнути багатьох стресових ситуацій в соціальному оточенні.

Позакласна діяльність має відповідати індивідуальним та віковим особливостям школярів. Для дітей створюються найбільш комфортні умови для творчості, прояву своїх захоплень, розкриття себе як особистості. В процесі такої діяльності діти із задоволенням беруть участь у роботі різних гуртків, факультативів. Їх починає цікавити діяльність громадських організацій і саме позакласна діяльність дає змогу задовольнити творчі потреби дитини, її прагнення до спілкування, формування громадської активності.

Отже, позакласна діяльність в сучасних школах має включати в себе різноманітні напрями роботи, а саме: традиційні позакласні та загальношкільні заходи, діяльність дитячих громадських організацій, робота гуртків, факультативів, секцій, клубів за інтересами. Саме організована спільна співпраця має позитивний вплив на виховання та розвиток молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук, І.В. Методика виховної роботи: навч. посібник / І.В. Андрощук, І.П. Андрощук – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – 320 с. – С.146– 155.
2. Матвієнко О. В. Виховання молодших школярів: теорія і технологія [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Матвієнко. – К. : Стило, 2006. – 543 с.
3. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : пос. для вчителів і методистів початкового навчання / О. Я. Савченко. – 2-ге вид., доповн., переробл. – К. : Богданова А. М., 2009. – 82 – 89 с.

МИСТЕЦТВО ЯК ЧИННИК ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Герб`як Л. С.,

магістрантка факультету початкової та мистецької освіти

Пантюк М.П., доктор педагогічних наук, професор

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

м. Дрогобич

Прилучення дитини до мистецтва розпочинається з сім'ї та родини і цей процес прийнято називати естетичним вихованням особистості. У родинному колі воно є, як правило, стихійним, не системним, узалежненим від традицій родини, мистецького хисту її членів, місця проживання, етнографічної специфіки регіону, клімату, природного середовища тощо. Естетичне виховання розглядається ученими як процес активний як у сенсі пізнання, так і у царині особистісної творчості, а його діяльнісний компонент – мистецька діяльність у всіх її виявах –сприяє становленню людини, визначає її ідеали і прагнення, може слугувати професійному становленню, забезпечує гармонійні стосунки з самим собою, оточенням, зокрема природним, має психотерапевтичний і рекреаційний характер.

Ключові слова: естетичне виховання, особистість, ідеали, творчість, учні, початкова школа, чинники.

У всі періоди існування людства мистецтво відіграло особливо вагомую роль у його культурному, духовному, освітньому житті. У часи криз і суспільного піднесення воно відіграло свою життєстверджуючу роль і допомагало людині рухатися власною життєвою дорогою, творити, самостверджуватися, насолоджуватися, переживати піднесення, страждання і труднощі. Кожна суспільна епоха творила свою мистецьку канву, яка відображала реальні події та стан суспільства в цілому та окремої особистості зокрема. Мистецькі твори у світовому вимірі є тим безцінним скарбом, який дає можливість оцінити і переоцінити людське життя, перемоги й поразки, проблеми та їх рішення, злети і падіння, кризи і відродження, любов і ненависть, біль і піднесення.

Мистецтво має стосунок до кожного народу, кожної країни, кожної людини не залежно від будь якої приналежності чи вікової категорії. Прилучення до мистецьких творів розпочинається з моменту народження людини. Колискова пісня, оздоблення житла і дитячої іграшки, ігри та забави, автентичний одяг та предмети побуту – це речі, які супроводжують людину з раннього віку і до останнього її подиху. У кожного народу вони свої, оригінальні, особливі, несуть специфічне навантаження і відіграють важливу життєву роль.

Прилучення дитини до мистецтва розпочинається з сім'ї та родини і цей процес прийнято називати естетичним виховання особистості. У родинному колі воно є, як правило, стихійним, не системним, узалежненим від традицій родини, мистецького хисту її членів, вміння та бажання виховувати дитину на кращих зразках народного чи класичного мистецтва, місця проживання, етнографічної специфіки регіону, клімату, природного середовища тощо.

В “Українському педагогічному словнику” С. Гончаренко стверджує, що естетичне виховання – “складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування й виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини” [2, 119]. Принагідно зауважуємо, що раннє прилучення дитини до мистецтва завжди забезпечує кращий результат такої освітньої діяльності. Системним воно стає у період переходу дитини до організованих занять у дитячому садку, а системним і науковим – у період навчання у початковій школі, коли дитина під керівництвом педагога методично і послідовно знайомиться з видами мистецтва, його засобами, напрямками, функціями, засобами і вперше починає свідомо творити у різних мистецьких жанрах.

Дещо узагальнену дефініцію естетичного виховання подано в педагогічному словнику за редакцією М. Ярмаченка. Тут наголошується на тому, що естетичне виховання – “формування естетичного досвіду особи, необхідного для її самоствердження” [5, с. 175], де під естетичним досвідом розуміється єдність поглядів, ідеалів, почуттів, смаків, потреб тощо. Особливо наголошуємо на положенні про те, що мова іде про самоствердження людини. З огляду на це вагомість мистецтва та його вплив на людину важко переоцінити.

Синкретичне визначення естетичного виховання подали автори енциклопедії освіти, які акцентують увагу не на естетичному вихованні, а пропонують поняття, на наш погляд, дещо ширше – «естетична освіта»: “процес педагогічної взаємодії спрямований на формування естетичних знань, умінь, навичок і досвіду художньо-естетичної діяльності, розвиток естетичної свідомості особистості, емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва, людини і світу” [3, с. 264]. Воно є головним вектором гуманістичної парадигми освіти, універсальним засобом особистісного розвитку, гарантією успішної самореалізації особистості в умовах сучасності [5, с. 266].

Виходячи з цього визначення слід наголосити, що естетичне виховання розглядається ученими як процес активний як у сенсі пізнання, так і у царині особистісної творчості, а його діяльнісний компонент – мистецька діяльність у всіх її виявах сприяє становленню людини у різних сферах життя, у значній мірі визначає її ідеали і прагнення, може слугувати професійному становленню як професіонала-фахівця, забезпечує гармонійні стосунки з самим собою, оточенням, зокрема природним, має психотерапевтичний і рекреаційний характер. Саме тому прилучення молодших школярів до естетичної діяльності, формування у них високих моральних ідеалів і тонкого відчуття мистецтва й краси у всьому: природі, людських взаєминах, сприйнятті себе вважаємо важливим завданням сучасної школи та усіх інституцій, що причетні до становлення особистості.

З цих визначень випливає, що головною сутністю сучасного розуміння естетичного та мистецького виховання є спрямування особистості до сприйняття і відчуття прекрасного у всьому, що оточує людину.

О. Вишневський розглядає естетичні почуття та прилучення до цінностей мистецтва як складову духовності особистості. Кожна людина, на його думку, прагне довершеності, “звідси йде переконання, що естетичне є почуттям духовним, складовою духовності та як і вона сама, – “розлите” по всій системі цінностей. Воно підносить людину над рутинністю життя, внаслідок чого вони – цінності – приймаються нею як щось більше, вище, ніж лише правилоподібні норми і вимоги” [1, с. 227]. Ціннісний підхід у справі естетичного виховання школярів бачиться нами важливим елементом становлення особистості. У класичному, народному і сучасному мистецтві дитина зустрічається з різними цінностями та їх антиподами: добро – зло, честь – безчестя, любов – ненависть, мудрість – безумство, співчуття – жорстокість тощо. Справа власне не у їх наявності чи відсутності, а в умінні вирізняти загальнолюдські цінності та чесноти і привласнювати їх. Це – найважливіше завдання мистецького і естетичного виховання в умовах сьогодення, та, зрештою, і протягом усього часу існування людства.

З огляду на це слід наголосити на необхідності створення емоційного настрою під час занять у школі, зважаючи також на вікові особливості молодших школярів.

В умовах реалізації концепції Нової української школи педагоги ведуть активний пошук шляхів побудови такого освітнього процесу, який би гарантував успіх всебічного розвитку особистості. Отже, можемо стверджувати, що мистецько-орієнтований підхід у художньо-естетичному вихованні молодших школярів потребує, щоб учитель:

1) системно вивчав і добре знав індивідуальні особливості особистості молодшого школяра, специфіку його темпераменту, характеру, риси вдачі, погляди, смаки, звички, мистецькі уподобання;

2) умів діагностувати і знав реальний рівень сформованості психічних процесів та особистісних якостей: мислення, мотивів, інтересів, установок, спрямованості особистості, ставлення до праці, творчості, ціннісні орієнтації тощо;

3) заохочував і спонукав кожного вихованця до посиленої діяльності, оскільки поступове ускладнення та урізноманітнення завдань забезпечує прогресивний розвиток особистості;

4) своєчасно виявляв і усував причини, які можуть перешкодити досягненню мети, а якщо ці причини не вдається вчасно виявити і усунути – оперативно змінювати тактику естетичного виховання залежно від нових умов, що склалися, і обставин;

5) поєднував виховання із самовихованням особистості, допомагав школяру у виборі цілей, методів, форм самовиховання, виборі мистецького напрямку для творчості;

6) розвивав наполегливість, самостійність, ініціативу вихованців, уміло організовував і спрямовував мистецьку діяльність, забезпечував ситуацію успіху дитини, задоволення від отриманих результатів власної творчості.

Отже, питання і завдання естетичного виховання є важливою складовою освітнього процесу початкової школи в умовах сьогодення, оскільки чинять цілісний і комплексний вплив на становлення особистості, мають великий розвивальний потенціал, сприяють якійсь освіті людини з раннього віку. Естетичне виховання молодших школярів сприяє формуванню ціннісних орієнтацій дитини, розвиває почуття учнів, збагачує внутрішній світ дитини, формує бажання і прагнення відчувати і творити красу, дає ґрунт для розв'язання творчих задач, в результаті яких дитина засвоює естетичні цінності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник для студентів ВНЗ. – 2-е вид., доопрац. і доп. / О. Вишневський. – Дрогобич : Коло, 2006. – 608 с., 227
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Енциклопедія освіти / АПН України / гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Національна державна комплексна програма естетичного виховання / Уклад. І. А. Зязюн, О. М. Семашко // Рідна школа. – 1995. – № 12. – С. 29 – 52.
5. Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка– К. : Педагогічна думка, 2001 – 514 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ

Гергуль І.В.

III курс, філологічний факультет

Гергуль С.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики викладання іноземних мов

*Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів*

Тези присвячені дослідженню особливостей формування медіаграмотності в учнів початкової школи у процесі позакласної роботи. Доведено актуальність теми, проаналізовано ключові поняття «позакласна діяльність» та «медіаграмотність», акцентовано увагу на функціях позакласної роботи (освітня, виховна, креативна, компенсаційна, рекреаційна, профорієнтаційна, інтеграційна, соціалізація, самореалізація), схарактеризовано поняття «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіакомпетентність», наведено тематику позакласних заходів щодо формування медіаграмотності в учнів початкової школи у процесі позакласної роботи

Ключові слова: медіаосвіта, медіаграмотність, учні початкової школи, Нова українська школа, позакласна робота.

Актуальність заявленої проблеми зумовлюється тим, що, з одного боку, теоретико-методологічні питання організації позакласної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах вже детально розроблені у науково-методичній літературі, а з іншого боку, сучасні світові виклики та новітні тенденції в освіті потребують модернізації змісту та форм позакласної діяльності серед окремих вікових груп учнів, зокрема, початкових класів. Також вкрай назрілим є питання формування медіаграмотності учнів, адже одним із пріоритетних напрямів розвитку педагогіки ХХІ століття є медіаосвіта. Це проголошено ЮНЕСКО, зазначено в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, що схвалена постановою Президії Національної академії педагогічних наук України від 20 травня 2010 року (протокол № 1-7/6-150) і оновлена у квітні 2016 року, після завершення експериментального етапу та отримання відгуків від учителів [1]. Концепція визначає головну мету медіаосвіти, перелік основних термінів, пріоритетні напрямки. Ідея концепції полягає у тому, що медіаосвіта ставить за мету – дбати про інформаційну безпеку держави, і готувати нинішніх школярів до взаємодії із сучасним медіапростором. У новому Державному стандарті початкової освіти [2] міститься змістова лінія медіаграмотності, тобто школяр НУШ має засвоїти навички зі сприйняття, аналізу, інтерпретації, критичного оцінювання інформації з різних медіа.

Проблема дослідження містить два ключових поняття – «позакласна діяльність» та «медіаграмотність». Отже, зупинимось на них більш докладніше.

Виступаючи складовою частиною навчально-виховного процесу початкової школи, позакласна робота має на меті ті ж самі практичні, загальноосвітні та виховні цілі, як і урочна форма навчання. В цілому вона сприяє розвитку інтересу учнів до самостійної діяльності, підвищенню рівня практичних навичок і вмінь учнів, а також розширенню їх світоглядного, культурного та загальноосвітнього рівнів. Основними функціями позакласної роботи з учнями дослідники називають наступні: освітня (одержання позапрограмних знань); виховна (зокрема, збагачення і розширення культурного простору освітнього середовища); креативна (розвиток творчого потенціалу особистості учня); компенсаційна (доповнення базового компоненту освіти новим змістом, напрямками та сферами діяльності); рекреаційна (організація змістовного дозвілля як сфери відновлення психофізичних сил учня); профорієнтаційна (сприяння у визначенні життєвих планів учня, формування стійкого інтересу до соціально значимих видів професійної діяльності); інтеграційна (збагачення змісту знань учнів основами інших навчальних дисциплін); соціалізація (засвоєння учнем соціального досвіду на основі взаємодії з іншими суб'єктами навчання); самореалізація (самовизначення учня у соціально-культурних формах життєдіяльності, проживання ним ситуацій успіху) [3, с. 30].

Наукове осмислення питання формування медіаграмотності учнів початкової школи у процесі позакласної діяльності є актуальним і недостатньо вивченим у наш час. Протягом останніх десятиліть проблему використання медіа засобів в освітньому процесі школи розглянуто в різних аспектах. Зокрема, питання теорії та практики впровадження

медіаосвіти в освітній процес з метою підвищення рівня медіаграмотності педагогів досліджують: Г. Васянович, Н. Духаніна, Ю. Казаков, А. Литвин, Г. Онкович, І. Сахневич та інші. У різні роки проблемі медіаосвіти були присвячені дослідження О. Баранова, І. Вайсфельдера, С. Гуділіна, Л. Зазнобіної, І. Левшина, С. Пензіна, Г. Полічко, А. Спичкіна, Ю. Усова, А. Федорова, А. Шарикова та ін..

Водночас у сучасних інтернет-ресурсах, статтях періодичних і фахових видань, методичних посібниках можемо спостерігати довільне трактування термінів «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіакомпетентність» та ін. Так одні вчені схиляються до думки, що це результат медіаосвіти, який включає в себе здатність експериментування, інтерпретації та створення медіатекстів (С. Worsnop), особливі знання, комунікативні та інформаційні вміння та навички, здатність до критичного аналізу (Г. Онкович), уміння аналізувати й синтезувати просторово-часову реальність, розуміти медіатекст (О. Федоров). Інші схиляються до того, що медіаграмотність – це умова грамотної та ефективної поведінки в умовах сучасної інформосфери, спосіб мислення, який характеризує не споживача інформації, а мовну особистість із задатками медіума, задіяну в процес медіаосвіти і знає мову медіакультури (Л. Антонова); комплекс навичок і вмінь не лише користуватися технікою мас-медіа та спілкуватися за їх допомогою, а насамперед розрізняти першорядну і другорядну інформацію, абстрагуватися від надлишкової, сповна сприймати зміст, «прочитувати» підтекст і тлумачити їх.

Ключовим поняттям медіаграмотності є критичне мислення – це комплекс усвідомлених дій і навичок, які використовуються для оцінювання інформації: достовірність вона, чи містить маніпуляції. Вивчаючи, аналізуючи, порівнюючи та співставляючи різноманітні погляди, теорії та практики, які сприяють формуванню у учнів початкових класів навичок інфо-медіаграмотності – допомагаємо дітям вчасно адаптуватися до сучасного, мінливого інформаційного середовища.

Світлана Митнік [6] зазначає, що розвиток медійної грамотності учнів початкових класів вимагає застосування медійних вправ і завдань у процесі позакласної роботи, а саме: на добір, аналіз, інтерпретацію, класифікацію, синтез, застосування поданої інформації в медіатекстах; завдання на створення простих медіатекстів тощо. На допомогу вчителя будуть книги, видані Академією Української Преси, а саме: «Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі: посібник для вчителя» [4] та «Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя» [5]. На користь буде використання завдань, які дозволяють опанувати навички критичного мислення, насамперед у сфері аргументації: пояснення деяких понять за допомогою відео, обговорення новин (телебачення, соціальні мережі). Також важливим є створення учнями власних медіа-продуктів (аудіо-відеозаписи, інтелектуальні карти, постери, лепбуки, буклети тощо), організація групової діяльності, коли учнів об'єднуємо в групи «Цікава», «Казкова», «Яскрава», «Незвичайна». Кожна група добирає вдома (вирізає з газет, журналів, рекламних буклетів, малюнків) новини відповідної тематики, які прикріплюємо на дошці «Парковка». Учень відповідної групи готує свій коментар до новин. Гра «Дизайнерський колаж»: завдання учнів – знайти зображення із різних джерел інформації. Комплекс ігор «Подарунок», «Дзеркало», «Добра тваринка» – дозволяють зробити в класі і між учнями так звану атмосферу психологічної захищеності.

Отже, особливостями формування медіаграмотності учнів початкової школи у процесі позакласної діяльності є організація та проведення заходів із використанням вчителем сучасних форм та методів навчання у процесі роботи з учнями, а й чітка організація їх самостійної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні URL: <https://bit.ly/37FzwhN>
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://bit.ly/31LxtVD>
3. Фруктова Я.С. Сучасні форми позакласної роботи з учнями. *Початкова школа*. 2017. № 1. С. 29–31.
4. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі: посібник для вчителя / Бакка Т., Голошапова В., Дегтярьова Г., Євтушенко Р., Іванова І., Крамаровська С., Мелешенко Т, Шкребець О. / За редакцією Волошенюк О., Дегтярьової Г., Іванова В. URL: <https://bit.ly/3kwzdJP>
5. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / Волошенюк О. В, Ганик О. В., Голошапова В. В, Дегтярьова Г.А, Іванова І. Б., Кожанова А. Ю., Пиза Г. Ю.,

Шкрбець О. О, Янкович О. І. / За редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. URL: <https://bit.ly/2HrxDL5>

б. С. Митник Шляхи формування навичок інфо-медійної грамотності учнів початкових класів у сучасному освітньому середовищі URL: <https://bit.ly/31LqjAH>

ПРОФІЛАКТИКА ТРАВМАТИЗМУ ПІД ЧАС ОРГАНІЗОВАНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Гондарук Ю.В., Притула О.І., Сайнецька О.П., студенти 2 курсу магістратури факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв
Пахальчук Н.О., кандидат педагогічних наук., доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця*

У статті розкривається проблема підготовки дітей до самострахування під час здійснення рухової активності. Автори пропонують використовувати у фізкультурно-оздоровлювальній діяльності спеціальні фізичні вправи та ігрові прийоми. Для ефективного попередження виникнення травм у процесі занять фізичною культурою доцільно виділити певні напрями профілактичної діяльності.

Ключові слова: профілактика травматизму, самострахування, молодші школярі, рухова діяльність, фізичне виховання.

Процес становлення особистості молодшого школяра передбачає всебічний фізичний розвиток [1; 2; 4; 5; 6]. Аналіз наукової літератури [3; 5 та ін.] виявив, що особливу увагу в процесі опанування учнями руховими діями необхідно звертати на попередження дитячого травматизму. Ефективна система безпеки має бути постійною та комплексною і передбачати такі види [3, 96-97]:

1. Конструктивна безпека фізкультурного обладнання (конструкції).
2. Кріпильна (особливо підвісного обладнання) та опорна безпека тренажера.
3. Безпека вихідного положення дитини на опорі чи у висі.
4. Страхувальна безпека дорослим (особливо при відносно високому положенні дитини над опорою чи нестійкому положенні на опорі).
5. Безпека рухово-ігрової діяльності дитини (враховуючи самостійну, без контролю з боку дорослого).

Важливо, щоб педагоги не лише дбали про створення безпечного розвивального середовища, а й формували у дітей навички самозахисту та самострахування. Уміння дитини самострахуватися значно знижує ризик отримання нею травми не лише під час виконання фізичних вправ, а й у повсякденному житті. Сформувати такі уміння можна за умови проведення системної роботи з питань безпеки життєдіяльності дітей, зокрема з навчання їх елементів самострахування.

Тому з молодшими школярами доцільно виконувати вправи типу «Захисти своє обличчя», «Не зіткнись з перешкодою», «Уникай небезпеки», «Обережно перелітай» тощо). Так, зокрема у вправі «Захисти своє обличчя» діти захищають своє обличчя від несподіваних зіткнень, прикриваючи його руками так, щоб крізь пальці можна було бачити те, що знаходиться попереду: іншу дитину, напрямок її руху, край майданчика, мата тощо. Також діти можуть виконувати визначену вправу з вихідного положення «лежачи на спині». У визначеному варіанті вправи учні перекочуються по мату, долонями захищаючи своє обличчя від несподіваних зіткнень під час перекочувань.

У вправі «Не зіткнись з перешкодою» діти можуть стояти за крок від стіни у вихідному положенні «основна стійка». За умовним сигналом учні падають на стіну, виставляючи руки перед грудьми і відхиляючи голову назад, щоб уникнути зіткнення голови і тулуба з перешкодою. У визначені вправи також виховується проста рухова реакція.

Також з молодшими школярами ми пропонуємо проводити на кожному уроці хвилинки безпечної поведінки, де розглядаються правила безпеки при виконанні рухових дій. Педагогу доцільно провести попереднє опитування типу: Чи умієш ти безпечно падати? Чи користуєшся ти захисною екіпіровкою для їзди на роliках, велосипеді, самокаті? тощо.

Ігровий прийом «Так або ні» допоможе педагогу здійснити діагностику засвоєної дітьми інформації. Так, учні за допомогою умовних сигналів відповідають на запропоновані твердження з техніки безпеки. Також можна використовувати мозковий штурм для розв'язання таких проблем: «Як безпечно падати на...», «Як піднятися після падіння», «Як уникнути падіння». Подаємо варіант розв'язання проблеми «Як безпечно падати на велосипеді»:

1. Головне, не кидати кермо. Під час падіння треба просто завалитись на бік. Якщо кинути руль – це одразу зламана ключиця.

2. Не можна втрачати педалі. Одна з ніг обов'язково має бути на нижній педалі. Таким чином, ми тримаємо велосипед. Якщо педалі паралельні одна одній, тоді дві педалі стануть центрами опори. Якщо ви втратили одну педаль, то інша автоматично падає вниз і ви так само втрачаєте контроль.

3. При падінні не виставляти убік руки і ноги. Потрібно групуватись, тоді з ліктями і колінами нічого не станеться.

4. Не можна гальмувати ногами. Потрібно гальмувати до повної зупинки велосипеда і тільки після цього ставити ноги на землю. В іншому випадку вас почне кидати по сидінню, через це можете кинути руль і в результаті опинитись на землі.

5. Привставати на перешкодах. Через всі перепони: лежачі поліцейські, каміння, гірки тощо ми їдемо на педалях, а не на сидінні. Тобто, потрібно піднятися й опиратись на педалі. Так ми амортизуємо велосипед. Якщо сидіти, то будь-який камінь може вибити з сідла.

6. Опустити сідло, щоб ваші ноги могли торкатись землі. Це для підстраховки.

7. Під час гальмування потрібно тримати велосипед максимально рівно.

8. Гальмувати можна спочатку лише заднім колесом. Якщо велосипед у вертикальному положенні, тоді «вмикайте» переднє гальмо. Якщо кермо повернуте, то переднім гальмом взагалі не користуватись.

9. На поворотах велосипед треба тримати якомога рівніше.

Варіант розв'язання проблеми «Як безпечно падати на роликах»:

1. Падати лише вперед. Підняти пальці рук вгору, щоб з асфальтом стикався тільки захист.

2. Коли відчуваєте, що впадете, не тримайтеся до останнього. Приготуйтеся до падіння.

3. При падінні знижуємо висоту, згрупуйтеся, присядьте якнайнижче.

4. Найуразливіші місця людини знаходять позаду, тому, в крайньому випадку постаратись впасти на бік (пам'ятати про зниження висоти падіння).

5. При падінні назад не розмахуйте руками і не випрямляйтеся, намагаючись відшукати баланс. Таким чином, ви збільшуєте площу удару та можете пошкодити куприк. Навпаки, зігніть ноги в колінах.

Наведемо правила уникнення падінь при їзді на роликах:

1. Правильне положення при катанні. Завжди пам'ятайте про правильну стійку ролера: нахил тулуба вперед і трохи зігнуті коліна, ролики на ширині плечей і приблизно на одному рівні носки черевиків.

2. Дивіться, куди ви їдете. Вибирайте безпечне місце для катання, де перешкод і перехожих буде по мінімуму. Відволікаючі чинники ні до чого, особливо, якщо ви – новачок. Ніколи не падайте на проїжджій частині або поблизу неї.

3. Якщо вже так трапилось, що на вашому шляху перешкода (яма, горбик, лежачий поліцейський, бруківка, земля тощо), її краще об'їхати. Якщо ж це неможливо, тоді ми трохи змінюємо нашу стійку, одна нога попереду другої приблизно на пів ролика, коліна ще більше зігнуті – в такій позі ви зможете упевнено тримати рівновагу, проїжджаючи перешкоду.

4. Швидкість їзди. Не потрібно гнатися за вітром. Вибирайте найкомфортнішу швидкість руху.

5. Надійні ролики. Щоб падати доводилося якомога рідше, необхідно, щоб у вас були якісні, надійні ролики, які підходять вам за розміром. Також для стійкості важливо туго затягувати черевики (але так, щоб вони не тиснули). Це знизить навантаження на м'язи і дозволить легко тримати баланс.

Таким чином, профілактика травм при заняттях фізичними вправами в дитячому садочку і вдома – це, передусім, усунення причин, що обумовлюють травматизм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Демченко О.П. Спостереження за емоційними реакціями дітей у процесі створення виховних ситуацій / О.П. Демченко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – № 5. – Луганськ, 2009. – С.105–114.
2. Пахальчук Н. А. Использование игр-путешествий в физическом воспитании детей старшего дошкольного возраста / Н.А.Пахальчук // Социально- педагогическая и медико-психологическая поддержка развития личности в онтогенезе : сб. материалов междунар. науч.-практ. конф., Брест, 15-16 апр. 2015 г. / Брест. гос. ун-т им. А.С.Пушкина ; редкол.: Г.Н. Казарчик, Т.В. Александрович, М.С.Ковалевич. – Брест : БрГУ, 2015. – С. 193-197.
3. Старченко А.Ю. Профілактика травматизму з дітьми старшого дошкільного віку під час застосування інноваційних технологій на фізкультурних заняттях / Старченко А.Ю., Дяченко Ю.Л. // Молодий вчений. – 2016. – Листопад. – С. 96-99.
4. Фізичне виховання учнів початкових класів у позакласній роботі загальноосвітніх навчальних закладів: навч.-метод. посіб. / В. В. Івашковський, О. І. Остапенко, М. В. Тимчик – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 172 с.
5. Pakhalchuk N.O., Holyuk O.A. Problems of physical activity in vocational training of future teachers / Pakhalchuk N.O., Holyuk O.A. // Physical education of students. – Kharkov, 2018. – VOL 22, № 1. – P. 45-50. – URL: <http://www.sportedu.org.ua/index.php/PES/article/view/535>.
6. Pakhalchuk N.O. Pedagogical conditions of activation of children's motional activity / N. O. Pakhalchuk // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал. – Суми: СумДПУ, 2016. – №7. – С. 80-90.

ПІДВИЩЕННЯ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІЧЕНОСТІ БАТЬКІВ

*Гуленко Т.В., Веретинська О.О., Мойсєєва С.О., студенти 2 курсу магістратури факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв
Пахальчук Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця*

У статті розкривається проблема підвищення фізкультурної освіченості батьків. Автори пропонують ознайомлювати батьків із педагогічними прийомами та використовувати певні етапи налагодження співпраці закладу освіти з родинами дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Для педагогічної громадськості думка про визначальний вплив сім'ї на розвиток особистості є безперечною.

Ключові слова: фізичне виховання, взаємодія, батьки, рухова діяльність, діти старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

У фізичному вихованні дітей у сім'ї важливу роль відіграє озброєння дітей елементарними знаннями з фізичної культури [2; 3; 4; 5; 6 та ін.]. На сьогоднішній день найбільш характерною ознакою сучасної концепції фізичного виховання є підвищення ролі фізкультурної освіти батьків у формуванні фізичної культури особистості дошкільників [5, 93].

Чим більше знань засвоюють діти, тим глибше у них розвивається абстрактно-теоретичний компонент рухової діяльності, вищими є результати у формуванні умінь і навичок, розвитку рухових якостей [2]. Для забезпечення загальної лінії виховання необхідна систематична робота закладів освіти з сім'єю.

Тому нами було запропоновані такі педагогічні прийоми:

– з метою підтримання бажання займатися фізичною культурою доцільно запровадити ведення обліку особистих досягнень дитини. Для цього кожній дитині були розроблені індивідуальні завдання в залежності від рівня рухової підготовленості, які були для дитини особистою перспективою. Перевага такого підходу полягала в тому, що за умов систематичності та сумлінного ставлення до занять кожна дитина могла покращити свій результат.

– використання стимулів-спонукань дитини до активного, зацікавленого оволодіння навчальним матеріалом (похвала, подяка, заохочення, переконання, роз'яснення, доказ, вказівка). Ці прийоми сприяли активізації вольових зусиль, утвердженню у свідомості

дошкільника впевненості у своїх силах, доступності в оволодінні фізичними вправами та закріплення їх як звичних дій.

– організація змагань (ігри на сімейному відпочинку «Хто далі пропливе», «Зроби як я та краще» тощо, під час катання на санчатах «Хто далі проїде», «Повернути та не впасти» тощо);

– заповнення спільно з батьками карток на правила безпеки під час виконання вправ спортивного характеру;

– придумування батьками спільно з дітьми ігрових завдань (типу зобразити на поверхні води ходьбу слона, метелика, кенгуру тощо; перед початком їзди на лижах придумати мотиваційні спонукання «Сильні, спритні та завзяті можемо все ми подолати», «Ми до цілі йдемо, дружно все поборемо» тощо).

Для покращення рівня теоретичної і практичної підготовленості батьків у питаннях фізкультурної освіти доцільно враховувати експериментальну методику О.Томенка та А.Старченко [5]. Через систему запланованих зустрічей, бесід, семінарів, консультацій і практичних занять можна вирішувались наступні завдання:

1. Надати батькам теоретичні знання з фізичної культури й вправ спортивного характеру, що необхідні для всебічного розвитку дітей.

2. Познайомити із альтернативними вправами спортивного характеру та сучасними методиками оздоровлення.

3. Навчити батьків вправам із використанням фітболів та іншого інвентарю, які можна проводити в домашніх умовах.

Вчені Л. Акоюн та Л. Погорелова виокремлюють етапи налагодження співпраці з батьками вихованців [1, 26]:

I етап – реклама, пропаганда діяльності закладу: оформлення інформаційних стендів, публікації на тематичних Інтернет-сторінках та власному сайті закладу, Дні відкритих дверей.

II етап – діагностика-моніторинг потреб родин: соціологічне дослідження запитів батьків, аналіз отриманих результатів, підбір найбільш ефективних форм і методів роботи.

III етап – психолого-педагогічна просвіта батьків вихованців: створення інформаційних стендів; ознайомлення батьків із кращими книгами про виховання, кращими розвивальними журналами для дітей, проведення батьківських зборів, «круглих столів», тренінгів, дискусій.

IV етап – спільна діяльність батьків і педагогів: укладення договорів про співпрацю, робота батьківських комітетів, проведення різноманітних заходів для дітей, благоустрій території дитсадка, обмін досвідом виховання, створення і діяльність сімейного Клубу.

V етап – контроль та аналіз проведеної роботи: тестування, опитування й анкетування батьків, підсумовування результатів та складання прогнозу подальшого розвитку позитивних тенденцій у співробітництві з родинами вихованців.

Визначемо можливу тематику консультацій для батьків: «Застосування інноваційних технологій у процесі навчання рухових дій»; «Особливості навчання дітей їзди на велосипеді та самокаті»; «Творчий підхід до формування рухових навичок на етапі закріплення їзди на лижах»; «Формування рухово-творчих здібностей у дітей у системі фізичного виховання»; «Використання фітбол-м'ячів у домашніх умовах»; «Зимові розваги для малят» тощо. Визначимо можливі рубрики усного журналу «Сонцеграй»: «Родинне читання», «Фізкультура у малюнках», «Дихальні смішинки», «А чи знаєш ти, що...», «Умій правильно падати...», «Фізкультхвилинки для дитинки» тощо.

Тематика інформаційних матеріалів може бути такою: «Техніка безпеки в русі», «Виховання рухових якостей», «Активність дитини в обмеженому просторі квартири», «Сонце, радість, велоспорт», «Самострахування в руховій діяльності», «Особливості використання фітбол-гімнастики» тощо.

Тематика брифінгу (зустрічі), де коротко розкривають зміст якогось одного актуального для батьків питання, може бути такою: «Загартовування: за і проти», «Подолання страху у виконанні рухових дій», «Народні засоби фізичного виховання дітей», «Виховання фізично здорових дітей природними засобами загартовування», «Фізичне виховання дітей у різних країнах світу» тощо.

Педагогічно виправданим засобом обміну досвідом сімейного виховання є батьківські конференції: «Фізкультура на повітрі», «Дитячий туризм», «Фізкультурний інвентар власноруч», «Знайди час на власне здоров'я», «Разом до здорового майбутнього тощо».

Таким чином, проблему оптимізації фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку та молодших школярів може вирішити через підвищення фізкультурної освіченості батьків. Необхідно залучати всі дієві чинники системи фізичного виховання, в тому числі і виховний потенціал сім'ї, що дає можливість впливати на організм дитини не епізодично, а перманентно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акопян Л. Співробітництво, партнерство, довіра / Л.Акопян, Л.Погорелова // Дошкільне виховання. – 2013. – №1. – С. 26-28.
2. Бабюк С.М. Педагогічні умови фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку у взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї : автореферат дис. ... канд. пед. наук / С.М.Бабюк. – К., 2011. – 20 с.
3. Демченко Е.П. Одаренный ребенок как личность с особыми потребностями в инклюзивном пространстве учебного заведения // SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 26th-27th. 2017. P. 61-71.
4. Пахальчук Н. А. Использование игр-путешествий в физическом воспитании детей старшего дошкольного возраста / Н.А.Пахальчук // Социально- педагогическая и медико-психологическая поддержка развития личности в оногенезе: сб. материалов междунар. нау.-прак. конф., Брест, 15-16 апр. 2015 г. / Брес. гос. ун-т им. А.С.Пушкина ; редкол.: Г.Н. Казарчик, Т.В. Александрович, М.С.Ковалевич. – Брест: БрГУ, 2015. – С. 193-197.
5. Томенко О.А. Фізкультурна освіта старших дошкільнят: інноваційна технологія: монографія / Томенко О.А., Старченко А.Ю. – Суми : ФОП Цьома С.П., 2016. – 154 с.
6. Pakhalchuk N.O., Holyuk O.A. Problems of physical activity in vocational training of future teachers / Pakhalchuk N.O., Holyuk O.A. // Physical education of students. – Kharkov, 2018. – VOL 22, № 1. – P. 45-50. – URL: <http://www.sportedu.org.ua/index.php/PES/article/view/535>.
7. Pakhalchuk N.O. Pedagogical conditions of activation of children's motional activity / N. O. Pakhalchuk // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал. – Суми: СумДПУ, 2016. – №7. – С. 80-90.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Гуменюк Д.М.,

2 курсу, спеціальність соціальна робота,

Гуменюк І. М., магістер, викладач кафедри соціальної роботи та психології Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу м. Кам'янець-Подільський

Анотація. Стаття присвячена аналізу проблем організації освітньо-виховного процесу у початковій школі. Автор акцентує увагу на провідних напрямках у вихованні учнів початкової школи, серед яких: формування моральних цінностей у школярів, залучення їх до активної самостійної діяльності, формування позитивної мотивації учіння, розвиток індивідуального потенціалу кожного учня. Важлива роль у розв'язанні означених проблем у статті належить учителю, основна функція якого полягає у створенні такого освітнього середовища, де учні виступали б активними суб'єктами.

Ключові слова: початкова школа, освітньо-виховний процес, мотивація учіння, моральні цінності, освітнє середовище.

В основі освіти XXI століття лежить концепції доступності освіти для людини. Основні її цілі: розвиток, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє використовувати набуті знання й вміння для творчого розв'язування проблем, критично мислити, опрацювати різноманітну інформацію, прагне змінити на краще своє життя й життя своєї країни.

Нестабільність світу, інтенсивність соціально-економічних та технологічних змін зумовлюють до постійного навчання протягом всього життя. Тому покладати на школу забезпечення Вашої дитини на все життя неприпустимо. В сучасній школі на перший план ставиться не накопичення інформації дитиною, а засвоєння інтелектуальних технік, освоєння великих об'ємів інформації. Основним в

навчання має бути інтерес, розвиток активності школяра, формування позитивного ставлення до процесу і результатів праці.

Освітня політика нашої держави передбачає реалізацію компетентнісного підходу як інноваційного засобу модернізації початкової освіти й досягнення якісно нового результату навчально-виховного процесу з урахуванням пріоритету соціалізації особистості молодшого школяра.

Ключовою фігурою у впровадженні оновлених цілей і змісту початкової освіти залишається учитель. Сучасний учитель постійно вдосконалює свою професійну майстерність, розуміє нові моделі навчальної програми, оновлює предметні і тематичні знання, опановує нові підходи до навчання і викладання. Одним із основних завдань вчителя є розширення психолого-педагогічних знань та вдосконалення професійних умінь в побудові навчально-виховного процесу, створення інноваційного простору для формування інтелектуальної, соціально активної, творчої особистості, що володіє необхідними для самовизначення та успішної самореалізації ключовими та предметними компетентностями. У центрі навчально-виховного процесу знаходиться учень, від творчої активності якого залежить успіх опанування шкільної програми.

Виклад основного матеріалу Сьогодні в умовах науково-технологічного прогресу перед сучасною школою постає низка проблем: в умовах традиційного навчання учні пасивно сприймають інформацію, не вміють застосовувати отримані знання на практиці, самостійно здобувати потрібну інформацію та безперечно - нові програми та підручники, які непосильні для дітей. Тому завдання вчителя створити таку систему навчання, яка б викликала інтерес у дітей, бажання вчитися, використання інноваційних методів, технологій. Із застосуванням сучасних методик викладання вчителя на уроках, можна вирішити проблеми, які постають перед сучасною школою [1].

Головна мета сучасної школи полягає в тому, щоб створити таку систему навчання, яка б забезпечувала освітні потреби кожного учня відповідно до його нахилів, інтересів та можливостей. Але зараз навчальний процес у школі зберігає невирішеними протиріччя між зростаючими вимогами суспільства до процесу навчання і загальним станом цього процесу, який потребує постійного вдосконалення; між досягнутим учнями рівнем знань, умінь та навичок і знаннями, вміннями й навичками, необхідними для розв'язання поставлених перед ними нових завдань; між фронтальним викладом матеріалу й індивідуальним характером його засвоєння; між розумінням матеріалу вчителем і учнями; між теоретичними знаннями й вміннями використовувати їх на практиці та інші. Коли ми говоримо про навчальний процес, то маємо на увазі тісну взаємодію учителя й учня, яка відбувається на уроці. Тому ми вважаємо, що ефективність навчання залежить саме від таких чинників [2]. Ключовою фігурою у впровадженні оновлених цілей і змісту початкової освіти залишається учитель. Сучасний учитель постійно вдосконалює свою професійну майстерність, розуміє нові моделі навчальної програми, оновлює предметні і тематичні знання, опановує нові підходи до навчання і викладання.

Сьогодні неможливо навчати традиційно: у центрі навчально-виховного процесу має бути учень. Від його творчої активності на уроці, вміння міркувати, обґрунтовувати свої думки, спілкуватися з учителем, учнями залежить успіх у свідомому опануванні шкільної програми. Відповідно до вимог Державного стандарту початкової загальної освіти учитель початкових класів повинен постійно удосконалювати процес навчання, що дозволяє дітям ефективно і якісно засвоювати програмний матеріал [3, с. 65]. Ми вважаємо, що основним завданням сучасного вчителя є залучення учнів до активної самостійної діяльності, перетворюючи школярів у її суб'єктів. Зацікавленість викликана вчителем на уроці, за певних умов може перерости в стійкий інтерес до знань. „Учень — це не посудина, яку потрібно заповнити, учень – це смолоскип, який потрібно запалити”. Тому, з перших днів навчання, потрібно уважно придивлятися до кожного учня, намагатися знайти та розвивати його позитивні риси. Від уміння вчителя своєчасно їх помітити, допомогти дитині відчути впевненість у своїх силах, надати своєчасну підтримку, створити сприятливі умови, атмосферу творчості залежить те, чи відчує дитина свою неповторність, чи виросте справжній талант.

Основою морального виховання учнів початкових класів є формування в них любові до рідного краю, до українського народу, готовності служити йому. Протягом чотирьох років навчання в початковій школі діти мають отримати уявлення про нашу країну, про захисників Батьківщини та їхні героїчні вчинки. У дітей необхідно формувати прагнення засвоїти прийоми спільної праці в колективі, сумлінно виконувати трудові доручення,

допомагати в разі потреби товаришам. Учні мають оволодівати трудовими вміннями і навичками, додержувати порядку на робочому місці, правил безпеки під час роботи з ручними інструментами, а також правил гігієни праці. У молодшому шкільному віці діти засвоюють основи свідомої дисципліни й колективізму. Вони вчаться узгоджувати свої дії з діями товаришів і старших, гратись і працювати в колективі. Педагог домагається, щоб учні правильно розуміли поняття „дружба” і „товаришування”, виховує в них бажання бути хорошим товаришем. Діти вчаться доброзичливо ставитись до людей, подавати в разі потреби їм допомогу, уважно ставитися до хворих, інвалідів, молодших дітей, відповідати за доручену справу, не підводити свій клас, бути дисциплінованими та слухняними. Учні повинні знати і виконувати правила для учнів, вміти розрізняти хороші і погані вчинки людей, справедливо оцінювати свої дії та дії товаришів. Діти мають бути чесними, сміливими, винахідливими, витриманими, наполегливими в досягненні поставленої мети, позбавлятися впертості, лінощів і вередування. Важливу роль у вихованні відіграє робота вчителя в якій він прагне, щоб вона приваблювала дітей змістовністю та емоційністю, викликала в них інтерес і активність, заохочувала до самоаналізу, самооцінки [4, с. 320].

Отже, вчитель залишається головною фігурою у процесі виховання молодших школярів. Саме від нього залежить подальший розвиток кожного вихованця. Тому ми вважаємо, що вирішення сучасних проблем, які постають перед початковою школою, можна вирішити спільною діяльністю та взаєморозумінням вчителя і учнів.

За результатами проведеного дослідження ми зробили висновки, що сучасній школі потрібний учитель, який міг би оновлювати, удосконалювати зміст і технологію своєї діяльності. Впоратися з цим завданням можна тільки за умови розумного поєднання традиційних та інноваційних форм і методів навчання. Запровадження інновацій викликане самими процесами, що відбуваються у суспільстві, в освітніх закладах, зміною ставлення до процесу навчання його суб'єктів: вчителів, учнів, батьків, громадськості. Та й самі форми і методи навчання з часом застарівають, а тому й потребують оновлення. Всі погодяться, що неможливо навчитися чогось на все життя, а отже, у освітян, виникла потреба постійно поглиблювати й оновлювати свої знання, уміння, навички, шукати активні форми навчання з метою підвищення мотивації до нього, підвищення ефективності. Забезпечити мотивацію до навчання можна лише тоді, коли орієнтуватися на справжні потреби тих, хто навчається, і створити умови для їх забезпечення. Саме з такою метою і мають розроблятися педагогами сучасні інноваційні технології навчання, виховання і розвитку дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мальчикова І.М. Особливості екологічного виховання дітей молодшого шкільного віку. Таврійський вісник освіти. 2013. С. 133-140.
2. Сучасні проблеми навчання в початковій школі. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/alonamoskalova2502/sucasniproblemi-navcanna-u-pocatkovij-sko>
3. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. / Михайло Миколайович Фіцула. Київ : Академвидав, 2007. 560 с.
4. Проблеми навчального процесу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://wiki.ciit.zp.ua/index.php>

СУТЬ ПОНЯТТЯ «ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» ТА ПОКАЗНИКИ ЇЇ СФОРМОВАНOSTІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Давиденко А.

студентка 2-го курсу магістратури факультету педагогіки та психології,

Васютина Т.М. кандидат педагогічних наук, доцент

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
м. Київ*

Анотація. У тезах здійснено аналіз теоретичних підходів до тлумачення понять «інформаційно-комунікаційна компетентність», «цифрова грамотність» в нормативних документах та наукових працях вчених. Охарактеризовано показники її сформованості у здобувачів освіти, можливості формування складових компетентності у інформатичній та інших освітніх галузях Державного стандарту початкової освіти. Окреслено показники сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкової школи, основні методичні орієнтири роботи вчителя в даному напрямі.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційна компетентність, інформатична освітня галузь.

Розвиток України як сучасної демократичної правової держави актуалізував проблему посилення цифрової освіти суспільства. Так, з упровадженням Концепції «Нова українська школа» та Державного стандарту початкової освіти, виникла гостра потреба у створенні сприятливих умов для формування та розвитку ключових компетентностей людини у всіх сферах та на всіх рівнях освіти. Однією з таких компетентностей є інформаційно-комунікаційна, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання відповідних засобів у навчанні та інших життєвих ситуаціях [1; с. 2].

У теорії педагогічної освіти є чимало праць, присвячених встановленню суті досліджуваного поняття та його складових. Так, на думку С. Трішиної, інформаційна компетентність – це інтеграційна якість особи, що є результатом віддзеркалення процесів відбору, засвоєння, переробки, трансформації і генерування інформації в особливий тип предметно-специфічних знань, дозволяє виробляти, приймати, прогнозувати і реалізовувати оптимальні рішення в різних сферах діяльності. О. Миронова інформаційну компетентність визначає як здатність ефективно виконувати інформаційну діяльність (при вирішенні професійних завдань, навчанні, повсякденному житті) з використанням ІКТ. Зайцева О. інформаційну компетентність характеризує як складну індивідуально-психологічну освіту на основі інтеграції теоретичних знань, практичних умінь в галузі інноваційних технологій і певного набору особистісних якостей. Л. Дідух тлумачить інформаційно-комунікативну компетентність особистості адаптивністю, вільним володінням вербальними і невербальними засобами спілкування, ставленням до пізнавальної діяльності, природного і соціального світу, до самого себе. О. Соснін визначає інформаційно-комунікаційну компетентність як можливість людини з одного боку орієнтуватися в динамічному соціокультурному середовищі і просторі різних культур, а з другого – нарощувати обсяги інформації і знань, вибудовувати власний стиль комунікацій, що вирізняється підвищеною особистісною активністю, новими принципами взаємодії в умовах сучасних соціокультурних трансформацій.

Цікавими для нас є підходи до визначення цифрової грамотності як основи інформаційно-комунікативної компетентності особистості. Так, Калінін В. та Калініна Л. вважають, що незважаючи на велику кількість наукових присвячених питанням цифрової освіти (С. Прохорова, Дж. Равен, О. Сисоєва, М. Спектор та ін.), єдиного терміна для визначення відповідної компетентності немає. У зарубіжних дослідженнях фігурує термін цифрова компетентність (digital competence) та цифрова грамотність (digital literacy). В обох випадках оволодіння даною складовою інформаційно-комунікаційної компетентності передбачає впевнене та критичне використання доступних технологій інформаційного суспільства для повсякденного спілкування, роботи та відпочинку [2; с. 86].

Формування досліджуваної компетентності у молодших школярів відбувається в процесі реалізації змісту безпосередньо інформатичної освітньої галузі та наскрізно через усі освітні галузі Державного стандарту початкової освіти.

Виходячи з мети інформатичної освітньої галузі, одним із завдань сучасного вчителя під час формування в учня початкової школи інформаційно-комунікаційної

компетентності, є підготовка особистості молодшого школяра до розв'язання проблем з використанням цифрових пристроїв, інформаційно-комунікаційних технологій та критичного мислення для розвитку, творчого самовираження, власного та суспільного добробуту, навичок безпечної та етичної діяльності в інформаційному суспільстві [1; с. 5].

Результатом сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності в учня є те, що він (відповідно до своїх вікових особливостей): знаходить, подає, перетворює, аналізує, узагальнює та систематизує дані, критично оцінює інформацію для розв'язання життєвих проблем; створює інформаційні продукти та програми для ефективного розв'язання задач/проблем, творчого самовираження індивідуально та у співпраці, за допомогою цифрових пристроїв та без них; усвідомлено використовує інформаційні і комунікаційні технології та цифрові пристрої для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творець та (або) споживач, а також самостійно опановує нові технології; усвідомлює наслідки використання інформаційних технологій для себе, суспільства, навколишнього світу та сталого розвитку, дотримується етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії [1; с. 6].

Таким чином, інформаційно-комунікаційна компетентність – це сукупність компетенцій, пов'язаних із роботою з інформацією у всіх її формах і проявах, які дозволяють ефективно користуватись інформаційними технологіями різних видів як у традиційній друкованій формі, так і комп'ютерними телекомунікаціями. Формування даної компетентності у молодших школярів є провідним завданням вчителів сучасної початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novuj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/> (дата звернення: 18.10.2020).
2. Калінін В., Калініна Л. Формування інформаційно-цифрової компетентності учнів старшої школи засобами іноземної мови як ключової компетентності нової української школи. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/144291/142184>

РОЛЬ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Загородня Б.Ю.

*П курс магістратури, факультет менеджменту освіти і науки
Лук'янченко О.М., кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова,
м. Київ*

У тезах аналізуються поняття міжособистісних стосунків, як головного чинника формування особистості, визначаються способи взаємодії школярів досліджуваного віку між однолітками та із середовищем. Зазначаються характерні риси міжособистісних стосунків, а саме: контактність, емоційність, вразливість до зауважень, порівнянь з іншим, позитивне ставлення до успішних досягнень однолітків, довірливе ставлення до педагога та ін.

Ключові слова: особистість, міжособистісні стосунки, ставлення особистості, спілкування, спільна діяльність, міжособистісна взаємодія.

Становлення особистості індивіда не може розглядатися у відриві від суспільства, в якому він живе, від системи відносин, в якій він буде включатися. Дане положення зумовило мету дослідження: встановити роль міжособистісних відносин молодших школярів у процесі формування особистості.

Індивідуальні, вікові та психологічні особливості, характерні для молодших школярів є основою не тільки формування і розвитку особистості дитини, а також міжособистісних відносин молодших школярів. Як зазначає О. Леонт'єв, міжособистісні відносини між школярами формуються в результаті емоційного ставлення один до одного і знаходять прояв у ході їх взаємодії та спільної діяльності [3].

Встановлено, що розвитку теорії взаємовідносин присвячені чисельні наукові дослідження, в яких означена проблема розглядається з різних точок зору. Фундаментальне значення у цьому сенсі мають праці Б. Анан'єва, В. Бехтерева, М. Денисової, М. Касаткіна,

О. Лазурського, В. Мясичева, М. Фігуріна, в яких висвітлені загальна характеристика, структура і функції міжособистісних стосунків.

Так, доведено, що вже в молодшому шкільному віці формування міжособистісних відносин залежить від багатьох факторів, таких як: успішність у навчанні, взаємна симпатія, спільність інтересів, зовнішні життєві обставини, статеві ознаки, оскільки наявність того чи іншого фактора в житті дитини безумовно впливає на його вибір взаємин з однолітками і їх значимість [2].

Міжособистісні відносини – це суб'єктивно пережитий зв'язок між людьми. Їх найважливіша специфічна риса – емоційна основа. Міжособистісні відносини в шкільному колективі здійснюють великий вплив на формування особистості дитини. Широта або бідність зв'язків молодшого школяра з однолітками визначає внутрішню структуру особистості, її переживання, образ думок і поведінку. Тож кожен учень, спілкуючись і взаємодіючи з однолітками, повинен відчувати їх розташування і відчувати себе прийнятним у групі.

Дитина, вступаючи до школи, стає членом учнівського колективу. Шкільний колектив відрізняється від всіх видів колективів, тому що він організовується відповідно до навчально-виховних завдань та цілей. У цьому колективі формуються, а потім піддаються якісним змінам відносини дитини з оточенням. За допомогою комунікації в колективі розвиваються міжособистісні відносини. В ході цього колектив формується як соціальне явище, відповідно до спільних цілей і з спрямованістю життєдіяльності. Як обґрунтовано зазначає О. Леонтьєв, «розвиток особистості в колективі залежить від розвитку колективу, від здорових взаємовідносин усіх його членів, їх сукупної діяльності» [3].

Новий статус молодшого школяра в якості члена колективу формує для дитини нову роль, завдяки чому він втягується до освітнього процесу як самоорганізований, самоконтрольований суб'єкт. Як вказує Н. Ничкало, на первісному етапі у молодших школярів не розвинене вміння виділяти істотне, значуще внавколишньому світі і явищах, їх сприйняття носить ситуаційний, емоційно-чуттєвий характер, ґрунтується на конкретних фактах і явищах. Їхня думка про людей, предмети, події формується під впливом моменту, за зовнішніми сигналами, за властивостями, ситуаційним проявом. В даному віці дитина прагне зайняти гідне собі місце в колі однолітків, самоствердитися [5].

Зазначимо, що у 9-10 віці зростає потреба в спілкуванні з однолітками. Учні такого віку більш болісно сприймають зауваження, які отримують від вчителя в присутності однокласників: вони стають дратівливими, чутливими, вразливими, соромляться не тільки незнайомих дорослих, а й незнайомих однолітків. Також дуже гостро сприймають негативне ставлення однокласників до своєї особистості. Коли молодший школяр має в класі одного або кілька близьких друзів, він відчуває себе спокійно, проявляє себе природно. Незважаючи на це, в даному віці у міжособистісних відносинах превалює нестійкість. Спілкування з більшістю однокласників обмежується шкільним середовищем: найчастіше, після уроків вони не спілкуються.

У процесі формування міжособистісних відносин молодших школярів, як вказує Л. Лепихова, велику роль відіграє педагог. На початку навчання, коли в дитині ще не досить розвинені вміння самооцінювання, він беззастережно приймає оцінку вчителя: вчитель для дитини єдиний і стійкий авторитет [4].

Молодший школяр формує відносини з однокласниками, керуючись ставленням вчителя до нього, зближується з тими, кого цінує вчитель. З цієї точки зору, вчитель в якості авторитету для учня може направити його громадські контакти і міжособистісні орієнтації [6]. Таким чином, такабо інакше, вчитель може сприяти формуванню активного міжособистісного контакту або ізоляції в класі. Негативні оцінки, зауваження, догани, звернені до дитини, які виявляються також в процесі оцінювання навчальної діяльності, в колі однокласників стають ярликом характеристики даного учня, і вони виявляють відповідно ставлення до нього. Негативний вплив може мати також надмірне вихваляння одного з учнів, його ідеалізація, постійне приведення в приклад і зіставлення з іншими [7].

Важливу роль в житті дитячого колективу А. Макаренко відводить грі, вважаючи її одним з факторів формування колективу, об'єднання та комунікації його членів. Він зазначав, що гра є життєвою потребою для дитини. А. Макаренко вважав що, крім фізичної та психологічної спрямованості, гра має також соціальну спрямованість: вона залучає дітей у певні соціальні взаємини. «В ході гри може змінитися ставлення до себе і до інших. Гра змінює соціальний статус людини, самопочуття в колективі. В ході гри людина може відчути те, що хоче, і отримати від цього почуття справжньої задоволеності» [3].

На формування міжособистісних відносин молодших школярів впливають особливо рольові ігри. Як зауважує Г. Андреева, при цьому важливо здійснювати правильний розподіл ролей. Учителю повинен враховувати, що при розумному розподілі ролей гра стане засобом регулювання взаємин між дітьми [1].

Об'єднанню школярів, формуванню єдиного колективу сприяють особистісно-орієнтовані технології навчання (наприклад, навчання у співпраці, колективне навчання та ін.). Взаємодопомога, спільне вирішення проблем, інтерактивне середовище, співпраця «віч-на-віч», взаємне оцінювання, прагнення досягти спільного успіху, що лежить в основі сучасних взаємодіючих технологій, є засобом формування стійких міжособистісних відносин. У тих класах, в яких постійно застосовуються дані технології, зростає якість спілкування між дітьми.

Висновки. Підсумовуючи теоретичні положення щодо формування міжособистісних відносин особистості молодших школярів, можна зробити висновок, що характер міжособистісних стосунків і оцінка дитини товаришами школярів досліджуваного віку значною мірою залежить від найбільш референтної особи, передусім педагога, соціальним очікуванням якого найбільше відповідає підвищена активність дитини саме в процесі навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андреева Г. М. Социальная психология : учебник для высших учебных заведений / Г. М. Андреева. — М.: Аспект Пресс, 2009. — 376 с.
2. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч. посібник / Г. П. Васянович. — Львів : «Норма», 2005. — 344 с.
3. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. — М. : Политиздат, 1975. — 302 с.
4. Лепихова Л. А. Міжособистісні відносини / Л. А. Лепихова // Психологія особистості : словник-довідник / за ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. — К. : Рута, 2001. — С. 71—72.
5. Ничкало Н. Психологія для всіх і для кожного / Н. Ничкало, Т. Говорун // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2009. — № 6. — С 197—202.
6. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений / Н. Н. Обозов. — К. : Лыбидь, 1993. — 193 с.
7. Петровский А. В. Введение в психологию / А. В. Петровский — М. : Издательский центр «Академия», 1995. — 496 с.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОГО СПРИЙНЯТТЯ ПРИРОДИ В УЧНІВ 1 ГО КЛАСУ

Іванчук І.І., магістрант, група ПОДО-12

Кіліченко О.І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ*

Анотація. У статті проаналізовано особливості формування цілісного сприйняття природи, учнів початкової школи. Розглянуто погляди Г.Ващенко і В.О.Сухомлинського на роль природи у розвитку особистості молодшого школяра.

Ключові слова. Учень початкової школи, екологічне виховання, природа, знання.

Любов до природи слід виховувати з раннього дитинства. «Дітей, що не вміють ще ходити, — писав Г. Ващенко, — треба частіше виносити на свіже повітря, щоб вони могли бачити рідне небо, дерева, квіти, різних тварин. Все це залишається в дитячій душі, осяяє почуттям радості, і покладе основи любові до рідної природи».

Особливу увагу формування цілісного сприйняття природи надавав В.О.Сухомлинський, про що засвідчує аналіз його творів.

У своїх працях неодноразово ставив запитання, «Як пробудити в дітей світлі, добрі почуття, як утвердити в їхніх серцях доброзичливість, дбайливе ставлення до живого і прекрасного?» [5, с.56].

Педагог зауважував, що його «дуже непокоїла байдужість окремих дітей до живого і прекрасного в навколишньому світі, тривожили вчинки, що свідчать про незрозумілу, на перший погляд, дитячу жорстокість». [5, с.55].

Ми погоджуємо із думкою мислителя, що «Любов до живого, творення живого й ніжного дає маленькій людині велике щастя: вона стає здатною нести в своїй душі щось безмежно дороге, рідне.» [3, с.534].

В.О.Сухомлинський писав, що «Багаторічний досвід навчально-виховної роботи переконує, що природа не тільки об'єкт пізнання, не тільки сфера активної діяльності наших вихованців, а й частинка їх буття, взаємовідносин, всього ладу їх життя» [7, с.536].

Адже «природа – джерело і водночас світ «дитячої думки» [7, с. 539].

Він визначив основні напрями, які варто здійснювати. Як у процесі навчання, так і в позаурочний час. Обов'язково, на думку педагога, це повинен бути процес систематичний, який охоплює всі сторони життя дитини. Це можуть бути, екскурсії у природу, перше свято жайворонка, природоохоронні ігри, використання попереджувальних «сигнальних листівок», висадження і догляд за деревами та квітами, збір насіння, створення «штучного дощу».

«Як ювелір шліфує алмаз, придивляючись до кожної грані, міркуючи, де саме треба торкнутися коштовного каменя, щоб вийшов діамант, так і вихователю доводиться думати, як підступитися до найпотаємніших куточків дитячого серця» [5, с. 271].

«Я вбачаю великий виховний сенс в тому, щоб дитина бачила, розуміла, відчувала, переживала, осягала як велику таємницю пробудження життя в природі» [6, с. 410]. Початковий етап процесу формування цілісного сприйняття природи в учнів 1-го класу відбувається на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» під час вивчення якого діти ознайомлюються з навколишнім світом».

Метою навчальної програми «Я досліджую світ» є особистісний розвиток молодших школярів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі.

У програмі визначені основні завдання курсу, зокрема однією із важливих є завдання «формування дослідницьких умінь, опанування доступних способів пізнання себе, предметів і явищ природи і суспільного життя (спостереження, обстеження, дослід, практична робота, вимірювання, систематизація, класифікація, встановлення логічної та часової послідовності подій, критична оцінка побаченого (почутого), встановлення зв'язків і залежностей в природі і суспільстві, між станом довкілля і діяльністю людини, впливу поведінки на здоров'я та безпеку, залежності результату від докладених зусиль, аналіз наслідків ризикованої поведінки» [8].

Тематичну основу курсу складають змістові лінії, які визначені Державним стандартом початкової освіти і охоплюють складники названих вище галузей в їх інтегрованій суті, а саме:

«Людина» (пізнання себе, своїх можливостей; здорова і безпечна поведінка);

«Людина серед людей» (стандарти поведінки в сім'ї, в суспільстві; моральні норми; навички співжиття і співпраці);

«Людина в суспільстві» (громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання свого краю, історії, символів держави. Внесок українців у світові досягнення);

«Людина і світ» (толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв);

«Людина і природа» (пізнання природи; взаємозв'язок об'єктів і явищ природи; рукотворний світ людини; відповідальна діяльність людини у природі; роль природничих знань і технологій у житті людини; залежність між діяльністю людини і станом довкілля).

Однак, освоєння знань без здійснення екологічного виховання неможливе у процесі формування особистості учнів початкової школи.

Екологічне виховання — систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток в учнів екологічної культури.

Основними завданнями екологічного виховання є сприяння накопиченню екологічних знань, виховувати любов до природи, прагнення берегти, примножувати її, формувати вміння і навички діяльності в природі.

Екологічне виховання у першу чергу передбачає розкриття сутності світу природи — середовища перебування людини, яка повинна бути зацікавлена у збереженні цілісності, чистоти, гармонії в природі. Це передбачає уміння осмислювати екологічні явища, робити висновки про стан природи, розумно взаємодіяти з нею. Естетична краса природи сприяє формуванню моральних почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності.

Педагоги і батьки усвідомлюють важливість навчання школярів правилам поведінки в природі. І чим раніше починається робота з екологічного виховання учнів, тим більшою буде її педагогічна результативність. При цьому в тісному взаємозв'язку повинні виступати всі форми і види навчальної і позакласної діяльності дітей.

Дітям молодшого шкільного віку властива унікальна єдність знань і переживань, які дозволяють говорити про можливість формування у них надійних основ відповідального ставлення до природи. Адже, як відзначав В.О.Сухомлинський «Входячи в життя дитини з першими відчуттями, сприйняттями, поняттями, уявленнями, природа стає для неї наочним мірилом цінностей, джерелом багатств» [7, с. 537].

Важливо розпочати екологічне виховання з раннього дитячого віку. Свідоме й бережливе ставлення до природи маємо формувати з дитинства у сім'ї та школі. Загальноосвітня школа покликана виховувати у школярів любов до рідного краю, навчати основ охорони навколишнього середовища, науково обґрунтованого використання природних багатств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти (2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
2. Кірякулова С.І. Формування екологічної культури молодших школярів. URL: https://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/31955/
3. Сухомлинський В. Методика виховання колективу. Вибрані твори в 5-ти томах. Т.1. К.: Видавництво «Радянська школа», 1976. 654 с.
4. Сухомлинський В. Природа як джерело знань. Вибрані твори в 5-ти томах. Т.5. К.: Видавництво «Радянська школа», 1977. 639 с.
5. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям. Вибрані твори в 5-ти томах. Т.3. К.: Видавництво «Радянська школа», 1977. 670 с.
6. Сухомлинський В. Сто порад вчителю. Вибрані твори в 5-ти томах. Т.2. К.: Видавництво «Радянська школа», 1976. 661 с.
7. Сухомлинський В. Школа і природа. Вибрані твори в 5-ти томах. Т.5. К.: Видавництво «Радянська школа», 1977. 639 с.
8. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. (2019). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>

ВИКОРИСТАННЯ LEGO-ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Івасюк М. Ю., вчитель початкових класів
Микуличинська ЗОШ І-ІІІ ступенів,
м. Микуличин, Івано-Франківська область*

*Витоки здібностей та обдарувань дітей – на кінчиках пальців.
Від пальців ідуть струмочки, які дають наснагу творчій думці...,
чим більше майстерності в дитячих долоньках, тим розумніша дитина.
В. Сухомлинський*

Анотація. У статті розглядаються особливості впровадження LEGO-конструктори у початковій школі. Визначенні умови використання методики «Шість цеглинок» на уроках у першому класі.

Ключові слова: учні початкових класів, компетентнісний підхід, конструювання, LEGO, методика «Шість цеглинок».

Перед сучасною початковою школою стоїть завдання виховати компетентних, творчих, відповідальних та організованих учнів. З цією метою, ми в освітньому процесі у першому класі, використовуємо різноманітні методи і засоби навчання. Для формування умінь і навичок конструювання, моделювання використовуємо LEGO-конструктори, зокрема, для розвитку мислення, мовлення, уваги, розвитку оперативної пам'яті – методику «Шість цеглинок».

Конструювання — це діяльність, що має моделюючий характер. Засоби LEGO-конструкторів дають змогу дитині моделювати навколишній простір в самих істотних рисах і відносинах. Така специфічна спрямованість своєрідно впливає на психічний розвиток дітей шкільного віку.

Насамперед, конструювання сприяє розвитку у дитини образного й елементів наочно-схематичного мислення, формування у неї уявлень про цілісні образи предметів навколишнього світу. Адже під час створення конструкції, тобто моделі певного реального об'єкта, якість його сприйняття у дитини значно підвищується. У процесі розвитку конструктивних здібностей дитині доводиться розв'язувати цілу низку практичних проблем — як будувати, чому так, а не інакше, у якій послідовності виконувати завдання тощо. При розв'язанні цих проблем у дитини формуються початкові уявлення про простір, про мінливість просторових відносин, про переміщення, що спричиняють зміни в розташуванні об'єктів тощо.

LEGO – одна з найвідоміших і поширених нині педагогічних систем, широко використовує моделі реального світу і предметно-ігрову середу навчання і розвитку дитини.

Перспективність застосування LEGO - технології обумовлюється її високими освітніми можливостями: багатофункціональністю, технічними та естетичними характеристиками, використанням у різних ігрових і навчальних зонах.

Діти народжують нові ідеї, втілюючи в реальність те, що могло б бути насправді. І допомагають їм у цьому різноманітні набори LEGO, які створюють поживний ґрунт для гри, навчання, творчості, фантазії.

Основним видом діяльності школярів є гра. Робота з конструктором LEGO дозволяє молодшим школярам у формі пізнавальної гри дізнатися багато важливих ідей і розвинути необхідні в подальшому житті навички. Відбувається знайомство з навколишнім світом за допомогою гри та творчості.

Конструктор LEGO допомагає дітям втілювати в життя свої задумки, будувати і фантазувати, захоплено працюючи і бачачи кінцевий результат. За допомогою конструктора LEGO дитина має можливість спілкуватися, досліджувати і грати.

LEGO -конструювання надає можливість вчитися на власному досвіді. Такі знання викликають у дітей бажання рухатися шляхом відкриттів і досліджень, а будь-який визнаний і оцінений успіх додає впевненості в собі.

В Новій українській школі активно впроваджується методика компетентнісного навчання «Шість цеглинок» в освітній простір.

«Шість цеглинок» – це інструмент та практичний засіб, який дає змогу реалізувати ігрові та діяльнісні методи навчання у НУШ.

Це комплекс ігор-завдань не лише для розвитку мислення, мовлення, уваги, а й механізм розвитку оперативної пам'яті, самоконтролю та ментальної (когнітивної) гнучкості, що вкрай необхідні для навчання у школі та протягом життя.

Методика «Шість цеглинок» сприяє не лише розвитку компетентностей учнів НУШ, а і становленню учителя Нової школи, який прагне відійти від педагогіки однієї правильної відповіді. Цей інструмент надає можливість і простір педагогові змінити роль педагога-виконавця на педагога-дизайнера.

На **ранковій зустрічі** з допомогою цеглинок діти вітаються, знайомляться, мають змогу показати свій настрій: червоний - поганий, жовтий - нормальний, зелений - чудовий. Грають в ігри, відтворюють певні ситуації, аналізують, висловлюють свою думку і логічно обґрунтовують її.

Діти вчать математичної грамотності, застосовують на практиці отриманий досвід та знання. З цеглинками LEGO, діти легко навчаються рахувати, вирішувати приклади, ознайомляться з дробами. Все відбувається у веселій ігровій формі. Тому, такий на перший погляд серйозний предмет **математика**, сприймається зовсім по іншому.

На уроці **української мови** різнокольорові деталі стануть частинами мови - іменник, прикметник, дієслово, тощо. Також, зробивши позначки, з них можна створювати букви, слова, словосполучення та речення. Під час колективного заняття, об'єднавши цеглинки, можна скласти невеличку розповідь.

Теми з курсу «Я досліджую світ» стануть цікавішими, якщо за річки, озера, моря будуть відповідати деталі блакитного кольору, а рослини позначимо зеленим, сонце-жовтим і т.д. Учні "подорожують", дізнаються про визначні місця, досліджують світ.

Напевне, найбільше можливостей використати LEGO є на уроці **мистецтва**. Тут можна проявити всю свою фантазію та креативність. Діти розкладають цеглинки на

аркушах паперу, обводять їх, домальовують різні детальки і отримують чудові малюнки. Або ж просто складають задану вчителем тваринку з цеглинок. Найцікавіше, що у кожної дитини вийде свій варіант тваринки.

Використання LEGO «Шість цеглинок» в навчально-виховному процесі дає вагомий вплив на розвиток дитини, радикально змінюючи характер пізнавальної діяльності. За допомогою даної технології педагог адаптує навчально-виховний процес відповідно умінь та навичок дітей, що активізує інтерес до навчання.

Отже, сенс LEGO для освіти — у візуалізації багатьох процесів. Ці заняття можна включати в різні шкільні дисципліни, і таким чином організувати міжпредметний проект. Дитина чує нову інформацію і відразу за допомогою конструктора може засвоїти принцип дії. Доторкнутися руками, подивитися на зібрану модель. Нові знання ефективніше закріплюються, коли учні бачать, як усе діє в реальному світі.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ФОНЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ

Йосипенко А., студентка II курсу Факультет початкової освіти

Байдюк Л.М., викладач

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань*

Навчання фонетичного матеріалу передбачає оволодіння звуками, звукосполученнями, наголосом та інтонацією іноземної мови. Основними вимогами до вимови учнів є фонематичність та швидкість.

Метою статті є вивчення фонетичного матеріалу з англійської мови у першому класі.

Над цією темою працювали такі учені: Т. К. Услар, І. А. Бодуен де Куртене, Н. Крушевський.

У 1970-х роках XIX в. кавказовець Т. К. Услар звернув увагу, що навколо лише звуки розрізняють сенс, інші хоч і промовляються по-різному, але сенсу не розрізняють. Професор Казанського університету І. А. Бодуен де Куртене на роботах тієї самої часу зазначає розбіжність «фізичної природи звуків зі своїми значенням в чуття народу». На початку 80-х в Казані складається лінгвістична школа на чолі з І. А. Бодуен де Куртене, починає розроблятися вчення про фонемі. Н. Крушевський вводить поняття «фонема»; Бодуен де Куртене створює психологічну теорію фонемі [4].

Усього існує 20 голосних і 24 приголосних звуки в англійській мові. Голосні звуки в англійській мові – це такі, при вимові яких струмінь повітря не зустрічає на своєму шляху перешкоди, що виробляє шум. Приголосні якраз і відрізняються наявністю шуму, коли ми долаємо цю перешкоду.

В іноземній мові є три групи звуків за схожістю або розбіжністю з рідною мовою. Перша група – звуки, які максимально наближені до рідної мови [b], [p], [t], [k], [d], [s]. Друга група – звуки, які на перший погляд схожі, але відрізняються суттєвими ознаками [i –i:]. Третя група – звуки, які не мають аналогів у рідній мові [w], [r] [1].

Найважчим для дітей є сприймання третьої групи звуків тому що в них не має аналогів у рідній мові. Для кращого їх засвоєння потрібно використовувати вправи на розвиток фонематичного слуху.

В залежності від ступеня складності оволодіння фонемою англійської мови визначається спосіб її введення, характер і послідовність фонетичних вправ

Для того, щоб навчити учнів гарній вимові на англійській мові, необхідно з перших уроків і впродовж усього курсу тримати його в центрі уваги і забезпечувати кожному достатньо велике тренування у вимові, використовуючи з цією метою хорову та індивідуальну форми організації роботи учнів. Дуже важливо, щоб хорова робота не носила формального характеру. Під час проведення тренування необхідно, щоб кожний учень взяв у ній участь і був активним. Але тільки хорової роботи недостатньо. Необхідно перемежовувати її з індивідуальною формою промовляння. Доцільно першими викликати тих учнів, у кого це добре виходить, з тим. Щоб інші учні мали можливість ще раз почути зразок.

Знайомство зі звуками англійської мови можна провести, розповівши учням «Казку про Mr. Tongue». Її розповідають протягом кількох уроків, розпочинаючи урок з пригадування початку казки, що є фонетичною розминкою, відтак діти повторюють за вчителем звуки, які зустрічаються в казці. Коли вчитель вперше розповідає цю казку, він

просить учнів допомогти йому і всі вимовляють звуки в казці. Казку можна проілюструвати, тобто показувати дійову особу і картку зі звуком для того, щоб учням було цікавіше слухати і легше пригадувати події казки. Наприклад,

Казка про Mr. Tongue

Живе собі Mr. Tongue у гарному будиночку. Вранці він встає з ліжечка, потягується і говорить [ɔ] - [ɔ] - [ɔ]. Потім він підходить до вікна і бачить, яка гарна погода і каже [ɔ:] - [ɔ:] - [ɔ:]. Mr. Tongue любить приймати гостей. Але перед їх приходом він завжди вибиває диван [d] – [d] – [d] – [d] і прибирає в будиночку.

Також можна використовувати такі вправи: “Знайди зашифроване слово”

Напишіть з допомогою знаків транскрипції якесь слово. Поряд напишіть або викладіть за допомогою карток ряд слів, які починаються з тієї ж літери, подібні за написанням, але по-іншому звучать, окрім того слово, що записане в транскрипції. Учні слід підкреслити (вибрати) “зашифроване” слово.

Приклад: [botl] – button, bridge, bottle, blouse

[tri:] – table, tree, test, trip

Вправа « Спіймай звук»

Мета: формувати навички фонематичного слуху.

Вчитель по черзі називає слова, в яких є або немає звука [r] чи іншого звука, артикуляція якого відпрацьовується. Якщо учні чують даний звук – плескають в долоні, якщо ні – сидять тихо. Ця гра на увагу [3].

Отже, навчання фонетичного матеріалу передбачає оволодіння учнями всіма звуками і звукосполученнями іноземної мови, наголосом та основними інтонаційними моделями найбільш поширених типів простих і складних речень. Всі навички вимови мають характеризуватися якостями автоматизованості, гнучкості й сталості і формуватися поетапно. Основними вимогами до вимови учнів є фонематичність та швидкість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод. Посібник / А.С. Гембарук. – Умань : ФОП Жовтий, 2011. – 144 с.
- 2.Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англ. - К.: Ленвіт, 2003. - 273с.
- 3.Книга вчителя іноземної мови: Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. - 240 с.
4. Загальна методика навчання іноземних мов у середньої школи / під ред. А.А. Миролюбова, І.В.Рахманова та інших. – М.: Просвітництво, 1996.

МІСЦЕ І РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ У ВИХОВАННІ ПІДРОСТАЮЧИХ ПОКОЛІНЬ УКРАЇНЦІВ

Каменця А. І., Глушеня Х. М., Чаварга Т.М., магістри 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»,

*Розлуцька Г.М., доктор педагогічних наук, професор,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

У статті розглядається значення соціальних інститутів в сучасному українському суспільстві. Соціалізація досліджується як процес передачі досвіду, що здійснюється за допомогою соціальних інститутів. Найіважливішими соціальними інституціями визначено такі, як: сім'я, освіта, релігія, політика, етнос, засоби масової інформації. З'ясовано особливості соціалізуючої функції соціальних інститутів та їхні можливості в адаптації пріоритетних для цінностей виховання підростаючих поколінь українців.

Ключові слова: суспільство, соціалізація, об'єкт, суб'єкт, виховання, соціальні інститути.

Актуальність дослідження. В останні роки дослідження місця соціальних інститутів в українському суспільстві актуалізується у науковій думці. Ця проблема тісно пов'язана із теоретичними й практичними завданнями педагогічної науки. Оскільки формування громадянина нового демократичного суспільства залежить від того, наскільки підростаючі покоління стануть не тільки активними суб'єктами суспільних відносин, а й суб'єктами власного розвитку. Розвиток суб'єктності підростаючого покоління, створення

умов для його участі в діяльності соціальних інститутів, становлення патріотичного й соціально зорієнтованого громадянина є ключовим завданням Нової української школи.

Проблемі соціального становлення людини, зокрема дітей різного віку, присвячено багато праць сучасних українських учених: І. Бойченка, І. Бондарчук, А. Карася, А. Колодій, О. Кравченко, М. Михальченко, Н. Скотної, В. Степаненко та ін. Згадані науковці акцентують увагу на проблемах виховання, соціалізації, ціннісному становленню особистості дитини, тощо. Досліджують соціальну адаптацію підростаючого покоління, його місце в українському суспільстві, специфіки молодіжної субкультури провідні спеціалісти Інституту соціології НАН України та інші вчені: І. Бекешкіна, Н. Победа, В. Рябіка, О. Вашутін, Н. Паніна, Д. Шелест та ін..

Метою нашої статті є з'ясування місця і ролі соціальних інститутів у процесі виховання підростаючих поколінь українців.

Основна частина: Важлива роль у забезпеченні та підтримці функціональності суспільства, як соціальної системи, належить соціальним інститутам. Соціальний інститут – це своєрідна форма людської діяльності, заснованої на чітко розробленій ідеології, системі правил і норм, а також розвинутому соціальному контролю за їхнім виконанням. Інституціональна діяльність здійснюється людьми, організованими в групи чи асоціації, де проведений поділ на статуси і ролі, відповідно до потреб даної соціальної групи чи суспільства загалом. Інститути, таким чином, підтримують соціальні структури і порядок у суспільстві. Будь-який функціональний інститут виникає й діє, виконуючи ту чи іншу необхідну життєву функцію. Соціальний інститут забезпечує суспільство основними навичками та установками, визначає конкретні норми, установлюючи свої суспільні рамки.

Соціалізація людини як процес передачі цінностей здійснюється саме за допомогою соціальних інститутів, найважливішими з яких є сім'я, освіта, релігія, політика, засоби масової інформації.

Первинним і найважливішим інститутом соціалізації є сім'я. Саме тут закладаються перші світоглядні установки дитини й моделі соціальної поведінки. Упродовж усього подальшого життя людини (за рідкісним винятком) саме члени сім'ї виступають як значущі об'єкти, саме їхня думка є найважливішою для визначення соціальних орієнтацій, оскільки сім'я створюється на основі спільності інтересів і цінностей.

Роль сім'ї у вихованні дітей величезна, і сімейне батьківське виховання не можна замінити найдосконалішими формами державного, суспільного виховання. Нормальна, благополучна сім'я і тільки, може стати для дитини носієм неповторної близькості (емоційної, духовної) батьків і дитини; має можливість постійно, інтенсивно, свідомо і в звичайному природному режимі впливати на дітей; залучає дітей до вирішення сімейних питань, робить їх повноправними членами сім'ї, своєрідними партнерами, що для дитячої свідомості дуже важливо, з розумінням ставиться до всіх дитячих та підліткових проблем; формує характер дитини, з максимальним урахуванням моральних, культурних та правових цінностей суспільства; надає дитині позитивного досвіду спілкування, позитивного уявлення про взаємовідносини статей, про майбутнє сімейне життя; залучає дітей до дійсних цінностей, формує належні орієнтації; є засобом захисту від негативних факторів ззовні.

Як структурна соціальна одиниця, сім'я віддзеркалює загальний стан суспільства, суперечності й наслідки процесів, що відбуваються у ньому. За наявної в Україні економічної і політичної ситуації інститут сім'ї зазнає серйозних матеріальних і морально-психологічних труднощів. Зміна чи втрата усталених соціальних цінностей має значний вплив на сімейні ціннісні орієнтації, зумовлює кризові явища у функціонуванні сім'ї, зокрема у її виховній функції.

Сьогодні в Україні перехід від вузького типу культурної соціалізації, яка вимагає орієнтації на жорсткий стандарт, до широкого, такого, що передбачає плюралізм, варіативність, особисту незалежність, ставить і нові вимоги до сім'ї. Західний тип сім'ї (з невеликою кількістю дітей і пізнім шлюбом) стає достатньо популярним і в Україні. Але що стосується уявлень про розділення ролей в сім'ї, обов'язкового для сумісного співмешкання, то вони залишаються старими, патріархальними [4, 542]. Та й орієнтація сучасних жителів України на сімейні цінності дає сім'ї шанс стати острівцем стабільності в швидкоплинному світі.

Другий, не менш важливий інститут соціалізації – освіта, з якої починається входження людини до системи суспільних відносин. На думку В. Г. Ананьєва, освіта і виховання – один з найважливіших чинників соціальної детермінації суспільної свідомості [1, 109]. Соціалізація визначається як основна функція освіти. Освіта, своєю чергою, також виступає водночас і як чинник, і як засіб соціалізації, впливає на переваги людей у виборі

життєво важливих цінностей, на їхнє самовизначення, світогляд. Освіта – це провідний і визначальний початок соціалізації, головний інструмент культурної спадкоємності поколінь. Вона перебуває у динамічній взаємодії з людиною, супроводжуючи її у фазі становлення і на етапі розвитку. За умов, коли людина може перебувати водночас у кількох культурних просторах завдяки телебаченню та Інтернету, вивчати багато мов світу і спілкуватися, вступати у будь-які зв'язки з громадянами далеких країн, освіта функціонує по-новому. «Повинні відбутися першочергові перетворення, здійснюватися змістовне відновлення і зміна «філософії освіти та освітньої політики» з метою знаходження паритетних співвідношень між універсальною загальнолюдською спрямованістю освіти і її етнокультурною функцією, пов'язаною із передачею унікальної спадщини, збереженням національної ідентичності» [5, 237].

Соціальний інститут, який виконує виховну морально-етичну та функцію духовного розвитку це – релігія. Сутність духовності та духовного розвитку пояснює філософ Ж. М. Юзвак. Він розуміє духовність як творчу здатність людини до самореалізації і самовдосконалення, що зумовлюється такими особливостями когнітивно-інтелектуальної, чуттєво-емоційної та вольової сфер, які є необхідними для успішного формування та реалізації як потреби у цілеспрямованому пізнанні та ствердженні в життєдіяльності істини, загальнолюдських етичних та естетичних цінностей, усвідомлення єдності себе та всесвіту [6, 141].

Релігія задовольняє різноманітні потреби людини, але жоден із соціальних феноменів не здатен замінити її. Релігія у житті соціуму постає суспільно-функціонуючим феноменом, який через віру в реальне існування надприродного Начала, яке визнається джерелом буття всього існуючого, зумовлює специфічний тип духовно-практичного освоєння світу і, відповідно, специфічну діяльність, метою якої є досягнення трансцендентного буття [2, с. 41-42]. Релігія як система переконань прагне привнести у суспільні відносини принципи терпимості та миролюбства, сприяє гуманізації суспільно-політичних відносин, дає широкі можливості для формування людяності тощо.

Політична соціалізація – це процес формування політичних орієнтацій, результати якого дозволяють розглядати особистість як носія певної політичної культури. Політична соціалізація є невід'ємною частиною процесу загальної соціалізації, що включає в себе два моменти: по-перше, засвоєння суб'єктом соціальних норм і вироблення в особистості потреби відповідати їм і, по-друге, активну діяльність суб'єкта, спрямовану на перетворення свого соціального середовища. У сучасному українському суспільстві процес політичної соціалізації особистості – це, насамперед, оволодіння демократичними цінностями, нормами і культурними зразками.

Засоби масової інформації – це органи, створені для відкритої, публічної передачі за допомогою спеціального технічного інструментарію різних відомостей кількісно великим розосередженим аудиторіям [8].

ЗМІ в будь-якому сучасному суспільстві в тій або іншій формі виконують ряд спеціальних функцій. Найважливішою з них є функція освіти та соціалізації. Звичайно, ЗМІ не можуть забезпечити систематичне і глибоке засвоєння різноманітних знань. Це завдання спеціальних освітніх установах – шкіл, університетів тощо. Та все ж мас-медіа, супроводжуючи людину упродовж всього її життя, у тому числі й після завершення навчання, значною мірою впливають на сприйняття нею соціальної інформації.

Таким чином, ЗМІ відіграють вагомий роль у розвитку людини в процесі соціалізації і особливо значуще місце займають серед факторів соціалізації підлітка. У останні десятиліття засоби комунікації зазнають істотних змін унаслідок пришвидшенні науково-технічного прогресу. Взаємодіючи на основі прямих і зворотних зв'язків з аудиторією, соціальними інститутами, ЗМІ вирішують ряд завдань, що сприяють діяльності цих інститутів, включенню в суспільні процеси аудиторії. Це визначає суспільне призначення, функції ЗМІ в суспільстві.

Висновок. Соціальні інститути українського суспільства як складна інтегрована система здійснюють виховний вплив на підростаючі покоління. З появою нових потреб у суспільстві виникають і нові соціальні інститути, а відтак змінюється їхня освітня та соціалізуюча роль. Основними, на нашу думку, залишаються сім'я, освіта, релігія, політика та ЗМІ. Саме ці інститути закладають «фундамент», який стає основою для подальшого самореалізації людини у суспільстві, визначаючи ієрархію ціннісних орієнтирів особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б. Г. Ананьев – СПб.: Питер, 2001. – 272 с.
2. Калінін Ю. Релігієзнавство: Підручник для студ. вузів/ Юрій Калінін, Євген Харьковщенко. - К.: Наукова думка, 1995. - 252 с.
3. Тумусов Ф. С. Семья и постиндустриальная цивилизация / Ф. С. Тумусов // Вопросы философии. – 2001. – №12. – С. 153 – 163.
4. Пращевін М. Соціокультурні орієнтації населення України в контексті загальносвітового процесу / М. Пращевін // Україна. – 2002. Моніторинг соціальних змін. – К.: Інститут соціології НАНУ, 2002. – С. 535 – 542
5. Скотний В. Г. Раціональне та ірраціональне в науці й освіті / Скотний В. Г. – Київ – Дрогобич: Коло, 2003. – 283 с.
6. Юзвак Ж. Духовність як психологічний феномен: структура та чинники розвитку / Ж. Юзвак // Філософська думка. – 1999. – № 5 – С. 139 – 150.
7. Hobbs T. Leviathan. Oxford. 1955. – 164 p.
8. Луман Н. Реальность массмедиа / Н. Луман // Отечественные записки. – 2000. – № 4. – С. 431.

«БОДІПОЗИТИВ» : СУТІСТЬ, ПРОБЛЕМИ І РИЗИКИ

Кононенко А., Пономаренко В.,
здобувач вищої освіти «бакалавр»,
спеціальність «Практична психологія»

Марусинець М М., доктор педагогічних наук, професор кафедри психології та педагогіки
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ

Анотація. У статті розкрито поняття «бодіпозитив» з позиції сучасного молодіжного руху. Окреслено сутність, проблеми і ризики. Здійснено рефлексивно-аналітичний аналіз джерел та реальних історій з життя людей, які пережили психологічні та фізичні трагедії; вказано, що бодіпозитив допомагає прийняти та полюбити себе.

Ключові слова: бодіпозитив, молодіжний рух, сприйняття свого тіла

Актуальність теми. Вчені (Л. Анциферова, Р. Моляко, Т. Мукаї, А. Нижник, В. Петеркова, О. Соколова, А. Тиунова, А. Черкашина, С. Шевченко й ін.), зазначають, що порушення образу тіла, його дестабілізація стає досить поширеним явищем і супроводжується особистісними змінами, коли незадоволеність власною зовнішністю, зосередженістю і тривога з приводу свого фізичного «Я» порушує глибинний контакт з тілом на рівні свідомості, тіло вилучається з чуттєвості оцінки зв'язку з життям і «переміщується», у першу чергу, в світ соціальних взаємин. Таке викривлене сприймання власного тіла, зумовлене зокрема нав'язаними соціальними стереотипами краси та благополуччя, призводить до «нормалізації» дисморфофобії, особливо небезпечної у дитячому і підлітковому віці. Вже з 6 років дівчата починають висловлювати побоювання щодо власної ваги чи форм тіла. Кожна друга дівчинка початкової школи (6-12 років) стурбована своєю вагою або її збільшенням. Кожен другий підліток виявляє нездорову поведінку щодо контролю ваги, а саме, пропуск прийому їжі, тютюнопаління, алкоголю, прийому різних препаратів для похудіння тощо.

Мета статті полягає у розкритті сутнісних характеристик поняття «бодіпозитив» та визначенні на їх основі проблем, з якими зустрічаються молоді люди, які переживають стан незадоволення власним тілом.

Рефлексивно-аналітичний аналіз джерел та реальних історій із життя людей, які пережили психологічні та фізичні трагедії, показав, що «бодіпозитив» допомагає прийняти та полюбити себе. Для таких осіб філософія життєдіяльності повинна ґрунтуватися на необхідності приймати та любити себе, особливо коли люди про це не говорять і «заганяють» у рамки «це гарно, це погано, це огидно, а це так повинно бути».

Зовнішній вигляд – особиста справа кожної людини має право самостійно вирішувати як їй виглядати і це не повинно впливати на ставлення до неї. Не підтримка стандартів краси, бо вони іноді є гіперболізованими, недосяжними «бо так має бути; всі люди різні й по-різному гарні...». Тому дуже прикро, що багато хто намагається відповідати штучним й невідомо ким створеним стандартам краси, наносячи часто-густо негативне

навіювання на психічне й фізичне здоров'я та самооцінку як самого суб'єкта, так і оточуючих.

Учені зауважують, що бодіпозитив спостерігається у різних крайніх – від не зовсім здорових і навіть радикальних проявах – аж до повного спотворення філософії цього руху. Крім того, з'явилося чимало яскравих особистостей, які просувають ідеї бодіпозитиву у власній інтерпретації.

Для прикладу, чого варта найважча в світі (понад 150 кг) професійна фотомодель категорії «plus size», знаменита блогерка Тесс Голлдей. Кількість її фоловерів у Facebook та Instagram налічується мільйонами, а вигаданий нею хештег #Eff YourBeautyStandards («до біса ваші стандарти краси») було використано понад 3 млн разів. Лікарі висловлюють незадоволення щодо заявок блогерки, яка пропагує ожиріння, як норму, що негативно впливає на молодих людей.

Найбільш епатажні прояви бодіпозитиву:

- нехтування своїм зовнішнім виглядом, неохайність, не доглянутість;
- недотримання мінімальних естетичних вимог до стилю одягу (міні-спідниці, обтягуючий чи занадто відвертий одяг на «пишних» дівчатах);
- повна відмова від гоління тіла. Демонстрування на загал неголе-них ніг та пахв (іноді фарбованих у яскравий колір);
- відмова розв'язувати проблему ожиріння та нехтування загрозами, що воно несе (цукровий діабет, проблеми із серцево-судинною системою та суглобами).

Висновки: на основі наведених прикладів вказано на проблеми та ризики, що виникають у молодих людей через переживання порушення сприйняття образу свого тіла, його дестабілізацією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боришевський М.Й. Дорога до себе: Від основ суб'єктності до вершин духовності : монографія. К. : Академвидав, 2010. – 416 с.
2. Вульф Н. Миф о красоте. <http://cyclowiki.org/wiki/%D0%91%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%B2>
3. Гофф Ж., Трюон Н. История тела в средние века.
4. <http://cyclowiki.org/wiki/%D0%91%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%B2>
5. Коростелина А. В. Образ тела как психологический феномен. Вопросы психологии. – 1999. – № 4. – С.110-114.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Кравченко І.М.

У курсі, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Барнич О.В., кандидат педагогічних наук, доцент

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Чернігів,

Анотація. У дослідженні порушуються проблеми важливості розвитку емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку в умовах реалізації цілей НУШ. Проаналізовано підходи до трактування поняття, його освітньої та соціальної детермінованості. Закцентовано увагу на сучасних інструментах впливу на оптимізацію та фасилітацію розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. Обґрунтовано важливість уроків читання та їхній потенціал щодо розвитку означеного поняття. Запропоновано систему ефективних вправ та змодельовано процес практичної реалізації можливостей сучасного інструментарію для розвитку емоційного інтелекту учнів на уроках читання в НУШ.

Ключові слова: емоційний інтелект, НУШ, молодший шкільний вік, уроки читання.

Упродовж останніх років початкова освіта прагне до переоцінки цінностей, умінь та навичок, які отримують молодші школярі протягом чотирьох років навчання. Сучасне суспільство настільки інформатизоване, багатогранне та динамічне, що учні ХХІ століття мають нагальну потребу в розвитку емоційного інтелекту, уміння розуміти власні та чужі

емоції, керувати ними. Задоволення цієї потреби дозволяє школярам успішно реалізуватися у житті, навчанні, а також підтримувати соціальні контакти.

У зв'язку із неперервними світовими змінами триває реформування української школи, що є спрямованим на заміну «сухих» знань ключовими життєвими компетентностями. Концепція «Нова українська школа» (27.10.16 р.) і Державний стандарт початкової освіти (21.01.18 р.) визначає для усіх компетентностей спільні вміння, які молодші школярі набувають під час вивчення різних предметів. Одними з них стали уміння конструктивно керувати емоціями; застосовувати емоційний інтелект [1, с. 12].

Навчання без розвитку емоційної складової інтелекту може викликати складнощі у побудові взаємин, розумінні власних потреб і бажань, визначенні свого місця в соціумі. Тому в освітній реформі НУШ багато уваги приділяється розвитку м'яких навичок (*soft skills*) школярів – соціальних і комунікативних компетентностей. Новий фокус школи – навчити учнів будувати ефективні відносини, розуміти власні емоції [4].

Поняття «емоційний інтелект» стало всесвітньо відомим у 90-х роках минулого століття завдяки книжці гарвардського професора Деніела Гоулмана «Емоційний інтелект» [4]. Зарубіжні психологи розуміють його як здібності відслідковувати власні та чужі почуття й емоції, розрізняти їх і використовувати цю інформацію для керування мисленням та діями (Дж. Мейер, П. Селовеї); здатність людини розуміти власні емоції й емоції оточуючих з метою використання отриманої інформації для реалізації власної мети (Д. Гоулмен); здатність до сприйняття власних почуттів та почуттів інших людей (Дж. М. Стайн). Як бачимо, емоційний інтелект представляє собою складне інтегративне утворення особистості.

Дослідники Джон Мейер та Пітер Селовеї запропонували власну модель емоційного інтелекту, яка включає у себе 4 компоненти:

1. Точність оцінки та вираження емоцій (здатність точно виражати емоції і пов'язані з ними потреби).
2. Використання емоцій у розумовій діяльності (здатність зрозуміти, як використовувати емоції і думати більш ефективно).
3. Розуміння емоцій (вміння визначати джерело, інтерпретувати їхнє значення, розпізнавати зв'язок між емоціями та словами, розуміти складні почуття).
4. Управління емоціями (вміння використовувати інформацію, яка передається через емоції, діяти залежно від користі, вміння керувати власними і чужими емоціями) [2, с. 296-297].

Молодший шкільний вік – сприятливий період для розвитку емоційної сфери, культури почуттів особистості. Підвищена чутливість, тобто, сенситивність молодших учнів, зумовлена художнім типом їхньої особистості, для якої характерні: схильність до естетичної та художньої діяльності; вразливість, емоційність, образність сприймання, тобто, якості, властиві діячам мистецтв і талановитим читачам, глядачам, слухачам музики [3, с. 14].

Інструментами розвитку емоційного інтелекту в НУШ є:

1. Ранкове коло та інші вправи на розвиток емпатії.
2. Ігри та вправи на взаємодію і розвиток мовлення (комунікативна компетентність).
3. Знайомство із творами мистецтва (культурна компетентність).
4. Ведення щоденника емоцій.
5. Вправи на розуміння емоцій:

«Рожеві окуляри». Учитель по черзі пропонує дітям надягти «рожеві окуляри»: подивитися на сусіда й назвати лише хорошу рису його характеру чи емоцію, яку він відчуває до товариша.

«Ситуація успіху». Учитель розповідає учням історію, яка не має кінцівки. Після чого запитує: «Що треба зробити, аби герой досягнув успіху?» У кожного відповідь буде різна, але по-своєму правильна.

«Вгадай емоцію». Учитель тримає картки з емоціями. Учень навмання вибирає картку і, приховуючи її від інших, демонструє емоцію за допомогою жестів, міміки, звуків. Друзі мають її відгадати.

«Видихни негатив». Учитель приклеює на кінчик олівців ялинковий дощик. Потім просить учнів глибоко вдихнути і подути на олівець, тоді усі негативні емоції залишаться на олівці, а позитивні полетять до інших. Так школярі будуть дарувати друзям лише позитив [4].

«Компас емоцій». Кожна група отримує набір з 8 карток, наприклад: радість, страх, інтерес, натхнення, сумнів, подив, довіра, гнів. Перелік можна доповнювати. Під час

аналізу казки групи викладають обрані картки емоцій, пояснюючи чому певна ситуація викликала в них цю емоцію.

«Скринька емоцій». Створюється скринька. Після вивчення твору діти «складають» у неї все, що асоціюється у них з вивченою казкою візуально, на слух, смак, нюх і дотик. Обговорюючи з ними пережиті емоції [5].

Уроки читання якнайкраще підходять для розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. Адже, учні саме на цих уроках обговорюють ті чи інші емоції та почуття героїв, причини вияву емоцій та наслідки, вчать визначати передумови та способи вирішення конфліктів у творах. За рахунок цього школярі краще розуміють не лише власні емоції, бажання та цілі, а ще й емоції та почуття інших людей.

Наведемо фрагменти уроків читання у 3 та 4 класах, де наочно використовуються вправи з розвитку емоційного інтелекту – «Компас емоцій» та «Скринька емоцій» відповідно.

3 клас. Болгарська народна казка «Сильний лев і маленьке мишеня».

IV. Сприймання та усвідомлення нового навчального матеріалу.

Аналіз змісту казки з елементами вибіркового читання

- Яке лихо спіткало лева?
- Що найбільше гнітило царя звірів?
- Прочитай його слова із цього приводу та покладіть картку-емоцію. (*Злість.*) Поясніть свій вибір.
- Подивіться на свої викладені картки та скажіть, як змінюється внутрішній стан лева (*злість-сором-розгубленість-спокій*).

4 клас. Українська народна казка «Золотий черевичок».

IV. Сприймання та усвідомлення нового навчального матеріалу.

Робота в групах

- Діти, заплюште оченята й уявіть усі події з казки. А тепер напишіть, будь ласка, на листочках ті відчуття, які у вас виникли. Приклад: зір: зелена висока верба, золоті черевички; слух: здивування людей у церкві, образливі слова баби. Смак: чиста вода; нюх: аромати лісу та річки, церкви. Дотик: зернятко верби [5].

Отже, в умовах Нової української школи та у час постійних змін слід розвивати емоційний інтелект молодших школярів, оскільки цей вік є сенситивним. Емоційний інтелект є інтегративним явищем, яке дозволяє ефективно комунікувати та з розумінням ставитися до емоцій інших людей. Використання вправ, що сприяють розвитку емоційного інтелекту на уроках (передусім читання) допомагають учням перетворити бурхливі сплески емоцій у гнучкий матеріал, який вони можуть розуміти, правильно виражати, подавати та контролювати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р. ; за заг. ред. Грищенка М. 2016. 36 с.
2. Сухопара І. Г. Чинники розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у контексті нової української школи. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки.* 2019. № 2. С. 296–301.
3. Савченко Ю. Ю. Розвиток емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* 2014. № 12. С. 12–16.
4. Дмитренко О. Інтелект успіху. 2020. Чому Нова українська школа фокусується на розвитку емоційного інтелекту. URL: https://zn.ua/ukr/amp/EDUCATION/intelekt-uspihu-344945_.html (дата звернення: 22.10.2020).
5. Єрмякіна О. Г. Розвиваємо емоційний інтелект на уроках літературного читання. Дніпро, 2018. URL: <https://abetkaland.in.ua/rozvyvayemo-emotsijnyj-intelekt-na-urokah-lit-chytannya/> (дата звернення: 20.10.2020).

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї В РОЗВИТКУ ТА ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

*Кунат К.В., Тромбола Л.Ю.,
магістри 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»,
Розлуцька Г.М., доктор педагогічних наук, професор
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

У статті виділено основні принципи, етапи та завдання ефективної взаємодії школи та сім'ї. Визначено педагогічну діяльність вчителя під іншим кутом, де він виступає в ролі тьютора, коуча, ментора, фасилітатора. Людина, яка володіє новаторськими практиками, допомагає почуватись вільно і щасливо, використовує нові підходи та методи, зважає на індивідуальність кожної дитини. Проаналізовано необхідність тісної співпраці батьків та вчителів, використання методик психолого-педагогічної просвіти родини, направлених на виховання повноцінної цілісної особистості.

Ключові слова: сім'я, школа, дитина, взаємозалежна діяльність, соціальний інститут.

Постановка проблеми. Становлення людської особистості бере початок із сім'ї. Родина - перший соціальний інститут дитини, природна і постійно діюча ланка національного виховання. За допомогою батьків дитина пізнає навколишній світ у всіх його складнощах і труднощах, формується перше громадянське становлення, навички, інтереси, світорозуміння, погляди та естетичні смаки, морально-етичні цінності. [3, с. 41].

Проблема взаємовідносин сім'ї та школи виникла відносно недавно в педагогіці. До ХХ ст. в зарубіжній та вітчизняній педагогіці існував чіткий поділ виховання сімейного і виховання в навчальному закладі. На сьогодні особливості взаємин школи із сім'ями учнів регламентуються державними документами. Так, в Законі України «Про освіту» (2017) визначені основні права і обов'язки батьків щодо виховання дітей. Зокрема, відзначено, що на батьків покладено однакову відповідальність за виховання і розвиток дитини.

Мета виховання дитини єдина і для сім'ї, і для школи, вона націлена на навчання і виховання підростаючих поколінь, відповідаючи інтересам суспільства. Тому, потрібно орієнтуватися не на спільні зусилля школи і сім'ї у вихованні учнів, а на єдиноспрямовану взаємодію у взаємозалежній діяльності в системі стосунків батьків і вчителів початкових класів. Система педагогічного впливу на сім'ю, яка орієнтована на гуманізацію виховного процесу в родині, на формування високого рівня педагогічної культури батьків, дає можливість створити в класі доброзичливу атмосферу, взаєморозуміння. «Із сім'ї протоптується стежка до школи, а вже тоді на життєву дорогу ведуть дітей два розуми, два досвіди, здобуті у сім'ї та школі» [1, с.4].

Актуальність взаємодії школи та родини є необхідною і важливою темою, яка має безліч можливостей, різноманітних підходів до кожної сім'ї в індивідуальному порядку. Родина є середовищем, що впливає на дитину, її педагогічний потенціал зумовлений різними чинниками, зокрема: готовністю батьків до виховання дитини, рівнем загальної культури, ступенем взаємозгоджених дій батьків у питаннях виховання, їх індивідуальними особливостями, життєвим досвідом, ціннісними орієнтирами.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Гуманістична педагогіка описує основні принципи спільної роботи школи та родини: сім'я відіграє пріоритетне значення у становленні особистості й суспільства в цілому, впливає на розвиток фізичного і духовного рівня дитини; принцип громадянськості полягає в усвідомленні педагогами і батьками місця кожної сім'ї у суспільно-державній системі; принцип демократизму ґрунтується на встановленні партнерських взаємин між школою і сім'єю у вихованні дітей; принцип гуманізації взаємин педагогів і батьків.

Основні орієнтири класного керівника, вчителя, спрямовані на: дії і заходи, які зміцнюють і підвищують авторитет батьків; прояв довіри до виховних можливостей родини, підвищення рівня її педагогічної культури і активності у вихованні; педагогічний такт, неприпустимість грубого втручання в життя сім'ї; життєстверджуючий, оптимістичний настрій у вирішенні проблем виховання, опору на позитивні якості дитини, сильні сторони родинного виховання, направленість на успішний розвиток особистості; принцип ретроспективності орієнтує на осмислення і використання історичного досвіду виховання в українській родині; принцип педагогізації батьків передбачає, що одним із головних завдань школи залишається організація і здійснення педагогічного всеобучу.

Виходячи з цього, можна виділити такі етапи встановлення взаємодії сім'ї та школи: ознайомлення учасників взаємодії з її метою (правами та проблемами дитини, правами і обов'язками сім'ї та школи); вивчення школою сім'ї, а сім'єю – школи в межах прав та обов'язків учасників педагогічного процесу; виявлення можливостей і недоліків мети взаємодії, обговорення їх і вироблення спільного плану дій, залучення до його виконання; створення умов для взаємодії сім'ї, школи; формування позитивного ставлення до взаємодії учасників; організація та здійснення взаємодії у різних формах; контроль за здійсненням взаємодії з усіх сторін, корекція цього процесу.

За дослідженнями Н.Волкової злагожені дії та співпраця сім'ї і школи здатні забезпечити ефективність педагогічного впливу. Також, автор пропонує вчителю враховувати такі чинники, як: дотримання позиції рівноправності; визнання важливості батьків у співпраці; вияв любові, захопленості їхньою дитиною, пошук нових форм співпраці [2, с.221].

Мета статті: проаналізувати та висвітлити основні принципи взаємодії школи та родини в освітньому процесі навчання.

Взаємодія являє собою спосіб організації спільної діяльності з родинами, яка здійснюється за допомогою спілкування. Завдання взаємодії: забезпечення дитині в сім'ї та школі оптимальних умов для повноцінного фізичного та психічного розвитку, сприяння задоволення її потреби в емоційно- особистісному спілкуванні; розвиток її творчих інтересів та здібностей, підвищення рівня сформованості педагогічної культури вихователів та батьків.

Отже, опираючись на статистику даних близько 70% батьків визнають всю відповідальність за навчання і виховання своїх дітей, 25% вважають, що виховувати дитину повинна сім'я, школа і суспільство, тому й відповідальність необхідно ділити порівну. І понад 5% батьків взагалі знімають із себе відповідальність за виховання своїх дітей. [4, с. 41]

Діти, особливо на ранніх щаблях свого розвитку, намагаються повторювати вчинки і дії дорослих, що їх оточують. Пояснюється це тим, що в них ще нема достатніх знань і життєвого досвіду. В силу цього вони й намагаються наслідувати дорослих і насамперед своїх батьків. [5, с. 183]

Від участі батьків у справах школи вирає дитина, тому в школі треба практикувати такі форми роботи з батьками: батьківські збори, рольові ігри; батьківські посиденьки; дні родини; зустрічі за «круглим столом»; спільні екскурсії; семінари; відкриті уроки; демонстрація фільмів на педагогічну тематику; консультаційні пункти та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології і моделі. – Х.: Видавництво «Точка», 2007. – С. 192
2. Волкова Н. П. Педагогіка: навчальний посібник / Н. П. Волкова. – К.: Академія, 2001. – С. 220-223.
3. Дворук О. І. Процес виховання очима дитини / О. І. Дворук; Відп. ред. Г. В. Луценко // Педагогіка та конкретні методики. – Черкаси: «Родзинка», 2006. – С. 109.
4. Аметова Є. Р. Про значення сім'ї у формуванні вільної особистості дитини // Педагогіка і психологія. -2006. -№ 2. - С. 36-43.
5. Семиченко В. А. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: Навч. посібник. - К.: Веселка, 1998. – С. 183- 210

АКТИВІЗАЦІЯ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

Кущова С. В.,

*II курс другого (магістерського) рівня вищої освіти,
факультет педагогіки та психології*

*Довга Т. Я., кандидат педагогічних наук, професор Центральноукраїнський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький*

Анотація. У статті досліджено питання активізації розумової діяльності молодших школярів, що сьогодні є важливою проблемою сучасної педагогічної науки і практики та є центральною в розв'язанні задачі підвищення ефективності та якості навчального процесу. Розкрито навчання, як відображувально-перетворювальну діяльність, спрямовану не лише на сприйняття і запам'ятовування навчального матеріалу, але й на формування ставлення учня до самої пізнавальної діяльності. Перетворювальний же характер діяльності завжди пов'язаний з активністю суб'єкта.

Ключові слова: розумове виховання, розумовий розвиток, творче мислення, активізація розумової діяльності, пізнавальна активність, молодші школярі.

Нові завдання шкільної освіти в Україні, які спрямовані на гуманізацію та демократизацію всього навчально-виховного процесу в школі, визначають нові пріоритети навчання і виховання, потребують формування ініціативної особистості, здатної до раціональної творчої праці.

Мета сучасної початкової школи – забезпечити подальше становлення особистості дитини, цілеспрямовано виявляти і розвивати її здібності, створити умови для самовираження учнів у їхньому житті та видах діяльності.

А «найціннішим» результатом початкової освіти в особистісному вимірі є здорова дитина, мотивована на успішне навчання, дослідницьке ставлення до життя; це учень/учениця, які вміють вчитися з різних джерел і критично оцінювати інформацію, відповідально ставитися до себе та інших людей, усвідомлювати себе громадянином/громадянкою України [6, с. 13].

Чим ширша та багатша сфера діяльності людини, тим більш різнобічно розвивається вона сама. В аспекті розв'язування поставленого завдання особливої актуальності набуває проблема вдосконалення педагогічної технології, яка забезпечує формування ініціативності, творчості, активності школяра.

Питання активізації розумової діяльності молодших школярів і сьогодні є важливою проблемою сучасної педагогічної науки і практики. Це пов'язано з тим, що в останні роки дуже швидко збільшується загальний об'єм наукових знань. Збільшення ж об'єму приводить до значного розриву між загальною кількістю наукових знань і тією їх частиною, що вивчається в школі чи вищому навчальному закладі.

Щоб упоратися з цим станом справ потрібно: максимально скоротити розрив між наукою та шкільним навчанням як у кількісному, так і в якісному відношенні; всебічно формувати в школярів в процесі навчання активне, самостійне, творче мислення, здатне до самостійної пізнавальної діяльності, самостійного придбання знань. Виконання цих задач потребує максимальної активізації пізнавальної та розумової діяльності учнів, розвитку в них активного самостійного, творчого мислення [4, с. 175].

При уважному розгляді самих різних випадків неуспішного навчання молодших школярів відмічено не просто невміння міркувати, запам'ятовувати і тому подібне, а відсутність зацікавленості в навчанні, прагнення до здобуття знань. Як кажуть психологи, у дітей не розвинута пізнавальна активність.

Отже, активізація розумової діяльності молодших школярів стає центральною проблемою в розв'язанні завдання підвищення ефективності та якості навчального процесу, її особлива значущість полягає в тому, що навчання є відображувально-перетворювальною діяльністю, яка спрямована не лише на сприйняття і запам'ятовування навчального матеріалу, але й на формування ставлення учня до самої пізнавальної діяльності. Перетворювальний же характер діяльності завжди пов'язаний з активністю її суб'єкта (в нашому випадку – молодшого школяра).

Знання, які учні отримують в готовому вигляді, як правило викликають труднощі учнів у їх застосуванні до пояснення явищ, що спостерігаються та до розв'язання конкретних задач. Оволодіння ж системою провідних знань і способів діяльності можливе

лише за умови підвищення рівня активності школярів у пізнанні [5, с. 28].

Після детального розгляду в психолого-педагогічній науці, проблема пізнавальної активності набула оновлених форм її реалізації в практиці сучасної початкової школи. Справа в тому, що проблему пізнавальної активності традиційно розглядали заради самої активності в навчанні. Однак, при цьому не враховувалось, що навчання є лише одним із видів діяльності, активність же притаманна всім видам діяльності і тісно пов'язана з діяльністю взагалі [10, с. 93].

В розвитку пізнавальної діяльності молодших школярів особливу роль відіграє мислення. Мислення – та функція, інтенсивний розвиток якої є однією з самих характерних особливостей шкільного віку [8, с. 74].

Вікова та педагогічна психологія традиційно приділяють значну увагу діагностиці розумового розвитку, як складника всебічного розвитку особистості, можливостям цілеспрямованого впливу на цей розвиток, природі здібностей та обдарованості.

На відміну від здібностей і обдарованості, які є індивідуальними для людини, активність можна збуджувати і розвивати в кожного шляхом раціональної організації їх навчальної діяльності. Для цього потрібно використовувати найкращі надбання теоретиків та практиків психологічної, педагогічної та методичної наук [6, с. 121].

В працях психологів доведено, що краще засвоюється той матеріал, який склав предмет активної діяльності людини, тобто над яким вона активно працювала.

У психолого-педагогічній літературі є немало робіт, у яких так чи так розглядалися питання активізації розумової діяльності молодших школярів. Психологічні аспекти проблеми висвітлювалися в працях Б. Г. Ананьєва, Л. С. Виготського, П. Я. Гальперіна, В. В. Давидова, В. А. Крутецького, А. Н. Леонтьєва, В. І. Лозової, Н. А. Менчинської, С. Л. Рубінштейна, Н. Ф. Талізної, Л. П. Аристової та ін., що виявили можливості значного підвищення активності розумової діяльності молодших школярів.

Значний внесок в розробку проблеми активізації розумової діяльності зробили дослідження, присвячені пізнавальному інтересу та пізнавальним потребам, проведені Л. І. Божович, В. С. Ільїним, Г. І. Щукіною, які з різних боків розглядали пізнавальний інтерес та його зв'язок з активною розумовою діяльністю.

Проблему формування пізнавальної активності особистості розробляли українські педагоги та психологи: А. М. Алексюк, Н. М. Бібік, О. В. Киричук, Г. С. Костюк, В. Ф. Паламарчук, О. Я. Савченко, О. В. Скрипченко, М. Г. Стельмахович, М. М. Фіцула та ін. У їхніх працях аналізуються особливості формування пізнавальної активності та пізнавальних інтересів на різних етапах розвитку особистості. Проблему активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи на матеріалі різних навчальних предметів також розглядали українські вчені-методисти: М. В. Богданович, М. С. Вашуленко, Л. О. Варзацька, І. П. Гудзик, Н. С. Коваль, Л. С. Кочіна, М. М. Левшин, Н. Ф. Скрипченко та ін.

В тісному взаємозв'язку з мисленням складаються такі важливі новоутворення шкільного віку, як внутрішній план дій (дій «в умі») і рефлексія (вміння розглядати і оцінювати свої власні дії [8, с. 91].

Традиційне навчання було спрямоване здебільшого на розвиток пам'яті учнів, а не творчого компонента їхнього мислення, Йому відповідала й система оцінювання, що мала на меті перевірку рівня засвоєння знань і вміння застосовувати їх у відомій ситуації. Як наслідок, багато дітей не виявляли допитливості, самостійності у пошуках способів розв'язування задач.

Нова Українська школа стоїть перед необхідністю докорінних змін у навчанні, які б забезпечили розвиток творчої особистості молодшого школяра. Один із шляхів – це впровадження системи нестандартних, творчих завдань, розв'язування задач різним способом.

Щоб правильно розв'язувати завдання розвитку творчості в процесі навчання, треба пам'ятати: на якому б рівні самостійності не здійснювалась пізнавальна діяльність учня, який би характер вона не носила, вона завжди була й буде похідною, залежною від діяльності вчителя, тобто керованою, а діяльність вчителя – організуючою, провідною [3, с. 9; 9].

Для досягнення поставленої мети, дітям потрібно давати більше самостійних, творчих завдань, які спонукають до пошуку іншого, власного способу розв'язання проблеми.

Постановка пізнавальних завдань перед дітьми завжди створює ситуацію, в якій у них можуть виникати певні труднощі. При цьому корисно не просто підказати дитині правильне рішення, а й звернути увагу на те, що вона сама спроможна зробити.

Висновок. Отже, активізація розумової діяльності молодших школярів – центральна

проблема в розв'язанні завдання підвищення ефективності та якості процесу навчання. На відміну від здібностей і обдарувань, які є індивідуальними психічними утвореннями, пізнавальну активність учнів можна стимулювати й розвивати шляхом раціоналізації та активізації їхньої навчальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барко В. Як визначити творчі здібності дитини? / В. Барко, А. Тютюнников. – К. : Новий світ, 2001. – 126 с.
2. Інтерактивні технології навчання у початкових класах / авт.-упор. І. Дівакова. – Тернопіль : Мандрівець, 2008.
3. Крутецкий В. Психология обучения и воспитания школьников / В. Крутецкий. – Москва : Просвещение, 1976. – 303 с.
4. Костюк Г. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. Костюк. – Київ : Радна школа, 1989. – 608 с.
5. Ніколенко Л. Т. Розвиток пізнавальної активності і самостійності учнів / Л. Т. Ніколенко. – Початкова школа. – 2001. – № 8. – С. 28.
6. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / Під заг. ред. Н. М. Бібік. – К. : ТОВ «ВД» Плеяди, 2017. – 206 с.
7. Рогозина В. Педагогические условия развития творческих способностей на уроке / В. Рогозина. – Воспитание школьников, 2007. – №4. – С. 28-30.
8. Роменець В. А. Психологія творчості: навчальний посібник. 2-ге вид, доп. / В. А. Роменець. – Київ : Либідь, 2001. – 288 с.
9. Шерстюк В. В. Розвиток творчих здібностей дитини / В. В. Шерстюк. URL: <https://psihol.jimdo.com/на-допомогу-педагогам/розвиток-креативних-здібностей/>
10. Якісна освіта – запорука самореалізації особистості. – К.: Пед. преса, 2007. – 176 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Лаврів О. В., магістрантка

Русин Г. А., кандидат педагогічних наук, доцент

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Івано-Франківськ*

Анотація. У статті проаналізовано творчий розвиток молодших школярів у науковій літературі. Подано основні підходи до проблеми вивчення творчого розвитку. З'ясовано, що творчий розвиток проходить декілька етапів.

Ключові слова: творчий розвиток, культурно-історичний, музично-творчий розвиток.

Проблема творчого розвитку – одна з найбільш дискусійних і актуальних у сучасній педагогіці та психології. У традиційному розумінні розвитку базуються на індивідуально-психологічних якостях особистості і є передумовою успішного виконання нею певного виду діяльності (театральної, музичної, хореографічної тощо) [2].

Можна виокремити два основні підходи до проблеми вивчення творчого розвитку у психології: діяльнісний та культурно-історичного походження теорії здібностей (Л. Виготський, В. Дружинін, Б. Теплов, С. Рубінштейн та ін.). Так, Б. Теплов на основі діяльнісного підходу розглядав музично-творчий розвиток як індивідуально-психологічні особливості, які відрізняють одну людину від іншої [6].

Другий підхід базується на теорії Л. Виготського і викладений у концепції культурно-історичного походження та музично-творчому розвитку. Психолог пов'язує здібності людини з культурою та епохою, в якій вона живе [1].

Творчий розвиток проходить декілька етапів: здібність – обдарованість – талант – геніальність. Для розвитку здібностей має бути підґрунтя, яке складають задатки – можливості, передумови розвитку здібностей. Виникаючи на основі задатків, здібності розвиваються в процесі та під впливом діяльності, яка вимагає від людини певної обдарованості. Вона залежить від того, наскільки успішно особистість виконує певну діяльність [3].

Наступний рівень розвитку людини – талант, який також проявляється й розвивається в діяльності. Талановита людина вирізняється самобутністю характеру, оригінальністю

мислення, цілеспрямованістю, своєрідними розумінням життєвої мети. Геніальністю як вищим рівнем розвитку здібностей особистості вважають її творчі успіхи, які складають цілу епоху в житті суспільства та розвитку культури.

Творчість розглядається педагогами як важлива умова становлення, самопізнання й розвитку особистості – суб'єкта творчої діяльності (М. Ярмаченко); важлива форма людської практики, що впливає на процес особистісного зростання (Н. Кічук).

Творчість, на думку В. Сухомлинського, пов'язується з творчою діяльністю [5]. С. Сисоєва під творчою діяльністю розуміє таку, що сприяє подальшому розвитку в дитини креативності як «ядра її особистості». Діяльність, спрямована на розвиток музичних уподобань, визначає музичну творчість, яка реалізується в музичному мистецтві.

Структура сукупності психічних якостей, які виступають як здібність, врешті-решт визначаються вимогами конкретної діяльності і є різноманітною для різних видів діяльності [4, с.447]. Великий інтерес являють собою особливості розуміння педагогами своєрідних характеристик музикальності окремих учнів молодших класів.

Розвиток творчих навичок здійснюється як традиційними методами (використання різноманітних технічних вокальних вправ, поспівок, розспівок та на основі пісенного матеріалу), так й нетрадиційними (музично-вокальними іграми, вокальними фізкультхвилинками та ін.), про які більш детально ми розповімо у наступному розділі.

Отже, творчий розвиток є важливою (а в класичних традиціях масової музичної освіти - чи не єдиною) складовою уроку музичного мистецтва. Як і сучасна шкільна освіта в цілому, урок музичного мистецтва, так і вокально-хорова складова вимагає оновлення, пошуку нестандартних підходів. Метою яких є активізація процесу творчого розвитку школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / [упоряд. та заг.ред. С.У.Гончаренко]. Київ: «Либідь», 1997. 375 с.
2. Гороховська Н. Формування вокально-хорових навичок в учнів початкових класів. Мистецтво та освіта. 2012. № 2. С. 51-53.
3. Гороховська Н. Формування вокально-хорових навичок в учнів початкових класів. Продовження. Мистецтво та освіта. 2012. № 3. С.50-54.
4. Немов Р. С. Психологія: в 3 книгах. М.: «Просвещение», 1995. Кн.2. Психологія образования. 1995. 496 с.
5. Школьник С.Я., Бешапошнікова Т.В. Музичні фізкультхвилинки в початковій школі. Мистецтво та освіта. 2015. №1-2. С.12-16.
6. Якимчук С.Н. Методика музичного виховання. Рівне, 2003. 160 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИТОРИЧНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Локатир У.В., магістрантка 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Кіліченко О.І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти*

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
м.Івано-Франківськ*

Анотація. У статті проаналізовано особливості впровадження елементів риторики в освітній процес початкової школи.

Ключові слова: учень, риторика, риторичні вміння.

Спочатку було Слово... В основі кожної науки: чи математики, чи літератури, чи фізики, чи природознавства - лежить слово. Ця істина була відома ще з давніх часів. Тому в Стародавній Греції зароджується наука, яка по праву вважається найдавнішою у світі. Ця наука називається риторикою. Отже, риторика – це наука про способи переконання та впливу на слухачів.

Реформа шкільництва Міністерства освіти та науки нової освітньої школи особливу увагу надає вмінням усно висловлювати свої думки, погляди та почуття.

Зокрема, у концептуальних засадах Нової української школи зазначається, що ключовою є компетентність, яка відображає здатність спілкуватися державною (і рідною у разі відмінності) мовами, що включає «вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний

спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування.» [, с.11].

Сучасний учень початкової школи має володіти риторичними вміннями, які сприятимуть забезпеченню успішної його самореалізації, як особистості, здатної до ефективної комунікації. Адже володіючи навиками красномовства учень може впевнено, чітко і переконливо відповідати на уроці, отримувати високі бали і досягати вагомих успіхів у навчанні.

У своїй статті я поставила за **мету** розкрити певну систему формування в учнів початкових класів основ риторичної культури.

Комунікативна культура – це вміння встановлювати зворотний зв'язок не тільки мовними, а й позамовними (невербальними засобами і мімікою, поглядами, паузою, рухами тіла тощо) [2]. Культуру спілкування людина не отримує в спадок – її треба навчатися. Реалії сьогодення свідчать: все, що пов'язане з поняттям «культура», є надзвичайно актуальним, а тому формування умінь взаємин між комунікантами, оволодіння нормами, правилами поведінки спілкування вкрай необхідне в навчально-виховному процесі в початкових класах загальноосвітніх шкіл. Такій цілеспрямованій і систематичній роботі слугує риторика.

Актуальність розгляду даного питання пов'язане із загальною проблемою, а саме : негативною комунікативною культурою, в якій живе сьогодні людина, необхідністю розвитку її комунікативної компетентності з дитинства. Таким чином, курс риторики в початкових класах має навчально-методичне забезпечення.

Як показують педагогічні дослідження і наші спостереження, у дітей у початковій школі значно збільшується запас слів, вони вивчають основи наук, засвоюють спеціальні слова, деякі словесні конструкції. Однак вони не вміють їх використовувати, гальмується розвиток їх зв'язного мовлення, мова дітей стає менш емоційною, більше трафаретною, навіть дещо збідненою. Виникає необхідність розвивати у дітей дар слова.

Аналіз педагогічних досліджень і програми з риторики для учнів початкової школи, авторів М. Захарійчук, В. Науменко, Т. Ладиженська та ін. дав змогу конкретизувати поняття «риторичні вміння молодших школярів». Яке ми розуміємо, як уміння застосовувати ефективні прийоми підготовки і виголошення текстів різних типів (розповідь, опис, міркування) й засоби спілкування (вербальні, невербальні), які дозволяють учневі успішно здійснювати риторичну діяльність (вирішувати мовленнєву задачу).

Відтак, у дослідженні виходимо з того, що риторичні вміння молодшого школяра, як і будь-які вміння, формуються у процесі певної навчально-пізнавальної діяльності, основою якої є теоретичні знання, практичні вміння та індивідуальний досвід їх застосування. З урахуванням цього поняття «формування риторичних умінь молодших школярів» визначаємо як процес і результат цілеспрямованих впливів на молодших школярів, що передбачає таку організацію навчально-виховного процесу, за якої відбувається активізація всіх складників риторичної діяльності.

Т. Ладиженська вважає, що учні молодшого шкільного віку мають оволодіти на кінець четвертого класу такими риторичні вміння: аналізувати й оцінювати власне спілкування; визначати вид спілкування за його основними цілями (повідомити: запросити інформацію, обмінятися інформацією, підтримати контакт тощо); вступати в етикетний діалог і підтримувати його; розрізнати істинну ввічливість від показної; визначати вид мовленнєвої діяльності, етапи; продумувати, що потрібно зробити для говоріння, читання тощо (на етапі орієнтації), що – в процесі мовлення, читання (на етапі реалізації), що – після говоріння, читання тощо (на етапі контролю); вміння складати опорний конспект почутого у формі таблиці, схеми із застосуванням прийнятих і вигаданих символів, рисунків; відтворювати за опорним конспектом почуте; аналізувати живе усне мовлення, визначати його особливості; встановлювати, в якій мірі усне мовлення підготовлене, в чому відображається підготовленість; користуватися тлумачним словником та словником синонімів; визначати початкове і кінцеве речення як ознаки тематичної та змістової єдності тексту; підбирати кінцеве (завершальне речення до незакінченого тексту); створювати стислий текст, застосовуючи спосіб виключення подробиць і спосіб узагальнення; аналізувати висновок (у міркуванні), його доцільність; створювати до «нових» слів словникові статті; розповідати весело (з гумором) про кумедні, смішні випадки зі свого життя; розповідати (усно й письмово) про пам'ятні події свого життя; аналізувати інформаційну замітку в газету, її відповідність мовленнєвій задачі й жанровим особливостям; написати інформаційну замітку в газету типу: що – де – коли і як відбулося;

доцільно застосовувати несловесні засоби спілкування (жести, міміка, рухи тілом, постава, інтонація) [1, с. 8–9].

Навчальним планом для загальноосвітніх шкіл України окремі уроки з риторики в початкових класах не є обов'язковими. Однак вважаємо за необхідне введення елементів риторики на уроки з української мови, літературного читання, як супровідного матеріалу, так як це сприятиме, розвитку влучного, логічного, психічно багатого та образно-піднесеного мовлення учнів, формуванню культури спілкувальної поведінки, вихованню художньо-вербальної творчості. На нашу думку, учитель на уроках читання повинен звертати на техніку мовлення, логіку читання та емоційно-образну виразність як важливі ознаки риторичної культури особистості. З цією метою варто на кожному уроці (3-5 хв.) використовувати вправи з розвитку і контролю дихання, дикції та голосу.

У результаті аналізу наукових джерел ми переконалися, що серед науковців не існує єдиної думки щодо загально визначених риторичних умінь, якими мають оволодіти молодші школярі. Риторичні уміння завжди розкриваються у взаємозв'язку зі змістом навчальних програм із риторики для учнів молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ладыженская Т. А., Ладыженская Н.В., Никольская Р. И., Сорокина Г. И. Детская риторика в рассказах и рисунках: 1 класс: Методические рекомендации. М.: ООО «С-инфо», ООО «Баласс», 1998. 96 с.
2. Науменко В.О. Риторика. 1 – 4 класи / В.О. Науменко, М.Д.Захарійчук // Програми курсів за вибором для загальноосвітніх навчальних закладів. Варіативна складова Типових навчальних планів / Упор.: Л.Ф.Щербакова, Г.Ф.Древаль.- Тернопіль:Мандрівець, 2009.-С.5 – 32.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. , 2016. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

РОЗВИТОК МОВЛЕННЕВОЇ ТВОРЧОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Мехова Д.Р.

Магістратура 1 року навчання, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Райська Л.Г., кандидат педагогічних наук, доцент

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів,*

Анотація: у тезах розглядається поняття «творчість», важливість розвитку творчого потенціалу учнів для суспільства і самих школярів як одного з ключових завдань освіти, оскільки лише творча особистість спроможна створювати, покращувати, пропонувати щось нове для розвитку, знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій; значення розвитку мовленнєвої творчості молодших школярів на уроках української мови та літературного читання як одного з найважливіших завдань, шляхи (усні висловлювання, складання віршів і сенканів тощо) і умови (навчально-пізнавальна атмосфера, акцент на практичній діяльності, мотивація учнів) для досягнення мети.

Ключові слова: творчість, мовленнєва творчість, українська мова, літературне читання.

Суспільство не стоїть на місці, воно розвивається, отже, основним завданням для вчителя є не просто дати глибокі знання учням, а й допомогти розкрити їх творчий потенціал, підготувати особистість до повноцінного спілкування. Потрібно, щоб діти уміли донести власну думку, вислухати, зрозуміти, творчо осмислити почуте від інших.

Для сучасної національної школи характерним є зростання уваги до особистості школяра, максимального розкриття його здібностей, інтелектуального розвитку, що забезпечує пріоритетність розвитку творчих рис. За останні роки інтерес до проблеми творчості значно зріс. У Законі України «Про освіту» наголошено, що «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних компетентностей для її успішної самореалізації» [2]. Лише творча особистість спроможна створювати, покращувати, управляти, пропонувати щось нове для розвитку, знаходити

шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій. За «Великим тлумачним словником української мови», творча особистість – це цілісна людська індивідуальність, яка виявляє розвинені творчі здібності, творчу мотивацію, творчі вміння, що забезпечують здатність породжувати якісно нові матеріали, технології та духовні цінності [1].

Типова освітня програма для початкової школи, розроблена під керівництвом Савченко О. Я., зазначає, що метою початкової освіти є «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі» [3]. Серед ключових компетентностей – мовна і культурна (розвиток творчого начала особистості).

Ніколи не варто забувати, що дитина тільки тоді зможе стати особистістю, коли буде всебічно розвинена. Видатний педагог Ян Коменський говорив, що діти залюбки завжди чимось займаються. Це дуже корисно, а тому не тільки не варто цьому заважати, але й потрібно докласти зусиль до того, щоб їм завжди було що робити [5].

Творчі діти – це майбутнє нашої держави, бо саме від них залежить подальший розвиток людства. Не просто ті учні, що творчо мислять, а й ті, що володіють комунікативною компетентністю, щоб доступно донести до інших свої ідеї, свою обдарованість, дійти спільного рішення разом із такими ж творчими особистостями. Це несе процвітання нації.

Творчість - це спосіб самовираження, саморегуляції людини, світобачення як засіб пізнання світу через творче сприйняття і практичне перетворення діяльності.

Мета вчителя – віднайти і «виростити» якомога більше творчих задатків школярів. Чим раніше почати це робити, тим краще буде результат. Тому варто багато часу приділяти саме розвитку творчості.

Проблему розвитку творчої особистості вивчало багато педагогів, психологів, філософів – Я.Коменський, Ж.-Ж.Руссо, Дж.Локк, Ф.Гребель, Ф.Гальтон, Д.Ельконін, І.Кант, Т.Любарт, Ф.Шеллінг, Н.Лейтес, Г.Спенсер, Л.Виготський та інші. З вітчизняних педагогів цю проблему досліджували В.Сухомлинський, К.Ушинський, С.Русова, Л.Паламарчук, Н.Іванець, І.Зязюн, С.Сисоєва, Н.Кінчук та інші.

Мовленнєва творчість – один з найважливіших і найскладніших видів дитячої творчої діяльності. Вона важлива для повсякденного життя, спілкування з іншими, висловлення власних думок, представлення себе, морального виховання тощо. Також від її розвиненості залежить розвиток інших видів творчості.

Мовленнєва творча діяльність пов'язана зі складанням різних типів творів, віршів, сенканів, виразним читанням напам'ять, творчим переказом тексту, словесним малюванням, складанням кросвордів, створенням ігрових ситуацій, показом рольових сцен, розігруванням діалогів, розгорнутою відповіддю, висловленням власного міркування тощо.

Видатний педагог В. О. Сухомлинський зазначав: «Людина, якій хочеться сказати красиво про красу, що оточує, людина, для якої пошуки потрібного слова стали такою самою необхідністю, як необхідність споглядати прекрасне, ... така людина не може стати цинічною, грубою» [4, 209].

Навчаючи мови, необхідно акцентувати увагу на розвитку практичних умінь і навичок, удосконалювати вміння учнів, що є основою для мовленнєвої творчості. Голі факти, знання, правила не допоможуть висловлювати свою думку, передати почуття, творити, жити й працювати в колективі.

На уроках української мови й літературного читання необхідно забезпечувати стабільну навчально-пізнавальну атмосферу в класі, пропонувати учням тестові та різнорівневі завдання, комунікативно-ситуативні вправи, завдання творчого характеру, конструювання діалогів; формувати мовну та літературну компетенцію учнів, мотивувати пізнавальну й самоосвітню діяльність школярів, прищеплювати любов до рідної мови; спонукати до розмірковування, порівняння, узагальнення, вчити висловлювати власні думки й оцінки, презентувати власні асоціації.

Творчий потенціал дітей невичерпний, вони завжди готові до діалогу, радіють, якщо є можливість розкритися, показати себе. Необхідно давати їм таку можливість, заохочувати, підтримувати та допомагати.

На майбутніх учителів суспільством покладена важлива місія: сформувати особистість, яка вміє правильно показати себе, адаптуватися до незвичних життєвих реалій,

відстояти власну думку і власну гідність, бути активною, ініціативною, наполегливою в досягненні поставленої мети і водночас – співчутливою і милосердною. А найкоротший шлях до цього – виховати творчу особистість, яка поєднує в собі всі вищезгадані риси і навички.

Висновки. Розвиток мовленнєвої творчості є одним з основних завдань, що стоїть перед учителем початкових класів на уроках української мови і літературного читання. Володіння учнем своїм мовленням і творче його використання допомагає йому висловлювати свої думки, міркування, відстоювати їх, вчитися зацікавлювати інших, вдало передавати свої емоції та почуття, успішно спілкуватися тощо. Воно досягається завдяки творчим завданням та організації мовленнєвої діяльності учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник української мови . Упорядник і головний редактор В. Т. Бусел. URL:<https://archive.org/details/velykyislovnyk/> (дата звернення: 23.10.2020)
2. Закон України про освіту. Офіційний портал Верховної Ради України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text/> (дата звернення: 23.10.2020)
3. Савченко О. Я. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти 2018 р. URL:<https://nus.org.ua/news/opublikovaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/> (дата звернення: 23.10.2020)
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. К.: Радянська школа. 1988.
5. Я. А. Коменський. Вчителі минулого. URL:<https://sites.google.com/site/vciteliminulogo/a-a-komenskij/> (дата звернення: 23.10.2020)

ВПЛИВ СІМ'Ї НА ВИХОВАННЯ І РОЗВИТОК ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Морозова М. А., Павліш Н. В.,
магістри 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»,
Розлуцька Г. М., доктор педагогічних наук, професор
Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», м.
Ужгород*

У статті розглянуто особливості характеру взаємин батьків з дитиною, починаючи з ранніх етапів розвитку, що закладає основу її життєдіяльності, її взаємин з оточуючим світом та набуває вагомого значення у становленні дитячої особистості. Описано специфіку розвитку дитини залежно від якості виховних умов, які включають: психологічну атмосферу у сім'ї, реалізацію батьками необхідних сімейних функцій, ступінь їх особистісного розвитку та психолого-педагогічної культури, стиль сімейного спілкування. Розкрито поняття негативного виховного впливу сім'ї на дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: молодший шкільний вік, виховання, дитина, сім'я.

Актуальність дослідження. Протягом усього раннього, дошкільного й молодшого шкільного віку головним чинником формування особистості дитини залишаються батьки. Психологічне вивчення формування й розвитку особистості є неможливим без урахування конкретних умов життєдіяльності людини, того реального життєвого контексту, в якому здійснюється розвиток особистості дитини. Справді, наукове розуміння особистості досягається лише тоді, коли вона розглядається не ізольовано, а в цілісності її соціальних зв'язків і міжособистісних комунікацій. Відомо, що формування особистості значною мірою відбувається під впливом сім'ї; цей факт не викликає сумнівів, однак механізми цього формування ще поки остаточно не з'ясовані. З перших днів життя дитини соціальне середовище постає перед нею як система сімейної взаємодії. Батьки дитини є спочатку єдиними носіями соціальних стосунків і єдиною опосередкованою ланкою, яка пов'язує дитину зі світом. Це – складний вузол людських взаємин, що реалізуються в системі сімейної взаємодії й спілкування, сім'я, саме в такому значенні, є найважливішим фактором повсякденного існування й розвитку особистості.

Метою наукової роботи є дослідження впливу внутрішньосімейних стосунків на виховання дітей.

У соціології сім'ю розглядають як не однорідну, а диференційовану соціальну групу. В ній представлені різноманітні вікові, статеві, професійні «підсистеми», які певним чином детермінують зміст, форми і методи внутрішньосімейних відносин. В їх основі – родинна близькість, що становить надзвичайну виховну цінність і характеризується неповторністю інтимних зв'язків батьків і дитини, глибоким особистісним контактом між ними. Це обумовлює ефективність спілкування, його виховну силу, сприяє інтенсивності, міцності й глибини засвоєння зростаючою людиною у процесі наслідування та співпереживання моральних позицій батьків, що виявляються в їхніх звичках, судженнях та оцінках, у ставленні до інших людей, суспільних подій тощо, в особливій чуттєвості, налаштованості дитини на батьківський вплив, їхні настанови, пов'язані з її поведінкою.

Позитивно насичені емоційні контакти дитини з батьками полегшують виховний вплив на неї, негативні ж, навпроти, ускладнюють. Дослідники (А.І. Захаров, А.С. Співаковська, Е.Г. Ейдемільер і ін.) підтверджують, що однією з причин порушення соціалізації дитини в сім'ї є дисгармонійні стосунки, що виявляються у холодності між батьком і матір'ю, батьками і дітьми, розриві теплих емоційних зв'язків між ними [1].

Показником дисгармонійної сім'ї є послаблення або розрив сімейного зв'язку між батьками і дітьми, які виникають унаслідок: надмірної зайнятості батьків, конфліктної ситуації в сім'ї, асоціальної поведінки батьків, випадків насильства або жорстокого поводження, відсутності у сім'ї благополучної емоційної атмосфери, помилки у вихованні, дисгармонійних стосунків у сім'ї та інше.

Учені А. Венгер і В. Сухомлинський вважають, що причиною дисгармонії в батьківсько-дитячих стосунках може бути недостатність спілкування між батьками [2].

На думку Е. Г. Ейдемільер дисгармонійні стосунки в сім'ї – це авторитаризм, відсутність взаємної підтримки і розуміння, підвищена конфліктність, агресія і насильство. Дисгармонія родинних стосунків дає дитині зразки непостійності, ворожості і асоціальної поведінки. У дисгармонійній сім'ї, там, де виховання дитини має проблемний характер, спостерігається вияв зміни батьківських позицій, а саме вони є неадекватними, втрачають гнучкість, стають незмінними і непрогнозованими [1].

Відтак, під «дисгармонійним вихованням» розуміють невідповідність вимог батьків і виховання в цілому психофізіологічним можливостям дітей, особливостям формування характеру та особистості. Типи дисгармонійного виховання різноманітні, але їм властиві:

- недостатній рівень емоційного прийняття дитяти, можливість емоційного відкидання і амбівалентного ставлення, відсутність взаємності;
- низький рівень згуртованості батьків і розбіжності в сім'ї щодо процесу виховання дітей;
- високий рівень суперечності, непослідовність у ставленні батьків із дітьми;
- обмеженість у різних сферах життєдіяльності дітей;
- підвищення вимог до дитини або недостатня вимогливість, уседозволеність;
- неконструктивний характер контролю, низький рівень батьківського моніторингу, непомірність санкцій або їх повна відсутність у різних сферах життєдіяльності дітей;
- підвищена конфліктність у повсякденному спілкуванні з дітьми;
- недостатність або непомірність задоволення потреб дитини тощо [3, с. 199]

Коротко опишемо варіанти неправильного виховання в сім'ї. У літературі запропоновано різноманітні класифікації та типи неправильного виховання. У працях В. Гарбузова наведено класифікацію типів неправильного виховання:

1. Виховання за типом А (неприйняття, емоційне відторгнення) – це авторитарне й сурове або байдуже, емоційно холодне ставлення, яке часто ігнорує індивідуальні особливості дитини.
2. Виховання за типом Б (гіперсоціалізуюче) – тривожно-недовірлива концентрація батьків на стані здоров'я дитини, її соціальному статусі серед товаришів, очікуванні успіхів у навчанні з недооцінюванням індивідуальних психологічних особливостей дитини.
3. Виховання за типом В (егоцентричне) – виражається у тому, що дитині нав'язується уявлення про Я як надцінність («кумир родини»). Інтереси інших ігноруються, приносяться їй у жертву [4, с. 489].

Окрім цього, багато авторів виокремлюють також відхилення у стилі батьківського виховання: перевага жіночих якостей, перевага чоловічих якостей, перевага дитячих якостей, розширення сфери батьківських відчуттів, страх втрати дитяти; нерозвиненість батьківських відчуттів, проекція власних небажаних якостей, винесення конфлікту між подружжям у сферу виховання, суперечність (кожний із батьків

використовує різні стилі виховання), «кругова оборона»: у відповідь на будь-які зауваження, претензії, поради від інших зляться, обурюються, конфліктують (усі погані, а моя дитина найкраща); педантично-підозрілий: ніколи і ні в чому не вірять дитині, контролюють будь-яку ситуацію, «попелюшка»: ставлення до дитини як до виконувача волі батьків, умови в сім'ї є деспотичними, дитина не отримує заохочення, підтримки, емоційної любові і підтримки; увіщувальний – тільки вмовляють і просять, але демонструють повну відсутність волі і безпорадності у прагненні вплинути на поведінку дитини [3].

Найбільшою мірою шкодять дитині непослідовний, змішаний стиль виховання, неузгодженість і суперечливість установок батьків на процес виховання, постійна непередбачуваність реакцій батьків позбавляє дитину відчуття стабільності навколишнього світу, породжуючи в неї підвищену тривожність. До причин, що знижують соціалізаційні можливості сім'ї, належить її певна відмежованість від здобутків психолого-педагогічної науки, зокрема незнання батьками сучасних технологій сімейного виховання дітей, мета яких полягає в поліпшенні внутрішньосімейних відносин, створенні сприятливих умов для функціонування сімейного колективу, усунення підґрунтя сімейних конфліктів і між дорослими членами, і між батьками та дітьми. Відсутність у батьків педагогічної культури або її недостатній рівень призводить до того, що сімейне виховання здійснюється «всліпу», що негативно впливає на дитину, її соціалізацію. Нинішні сімейні труднощі в соціалізації дитини великою мірою зумовлені тим, що батьки, які виховувалися в умовах тоталітарної системи, зпоміж виховних настанов перевагу надають послушності і підпорядкуванню. Проблема відносин між батьками і дітьми, які є фактором побудови дитиною картини соціального світу, часто ускладнюється загальною ситуацією, в якій опиняється сім'я. Так, за високого темпу соціального розвитку сім'я часто «не встигає» за його перебігом.

Негативні ефекти виховання в родині можуть бути наслідком не тільки негативних міжособистісних взаємин батьків і дітей, а й ненормального розростання позитивних емоційних контактів між ними.

Батьківська любов – це певний тип ставлень до дітей, що реалізується у формі позитивного емоційного спілкування. Аналізуючи досвід сімейного виховання, А. Макаренко дійшов висновку: багато хто з батьків не розуміє значення свого авторитету для дітей. Іноді поведінка батьків призводить до формування помилкового авторитету.

Наведемо основні його види [5].

-Авторитет пригноблення. При цьому діти виростають або затурканими, безпорадними, або самодурами, відплачуючи за пригноблене итинство.

-Авторитет чванства, коли батьки постійно вихваляються своїми заслугами, є зарозумілими у ставленні до інших людей. При цьому діти часто виростають хвалькуватими, не вміють критично ставитись до власної поведінки.

-Авторитет підкупу, коли слухняність дитини “купується” подарунками, обіцянками. При цьому може вирости людина, привчена викручуватись, пристосовуватись, яка прагне одержати якнайбільше вигод тощо.

Недоброзичливість або неухвальність, мало того, жорстоке поводження батьків із дітьми викликає в останніх неусвідомлювану ворожість, що спрямовується зовні (наприклад, трансформується в агресивні дії не тільки проти батьків, а й проти сторонніх людей) або всередину і виявляється в почутті провини, тривоги, низькій самоповазі тощо [6].

Відкидання дитини у ранньому дитинстві, тверда регламентація її поведінки, неправильні установки виховання приводять до формування у нього почуття неповноцінності, нереалістичних уявлень про себе, залежності від оцінок довколишніх, ворожості й підозрливості стосовно навколишнього світу, егоцентризму, нерозвиненості «соціального почуття», а також створюють труднощі у встановленні теплих і довірливих взаємин з іншими людьми. А. Захаров вказує, що відкидання й неприйняття дитини з боку батьків сприяє утворенню неврозів [7].

Дитина, яка позбавлена любові, має менше можливостей для досягнення високої самоповаги, створення стійкого, позитивного Я-образу, побудови теплих стосунків з іншими людьми. Вивчення особистості людей, які страждають на невротичні розлади, відчувають труднощі у спілкуванні та професійній діяльності, свідчить про те, що всі ці явища набагато частіше виявляються в людей, яким у дитинстві бракувало батьківської уваги і тепла.

Таким чином, можна підсумувати, що сім'я є першою й вагомою соціальною групою, в якій дитина опановує культуру, суспільні норми, моральні правила, навички індивідуальної, спільної й колективної діяльності. Провідним чинником у формуванні особистості дитини є

сімейне виховання, яке найповніше реалізується через батьківсько-дитячі стосунки. Допомога в розвитку дитини означає створення таких умов, за яких її фізіологічні, емоційні та інтелектуальні потреби задовольнятимуться достатньою мірою і на необхідному якісному рівні. Головну мету виховання дітей у сім'ї становить усебічний розвиток особистості, що поєднує духовне багатство, моральну чистоту, фізичну досконалість і успішний процес соціалізації. Психолого-педагогічні дослідження доводять, що первинний інститут соціалізації – сім'я – часто негативно впливає на процес соціалізації дитини. Деструктивний вплив сім'ї, який виявляється у порушенні міжособистісних стосунках між батьками та дітьми, використанням дисгармонійних типів виховання дітей, психологічнопедагогічній неграмотності батьків, призводить до порушення процесу соціалізації дітей у сім'ї, яке проявляється у пасивності, замкнутості, агресивності, асоціальної поведінці, зниженні інтересу до культури, спорту (естетичний розвиток), діти не в змозі обрати для себе адекватний стиль соціальної поведінки, що породжує різні особистісні розлади: від соціального інфантилізму – до асоціальної та деліквентної поведінки. Тобто у такій сім'ї дитина стає жертвою негативної соціалізації, а не суб'єктом і об'єктом успішної соціалізації. Перспективою подальшого дослідження є пошук основних шляхів корекції дисгармонійного виховання в сім'ях відповідно до їх типології, а також вивчення ролі психологів, батьків, вихователів щодо можливості оптимізації психосоціального, емоційного та особистісного розвитку дитини в дисгармонійній сім'ї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Эйдемиллер Э. Г. Семейный диагноз и семейная психотерапия: учеб. пособие для врачей и психологов / Э. Г. Эйдемиллер, И. В. Добряков, И. М. Никольская. – СПб.: Речь, 2003. – 332 с.
2. Венгер А. Л. На что жалуетесь? Выявления и коррекция неблагоприятных вариантов развития личности детей и подростков / А. Л. Венгер. – М.:Рига: Эксперимент, 2000. – 184 с.
3. Карабанова О. А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования: учебное пособие / О. А. Карабанова. – М.: Гардарики, 2005. – 320 с.
4. Шнейдер Л. Б. Семейная психология: учебное пособие для вузов. – 2-е изд. / Л. Б. Шнейдер. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2006. – 768 с.
5. Нецкер Т. В. Взаимоотношения в семье и воспитательные возможности родителей / Т. В. Нецкер // Педагогические аспекты социальной психологии. – Минск, 1978. – С. 218–219
6. Ковалев С. В. Психология современной семьи / С. В. Ковалев. – М.: Просвещение, 1988. – 208 с.
7. Захаров А. И. Детские неврозы / А. И. Захаров. – СПб.: Респекс, 1995. – 192 с.

ПРІОРИТЕТИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Морочило О.

Студентка 4 курсу. Початкова освіта

Лапно В.В., доктор педагогічних наук, професор

Коломийський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,

м. Коломия

Анотація. В статті розкрито низку проблем формування основ національної свідомості в умовах сучасної початкової освіти. Визначено провідні ознаки процесу становлення національної самосвідомості учнів молодшого шкільного віку. Здійснено спробу охарактеризувати прояви національної самосвідомості молодших школярів та перспективи її розвитку. Доведено значущість методів і засобів народної педагогіки в системі сучасного національного виховання. Обґрунтовано ідею, що основою національного виховання мають стати духовні здобутки українського народу, оскільки в них сконцентровано педагогічний імператив і ментальність української нації. Актуалізація народної педагогіки в сучасній школі є запорукою ефективності національного виховання.

Ключові слова: національна самосвідомість, система національного виховання, народна педагогіка.

Серед проблем, розв'язання яких залежить здійснення національного відродження України, важливе місце належить формуванню національної самосвідомості. Це зумовлено

тим, що високий рівень національної самосвідомості пов'язаний не просто з теоретичним усвідомленням процесів національного відродження, а й з практичною готовністю людини до участі в розбудові незалежної держави. Зміст освіти, форми і методи навчання та виховання в школі мають будуватися на засадах гуманізму, з урахуванням багатовікової історії народу на основі його національно-культурних особливостей і традицій, збагачених ідеалами та нормами загальнолюдських цінностей.

Національне виховання в українській державі має бути спрямоване на формування у дітей молодшого віку світоглядної свідомості, ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, інших соціально значущих надбань вітчизняної та світової духовної культури.

Головна мета національного виховання – набуття дітьми молодшого віку соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування національної духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

Формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розвитку держави, готовності її захищати. Отже, національне виховання є основним стрижнем всього навчально-виховного процесу сучасної школи.

В системі освіти національне виховання здійснюється з урахуванням пізнавальних можливостей та психологічно-вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку. Пояснюється це особливостями психології дітей, їх здатність охоче пізнавати навколишній світ, нові знання, сприймати норми поведінки, виробляти власне світосприймання та світобачення. Саме тому основи національного виховання значною мірою закладаються в цей період життя та навчання.

Саме в цей час формуються фундаментальні якості людини, основи світосприйняття, ставлення до себе та свого місця в світі. Це стає можливим завдяки інтенсивному розвитку фізіологічних та психологічних якостей дітей у цей віковий період. Закладаються основи свідомості і самосвідомості (дитина усвідомлює суспільні цінності, починає керуватися в своїй поведінці моральними нормами).

У сучасних умовах, коли український народ вступив у нову еру свого історичного розвитку, національне виховання найбільш відповідає потребам відродження України. Воно сприяє формуванню основних компонентів духовного світу особистості, національної психології, національного мислення, національного характеру і темпераменту, народної моралі й етики, народної естетики, народної правосвідомості, національної свідомості та самосвідомості.

Завдяки національному вихованню найповніше реалізуються природні нахили, формується національний склад мислення, психіки, національний характер і світогляд. Отже, йдеться про необхідність систематичного і цілеспрямованого виховання національного типу особистості, формування в неї національної свідомості та самосвідомості, чим досягається духовна єдність поколінь, наступність національної культури і безсмертя нації.

Вагомий внесок у справу формування національної самосвідомості має зробити педагогічна наука, яка, з одного боку, завжди була і є провідником суспільства в галузі освіти і виховання, а з іншого – формує педагогічні кадри, які мають забезпечити докорінне оновлення сучасної школи на засадах широкого використання національних цінностей, традицій, звичаїв, національної педагогічної спадщини.

Важливо так спрямувати виховний процес, щоб зростання національної самосвідомості проявлялося не стільки як процес посилення національних почуттів, усієї емоційної сфери, що, безумовно, важливо, скільки як більш глибока усвідомленість дійсних і корінних національних інтересів та потреб розвитку. Це визначається такою якістю національної самосвідомості, як самопізнання, потяг пізнати самого себе в оточуючому світі, зокрема, виявити дійсні джерела національного розвитку.

Такими джерелами самопізнання є рідна мова, традиції, звичаї та обряди, оскільки в них найповніше відображено й зафіксовано всі тонкощі світосприйняття, буття, історичний шлях, ментальність і характер.

Сьогодні, як ніколи, люди почали усвідомлювати, що без культури не може бути інших функціональних атрибутів цивілізованого суспільства включно з демократією та нормальним політичним і економічним життям.

Усвідомлення себе – це і є формування самосвідомості. Таким чином, самосвідомість становить основу можливостей або свідомого ставлення до світу і людини взагалі.

Термін «народна педагогіка» в науковий обіг ввів великий педагог К. Д. Ушинський, який високо цінував народну мудрість про виховання.

Що ж таке народна педагогіка? Це – результат колективного творчого внеску багатьох поколінь у духовну культуру народу, це найгуманніші й найдемократичніші ідеали виховання.

Ідеали, цілі й завдання, шляхи й засоби виховання народної педагогіки відображені у фольклорі (казках, легендах, прислів'ях і приказках, піснях тощо), а також в іграх і танцях, іграшках та прикладному мистецтві, музиці, святкових обрядах, традиціях, звичаях та обрядах трудового й сімейного виховання.

Навчання й виховання – не тільки зовнішній вплив педагога на учнів, а й внутрішній процес формування особистості.

Видатні вітчизняні й зарубіжні педагоги минулого досягли високого наукового злету насамперед завдяки тому, що докладно вивчали й узагальнювали досвід народної педагогіки, колективну творчість народу, життя й потреби трудящих у справі виховання та освіти.

Яскравим зразком використання народної педагогіки є перший на Україні підручник педагогіки «Народна педагогія на користь училищ і вчителів сільських» О. В. Духновича. В цій книзі автор поєднав елементи народної педагогіки з поглядами передових діячів освіти (Дж. Локка, К. А. Гельвеція, Ж.Ж. Руссо, Г. Сковороди). З натхненням писав про народну педагогіку Т. Г. Шевченко, підкреслюючи високу моральну чистоту народу. І. Я. Франко переконливо доводив, що справжню школу не можна побудувати, не врахувавши кращих надбань народної педагогіки.

Народна мудрість про виховання й навчання найяскравіше виражена у фольклорі, який невідступно й своєрідно супроводить історію кожного народу. В ньому знаходимо чимало ідей, які в сукупності становлять золотий скарб для педагогічної теорії і практики.

Усна творчість українського народу дуже багата й різноманітна як за жанрами, так і за тематикою та змістом. З глибин сивої давнини вона донесла до нас педагогічні ідеали трудящих мас. Кожен етнос в силу свого суспільно-історичного розвитку накладає свій відбиток на зміст виховання дітей та молоді. Разом з тим він зберігає те основне ядро, що відображає головну суть педагогічної системи, провідним носієм і пильним охоронцем якої є національні традиції і звичаї нашого народу, які в етнізації дітей та молоді мають величезне значення.

Традиції народної педагогіки наділені ознакою високого одухотворення. Завдяки їм впродовж віків естафетно передаються від покоління до покоління, такі благородні людські якості, як любов до рідної землі, отчого краю і домівки, де виріс і став людиною, повага до батька-матері, світлої пам'яті своїх предків, до рідної мови, історії, відчуття належності до народу.

Організація виховання на основі зв'язку з життям – єдиний шлях розв'язання найважливішого завдання народної педагогіки – залучення до соціального досвіду людей кожного нового покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України (програмно-виховний контекст) Київ, 2014. 48 с.
2. Волошин П. М. Виховання громадянськості молодших школярів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу: монографія. Умань : М.М. Сочінський, 2016. 211 с.
3. Гавриш Н.П. Національне виховання учнівської молоді / упоряд. Ж.М. Сташко. Київ: Шк. світ, 2011. 125 с.

ВИВЧЕННЯ ПЕЙЗАЖНОЇ ЛІРИКИ Т.Г.ШЕВЧЕНКА НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Музикова К.

студентка II курсу

Факультет початкової освіти

Байдюк Л.М., *викладач*

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Робота з поезією в початковій школі має пропедевтичний характер, проте охоплює весь спектр проблем, пов'язаних з подальшим вивченням лірики в середній школі. Коло читання молодших школярів охоплює твори різних ліричних жанрів: пейзажна лірика, сюжетна лірика, вірші-роздуми.

Труднощі сприйняття ліричного твору обумовлені тим, що мова поезії умовна, адже в житті ніхто не говорить віршами. Але виховання мовної культури, поваги до рідного слова, глибокого розуміння і сприйняття текстів художньої літератури найактивніше формуються під час читання ліричних творів. Тому закономірно, що в підручниках для читання 2-4 класів містяться ліричні твори.

Вивчення творчості Т.Шевченка в сучасній школі є серйозним засобом формування світогляду молодших школярів, їх патріотичного, естетичного, морального виховання. Поет не писав жодного твору спеціально для дітей. Та будучи майстром живопису словом, його пейзажна та автобіографічна лірика ще при житті письменника увійшла в шкільні підручники і стала літературою для дітей [1].

Поетичні пейзажі Тараса Шевченка доступні дітям завдяки своїй графічності, бо дитяча уява сильніша за уяву дорослих людей і майже до кожного віршованого рядка може намалювати картину. Ліричний вірш – це світ почуттів та переживань, де висвітлюється внутрішній стан ліричного героя, його бачення певних подій чи явищ дійсності. Почуття ліричного героя співзвучні з почуттями поета, які викликані певними картинами природи. Вони не завжди виражені так, що можна сказати: поет переживає радість, сум, захоплення, збентеження. Є емоції складні, прямо не названі в творі і осягнути їх маленькому читачу часто буває важко.

Знайомлячи з навколишньою дійсністю, поезія Т. Шевченка сприяє розширенню знань і досвіду дітей, з'ясуванню і закріпленню понять про різні явища й події та розвитку мови й мислення.

Зазначимо, що тема природи належить до специфічних тем дитячої літератури. у багатьох віршах Тараса Григоровича створені неперевершені за своєю майстерністю і виразністю картини природи, що сприймаються як втілення краси рідної землі, захоплюють багатством барв і звуків, викликають у дітей благородні почуття, виховують естетично. Вплив пейзажної лірики Т.Шевченка пояснюється наявністю в ній глибокого ліризму. Незважаючи на суворі умови тюремного життя за ґратами каземату, де мучився, але не каюся поет, з-під його пера з'явилася лірична перлина «Садок вишневий коло хати», пройнята оптимізмом і вірою у творчі сили народу [2].

Неперевершені за своєю майстерністю й виразністю картини рідної природи поет створив у віршах «Тече вода з-під явора», «Ой діброво – темний гаю!», «Зацвіла в долині червона калина», «Сонце заходить, гори чорніють», в пейзажних уривках з поем: «По діброві вітер віє», «Зоре моя вечірняя», «Дивлюся аж світає» та багатьох інших. У підручнику «Літературне читання» для 2 класу представлені такі твори Т.Шевченка: «Зоре моя вечірняя...», «Сонце заходить, гори чорніють...», «Тече вода з-під явора...», «Тихесенько вітер віє...», «Он гай зелений похилився...».

Пейзажній ліриці Шевченка властиво навіть у найбільш описових рядках передати настрій людини, філософське осмислення краси природи, через яке приходять і розуміння почуттів ліричного героя, його патріотизму, любові до знедоленого краю. В поезії відчутні мотиви туги за далекою батьківщиною, адже твори писались на засланні [3].

Тарас Шевченко створив поетичні картини рідної природи в різні пори року, дня і ночі, які відзначаються поетичністю, образністю, багатством мови, характеризуються винятковою теплотою, ліризмом і свідчать, що поет тонко відчував красу природи, прагнув передати її багатство й неповторні барви. Природу Т.Шевченко наділяє людськими здібностями, тим самим підкреслюючи неможливість розділення природи та людини. Саме пейзажна лірика дає молодшим школярам неабиякі можливості для виховання любові до

Батьківщини. Відомо, що почуття патріотизму починається з любові до рідної природи, з якою людина вперше знайомиться ще в ранньому дитинстві.

Як бачимо, тема української природи посідає важливе місце в підручниках з літературного читання у початковій школі. Поет не тільки захоплювався неперевершеною красою рідного краю, а й послідовно проголошував важливу ідею: люди, які живуть серед такої краси, заслуговують на краще життя [4].

Отже, однією з принципових особливостей сучасної початкової школи є постійна і глибока увага до проблем естетичного виховання школярів. Найбільш яскравою, доступною моделлю естетичного ставлення школярів до дійсності, коли відбувається становлення духовного світу дитини, є мистецтво слова, де органічно пов'язані процеси пізнання світу, його естетичної усвідомленості та вираження свого власного до нього ставлення саме на творах Т.Шевченка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової загальної освіти від 20 квітня 2011 року // osvita.ua.
2. Вашуленко О., Омельченко І. Урок літературного читання в 2 класі за новим підручником // Початкова школа / О. Вашуленко, І.Омельченко. – 2013. - № 8. – С.5-9.
3. Голубовська І.В. Шевченкове слово на уроках читання в початковій школі // Волинь-Житомирщина: Історико-філологічний збірник з регіональних проблем / І.В. Голубовська. – 2010. – № 21. – С.282-290.
4. Гордієнко О.А., Шевчук Т.О. Ліричні твори на уроках читання в початковій школі // Педагогічна Житомирщина / Т.О. Шевчук, О.А. Гордієнко. – 2009. - № 1. – С.54-57.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Мурмило М. М.

2 курс ОР «Магістр», Педагогічний факультет

Сливка Л. В., кандидат педагогічних наук

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника»

м. Івано-Франківськ

Анотація. В статті представлена проблема розвитку творчих здібностей у дітей її важливість та ті чинники, що сприяють цьому. За мету взято узагальнений досвід вчених щодо виявлення творчо обдарованих дітей, а також описано, які умови необхідні для їхнього розвитку, виховання та навчання, напрямки, на які варто спрямовувати систему роботи з такими дітьми, те, яку роль відіграє здоров'я зростаючої особистості у визначеному процесі. Вказано на важливість присутності батьків у житті кожної дитини, зокрема, у їхньому здоров'ї, розвитку та в освітньому процесі. Також, нами представлено матеріал для батьків, щодо визначення рівня батьківської любові, розуміння, уваги та усвідомлення особливості їх дітей.

Ключові слова: творчі здібності, виховання, обдарована дитина, здоров'язбережувальна компетентність, педагогічні умови, розвиток.

Постановка проблеми. Кожна країна повинна дбати про творчий потенціал суспільства, особливо молодого покоління. Більше часу варто зосереджувати на розвитку творчо обдарованих особистостей, надати змогу їм виявляти свої здібності. Наша держава є однією з тих, якій необхідні особистості, здатні креативно і критично мислити. Це зумовлює актуальність проблеми розвитку творчих здібностей. Розвиваючи нахили і задатки дітей, ми розвиваємо у них здатність критично аналізувати та об'єктивно оцінювати різноманітні явища й факти, знаходити нове вирішення проблем. Завдання загальноосвітніх закладів – шукати, розвивати і підтримувати здібних та обдарованих дітей, створювати умови для їхнього всебічного розвитку та задовольняти потреби своїх вихованців, що допоможе їм досягти успіху.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблеми творчих здібностей присвятили свої праці Г.Даниленко, О.Кульчицька, Г.Костюк, І.Матюша, І.Рашковська, Н.Чернецька, ін. Проблема розвитку творчих здібностей залишається актуальною і потребує подальшої розробки науковців.

Мета статті – узагальнення досвіду сучасних вчених щодо виявлення творчо обдарованих дітей, створення умов для їхнього розвитку, навчання та виховання.

Виклад основного матеріалу. Право на освіту є основним правом людини і має бути в міру можливості адаптоване до кожного індивіда. В силу практичних міркувань необхідне існування систем шкільного навчання, які надають задовільну освіту для більшості учнів. Завжди є діти з особливими потребами, для навчання яких має бути вжито спеціальних заходів. Дітям із здібностями важливо надати такі умови навчання, за яких вони могли б повністю реалізувати свої можливості відповідно зі своїми власними інтересами та інтересами суспільства.

Педагогічні умови, запропоновані для творчо обдарованих дітей є ідеальними умовами для усіх інших дітей. Для спрямування зростаючої особистості на розвиток її творчих здібностей треба створити максимально можливу різноманітність і вибір в освіті.

Сучасна ситуація у сфері освіти обдарованих учнів засвідчує відсутність систем виявлення і підтримки обдарованості, за якої буде можливим формування освітньої траєкторії людини на основі її здібностей і талантів. Робота з розвитку творчих здібностей повинна бути системною та, до певної міри, масштабною, такою, яка дозволить достатньо розвивати творчі здібності і нахили [2, с. 38-39].

Систему роботи з розвитку творчих здібностей варто спрямовувати у трьох логічно пов'язаних напрямках, а саме: психологічне та науково-методичне забезпечення роботи з обдарованими вихованцями, педагогічний моніторинг обдарованих дітей, створення умов для творчої самореалізації обдарованих вихованців.

Психологічне і науково-методичне забезпечення роботи з обдарованими дітьми ґрунтується на роботі практичного психолога і співпраці працівників науково-методичного відділу з керівниками гуртків. Вона передбачає вивчення науково-теоретичних положень, спеціальних методик щодо виявлення і підтримки обдарованих вихованців, створення комфортних умов для розвитку їх здібностей та постійне поповнення інформаційного блоку щодо роботи з цією категорією дітей. Систему педагогічного моніторингу охоплює впровадження методик, що сприяють розвитку творчо обдарованих дітей [5, с. 74].

Система роботи з обдарованими учнями базується на активній життєвій позиції та творчій діяльності вчителя, емоційній стабільності, цілеспрямованості, вмінні правильно оцінювати успіхи учнів, знанні вікових особливостей дітей, високому рівні володіння предметом, використанні інноваційних методів, почутті гумору, педагогічному такті, наявності організаторських та комунікативних здібностей. Безумовною запорукою успіху у роботі педагогічного колективу з розвитку творчих здібностей учнів є сприятливий психологічний клімат та співпраця вчителів, батьків, учнів, що зможе збільшити їх рівень активності і дозволить повно розкривати і удосконалювати творчі здібності дітей. Навчально-виховна діяльність у закладах освіти базується на позитивних емоціях, стимулюючи і заохочуючи всіх учасників навчально-виховного процесу до активної пізнавальної діяльності [3, с. 4].

Важливо, щоб особистість була спроможна і до активного засвоєння знань впродовж життя, і до ефективного використання та відновлення наявного потенціалу здоров'я. Оскільки здоров'я є водночас і основою ефективної життєдіяльності людини, і чинником розвитку її різноманітних якостей, актуальним вважаємо визначення умов для цілісного розвитку здоров'язбережувальної компетентності, забезпечення ефективної співпраці всіх учасників навчально-виховного процесу. Навчити здорового способу життя, виховати відповідальне ставлення дітей до свого здоров'я мають не лише педагоги, а й насамперед, батьки. Сім'я забезпечує духовне і фізичне здоров'я. Тому першочергове завдання педагога і батьків – не просто окреслити сукупність цінностей, а допомогти дитині їх осмислити, прийняти основні (загальнолюдські) як власні життєві регулятори і навчитися використовувати їх у практичній діяльності.

У розвитку творчо обдарованої людини важливу роль відіграють батьки. У педагогічній літературі представлено низку матеріалів, спрямованих формуванню уявлень батьків про свою роль у розвитку власної дитини [4, с. 50]. Серед таких матеріалів нам імпонує анкета, яка допоможе визначити рівень батьківської любові та уваги до дітей, усвідомлення їх особливості та прагнення до їхнього творчого розвитку. Серед питань анкети варто виокремити такі: «Я відповідаю на всі запитання дитини гранично чесно й терпляче», «Складні запитання та вислови дитини сприймаю серйозно», «Вдома існує місце, де дитина демонструє свої творчі здобутки», «Я не кричу на дитину за безлад у її кімнаті, якщо це пов'язано з творчістю і робота ще не закінчена», «Моя дитина має кімнату (частину кімнати) для задоволення своїх потреб», «Демонструю дитині, що її люблять

такою, якою вона є, а не за її навчальні досягнення та інші здобутки», «Доручаю дитині важливі справи», «Допомагаю коригувати її плани, приймати рішення, якщо вона про це просить», «Запрошую відвідувати цікаві місця», «Допомагаю ввічливо спілкуватися з ровесниками різних соціокультурних прошарків суспільства», «Допомагаю підвищувати результати діяльності», «Встановлюю розумні вимоги щодо поведінки моєї дитини», «Ніколи не кажу дитині, що вона гірша за інших дітей», «Не принижую її», «Стараюсь аби вона мала всі матеріали для улюблених занять», «Привчаю читати і мислити самостійно», «Уважно ставлюся до її індивідуальних потреб», «Щодня знаходжу час поспілкуватися з дитиною наодинці», «Заохочую брати участь у сімейних справах», «Ніколи не кепкую над помилками та невдачами дитини», «Вчу своє дитя вільно спілкуватися з дорослими», «У моєму спілкуванні з дитиною немає заборонених тем», «Даю можливість самостійно приймати рішення, бо вірю у її здоровий глузд», «Розвиваю позитивне сприйняття світу та вчу бути незалежною», «Вчу дитину доводити до завершення розпочату нею роботу».

Висновки. Проблема розвитку творчих здібностей молодшого школяра – явище, яке ще повністю не вивчене і потребує детальнішого розгляду. Система роботи з такими дітьми має удосконалюватись. Робота з творчо обдарованими дітьми має бути чітко спланована і організована; передбачає тісну співпрацю учителя та учнів, залучення батьків до проблем навчання, виховання та розвитку обдарованих дітей. Ця система буде ефективною тоді, коли буде орієнтована на кінцевий результат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василькевич Я. Освіта обдарованих дітей: тенденції та виклики сьогодення. *Рідна школа*. 2015. № 11–12. С. 35–39.
2. Даниленко Г., Щербакова О., Щербаков О. Взаємодія навчального закладу і батьків щодо формування в академічно здібних учнів здоров'язбережувальної компетентності. *Рідна школа*. 2016. №4. С. 55–59.
3. Поліщук В. Система роботи з обдарованими дітьми в умовах ЗНЗ. URL: umo.edu.ua/images/content/nashi_Vydanya/stud-almanah/v_1/38.pdf.
4. Рашковська І. Проблеми обдарованості молодшого школяра. *Початкова школа*. 2016. № 6. С. 48–50.
5. Чернецька Н., Поплавська В. Розвиток обдарованості вихованців позашкільного закладу освіти: умови, програма та моніторинг творчої самореалізації. *Рідна школа*. 2015. № 7–8. С. 73–76.

ДО ПИТАННЯ КОМУНІКАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Мушак Д.

*магістрантка кафедри педагогіки початкової освіти педагогічного факультету
Клепар М. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки початкової
освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
м.Івано-Франківськ*

Анотація. У статті розкриті питання комунікації вчителя початкових класів засобами образотворчого мистецтва. Зазначено, що суттєвим моментом роботи вчителя є його комунікативна діяльність та розуміння стану молодшого школяра. Розуміння означає систематичне становлення на його внутрішню точку зору, внутрішнє розуміння іншої людини, тобто робота з його свідомістю. Визначено, що основу процесу художньої комунікації складає художня подія та емоційне переживання, які стимулюють відповідний розвиток особистості

Ключові слова: комунікація, вчитель початкових класів, образотворче мистецтво, художня подія, переживання, емоційне переживання.

Комунікація є формою зв'язку, процесом повідомлення інформації за допомогою технічних засобів, актом спілкування між двома або більшою кількістю індивідів, процесом передачі інформаційного, емоційного чи інтелектуального змісту [4, с. 420].

Комунікація засобами образотворчого мистецтва виявляється в таких видах образотворчої діяльності (Н.П.Костерін, Б.М.Неменський): сприйняття естетичних явищ (бесіди за картинами художників, аналіз художніх творів); зображення на площині

(ілюстрування художніх творів, казок, малювання натюрмортів, пейзажів та ін.); зображення в об'ємі (ліплення, скульптура); декоративне малювання (знайомство з творчістю народів різних країн (бесіда), складання орнаментів, аплікація, вітражи, шрифти та ін.).

Привертає увагу встановлений дослідниками факт, що основу процесу художньої комунікації складає художня подія та емоційне переживання, які стимулюють відповідний розвиток особистості [2].

Художня подія це – подія-переживання, з якою постійно стикається людина у процесі взаємодії з художніми творами і художніми образами [3, с.58]. Слід зазначити, що емоції та переживання є не тотжними поняттями, хоча ці категорії найчастіше сприймаються як синоніми. В наукових джерелах емоції визначаються як психічні процеси, стани, які пов'язані з потребами-цілями-мотивами-егоінтенціями суб'єкта, та відображують в матрицях-формах феномени диференціальних переживань, як-от: радість, задоволення, страх, захоплення та ін., а також психокодоінтерпретують-психокодовідображують епізоди-обставини і феномени об'єктивної реальності, котрі впливають на індивіда [3, с. 690].

Переживання тлумачаться як мультиемоційні стани суб'єкта, що безпосередньо репродукуються-репрезентуються в його свідомості та підсвідомості, які він виявляє, та котрі є для нього самого тими чи іншими феноменами-явищами-подіями-епізодами його власного Его, його власного життя [7].

Емоційне переживання - це безпосередня, найчастіше емоційна форма стану суб'єкта, зміст його свідомості, що призначена для позначення особливої внутрішньої діяльності, за допомогою якої людині вдається перенести ті чи інші життєві події. Розрізняють такі види переживань: гедоністичне, реалістичне, ціннісне, творче (зазначимо, що переживання та емоційне переживання є категоріями-синонімами) [6]. Емоційне переживання входить до структури емоцій. Воно є основою емоційного процесу, який містить передчуття, стани невизначеності, проблему вибору, саме емоційне переживання та емоційне заспокоєння. Зауважимо, що саме акт емоційного переживання стає тим головним інструментом, відсутність якого робить неефективними всі інші компоненти цієї структури [1]. Отже, емоційне переживання є основою будь-якого психічного акту чи дії .

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що вчителю початкових класів необхідно добре орієнтуватися в питаннях, які стосуються комунікації засобами образотворчого мистецтва. Така обізнаність потрібна йому ще й для того, щоб допомогти учневі оволодіти мовою візуального мистецтва (завдяки цьому вони зможуть декодувати художні твори) та сформувані в них необхідні художньо-комунікативні навички.

Отже, вважаємо за доцільне зазначити наступне: для того, щоб сформувані такі навички, вчителю необхідно добре знати своєрідну індивідуальність молодшого школяра, ніколи не недооцінювати його. У процесі дослідження ми врахували виявлену в результаті теоретичного аналізу закономірність, згідно якої комунікація засобами образотворчого мистецтва виступає у вигляді специфічної форми взаємодії суб'єкта з суб'єктивованими об'єктами [5].

Нами в свою чергу визначено, що при вивченні образотворчого мистецтва між учителем та учнями також встановлюється художньо-комунікативна взаємодія, оскільки вчитель виступає в цьому випадку посередником між школярами і художнім твором, художником, художніми персонажами (він допомагає учням декодувати художню інформацію).

Як було зазначено, дитині дуже важко «читати» твори мистецтва. Тому вчитель повинен організувати художньо-комунікативну діяльність таким чином, щоб вона була доступною для розуміння молодших школярів. Для цього йому необхідно враховувати особливості художньо-комунікативної взаємодії у підсистемі «вчитель-учень».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буров А.И. Эстетическая сущность искусства. М.: Искусство, 1975. 267 с.
2. Васильев И.А., Полужный В.Л., Тихомиров О.К. Эмоции и мышление. М.: МГУ, 1980. 215 с.
3. Василюк Ф.Е. Психология переживания. М.: МГУ, 1984. 247 с.
4. Волкова Н.П. Педагогика. К.: Академія, 2001. 575 с.

5. Жорнова О.І. Формування готовності студентів педагогічних училищ до художньо-естетичного виховання дітей засобами української дитячої музики: дис...канд.пед.наук: 13.00.02. К., 1998. 176 с.
6. Искусствознание и психология художественного творчества /Отв. ред. А.Я.Зись, М.Г. Ярошевский. М.: Наука, 1988. 312 с.
7. Юрчук В.В. Современный словарь по психологии. Минск: Элайда, 2000. 704 с.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ЧИТАННЯ

Ничвидюк О.А.

3 курс, педагогічний факультет

Гудима Н.В., завідувач кафедри теорій та методик початкової освіти, кандидат філологічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський

У статті розглядається проблема формування в учнів позитивної мотивації до читання. Суттєвий внесок у вирішенні цієї проблеми повинні зробити вчителі. Розвивати читацький навички, виховувати читача, який отримує задоволення від цього виду діяльності. У статті окреслено основні шляхи позитивної мотивації учнів до читання. Описано методи та мотиви формування позитивного ставлення до читання, проаналізовано роль і значення книги у житті дитини.

Ключові слова: мотиви, мотивація, методи, читання, книга, грамотність, інтерактивні технології

Однією з істин моєї педагогічної віри є безмежна віра в силу книги.

Школа – це насамперед книга.

Книга – це могутня зброя.

Розумна, натхненна книга часом вирішує долю людини.

В.О. Сухомлинський

На сьогоднішній день сучасне суспільство зіштовхнулося з тим, що молодше покоління майже повністю втратило інтерес до читання. Вирішити цю проблему може початкова школа, якщо її робота буде цілеспрямована у формуванні в учнів позитивного ставлення до читання. Це вимагає не тільки використання інформаційних технологій у процесі навчання, а й особливої уваги вчителів під час організації уроків літературного та позакласного читання.

Важливе значення має самостійність, як одна із якостей особистості, адже чим краще вона розвинена у молодшого школяра, тим яскравіше буде протікати його життя та розвиток. Самостійність полягає у спрямуванні інтересів, ставленні до себе та інших людей, до праці тощо. У процесі залучення дітей молодшого шкільного віку до читання ми маємо підготувати вдумливого читача, який буде емоційно включеним до процесу навчання, спроможний до діалогу з автором художнього твору, до активного обговорення проблем, що торкнулися його душі у процесі читання [2].

Читання – це одна зі стежинок до успішного життя дитини, як у школі, так і за її межами. Проблему читання треба вирішувати разом: у сім'ї, школі, державі. Мотивувати дитину читати, в першу чергу, це відповідальність дорослих: батьків, бабусь і дідусів, учителів. Дуже рідко в наш час зустрічаються діти, які самі по собі люблять читати і вважають, що краще книги – це гаджет [1].

Для того, щоб дитина захотіла читати книгу, в неї мають бути певні підстави та мотиви для цього. Адже сьгодні їм цікавіше погратися телефоном або планшетом, ніж прочитати якусь книгу та дізнатися щось нове. Мотивів для читання є низка, але знайти ті, які заохотять дитину читати важко. Вважаємо, що діти повинні читати для того, щоб розширити свій кругозір; отримувати все більше нової інформації; знати, звідки вони з'явилися; знати, хто вони; краще розуміти інших; знати, куди ми йдемо; зберігати пам'ять про минуле; задовольняти свою допитливість; підвищувати культурний рівень; спілкуватися та подорожувати [3].

Щоб залучити дитину читати, ми можемо використати низку шляхів, але не всі вони можуть бути правильними. Отже, для формування позитивної мотивації до читання в учнів, існує декілька шляхів досягнення позитивного результату. Але використання якогось

одного інструменту недостатньо. Лише поєднання всіх важелів у комплексі допоможе досягнути мети. Виокремимо:

- проведення позакласних заходів;
- проведення літературних конкурсів, зустрічей з авторами тощо;
- організація тематичних полиць, виставок тощо;
- просте людське спілкування з користувачем [4].

Не слід забувати про те, що ми живемо у сучасному світі, де скрізь є гаджети. Саме тому можна спробувати залучити учнів читати за допомогою них. На сьогоднішній день у школах активно використовуються інтерактивні технології. Використання інтерактивних технологій дає змогу учням відчувати рівноправність із вчителем. Елементи інтерактивного навчання на уроках читання забезпечують усвідомлення учнями особистої значимості, сприяють позитивному ставленню до читання, появі зацікавленості уроками читання.

Одним із найважливіших напрямів роботи з формування в учнів позитивної мотивації до читання є робота з наймолодшими учнями. У процесі залучення дітей молодшого шкільного віку до читання маємо підготувати вдумливого читача, який буде емоційно включеним до процесу навчання, спроможний до діалогу з автором художнього твору, до активного обговорення проблем, що торкнулися його душі у процесі читання. Цей всеохоплювальний емоційний вплив і формує в душі дитини любов до читання книжок [2].

Значення книг для дитини дуже велике. Книги служать для того, щоб розширювати уявлення дитини про світ, знайомити його з речами, природою, усім, що його оточує. Саме батьки читають дитині його перші книги, впливають на формування його переваг і читацьких смаків. Уважається, що читати не люблять саме ті діти, у сім'ях яких не було традиції читання вголос, тому не відмовляйте дитині, якщо вона хоче послухати як ви читаєте [3].

Отже, читання – це не від'ємна частина нашого життя, яку не замінити нічим. Адже скільки б ми не мали гаджетів, як часто б не виходили в інтернет, ми так чи інакше повертаємось до книги, тому що книга – це одне з найбільших чудес, створених людиною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Засоби залучення учнів до читання. Режим доступу – [https:// naurok.com.ua](https://naurok.com.ua) > Бібліотека > Зарубіжна література
2. Карнаух Т. Впровадження інтерактивних методів навчання на уроках читання. *Початкова школа*. 2011. № 2. С. 5 – 8.
3. Трунова В. Основні положення щодо позакласного читання в початкових класах. *Початкова школа*. 2011. № 9. С. 21 – 23.
4. Як заохотити дітей до читання. Режим доступу – [https:// osvitoria.media](https://osvitoria.media) > experience

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Стельмах М.В., здобувачка 1 курсу другого рівня вищої освіти, факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Попова О. І., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Бердянський державний педагогічний університет м. Бердянськ

Анотація. Розглянуто основні способи стимулювання творчої активності здобувачів початкової освіти на уроках, охарактеризовано педагогічні умови до його розвитку. Висвітлено підходи до формування креативного мислення молодших школярів, найбільш ефективні методи й прийоми. Наведено приклади вправ, які допоможуть учителю початкової школи розвивати в учнів нешаблонність мислення.

Ключові слова: креативне мислення; креативна особистість; креативне навчання; здібності; початкова школа; молодші школярі; технологія; методи.

Актуальність. Упровадження ідей Концепції Нової української школи актуалізує проблему розвитку особистості учня, зокрема його творчих здібностей, формуванні вмінь і бажань учитися, створення умов для самовираження в різних видах діяльності. Зазвичай у початковій школі діти лише вчать оцінювати світ, тому завдання дорослих – допомагати говорити про думки та почуття, вчитися рефлексувати. Формування особистості сучасного молодшого школяра та її становлення відбувається в освітньому процесі за таких умов:

- створення позитивного настрою навчання;
- відчуття рівного серед рівних;
- забезпечення позитивної атмосфери в колективі для досягнення спільних цілей;
- усвідомлення особистістю цінності колективно зроблених висновків;
- можливість вільно висловити свою думку і вислухати товариша;
- вчитель не є засобом «похвали і покарання», а другом, радником.

Усім цим умовам відповідають креативні технології, які відносять до інноваційних.

Мета дослідження. Висвітлити особливості формування креативного мислення учнів в умовах нової української школи.

Сутність дослідження. Найбільш ефективними на сьогодні є методи навчання, які сприяють розвитку мислення учнів, забезпечують не просте засвоєння теоретичних відомостей, а спонукають до продуктивного діалогу. По-перше, креативне навчання базується на спілкуванні, умінні чути й сприймати чуже мовлення, висловлювати власну думку так, щоб зацікавити нею співрозмовників. Тому діалогове навчання належить до інноваційних педагогічних технологій, які сприяють активізації мислення та розвитку мовлення. По-друге, призначення креативного навчання полягає в тому, щоб передати знання, усвідомити цінність інших людей. Зміст роботи полягає не лише в знаннях, але й у способах мислення. По-третє, креативне навчання – це специфічна форма організації навчальної діяльності, мета якої – забезпечення комфортних умов, де кожен учень відчував би свої успіхи, інтелектуальну роботу, продуктивність навчання, недопущення домінування однієї думки над іншою.

Проблема розвитку креативного мислення школярів є особливо актуальною у наш час. Адже саме зараз, як ніколи, нашій країні потрібні люди, здатні приймати нестандартні рішення, які вміють творчо мислити. Психологія креативного мислення відноситься до недостатньо вивченої та дослідженої проблеми, незважаючи на те, що здійснено значну кількість теоретичних та експериментальних досліджень як у загальній психології, так і в спеціальних її галузях, розроблено оригінальні методики експериментальних досліджень креативного мислення.

Увага до проблеми критичного мислення завжди була актуальною для психолого-педагогічної науки. Олена ПОМЕТУН – засновниця і наукова керівниця освітньої платформи «Критичне мислення» разом з колегами досліджує тему розвитку критичного мислення вже 15 років.

За визначенням Е. ФРОМА, креативність – це здатність проявляти цікавість, відшукувати рішення в нестандартній ситуації, досягати нового, вміння глибоко усвідомлювати власний досвід.

Щоб сформуванню креативну особистість, потрібно розвинути її структурні компоненти: мотиваційний, інтелектуальний, емоційний та комунікативний. Для цього слід розширювати рольовий простір кожного учня та включати в різноманітні види діяльності, які забезпечують йому творчу самореалізацію та створюють досвід соціальних відносин. Мотивація креативної поведінки складається в ранньому дитинстві; вона пов'язана з переживанням почуття («Я можу», «У мене не виходить»), з прийманням (не відторгненням) власних недоцільних бажань.

Ефективними є методи креативного навчання, до яких належать ті, що в традиційному розумінні є *інтуїтивними*: «мозкового штурму», емпатії, гри тощо. Вони спираються на нелогічні дії учнів, розраховані на формування в них уміння висловлювати думку не за шаблоном, доводити, переконувати в правильності ідей.

Неможливо собі уявити дитяче мислення без казки, живої, яскравої, яка засвоюється свідомістю, почуттями, що є певною сходинкою людського мислення. Учні можуть складати казки, їм це дуже подобається.

Перебуваючи на виробничій практиці в Бердянській спеціалізованій школі №16, ми проводили експериментальне дослідження, яке передбачало виконання молодшими школярами спеціального комплексу вправ на розвиток критичного мислення. Наприклад, пропонували скласти казку спочатку всім класом, а потім поодиноці. Як свідчать результати виконання цієї вправи, це не просто оповідання про фантастичні події, а цілий світ, у якому живуть молодші школярі. Переконалися в тому, що симпатія учнів завжди на боці позитивних героїв. Добро перемагає, зло карається, а це, у свою чергу, є добрим виховним аспектом під час уроку. Крім того, ми переконалися, що молодші школярі дуже люблять креативні завдання над казкою:

- придумати за початком продовження казки,

– придумати казку за опорними словами або поміняти характери героїв казки, наприклад, у казці про Попелюшку її мачуха дуже добра жінка, яка всіх любить, всіма опікується, а Попелюшка справжня ледацюга.

Висновки. Креативність – процес народження нового, що об’єктивно здійснюється в природі або в людині. Як бачимо, проблема розвитку креативного мислення в молодших школярів є безперечно актуальною, оскільки високий показник рівня його сформованості забезпечує успіх у будь-якій діяльності, серед яких на першому місці – навчальна. Креативний інтелект є міцним підґрунтям для майбутнього зросту особистості.

Таким чином, щоб у молодших школярів сформувати навички креативного мислення, вчителю необхідно докласти неабияких зусиль, адже лише творчий педагог формує творчого учня. Якщо систематично застосовувати різні методики, вправи, програми, то мислення здобувачів початкової освіти стане творчим і незвичним, адже до цього їх спрямовують щодня, мотивуючи і розвиваючи на засадах компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павленко В. В. Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема. Проблеми освіти : наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85. С. 152–158.
2. Воробйова Т. В. Формування креативних здібностей молодших школярів у процесі розв’язання навчальних завдань : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.09. Тернопіль, 2014. 19 с.
3. [Електронний ресурс] – URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-kreativnogo-mislenna-molodsih-skolariv-34293.html> (дата звернення 15.10.2020)

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Петенко Ю.,

магістрантка 2-го курсу Педагогічного факультету

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Кондур О.С., *доктор педагогічних наук, професор, декан Педагогічного факультету*
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

До основних завдань сучасної освіти є підготовка молодого покоління до активної участі в житті демократичного суспільства. Це завдання реалізується через систему громадянської освіти, яка забезпечує умови формування людини-громадянина.

У Концепції Нової української школи в переліку ключових компетентностей виокремлено компетентності для демократичного громадянства [1, с.11]. Громадянська компетентність учнів розуміється як цілісне інтегроване утворення в сукупності здатностей особистості, необхідних для її успішної самореалізації та соціальної взаємодії в демократичному суспільстві. Нині молода людина повинна:

- бути гнучкою і мобільною,
- легко адаптуватися до швидкозмінних життєвих ситуацій,
- вміти використовувати знання для розв’язання життєвих проблем,
- вміти планувати стратегію власного життя;
- бути комунікабельною,
- поважати думку інших.

Складовими громадянської компетентності учня, які повинні бути сформовані в школі, :

- *громадянські знання*, на основі яких формуються уявлення про форми і способи життя і реалізації потреб і інтересів особистості в політичному, правовому, економічному, соціальному та культурному просторі демократичної держави взагалі, та української зокрема;
- *громадянські вміння* та досвід участі в соціально-політичному житті суспільства і практичного застосування знань;
- *громадянські чесноти* – норми, установки, цінності й якості, притаманні громадянину демократичного суспільства.

Початковий курс математики має достатній потенціал для формування та розвитку людських якостей, які сприятимуть учням в подальшому стати успішними в сучасному житті. Адже на уроках математики вчитель розвиває математичні здібності і навички учнів, підвищує престиж знань, формує не тільки математичні компетентності, але й вміння використовувати набуті в процесі навчання знання в повсякденному житті.

Для реалізації цього завдання вчитель на уроках повинен включати задачі з практичним змістом, вправи, які насичені життєвими ситуаціями.

Наприклад, варто створити банк задач міждисциплінарного змісту, які б поєднували математичні поняття із знаннями з інших предметів. Також включати в задачі цікаві історичні факти, найперше - з історії України та в такий спосіб формувати чітку патріотичну лінію. Водночас знайомити і зі світовою історією, виховуючи повагу до інших народів, до громадян з усього світу. Також підібрати задачі з казковим змістом, в яких би були задіяні герої із творів, з якими школярі знайомляться на уроках читання.

При реалізації таких завдань для кращого їх засвоєння учнями вчитель повинен використовувати сучасні можливості – пошук в інтернеті відомостей про історичні події, демонстрація портретів видатних особистостей, географічні екскурси тощо. Водночас варто урізноманітнювати дидактичні методи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа : основи Стандарту освіти. – Львів, 2016. – 64 с.
2. Навчаємо демократії: Базові матеріали з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини для вчителів / Р. Голлоб, П. Крапф, О. Олафсдоттір, В. Вайдінгер; ред. Р. Голлоб, П. Крапф, В. Вайдінгер; Пер. з англ. та адапт. Л. І. Паращенко. – 3-тє вид. – К.: Основа, 2016. – Т. 1. – 164 с.
3. Зростаємо у демократії: Плани уроків для початкового рівня з питань демократичного громадянства та прав людини / Р. Голлоб, В. Вайдінгер; ред. Р. Голлоб, П. Крапф, В. Вайдінгер. – Пер. з англ. та адапт. О. В. Овчарук; заг. ред. укр. версії: Н. Г. Протасова. – 3-тє вид. – К. : Основа, 2016. – Т. 2. – 164 с.
4. Досліджуємо права дітей: Освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини (ОДГ/ОПЛ): Серія уроків для 1–9 класів / Р. Голлоб, П. Крапф. – Пер. з англ. та адапт. В. В. Полторак; заг. ред. укр. версії: Н. Г. Протасова. – К. : Основа, 2016. – Т. 5. – 100 с.
5. Навчання демократії: збірник практичних занять з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини / Р. Голлоб, П. Крапф. – Пер. з англ. та адапт. Н. Г. Протасової. – К. : Основа, 2016. – Т. 6. – 100 с.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Сторожук Ю.М.

магістарнтка 2 курсу педагогічного факультету

Мацук Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ*

У тезах розкрито особливості основні аспекти формування екологічної відповідальності у дітей молодшого шкільного віку на сучасному етапі. Зазначено, що метою екологічної освіти є розвиток та вивчення екологічної відповідальності кожної особистості окремо та всіх людей в цілому. Екологічне виховання є одним із важливих аспектів виховання особистості, яке включає низку пріоритетів у житті людини.

Ключові слова: екологічна відповідальність, діти молодшого шкільного віку, екологічне виховання, екологічна освіта

Головною метою екологічного виховання є розвиток та вивчення екологічної відповідальності кожної особистості окремо та всіх жителів планети в цілому, формування вмінь та навичок, екологічного мислення, свідомості, що будується на співпраці із природою як унікальної та водночас універсальної цінності. Екологічне виховання виконує важливу роль у всій системі навчання та виховання дітей.

Вчені дослідили, що на сьогоднішній день екологічне виховання – це комплекс багатьох компонентів, які доповнюють один одного: екологічне знання; екологічне мислення; екологічний світогляд; екологічна культура; екологічна етика; екологічна відповідальність.

Завдання екологічного виховання полягають у наступному:

- формуванні екологічних знань;
- вихованні любові до природи;
- прагненні берегти, примножувати її;
- формуванні вміння і навичок діяльності в природі;
- свідомому додержуванню норм поведінки у природі;
- розвитку потреб спілкування з природою [1].

Екологічне виховання – це безперервний процес, що охоплює всі вікові, професійні, соціальні групи населення земної кулі та базується на певних принципах, які мають дотримуватись та пам'ятати:

- ✓ систематичність, системність і безперервність, що забезпечують організаційні умови формування екологічної культури особистості між окремими ланками освіти, єдність формальної і неформальної освіти населення;
- ✓ конкретність та об'єктивність знань умінь і навичок;
- ✓ орієнтація на ідею цілісності природи, універсальності зв'язків всіх природних знань, логічне підпорядкування різнобічних проблем на різних рівнях; принцип про знання рідного краю екологічного виховання має бути вдосконалений і покладений за основу.

Спілкування з природою потрібно вивчати як предметну та інформативну взаємодію людини із навколишнім середовищем. Такі хвилини перебування на свіжому повітрі викликають масу емоційних моментів, ми починаємо захоплюватись красою, радіти, хвилюватись, у нас з'являється впевненість у своїх силах, що доповнює одне одного і створює одну складову, яка є необхідною умовою для творчого знайомства із природою дітей молодшого шкільного віку.

Відомий психолог, Олександр Хоменко стверджував, що чим складніші завдання постають перед дитиною, то чим більший, багатший світ почуттів тим краще. А завдяки спілкуванню з природою, дитина має досвід збагачення саме такими почуттями: моральні, естетичні, інтелектуальні, практичні [3].

У моральних почуттях виступає стійке ставлення людини до суспільства, що навколо. Вони мотивують дії дитини у навколишньому середовищі, сприяють усвідомленню поставлених норм і правил поведінки. Уже з двох-трьох років дитина розуміє сферу моральних «добре-погано». Тому, можемо говорити, що сфера природного середовища потребує від нас бережливого ставлення, турботи та добра.

Естетичні почуття – найпрекрасніші почуття, тому що відображають емоційний стан людини, її бачення та відношення до всього хорошого, що її оточує. Учні першого класу помічають все від кольорових магнітів на класній дошці, гарної квітки восени, опалого жовтого листочка з дерева до ознайомлення із світовими шедеврами на уроках «Я досліджую світ», а на уроках образотворчого мистецтва, ми самі творимо прекрасне. Потрібно проводити з дітьми більше часу на свіжому повітрі, спостерігати з дітьми за рослинами, тваринами, аналізувати їхню поведінку.

Турботливе ставлення до живих істот дає хороші результати і діти мають можливість отримати естетичне задоволення від зробленої ними роботи.

Враховуючи швидкий розвиток сучасного світу варто відзначити основні шляхи реалізації екологічного виховання молодших школярів:

- 1) навчання (формування екологічної свідомості, культури, естетичних смаків та світогляду);
- 2) виховна робота (просвітницька – бесіди, лекції, участь у гуртках, екскурсіях; практична – озеленення території);
- 3) науково-практична діяльність (ігрові методи, проектна діяльність, пошукова);
- 4) міждисциплінарний підхід [2, с.46].

В результаті чого має бути розвинена екологічна культура, дорослі та малі мають відчувати відповідальність за природу яка поруч, за вчинені ними вчинки.

Усі структурні компоненти екологічного розвитку пов'язані один з одним, становлять певну систему. Дитина наслідує нас дорослих, тому ми маємо показати їй, як

правильно поводитись з природою, щоб це стало не лише знайомством, але й хорошою доброю звичкою та зрештою потребою.

Отже, екологічне виховання є одним із важливих аспектів виховання особистості, яке несе в собі низку пріоритетів у житті людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Екологія: основи теорії і практики. Навч. посіб./Потін А.Ф., Медвідь В.Г. та ін. Львів: «Новий світ-2000» Магнолія Плюс, 2003. 296 с.
2. Луц О.Н. Проект «Веселка». Екологічне виховання учнів початкових класів / О.Н.Луц // Початкове навчання та виховання. 2010. № 24 (244) серпень. С. 43 – 51
3. Грицюк Л. До екологічного світорозуміння через усвідомлення себе. 2005. №2. С.11-40

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Стефуранчин А.,

2 курс (магістр, заочне відділення) «Початкова освіта»,

Бай І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

У статті висвітлюється актуальні питання використання народного декоративно-прикладного мистецтва в навчальному процесі і в позакласній роботі.

Ключові слова: народне мистецтво, образотворче мистецтво, декоративно-прикладне мистецтво, орнамент.

Постановка проблеми. Система освіти може виступати важливим засобом соціокультурного і духовного відродження. Процес вироблення змісту національно-регіонального компонента освіти є підставою для вирішення завдань по створенню системи національної освіти. У системі національного виховання важливу роль відіграє народне мистецтво, яке сприяє розвитку у молоді почуття прекрасного, формує у неї високі моральні якості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологічний аспект проблеми естетичного розвитку особистості у своїх дослідженнях розглядали такі психологи, як Л. Виготський, А. Ковальов, С. Рубінштейн, П. Якобсон. Проблеми естетичного ставлення підростаючого покоління до дійсності, мистецтва, внутрішнього світу особистості розкрито Б. Астафєвим, А. Бакушинським, Д Кабалецьким, Є. Коротєєвою, Н. Фоміною та ін.

Метою статті є виявити вплив народного образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва на розвиток і естетичне виховання молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. У формуванні й становленні особистості дітей роль традиційних народних промислів і ремесел, в цілому народного мистецтва, без перебільшення є значною. Традиційні ремесла, до яких долучаються діти не дозволяють народу забувати власну історію. Через подібне залучення дітей до традиційного мистецтва реалізується актуальне завдання патріотичного виховання. Подібно до інших напрямків образотворчого мистецтва, народна творчість вводить дитину в світ у всій його красі і повноті, вчить його любити рідний край і берегти природу, прищеплюючи моральні орієнтири. При цьому дитина пізнає такі поняття як розмір, форма, колір, опановує специфічними художніми знаннями, вміннями й навичками. Долучаючись до народного мистецтва, людина вчиться розпізнавати красу в навколишніх явищах і предметах, отримує запас прекрасного в душі.

Народне мистецтво – це втілення уявлення народу про добро і красу, багатство рідної землі. Яскрава палітра фарб, контрастний малюнок, наявність різнопланових видів рослинного, геометричного і тваринного орнаментів є особливостями декоративно-прикладного народного мистецтва. Народні майстри, традиційно пов'язані з природою; добуваючи дари лісу, обробляючи землю, спостерігаючи за рослинами, тваринами і неживою природою, втілювали побачене в своїх виробках. У сучасних умовах система освіти повинна поповнюватися фахівцями, які мають досвід щодо впровадження потенціалу декоративно-прикладного мистецтва в освітній процес шкіл. Однак результати аналізу навчальних програм дисциплін свідчать про те, що комплексний підхід у вивченні

декоративно-прикладного мистецтва досі поки не вироблений. Окрім того, остаточно ще не визначено педагогічний потенціал декоративно-прикладного мистецтва, не завжди враховуються вікові особливості учнів, не вивчається вплив декоративного мистецтва на розвиток особистості дитини впродовж життя.

Декоративно-прикладне мистецтво, будучи частиною культури, зберігає всі властиві йому особливості, а також механізми його засвоєння, які включають в себе кілька етапів:

1) наслідування — індивід прагне до відтворення в діях, копіюванні зовнішніх проявів творчої активності інших людей, які професійно займаються декоративно-прикладним мистецтвом;

2) емпатія — здатність індивіда проникнути в психологічний стан, переживання іншого в процесі виконання твору декоративно-прикладного мистецтва;

3) комбінування — перебираючи елементи одного з видів народного декоративно-прикладного мистецтва, індивід складає з них різні комбінації відповідно до побажання оточуючих;

4) імпровізація — вираження індивідуального бачення при ознайомленні з досягненнями народного декоративно-прикладного мистецтва в рамках його традицій.

Дошкільний період дитинства загально визнаний як початковий етап розвитку внутрішнього світу дитини, його духовності, формуванні загальнолюдських цінностей. Використання в естетичному розвитку дитини різних видів мистецтва дає можливість для особистісного розвитку, активізує творчий процес, поглиблює емоції, розвиває почуття, інтелект. У дитячому садку дитина знайомиться з різноманітними видами образотворчого мистецтва: живописом, графікою, скульптурою, творами декоративно-прикладного мистецтва.

Декоративно-прикладне мистецтво – це один з видів пластичного мистецтва. Ділять декоративне мистецтво на монументально-декоративне (вітражі, мозаїка, розписи), народне декоративно-прикладне (побутові господарські вироби) і оформлювальне мистецтво (оформлення виставок, експозицій і т.д.).

Декоративно-прикладне мистецтво - це вид образотворчого мистецтва, твори якого, виконуючи певну практичну функцію, втілюють в собі художньо-естетичне начало. Краса і художній образ в творах декоративно-прикладного мистецтва з'єднуються з практичною корисністю. Область декоративно-прикладного мистецтва обширна. Його твором може стати будь-яка практична річ, оформлена за законами краси і художньої образності. Призначення цього виду мистецтва полягає в тому, щоб прикрашати побут.

У народному декоративно-прикладному мистецтві практична, обрядова, естетична, виховна функції знаходяться в нерозривній єдності. Однак основна функція виробів – бути корисними і красивими. Коли ми говоримо про декоративно-прикладне мистецтво, важливим поняттям є народний художній промисел.

Знайомлячись з різноманітністю і багатством виробів народних майстрів, діти переймаються добрими почуттями до тих, хто створив незвичайні речі. Народне мистецтво дає основу для художнього сприйняття дітей, сприяє естетичному переживанню і першим естетичним судженням.

Знайомлячись з творами народного мистецтва, збагачується не тільки пізнавальний досвід дитини, але й її емоційно-естетична діяльність. У кожному регіоні є свої народні промисли, і сприйняття їх творів дітьми сприяє формуванню естетичних почуттів, емоційно позитивного ставлення до народних майстрів і традицій.

У творах декоративно-прикладного мистецтва одним з основних компонентів, що привертають до себе увагу, є форма. У ній закладається кілька характеристик: вона багато в чому визначає призначення предмета, висловлює задум майстра, служить певним символом. Естетичну цінність предмет набуває завдяки орнаменту. Орнамент – це мальовниче, графічне або скульптурне оздоблення, прикраса, художньо оформлена річ, для якого характерне ритмічне розташування елементів малюнка. Орнамент дозволяє говорити про естетику предмета, його художність. Народне мистецтво як прояв творчості народу є близьким за своєю природою до творчості дитини (простота, завершеність форми, узагальненість образу); саме тому воно є близьким і зрозумілим сприйняттю дитини.

Народне мистецтво володіє великими виховними можливостями. Воно несе в собі величезний духовний заряд, естетичний і моральний ідеали. За допомогою спілкування з народним мистецтвом відбувається збагачення душі дитини, прищеплюється любов до свого краю. Народне мистецтво зберігає і передає новим поколінням національні традиції і вироблені народом форми естетичного ставлення до світу. Прекрасні зразки декоративно-прикладного мистецтва допомагають виховувати у дітей повагу і любов до культури свого

народу. Народне мистецтво сприяє більш глибокому впливу на світ дитини, має моральну, естетичну, пізнавальну цінність, втілює в собі історичний досвід багатьох поколінь і розглядається як частина матеріальної культури. При розгляді елементів візерунка можна вносити елемент гри: знайти однакові або однорідні елементи, вказати, як вони повторюються, відзначити однакові кольори або відмінність в забарвленні однакових елементів. Педагог підводить дітей до розуміння про повторюваність елементів, про їх правильне чергування, про різноманітність їх використання. Знайомство дитини з українською народною творчістю та декоративно-прикладним мистецтвом спирається на принципи загальної дидактики – зв'язку з життям, систематичності і послідовності, індивідуального підходу в навчанні та художньому розвитку дітей, наочності. Педагог розповідає про особливості того чи іншого промислу, використовуючи слайди, фотографії, плакати, схеми, що відображають етапи виготовлення виробів декоративно-прикладного мистецтва.

Висновок. Таким чином, включення школярів у різні види художньої діяльності, засновані на матеріалі народної творчості, – одна з головних умов повноцінного естетичного виховання дитини і розвитку її художньо-творчих здібностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іманмурзаєва, А. У. Декоративно-прикладне мистецтво як засіб естетичного виховання молодших школярів / А. У. Іманмурзаєва. – Текст: Педагогіка сьогодні: проблеми і рішення : Матеріали III Міжнар. науч. конф. Казань : Молодий вчений, 2018. – С. 87-89. – URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/276/13766>.
2. Козакова Т. Г. Розвиток у дошкільнят творчості. – К.: Освіта, 2015 р.
3. Копцева Т.А. Програма з образотворчого мистецтва «Природа і художник». – М.: ТЦ Сфера, 2016 р
4. Лихачов Б.Т. Методологічні основи педагогіки. – К.: Освіта, 2016.
5. Раджабов І.М. Декоративно-прикладне мистецтво в системі художньої освіти. – М.: Прометей, 2016. – 100 с.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Тішина С.В.

II курс магістерського рівня, факультет педагогіки і психології

Коханко О.Г., кандидат педагогічних наук, доцент

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ

Анотація. У даній статті представлено результати емпіричного дослідження проблеми стану сформованості навчальної мотивації молодших школярів у сучасній школі. Автором описано ряд діагностичних методик та методів, що дозволити отримати достовірні результати констатувального зрізу і які в подальшому допоможуть відкоригувати процес формування навчальних мотивів молодших школярів в умовах НУШ. Дослідницею зроблено висновок про незадовільний стан сформованості навчальної мотивації молодших школярів та запропоновано визначити ряд ефективних педагогічних умов її посилення засобами інтегрованого навчання.

Ключові слова. Мотивація, навчальна мотивація, освітній процес початкової школи, молодші школярі.

З метою формування навчальної мотивації молодших школярів в умовах компетентнісної освіти Нової української школи на базі приватної «Початкової школи «Смартіки» I ступеня м. Києва проведена дослідно-експериментальна робота. До експерименту залучилися учні 1-х класів в загальній кількості – 50 осіб, з яких 27 учнів експериментального класів і 23 учні контрольного класу. Загалом, експериментальне дослідження проводилося в три етапи:

I етап – констатувальний етап дослідження. На даному етапі була проведена діагностика існуючого стану сформованості навчальної мотивації молодших школярів в експериментальному і контрольному класах.

II етап – формувальний етап. На даному етапі в експериментальному класі були створені педагогічні умови для формування навчальної мотивації молодших школярів у процесі інтегрованих уроків і тематичних днів.

III етап – контрольний зріз. На цьому етапі була здійснена повторна діагностика рівня сформованості навчальної мотивації молодших школярів в експериментальному і контрольному класах; визначена ефективність розробленої експериментальної програми дослідження.

У даній публікації розкриємо результати першого етапу – констатувального.

Під час констатувального етапу дослідження ми здійснили діагностику сформованості навчальної мотивації молодших школярів в експериментальному і контрольному класах, прагнучи встановити, що спонукає дітей вчитися, враховуючи різні рівні усвідомлення, а й з'ясувати, які мотиви є для них реально діючими.

Для досягнення цілей констатувального етапу дослідження було обрано відповідні емпіричні методи (спостереження, опитування) та діагностичні методики (1. Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації і адаптації (Н.Г. Лусканової). 2. Типологія мотивів учіння «Драбинка мотивів» (Л.І. Божович, І.К. Маркова)).

Проведене експериментальне дослідження дало змогу отримати багатий емпіричний матеріал для подальшого кількісного та якісного аналізу.

Спочатку ми провели дослідження рівня сформованості мотиваційного компоненту та його складників у особистості молодших школярів ЕГ та КГ (за методикою Н. Г. Лусканової «Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації і адаптації»). Це дало змогу зробити такі висновки: як в експериментальному, так і в контрольному класах переважає ігрова мотивація. Зокрема, навчальну мотивацію мають лише 2 учні ЕГ (7,4 %) і 2 учні КГ (8,7%); соціальну мотивацію – 5 учнів ЕГ (18,5 %) і 6 учнів КГ (26,1%); ігрову мотивацію – 11 учнів ЕГ (40,7%) і 10 учнів КГ (43,5 %); не сформована мотивація у 4 учнів ЕГ (14,8%) і 3 учнів КГ (13%); негативне ставлення до школи у 5 учнів ЕГ (18,6%) і 2 учнів КГ (8,7%) (табл. 1.).

Таблиця 1

Показники прояву мотиваційного компоненту особистості молодших школярів ЕГ та КГ (за анкетною Н. Г. Лусканової) (констатувальний етап)

№	Складники мотиваційного компонента	ЕГ (27 осіб)		КГ (23 особи)	
		К-ть учнів	%	К-ть учнів	%
1	Навчальна мотивація	2	7,4	2	8,7
2	Соціальна мотивація	5	18,5	6	26,1
3	Ігрова мотивація	11	40,7	10	43,5
4	Не сформована мотивація	4	14,8	3	13
5	Негативне ставлення до школи	5	18,6	2	8,7

Рис. 2.1 Показники прояву мотиваційного компоненту особистості молодших школярів ЕГ та КГ (за анкетною Н. Г. Лусканової) (констатувальний етап).

Дослідження провідного типу мотивів молодших школярів експериментального та контрольного класів здійснено за методикою Л. І. Божович та І. К. Маркової «Драбинка мотивів». Воно дало змогу зробити такі висновки: як в експериментальному, так і в контрольному класах переважає один з типів мотивів. В експериментальному класі - це соціальні мотиви, а в контрольному – пізнавальні. Натомість, гармонійне поєднання цих мотивів має лише невеликий відсоток дітей експериментального та контрольного класів. Зокрема, пізнавальні мотиви мають 9 учнів експериментального класу (33,3%) та 10 учнів контрольного класу (43,5%), соціальні мотиви – 14 учнів експериментального класу (51,9%) та 8 учнів контрольного класу (34,8 %), гармонійне поєднання пізнавальних і соціальних мотивів мають 4 учні експериментально класу (14,8%) та 5 учнів контрольного класу (21,7%) (таблиця 2).

Таблиця 2.

Показники прояву провідних типів мотивів молодших школярів ЕГ та КГ (за методикою Л. І. Божович, І. К. Маркова «Драбинка мотивів») (констатувальний етап)

№	Типи провідних мотивів	ЕГ (27 осіб)		КГ (23 особи)	
		<i>К-ть учнів</i>	%	<i>К-ть учнів</i>	%
1.	Пізнавальні мотиви	9	33,3	10	43,5
2.	Соціальні мотиви	14	51,9	8	34,8
3.	Гармонійне поєднання	4	14,8	5	21,7

Рис.2.2 Показники прояву провідних типів мотивів молодших школярів ЕГ та КГ (за методикою Л. І. Божович, І. К. Маркова «Драбинка мотивів») (констатувальний етап).

Отже, в експериментальному і в контрольному класах ми виявили приблизно однаковий рівень мотиваційного компонента особистості молодших школярів та визначили, що в обох класах переважає певний тип мотивів. Констатувальний етап дослідження показав, що у дітей обох класів переважає ігрова мотивація, характерна більше для дітей дошкільного віку. Навчальну мотивацію мають лише 7,4 % дітей експериментального класу та 8,7% учнів контрольного класу. Такі показники спонукають нас експериментально впровадити та перевірити педагогічні умови формування навчальної мотивації молодших школярів у процесі інтегрованих уроків і тематичних днів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк Т.В. Формування позитивної мотивації як фактору успіху навчальної діяльності молодших школярів. *Початкове навчання та виховання: наук.- метод. журн.* Харків : Основа. 2009. № 16/18. С. 2–9.
2. Божович Л.И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка. *Изучение мотивации поведения детей и подростков / под ред. Л. И. Божович, Л. Р. Благондежска.* Москва : Педагогика, 1972. С. 7–44.
3. Дзюбко Л.В., Гриценко Л.І. Мотивація навчальної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Психолінгвістика.* 2009. Вип. 4. С. 33.
4. Матюхина М.В. Мотивация учения младших школьников / М. В. Матюхина. Москва : Педагогика, 1984. 144 с.
5. Яременко Л. Мотивація навчального процесу як педагогічна проблема. К.: Вища освіта України, 2014. С. 69–74.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПСИХОЛОГО - ПЕДАГОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ УЧНІВ 6-РІЧНОГО ВІКУ ТА МЕТОДИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В 1-МУ КЛАСІ

Толочик О.

1 курс магістратури, факультет педагогіки і психології

Васютіна Т. М., кандидат педагогічних наук, доцент

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ

Анотація. Наявність системного впровадження в освітній навчальних закладах сучасних інформаційно-комунікаційних технологій викликає появу нових видів і форм його організації, зокрема змішаного навчання. За потребами сучасної освіти інформаційні технології стали невід'ємною частиною нашого життя, у початковій школі зокрема. Статтю присвячено проблемі організації освітнього процесу в умовах змішаного навчання у 1-му класі з урахуванням психолого-педагогічних особливостей учнів 6-річного віку.

Ключові слова: змішане навчання, освітній процес, психолого-педагогічні особливості учнів 6-ти років.

Одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку освіти є запровадження інновацій та інформаційних технологій у навчанні й вихованні учнів. Тому навчально-виховний процес у школах має бути зорієнтований на використанні педагогічних інновацій, які ґрунтуються на інформаційних технологіях і сучасних засобах комунікації [1]. Зважаючи на потреби сучасності, в закладах освіти України все часіше використовують форму змішаного навчання.

Формат змішаного навчання – це різні варіанти поєднання методів електронного і очного навчання. До складу програм змішаного навчання може входити величезна різноманітність навчальних технік і підходів, наприклад, електронні курси, практичне навчання, робота над конкретними проектами, службова ротація, електронні книги, мобільне навчання, коучинг, очні курси, виїзне навчання, технологія "перевернутий клас", навчальні ігри та симуляції, формальне навчання з сертифікаціями, і багато іншого [2, 4]. Проте не усі із запропонованих технологій можуть бути використані у початковій школі, адже потребують ґрунтовної підготовки та вмінь у користуванні інформаційними технологіями не лише від учителя, а й від учнів. Оскільки, освіта сьогодення заради забезпечення безпеки учнів, їх комфортного психологічного стану та втілення компетентнісного підходу все ж потребує використання змішаної форми навчання, то для початкової школи оптимальними технологіями змішаного навчання можуть бути "перевернутий клас" та "ротація за станціями" [2, 8].

Поєднуючи традиційну систему навчання, сучасні інформаційні технології й забезпечуючи "змішане навчання" у закладах освіти, треба враховувати індивідуальні особливості учнів, можливості самого закладу та методику організації змішаного навчання для різновікової групи дітей. Незважаючи на те, що останні роки чимало дослідників намагалися проаналізувати зміст поняття «змішаного навчання» (Васютіна Т., Воротникова І., Данькевич Л., Шроль Т. та ін.), проблему організації змішаного навчання з урахуванням психолого-педагогічних особливостей учнів 6-річного віку було недостатньо вивчено.

Багато педагогів звикли застосовувати до першокласників ті самі прийоми та методи навчання, що й до учнів 4-го класу. Однак за таких підходів від 50 до 80 % першокласників виявляються повністю або частково не готовими до засвоєння шкільних програм, і значна частина дітей втрачає мотивацію до навчання ще в перші два роки. Це негативно позначається на інтелектуальному потенціалі нації, майбутньому економічному та соціальному розвитку держави.

До моменту, коли дитина йде до школи (6-7 років), у неї більш розвинена (спеціалізована) права півкуля головного мозку, яка відповідає за емоції, риму, ритм, творчість, просторове орієнтування та цілісне сприймання світу. Ліва півкуля, відповідальна за логіку, обчислення, вивчення мов і засвоєння іншої теоретичної інформації, завершує спеціалізацію до 9 років [3]. Тому навчання молодших школярів має відбуватися природнім для них правопівкульним методом – через творчість, наочність, позитивні емоції, сенсорні відчуття. Уроки в умовах змішаного навчання повинні проводитися в максимально ігровій формі. Діти потребують того, щоб постійно рухатися,

розмовляти, діяти. Фізкультхвилинки і пальчикова гімнастика обов'язкові на кожному уроці.

У дітей шестирічного віку процес сприймання готовий до переходу на якісно інший рівень – виникає можливість формування складних еталонів, які ґрунтуються на взаємно підпорядкованих ознаках. Це полегшує впізнавання і категоризацію на основі не лише сенсорних, а й сутнісних характеристик об'єктів [5]. Оскільки уява учнів 6-річного віку має творчий характер, то цим також варто користуватись при плануванні уроків у змішаному навчанні.

Проте у період 6 років слід зважати на один із виявів труднощів зорового сприймання – феномен дзеркальних рухів. Він проявляється у помилках графічної діяльності: реверсії форми, порушення порядку елементів і напрямів написання. Це має бути враховано при навчанні друкувати літери, писати цифри, тому такі види робіт повинні виконуватись в приміщенні класу.

Учні 6-річного віку не можуть сприймати великий обсяг інформації, ні в якому разі не може консультація тривати у 1 класі, як повноцінний урок 35 хвилин, інструкції учителя в онлайн-форматі в умовах змішаного навчання мають бути підкріплені наочністю, аудіо-та візуальними ефектами; незважаючи на вміння більшості дітей користуватись гаджетами, вчителю все ж необхідно забезпечити продуктивну співпрацю з батьками.

У 6 років дитина ще вчиться управляти увагою, пам'яттю, мисленням. Увага першокласників на цьому етапі слабо організована, вона має невеликий об'єм, погано розподіляється, нестійка. Тому за проміжок часу для консультування, треба зосередити увагу на найважливіших аспектах навчального матеріалу, якщо ж обсяг матеріалу завеликий, його краще подати блоками (виділити на це два уроки замість одного). Від початку навчання центральне місце у психічному розвитку дитини займає мислення. У цей період відбувається перехід від наочно-образного до словесно-логічного, понятійного мислення. У першокласників такий процес переважно характеризується конкретністю й спирається на наочні образи й уявлення. Інформація, яку подає учитель має бути наочно представлена або в онлайн-форматі, або ж у практичному занятті.

Аналіз сучасної практики дав нам можливість зробити такі висновки. Щоб підготуватися до запровадження змішаного навчання у початковій школі, слід переглянути увесь шкільний розклад і усім погодитися застосовувати гнучкіший підхід до розпорядку дня. Оскільки змішане навчання передбачає, що діти приходять до школи у визначені дні, можливо, варто зробити тривалість уроків довшою, щоб учні мали більше часу на практичну роботу в групах у класі. Молодші учні потребують більшої взаємодії із вчителями, тоді як старші самостійніші у своїй роботі – це також варто враховувати. Співпраця із батьками у моделі змішаного навчання дуже важлива, адже значну частину часу діти навчатимуться поза межами школи. Тому необхідно чітко визначити ще на старті, якою мірою батьки можуть і хочуть бути залученими до змішаного навчання. Це залежатиме від конкретних умов кожної родини, але варто принаймні впевнитись, що батьки також беруть участь у плануванні і дизайнуванні індивідуальної навчальної траєкторії навчання своїх дітей [7].

Отже, врахування психолого-педагогічних особливостей учнів 6-річного віку у методиці організації змішаного навчання полегшує формування роботи в команді та самостійної роботи учнів. Також таке навчання не лише забезпечує оптимізацію навчального процесу, необхідну для сучасної освіти загалом, а й розвиває індивідуальну траєкторію навчання кожного учня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. 2 липн. С. 1-15.
2. Васютіна Т., Осіпова І. Змішане навчання та його дидактичні можливості для розвитку дослідницьких умінь в учнів сучасної початкової школи. *Збірник статей Міжнародної науково-практичної конференції «Наука та потенціал»* м. Київ, 30-31 грудня 2017 року. № 1/1 (10). К.: Європейський центр науки, 2018. С. 58-60.
3. Вчимося жити разом. *Посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок (початкова школа)*. 2017. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/0Bzt9FAqrO9Wcd2l2WkRrQW9Ra1U> (дата звернення: 17.10.2020)

4. Духніч Ю. Смешанное обучение. *Портал проекту «Smart Education»*. URL: <http://www.smart-edu.com/bended-learning.html> (дата звернення: 10.10.2020)
5. Нова українська школа: порадник для вчителя. Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. С. 39-41.
6. Що таке «перевернутий клас»? *Центр інноваційної освіти «Про.Світ»*. URL: <http://poshukach.com> (дата звернення: 12.10.2020)
7. Як запровадити змішане навчання у школі: 10 найважливіших складових. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-zaprovadyty-zmishane-navchannya-u-shkoli-10-najvazhlyvishyh-skladovyh/> (дата звернення: 17.10.2020)
8. Як поєднати онлайн і офлайн освіту? Три історії успіху. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-poyednaty-onlajn-i-oflajn-na-urotsi-try-istoriyi-uspihu> (дата звернення: 10.10.2020)

УРОКИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА, ЯК ЗАСІБ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Томей С.,

2 курс (магістр стаціонар) «Початкова освіта»,

Бай І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

У статті розкрито зміст та специфіку реалізації наступності між дошкільною і початковою ланками освіти на уроці образотворчого мистецтва в початковій школі.

Ключові слова: освітній процес, образотворча діяльність, розвивальне навчання, образотворче мистецтво.

Постановка проблеми. В адаптаційний період перед педагогами ставиться завдання збереження здоров'я дітей, зняття страху перед оцінкою своїх дій, новим колективом, необхідністю виконувати певні вимоги, дотримуватися дисципліни. Вирішенню цих завдань буде сприяти участь в уже знайомих видах діяльності, створення позитивного емоційного настрою на заняттях, врахування вікових особливостей дітей (емоційна чутливість, здатність легко включатися в ігрові ситуації, допитливість, інтерес до різних видів діяльності).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема наступності завжди була в центрі уваги психолого-педагогічної науки Ш.І.Ганелин, В.В.Давидов, А.А.Люблінська. Проблемою адаптації до школи займалися і займаються вчені, педагоги, психологи, фізіологи, медики. Серед них Ш.А.Амонашвілі, Н.Г.Лусканова, Р.В.Овчарова, Л.С.Виготський, Н.В.Дубровінська, А.Я.Варламова, С.І.Семенака і ін.

Мета статті: обґрунтувати педагогічні умови здійснення наступності між закладами дошкільної освіти і школою.

Виклад основного матеріалу. З поміж інших завдань викладання в початковій школі одними з найбільш значущих є «прийняття і освоєння соціальної ролі того, хто навчається, розвиток мотивів навчальної діяльності та формування особистісного сенсу навчання» [1]. У період адаптації до навчання в школі особливе місце відводиться заняттям з образотворчого мистецтва, де велику роль відіграє різноманітність форм і методів роботи - проведення екскурсій, уроків-свят, використання ігрових ситуацій, методу колективних робіт, пластичних вправ [3].

У цей період необхідно сприяти прояву творчої уяви у дітей, розвивати асоціативне мислення, заохочувати створювати свої власні композиції, поєднувати малювання з аплікацією, колажем, роботою з природними матеріалами, поєднувати можливості різних видів мистецтва з метою створення дитиною художнього образу [2]. Заняття мистецтвом сприяють створенню позитивного емоційного настрою, налагодженню контактів в дитячому колективі, зменшенню емоційних і фізичних перевантажень.

На наш погляд, образотворча діяльність є одним з найбільш ефективних засобів адаптації першокласників, оскільки:

- образотворча діяльність в поєднанні з ігровою створює сприятливі умови для переходу до діяльності навчальної;
- різноманіття видів образотворчої діяльності, технік, способів, прийомів виконання роботи дає можливість включення в роботу всіх дітей;

- дозволяє створювати ситуації спілкування, обговорення, взаємодопомоги;
- дозволяє створювати ситуацію успіху, сприяє емоційному розкріпаченню і самовираженню дитини;
- дає можливість для використання на заняттях деяких прийомів арттерапії.

Серед найрозповсюдженіших форм проведення занять з образотворчого мистецтва може бути урок-гра, урок-екскурсія, урок-свято, застосування методів колективних робіт, уподібнення, співтворчості, уявні подорожі, також ефективним засобом є робота в нетрадиційних художніх техніках, що сприяє формуванню інтересу до навчальної діяльності. Незвичайним і незабутнім має бути найперше заняття - знайомство з чарівними фарбами, «чарівним» папером для малювання, що дозволяє створити цікаву роботу. На даному етапі необхідно якомога більше працювати в нетрадиційних художніх техніках (на м'ятому папері, ниткографія, фроттаж олійною пастеллю, малювання такими матеріалами, як косметика, клей ПВА, кольоровий скотч і т.д.). При роботі в техніці фроттаж можливі варіанти натирання всього аркуша паперу для подальшого його використання для роботи в техніці аплікація, або виконання зображення з подальшим підкладенням під окремі його фрагменти різних матеріалів - монетки для коліс машини, декоративна сітка для фону, засушені листя для зображення дерев. Для роботи в цій техніці підходить пакувальний гофрований картон, витиснена шкіра, мішковина тощо. Різноманітність отриманих зображень, робота з кольором, сам процес натирання аркушу, який сприяє розвитку дрібної моторики рук і пальців, захоплює дітей, створює ситуацію творчого пошуку, задоволеності результатами роботи.

При роботі з кольоровим скотчем також можна використовувати кілька варіантів - нарізати скотч на шматочки і наклеювати шарами, отримуючи нові відтінки кольору, м'яти шматочки скотчу та приклеювати напівоб'ємні елементи (пелюстки квітів, листя, тичинки), виконувати об'ємні елементи (пелюстки) шляхом скручування скотчу. Роботу в широко відомій техніці гратаж можна виконувати наступним чином - свічкою натирається кольоровий аркуш картону, потім виконується зображення реальних об'єктів гуашшю і лише після його висихання прошкрябується сам малюнок [4].

В процесі проведення уроку-екскурсії перед дітьми ставиться завдання - спостереження за змінами природних форм, кольорових плям і силуетів. Учні слухають шелестіння осінніх листя і шурхіт трави, їх увага звертається на різноманіття і гармонійність колірних поєднань в природі. Діти розглядають квіти і листя, діляться враженнями, обговорюють побачене з однолітками і педагогом. Враження від побаченого втілюються в роботах, тематика яких співвідноситься з темою і метою екскурсії, пластичних вправах, усних творах.

Після проведення екскурсії дітей просять показати, як рухаються травинки під поривами вітру (шумлять, шарудять, шелестять). При виконанні вправи необхідно проаналізувати значення цих слів, дати характеристику виробленим звукам, виявити, наскільки точно і виразно дитина співвідносить звук і рух. При виконанні вправи «танець квітів» дітям пропонують обрати квітку, і співвіднести рух і характер квітки. Також першокласники можуть показати, як рухається жовтий сонячний зайчик, продемонструвати його характер через рух, міміку, жести - як грається вітер з листям, як літають метелики тощо.

Урок-гра або ігрові ситуації, запропоновані вчителем на уроці образотворчого мистецтва, допомагають дитині переключитися від ігрової діяльності дошкільника до навчальної діяльності першокласника. У дошкільнят малюнок є частиною гри, він включений в гру для позначення того, що словами і рухами дитина передати не може. Малюючи подію, діти не стільки зображують, скільки позначають речі і явища, при цьому сам автор супроводжує свої дії звуконаслідуванням або коментарями. Частково це явище спостерігається і у першокласників.

Сприяти створенню позитивного емоційного настрою дитини, сприяти її успішній адаптації до школи може цілеспрямована робота з кольором. Характерна для молодших школярів чутливість до кольору допомагає передавати стан людини і природи, використовувати колірні поєднання для характеристики образу будь-якого персонажа. Дитина усвідомлює своє ставлення до того чи іншого кольору, вчиться створювати колірні образи предметів або явищ, усвідомлює себе як частину навколишнього світу в усьому його розмаїтті. Роботу можна вести поступово від освоєння основних кольорів до похідних, збагачуючи уявлення дітей про колір, назви його відтінків, або в довільному варіанті, при якому дитина сама вибирає колір переваги і на перших етапах роботи займається з однією дошкою, поступово переходячи до інших кольорів.

Заняття, присвячені ознайомленню взаємозв'язку кольору і запаху, можуть починатися з розповіді про те, яку роль відіграють запахи в житті людини, як вони класифікуються (теплі, різкі, квіткові, холодні та ін.), запропонувати дітям підібрати картки з назвою запаху, запропонувати намалювати запах моря, лісу, квітів та ін. Аналогічні завдання можна запропонувати і при вивченні теми «Колір і смак».

Таким чином, різноманітність форм і методів проведення занять з образотворчого мистецтва допомагає першокласникам адаптуватися в новому колективі, формує інтерес до навчально-пізнавальної діяльності дає можливість творчого самовираження, сприяє поступовому переходу від ігрової до навчальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єфімкіна Р.П. Дитяча психологія. Методичні рекомендації. Р.П.Єфімкіна. – Новосибірськ: Центр психології НДУ. - 1995.
2. Коган А.Б. Основы физиологии высшей нервной деятельности / А.Б. Коган – М.: Высшая школа, 1988.
3. Курлат А.М. Компетентнісний підхід у підготовці майбутнього педагога до реалізації наступності між дошкільною і початковою ланками освіти // Початкова школа - 2008. - № 11. - С. 32-37.
4. Олійник П. М. Наукові основи наступності в системі неперервної (сільськогосподарської) освіти: автореф. дис... доктора пед. наук. – К., 1993. – 42 с.

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ УЧНІВ 1-ГО КЛАСУ З КАРТОГРАФІЧНИМИ ПОСІБНИКАМИ

Уварова Я.О.

студентка 3-го курсу спеціальності «Початкова освіта», факультету педагогіки та психології

Васютіна Т.М., кандидат педагогічних наук, доцент
*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
м. Київ*

Анотація. У публікації представлено ідеї щодо застосування картографічної продукції у навчанні молодших школярів. Зроблено аналіз підходів щодо доцільності їх використання у педагогічній теорії та практиці. Наведено класифікацію картографічних посібників: атласи, контурні карти, стінні та настільні карти, інтерактивні карти, глобуси, рельєфні карти й моделі. На прикладі курсу «Я досліджую світ» і конкретних підручників, проілюстровано дидактичні можливості використання у роботі з молодшими школярами атласів «Моя Україна» та «Я досліджую світ» природничого та суспільствознавчого спрямування.

Ключові слова: картографічні посібники, атласи «Моя Україна», «Я досліджую світ».

Реалізація ідей Концепції НУШ та Державного стандарту початкової освіти вимагає від педагогічної громадськості пошуку нових форм, методів і засобів навчання молодших школярів, які би гарантовано «працювали» на досягнення мети освітнього процесу, окреслених у даних нормативних документах.

Одним із засобів її втілення є використання освітньому процесі картографічних посібників, до яких відносять: атласи, електронні посібники, контурні карти, стінні та настільні карти, інтерактивні карти, глобуси, рельєфні карти й моделі. Вони призначені для навчальних цілей, а їхній зміст повинен відповідати програмам предметів [4].

Доцільності використанню у освітньому процесі картографічних посібників приділяли увагу вчені-методисти О.О.Половинкін (1887-1955) та К.А.Сонгайло (1890-1961) ще з минулого століття. Їх ідею підтримали Л.К. Нарочна, В.М. Пакулова, Т.М. Байбара і своїх фахових методиках передбачили методика роботи з планом та стінною картою і частково з контурними картами.

З 2011 року випуск індивідуальних атласів з природознавства для учнів усіх початкових класів сприяв підвищенню ефективності вивчення природознавства у початковій школі та урізноманітненню методики його навчання. Адже шкільний атлас, як і будь-який інший, – це складна картографічна модель із системною організацією. Він є не

простим набором карт, а цілісною системою карт, які органічно пов'язані між собою і доповнюють одна одну.

Як засвідчує практика, сформувати у молодшого школяра абстрактні уявлення та вміння переводити тривимірне зображення на площину і навпаки, вдається через один із найскладніших видів практичної діяльності – роботу з картографічними посібниками. У цьому зв'язку, навчальний атлас з контурними картами є одним із важливих засобів навчання під час вивчення природознавства в змісті курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах. Це зумовлено тим, що вивчаючи природознавство, учні повинні отримати уявлення про розташування на земній поверхні географічних об'єктів (материків, гір, річок, міст), а зробити це можливо тільки за допомогою карт. Чим більше інформації вміщує в собі карта, тим цікавіша вона для учня, бо допитливість є однією з особливостей дітей 6 – 10. Водночас, при визначенні змісту карт необхідно уникати перевантаження інформацією, аби переваги карт не ставали їхніми недоліками [4].

Наведемо приклади видів робіт з використанням атласів «Моя Україна», «Я досліджую світ» у навчанні учнів 1-го класу [1 – 3], які працюють за Типовою освітньою програмою (за ред. О.Савченко) [5].

Змістова Лінія ОГ	Тема у підручнику	Тема в атласі	Види роботи на уроках
«Громадянська та історична» «Я досліджую світ» підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. 2018 – 1 ч. (за програмою Савченко О.Я.)			
Людина	Моя країна Україна С. 4-5	Моя країна – Україна, с. 2-3	Пояснювальна бесіда про карту України. Встановлення істотних ознак поняття «карта». Вивчення умовних позначень об'єктів різних видів карт. Знаходження на карті свого рідного краю.
Людина і природа	З чого складається світ с 18-19	1. Природа Землі с. 1 2. Світ живої природи с. 12- 13	1. Пізнавальне завдання «Жива і нежива природа». Вчитель показує малюнки з об'єктами, діти, дивлячись у атлас, знаходять до якої природи відноситься цей об'єкт (живої чи неживої) чи виготовлений людиною. Робота в групах : діти намагаються згадати якомога більше конкретних об'єктів живої чи неживої природи (в атласі вже розподілені теми). Н-д: нежива - зірка, Земля, річка Дніпро; жива: дерева - дуб, береза, клен; звірі - білка, тигр, кіт тощо. 2. Знаходження континенту, на якому мешкають тварини і рослини зображені на малюнках у атласі. Бесіда про цих тварин і ці рослини. Розгадування загадок про них. Які з цих тварини і рослин є в Україні. Підготування розповіді і малюнків про тварин і рослини, які існують в Україні або в конкретній області. Виконання індивідуальних проєктів
Людина і природа	Сонце с. 52- 53	Земля серед Сонця та планет с. 4-5	Розповідь з елементами бесіди про будову Сонячної системи за ілюстрацією атласу. Порівняння у атласі Сонця і Землі, а також інших планет за розміром,

Людина і природа	1. Рослини с 60-61 2. Тварини с 62-63	(Атлас «Моя Україна») Рослини і тварини с 4-5	кольором, формою, поверхнею. Пояснювальна бесіда за змістом роботи. Групова робота Об'єднання учнів у 6 груп за назвами природних зон. Знаходження на карті тварин і рослин Карпат, Полісся, лісостепу, степу, Кримських гір, Чорного і Азовського моря. Знаходження на карті тварин і рослин нашої місцевості. Розповідь про заповідники і національні парки та живі організми, які там мешкають. Встановлення за допомогою атласу, які з них відносять до Червоної книги України.
Людина і природа	3. Дикі і свійські тварини с. 64-65	1. (Атлас «Моя Україна») Рослини і тварини с. 4-5 2. Походження свійських тварин і культурних рослин с 14-15	Групова робота. Об'єднання в 4 групи: 1- знаходить на карті диких тварин, 2- свійських, 3- домашніх (які живуть у квартирі), 4 - опрацювання карти про походження свійських тварин. Усі групи малюють 2-3 тварини з своєї теми і коротко розповідають, що про них знають.
«Я досліджую світ» підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Людина в суспільстві	Твоя країна – Україна с 62, 63	Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. 2018 – 2 ч. 1. Моя країна – Україна, с. 2-3 2. (Атлас «Моя Україна») Україна сучасна с. 20-21	1. Ознайомлення з адміністративною картою України, її умовними позначеннями. 2. Вивчення кордону України, міст, областей (адміністративними центрами), країн-сусідів. Робота в групах за інструктивними картками. 1. Порахуйте, скільки областей в Україні? До якої області належимо ми? 2. Порахуйте, зі скількома державами сусідить Україна? На яких мовах говорять в цих державах? 3. Перелічіть міста, які знаходяться поряд з нашим містом (селом). До якого обласного центру належить ці міста? Пояснювальна бесіда про державні символи України. Робота з текстом у атласі про утворення сучасної української держави. Парна робота: використовуючи умовні позначення, встановити центри областей України. Бесіда за змістом фотоілюстрацій у атласі
Людина в суспільстві	Символи держави – прапор, герб, гімн с 64, 65	(Атлас «Моя Україна») Україна сучасна с. 20-21	

Серед значних переваг атласу над іншими подібними виданнями можна відзначити: можливість використання у процесі роботи над проектами, яскраві малюнки, які учні залюбки роздивляються, а ще складають розповіді, відповідають на запитання за їхнім

змістом, розв'язують цікаві завдання; вміщують доступні тексти для читання; завдання, які перевіряють зміст розуміння головної інформації за темою уроку тощо.

Таким чином, навчальний атлас з контурними картами є одним із важливих засобів навчання під час вивчення курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атлас. Природознавство з контурними картами до курсу «Я досліджую світ». Київ, ДНВП «Картографія». 2020. 16 с.
2. Атлас «Моя Україна». Київ, ДНВП «Картографія». 2015. 32 с.
3. Атлас «Я досліджую світ» з контурними картами. Суспільство. Історія. Культура. Київ, ДНВП «Картографія». 2019. 18 с.
4. Васютіна Т., Іщук І., Остроух В.І. Дидактичні можливості атласу з природознавства до курсу «Я досліджую світ» (1-2 клас) для навчання молодших школярів// Початкова школа. 2019. № 5. С. 38-42.
5. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/nush/04/11/1tipova-osvitnya-programa-rozroblena-pid-kerivnitstvom-oya-savchenko.docx> (дата звернення: 1.10.2020)

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Цюпа О.Я.

2 курс ОР «Магістр», Педагогічний факультет

Сливка Л.В., кандидат педагогічних наук

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ

Анотація. У статті розглянуто питання естетичного виховання учнів початкової школи. Виявлено і теоретично обґрунтовано зміст та особливості естетичного виховання молодших школярів. Розкрито проблему естетичного виховання, формування здатності сприймати прекрасне у навколишньому середовищі і мистецтві, розвиток естетичних почуттів, творчих здібностей. Визначено умови забезпечення ефективності естетичного виховання. Окреслені різноманітні засоби за допомогою яких відбувається розвиток особистості молодшого школяра у контексті естетичного виховання.

Ключові слова: естетичне виховання, естетична свідомість, учні початкової школи, мистецтво, творчі здібності, розвиток.

Постановка проблеми. Естетичне виховання спрямоване на формування здатності сприймати прекрасне у навколишньому середовищі і мистецтві, на розвиток естетичних почуттів, суджень, смаків, умінь, творчих здібностей, і тому є дуже важливим компонентом всього виховання загалом. Потрібно прищеплювати учням любов до природи, мистецтва, життя, необхідно накреслити завдання знайти шляхи вдосконалення естетичного виховання, способи його гармонійного і сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розв'язання проблеми розвитку естетичної культури зробили зарубіжні та вітчизняні вчені О. Савченко, Г. Костюк, С. Русова, Н. Горобець, О. Миронюк, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, котрі розглядали процес естетичного виховання як цілеспрямоване формування якостей всебічно розвиненої особистості, що дає їй можливість сприймати природні та соціальні реалії, діяти та творити відповідно до загальнолюдських ідеалів гармонії та краси.

Мета статті – виявити і теоретично обґрунтувати зміст та особливості естетичного виховання учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. У процесі становлення особистості з найдавніших часів особливе значення мало естетичне виховання, тобто здатність повноцінно сприймати і розуміти прекрасне у мистецтві та дійсності. Естетичне виховання учнів початкової школи спрямоване на формування їх здібностей, сприйняття правдивого розуміння прекрасного, розвиток естетичних понять, смаків та ідеалів, і навіть розвиток творчих задатків і талантів у сфері мистецтва.

Воно передбачає пізнання прекрасного у житті, у природі, в моральному образі й поведінці людини. Важливою стороною змісту естетичного виховання є його спрямованість на особистісний розвиток учнів. Насамперед, слід формувати в учнів естетичні потреби у сфері мистецтва, в осягненні художніх цінностей суспільства, необхідно навчити школярів сприймати прекрасне за допомогою різних видів мистецтва, природи, навколишнього життя, поведінки людей [5, с.7].

Ефективність естетичного виховання забезпечує низка умов, а саме: створення в школі та сім'ї естетично привабливої обстановки; звернення у виховній роботі з учнями до народних традицій та обрядів; висока естетична культура виховних заходів тощо [3, с.155].

Найважливішою умовою успіху в естетичному розвитку дітей є зосередження зусиль педагога на виявленні прекрасного та огидного, на виявленні індивідуального ставлення до певних явищ природи, мистецтва та явищ сучасного життя. Показником естетичного розвитку учнів молодших класів є активний образно-емоційний відгук, співчуття до героїв творів, схвильованість, пов'язана із сприйняттям творів мистецтва; розуміння та вміння використовувати у оцінці виразні засоби, що відповідають даному виду мистецтва [1, с.12-13].

Метою естетичного виховання є формування гармонійної особистості, всебічно розвиненої людини, прогресивної, високоморальної, володіючої умінням трудитися, бажанням творити, розуміючої красу життя і красу мистецтва. Ця мета також відображає і особливості естетичного виховання, як частину всього педагогічного процесу.

Науковці наголошують, що основними завданнями естетичного виховання є створення певного запасу елементарних естетичних знань і вражень, без яких не можуть виникнути схильність, тяга, інтерес до естетично значущих предметів і явищ; формування таких якостей дитини, які дозволили б їй дати самостійну критичну оцінку будь-якого твору чи явища, а також заохочення і спонукання учня до активної участі в створенні прекрасного в мистецтві, житті, праці, поведінці, відносинах [4, с.54].

Розвиток особистості молодшого школяра у контексті естетичного виховання здійснюється різноманітними засобами, а саме:

- Творами образотворчого мистецтва. Під час споглядання картини чи скульптури, в дитини розвивається не лише сприйняття, а й фантазія: вона мислить, уявляє, «домальовує» зображає, бачить за картиною події, образи, характери.
- Музикою, яка, відображаючи дійсність за допомогою мелодій, інтонацій, тембру, впливає на емоційно-почуттєву сферу людини, на її поведінку.
- Художньою літературою. Головним виразником естетики в літературі є слово. Слід залучати, як засіб естетичного розвитку особистості, український фольклор, зокрема, українські народні казки.
- Театром, кіно, телебаченням, естрадою, цирком. Цінність їх у тому, що крім змістової частини, вони об'єднують у собі елементи багатьох видів мистецтва (літератури, музики, образотворчого мистецтва, танцю).
- Поведінкою і діяльністю школярів. Достойні вчинки учнів, успіх в навчанні, праці, спортивній, громадській, художній діяльності повинні стати предметом обговорення з естетичних позицій.
- Природою: її красою в розмаїтті та гармонії барв, звуків, форм, закономірній зміні явищ, які мають місце в живій і неживій природі.
- Фактами, подіями суспільного життя. Героїчні вчинки людей, краса їх взаємин, духовне багатство, моральна чистота й фізична досконалість повинні бути предметом обговорення з учнями [2, с. 26–27].

Структурними компонентами естетичного виховання є естетична свідомість, естетична поведінка, естетичне сприйняття, естетичне ставлення, естетичне почуття, естетичне судження, естетичний ідеал, естетичний смак, естетична діяльність.

Багатство і цінність естетичних почуттів і переживань полягає не у їхній кількості, а у їхній глибині і стійкості. Глибоке почуття визначає всю поведінку і діяльність людини, свідчить про цілісність її натури [6, с.8].

Поряд з формуванням глибини та сталості естетичних почуттів слід звертати увагу на їх принциповість і ідейну спрямованість. Виховання естетичних почуттів тісно пов'язане з формуванням свого духовного обличчя людини і, в першу чергу, правильних естетичних поглядів, переконань і смаків.

Висновок. Естетичне виховання покликане сформувати у молодших школярів прагнення й уміння будувати своє життя за законами краси, тому воно розкладається як

невід’ємна складова ідейного, трудового, морального, фізичного виховання, як систематичне, науково умотивоване звертання до людських емоцій, які розвивають у молодших школярів такі здібності, що сприяють не тільки естетичному сприйняттю прекрасного у житті і мистецтві, а й роблять кожного з них творцем естетичних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабаніна І. В. Естетичне виховання молодших школярів. *Початкове навчання та виховання*. 2008. №7. С. 2-16.
2. Калініна Л. Естетичне виховання молодших школярів. *Рідна школа*. 2007. №7. С. 25-28.
3. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. 2002. 182 с.
4. Кундеревич О. Етика і освіта: виховання особистості. *Рідна школа*. 2009. №2-3. С. 54
5. Рева. В. Естетичне виховання школярів. *Мистецтво та освіта*. 1999. №1. С. 4-
6. Чарчинська Л. Естетичне виховання учнів. *Початкова освіта*. 2001. №15. С. 8-9.

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗДАТНОСТІ РОЗВ’ЯЗУВАТИ ПРОБЛЕМИ У ПРОЦЕСІ СПІВПРАЦІ З ІНШИМИ

Шаботова В.В.

III курс, факультет педагогіки і психології

Коханко О. Г., кандидат педагогічних наук, доцент

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
м. Київ*

Анотація. Молодші школярі це діти віком від 6-7 до 10-11 років. Цей період завершує етап дитинства. Діти опановують новий для себе вид діяльності – навчання. Для повноцінного існування в шкільному колективі їм та їхнім батькам/вчителям/вихователям необхідно пройти певні труднощі. У даних тезах доповіді проаналізовано проблему організації співпраці з іншими та формування у молодших школярів здатності розв’язувати в середовищі колективу міжособистісні конфлікти та проблеми. Визначено основні причини виникнення конфліктних ситуацій у дитячих колективах та запропоновано способи їх вирішення.

Ключові слова: співпраця, здатність розв’язувати проблеми (конфлікти), молодший шкільний вік, учнівський колектив, навчальна діяльність.

Молодший шкільний вік – сензитивний період для розвитку та формування важливих соціальних навичок та наскрізних умінь: співпрацювати з іншими, висловлюватись усно та письмово, вирішувати проблеми та конфлікти у взаємовідносинах з іншими та ін. Від 6 – 9 (10) років головним завданням і проблемою для дитини є налагодження емоційних контактів з однолітками, розширення їх із дорослими. Для дитячого типу спілкування властива насамперед потреба у спільному проведенні часу з однолітками, у спілкуванні з ними з приводу подій їхнього життя чи спільних ігор, вражень про навколишній світ чи навчання.

Командна робота супроводжує нас все життя. Так чому ж ми маємо звернути увагу на проблеми з якими може зіштовхнутися школяр саме в цьому віці? Все досить просто. Адже як звучить народна мудрість: «Все починається з дитинства». Якщо ми навчимо школяра жити в команді та вирішувати конфлікти саме зараз, надалі йому буде набагато легше.

Конфлікт визначається як зіткнення сторін, наприклад двох людей із різними інтересами, думками, поглядами або бажаннями, що пов’язане з негативними переживаннями [2].

Дослідженням проблеми конфліктів займалась велика кількість науковців таких як: О. Ковальов, А. Петровський, М. Рибаківа, А. Рояк, Є. Шумилін, К. Шорохова та ін. Проблеми корекції конфліктної поведінки молодших школярів розглядалися у працях І. Дубровіної, А. Захарової, О. Зотової, В. Кондрашенко, А. Прихожан, Т. Снегірьової, І. Фурманова, С. Хоружого, Т. Юфєрової та ін.

Конфлікти між дітьми досить поширене явище, яке може супроводжуватися багатьма чинниками. Це може бути і різне соціальне становище та соціальний досвід, гендерний/фізіологічний аспект (хлопчики і дівчатка; я-сильніший, ти – слабший), і різна

готовність до шкільного навчання (хтось вчитися краще, а хтось – гірше), і конфлікт з дорослими, який дитина переносить на дітей, як на більш доступний об'єкт, і ревності через недостачу уваги з боку вчителя, яку він приділяє іншій дитині, і психічні відхилення у розвитку, і агресивна чи демонстративна поведінка тощо.

Л. Басараб називає основними причинами сварок в дитячому колективі: не прийняття чужої думки; нехтування правами іншої людини; прагнення домінувати; невміння слухати інших; свідоме прагнення скривдити одне одного; нерозуміння; невміння керувати емоціями. Сварки найчастіше виникають через те, вважає педагог, що учні не володіють культурою спілкування. Тому, щоб учні могли будувати та зберігати гарні взаємини у колективі, вчителю необхідно навчити учнів дотримуватись правил спілкування [2].

У шкільному середовищі розповсюдженим є побутове уявлення про те, що конфлікти – це дещо несприятливе та небезпечне, що необхідно будь-що уникати їх та що правильним стосункам між людьми властива повна відсутність будь-яких конфліктів. Проте конфлікт можна розглядати як спосіб розвитку, як конструктивний або деструктивний фактор у розвитку відношень. Так званий продуктивний конфлікт позитивно впливає на динаміку та результативність соціально-психологічних процесів й служить джерелом самовдосконалення та саморозвитку особистості. Таке амбівалентне відношення до конфлікту залежить від способу його вирішення [3, 4].

Як зазначається в огляді шкільних конфліктів, підготованому А. Шипіловим, найбільш розповсюджені серед учнів конфлікти лідерства, в яких відображається боротьба двох-трьох лідерів та їх угруповань за першість у класі. Може визначитись конфлікт трьох-чотирьох учнів з цілим класом або конфліктне протистояння одного школяра й класу [1].

Займатися своєчасною діагностикою і профілактикою конфліктів в дитячих колективах украй необхідно. По-перше, профілактика конфліктів, поза сумнівом, сприятиме підвищенню якості освітнього процесу. Учні стануть витратити інтелектуальні і моральні сили не на боротьбу з опонентами, а не на свою основну діяльність – навчання.

По-друге, конфлікти роблять помітний негативний вплив на психічний стан і настрої тих, що конфліктують. Стрес, що виникає в ході конфліктів, може бути причиною десятків серйозних захворювань. Тому своєчасні профілактичні заходи повинні позитивно впливати на психологічне і фізичне здоров'я учнів і вчителів.

По-третє, саме в школі у дитини формуються навички вирішення протиріч в міжособистісній взаємодії, які трапляються в житті кожної людини.

Необхідно навчити дитину знаходити причину конфлікту та її рішення. Нехай вона опише суть проблеми, а лише потім поставить питання «Чому? І що я зробив, щоб позбутися цього зіткнення інтересів?». Тобто, ми маємо навчити школяра критично мислити, адже це запорука успішної та соціально активної особистості.

Вчитель має забезпечувати дітей цією командною роботою, адже все пізнається з практикою, нехай школярі входять в ці конфлікти і шукають вихід з них самостійно, але під чітким контролем дорослих, які в свою чергу мають притримуватись декількох правил для успішного результату. Ось як визначаються такі правила у одній із Харківських шкіл:

➤ Не завжди слід втручатися у сварки між дітьми. Виключаємо, звісно ж, ті випадки, коли доходить до морального чи фізичного насилля, яке ми, як дорослі, не можемо оминати стороною.

➤ Втручаючись у дитячий конфлікт, ніколи не займайте відразу позицію одного з дітей, навіть якщо вам здається очевидним, хто тут правий, а хто винен. Дорослі можуть знати лише частину «айсберга проблеми», яка трапилась між дітьми і робити швидкі висновки, які можуть жакливо вплинути на обвинувачену особу, погіршити її моральній/психічний стан та розгорнути сварку до більш масштабних обсягів.

➤ Розбираючи конкретну ситуацію чи сварки, не прагніть виступати верховним суддею, визначаючи правих і винуватих та обираючи міру покарання. Спробуйте привчити дітей до думки, що, хто б не почав сварку, відповідальність за подальший розвиток подій несуть завжди двоє. Тому, втручаючись у спілкування дітей, намагайтеся показати їм, як можна знайти спосіб виходу з важкої ситуації, який влаштував би їх обох. Робіть акцент не на «хто винен?», а на «що робити?».

➤ Допомагаючи дітям вийти з конфлікту і звільнитися від накопиченої образи і злості, стежте за тим, щоб вони не переходили на особистості.

➤ Якщо ви хочете допомогти врегулювати конфлікт між двома дітьми які конфліктують в групі, то докладіть зусиль, щоб у дітей не виникло відчуття, що одного з них (хто виявився не винен або чия вина менша) ви любите/поважаєте більше [5].

Так як діти в цей період полюбляють пограти, то ви можете запропонувати їм такі ігри, які допоможуть справитися з конфліктами в колективі, а саме :

- «Килим світу» - вчаться висловлювати свої негативні емоції.
- «Рослинні обзивалки» - вчаться висловлювати свої емоції за допомогою інтонацій.
- «Розповідь від першої особи» – діти вчаться не тримати в собі образу та вибачатися; розповідати вам про те, що сталося, ведучи розповідь від імені другого учасника сварки і намагаючись уявити собі ситуацію з його точки зору.
- «Трагікомедія без слів» - діти через спектакль будуть повідомляти дорослого про проблему, яка існує в колективі.

Отже, в будь-якій роботі, а співпраця це робота, в першу чергу над собою, є проблеми, які ми маємо подолати задля нашого успішного майбутнього в цій сфері, тому навчивши дитину аналізувати проблеми, ми дамо їй можливість на результативну співпрацю протягом всього життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анцупов А.Я. Профилактика конфликтов в школьном коллективе: научное пособие. М.: Владос, 2004. 207 с.
2. Басараб Л.В. Оминаймо гострі кути! Конфлікти в дитячому колективі. *Шкільному психологу. Усе для роботи. 2011. № 5. С. 25 - 27.*
3. Журавлев Д. Учитель и ученик: психология конфликтов. *Народное образование. 2002. № 4. С. 81 – 92.*
4. Ключникова Г.А. Психологическое изучение личности младшего школьника и классного коллектива. Новгород, 1989. 55 с.
5. Конфлікти між дітьми і методи їх вирішення. URL: http://school171.edu.kh.ua/storinka_shkiljnogo_psihologa/konflikti_mizh_ditjmi_molodshogo_v_iku/

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ СИСТЕМНИХ ЗНАНЬ, УМІНЬ, НАВИЧОК

Шадріна О.М.

П курс магістерського рівня, факультет педагогіки і психології

Коханко О.Г., кандидат педагогічних наук, доцент

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ

Анотація. У даній статті представлено результати емпіричного дослідження проблеми стану сформованості у сучасних молодших школярів системних знань, умінь, навичок. Автором описано ряд діагностичних методик та методів, що дозволити отримати достовірні результати констатувального зрізу і які в подальшому допоможуть відкоригувати процес формування системних ЗУН та компетентностей молодших школярів в умовах НУШ. Дослідницею зроблено висновок про незадовільний стан сформованості системних ЗУН молодших школярів та запропоновано визначити ряд ефективних педагогічних умов її посилення засобам лепбука.

Ключові слова. Процес систематизації та узагальнення знань, умінь, навичок, системність ЗУН, освітній процес початкової школи, молодші школярі.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури та реальної шкільної практики дозволив нам зробити висновок, що проблема раціональної організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів існує багато років. Адже, від того як організовано навчально-пізнавальну діяльність учнів залежить ефективність процесу навчання, її освітні результати. Теоретично проаналізовано сутність понять «процес пізнання», «ланки засвоєння знань» та «систематизація й узагальнення ЗУН». Уточнено, що пізнання – це процес цілеспрямованого відображення об'єктивної реальності в свідомості людини. А процес пізнання реалізується через послідовні ланки засвоєння знань: сприймання – розуміння і усвідомлення – осмислення – узагальнення і систематизація – застосування на практиці. Систематизація й узагальнення знань, умінь та навичок – це складні, тісно між собою пов'язані, процеси, що охоплюють весь навчальний процес і є необхідними для отримання освітнього результату – цілісних та системних ЗУН.

Для дослідження рівнів сформованості системних знань, умінь, навичок молодших школярів з різних навчальних предметів нами було проведено констатувальний експеримент на базі Спеціалізованої школи І-ІІІ ступеня з поглибленим вивченням англійської мови № 85 м. Києва у 2019-2020 н.р.

В експерименті взяли участь учні 4-В класу в кількості 19 осіб. Констатувальний експеримент складався з таких етапів: визначення критеріїв та рівнів прояву в учнів системних ЗУН; підбір ефективних емпіричних методів для дослідження; проведення емпіричного дослідження; аналіз отриманих результатів та їх якісний та кількісний опис.

Таким чином, для визначення досліджуваної якості в учнів ми скористалися загально прийнятими **критеріями та показниками** їх прояву у педагогічній теорії і практиці [1]: характеристики відповіді учня (елементарна, фрагментарна, неповна, повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча); якість знань (правильність, повнота, осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність); ступінь сформованості загальнонавчальних та предметних умінь і навичок; рівень оволодіння розумовими операціями (вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки тощо); ступінь самостійності учнів в навчальній діяльності; досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми, формулювати гіпотези, розв'язувати проблеми); самостійність оцінних суджень.

Рівні прояву навчальних досягнень учнів, а саме наявність у них системних ЗУН були теж загально прийнятими: високий, достатній, середній та початковий [1].

У ході констатувального етапу дослідження було використано такі **емпіричні методи**: спостереження за роботою учнів на уроках, опитування вчителів, бесіди з учнями, аналіз контрольних робіт учнів з різних навчальних предметів, аналіз класного журналу.

Зокрема, було проведено ряд спостережень за діяльністю учнів на уроках математики, природознавства, української мови та інших предметів. Вчитель працював зі всім класом, використовував різного виду фронтальні, індивідуальні завдання, самостійну роботу. Був проведений детальний аналіз творчих і контрольних робіт учнів, а також бесіди з вчителями і учнями, для визначення загального рівня знань учнів.

Ми провели підсумкове усне опитування учнів на уроці української мови з теми «Іменник», узагальнену письмову самостійну роботу на уроці математики з теми «Дробі» та провели підсумкову практичну роботу з теми «Природа України» на уроці природознавства. Після цих способів контролю визначили рівні вияву системних знань в учнів. Порівняли отримані результати з тими, що зафіксовані учителем у класному журналі.

Проаналізувавши результати спостережень, виконаних підсумкових контрольних робіт та аналізу класного журналу, можна розподілити учнів за рівнями навчальних досягнень. Варто сказати, що різні методи дали подібні результати.

Таким чином, учнів віднесені до високого рівня виявили правильні та чіткі знання з відповідної теми. Вони у них міцні та систематизовані. Відповіді на питання повні, носять узагальнений характер з наведеними прикладами. Наявні елементи власних суджень та аналізу. Практичні завдання виконано правильно та самостійно, без сторонньої допомоги. У ході додаткової бесіди учні могли пояснити спосіб розв'язання завдання чи виконання вправи. Можна зробити висновок, що їх знання системні, узагальнені, дієві. Такі діти здатні працювати над завданнями різного характеру: пошуковими, творчими, дослідницькими. Отже, на уроках математики дітей з високим рівнем ЗУН виявлено 3 особи (15,8%), на уроках української мови – 4 осіб (21,1%) і на уроках природознавства теж 4 особи (21,1%).

Учнів з достатнім рівнем виявлено приблизно стільки ж. Це діти, що виконали більшість завдань правильно та чітко. Вони здатні узагальнено подавати вивчений матеріал, але інколи помиляються, допускають неточності і потребують уточнення. Вони старанні та намагаються уважно читати завдання і правильно його виконати. У ході додаткової бесіди виявилось, що їм простіше даються завдання за зразком, або ті, що вони на уроках добре вивчили. Проте при додаткових, навідних питаннях такі учні здатні проаналізувати завдання і виконати його краще. Працюють в основному самостійно і тільки інколи потребують уточнення з боку вчителя. Отже, можемо зробити висновок, що діти достатнього рівня теж виявляють системні та узагальнені знання з предметів, проте інколи потребують уточнення та незначної допомоги вчителя. На уроках математики дітей з достатнім рівнем виявлено – 4 особи (21,1%), на уроках української мови та природознавства – теж по 4 особи (по 21,1%).

Середній рівень узагальнених знань з певних навчальних предметів виявлено більшості учнів 4-го класу. Діти цього рівня виявляють знання частково-правильно і дуже часто фрагментарно. Вони здатні відтворити навчальний матеріал з допомогою вчителя чи

інших засобів (підручник, зошит, схеми-таблиці). Матеріал вони розуміють, але допускають багато помилок у визначенні основних та другорядних понять. Їх важко сформулювати правило та пояснити його самостійно. Виконуючи практичні завдання та вправи, вони допускають помилки. Завдання за зразком такі учні можуть виконати, а от завдання пошукового та дослідницького характеру – ні. Отже, діти середнього рівня виявляють фрагментарні знання, важко їх узагальнюють та систематизують. На уроках математики та української мови дітей з середнім рівнем виявлено по 7 осіб (по 36,7%), а на природознавстві – 8 осіб (42%).

Початковий рівень системних та узагальнених знань виявлено в учнів, що виконали усі роботи зі значними помилками. Їх відповіді були поверховими, з великою кількістю помилок. Вони фрагментарні та не системні. Діти демонструють не чіткі уявлення про вивчену інформацію і про поставлені практичні завдання. Вони потребують постійної значної допомоги вчителя з додатковим роз'ясненням та покроковим інструктажем. Такі учні не вміють висловити свою думку. Їх знання не системні, не узагальнені, а уміння – фрагментарні і базовані швидше на інтуїтивних діях, а не на правильних знаннях. На уроках математики дітей з початковим рівнем виявлено – 5 осіб (26,4%), на уроках української мови – 4 особи (21,1%), а на природознавстві – 3 учні (15,8%). Кількісні результати дослідження подано нами в узагальненій таблиці 1.

Таблиця 1

Рівень сформованості систематизованих ЗУН учнів 4-В класу (19 осіб) з різних навчальних предметів (констатувальний етап)

Навчальні предмети	Рівні							
	Високий		Достатній		Середній		Початковий	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Українська мова	4	21,1	4	21,1	7	36,7	4	21,1
Математика	3	15,8	4	21,1	7	36,7	5	26,4
Природознавство	4	21,1	4	21,1	8	42,0	3	15,8

Аналіз загальних навчальних досягнень учнів 4-го класу за результатами аналізу класного журналу та бесіди з учителем підтвердили наші попередні дані.

Отже, можемо зробити висновок, що переважає середній рівень систематизації ЗУН в учнів 4-го класу. А це свідчить про те, що такі знання не носять узагальнений характер і не сприяють формуванню в учнів цілісної картини світу. В подальшому учнів не зможуть їх системно та цілісно використовувати у конкретних практичних ситуаціях. Вчителі початкової школи мають звернути особливу увагу на означену проблему. Ми у свою чергу спробуємо підібрати ряд педагогічних умов для виправлення проблеми за допомогою цікавого засобу навчання – лепбука.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар В.І., Коханко О.Г. Дидактика: теорія і технологія її вивчення. Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів спеціальності «Початкова освіта». К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. 145 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти в Україні. URL: www.mon.gov.ua.
3. Конспекти уроків початкової школи – розробки уроків. *Освіта.UA*. URL: osvita.ua.
4. Лупаренко С. Є. Специфіка розвитку пізнавальної активності учнів молодшого шкільного віку. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*. Запоріжжя, 2009. Вип.54. С. 282-286.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Шеремет Я. В.

*студентка VI курсу Педагогічного інституту
спеціальності «Початкова освіта»*

*Голота Н. М., кандидат педагогічних наук, доцент
Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ*

Анотація: Для написання даної роботи була обрана актуальна, значуща і важлива тема – «Особливості формування пізнавальних інтересів молодших школярів засобами образотворчого мистецтва». Її значимість, нагальність і важливість пов'язані з тим, що одним з найважливіших показників соціально-економічного благополуччя сучасного суспільства є стан розвитку пізнавальної діяльності школярів. Позаяк, саме учні в даний час складають найважливіший резерв країни, який зможе себе розкрити, тільки маючи міцні знання, вміння та навички. Тому проблема розвитку пізнавальної діяльності школярів займає особливе місце на сучасному етапі, що в свою чергу, зумовило вибір теми.

Ключові слова: пізнавальний інтерес, початкова освіта, молодші школярі, художнє виховання, образотворче мистецтво.

Однією з найактуальніших проблем початкової освіти була й залишається проблема розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Сучасне суспільство ставить перед освітою нові вимоги. Серед них – дитиноцентрований підхід в освіті, забезпечення індивідуального підходу до дитини в процесі навчання й виховання, формування у неї життєво необхідних компетентностей. Серед ключових компетентностей концептуальних засад Нової Української школи зазначена «Обізнаність та самовираження у сфері культури», що спрямовує освітній процес в початковій школі на формування у молодших школярів здатності розуміти твори мистецтва, розвиток в учнів власних мистецьких смаків, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших [2].

Науковці стверджують, що важливим для навчання та виховання молодших школярів є не лише здатність сприймати мистецтво (так зване художнє виховання), але й ставлення до трудової діяльності, побуті, моральні якості особистості, прояв почуттів, фантазії та уяви [3].

Питання формування інтересу до образотворчого мистецтва знайшли широке відображення в роботах Г. В. Біди, В. С. Кузіна, Б. Т. Ліхачова, Н. М. Сокольникова, А. С. Хворостова, Т. Я. Шпикалової та багатьох інших.

Водночас практика початкової освіти засвідчує, що процес розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів засобами образотворчого мистецтва буде ефективним за дотримання наступних педагогічних умов [1]:

- використання проблемних методів навчання;
- залучення молодших школярів до виконання спеціальних творчих завдань.

Отже, метою нашого дослідження є розвиток пізнавальної діяльності у дітей молодшого шкільного віку безпосередньо, через призму засобів образотворчого мистецтва. Дослідження полягає в обґрунтуванні та поглибленні теоретичних та практичних аспектів, систематизації вже існуючих на сьогодні наукових здобутків в цій площині, а саме визначення потенційних можливостей образотворчого мистецтва як засобу формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

На нашу думку, ознайомлення з творами образотворчого мистецтва забезпечить розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів. Це й ознайомлення з минулим і формування здатності замислитися над майбутнім, захоплення красою природи й прагнення більше дізнатися про неї, спонукання замислитися над взаєминами в соціумі. З цією метою вчитель має застосовувати різні методи та засоби: відео-екскурсії, ІКТ-технології, створення проблемних ситуацій, вирішення творчих завдань, залучати учнів до «Ярмарку творчих ідей».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мякишева Н. М. Особенности познавательной деятельности младших школьников, или как современному школьнику сохранить познавательную потребность / Н.М. Мякишева // Начальная школа. До и после. – 2014. – № 2. – С. 16-18.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування нової середньої освіти // Міністерство освіти і науки України – URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
3. Развитие творческих способностей младших школьников / Л. В. Агеева, Н. А. Шелякина, Е. А. Астафьева [и др.]. // Педагогика сегодня: проблемы и решения : материалы I Междунар. науч. конф. (г. Чита, апрель 2017 г.). – Чита : Издательство Молодой ученый. – 2017. – С. 79-82.

ВИХОВАННЯ ПОЗИТИВНО-АКТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ПІДЛІТКІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Штирц Ю.Ю., магістрант ІДГУ

Кічук Н.В., доктор педагогічних наук, професор,

Ізмайльський Державний гуманітарний університет, м. Ізмаїл

Загальновизнаною є роль фізичної культури особистості у її цілісному формуванні як здатної до успішної особистісно-професійної самореалізації за сучасних постійних і стрімких змін щодо траєкторії життєдіяльності.

Вивчення, аналіз і узагальнення наукових джерел засвідчує про те, що дослідниками вже накопичено значний масив експериментальних даних, де зацентровано на виключному значенні процесу популяризації найбільш привабливих для сучасної учнівської молоді видів спорту; йдеться, зокрема, про такий силовий вид спорту як стронгмен, планеризм, петанк-боулз тощо. Сприяючою обставиною визнаної і створення популярної енциклопедії спорту, а також удосконалення спортивного фізичного виховання учнівської молоді, наприклад через ознайомлення із системою оздоровлення М.М. Амосова та ін.

Однак занепокоєння становить встановлена дослідниками статистика: 85 – 85 % денного часу більшість учнів знаходяться у статичному положенні, а на організовані форми фізичного виховання припадає у молодших школярів лише 1 – 3 % (1, с. 3). Учені єдині й у твердженні про те, що необхідно створювати умови формування стійкої мотивації до систематичної фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей уже з початкових етапів навчання (Гончарова Н., Борисова ., Колесников І., Цимбалюк В. та ін.). Мають рацію ті дослідники, які, базуючись на аналізі конструктивного досвіду вчителів фізичної культури зарубіжжя, з одного боку, виробили рекомендації щодо підвищення оздоровчої рухової активності дітей (Андрєєва О., Дутчак М., Каптерина У.), а, з іншого - наполягають на необхідності суттєвого підвищення якості спортивного менеджменту (2).

Саморефлексія досвіду викладання фізичної культури в закладі освіти, де здобувачами є і учні початкової, середньої і старшої школи, дозволяє припустити, що саме інтерес учнів до уроків фізичної культури правомірно розцінювати як суттєвий чинник, і, водночас, стабільне джерело природного розвитку їхньої оздоровчо-рухливої діяльності. Справа в тому, що класична педагогіка переконливо довела: з-поміж усього розмаїття мотивів діяльності особистості, саме інтерес, маючи притаманною емоційну забарвленість, спроможний реалізувати чи не найсуттєвішу спонукальну роль. Ще Аристотель зауважував на тому, що навчання повинно починатися зі здивування особистості.

Принагідно відмітимо, що вчені, які вивчають певні аспекти проблеми фізичної культури школярів підліткового вікового періоду, вже довели, з одного боку, своєрідність моделі конструктивних варіантів побудови процесу навчання впродовж уроку саме фізичних вправ; зокрема, дотично хлопців п'ятих – сьомих класів – засобу наукового виваженого підходу щодо досягнення якісних зрушень в організмі (Абулхалітова Т.); З іншого ж боку, експериментальним шляхом визначено педагогічні умови результативного формування рухових навичок у дівчат – підлітків при різних формах виконання фізичних вправ (Іващенко О., Цесмицька М.). Маємо зазначити, що останнім часом значно активізувалася методична активність фахівців в аспекті вмотивованого використання сучасних гаджетів на уроках фізичної культури; йдеться про фітнес - трекери, пульсометри

тощо (3). Водночас потребує спеціального вивчення такий аспект: у який спосіб уможливлється результативне спортивне фізичне виховання дітей підліткового віку через досягнення саме позитивно-активного їх ставлення до занять фізичною культурою. Означений ракурс потребує уточнення, зокрема, щодо питання, пов'язаного із характером ставлення сучасних підлітків до спортивно – оздоровлюючого дозвілля взагалі. Із поглибленням науково-практичних уявлень про вище окреслений аспект проблеми фізичного виховання підлітків в умовах шкільного навчання ми й пов'язуємо перспективи своїх дослідницьких пошуків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончарова Н. Соціально-педагогічні передумови розробки концепції здоров'я формуючих технологій у процесі фізичного виховання школярів // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2018. - № 2. – С. 61 – 66.
2. Колесников И. А. Качество спортивного менеджмента и конкурентоспособности спорт. – М: Синегерия, 2017. – 396 с.
3. Кудрявцева Д. Як зробити уроки фізичної культури цікавими // Здоров'я і фізична культура. – 2019. - № 3. – С. 4 – 5.

УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ КРЕАТИВНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Щекодін О. С.

*магістрантка II курсу факультету педагогіки та психології
Ткаченко О. М., доктор педагогічних наук, професор
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький*

Анотація. У статті визначено поняття креативності та сенситивний вік для її формування; з'ясовано ступінь цінності образотворчого, музичного, театрального та літературного мистецтв для формування креативності молодшого школяра; описано деякі результати педагогічного експерименту із застосування різних видів мистецтва у процесі формування креативності молодшого школяра; уточнено основні умови ефективного формування креативності молодшого школяра засобами мистецтва.

Ключові слова: креативність, творчість, творча особистість, формування творчої особистості, мистецтво як засіб формування креативності молодшого школяра.

Постановка проблеми. В умовах стрімкого інформаційного розвитку в усіх сферах суспільства постала потреба у творчій, ініціативній особистості, яка не лише буде спроможна віднайти своє місце в сучасному складному світі, але й сприяти його вдосконаленню.

Проблемі формування творчої особистості приділяє увагу значна кількість науковців, проте багато питань досі залишаються невирішеними. Як і раніше, більшість навчального часу відводиться репродуктивній, нетворчій діяльності, вагома частина завдань у підручниках має відтворювальний характер. Тож, перед учителями постає завдання формувати та зміцнювати у школярів внутрішні джерела мотивації не тільки на навчальну діяльність, а й на саморозвиток їхніх інтелектуальних, творчих здібностей, що відображено й у державних документах про освіту.

Особливу цінність для вирішення зазначених завдань у початковій школі має мистецтво. Діти залюбки малюють, співають, читають вірші, казки та вдало їх інсценізують. Тож, кожному вчителю початкових класів важливо знати, за яких умов формування креативності молодшого школяра засобами мистецтва буде успішним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До визначення суті творчості та креативності зверталися Ф. Баррон, Дж. Гілфорд, В. Дружинін, Я. Пономарьов, П. Торренс, Д. Харрінгтон. Психологічні аспекти творчого розвитку особистості досліджували І. Біла, Л. Виготський, Н. Карпенко, О. Матюшкін, В. Моляко, Н. Цуркан. Процес формування творчої особистості, зокрема і в період навчання, вивчали Н. Богданова, Т. Воробйова, І. Демченко, Н. Карпенко, В. Павленко, С. Сисоєва та інші науковці. Умови розвитку креативності висвітлювали В. Ковальова, В. Павленко, Н. Самолюк та інші. Проте умови

ефективного застосування різних видів мистецтва у формуванні креативності молодшого школяра потребують детального вивчення, що і зумовило мету цієї статті.

Мета статті полягає у висвітленні основних педагогічних умов ефективного застосування різних видів мистецтва у процесі формування креативності молодшого школяра.

Виклад основного матеріалу. Порівняння понять «творчість» та «креативність» засвідчує, що креативність – це здатність до творчості, спроможність людини відходити від традиційних схем мислення, швидко розв’язувати проблемні ситуації [3, 873]. На думку таких науковців, як В. Сухомлинський, О. Антонова, В. Клименко, цю здатність важливо формувати з молодшого шкільного віку, який є сенситивним для цього, оскільки саме в початковій школі відбувається становлення новоутворень, що визначатимуть творчий успіх / неуспіх дорослої людини [1, 31].

Одним з напрямів формування креативності вчені вважають залучення дітей до творчої діяльності в процесі знайомства з різними видами мистецтва. Найвагоміший вплив у розв’язанні даної проблеми, на нашу думку, мають такі види мистецтва, як образотворче, музичне, театральне та літературне. Саме вони вивчаються в початковій школі та є потужним засобом становлення творчої особистості дитини. Не випадково у пояснювальній записці «Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Савченко О. Я. (1–2 класи)» написано, що зміст програми має потенціал для формування у здобувачів ключових компетентностей, однією з яких є культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості [2, 3].

Для того, щоб правильно та ефективно формувати у дітей креативність, використовуючи засоби мистецтва, учителю необхідно знати та дотримуватись певних умов. Аналіз наукової літератури, передового педагогічного досвіду з проблеми дослідження дав змогу сформулювати припущення, що формування креативності у дітей молодшого шкільного віку засобами мистецтва буде успішним за таких умов:

- формування мотивації до творчої діяльності;
- опертя на позитивні емоції учнів у процесі навчання;
- знайомство школярів із засобами виразності різних видів мистецтва, залучення комплексу різних видів мистецтва;
- використання завдань на розвиток різних психічних процесів учнів: уваги, пам’яті, мислення та сприймання;
- розвиток самостійності учнів з опорою на їхню ігрову діяльність;
- забезпечення зразка креативної поведінки. Наявність у дитячому колективі обдарованих і здібних дітей, можливість спілкуватися з обдарованими дорослими, і головне – сам учитель, який виступає як особистість творча, здатна до саморозвитку.

Створення зазначених педагогічних умов залежить від учителя, роль якого у даному процесі не обмежується лише забезпеченням певного психологічного клімату. Вона полягає ще й у тому, щоб допомогти дитині у розвитку її креативності: підтримувати інтерес дитини до творчої діяльності за допомогою використання спеціальних завдань, вправ, створення ігрових ситуацій, які стимулюють дитячу творчість.

З метою перевірки дієвості сформульованих умов нами було організовано експериментальне вивчення проблеми, яке здійснювалось на базі Комунального закладу «Навчально-виховне об’єднання №6 «Спеціалізована загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, центр естетичного виховання «Натхнення» Кіровоградської міської ради Кіровоградської області». До експерименту було залучено учнів четвертих класів. Суть формувального експерименту полягала у створенні запропонованих умов через цілеспрямоване й систематичне використання на уроках та в позаурочний час серії творчих завдань. Ними виступали наступні:

- розучування рухів під пісню (деякі рухи пропонували самі учні). Така діяльність не тільки допомагала краще сприйняти музику, але й сприяла розвитку тактильної м’язової пам’яті, музично-творчих здібностей, відчуття стилю та художнього смаку школярів;
- написання «саундтреку» до оповідання, вірша чи іншого літературного твору. Так діти краще розуміли прочитане, адже самі підбирали ритм та характер мелодії. Особливо це позитивно впливало на виразність читання школярів;
- за допомогою рухів показ будь-якого персонажа з прочитаного твору. Одного й того ж героя, діти показували по-різному: хтось акцент робив на зовнішньому вигляді, а хтось – на характері;

- фантазування. Кожен учень обирає будь-якого героя та переміщує його в інший твір, після чого описує дії даного персонажа, який загубився і потрапив не у свою домівку;

- застосування різних технік малювання. Ми пропонуємо дітям малювати відбитками пальців, рук, листків, овочів, малювати за допомогою ниток, щітки, плям тощо.

Усі види мистецтва ми максимально намагалися поєднувати. Адже за допомогою такого поєднання діти з усіх «мистецьких» сторін вивчали обрану тему. У когось краще виходило малювати, у когось – придумувати музику, але всі учні спілкувалися з різними видами мистецтва.

Після проведення педагогічного експерименту діти стали активніше висувати нові ідеї, значно підвищився рівень їхньої уяви, вони стали більш самостійними та наполегливими у досягненні мети.

Висновки і перспективи дослідження. Формування креативності засобами мистецтва – важливий напрям підготовки дітей до сучасного життя у стрімкому динамічному світі. Висвітлені нами педагогічні умови значно полегшать та підвищать ефективність формування креативності молодших школярів засобами різних видів мистецтва.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів цієї складної проблеми, що зумовлює потребу її подальшої розробки, зокрема, пошук нових засобів формування креативності молодшого школяра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Розвиток креативності молодших школярів: [монографія] / за ред. проф. О. Є. Антонової. – Житомир, 2017. – 158 с.
2. Савченко О. Я. Типова освітня програма (1-2 класи), 2018. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/nush/2019/10/1-2-dodatki.pdf>
3. Ткаченко О. М. Формування креативності молодшого школяра засобами гри / О. М. Ткаченко, О. С. Щекодіна, Д. С. Янчевська // Dynamics of the development of world science. Abstracts of the 8th International scientific and practical conference. Canada. 2020. Pp. 870–879. URL: <http://sci-conf.com.ua>.

ВИХОВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Шуп'яна І.,

магістрантка факультету початкової та мистецької освіти

Пантюк М.П., доктор педагогічних наук, професор

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
м. Дрогобич*

Значимими у становленні дитини є трудове виховання та виховання господарської культури з раннього дитинства. Важливими виховними інституціями у реалізації цих завдань виступають сім'я та початкова школа. Трудове виховання та виховання господарської культури особистості – цілеспрямований процес формування у дітей трудових навичок і вмінь, поваги до праці дорослих, звички до трудової діяльності. Трудове виховання молодших школярів передбачає привчання їх до самообслуговування, виконання елементарних трудових дій, формування навичок ручної і господарської праці, виховання господарської культури особистості. Важливим у цьому процесі є також усвідомлення традицій українського народу у справі виховання господарської культури.

Ключові слова: виховання господарської культури, особистість, виховання, молодші школярі, початкова школа, елементарні трудові навички.

Значимими у розвитку дитини є трудове виховання та виховання господарської культури особистості з раннього дитинства. У дошкільному та молодому шкільному віці воно розпочинається із формування елементарних трудових навичок. Зміст навчально-виховного процесу в сучасній початковій школі визначається законом України «Про освіту» [1], Концепцією Нової української школи.

Трудове виховання та виховання господарської культури особистості – цілеспрямований процес формування у дітей трудових навичок і вмінь, поваги до праці дорослих, звички до трудової діяльності. Його завдання полягає у формуванні в дітей стійких переконань, що праця є життєвою необхідністю. Трудове виховання молодших школярів передбачає привчання їх до самообслуговування, виконання елементарних трудових дій, формування навичок ручної і господарської праці, виховання господарської культури особистості. Навіть найпростіший результат трудових зусиль дитини сприяє її самоусвідомленню, вселяє їй впевненість у собі, прагнення випробувати себе у нових видах діяльності, стати господарем.

Праця і трудове виховання дітей та молоді завжди було у полі зору науковців, оскільки підготовка до майбутнього дорослого життя і участь у певній професійній чи побутовій діяльності немислимі без певних умінь, навичок та компетенцій, що формуються в людини протягом усього життя. Найважливішим для формування елементарних трудових навичок є дитячий вік, коли пластичність людської психіки дає змогу легко пристосовуватися до умов певної діяльності і засвоювати ті чи інші трудові вміння, а потім використовувати їх [2, с.59].

Проблема виховання господарської культури особистості молодших школярів є актуальною в той час, коли відшукуються нові підходи до навчання та виховання дітей. Важливим є також усвідомлення традицій українського народу у справі трудового виховання і виховання господарської культури.

На сучасному етапі особливо велике значення має залучення дітей до трудової діяльності з раннього віку, в умовах сім'ї, дошкільного закладу та початкової школи. Дитина у цьому віці набуває перші уявлення про працю дорослих, у неї формуються перші навички і вміння в праці, виникає любов і бажання працювати, формується звичка і потреба в праці, відбувається процес виховання господарської культури.

Проблема трудового виховання та виховання господарської культури особистості особливо гостро постала в наші дні, коли спостерігається аксіологічна криза, цінності праці, її результати підмінюються фальшивими ідеями багатого життя без зусиль. Майбутнє народу залежатиме від нашої працелюбності, терплячості та наполегливості, вміння працювати на совість і цінувати людину праці. Ці якості повинні бути сформовані у дитини в ранньому віці і стати її життєвим переконанням. Це є важливим завданням сучасної початкової школи.

На важливості трудового виховання дітей наголошував В.Сухомлинський: «Трудове виховання, – зазначав він, – це, образно кажучи, гармонія трьох понять: треба, важко, прекрасно». Праця, трудове виховання дітей та молоді, виховання господарської культури особистості завжди були у полі зору науковців, оскільки підготовка до майбутнього дорослого життя і участь у певній професійній чи побутовій діяльності немислимі без певних умінь, навичок та компетенцій, що формуються в людини протягом усього життя. Найважливішим для формування елементарних трудових навичок є дитячий вік, коли пластичність людської психіки дає змогу легко пристосовуватися до умов певної діяльності і засвоювати ті чи інші трудові вміння, а потім використовувати їх [3].

Найважливішою складовою становлення особистості учня початкової школи, на думку українських учених, виступає розвиток як удосконалення фізичних, психічних, моральних, духовних сил дитини.

Таким чином, виховання господарської культури особистості та формування елементарних трудових навичок в умовах сучасної початкової школи є важливим і пріоритетним завданням педагогів та батьків. Трудові навички – це складні системи умовних рефлексів, що мають у своїй основі певні виробничі завдання. Їх формування пов'язується з створенням і закріпленням динамічних стереотипів, тобто функціонуванням у корі півкуль головного мозку нервових зв'язків між елементарними рухами чи певними розумовими актами. Елементарні трудові навички передбачають формування найпростіших умінь трудової діяльності, які реалізуються як у процесі трудової діяльності, так і у грі, навчанні, творчості. Часто їх підґрунтям виступає механізм наслідування, коли дитина спостерігає, а потім копіює рухи та елементи праці дорослого, прагнучи прилучитися до певної трудової діяльності [4].

Отже, для реалізації завдань виховання господарської культури особистості слід передовсім сформулювати вміння та бажання працювати, виконувати різноманітну діяльність, яка стосується щоденного життя, господарських сімейних обов'язків, хобі, начальної діяльності тощо. Важливим у цьому процесі є виховання елементарних трудових навичок школяра. Елементарні трудові навички поділяються на:

сенсорно-перцептивні (сприймання малюнків, певних предметів, засобів праці тощо);

моторні (виконання конкретних трудових дій, операцій);

інтелектуальні (читання елементарних технологічних карт, розуміння ескізів, володіння прийомами трудових операцій, усвідомлення і розуміння функцій засобів праці та матеріалів для трудової діяльності тощо) [2, с. 59].

Формування трудових навичок у молодших школярів має бути систематичним і послідовним. У такому випадку поступово зникають зайві рухи, вміння перетворюються на навички, зменшується напруження, розвивається дрібна моторика, дитина чіткіше розуміє мету і результат праці, вчиться змінювати темп діяльності.

Умовами ефективного формування елементарних трудових навичок у молодших школярів є:

- побудова означеного процесу на логіці “від простого до складного“, ”від конкретного до абстрактного“;
- посиленість трудових операцій та відповідність праці віковим особливостям дитини;
- наявність емоційної складової у трудовій діяльності молодших школярів;
- відповідна частота повторень певних трудових дій та операцій;
- можливість побачити і відчувти конкретний результат власної діяльності і одержати задоволення від праці;
- широке використання засобів природи, мистецтва, фізичної культури, народної творчості у процесі виконання трудових операцій [2, с. 17].

Така логіка у формуванні елементарних трудових навичок, як правило, забезпечує відповідний результат діяльності і створює підґрунтя для успішної майбутньої трудової діяльності у побуті чи професійній діяльності, передбачає виховання господарської культури особистості.

Трудове виховання молодших школярів та формування елементарних трудових навичок дітей покликані забезпечити вирішення таких *завдань*:

1. *Формування мотивації* (потреб, інтересу, почуття обов'язку і відповідальності), позитивно-емоційного ціннісного ставлення до праці як до форми буття і способу самореалізації людини.

2. *Формування системи знань*, необхідних для трудової діяльності, вибору професії, соціального, професійного і життєвого самовизначення.

3. *Формування досвіду суспільно корисної виробничої діяльності*, вміння використовувати теоретичні знання на практиці, здатності до творчості.

Для того щоб праця стала засобом виховання, вона повинна бути змістовною, мати особистісну і суспільно корисну значущість, чітку організацію. Процес праці та виховання господарської культури особистості слід будувати на моральних засадах (мета, процес, результат). Моральна сутність її виявляється не лише в бажанні трудитися, діяти творчо, домагатися значущого для себе та інших результату, а й у колективному характері трудової діяльності, що вимагає узгодження мети і дій її учасників, взаєморозуміння і допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України “Про освіту”. – К. : Парлам. вид-во, 2016. – 40 с.
2. Лозинська С.В. Формування елементарних трудових навичок у дітей дошкільного віку в Україні (1918 – 1939 рр.). – Дрогобич, 2014. – 286 с.
3. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. – К. : Рад. школа, 1988. – 304 с.
4. Чепіль М.М. Підготовка вчителя трудового навчання: історія, реалії та перспективи : монографія. – Дрогобич, 2008. – 240 с.

ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНОЇ ІГРИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Янчевська Д. С.

магістрантка II курсу факультету педагогіки та психології

Ткаченко О. М., доктор педагогічних наук, професор

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький

Анотація. У статті на основі аналізу ключових понять та результатів експериментального вивчення питання окреслено основні умови ефективного формування естетичної культури молодшого школяра засобами народної гри.

Ключові слова: естетична культура, початкова школа, формування естетичної культури у молодших школярів, гра, народна гра як засіб формування естетичної культури молодших школярів.

Постановка проблеми. В сучасних умовах духовного та культурного відродження української нації, зростання національної свідомості суспільства важливого значення набуває проблема формування в молодого покоління естетичної культури. Не випадково в останні роки зростає увага до проблем теорії і практики естетичної культури особистості як найважливішого засобу формування її ставлення до дійсності, засобу морального і розумового виховання та формування всебічно розвинутої, духовно багатой особистості.

Тенденції глобалізації економіки та культури, активізація міграційних процесів у світі зумовлює звернення педагогів до засобів освіти, спроможних задовольнити культурні потреби учнів шкіл, склад яких можна назвати полікультурним. Враховуючи важливість формування естетичної культури людини ще в початковій школі, доречно звернути увагу на педагогічний потенціал віками вивіреного виховного засобу, яким виступає гра, зокрема й народна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Специфіку застосування гри в дошкільних закладах та початковій школі вивчали Н. Бібік, А. Богуш, Н. Кудикіна, Д. Менджеричька, О. Савченко, Є. Тихесва, О. Усова. Народна гра стала предметом вивчення О. Богинич, Т. Кривуліної, О. Ткаченко, А. Цюся, П. Черемського. Використання українських народних ігор в процесі фізичного та естетичного виховання висвітлювали у своїх працях В. Красильников, Є. Приступа, Г. Тарасенко та інші науковці. Однак проблема формування естетичної культури молодших школярів засобами народних ігор залишається мало вивченою.

Мета статті – визначення умов ефективного застосування народної гри в процесі формування естетичної культури молодшого школяра.

Виклад основного матеріалу. Аналіз філософської літератури засвідчив, що поняття «естетична культура» є феноменом, що часто розглядається як інтегрована особистісна якість. Вона виражається у здатності індивіда естетично сприймати дійсність і мистецтво, давати естетичну оцінку, а також брати активну участь у перетворенні навколишнього світу, втілювати його у створюваних цінностях.

У контексті формування естетичної культури важливо звернути увагу на думку Б. Неменського, який зосереджується на сутності змісту естетичного виховання, «орієнтованого на формування естетичної культури учнів», що передбачає «розвиток у них здатності сприймати прекрасне в природі, у праці, у творах мистецтва, у навколишньому світі, у поведінці людей, які прагнуть насолоджуватися цим прекрасним» [3, 52–55].

Застосування гри в педагогічному процесі початкової школи впливає на якість процесу формування естетичної культури молодших школярів. Особливу цінність для цього процесу мають народні ігри, які «народилися у глибинах народного життя, виростили на ґрунті сільського та міського побуту, викристалізувались з народної поетичної творчості» [4, 25]. Уміла організація народної гри педагогом може забезпечити зацікавлення учнів навчальним матеріалом, формування у них емоційно-ціннісного ставлення до нього, створення умов для надання школярам самостійності в процесі навчання, для вияву ними естетичних якостей.

Народна гра привчає до пояснень, образності, простоти, швидкості мовлення. «Добре проведена гра, – пише Г. Довженко, – незалежно від її типу, в тому числі й спортивна, без поетичних доповнень, не обмежується лише впливом на розвиток фізичних якостей виконавців. Структурність будови, вивіреність і чіткість ходу – все це робить її

явищем естетичного порядку, яке в комплексі з іншими характеристиками не може не впливати на гравців» [1, 152]. Народні ігри з метою формування у молодших школярів естетичної культури можуть застосовуватися на уроках і заняттях різної предметної спрямованості, збагачувати дітей культурологічними знаннями, сприяти розвитку психічних процесів.

В. Верховинець наголошує на тому, що народна гра не лише має розвивальний потенціал, а ще й дає змогу відпочити, виконує психотерапевтичну функцію, що є цінним для учнів початкової школи, які адаптуються до навчання, в силу фізіологічних особливостей вікового розвитку – швидко зморюються. З цього приводу він пише: «Крім того, треба згадати ще про одну надзвичайно цінну властивість гри: вона веселить, радує, а здорова радість конче необхідна для здорового розвитку душі і тіла» [2, 19]. Народна гра – це засіб, який дає змогу переключити увагу дитини з буденних справ та покращити її психоемоційний стан, створити умови для естетичного розвитку учнів.

Для уточнення умов ефективного застосування народної гри в процесі формування естетичної культури молодших школярів було організовано педагогічний експеримент, який проводився на базі загальноосвітнього навчального закладу I–III ступенів №15 Олександрійської міської ради Кіровоградської області. До експерименту були залучені 37 учнів 4-х класів. Визначення рівнів сформованості естетичної культури молодших школярів здійснювалося на основі вивчення їхньої естетичної сприйнятливості та здатності до художньої виразності. Експериментальне вивчення проблеми показало, що після формувального експерименту в експериментальній групі на 16,7% збільшилася кількість молодших школярів із середнім і високим рівнями сформованості естетичної культури, в той час як в контрольній групі такі зміни склали 3,3%.

Отримані нами дані експериментального дослідження свідчать про позитивний вплив серії народних ігор на рівень естетичної культури учнів. Молодші школярі почали виокремлювати поняття «народні ігри», стали самостійно вибирати ігри та залучати до них інших однолітків. Застосована серія народних ігор справила позитивний вплив на міміку та пантоміміку учнів, їхню естетичну культуру. Діти стали активнішими на уроках, вони виявляли уважність до естетичних об'єктів, у них виникло бажання заглиблюватись у щось нове, демонструвати свої художньо-творчі вміння. Це дає підставу зробити висновок, що народні ігри дійсно сприяють поліпшенню естетичної культури учнів початкових класів.

Відповідно до результатів нашого педагогічного експерименту, ми сформулювали низку педагогічних умов, відповідно до яких використання українських народних ігор у навчально-виховному процесі буде здійснюватись набагато ефективніше. Це такі умови, як:

- 1) використання народних ігор для адаптації до навчання дітей у школі;
- 2) застосування різних видів народних ігор у певній системі, яка відповідає основним освітнім завданням, сприяє розвитку пізнавальних процесів, залученню школярів до різних видів художньої діяльності;
- 3) формування внутрішньої мотивації до естетичної поведінки в процесі гри;
- 4) використання народних ігор у різних формах роботи з дітьми, націлених на формування визначених елементів естетичної культури;
- 5) дотримання певної методики організації народної гри, зокрема звернення до історії виникнення гри, традиційної ігрової атрибутики, народних способів розподілу ролей, врахування естетико-виховної спрямованості народної гри;
- 6) ускладнення, оновлення ігрових завдань народних ігор з метою постановки школярів у ситуацію невизначеності, надання їм самостійності у розв'язанні ігрової проблеми та виявленні художніх здібностей;
- 7) підпорядкування підведення підсумків гри стимулюванню естетичної сприйнятливості, оригінальності мислення, продукування учнями нових ідей, що реалізуються в різних видах естетичної діяльності.

Отже, народна гра має вивірений віками педагогічний потенціал, який варто реалізувати в умовах сучасної початкової школи. Продумана організація народної гри дає змогу створити умови для ефективного її застосування в процесі формування естетичної культури молодших школярів.

Перспективи вивчення проблеми бачимо у вивченні особливостей використання різних видів народної гри в процесі формування естетичної культури молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верховинець В. М. Весняночка: ігри для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / В. М. Верховинець. – К.: Музична Україна, 1979. – 340 с.
2. Довженок Г. В. Український дитячий фольклор (віршовані жанри) / Г. В. Довженок. – К.: Наукова думка, 1981. – 172 с.
3. Неменский Б. М. Мудрость красоты: о проблемах эстетического воспитания / Б. М. Неменский. – М.: Просвещение, 1987. – 253 с.
4. Ткаченко О. М. Використання народної гри в процесі формування креативності молодшого школяра: навч.-метод. посіб. / О. М. Ткаченко, О. С. Щекодіна, Д. С. Янчевська. – Кропивницький: ФОП Піскова М. А., 2020. – 68 с.

Історія освіти: ретроспективний погляд на інновації в навчально-виховному процесі початкової школи

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОРОБКУ К. УШИНСЬКОГО

Гафинець М. І.,

магістрантка факультету початкової та мистецької освіти

Пантюк М. П., доктор педагогічних наук, професор

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
м. Дрогобич*

Формування здорового способу життя дітей та молоді К. Ушинський розглядає у контексті загальних підходів до процесу становлення особистості, хоч аналіз окремих напрямків виховання, таких як фізичне, гігієнічне здійснюється ним на сторінках різних праць. Педагогічні погляди вченого актуальні і сьогодні, їх вивчення і переосмислення, на нашу думку, можуть прислужитися сьогодні справі побудови української системи освіти. Вчений вказує на необхідність спеціальної турботи про формування здорового способу життя, бо відсутність певної природовідповідної і наукової методики дає, як правило, негативні результати. У процесі формування здорового способу життя дітей та молоді, слід дотримуватися міцної взаємодії багатьох наук, які науково підживлюють педагогіку.

Ключові слова: формування здорового способу життя, діти та молоді, К. Ушинський, природовідповідність, школа.

Досліджуючи проблему формування поглядів на здоровий спосіб життя дітей та молоді, слід наголосити на вагомому внеску у неї відомого вітчизняного педагога – К. Ушинського. Детальне вивчення педагогічних праць К. Ушинського дає нам підстави стверджувати, що саме цей доробок був важливим науковим підґрунтям для формування здорового способу життя молоді в історії вітчизняної педагогічної думки XIX – поч. XX ст.

Названої проблеми відомий педагог торкався чи не у всіх своїх педагогічних працях – статтях, звітах, листах, спогадах тощо. Розглядаючи формування здорового способу життя дітей та молоді як проблему багатогранну, К. Ушинський не бачив у ній дрібниць. Все – від сімейного побуту до наукової медицини та клінічної практики, вважав він, має важливе значення для морального, соціального, духовного та фізичного здоров'я молодого покоління.

Поняття "спосіб життя" із специфічним його змістом і особливостями формування К. Ушинський вперше розглядає на сторінках відомої праці "Людина як предмет виховання". У ній автор визначає основні чинники, що сприяють формуванню того чи іншого способу життя: "Не тільки клімат і місцевість, але більш чи менш грубий або витончений спосіб життя, в тому ж кліматі і в тій же місцевості, відчутно впливають на людську породу... Так, разом із цивілізацією змінюється й самий організм людей і зовнішній їх вигляд..."[2, с.61]. Вчений вказує на необхідність спеціальної турботи про формування здорового способу життя, бо історія свідчить про те, що відсутність певної і природовідповідної і водночас наукової методики дає, як правило, негативні результати: "так, розніжене, віддалене від природи виховання неодноразово призводило до розніженості і виродження цілих поколінь"[2, с.61].

Вчений стверджує, що наукою ще не визначено меж того впливу, який може здійснити на людський організм певний спосіб життя у сукупності всіх його елементів, проте відзначає, що "зміни, яким піддається людський організм в різних кліматах і при різному способі життя, сягають дуже глибоко"[2; 4].

Досліджуючи педагогічні явища та процеси, зокрема формування здорового способу життя дітей та молоді, К. Ушинський наголошував на важливості наукового підґрунтя для них.

Детальному ознайомленню із людиною, її організмом вцілому та окремими органами, органами чуття, законами життя людини тощо присвячений розділ відомої праці К.Ушинського "Дитячий світ"[1]. У ній педагог обґрунтовує роль кожного органу людського тіла, вказує як правильно піклуватися про нього, визначає умови, які потрібні для нормальної життєдіяльності людського організму. Автор вказує не лише на умови нормального фізичного життя, а вказує на необхідність турботи про моральне здоров'я, психічну рівновагу, соціальний комфорт особистості [1, с.44]. Ця праця адресувалася дітям початкової школи і, на нашу думку, мала неабияке значення у формуванні певного природовідповідного способу життя підростаючого покоління.

Щодо здорового способу життя дітей, то К. Ушинський вказував на те, що у кожному елементі виховання все повинно підпорядковуватися свідомій діяльності, аналізу, моделюванню певних ситуацій і прогнозуванню майбутніх результатів та наслідків: "Виховна діяльність, безперечно, належить до галузі розумно і свідомої діяльності людини; саме поняття виховання є витвір історії; у природі його нема. Кім того, ця діяльність спрямована виключно на розвиток свідомості людини: як же може вона відмовитися від думки, від усвідомлення істини, від обдуманості плану?" [3, с.35].

Аналізуючи не лише проблему здорового способу життя, а й інші завдання освіти, К.Ушинський часто проводить паралель між педагогікою та медициною, опираючись на міжпредметні зв'язки та взаємодію двох наук: "Між мистецтвом медицини та мистецтвом виховання багато аналогії, і ми скористаємося з цієї аналогії, щоб показати ясніше відношення теорії до практики в справі виховання"[3, с.36]. Педагог вважав, що не можна стати справжнім лікарем, не знаючи основ медичних знань і стверджував, що ця думка справедлива також стосовно процесу виховання: "Хіба справа виховання менш важлива, ніж справа медицини? Хіба предмет виховання, душа людська, не має так само своїх законів, як і предмет медицини, тіло? Чому анатомія, фізіологія, патологія можливі для тіла і не потрібні для душі? Хіба душа, як і тіло, не має свого організму, не розвивається за внутрішніми своїми законами, не зазнає відхилень від нормального стану?" [3, с.37]. К. Ушинський схилився до думки про те, що виховна практика не може опиратися тільки на "рутину і перекази", а повинна ґрунтуватися на міцній науковій основі.

Правильне виховання з раннього віку є запорукою успіху формування особистості громадянина, патріота, людини гуманної, моральної, здорової фізично і духовно. Основними ворогами виховання педагог називає "жадобу до грошей, невіру в добро, відсутність моральних правил, презирство до думки, любов до манівців, байдужість до громадського блага, поблажливість до порушення законів честі"[3, с.37]. Все це складає моральне і соціальне здоров'я особистості зокрема і суспільства вцілому. Формування в людині правильних переконань є гарантією успіху цих сторін здоров'я особистості, а вони в свою чергу повинні забезпечити формування здорового способу життя дітей та молоді. Якісним показником ефективності тогочасного виховання, вважав К. Ушинський, є кількість тих людей, що здобувають освіту у різних закладах і тих, кого справді можна назвати розвиненими і здоровими, у широкому розумінні цього слова, людьми. Справа виховання, на думку педагога, потребувала тривалої і ретельної роботи. Проте, ці твердження педагога є актуальними і сьогодні, хоч соціальні обставини значно змінилися.

У процесі виховання, зокрема формування здорового способу життя дітей та молоді, слід дотримуватися міцної взаємодії багатьох наук, які науково підживлюють педагогіку. Останню, як і медицину, К. Ушинський у більшій мірі вважав мистецтвом, ніж наукою: "Ні тієї, ні тієї не можна навчитися, як навчаються математики, астрономії, хімії, анатомії та фізіології тощо. І медицина і педагогіка, крім обізнання з науками в галузі філософії та природознавства, вимагають ще вміння застосувати ці знання до справи: безлічі фактичних відомостей, що не становлять власне наук, розвитку спостережливості і певному розумінні і навички" [3, с.38]. У зв'язку з цим педагог наголошував на необхідності організації шкіл, педагогічних інститутів і вважав їх настільки потрібними, наскільки потрібні суспільству медичні факультети: "Нормальна школа без практичної школи при ній – те саме, що медичний факультет без клініки; але й сама педагогічна практика без теорії – те саме, що

знахарство в медицині» [3, с.38]. Проводячи аналогії медицини і педагогіки, К. Ушинський, на нашу думку, намагався розглядати людину як складне явище, що вимагає пильної уваги до себе і праці над собою. Педагогіка і медицина покликані були сприяти процесу становлення особистості, розвитку і збереженню її здоров'я.

Найважливішою і необхідною умовою успіху будь-якого процесу, зокрема формування здорового способу життя дітей та молоді, вчений вважав наявність мети. Він вважав, що кожна людина повинна перш за все відчувати потребу і задовольнити її, "бажати що-небудь зробити, бачити всю законність бажання". Вчений вказує на необхідність підготовки кваліфікованих педагогів, які були б готові здійснити завдання виховання, які висуває у даний історичний етап суспільство.

Здоров'я суспільства є запорукою здоров'я його членів і навпаки. На цьому факті наголошував К. Ушинський, вказуючи при цьому, що характер суспільства завжди відбивається на громадському вихованні, проте, нажаль, не завжди "кращою своєю стороною". З цією метою педагог проводив детальне дослідження системи освіти у різних країнах. Все це знайшло своє відображення на сторінках його педагогічних праць. Ці дослідження ще раз дозволяють нам стверджувати, що у досліджуваній період розпочинається робота із формування наукових уявлень про здоровий спосіб життя дітей та молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ушинський К.Д. Дитячий світ і хрестоматія. Твори в 6-ти томах. - Київ, 1954. - Т.3. - С.21-486.
2. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання Твори в 6-ти томах. - Київ, 1954. - Т.5. - 429с.
3. Ушинський К.Д. Про користь педагогічної літератури. Твори в 6-ти томах. К.: 1954. - Т.1. - 447с.
4. Ушинський К.Д. Про народність у громадянському вихованні. Твори в 6-ти томах. - Київ, 1954. - Т.1. - С.50.

ТЕОРЕТИКО- МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДИТИНСТВА У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Гевак О. І.

II курс магістратури, Педагогічний факультет

*Лазарович Н.Б., доцент кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Івано-Франківськ*

Анотація. У статті аналізується концепції М.Монтессорі про феномен дитинства, як особливий період у житті людини. Вивчено праці вченої про особливості дитинства, що впливають на розвиток майбутньої системи цінностей та духовний рівень суспільства у майбутньому. Подано поняття «дитинство» в спадщині М.Монтессорі як цілісної системи, розвиток культури в суспільстві, ставлення соціуму до дітей та їхньої ролі в житті кожної людини.

Ключові слова: поняття дитинство, феномен дитинства, дитина, технологія виховання.

Актуальність теми. Для сучасної педагогічної науки характерною є тенденція до розробки новітніх технологій навчання та виховання на основі вивчення і використання класичної спадщини видатних педагогів. У цьому великого значення має педагогічний досвід відомого науковця Марії Монтессорі.

Мета дослідження – розкрити сутність провідних ідей Марії Монтессорі щодо вивчення проблем розвитку дитини й феномену дитинства задля використання цього досвіду у сучасному навчально-виховному процесі.

Дослідженням педагогічної спадщини М. Монтессорі займалася значна кількість як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Різні аспекти виховної системи відомого італійського педагога, психолога, філософа, лікаря М. Монтессорі, її педагогічна діяльність аналізується в широкому спектрі наукових публікацій вітчизняних вчених, педагогів (А.

Андрушко, В. Горюнова, І. Дичківська, Б. Жебровський, В. Золотоверх, Н. Кравець, Т. Михальчук, Т. Мостова, Т. Поніманська, Н. Прибильська, О. Савченко, К. Стрюк).

Її педагогічні ідеї у всьому світі викликали зацікавленість, а також значно вплинули на сучасну вітчизняну та світову освіту. Із розвитком української державності, відродженням національної самобутності, проголошенням курсу на інтеграцію в Європейський освітянський простір виникає необхідність глибокого переосмислення спадщини педагогів минулого, визнаних класиками світової педагогіки, а саме М. Монтесорі, з метою неупередженої, об'єктивної оцінки її педагогічних надбань, поглядів, переконань та використання їх у сучасній спеціальній педагогіці.

Проблема дитинства була актуальною в усі часи історичного розвитку. Її досліджували вчені педагоги, філософи, історики, етнографи, психологи, соціологи. Незважаючи на глобальне значення дитинства у системі життєвого шляху людства, інтерес до досліджуваного феномена з'явився досить пізно, лише у XVII столітті, а ставлення суспільства до дітей, усвідомлення символічного значення дитинства, його місця у структурі життєвого шляху особи в різні періоди історії істотно змінювалися. Впродовж тривалої історії людства дитинству, як важливому періоді в розвитку людини не приділяли особливої уваги. Саме тому в науково - довідковій літературі проблема дитинства має різне термінологічне визначення.

«Дитинство –етап розвитку людини, який передує дорослішанню; характеризується інтенсивним ростом організму та формуванням вищих психічних функцій» [5 с. 72].

Різні наукові дисципліни загального соціального і гуманітарного спрямування по-різному вивчають поняття «дитинство», але у них є спільна думка, що дитинство є невід'ємною частиною життя й культури всього людства і кожного народу нашої планети Земля.

Аналізуючи різні підходи до поняття « дитинство», стає зрозуміло, що серед усіх фактично немає свідомо неправильних і абсолютних тверджень, кожний учений мав свої погляди у методах дослідження історії дитинства.

Глибоке розуміння феномену дитинства, його особливостей, тих змін, що відбуваються на очах дітей, оцінити їх вплив на дитячу психіку, що розвивається, осмислення сучасного середовища, в якому живе дитина, вимог, які висуває до неї нова ситуація розвитку, дозволить нам, дорослим, бути ближче до кожної конкретної дитини, хоча б ще на один крок, ефективно впливати на її світобачення та розвиток особистості. Без нового сучасного погляду на дитинство, без усвідомлення того, що дитинство надто чутливе до усіх змін, що відбуваються в суспільстві, а тому воно змінюється разом із суспільством, усі зусилля дорослих у вихованні підростаючого покоління будуть малоефективними.

На сьогоднішній день феномен дитинства стає предметом серйозних обговорень і звучить новою потужною силою. Дійсно, світ, в якому ми живемо, кардинально змінився а це означає, що змінилася і сама людина- всі процеси, які відбуваються у суспільстві впливають на дитинство. У теперішній час як ніколи актуально звучить фраза «В дітях наше майбутнє», яка підкреслює тісний взаємозв'язок підростаючого покоління з майбутнім часом, вказує на велику відповідальність дорослих за виховання дітей, за якість їхнього життя, особливо у дошкільний період який є часом найінтенсивнішого, найшвидшого, розвитку дитини коли - формується особистість. [2]

Усі інші періоди у життєвому циклі людини не передбачають таких якісних швидких психологічних змін, такої кількості своєрідних життєвих етапів та психологічних новоутворень.

« Дитинство – це не просто період зростання маленької людини, а період творення майбутнього дорослого.» М. Монтесорі. [3]

Марія Монтесорі – це людина, яка кардинально змінила відношення до дитинства, вдихнула глибоке почуття поваги до дітей. Вона створила чітку систему виховання та навчання дітей. Її погляди на становлення дітей дошкільного віку заслуговують найбільшої уваги.

Технологія виховання, яка була розроблена Марією Монтесорі є надзвичайно ефективною та доведеною багатовіковим досвідом роботи з дітьми по всьому світу. Основною метою якої є виховати та закріпити природне почуття радості та задоволення від навчання.

Усі ми розуміємо, що діти мають радіти дитинству, що саме навчальний день має включати у собі сміх і творчий процес. Ідея Марії Монтесорі полягає у тому, що освіта – не є тяжка робота, а цікаве та веселе дослідження таємниць життя.

Дати можливість дитині найповніше розкрити себе у процесі вільної самостійної діяльності в створеному педагогом середовищі – це є одна із провідних ідей М. Монтесорі. Таке середовище є ефективною умовою розвитку і навчання дітей, дозволяє дитині індивідуально розвиватися у зручному для себе темпі.

Основною думкою педагога є забезпечення вільного розвитку для кожної дитини. Марія Монтесорі при створенні педагогічної системи спиралася на теорію вільного виховання та на здібності дитини, які розвиваються відповідно до законів природи. Дитина краще засвоює ті знання, які ґрунтуються саме на її чуттєвому досвіді, є цікавими, відповідають її вікові та розвитку і поєднуються з практичним досвідом. [1]

В усіх працях видатного педагога є ідея розвитку особистості вільного виховання. “Дитина має великі можливості. І якщо ми дійсно прагнемо до перебудови суспільства, метою навчання повинен стати розвиток людських здібностей” [4, с. 87]. Діти наділенні природними задатками, які потрібно виявити та розвивати. Головною умовою процесу виховання має стати вільний прояв дитячої індивідуальності. Кожен вихованець має відчувати себе комфортно та вільно в освітньому середовищі, так йому буде краще розвивати свої здібності та задатки.

Висновок. Дитина є творцем майбутнього із своїми інтересами, здібностями, потребами та можливостями. Діти наділенні великою силою, яка всім вказує шлях до кращого світлого майбутнього. Якщо єдине чого ми справді бажаємо- це новий світ, тоді єдиною метою освіти має стати розвиток прихованих можливостей дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар В.І. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтесорі / Бондар В.І., Ільченко А.М. –Полтава: РВВ ПДАА, 2009.–252с].
2. Інтернет ресурс. <http://mdu.edu.ua/?p=35397>
3. Інтернет ресурс http://bilatserkva.dnz3.edu.kiev.ua/storinki_fahivciv/visnik_montessori/
4. Монтесорі М. Разум ребенка (главы из книги) / Монтесорі М. – М.: Крааль, 1997. – 176 с.].
5. Словник з соціальної педагогіки: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів Авт.-сост. Л. В. Мардахаев. - М.: Видавничий центр «Академія», 2002. - 368 с.].

ПРОФЕСІЙНИЙ ОБРАЗ УЧИТЕЛЯ В ПОГЛЯДАХ ПЕДАГОГІВ МИНУЛОГО І СУЧАСНОСТІ

Дяківнич А. О.

VII курс, факультет педагогіки та психології

Довга Т. Я., кандидат педагогічних наук, професор

Центральноукраїнський державний педагогічний університет

імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький,

Анотація. У статті розкрито погляди видатних педагогів минулого на образ шкільного вчителя. Проаналізовано особливості становлення професійного іміджу вчителя в працях сучасних учених. Окреслено змістове наповнення професійного іміджу вчителя початкової школи. Акцентовано на ролі бездоганної зовнішності та позитивних особистісних якостей для вдалого професійного іміджу вчителя.

Ключові слова: образ учителя, професійний імідж, зовнішній вигляд, професійні якості, вчитель початкової школи.

Актуальність теми: Сьогодні стає очевидним, що досягнення цілей освітнього процесу багато в чому пов'язано з особистісним потенціалом учителя, його професійною культурою. І тому не потребує додаткових доказів твердження, що вчителі виконують важливу соціальну місію – навчають, виховують, формують особистість. Саме вчителі мають бути своєрідним еталоном, взірцем для молоді, їм потрібно бути не тільки фахівцем високого рівня, а й вишуканою, вихованою людиною, тобто дотримуватись певного професійного іміджу. Професія вчителя є особливим видом діяльності, який вимагає, окрім

знань, умінь і навичок, специфічних особистісних якостей, професіоналізму, педагогічної майстерності. Імідж як багаторівнева багатофункціональна система є найважливішим компонентом педагогічної майстерності. Він забезпечує процес професійного становлення педагога через створений образ. Усе це може в сукупності формувати індивідуальний стиль викладацької діяльності, що є показником власного іміджу як особистісного, так і професійного.

Мета статті – проаналізувати погляди педагогів минулого і сучасності на проблему становлення професійного образу вчителя.

Виклад основного матеріалу.

Зовнішність людини впливає на оточуючих, за зовнішнім виглядом вони вибудовують своє ставлення до неї, характеризують, дають оцінку. На підставі зовнішнього вигляду складається перше враження про особу. Оцінка людини за її зовнішнім виглядом може здаватися поверховою, адже насправді важливим є те, яка це особистість, професіонал, а не те, який у неї одяг і як вона виглядає – «зустрічають за одягом, а проводжають за розумом». Та все ж, перше враження про будь-яку особу базується саме на її одязі та зовнішності. У людському суспільстві зовнішність є ключовим аспектом для розуміння особистості кожної людини, визначення її соціального стану та рівня професіоналізму. Фахівці з іміджу вважають: коли людина гарно виглядає, підтягнута, перебуває в добрій формі, то вона отримує більше визнання від оточуючих. Цим людина завдячує не лише своєму зовнішньому вигляду, але перш за все тому, що в цілому створює враження впевненої, успішної, респектабельної, надійної, чим викликає прагнення інших до взаємодії з нею [3, с. 28–29].

Епоха Просвітництва донесла до нас твердження, що вчителем має бути не просто освічена людина, а людина, яка здатна передати іншим свої знання. Наприклад, мандрівний український філософ Григорій Сковорода був взірцем гармонії, мудрості і таланту педагога. Дотепер він залишається для нас етичним ідеалом вільної, незалежної людини, наставника молоді, з високою гідністю, який володіє скарбами «спокою нерушеного», «здоров'я міцного», «серцем незламним», «зрівноваженим духом», «мудрою розсудливістю», «веселістю ясною», закликав не марнувати час, а «з радістю творити добро» [8, с. 79–80].

Видатний український педагог А. Макаренко, серед вимог до професійних якостей педагога, визначив можливість і уважне ставлення до особистості. Він застерігав, що «учні вибирають вчителя і більш за все цінують його за майстерність, кваліфікацію, золоті руки, глибоке знання предмету та ясний розум». Основними професійними якостями вчителя є: працьовитість, цілеспрямованість, воля, мужність та самовідданість. А. Макаренко також вважав, що «вчитель не може нехтувати естетикою свого зовнішнього вигляду». У закладі, де він працював, було прийнято приходити на роботу в найкращому одязі. Учитель з нечищеним взуттям та несвіжою носовою хустинкою не допускався на урок [5].

А. Макаренко говорив: «Я повинен бути естетично виразним, тому я жодного разу не вийшов з не начищеними черевиками чи без ременя. Я теж повинен мати якийсь блиск, по силі і можливостям, звичайно. Я також повинен бути таким же радісним, як колектив. Я ніколи не дозволяв собі мати печальну фізіюномію, сумне обличчя. Навіть, якщо у мене були неприємності, якщо я хворий, я повинен уміти не викладати всього цього перед дітьми» [6, с. 200–201].

Образ ідеального педагога вимальовується і в творах В. Сухомлинського, який узагальнив усі вимоги до цілісної моделі особистості та сформував сто порад вчителю школи. Людина, стверджував великий педагог, народжується на світ, щоб лишити по собі вічний слід, сповнений добра. Тому у серці педагога мають знайти місце такі прекрасні якості, як доброзичливість, милосердя й любов. Учитель повинен уміти прощати, не тримати зла на учнів за їхні помилки, розуміти їхні переживання і страхи, підтримувати у всьому. Для цього слід постійно спостерігати та вивчати своїх вихованців, вміти виявляти справжні мотиви їхніх вчинків. Тому «доброзичливість треба виховувати, і виховується ця властивість душі, на думку Василя Олександровича, тільки тоді, коли вона – взаємна, тобто, коли педагог бажає добра учневі, а учень – педагогові. Це найтонша гармонія шкільного життя. Взаємність доброзичливості виховується в атмосфері великої емоційної культури [10, с. 433].

Працюючи з учнями, вчителі завжди повинні пам'ятати про те, що «особистість учителя розкривається перед учнем в єдності слова й поведінки. Учитель в слові виявляє себе, свою культуру, свою моральність, своє ставлення до вихованців» [9, с. 322].

Ш. Амонашвілі порівнював професію педагога з професією актора і заповідав «Даруй себе дітям! Будь терплячим і будь готовим до зустрічі з ними в дитинстві». На думку

Ш. Амонашвілі, педагог повинен бути добрим, любити дітей такими, які вони є; уміти розуміти їх та цінувати їхні почуття, рахуватись з їх думками, та не підпорядковувати своїй силі, бути оптимістом, володіти здатністю перевтілюватися та вдало входити в образ [1, с. 7–8].

Сучасний учитель початкової школи, насамперед, повинен широко любити дітей, організовувати навчання і виховання на основі знань про фізичні і психічні особливості учнів, виявляти у своїй діяльності доброзичливість та педагогічний такт. Від того, яким буде вчитель в очах своїх учнів, від його іміджу, – залежить дуже багато. Образ педагога залишається у пам'яті дитини назавжди.

Академік І. Д. Бех зазначає, що існує велика довіра і відкритість молодших школярів у їхніх стосунках з дорослими, особливо з учителем. Вони прагнуть у всьому наслідувати його моральний приклад, беззаперечно приймають висловлені ним погляди й оцінки життєвих явищ: «Багато що пов'язано з позицією вчителя: дитина уловлює її навіть в інтонації педагога, коли той читає вголос. Аналізуючи розповідь, картину, вчитель висловлює моральні й естетичні судження – і учні відповідно до них оцінюють події, взаємини людей, їхні вчинки і дії» [2, с. 7].

Сучасний етап дослідження вимог до особистості педагога можна назвати іміджевим. Це період створення нової, обізнаної, творчої особистості. Н. Савченко вважає, що професійний імідж – це складний соціально-психологічний та педагогічний феномен, який передбачає створення образу конкретної професії. Він створюється і розвивається в процесі певної професійної діяльності і є фактором підвищення її ефективності [7, с. 213].

За спостереженнями В. Зінченко, зовнішній вигляд учителя запам'ятовується учням відразу, як вони побачили його вперше, і це враження з часом дуже важко змінити. Не секрет, що діти хочуть мати вчителя із приємною зовнішністю, елегантно одягненого, охайного, з привабливим макіяжем, модною зачіскою та хорошими манерами. Від учнів початкових класів нерідко можна почути, що в них «найкрасивіша» або «найкраща» вчителька. У підлітковому віці учні звертають не менше уваги на це питання. Але якщо в початковій школі все це сприймається простіше, то у старшій школі вчитель, одягнений за модою 80-х років, може викликати до себе зневагу з боку своїх учнів. Тому, постаючи перед класом, учитель має бути впевнений, що він має гідний вигляд.

Зовнішній вигляд передбачає бездоганність у кожній деталі: акуратна зачіска, незухвалий одяг, начищене взуття, неяскавий макіяж, елегантність тощо. У зовнішньому вигляді також важлива міра, нічого не повинно бути «занадто», якщо лише відсутність міри не є способом привернути до себе зайву увагу та «запам'ятатись». Зовнішній вигляд залежить від кожної окремої особистості, саме тому вчительський імідж може бути як позитивним, так і негативним. [4, с. 85–86].

Сьогодні стає дедалі більш очевидним, що у кожного вчителя виробився свій, власний стиль одягу, якого він дотримується. Вчителі сучасності вміють «доглядати» за своїм зовнішнім виглядом, а саме: слідкують за модними тенденціями, вміють правильно підібрати одяг, взуття та аксесуари, доглядають за волоссям (вміють робити гарні зачіски). Адже вдало підібраний одяг з доречними аксесуарами буде допомагати вчителю почувати себе впевненим, а його професійна діяльність буде успішною. Так, гарний зовнішній вигляд педагога буде привертати спочатку увагу учнів, потім бажання вчити той предмет, який викладає педагог, а потім вчитель стане взірцем для школярів. Правильно обрані тон розмови, тембр голосу, доречні рухи багато в чому визначають той образ, у якому вчитель з'являється перед учнями й колегами.

Відомо, що діти є найсуворішими критиками. Вони бачать вчителя із приємною зовнішністю, завжди одягнутого за модними тенденціями, зі стильною зачіскою, доглянутого і охайного, завжди усміхненого, справедливого, доброго і гуманного. Учням і вихованцям хочеться мати і бачити лише «найкращого вчителя». Адже, будь-який елемент чи деталь одягу наставника має виховне значення, а саме – виховання в учнів естетичного смаку. Вчитель з «ідеальним» зовнішнім виглядом стає еталонним зразком для школярів, діти намагаються в усьому бути схожими на свого «ідеального» вчителя. Вони старатимуться вивчати предмет якомога краще, щоб не засмучувати педагога, можуть навіть копіювати манери, поведінку, стиль одягу тощо. Отже, про такого вчителя можна сміливо сказати, що він має бездоганний професійний імідж. Вдалий імідж призводить до зростання самоповаги та впевненості в своїх силах – це спонукає людину до більш продуктивної діяльності, яка приносить більше визнання з боку оточуючих, що, знову ж таки, впливає на рівень самоповаги.

Висновки: Отже, можемо стверджувати, що професійний імідж учителя – стереотип образу педагога в поданні учнів, колег і соціального оточення; важливий аспект його професіоналізму й засіб педагогічного впливу на школярів. Без сумніву, сучасний вчитель початкових класів має бути фізично активним, бадьорим, естетично виразним зовні. Та, головне, він повинен обов'язково бути високоморальною людиною, доступною і щирою у педагогічному спілкуванні, доброзичливою, тактовною і толерантною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвили Ш. А. Единство цели: пособие для учителя / Ш. А. Амонашвили. – М.: Просвещение, 1987. – 208 с.
2. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / І. Д. Бех. – К.: Академвидав, 2012. – 256 с.
3. Довга Т. Я. Імідж сучасного вчителя: навч.- метод. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Кіровоград: ПП «Ексклюзив - Систем», 2015. 146 с.
4. Зінченко В. В. Імідж учителя, або психологія одягу/ В. В. Зінченко // Відкритий урок: Розробки. Технології. Досвід. – 2008. – №4. – С. 85–86.
5. Макаренко А. С. Мої педагогічні погляди / А. С. Макаренко // Твори у 7-ми томах. – К.: Радянська школа, 1953. – Т. 4. – С. 49–164.
6. Макаренко А. С. Проблемы школьного советского воспитания (лекции). Педагогические сочинения: В 8-ми т. Т. 4 / Сост.: М. Д. Виноградова, А. А. Фролов. М.: Педагогика, 1984. – С. 123–203.
7. Савченко Н. Сутність, структура та формування професійного іміджу учителя початкової школи / Н. Савченко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – Вип. 57. – 2017. – С. 211–217.
8. Сковорода Г. С. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / Г. С. Сковорода. – К. : Наукова думка, 1983. – 541 с.
9. Сухомлинський В. О. Слово вчителя в моральному вихованні / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5-ти т. Т. 5. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 321–330.
10. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5-ти т. Т. 2. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 419–654.

ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО ДЛЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Костян А. М.

*перший курс магістратури факультету
дошкільної, початкової освіти та мистецтв*

Сазонова О. В., кандидат філологічних наук, доцент

*Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів*

Здійснено спробу висвітлити практичну реалізацію ідей В. О. Сухомлинського у сучасній початковій освіті з метою сформуванню в учнів почуття патріотизму як найважливішої духовно-моральної й громадянської цінності. Простежено, що це здійснюється шляхом гармонійного взаємозв'язку інтересів особистості й держави, відображає такі виховні аспекти: патріотичний, соціальний, трудовий, художньо-естетичний, екологічний.

З'ясовано, що у практичній діяльності учителі послуговуються настановами педагога, тому проводять розмаїті заходи, на яких використовують рідне слово, емоційно насичену шкільну діяльність (на трудовій основі), проводять виховні заходи на сімейну тематику, виховують любов до рідного краю.

Ключові слова: В. О. Сухомлинський, молодші школярі, патріотичне, громадянське виховання.

В. Сухомлинський у своїх працях розглядав актуальні і досі проблеми розвитку патріотичних почуттів школярів як складової частини національної системи виховання, висував ідею виховання свідомого громадянина, патріота своєї Батьківщини, розкривав у педагогічній науці багатогранні аспекти патріотичного виховання.

Неодноразово проблема національно-патріотичного виховання порушувалась у працях І. Беха, Ю. Руденка, К. Чорної. Проблеми патріотизму, національних цінностей та особливості їх формування в учнівській молоді різного віку відображено в працях І. Звереві, В. Ковалю, О. Литовченко, А. Москальові, П. Онищука та ін. Питання вивчення, узагальнення й використання досвіду організації національного виховання розроблялися Л. Киричук, М. Красовицьким, О. Кузьменко та багатьма іншими.

Мета дослідження – окреслити особливості практичного впровадження ідей В. Сухомлинського для патріотичного виховання молодших школярів у сучасних загальноосвітніх закладах.

В. Сухомлинський підкреслював, що Батьківщина починається з любові до батьків, до своєї родини. Саме тому сучасні вчителі молодшої ланки організують заходи з патріотичного виховання, наприклад, «Моя сім'я», «Кого я люблю» тощо. Під час таких зустрічей педагоги виявляють ставлення дітей до членів родини, а також знання про старше покоління. У виховному заході «Бабусині рушники» вчителі початкових класів ставлять за мету виховання поваги до старшого покоління, до родинних звичаїв та традицій. Крім того, для дітей разом з батьками проводиться бесіда про громадянськість на тему «Сімейний альбом». При підготовці до цієї бесіди діти разом з батьками готують розповіді про свою родину, про своїх дідусів і бабусь, школярі приносять сімейні фотографії, малюють генеалогічні дерева. Частина таких занять може передбачати бесіди, об'єднані під загальною назвою «Місто/село, у якому я живу», а також проведення заходів на такі теми: «Про тих, хто живе поруч з нами», подорож «Моє місто/село» та «Відомі люди мого міста/села». Заключна частина таких заходів, основою яких є педагогічні та філософські погляди В. Сухомлинського щодо виховання патріотизму у школярів, на думку Н. Олексійко, варто проводити під назвою «Моя Україна», до якої включити такі теми бесід: «Без верби й калини нема України», «Луганщина – козацький край» тощо [4].

О. Стаєнна вказує, що найбільш ефективними у формуванні громадянських почуттів учнів молодшого шкільного віку виявилися організація обрядового свята «Українська вишиванка», «Українські вечорниці», «Веснянки» та святкового ранку за казками В. Сухомлинського «Казки під голубим небом». Замість традиційного малювання за змістом казки, використовувався такий засіб, як робота з піском. Ефективність ігор на піску полягає в тому, що вихователь з дітьми може створювати різні світи. При цьому молодші школярі не тільки уявляють, фантазують, але й реально створюють і проживають. На основі казки Сухомлинського «Деркач і Кріт» молодшим школярам було запропоновано «створити» Батьківщину для Крота так, як її вони собі уявляють. У процесі роботи діти створили місто Кротівськ. З піску виліпили будиночки, «посадили» дерева. Вигадали кроту сім'ю. Після цієї роботи вчителі разом з дітьми склали казку «Як Кріт полюбив свою країну» [5]. На нашу думку, така педагогічно-виховна робота якнайкраще демонструє впровадження на практиці ідей В. Сухомлинського з виховання справжнього громадянина-патріота.

Саме завдяки В. Сухомлинському у Павлівській школі з'явилися портрети «звичайних» трударів, заповіді про шанобливе ставлення до матері і батька, до односельчан. Адже педагог вважав, що з поваги, любові до батьків, до людей, які тебе постійно оточують, розпочинається формування почуття любові до всього людства та до своєї Батьківщини. Приклад формування патріотичних почуттів, загальнолюдських цінностей у молодших школярів за В. Сухомлинським завдяки сімейному вихованню знаходимо в науковій публікації В. Маслій [3]. Автор описує діяльність «Батьківської школи» в сучасному класі, де батьки навчаються в процесі занять «круглого столу», бесід, анкетувань, психологічних тренінгів, готують з учителем і дітьми виставки, зустрічі з ветеранами війни, праці, творчі роботи, показують майстер-класи, діляться досвідом, беруть участь у святах, презентаціях проєктів, разом з дітьми подорожують в природу.

Інший приклад патріотичного виховання молодших школярів за В. Сухомлинським презентує Ф. Лехенко [2], керівник методичного об'єднання, вчитель початкових класів загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів с. Могильне Гайворонського району. Так, вчителі цього навчального закладу, починаючи із першого класу, проводять окремо уроки на природі, поєднуючи навчання та виховуючи любов до природи рідного краю. Дуже цікаві малюнки, які виконують діти, розміщують у «куточку краси» в класі.

Наслідуючи видатного педагога, учителі початкової школи, ознайомлюючи дітей із природою, звертають увагу на її красу, розмаїття, багатство. У результаті діти отримують уявлення про те, які тварини живуть в наших лісах, які дерева ростуть, за яким деревом можна відразу визначити Україну (примовка «Без верби й калини нема України»), які квіти

квітнуть на українських луках і полях (кульбабка, волошка, мак, сокирки, деревій, барвінок, безсмертник). Читання дітям оповідань «Дуб під вікном», «Пам'ять дубків», вчать їх не лише оберігати природу, а й примножувати її. З вихованцями 6-7 року життя вивчають назви міст і сіл, в яких вони мешкають, як називається головне місто країни. Діти дізнаються, що наша країна велика, гарна, в ній є ліси і поля, гори, ріки, долини, моря, що вирощують на полях, садах, та фермах, що з цього виготовляють, для чого воно потрібне. Запропоноване В. О. Сухомлинським залучення вихованців до словесної творчості – складання дітьми власних віршів, оповідань, казок досі сприяє вихованню в дітей любові до рідної мови, розкриттю перед ними її краси, багатства, милозвучності [1; 5]. Бесіди, зустрічі з відомими людьми краю, відвідування ферми, польові роботи, перегляд історично-документальних фільмів, читання літературних творів українських класиків, які проводив В. О. Сухомлинський, спонукають сучасних педагогів до включення дітей в активне життя громади, пізнання ними своєї батьківщини.

Отже, практична реалізація ідей Василя Сухомлинського щодо патріотичного виховання молодших школярів у сучасних школах виражається в низці заходів. Так, сімейне виховання молодших школярів реалізується завдяки виховним заходам спільно з батьками, бабусями, дідусями, функціонуванню «Батьківської школи»; любові до природи – шляхом ознайомлення з красою рідного міста, села, піклуванням про шкільне подвір'я, створенням куточків краси природи з малюнками дітей; виховання гордості за рідний край – під час зустрічей школярів з відомими людьми рідного краю; розвиток внутрішніх патріотичних цінностей – завдяки заохоченню мовної творчості, складанню власних казок на основі почутих тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кочубей Т. Д. Василь Сухомлинський: виховання патріотичних почуттів у дитинстві / Т. Д. Кочубей. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/5808/1/Кочубей>
2. Лехенко Ф. В. Використання педагогічної спадщини Василя Олександровича Сухомлинського у навчанні та вихованні учнів початкових класів / Ф. В. Лехенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://suhomlinkonferenc.blogspot.com/2018/03/blog-post_64.html
3. Маслій В. О. Одне із основних завдань школи – виховати творчу особистість / В. О. Маслій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://suhomlinkonferenc.blogspot.com/2018/03/blog-post.html>
4. Олексієнко Н. В. Реалізація ідей В. О. Сухомлинського у формуванні системи патріотичного виховання учнів початкових класів / Н. В. Олексієнко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://docs.google.com/document/d/1tCGmGjrW2AzTxedelrlnhTncc5PJs_xFNi5UIuiOhg/edit
5. Стаєнна О. Виховуємо патріотизм засобами народознавства / О. Стаєнна // Палітра педагога. – 2015. – № 4. – С. 3-4.

ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У НАЦІОНАЛЬНУ ПОЧАТКОВУ ОСВІТУ

*Павлюк Ю. А., студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»,
Височанська Н. С., магістр 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»,
Розлуцька Г. М., доктор педагогічних наук, професор,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

У статті проводиться порівняльний аналіз організації початкової освіти в українських та зарубіжних країнах. Аналіз організації початкового навчання актуалізується в теперішній час, оскільки освіта України знаходиться в проміжному стані реформування у відповідності з європейськими стандартами. Важливою є конкурентоспроможність національної освіти на світовому ринку освітніх послуг через оновлення змісту та впровадження інноваційного інструментарію.

Ключові слова: початкова освіта, зарубіжний досвід, інтеграція, реформи початкової освіти, компетентнісний підхід.

З метою реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу, забезпечення всебічного входження України у європейський політичний, правовий, економічний та освітній простір та створення передумов для набуття нашою державою членства у вище означеній організації Указами Президента затверджена Стратегія інтеграції України до ЄС. Не слід забувати також, що Україна є країною-учасницею Болонського процесу, що також накладає певні вимоги до системи її освіти. Відтак можна сказати, що саме Болонський процес став поштовхом та засобом демократизації, інтеграції освіти.

Свою актуальність виявили такі питання, як забезпечення рівного доступу до освіти та забезпечення якості цієї освіти. На протязі багатьох років урядом України був розроблений ряд нормативно-правових документів покликаних регулювати реформи спрямовані на модифікацію національної системи освіти. У цих реформ знайшлося чимало прихильників та супротивників, їх впровадження. На царині сучасної вітчизняної науки та освіти утвердилася думка, у необхідності відходу від старих командно-адміністративних методів, які відчутних позитивних зрушень не дають.

У кожній країні є своя специфіка виховання та навчання, що складалася упродовж сотні років та зазнавала реформування. Загалом, система освіти та методика викладання у пострадянських країнах суттєво відрізняється від європейських. Україна, яка прагне наблизитися до ЄС, дедалі частіше впроваджує іноземний досвід, так як українська освітня модель суттєво відстає не лише від показників розвинутих країн, а й від багатьох сусідніх держав, яким СРСР «заповів» свою гуманітарну та економічну спадщину.

Провідними тенденціями розвитку освіти в індустріальних країнах є її демократизація, розбудова навчальних закладів усіх рівнів, удосконалення форм і методів навчання, його технізація. Вимогу обов'язкового навчання дітей шкільного віку закріплено в законодавстві переважної більшості країн. У розвинутих державах практично всі, хто прагне вчитися, мають змогу здобути принаймні середню освіту.

Початкова освіта – це перший рівень повної загальної середньої освіти, який відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій [5].

Якість початкової освіти, як відомо, залежить від якості дошкільної підготовки дітей. Якісна дошкільна освіта набуває у світі все більшої цінності. Її обов'язковість законодавчо підтверджена і в Україні, але більшість дошкільників, на жаль, такої підготовки не одержує. В законі «Про освіту» [3] відповідальність за здобуття дошкільної освіти покладено на батьків.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Доступність всіх дітей молодшого шкільного віку до якісної початкової освіти належить до стратегічних пріоритетів реформи української школи, які передбачені законом «Про освіту», «Концептуальними засадами реформування середньої школи» [3; 6].

Реформа освіти триває. Фахівці, що працювали над проектом та новим Державним стандартом початкової освіти [4], орієнтувалися на західні моделі. У відділі початкової освіти Інституту педагогіки відзначили, що враховували досвід Фінляндії, США, Польщі та Болгарії. Було також проаналізовано, які практичні наслідки це матиме для школярів.

У Фінляндії акцент йде на практику та «релакс». Школа повинна готувати дітей до практичного життя, а не до навчання у виші. Понад усе там цінність дитини. Школярі з цієї країни демонструють дуже високий рівень знань. Вони не відчувають тиску під час навчання та мають багато вільного часу. Початкова школа у Фінляндії шестирічна. Достатньо часу відводять на технології та мистецтва за вибором: діти освоюють музичні інструменти, роблять меблі та прилади, навіть виготовляють десерти для кафеєтеріїв. Відмінність між українською та фінською початковою освітою полягає у тому, що у Фінляндії багато можливостей для тих, кому важко навчатися: безкоштовні послуги репетиторів, групи на 5-6 осіб з окремих предметів для тих, хто відстає, додатковий клас для першокласників без шкільної готовності.

З Фінляндії для себе Україна взяла такий досвід: 20% резервного часу з усіх предметів та варіативні предмети у 3-4-х класах; скасування домашнього завдання в 1-му класі, решту регламентовано в часі (2 клас – 45 хвилин, 3 клас – 70 хвилин, 4 клас – 90 хвилин); на вихідні, свята та канікули вчителі не мають права задавати домашнього завдання; заборона домашніх творів. Та загалом шкільні програми за новими стандартами стали більш дитиноцентрованими, як у фінській системі освіти.

У США увага акцентується на мистецтві спілкування. Саме це вміння опановують в американській початковій школі, увагу приділяють усній та письмовій комунікації. Дітей вчать формулювати і відстоювати свою позицію, ефективно спілкуватися, презентувати свою індивідуальність, легко вливатися в колектив та бути цікавим співрозмовником. Відмінність між нашою початковою освітою та американською полягає у тому, що вмінню спілкуватися в США сприяє сама розкута атмосфера шкіл. Діти часто сидять не за партами, а на килимках, можуть прилягти, якщо забажають, чи ходити по класу, займатися власними справами на уроці.

Для себе Україна почерпнула такий досвід: з 3 класу школярі будуть вчитися писати есе; у 3-4-му класах менше диктантів і немає перевірки усних творів; складання речень за схемами замінили на вільну розповідь; оцінки мають ставитись в щоденник учня тільки на перерві, лише з 3 предметів (мова, математика та природознавство) і тільки з 3-го класу.

Трансформація освіти Польщі, її функціонування в цілому та порівняння з освітньою системою України знайшло відображення у працях польського фахівця Ф. Андрушкевича [1]. Польська початкова освіта робить акцент на соціалізації та інтеграції. Дитина там сприймається як маленький громадянин, член місцевої громади. Під час навчання в початковій школі учень має скласти цілісну картину світу, країни, малої батьківщини, тому навчання у перші три роки відбувається без розподілу на предмети, дітям подається матеріал підпорядкований одній темі. На відміну від української початкової школи у Польщі навіть у першому класі великий обсяг домашніх завдань, їх виконують у безкоштовних групах продовженого дня. Також для кращої соціалізації та адаптації учнів організуються поїздки, у тому числі на кілька днів, та регулярні екскурсії, що мало реалізуються у нас, так як потребують часто значних коштів.

В українській школі досвід Польщі реалізується в таких аспектах: інтеграція курсу «Я досліджую світ»; акцент на розуміння книг, виразність читання, а не його швидкість і темп.

Акцент у Болгарії йде на емоційний інтелект, велику увагу приділяють розвитку емпатії учнів, вчать розуміти емоції і те, як вони впливають на вчинки людей. Усе для розвитку емоційного інтелекту – це стиль не лише навчання, а й поведінки в цілому. Обов'язковими є обійми з учителем при вході до школи, а повз дитину, яка плаче, педагог не має права пройти і не втішити.

Дещо є схоже в українській та болгарській освіті, як наприклад, чотирирічна початкова школа, але також є і чому повчитись нам, наприклад, відмовитись від пошуку негативних героїв і аналізувати не вчинки, а осіб та розмірковувати про те, що кожен може змінитися на краще.

Також на освітні реформи в Україні значний вплив мали сучасні тенденції початкової школи Німеччини, адже ця країна вже пройшла шлях реформ в освіті, що орієнтовані на компетентнісний підхід та задовольняють вимоги сучасного європейського суспільства. Компетентнісний підхід не заперечує значення знань, але він акцентує увагу

на здатності використовувати здобуті знання. Так, німецький вчений Франк Гасс визначає компетентнісний підхід на уроці як опанування учнями різного роду вмінь, які дозволять їм в майбутньому діяти ефективно в ситуаціях професійного, особистого і суспільного життя [10].

Реалізація навчально-виховного процесу потребує від сучасного педагога знань та професійного використання різноманітних дидактичних форм, вміння їх удосконалювати. О.Я. Савченко, зазначає, що форма навчання являє собою цілеспрямовану, чітко організовану, змістовно насичену й методично оснащену систему пізнавального та виховного спілкування, взаємодії, стосунків учителя і учнів. Результатом такої взаємодії є професійне удосконалення вчителя, засвоєння учнями знань, умінь, навичок, розвиток їх психічних процесів та моральних якостей [7]. У сучасній вітчизняній дидактиці існують різні класифікації уроків, залежно від взятих за основу ознак. Натомість у німецькій дидактиці не існує такої широкої класифікації типів уроків. Мета уроку залежить від компетенції, яку поставив за мету сформувавши вчитель на цьому уроці.

Таким чином, оволодіння компетенціями – дуже актуальна тема у сучасній німецькій дидактиці, так як і в українській, що підтверджується статтею М. Фінка, Р. Енггрубер про компетентнісні орієнтації учнів в освіті, а також науковим тлумаченням академіка О. Савченко компетентнісного підходу як чинника якості професійної підготовки майбутнього вчителя [8; 2; 9].

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що компетентнісний підхід означає поступову переорієнтацію провідної освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань і формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, які означають потенціал, здатність випускника до виживання і стійкої життєдіяльності в умовах сучасного багатовекторного освітнього простору.

Компетентнісний підхід – лише один із чинників, що сприяють модернізації змісту освіти, він лише доповнює низку освітніх інновацій, не применшуючи значення класичних підходів. Тому загальна система української початкової школи потребує вдосконалення та якісно нового формату для реалізації компетентнісно-орієнтованої парадигми, що повинна ґрунтуватися на засадах діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів.

Для таких реформ в освітянській практиці потрібно звертатися до успішного досвіду європейських країн, переймати практику вчителів початкової школи у створенні інтегрованого освітнього середовища та формування ключових компетенцій учнів під час навчально-виховного процесу та поза його межами.

Сучасна освіта передбачає відкритість майбутньому, а її подальший розвиток повинен спрямовуватися на подолання замкненості й надання освітньому процесу творчого характеру, що потребує нової освітньої моделі, яка б відповідала реаліям постіндустріального суспільства, тим глобальним змінам в усіх сферах життя, які викликані сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, стрімкими інтеграційними процесами в світі.

Інтеграція України у світовий освітній простір та процеси глобалізації, змінили філософію освіти та концепцію її розвитку. Система освіти здатна впливати на глобалізацію, формуючи лінію майбутньої культури, економіки, політики регіону, держави і світу в цілому. Виходячи з таких позицій можна розглядати модернізацію національної системи освіти, вдосконалення і підвищення якості освітніх послуг, створення умов для формування сприятливих умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації і самореалізації у європейському просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрушкевич Ф. Інновації в польській та українській освіті: як наслідок підписання європейських освітніх декларацій: порівняльний аналіз, 2011. № 2. С. 32–40.
2. Енггрубер Р. Моделі визначення компетентності в галузі зайнятості та навчальний дискурс. Дрезден, 2005. 387 с.
3. Закон «Про освіту» від 05 вересня 2017р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>.

5. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>.
6. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>.
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
8. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід як чинник якості професійної підготовки майбутнього вчителя. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. С. 10–16.
9. Фінк М. Розробка індивідуальних та спільних навчальних ситуацій. «Освітні дослідження», 2010. № 8. С. 46-49.
10. Хас Ф. Дидактика англійської мови. Традиція - інновація – практика: навчальні матеріали, 2006. 355 с.

Теоретичні та методичні основи розвитку інноваційних процесів в освітньому середовищі початкової школи

ПЕДАГОГІЗАЦІЯ РЕКРЕАЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ПЕРШОКЛАСНИКІВ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

Алферова Т.Д., магістранта

Кічук Н.В., доктор педагогічних наук, професор

Ізмайльський Державний гуманітарний університет, м. Ізмаїл

Дитиноцентризм – як провідний принцип, із успішною реалізацією якого і науковці (Н. Бібік, Я. Кодлюк, О. Онопрієнко, О. Савченко та ін.), і практики (Т. Гуренко, А. Димитров, Н. Косович, І. Якупа та ін.) пов'язують конструктивність концепції «Нова українська школа» - вимагає повноцінного використання ресурсів закладу освіти. З-поміж існуючого, але ще й досі недостатньо системно використовуваного потенціалу у зазначеній площині, зокрема, спеціалізованої загальної школи I – II ступенів – дошкільний заклад освіти компенсую чого типу, правомірно відносити рекреаційно-розвивальний простір здобувачів освіти. Це переконливо доводить і наша педагогічна практика. Саморефлексія набутого досвіду роботи з першокласниками, зокрема Чорноморського навчально – виховного комплексу одеської області, дозволяє зауважити про таке: диференціація за відповідними сегментами освітнього проекту здобувачів освіти є важливим чинником, котрий сприяє посиленню адаптаційно – ігрового контенту їхньої позитивної соціалізації. До того ж педагогічна організація проекту закладу освіти слугує успішній реалізації провідної функції, якщо зважити на фахову своєрідність спеціалізованості цього закладу.

Аналіз наукових джерел, в яких безпосередньо або опосередковано висвітлюються педагогічні засоби організації саме рекреаційно – розвивального простору дітей з особливими освітніми проблемами (С. Бенджелін, Д. Ісаєв, Д. Крид, В. Синьов та ін.) здебільшого завідує про те, що в них акцентується на доцільності створення індивідуального «осередку тиші», «зони відкриттів та відпочинку» дитини з погляду на своєрідність її вади. Самоцінність такого підходу цілковито очевидна. Однак в умовах спеціального призначення закладу освіти та домінуючого серед дітей з особливими освітніми потребами не поодинокого, а комплексного характеру «особливого», окреслений фермент складно зреалізувати практично. Вивчення і аналіз наопрцювань дослідників засвідчують, що доцільно шукати інші підходи, які мали б максимальний практико – орієнтовний зміст. Як доводить досвід, найбільш типовими є ситуації, коли актуалізуються рекреаційно – розвивальні параметри суцільного освітнього простору дитини – здобувача освіти. Йдеться про доцільність урахування, по перше, етнічних чинників порушення інтелекту; по – друге, про створення умов запобігання щодо поглибленості розладів емоційної сфери; по-третє, акцентування на специфіці вияву у дітей порушень інтелекту легкого ступеня (2).

Вважаємо, що принципово важливо розуміти й особливе призначення професіоналів, команди фахівців, котрі супроводжують дитину з особливими освітніми потребами у закладі освіти. У цій площині важко переоцінити соціально – філософські та психолого – педагогічні орієнтири, які вироблені сучасними науковцями. (1).

Дбаючи про педагогізацію простору життєдіяльності здобувача освіти, не менше суттєво й задіяти потенціал здоров'я збережувальних технологій (фольклоро – терапія, лялько – терапія, музико – терапія тощо). Також варто взяти до уваги і рекомендації фахівців щодо важливості інтеграції рекреаційно – розвивальною потенціалу освітнього простору із потужністю ядра – адаптивних уроків (3).

Отже, проблема педагогізації рекреаційно – розвивального простору здобувачів освіти є однією з актуальних. Перспективи подальшого її дослідження ми пов'язуємо із вивченням новаторських підходів щодо забезпечення корекційно – розвиткових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зязюн. І. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук – мет. Пос. – К: МАУП, 2000. – 312 с.
2. Шевченко. Ю. Особливості розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями в сучасному освітньому просторі // Особлива дитина: навчання і виховання, - 2020.- №3. – с.35 – 44
3. Ялова. О, Чиркова.Т. Здоров'язбережувальні технологій як засіб освіти та розвитку дітей з особливими освітніми потребами // Логопед. – 2019. - № 8. – с. 12-16.

ОСВІТНІ ВЕБ-КВЕСТИ ЯК ЧИННИК АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Баканча А. О.

*2 курс, РВО Магістр, педагогічний факультет
Горлова А.В., кандидат педагогічних наук
Херсонський державний університет, м.Херсон*

Анотація. Модернізація сучасної системи освіти України вимагає пошуку принципово нових технологій, форм та методів роботи з молодим поколінням. Особлива увага має приділятися навчальній діяльності учнів початкової школи, оскільки саме в період молодшого шкільного віку відбувається формування пізнавальної сфери, ціннісних орієнтацій, універсальних навичок.

Передовий досвід колег та інноваційні технології, які впроваджують на уроках вчителі початкової школи, допомагають створити в класі дослідницьке середовище та підтримувати пізнавальну активність учнів.

Одним з ефективних інструментів такої діяльності є технологія веб-квесту. Її використання забезпечує розвиток мотивації, розумового потенціалу, творчого мислення, навичок самостійної та командної роботи.

Ключові слова: молодший школяр, пізнавальний інтерес, мотивація, веб-квести.

Вступ. В наш час вітчизняна система освіти розглядає теоретичні знання та практичні вміння і навички як основу формування компетентностей учня. Над завданням початкової школи є розвиток гармонійної особистості дитини, її вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, самостійно здобувати та використовувати знання, робити свідомий вибір та відповідально ставитися до будь-якої справи.

Життя та діяльність в Інтернет-середовищі, щоденна взаємодія з величезним обсягом нової інформації вимагають використання інноваційного інструментарію в освітньому процесі. В першу чергу це стосується початкової школи. Саме на цьому етапі дорослішання відбувається становлення пізнавальних інтересів та формування мотиваційно-ціннісної сфери дитини. Тож в цей сенситивний період педагоги мають застосовувати такі освітні технології, які сприяють формуванню універсальних навчальних умінь та забезпечують практичну реалізацію системного, функціонального та діяльнісного підходів.

Розв'язання цієї задачі можливе за допомогою веб-квесту – сучасного засобу активізації пізнавальної діяльності школярів. Його використання відбувається з метою підвищення мотивації учнів до змісту освітнього процесу, розвитку «вмінь навчатися» та формування ключових компетентностей.

Тож сьогодні актуальним питанням є впровадження квест-технології на уроках початкової школи для створення оптимального освітнього середовища та ефективних умов всебічного розвитку учнів.

Виклад основного матеріалу. Широке коло зазначених вище проблем привертають увагу вітчизняних та зарубіжних представників психолого-педагогічної науки: умови розвитку професійної педагогічної компетентності (М. Андрєєва, О. Багузіна, І. Зимня, В. Сластьонін та ін.), використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в початковій школі (Л. Петухова, О. Співаковський, В. Коткова, А. Кучай, О. Мороз та ін.), застосування веб-квесту як ефективного інструменту активізації пізнавальної діяльності молодших школярів (Б. Додж, Т. Марч, Н. Кононець, І. Сокол, Л. Хоменко, В. Шмідт та ін.).

Ці дослідники впевнені, що освітній процес в сучасній початковій школі має оновлюватися одночасно з модернізацією всіх сфер життя суспільства. Тож урізноманітнення форм та методів навчання, що спряють розширенню кругозору дитини та оволодінню корисними навичками, є завданням кожного педагога [3; 4]. Універсальною технологією, за висновками учителів-практиків, в даному контексті є веб-квест.

Веб-квест (в перекладі з англ. Web – всесвітнє павутиння та quest – пошук) – формат уроку, орієнтований на запит, в якому більшість або вся інформація, з якою працюють учні, надходить з Інтернету. Може бути створений за допомогою різних програм, включаючи простий документ для обробки тексту, який включає посилання на веб-сайти [7].

Засновники технології веб-квестів Т. Марч та Б. Додж трактують квести як «орієнтовну на вирішення проблем діяльність, де практично вся інформація береться з мережі Інтернет» [6].

В. Шмідт порівнює веб-квести з міні-проектами, які відбуваються шляхом пошуку інформації в Інтернеті. «Завдяки такому конструктивному підходу до навчання, учні не тільки добирають і упорядковують інформацію, отриману з Інтернету, але й скеровують всю свою діяльність на поставлене перед ними завдання...» [5].

Ми цілком поділяємо визначення І. Сокол, що тлумачить квест як «технологію, яка має чітко поставлене дидактичне завдання, ігровий задум, обов'язково має керівника (наставника), чіткі правила та реалізується з метою підвищення в учнів знань і вмінь ХХІ ст.» [1].

Веб-квест - не просто дослідження в мережі Інтернет. На відміну від останніх, веб-квести:

- а) здійснюються в класі;
- б) під час їх виконання вмикаються складні розумові дії (аналіз, порівняння, систематизація та ін.);
- в) запропоновані педагогом джерела слугують ключем для використання інформації, а не тільки для її збирання;
- г) зазвичай це групова робота з розподілом ролей та обов'язків [7].

Оскільки методологічною основою даної технології є активне навчання, участь молодших школярів у веб-квестах дає можливість пройти «повний цикл мотивації від уваги до задоволення», одночасно ознайомитися «з автентичним матеріалом, який дає їм змогу досліджувати, обговорювати й усвідомлено будувати нові концепції та відносини в контексті проблем реального світу, створюючи проекти, що мають практичну значущість» [2].

Тематика веб-квестів, що використовуються в початковій школі, може бути найрізноманітнішою. Розрізняють два основні типи веб-квестів: короткострокові (тривають один-три уроки) і довгострокові (відбуваються протягом декілька місяців або семестру). Ми на уроках літературного читання в 2 класі працювали над квестами «Скарби народної мудрості», «Цікавинки Остапа Вишні» та «Дорогами рідного краю».

Для створення веб-квесту як інтегрованого освітнього засобу, вчитель має чітко дотримуватися його структури, яка була визначена авторами технології – Б. Доджем и Т. Марчем:

- Вступ (опис ролей учасників, плану роботи, сценарію квесту);
- Ключове завдання проблемного характеру і підсумковий результат самостійної роботи;
- Список інформаційних джерел, Інтернет-платформ, посилань;
- Опис процедури роботи;
- Опис критеріїв оцінки квесту;
- Рекомендації або керівництво до дій (тимчасові рамки, спосіб використання електронних джерел, форма презентації результатів);
- Висновок, де резюмується отриманий учасниками досвід та висвітлюється планування нових завдань [6].

Для вчителя початкової школи розробка веб-квесту є додатковим джерелом створення середовища, в якому учні розвивають критичне та творче мислення, навички самостійної та групової роботи, вміння пошуку, систематизації, передачі, презентації та використання нової для них інформації. Результати такої діяльності мають висвітлюватися на сайті школи, на сторінках соцмереж.

Висновки. Успішність та якість знань учнів початкової школи, в контексті компетентнісного підходу, залежать від активності самих дітей в освітньому процесі. Тож педагоги повинні мати в своєму арсеналі інноваційні форми і методи роботи з молодшими школярами, які роблять освітні завдання індивідуально орієнтованими для кожної зростаючої особистості.

Технологія веб-квесту сьогодні є найефективнішим засобом навчання молодших школярів, який дозволяє ефективно формувати освітню мотивацію, сприяє особистісному творчому ставленню дітей до предмета вивчення та міцному засвоєнню знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сокол І.М. Квест: метод чи технологія? / І.М. Сокол // Науково-методичний журнал "Комп'ютер у школі та сім'ї". – 2014. – № 2 (114). – С. 28–32.
2. Сокол І. Класифікація квестів. [Електронний ресурс] / І. Сокол – Режим доступу: [file:///C:/Users/1/Downloads/Pfto_2014_36_55%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/1/Downloads/Pfto_2014_36_55%20(1).pdf)
3. Співаковський О.В., Петухова Л.Є., Коткова В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі. [Електронний ресурс] / О.В.Співаковський, Л.Є.Петухова, В.В.Коткова – Режим доступу:<http://www.kspu.edu/FileDownload..pdf>
4. Хоменко Л. Технологія «web-квест» як форма інтерактивного навчання молодших школярів в умовах НУШ [Електронний ресурс] / Л.Хоменко. – Режим доступу <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/12241/1/17.pdf>.
5. Шмідт В. В. Технологія веб-квеста при навчанні англійської мови студентів немовних спеціальностей [Електронний ресурс] / В. В. Шмідт. – Режим доступу: <http://www.winner.se-ua.net/page26/1/10>
6. March T. Criteria for Assessing Best WebQuests [Електронний ресурс] / Т. March. – Режим доступу : <http://www.bestwebquests.com/bwq/matrix.asp>.
7. <https://uk.wikipedia.org/wiki/82>

ВИДИ МЕДІА ТА МЕТОДИКА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Барабус А. А.

1 курс магістратури, факультет педагогіки і психології

Васютіна Т. М., кандидат педагогічних наук, доцент

*Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ*

Анотація. Автором проаналізовано психолого-педагогічну літературу з проблеми використання різних видів медіа в освітньому процесі початкової школи, охарактеризовано підходи до їх класифікації. Здійснено аналіз фахової літератури та сучасної практики щодо методики використання медіаресурсів у освітній діяльності, їх дидактичні можливості для формування у здобувачів освіти основ медіаграмотності та навичок співпраці. Наведено приклади використання медіаресурсів у закладі вищої освіти з метою підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності. Описано методику їх застосування у початковій школі (інсценізації за змістом анімаційних фільмів, діалогів, створення ментальних карт тощо) та впливу на формування особистості учнів.

Ключові слова: медіа, мас-медіа, директ-медіа, медіаресурси.

Особливістю професійної підготовки сучасного вчителя початкової школи є необхідність працювати у цифровому просторі; знати та використовувати сучасні цифрові засоби, у тому числі і медіаресурси. Значення медіаосвіти в сучасному інформаційному суспільстві вивчали Л. Баженова, Л. Зазнобіна, С. Пензіна, Ю. Рабінович, В. Собкін, І. Челишева, Е. Ястребцева, а також спеціалісти у сфері медіа: Е. Бевор, К. Безелгет, Д. Букінгем, К. Ворскоп, В. Возчіков, Ж. Гонне. Явище медіаосвітньої діяльності ґрунтовно досліджували В. Возчіков, Н. Кирилова, Г. Лассуел, М. Маклюен, Л. Мастерман, П.

Офдерхейд, В. Савчук; психологічний аспект впливу медіа на особистість досліджували І. Дічківська, Е. Проніна, Л. Найдьонова, Ю. Усов.

З упровадженням Концепції впровадження медіа-освіти акцент в освітньому процесі зміщується на актуальних медіа-потребах споживачів інформації з урахуванням їхніх вікових, індивідуальних та соціально-психологічних особливостей, наявних медіа-уподобань і рівня сформованості медіа-культури особистості та її найближчого соціального оточення [2].

Медіа (англ. media – засоби, способи) – це канали та інструменти; їх використовують, щоб зберігати, передавати й подавати інформацію або дані. Медіа є синонімом до мас-медіа або новинних медіа, але в ширшому користуванні вони означають єдине середовище; його використовують, щоб передавати будь-які дані в будь-яких цілях [3].

Існують різні підходи до класифікації медіа залежно від параметрів, покладених в їх основу. Традиційно засоби масової інформації та комунікації діляться за способом передачі інформації (друк, радіо, кіно, телебачення, відео, комп'ютерні мережі) та залежно від каналу сприйняття (візуальні, аудіальні, аудіовізуальні).

У соціально-педагогічному сенсі медіа можна класифікувати за наступними критеріями:

- місцем використання (індивідуальні, групові, масові, домашні, робочі);
- змістом інформації (ідеологічні, політичні, морально-виховні, пізнавально-навчальні, естетичні, екологічні, економічні);
- функціями і цілями використання (отримання інформації, освіта, спілкування, вирішення побутових проблем, розвага, соціальне управління);
- результатом впливу на особистість (розвиток кругозору, самопізнання, самовиховання, самонавчання, самоствердження, самовизначення, регуляція стану, соціалізація) [4, с. 15].

Засоби комунікації можна розділити на мас-медіа та директ-медіа (прямі медіа). Мас-медіа – це так звані засоби масової інформації, за допомогою яких рекламне повідомлення доставляють великій кількості потенційних споживачів. До цього виду медіа належать: телебачення, радіо, преса, носії зовнішньої реклами тощо.

Іншим видом медіа можна назвати директ-медіа. Їхньою головною відмінністю від мас-медіа є можливість прямої комунікації зі споживачем. До директ-медіа належать такі засоби доставки рекламного повідомлення як: пошта, телефон, факс та інші [5, с. 42].

Упровадження медіа в освітній процес може відбуватися лише за умови професійно підготовленого, медіа-компетентного педагога, який добре володіє знаннями та вмінням застосування медіа в професійній діяльності. Використання елементів медіа-освіти в навчанні вимагає високого рівня компетентності вчителя, який здатний якісно реалізувати на практиці можливості інноваційних технологій. Так, Т. Васютіна, досліджуючи питання формування у студентів навичок ефективної співпраці у процесі роботи з різними видами медійних ресурсів соціального та природничого змісту, наголошує, що дієвими у цьому процесі є такі медійні ресурси як: фотоілюстрації, анімаційні фільми, рекламні ролики, сюжети новин, пісні тощо [1].

Для організації роботи здобувачів освіти з різними медіа доцільними є вправи з усіх груп інтерактивних методів навчання (за класифікацією О. Пометун). На думку автора, вони становлять основу тренінгових методик з розвитку громадянської освіти, де навичка співпрацювати є базовою для розвитку демократії: кооперативне навчання в ротаційних парах/трійках, робота в малих групах; колективно-групове – обговорення проблеми в загальному колі, незакінчені речення, мозковий штурм; ситуативне моделювання – розігрування ситуацій за ролями; опрацювання дискусійних питань – «займи позицію», неперервна шкала думок, дискусія [1].

Робота з інтернет-ресурсами, коли учні самостійно працюють з інформаційними джерелами, вчать правильно робити запит для пошуку допомагає молодшим школярам формувати основи медіа грамотності, швидше включатися в роботу й аналізувати знайдену інформацію. Елементи медіаосвіти можуть інтегруватися в освітній процес з використанням медійних повідомлень як матеріалу для обговорення й аналізу.

Для роботи з фотографіями, наприклад, можна підібрати такі завдання, як написання оповідання за фотографією, підбір фотографії до тексту, інсценізація діалогу за фотографією. Під час використання пізнавальних мультфільмів можна доцільно запропонувати учням скласти розповідь від імені одного з неживих предметів, що фігурують у мультфільмі, створити комікси на основі побаченого, інсценувати продовження, написати твір про улюбленого героя мультфільму.

Інтерактивною формою роботи на уроці з використанням медіаресурсів є створення ментальних карт. Вони можуть бути застосовані: безпосередньо на занятті (постановка проблемного питання, обговорення, пояснення нового матеріалу, закріплення знань, проведення опитування, робота за готовим алгоритмом дій чи правилом тощо); при підготовці самостійного (домашнього) завдання (індивідуально або в групі); під час робіт, пов'язаних з організацією проектно-дослідної діяльності учнів; як матеріали для підготовки до олімпіад, конкурсів тощо; при дистанційному навчанні тощо.

Отже, використання різних видів медіа в освітньому процесі початкової школи є доцільним, сприяє підвищенню рівня знань і умінь учнів, полегшує процес запам'ятовування, активізує пізнавальну активність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васютіна Т.М. Формування у студентів навичок ефективної співпраці у процесі роботи з різними видами медійних ресурсів соціального та природничого змісту. Психологічний і педагогічний дискурс: наукові записки вчених : збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф. Т. О. Олефіренка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.
2. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні // Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України. URL: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzheniya-mediaosviti-v-ukraini-nova-redaktsiya/>
3. Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти/ П.В. Вербицька, О.В. Волошенко, Г.О. Горленко та ін. Київ: Літера ЛТД, 2018. 224 с.
4. Медіаосвіта. Основи медіаграмотності: навчально-методичний посібник для курсу “Основи медіаграмотності” / укл.С.О.Троян, Ткачук А.В. Умань: ПП Жовтий О.О., 2014. 128 с.
5. Виселко І. В. Медіапростір як соціокультурне явище: теоретичні розвідки та практичні наслідки. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. Київ, 2011. № 1. С. 41–46.

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Василець Я. Є.

магістрантка 1 року навчання

факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Коваль В. О., кандидат біологічних наук,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

м. Чернігів

У тезах висвітлено особливості проектного навчання та його застосування в початковій школі. Актуальність теми зумовлена реалізацією Концепції нової української школи і впровадження в освітній процес інноваційних технологій, зокрема проектною. З цією метою в тезах з'ясовано сутність понять «проект» і «проектне навчання». Схарактеризовано специфіку використання проектною технології у навчанні учнів початкової школи. Сформульовано і вказано етапи реалізації проектною технології в навчальному процесі. Визначено роль учителя в організації проектною діяльності учнів початкових класів. Зроблено висновки, щодо доцільності і важливості використання проектною технології в освітньому процесі початкової школи.

Ключові слова: проєкт, проєктна технологія, початкова школа, молодші школярі.

У сучасних умовах розвитку системи освіти вагомого значення набуває впровадження ефективних інновацій у традиційну класно-урочну систему, а також пошук нових форм організації навчання поза її межами. До їх числа належить і метод проєктів, хоча він не є принципово новим у педагогічній науці та практиці.

Проектна технологія широко впроваджується в закладах освіти різних країн світу та слугує засобом ефективного навчання, виховання та розвитку особистості. Реформування національної шкільної освіти (впровадження Концепції НУШ) відкрило шлях до відродження та активного застосування методу проєктів у початковій школі зокрема.

Теоретичне обґрунтування цієї технології здійснили відомі науковці В. Зверєва, М. Поташник, В. Лазарєв, Г. Селевко та ін. Проблеми організації проєктної діяльності в початковій школі присвячені праці Т. Башинської, Л. Коваль, О. Онопрієнко, В. Тименко та ін. На сторінках методичних журналів презентується досвід кращих учителів щодо використання методу проєктів під час вивчення різних предметів. Однак, технологія і особливості застосування методу проєктів у початковій школі потребують більш ретельного вивчення [3].

Мета статті: теоретичне обґрунтування застосування проєктної діяльності в початковій школі.

Проєкт, як зазначають вчені [О. Пехота, Є. Полат, О. Пометун, Л. Пироженко та інші], – це мета, яку дитина зрозуміла, прийняла, реалізувала у процесі діяльності. У перекладі з латини термін «*проєкт*» (*projectio*) означає «*кинутий уперед*», тобто проєкт є прототипом будь-якої діяльності. У сучасному розумінні – це намір, ідея, що будуть здійснені у майбутньому за певних умов. Проєкт як навчальний метод є дидактичним засобом активізації пізнавальної діяльності, розвитку креативності та одночасно формування певних рис особистості [2].

За визначенням Buck Institute for Education, *проєктне навчання* – це метод, навчаючись за яким, учні, певний час досліджуючи і реагуючи на справжні, цікаві та складні питання, отримують потрібні знання та навички [Barron V., and Darling-Hammond L., Thomas J.].

Навчання на основі проєкту має переваги:

- учні застосовують знання та навички для вирішення реалістичних проблем у реальному світі;
- підвищується рівень відповідальності учня за виконаний обсяг роботи;
- вчителі виконують ролі тренерів та фасилітаторів дослідження, проводять рефлексії;
- часто учні працюють в парах або групах [5].

У процесі організації проєктної діяльності учнів початкової школи вчителю слід урахувати вікові та психологічні особливості дітей; більше уваги спрямовувати на самостійну, пошукову роботу, а не на репродуктивну.

Оскільки молодші школярі мають недостатній для самостійної роботи рівень теоретичних і практичних знань, кожен етап проєктної діяльності повинен ретельно контролюватися вчителем. Учні початкової школи навчаються проводити спостереження, брати інтерв'ю, систематизувати й узагальнювати отриману інформацію, висувати гіпотези, робити аргументовані висновки.

Теми учнівських проєктів різноманітні. Зазвичай їх пропонує вчитель, виходячи зі змісту предмета, який вивчається. Іноді тему обирають самі учні, або ж формулюють разом з вчителем.

Основні етапи роботи у проєкті

1 етап – Організаційний

Учитель повідомляє учням тему, мету, кінцевий продукт проєкту, завдання, план роботи. Усе це обговорюється в класі, учні вносять свої пропозиції.

2 етап – Підготовчий

Відбувається збір матеріалу, ознайомлення з навчальною інформацією, виконання тренувальних вправ.

3 етап – Проєктна робота

Починається проєктування «макета», опрацювання зібраної інформації, її коригування. На цьому етапі учні звертаються до довідників, словників, до вчителя для одержання додаткової інформації.

4 етап – Оформлювальний

На цьому етапі відбувається остаточне оформлення кінцевого продукту (малювання, складання, розфарбовування, оформлення презентації тощо). Це може відбуватися як у школі, так і вдома.

5 етап – Презентація проєкту

Учні розповідають про свою роботу у проєкті, демонструють кінцевий продукт, захищають ідею, зміст, відповідають на запитання опонентів.

6 етап – Підбиття підсумків

На цьому етапі вчитель (координатор проєкту) та учні (учасники проєкту) аналізують виконану роботу, виявляють її переваги та недоліки, оцінюють свою участь у проєкті, складають плани на майбутнє [1].

Проект повинен супроводжуватися теоретичним матеріалом, схемами, кресленнями, малюнками, зразками, оригінальною розповіддю. Обов'язковим має бути оформлення результатів, презентація та захист проєктів [6].

Метод проєктів дозволяє працювати з учнями початкових класів із різним рівнем підготовленості. Обдаровані учні, які випереджають у своєму розвитку однолітків, можуть з успіхом розробляти довготривалі проєкти.

Варто зазначити, що у проєктному навчанні головним завданням вчителя є не передача знань, а організація пошукової діяльності учнів. Учитель сам повинен володіти методами досліджень, вміти висувати гіпотези, шукати розв'язання проблем, він повинен бути зацікавлений в інтелектуальній діяльності, мати високу культуру мислення, бути терплячим. У проєктному навчанні педагог виступає консультантом, організатором діяльності учнів і має використовувати такі методи, як: співпраця, консультування, психолого-педагогічна підтримка [7].

Під час роботи учнів над проєктом учитель виконує такі функції, як: координує весь процес; допомагає учням у пошуку джерел, необхідних їм для роботи над проєктом; сам є джерелом інформації; підтримує і заохочує учнів; підтримує безупинний зворотній зв'язок, щоб допомагати учням просуватися в роботі над проєктом.

У процесі спільної проєктної діяльності в учнів формуються наступні якості: брати відповідальність за вибір; вміння працювати в колективі; рішення, щодо розділу обов'язків і відповідальності; аналізувати результати діяльності.

Проєктний підхід можна застосувати в початкових класах для вивчення будь-якої дисципліни. Він дозволяє наблизити навчальний процес до життя, до потреб дітей, навчальний матеріал адаптувати до реальних життєвих ситуацій, а головне – робить навчання молодших школярів цікавим і змістовним, а процес набуття знань простим і доступним [4].

Висновки. Метод проєктів є актуальним у початковій школі, ефективно застосовуватися на різних етапах навчально-виховного процесу, поєднуючи різні освітні галузі. Залучаючи молодших школярів до такої діяльності, вчителі формують у них вміння працювати в колективі, бути відповідальними, аналізувати і бачити конкретні результати своєї праці. У дітей формується вміння самостійно ставити мету, керувати своєю діяльністю, здобувати знання з різних джерел, реалізовувати їх у практичних діях, - все це створює можливість подальшого успішного навчання дитини.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у встановленні умов успішної реалізації інтегрованих проєктів учнів початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використання проєктної технології в початковій школі. URL: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/33260/ (дата звернення : 20.10.2020).
2. Гузенко О. Особливості навчальних проєктів. *Українська мова і література*. 2008. № 8. – С. 6-10.
3. Онопрієнко О. В. Управління проєктною діяльністю молодших школярів. Навчання і виховання учнів 4 класу : методичний посібник для вчителів / упор. О. Я. Савченко. К. : Початкова школа, 2005. С. 53-54.
4. Проєктна технологія навчання. URL : [http://vesschool2.ucoz.ua/met_rek_teorija_proektn_dejateln_mater_podgotovki_.docx#:~:text=\(дата звернення : 20.10.2020\).](http://vesschool2.ucoz.ua/met_rek_teorija_proektn_dejateln_mater_podgotovki_.docx#:~:text=(дата звернення : 20.10.2020).)
5. Проєктне навчання. URL : <http://nus.org.ua/view/proektne-navchannya-korotko-pro-golovne/> (дата звернення : 20.10.2020).
6. Проєкти в початковій школі : тематика та розробка занять / упоряд. О. Онопрієнко, О. Кондратюк. К. : Шкільний світ, 2007. 128 с.
7. Чечель И. Д. Метод проєктів, или попытка избавить учителя от обязанностей всезнающего оракула: научная статья. *Директор школы*. 1998 № 3. С. 11-16.

ЗАДАЧІ ПІДВИЩЕНОЇ СКЛАДНОСТІ В ПОЧАТКОВОМУ КУРСІ МАТЕМАТИКИ

Василів С. В., магістрантка

*Довгий О.Я., кандидат фізико-математичних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Актуальність теми полягає в тому, що однією із умов професійної компетентності вчителя сучасної початкової школи є високий рівень володіння методикою розв'язування нестандартних задач в умовах класу, уміннями інтерпретувати спосіб розв'язування, а також технологією їх складання. Математика найбільше сприяє вихованню у молоді загальнонаукового творчого мислення, оскільки розв'язування задач і прикладів з раннього віку виховує самостійність мислення.

Виклад основного матеріалу. Використання задач підвищеної складності у початкових класах зумовлене віковими особливостями молодших школярів. Після 6-7 років дитина здатна користуватися схематичними зображеннями предметів. У своїх міркуваннях вона вже менше залежить від наочних ознак речей. Мислення учня активізується, якщо перед ним виникають запитання, на які він відразу відповісти не може. Розв'язування задач, які вимагають певної незалежності мислення і винахідливості, сприятиме розвитку важливої властивості людського розуму – передбачити результати не тільки безпосередніх дій, а й тих, що плануються. Чим краще така властивість розвинута, тим людина буде активніша та ініціативніша у навчанні і трудовій діяльності.

Умовна класифікація нестандартних задач, основою якої обрано зміст навчання математики у початкових класах: 1. Задачі з варіативними сенсорними ознаками (формою, кольором, величиною). 2. Задачі на обчислення (логіка нумерації, різниці парадокси, на залежність між компонентами та результатами дій, абстрактного змісту, на поєднання виконання арифметичних дій). 3. Задачі із відношеннями між величинами (порівняння довжин відрізків, віку; на зміну площ, об'ємів, маси, віку; визначення дня тижня). 4. Задачі геометричного змісту (на просторову орієнтацію, метричні і позиційні задачі). 5. Задачі на рух.

Важлива роль у формуванні і розвитку вміння розв'язувати задачі відводиться правильній організації пошуку розв'язання будь-якої конкретної задачі. Значну частину цієї роботи потрібно алгоритмізувати, при цьому не можна формально використовувати алгоритм. Розв'язуючи задачі, доцільно використовувати певні приписи: уважно прочитайте та зрозумійте умову задачі; перекажіть її зміст, запишіть коротку умову задачі за визначеною формою; виконайте креслення, яке ілюструє умову задачі; розкладіть задачу на ряд очевидних частин та напишіть рівняння, що виражають її суть; розв'яжіть рівняння чи систему рівнянь; осмисліть хід розв'язування та перевірте відповідь; пошукайте інше розв'язання задачі; зробіть висновок.

Розв'язання покращується, якщо використовувати предметні, наочно - схематичні і структурні моделі складених задач, інсценування ситуацій, поділяти текст на смислові частини, виділяти дані предметної області задачі та встановлювати зв'язки між ними. Короткі записи умови і вимоги задачі, граф-схеми, малюнки, пам'ятки для розв'язання допомагають учням виділяти відомі і шукані величини, встановлювати зв'язки між ними, розчленовуючи складну задачу на прості і таким чином, полегшують знаходження способів розв'язання.

Формування вмінь розв'язувати складені задачі передбачає раціональне поєднання на уроці колективної, групової та індивідуальної форми роботи, врахування основних функцій оцінювання навченості учнів (контролюючу, навчальну, діагностичну, виховну), своєчасне виявлення та усунення прогалин у знаннях і вміннях школярів.

Використання задач підвищеної складності буде ефективним, якщо: для роботи над ними виділяти 7-10 хв. уроку два – три рази на тиждень; розкривати умови задач емоційно і образно, спираючись на наочність; учням надати змогу поміркувати, обмінятися думками, висловити різні підходи, подумати над розв'язанням вдома.

Задачу не слід аналізувати так, як це робиться при ознайомленні зі звичайною новою задачею. Достатньо домогтися усвідомлення учнями змісту задачі і поставити допоміжні запитання. Не слід намагатися, щоб учні обов'язково розв'язали задачу на даному уроці. Нехай учень подумає над нею вдома. Важливо підтримувати творчу атмосферу в класі, стимулювати учнів до того, щоб вони деякий час міркували над розв'язуванням задачі.

При колективному розв'язуванні після засвоєння умови і деяких міркувань вчитель пропонує бажаним учням повідомити про свій підхід до розв'язування задачі; розповісти про що в задачі можна одразу дізнатися; чого не вистачає для розв'язування задачі тощо. Критично оцінюючи такі повідомлення, учні з'ясовують єдино можливий шлях розв'язання або знаходять найраціональніший з кількох.

Висновки. Задачі підвищеної складності є тією основою, на якій базується проведення додаткової роботи з учнями, що проявляють особливий інтерес до математики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах. - Тернопіль: Богдан, 2006. - 336 с.
2. Калініченко Н. Малюків навчає кандидат наук // Початкова школа. - 2007. - № 1. - С.59-60.

ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК ЯК ОДНА З НЕТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Власюк О. І., 3 курс, педагогічний факультет

Гудима Н. В., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти

*Кам'янець-Подільський Національний університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський*

У статті розглядаються загальні характеристики, закономірності, вимоги, структурні компоненти інтегрованого уроку та організація навчально-пізнавальної діяльності учнів у процесі інтеграції знань.

Ключові слова: інтеграція, урок, принципи, форми, початкова освіта, педагог.

Для сучасного етапу реформування української національної школи характерним є ускладнення змісту освіти, зростання обсягу необхідної інформації і зменшення часу, відведеного для її засвоєння. Сьогодні розвиток освіти як системи повинен реалізуватися через системні знання, що є необхідними для формування цілісного, системного мислення. Ці знання можуть бути отримані на основі інтеграції гуманітарних і фундаментальних дисциплін, а також повинні орієнтуватися на світовий рівень розвитку науки. Такий підхід сприяє відновленню цілісних уявлень про світ, картину світу як єдиного процесу.

Пошуки шляхів удосконалення системи освіти в школі причинили до відродження такого методичного явища, як інтеграція навчання, що поступово переходить із дискусії в практику.

В Україні принцип інтеграції проголошений основним принципом реформування освіти поряд із принципами гуманізації та диференціації. За кордоном розробляється і впроваджується безліч освітніх технологій, що базуються на інтегрованих підходах [3].

Слово *інтеграція* походить від латинського *integratio* – цілий, у перекладі означає *відновлення, відбудова, наповнення*. У довідковій літературі цей термін тлумачать як об'єднання в єдине ціле раніше ізольованих частин, елементів, компонентів, що супроводжуються ускладненням і зміцненням зв'язків та відношень між ними. Категорію інтеграції пов'язують із виникненням якісно нових аспектів, трансформацією об'єктів, які з'являються в результаті утворення та взаємопроникнення істотних зв'язків між речами, процесами, явищами та визначають їх функціонування [1].

Педагогічна класика підтримує тенденцію до інтеграції науково-культурних надбань людства в інтересах формування в молодших школярів цілісного світогляду. Так, К. Д. Ушинський справедливо вважав, що знання ідеї, які повідомляються будь-якими науками, повинні органічно об'єднуватися у світлий і широкий погляд на світ та життя взагалі. Йому шляхом інтеграції письма та читання вдалося створити синтетичний метод навчання грамоти. Він видався таким результативним, що використовується сьогодні.

У педагогічній системі, розробленій і впровадженій В.О. Сухомлинським, була здійснена інтеграція процесів навчання і виховання на основі принципу гуманізму. Педагог розглядав навчання як найважливіший засіб розумового виховання. В.О. Сухомлинський уважав, що дитинство – це щоденне відкриття світу. Тому потрібно зробити так, щоб це відкриття стало, перш за все, пізнанням природи, людини, Батьківщини, щоб дитячий розум та серце поповнювала краса справжньої людини, велич і ні з чим незрівняна краса природи та Вітчизни.

Потребу у виникненні інтегрованих уроків убачаємо такими причинами:

- наявність інтегрованих процесів у всіх сферах людської діяльності;
- природна потреба молодших школярів цілісно пізнавати навколишній світ (простір, об'ємні форми, фарби, час в уяві дітей молодшого шкільного віку тісно пов'язані між собою);
- створення сприятливих умов реалізації особистісно зорієнтованого та розвивального навчання. «Система освіти має змінитися таким чином, щоб дитина стала тим сонцем, навколо якого обертаються всі освітні засоби, тим радіусом, який визначає розмір усього кола шкільного життя»;
- необхідність позбавлення перевантаження учнів;
- усунення дублювання навчального матеріалу;
- поглиблене всебічне вивчення конкретних предметів, фактів, явищ
- скорочення кількості навчальних годин протягом тижня, вилучення їх для предметів розвивально-виховного циклу;
- упровадження результатів творчих пошуків учителів у практику навчально-виховного процесу [4].

Виокремимо чинники, що сприяють активній розумовій діяльності в процесі інтегрування навчальних предметів:

- гармонійне сполучення предметів для інтеграції;
- виважений вибір змісту, методів, прийомів, враховуючи вікові особливості дітей;
- адекватність дій учителя та його вихованців.

Інтегрований урок вимагає від учителя ретельної підготовки, професійної майстерності та натхнення, особистісно орієнтованого спілкування учнями. Саме тому він і є нетрадиційною формою організації навчання молодших школярів.

Підготовка до проведення інтегрованого уроку містить:

- аналіз річного календарного планування;
- зіставлення матеріалу навчальних програм із предметів для виявлення можливих варіантів побудови інтегрованих уроків;
- обдумування та формування загальних понять, узгодження часу їх вивчення;
- вибір форм та методів реалізації навчального матеріалу, планування тематики, «конструювання» заняття;
- визначення завдань уроку;
- ретельний вибір оптимального навантаження учнів різноманітними видами діяльності під час уроку;
- добирання дидактичного матеріалу [2].

Інтегрований урок розв'язує не значну кількість навчальних окремих завдань, а їх сукупність. Тому найвідповідальнішим етапом підготовки до інтегрованого уроку вважається визначення його завдань.

Отже, можливості до інтеграції навчання здебільшого залежать від бажання та вміння вчителя синтезувати відповідний зміст різних дисциплін, справді органічно пов'язаний між собою. Тому, що будь-яка інтеграція в світі має бути дидактично доцільною, а не еkleктичною, коли поєднуються різнопредметні знання без належного теоретичного та методичного обґрунтування і забезпечення».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інтеграція знань як психолого-педагогічна проблема / Сільвейстр А.М., Моклюк М.О., Моклюк О.О.
URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/22249/1/Silveystr%20A.%20%D0%9C.%2C%20Moklyuk%20M.%20%D0%9E.%2C%20Moklyuk%20O.%20%D0%9E..pdf>
2. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін./ За ред. О.М. Пехоти. К. : А.С.К., 2001. 256 с.
3. Принципи інтеграції в педагогічній спадщині Василя Олександровича Сухомлинського. Васильєва Аліна Павлівна . URL: <http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/pages/view/437>
4. Ушинский К. Д. Человек как предмет воспитания. Опыт пед. антропологии // Пед.соч. в 6 т. Т. 5. М. : Педагогика, 1990.

КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Ворова Р., Магістрантка I курсу
Факультет початкової освіти
Байдюк Л.М., викладач*

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

На мою думку, основним завданням сучасного педагога є формування особистості з таким рівнем культурного розвитку, який дозволяє вільно орієнтуватись і комфортно почуватись у різноманітних комунікативних ситуаціях. Для вивчення іноземної мови найбільше цьому сприяє комунікативний підхід, який зумовлює практичну мету навчання, а саме: формування і розвиток міжкультурної комунікативної компетенції.

Комунікативна мета у вивченні мови є пріоритетною, бо вона передбачає таку організацію діяльності, яка спрямована на оволодіння учнями спілкуванням в усній (говоріння, аудіювання) та писемній (читання, письмо) формах у межах визначених комунікативних сфер, тематики ситуативного мовлення та на основі вивченого мовного і мовленнєвого матеріалу [4]. Саме набуття комунікативної компетентності перетворює учня з носія знань на соціально активну людину, яка прагне практичного застосування отриманих знань.

Початкова школа є основою в навчанні іноземних мов, адже в ній закладаються основи володіння іноземною мовою: формуються початки фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок та вмій аудіювання, говоріння, читання та письма. Саме початкова школа має забезпечити наступність і безперервність процесу навчання іноземної мови у всьому курсі середньої школи, сформувати базові навички і вміння, необхідні для подальшого розвитку комунікативної компетенції в основній і старшій школі [2].

Процес формування комунікативної компетентності є складним і залежить від багатьох чинників: індивідуальних особливостей, віку, психолого-педагогічних умов, соціокультурних особливостей.

Категорія дітей молодшого шкільного віку (6-9 років) характеризується досить високим рівнем розвитку пам'яті, мислення, сприймання, уваги, становленням довільної організації діяльності. Високою ефективністю характеризуються імітативні здібності дітей. Все вищезазначене передбачає широке використання різноманітних форм роботи, цікавих ігор, пісень, рисунків, віршів. Значну роль відіграють музичний супровід, міміка, жести, рухи, звукоімітація [1].

Слід робити основний акцент на мимовільному запам'ятовуванні навчального матеріалу. На уроках іноземної мови необхідно створювати довірливу, доброзичливу обстановку педагогічного спілкування, уважно і тактовно ставитись до учнів.

Вчитель повинен враховувати ці всі особливості і вміння зацікавлювати учнів у вивченні іноземної мови та з перших уроків викликати в них позитивне ставлення до предмета, вмотивувати і наголошувати на важливості оволодіння іноземною мовою.

З метою формування комунікативної компетентності можна застосовувати нестандартні форми проведення уроків : уроки-аукціони, уроки-ділові ігри, уроки-змагання, уроки-КВК, уроки-заліки, театралізовані уроки, уроки-конкурси, уроки-фантазії, уроки-концерти, уроки-екскурсії.

На уроках іноземної мови необхідно систематично застосовувати елементи гри у поєднанні з бесідою, елементами самостійної роботи. У процесі гри відбувається відпрацювання учнями мовного матеріалу. Можна використовувати різні типи ігор: ігри по ланцюжку; ігри - пантоміми; ігри - загадки; настільні ігри; ігри з картами; ігри - доміно; рухливі ігри та ін. [3].

Важливим засобом формування комунікативної компетенції є використання інформаційно - комунікаційних технологій у процесі навчання предмета. Застосування ІКТ є однією з інноваційних освітніх технологій, спрямованих на формування мовленнєвої компетенції учнів. Застосування комп'ютера та мультимедійної дошки на уроках іноземної мови значно підвищує інтенсивність навчального процесу, засвоюється значно більша кількість матеріалу, ніж при традиційному навчанні. Крім того, цей матеріал закріплюється міцніше.

Формуванню комунікативної компетенції учнів сприяє не лише навчальна, але й позакласна робота з англійської мови. У позакласній роботі під час проведення масових свят, вечорів та інших заходів учнями дуже часто доводиться брати участь у змаганнях,

конкурсах, вікторинах, тому школярі розвивають творчі здібності, вдосконалюють мовні, мовленнєві навички, виявляють акторську майстерність.

Отже, протягом навчання в початковій школі учні повинні оволодіти ключовими компетентностями. Одною з головних компетенцій є комунікаційна, адже вона дозволяє використовувати іноземну мову як предмет і засіб навчання одночасно. Для її опанування вчитель має використовувати найефективніші методи та прийоми, що враховують особливості навчання молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Казачінер О.С. Сучасні форми та методи навчання англійської мови / О.С. Казачінер. – Харків: Основа, 2010. – 112 с
2. Гусева В.О. Проблеми наступності й безперервності освіти в початковій та середній школі: нотатки з досвіду. «Іноземні мови в сучасній школі», № 1, 2012.
3. Антипова О., Рум'янцева Д., Паламарчук В. У пошуках нестандартного уроку / О. Антипова, Д. Рум'янцева, В. Паламарчук // Рад. школа. – 1991. – №1. – С. 65–69.
4. Викладання іноземної мови в початковій школі щодо введення нового стандарту початкової освіти. Методичні рекомендації / Пахомова Т.В., Савицька Г. І. – Черкаси: ЧОППОП, 2012. - 20 с.
5. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: навч. посібник / С. В. Роман. – К.: Ленвіт, 2009. – 216 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Гнип І., магістрантка кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти

Кравець Н. С., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ

Анотація. Протягом всієї історії існування людини його ставлення до свого здоров'я визначалося в умінні зберегти життя, виконання свого біологічного і соціального призначення. Знання про здоров'я з'явилися близько 2000 років тому. Думка про збереження найбільшої цінності, якою є здоров'я особистості, формувалась ще древньогрецькими філософами, такими як Геракліт, Демокріт, Платон, Аристотель, Гіппократ та ін. Зазначено, що здоров'я – це природний динамічний стан організму, який характеризується врівноваженістю з навколишнім середовищем у моральному, фізичному, а також соціальному плані та ефективною протидією захворюванням.

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, здоров'я, навички здорового способу життя.

У Статуті Всесвітньої організації охорони здоров'я зазначено, що «здоров'я - це стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб та фізичних вад».

Соціальне здоров'я - це стан організму, що визначає здатність людини контактувати з соціумом, воно пов'язане з економічними чинниками та складається під впливом батьків, друзів, коханих людей, однокласників в школі, однокурсників у вузі, колег по роботі, сусідів по будинку і т.п. Воно характеризується рівнем соціалізації особистості, ставленням до норм і правил, прийнятих у суспільстві, соціальними зв'язками з людьми, набутим соціальним статусом [6].

Духовне здоров'я людини залежить від внутрішнього світу особистості, сприйняття складових духовної культури людства, життєва самоідентифікація, ставлення до сенсу життя, оцінка реалізації власних здібностей і можливостей в контексті власних ідеалів і світогляду. Воно визначає рівень свідомості, особливості життєвої мети, ментальність людини.

На всіх етапах свого існування людство прагнуло віднайти шляхи збереження власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Збереження здоров'я дітей, формування у них навичок здорового способу життя, безпечної поведінки, вміння реалізувати біологічні та соціальні функції, створення умов для гармонійного розвитку особистості є актуальною проблемою сьогодення. Саме тому,

перед школою стоїть завдання правильно організувати використання здоров'язбережувальних технологій.

Здоров'язбережувальні технології класифікуються за характером і напрямом діяльності. Виділяють також педагогічні технології здоров'язбереження; технології, пов'язані із відновленням і зміцненням здоров'я; інтегровані здоров'язбережувальні технології.

Єдиного визначення поняття здоров'язбережувальних технологій не існує. На думку Смірнова Н.К., здоров'язбережувальні освітні технології - це комплексна, побудована на єдиній методологічній основі, система організаційних і психолого - педагогічних прийомів, методів, технологій, спрямованих на охорону і зміцнення здоров'я учнів, формування у них культури здоров'я, а також на турботу про здоров'я педагогів [2].

Соловйова Н.І. під здоров'язбережувальними освітніми технологіями розуміє функціональну систему організаційних способів управління навчально-пізнавальною і практичною діяльністю учнів, яка науково та інструментально забезпечує збереження і зміцнення їхнього здоров'я [3].

Рилова Н.Т. визначає здоров'язбережувальне середовище освітніх установ як сукупність управлінських, організаційних, навчальних і оздоровчих умов, спрямованих на формування, зміцнення і збереження соціального, фізичного, психічного здоров'я учнів та педагогів шляхом використання психолого- педагогічних і медико - фізіологічних засобів [4].

Т. Григор'єва вважає, що метою новітньої школи має бути підготовка дітей до життя, де кожен зможе використати отримані знання у подальшому житті. Досягнення даної мети в сьогodнішній школі можливе лише за умови використання технологій здоров'язбережувальної педагогіки, які розглядаються як сукупність прийомів і методів організації навчально - виховного процесу без шкоди для здоров'я школярів та педагогів. Вчитель, використовуючи педагогічні знання, взаємодіючи з учнями та батьками, з медичними працівниками, колегами планує свою роботу з урахуванням пріоритетів збереження і зміцнення здоров'я особистості [1].

На думку Є.П. Ільїна, здоров'язбережувальні освітні технології – це психолого-педагогічні прийоми і методи роботи, різні підходи до реалізації можливих проблем плюс постійне прагнення самого педагога до самовдосконалення. Тільки тоді можна сказати, що навчально-освітній процес здійснюється засобами здоров'язбережувальних освітніх технологій, тобто при реалізації використовуваної педагогічної системи вирішується завдання збереження здоров'я учнів і педагогів [6].

На сьогодні існує декілька підходів до класифікації здоров'язбережувальних технологій. Одією з найбільш відомих є класифікація Смірнова Н. Автор виділяє кілька груп, в яких використовується різний підхід до охорони здоров'я. До першої групи відносяться медико-гігієнічні технології. Це спільна діяльність педагогів і медичних працівників, до яких відносять проведення щеплень, надання консультативної та невідкладної допомоги, контроль і допомогу в забезпеченні належних гігієнічних умов. До наступної групи належать фізкультурно-оздоровчі технології, які спрямовані на фізичний розвиток. Вони використовуються на заняттях з фізичного виховання і секціях на позаурочних спортивно-оздоровчих заходах. Третю групу складають екологічні здоров'язбережувальні технології, які спрямовані на створення екологічно оптимальних умов життя і діяльності людей, гармонійних взаємин з природою. До четвертої групи входять технології забезпечення безпеки життєдіяльності, що реалізуються архітекторами, будівельниками навчальних корпусів, інженерно-технічними службами, фахівцями з охорони праці, захисту в надзвичайних ситуаціях, пожежної інспекції тощо. До останньої групи відносяться здоров'язбережувальні освітні технології, що діляться на три підгрупи: організаційно-педагогічні, психолого-педагогічні технології та навчально-виховні технології [5].

Отже, здоров'я визначають як природний динамічний стан організму, який характеризується врівноваженістю з навколишнім середовищем у моральному, фізичному, а також соціальному плані та ефективною протидією захворюванням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Григор'єва Т. Пути формирования здоровья школьников младшего возраста. М., Знание, 1990. С. 37-39.

2. Соловьёва Н.И. Концепция здоровьесберегающей технологии в образовании и основы организационно-методические подходы ее реализации. ЭКО. 2004. № 17. С 23-28.
3. Стрельченко, Л. Зміст занять оздоровчим фітнесом для дітей молодшого шкільного віку / Л. Стрельченко, Ю. Арешина // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. праць / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2011. № 1 (13). С. 28-32.
4. Рылова Н.Т. Организационно-педагогические условия создания здоровьесберегающей среды образовательных учреждений. Автореферат кандидатской дис. Кемерово: КГУ.- 2007. - С 21.
5. Смирнова Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии и психология здоровья в школе. /Н.К. Смирнов // М.:АРКТИ.-2005. С 320.
6. Формування здорового способу життя: навч. посібник для слухачівмкурсів підвищення кваліфікації державних службовців / О. Яременко, О. Вакуленко та ін. К.: Український інститут соціальних досліджень, 2000. С. 14.

ВПЛИВ МАС-МЕДІА НА МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Голінська Т.В.

І курс магістерського рівня, факультет педагогіки і психології

Коханко О.Г., кандидат педагогічних наук, доцент

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ

Анотація. У статті проаналізовано проблему впливу сучасних мас-медіа на формування і розвиток молодших школярів, зокрема, їх моральну складову. Автором розкрито різні погляди науковців на дане питання. Описано позитивні та негативні наслідки долучення засобів мас-медіа до морального виховання сучасних учнів молодшого шкільного віку. Звернено увагу педагогів і батьків, що їм варто контролювати та коригувати дитяче дозвілля, ретельно вибирати ті засоби мас-медіа, що формуватимуть моральну культуру дітей, їх цінності та ідеали на майбутнє.

Ключові слова. Моральне виховання, моральна культура, моральна свідомість, засоби масової інформації, мас-медіа, діти молодшого шкільного віку, початкова школа.

Одним з основних завдань сучасної школи та педагогіки є формування гармонійної, всебічно розвиненої, духовно багатой та національно свідомої особистості. Тому проблема морального виховання дітей з кожним роком стає все більш актуальною і потребує дослідження та вирішення. На формування моральної культури дитини впливає все, що її оточує, а саме: сім'я, школа, суспільство, засоби масової інформації, навколишнє середовище, література та ін. Вважаємо за доцільне розглянути вплив мас-медіа на розвиток морального виховання підростаючого покоління, тому що діти є особливо вразливою категорією щодо негативних впливів сучасних ЗМІ, значення яких у формуванні внутрішнього світу молодших школярів з кожним роком посилюється.

Проаналізувавши наукові дослідження зрозуміло, проблему морального виховання вивчали впродовж історичного шляху розвитку людства і її продовжують розробляти представники різних наук. До даної проблеми зверталися античні мислителі, а саме: Сократ, Платон, Арістотель, Демокрит, філософи: М. Бердяєв, В. Гегель, А. Гельвецій, І. Кант, педагоги: І. Герbart, Б. Грінченко, О. Духнович, Д. Дьбюї, Я. Коменський, Д. Локк, А. Луначарський, А. Макаренко, М. Новіков, І. Огієнко, М. Пирогов, А. Радищев, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. Серед психологів проблему морального виховання розглядали І. Бех, Л. Виготський, О. Запорожець, Г. Костюк, О. Леонтєв, М. Скрипченко, С. Рубінштейн, Д. Ельконін та ін. Щодо молодших школярів, проблемі морального виховання присвячено праці О. Богданової, Л. Божович, В. Кузя, О. Матвієнко, В. Петрової, Л. Пивовар та ін.

Від того, як буде вихований молодший школяр у моральному відношенні, залежить не тільки його подальше успішне навчання у школі, а й формування життєвої позиції, що є дуже важливим для майбутнього громадянина. Тому, пропонуємо розглянути як мас – медіа впливає на формування морального виховання учнів початкової школи.

Внаслідок глобальної інформатизації, період останніх 20–ти років, зміни в сучасному суспільстві суттєво впливають на все оточуюче життя людини і її середовище. Одним із засобом глобальної інформатизації виступали і виступають засоби масової

інформації (ЗМІ). ЗМІ – це сукупність сучасних каналів зв'язку (преса, телебачення, радіомовлення, кіно, відео, Інтернет тощо), за допомогою яких поширюється різноманітна інформація у суспільстві. В свою чергу науковці надають таку класифікацію ЗМІ: друковані, радіо, телебачення, комп'ютерні [6]. Сьогодні поряд з терміном ЗМІ ми все частіше зустрічаємо його синонімічні визначення – медіа та мас-медіа. Мас-медіа (англ. mass media) — різновид медіа, що орієнтовані на одночасну передачу інформації великим групам людей.

На сьогоднішній день саме мас-медіа – це ефективний засіб маніпулювання людиною. Сучасні технології, нові прийоми в маніпулюванні свідомістю найбільшою небезпекою є для маленьких телеглядачів [3]. За даними С. Г. Кара-Мурзи, Н. П. Гришєєвої діти - найбільш незахищена група. Вони пасивно поглинають все, що бачать на екрані телевізора. На відміну від дорослих, вони не можуть захистити себе: ігнорувати інформацію, яка потрапляє до них, критично до неї ставитись, відмовитися від перегляду сумнівних програм і мультфільмів [5].

Батьків та педагогів часто хвилює питання: чи безпечні сучасні мультфільми для психіки дитини, що формується? Чи не проводиться сьогодні за допомогою дитячих телепрограм великомасштабного «зомбування» малюків? Чи варто взагалі дозволяти дітям дивитися анімаційні фільми, чи корисні вони [8]?

Дійсно, як констатують психологи, багато сучасних мультфільмів, дитячих передач та фільмів, інтернет-ігор, дитячих журналів і т.д. побудовані психологічно, педагогічно чи етично безграмотно і можуть мати небезпечні для дитини наслідки.

В. Абраменкова, М. Аромашам, І. Медведєва, визначили ознаки "шкідливого мультіку", від перегляду якого варто захистити дитину:

- головні герої мультфільму агресивні, вони прагнуть завдати шкоди оточуючим нерідко нівечать або вбивають інших персонажів, подробиці жорстокого, агресивного відношення багаторазово повторюються, детально розкриваються. Наслідком перегляду такого мультфільму може стати прояв жорстокості, безжальності, агресії дитиною в реальному житті.

- поведінка героїв, що відхиляється від норми суспільства, ніким не карається. Персонажа, що порушує загальноприйняті правила, ніхто не наказує, не говорить, що так робити не можна. У результаті, в дитини закріплюється уявлення про допустимість подібних форм поведінки, зникають еталони хорошого і поганого вчинку, допустимої і неприйнятної поведінки.

- демонструються небезпечні для життя дитини форми поведінки, повторювати які в реальному житті недоцільно, безглуздо та небезпечно.

- транслуються форми нестандартної статевої поведінки: істоти чоловічої статі поведуться як представниці жіночої статі і навпаки, одягають невідповідний одяг, виявляють особливу цікавість до подібних собі за статтю персонажів. Для дитини шестирічного віку, перегляд таких мультфільмів може мати негативні наслідки, оскільки цей вік є періодом активної статевої ідентифікації дитини.

- сцени нешанобливого ставлення до людей, тварин, рослин. Зображено безкарне знущання над старістю, безпорадністю, слабкістю. Першими наслідки від перегляду подібних мультфільмів відчують близькі дорослі у формі цинічних висловлювань, непристойних жестів, непристойної поведінки дитини.

- зображуються несимпатичні чи негарні герої мультфільму [1, 2, 10].

Перегляд таких прикладів для наслідування може обернутися для дитини зниженням порогу чутливості до небезпеки, потенційними травмами, викривленими моральними цінностями.

Таким чином, варто визначити як позитивний так і негативний вплив сучасних мас-медіа на моральне виховання дітей. До позитивних впливів однозначно варто віднести: приклади в ЗМІ поведінки згідно моральних норм, пояснення добра і зла, висвітлення чесності і справедливості, взаємодопомоги і підтримки. Проте, незважаючи на ефективність даного засобу він несе в собі і негативні якості. Наприклад, сучасні занадто лібералізовані мас-медіа можуть змінювати та деформувати психіку дитини, впливати на її уяву, даючи нові настанови і моделі поведінки. У мультфільмах західного походження часто відбувається фіксація на агресії. А учні молодшого шкільного віку повторюють те, що бачать на екранах, і це є наслідком ідентифікації. Ідентифікуючи себе з істотою, яка має відхилення в поведінці і ніяк на екрані не карається, навіть не засуджується, діти наслідують її і засвоюють її агресивні моделі поведінки. Вбиваючи в комп'ютерних іграх, діти відчувають почуття задоволення, подумки переступають моральні норми. Досить часто

спостерігається явище підміни дитиною реального життя – віртуальним. Комп'ютер і телевізор відбирають у дітей дитинство. Замість активних ігор, переживань справжніх емоцій і почуттів, спілкування з однолітками та батьками, пізнання самого себе через навколишній живий світ діти годинами, а буває днями, ночами просиджують біля телевізора і комп'ютера, позбавляючи себе тієї можливості розвитку, що дається людині тільки в дитинстві.

Спираючись на вище сказане, рекомендуємо батькам та педагогам контролювати та коригувати дитяче дозвілля, вибирати ретельно ті засоби мас-медіа, що формуватимуть моральну культуру дітей, їх цінності та ідеали на майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абраменкова В, Богатырева А. Дети и телевизионный экран. *Воспитание школьников*. 2006. №6. С. 28 -31.
2. Аромашам М. Дети смотрят мультфильмы: психолого-педагогические заметки. Практика «производства мультфильмов в детском саду. М.: Чистые пруды. 2006. 32 с.
3. Вплив мультфільмів на свідомість дітей. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.liveinternet.ru/> (дата звернення 15.10.2020).
4. Каиров И. А. Азбука морального воспитания : пособие для учителя / под ред. И. А. Каирова, О. С. Богдановой. Москва : Просвещение, 1997. 17с.
5. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием . М.: Юники, 2010. 375 с.
6. Кузнецова О.Д. Засоби масової комунікації. Львів: ПАЮ,2005. 200с.
7. Малай І. Мультики: поєднуємо приємне з корисним. *Дошкільне виховання*. 2014. № 1. С. 20–23.
8. Мультфільми: їх вплив на психіку. *Здоров'я і екологія*, 03 квітня, 2007. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.volgofrad.ru/> (дата звернення 15.10.2020).
9. Мультфільми: добро чи зло? [Електронний ресурс]. URL: <http://www.7ya.ru/> (дата звернення 15.10.2020).
10. Ребенок и компьютер: сб. материалов / И. Я. Медведева, Т. Л. Шишова. Клин: Христианская жизнь, 2007. 320 с.

ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ СЮЖЕТНИХ ЗАДАЧ

*Демянюк Х., студентка IV-ого курсу навчання
Довгий О.Я., кандидат фізико-математичних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

У статті проаналізовано стан і тенденції розвитку проблеми формування логічних умінь учнів початкової школи у контексті реалізації Державного стандарту початкової загальної освіти.

Обґрунтовано значення різних форм роботи над простими і складеними сюжетними задачами як засобу формування логічного складника предметної математичної компетентності молодших школярів. Охарактеризовані основні методи навчання молодших школярів, розв'язування сюжетних задач, які сприяють їх розумовому розвитку.

Ключові слова: математична компетентність, сюжетні задачі, логічні уміння молодших школярів, розвивальні функції задач.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичне забезпечення процесу розв'язування задач, що зорієнтоване на розвиток мислення молодших школярів, подано у роботах І.І. Кавуна, В.Т. Снігірьова, Я.Ф. Чекмарьова, О.С. Пчолко, М.М. Нікітіна та інших [3].

Метою статті є характеристика особливостей логічного мислення учнів початкових класів у процесі розв'язування сюжетних задач на уроках математики.

Виклад основного матеріалу. Провідна роль математики – у розвитку логічного мислення.

На уроках математики учителі початкових класів мають практикувати складання задач різних типів за коротким записом, схемою, блочною системою розв'язання задач, які передбачають розвиток креативного та логічного мислення. Така робота проводиться поступово та систематично, починаючи з першого класу: від простих задач на знайомі дітям

життєві ситуації до складних та ускладнених, що вимагають виконання самостійного аналізу та синтезу [4].

Сюжетні задачі виступають важливим засобом ілюстрації і конкретизації навчального матеріалу; розвитку пізнавальних процесів, оволодіння прийомами розумової діяльності; виховання вольових якостей, естетичних почуттів; розвитку вміння будувати судження, робити висновки; формування в учнів мотивації їхньої навчальної діяльності, інтересу та здатності до цієї діяльності [2].

Сюжетні задачі, особливо практично зорієнтовані, забезпечують зв'язок математики із реальним життям дитини, виявлення учнем своєї компетентності. Уміння розв'язувати задачі є показником навченості й науковості, здатності до самостійної навчальної діяльності.

Найбільший ефект у формуванні логічних умінь учнів початкової школи у процесі розв'язування сюжетних задач може бути досягнутий за допомогою використання різних форм роботи над задачею: робота над розв'язаною задачею; розв'язання задач у різний спосіб; правильно організований спосіб аналізу задачі за допомогою аналітичних міркувань (від запитання до числових даних) або синтетичних міркувань (від числових даних до запитання); уявлення ситуації, описаної в задачі. поділ тексту задачі на смислові частини. моделювання ситуації за допомогою креслення, малюнка; самостійне складання задач; розв'язання задач із відсутніми чи зайвими даними; зміна питання задачі; складання виразів за даними задачі і їх обґрунтування; пояснення готового розв'язку задачі; порівняння задач і їх розв'язків; запис двох розв'язків на дошці: одного правильного, іншого – неправильного; складання аналогічної задачі зі зміненими даними та оберненої задачі.

Для забезпечення ефективності процесу роботи над задачами учні, розв'язуючи сюжетну задачу, мають розуміти й усвідомити, що вона є відображенням реальної ситуації, «задачної ситуації», тобто, що вони розв'язують реальну життєву ситуацію. Тому дитина має завжди чітко уявляти, «бачити» те, що описано в умові, акцентуючи на зазначених величинах, зв'язках та залежностях між ними. Відповідно, для розв'язування задачі необхідно побудувати її модель: відтворити зазначену в задачі ситуацію для можливості безпосереднього чуттєвого або узагальненого її сприйняття. При цьому із предметами, знаками, умовними записами школярі мають бути ознайомлені, щоб легко і правильно розуміти і використовувати їх у навчальній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байдакова Ю. С. Уміння розв'язувати сюжетні задачі як один із чинників формування математичної компетентності молодших школярів. // Первомайський 2014.. С. 14-16.
2. Скворцова С.О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до навчання молодших школярів розв'язувати сюжетні математичні задачі: [монографія] / – Харків: «Ранок-НТ», 2013. – 331 с.
3. Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції «Проблеми математичної освіти» (ПМО-2007), м.Черкаси, 16-18 квітня 2007 р. – Черкаси: Вид. від ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2007. – С.14-15.4. Гилфорд Дж. Три сторони інтелекта // Психологія мышлення. 1969. С.433 – 456.
4. Скворцова С.О. Методична система навчання розв'язування сюжетних задач учнів початкових класів: [монографія] С.О. Скворцова. – Одеса: Астропринт, 2006. – 696 с.

НУШ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

*Добровольська С., магістрантка I-ого року навчання
Довгий О.Я., кандидат фізико-математичних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

НУШ - це принципово інший підхід до освіти дітей. У такій школі вчать мислити критично, вміти висловлювати свою думку, виробляти соціальні цінності.

Ключова мета НУШ – створити школу, «у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті».

НУШ має сформувати в учнів такі вміння: читати з розумінням; висловлювати власну думку усно і письмово; мислити критично та системно; логічно обґрунтовувати свою позицію; бути творчими та ініціативними; конструктивно керувати емоціями; оцінювати ризики; приймати рішення; розв'язувати проблеми; співпрацювати з іншими людьми.

Переваги:

- Схожість з європейською системою освіти. Український атестат про загальну середню освіту будуть визнавати у ЄС. Завдяки цьому буде легше вступити у Європейський вищий навчальний заклад.
- Автономія вчителя. Концепція НУШ передбачає велику свободу у виборі методів, прийомів та засобів навчання та виховання.
- Учні будуть здобувати не тільки знання, а й вміння практично застосовувати їх в повсякденному житті.
- Автономія школи. Школи зможуть вносити зміни до навчальних планів, освітніх програм та програм з навчальних предметів.
- Інклюзивна освіта. Учні з особливими потребами зможуть навчатися разом зі своїми однолітками. Для них в НУШ створяться спеціальні умови для навчання.
- Ранкові зустрічі. Діти в захваті від них, вони спрямовані на розвиток співпраці, допомагають працювати в команді, мають гарний емоційний вплив на дітей.
- Відкрита до батьків школа. Звичних для всіх батьківських зборів не буде. Взаємодія між батьками та вчителями виходить на новий рівень.
- Новий простір класу. Зонування класу та зручна організація простору класу, мобільні парти. Ігрові кімнати в школах де будуть різноманітні засоби навчання, матеріали для дітей (коврики, дидактичні та розвивальні ігри, картки, іграшки тощо).

Недоліки:

- Проблема з недофінансуванням освіти. Адже уже був приклад, коли впровадили 12 річну освіту у 2002 році й згодом скасували у 2010 році, адже уряду не вдалося знайти кошти, щоб повністю забезпечити матеріальну базу школи. Банально не вистачило коштів на підручники, нові програми, облаштування класів тощо.
- До НУШ всі діти повинні йти у віці 6 років. З цим можуть виникнути проблеми, адже не всі діти морально готові і для них це може стати стресовою ситуацією.
- Також, може існувати такий ризик, що концепція НУШ, реформа нової освіти матиме лише формальне впровадження. Тобто, лише косметичні зміни, а сама якість навчання не зміниться.

Наразі тривають палкі дискусії на тему чи буде ефективною, доцільною концепція НУШ, нова система освіти, чи буде доречно вчитися 12 років? Кожна людина в праві сама вирішувати підтримувати її реформу чи ні.

Працюючи в ліцеї, я можу сказати, що навчання за новою програмою позитивно вплинуло на учнів.

Для мене, як для вихователя, з'явилася велика свобода вибору методів, прийомів навчання та виховання. Я помітила, що діти набагато легше адаптуються до школи, адже навчання відбувається в ігровій формі. Тобто немає такого різкого переходу від дитсадка до школи. І попри те, що матеріалу менше не стало, учні все ж легше його засвоюють.

Отож, НУШ — це головна реформа Міністерства освіти і науки під керівництвом вже колишнього міністра Лілії Гриневич, розпочата за останні роки та запланована на десятиріччя вперед.

Її ключова мета — створити школу, «у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті».

Головне завдання для учнів українських шкіл — опанувати за 12 років навчання не просто окремі предмети, але так звані «компетентності». Кожна з таких компетентностей — це комбінація знань, умінь, навичок, способу мислення, а також поглядів і цінностей. При цьому в рамках одного шкільного предмету учні - залежно від форми подачі того чи іншого матеріалу — можуть опановувати одразу кілька компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василенко Н.В. Нова українська школа: методичний консиліум / Н.В. Василенко // Управління школою. – 2018. - № 7-9. – С. 24-33.
2. Куц О.В. Нова українська школа: педагогічна свобода вчителя, безпечний шкільний простір / О.В. Куц // Педагогічна майстерня. – 2018. - № 4. – С. 12-15
3. Тягло О.В. Чи постане в новій українській школі культура критичного мислення? / О.В. Тягло // Завуч. Усе для вчителя. – 2018. - № 5-6. – С. 2-6.

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Золотаренко Т.О., студентка 1-го курсу магістратури, факультету педагогіки та психології

*Васютіна Т.М., кандидат педагогічних наук
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
м. Київ*

Анотація. У статті висвітлено основні форми здобуття освіти у випадках надзвичайних обставин, які об'єктивно унеможливають відвідування закладів освіти, зокрема, дистанційний (що трактується як індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій) та змішаний формат (гармонійне поєднання очного та віддаленого). Розкрито їх зміст, переваги та недоліки, а також можливі складнощі у процесі реалізації.

Ключові слова: дистанційна форма здобуття освіти, змішане навчання.

У контексті змін спричинених реформуванням системи освіти, зокрема упровадження НУШ, а також трансформуванням, що зумовлені поширенням Коронавірусної хвороби (COVID-19), виникає потреба у перегляді форм, методів та засобів навчання. Провідним постає питання організації продуктивного, якісного освітнього процесу в ході обставин, що склалися.

За умов пандемії основними формами здобуття освіти стають змішана та дистанційна. Відповідно до статті 9 Закону України «Про освіту» остання трактується як «індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [3]. Взаємодія між суб'єктами під час дистанційного формату можлива за двох варіантів: синхронного (здобувачі освіти та вчитель одночасно перебувають у спеціалізованому середовищі) та асинхронного (взаємодіють із затримкою в часі).

Проблемам з питань розвитку дистанційного формату навчання присвячені роботи багатьох зарубіжних науковців, таких як: Р. Деллінг, Г. Рамбле, Д.Кіган, М. Сімонсон, М. Мур, А. Кларк, М. Томпсон ін. та відповідно вітчизняних, таких як: О. Андрєєв, Т. Васютіна, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Полат, А. Хуторський. [1] Окрім цього, розробляються навчальні онлайн-курси про дистанційну та змішану форму здобуття освіти, зокрема на базі Українського освітнього проєкту EdEra, спікерами якого були О. Питюр, Н. Вінницька та Г. Бондаренко.

Враховуючи актуальність теми, Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 року, що набув чинності 16 жовтня, було внесено зміни у Положення про дистанційну освіту. Основні трансформування стосувалися удосконалень механізмів забезпечення здобуття повної загальної середньої освіти у випадках надзвичайних обставин, які об'єктивно унеможливають відвідування закладів навчання. Дистанційна форма здобуття освіти залишається виключно добровільною, однак відтепер для навчання

у такому форматі учням не потрібно мати високий рівень навчальних досягнень (12-10 балів) – таку можливість отримав будь-який учень для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії. [2]

Наукові пошуки останніх років часто пов'язані з питанням дистанційної форми здобуття освіти, вона розглядається у контексті удосконалення навчання шляхом використання принципово нових методів та засобів. Це сприяє постійному створенню та модернізації чинних освітніх платформ та сервісів, які допомагають вчителю якісно організувати процес навчання в дистанційних умовах. Серед них вирізняють: ресурси для створення презентацій (Prezi, Canva); ментальних карт (Coggle, Mindmeister); тестів, завдань (Kahoot, Quizlet); платформи для онлайн-конференцій (Zoom, Google Hangouts); інструменти для взаємодії з учнями (Classdojo, Google Class); інтерактивні подорожі чи виставки тощо.

Дилемою, незважаючи на велику кількість наукових розвідок, постає використання технології, як традиційної форми заочного навчання, без застосування всіх її інноваційних можливостей, що, за умов вмілого використання, могли би сприяти модернізації освіти.

Проте, незважаючи на велику кількість безумовних переваг (зокрема, вибір зручного часу та місця для навчання; можливість пристосування темпу; самостійне планування діяльності; змога повторного перегляду уроку необхідну, для якісного засвоєння інформації, кількість разів), вимушене впровадження технології дистанційного навчання в практику викликало істотну кількість перешкод і складнощів у процесі практичної її реалізації.

Основні проблеми були пов'язані з невідповідністю учителів до викладання за таких умов, що на практиці проявлялося, як невміння пояснити навчальний матеріал, підібрати завдання для виконання та, власне, оцінити якість виконаної здобувачами освіти роботи. Окрім цього можна виокремити об'єктивні труднощі, на вирішення яких вплинути складніше, до прикладу, нестабільне підключення до Інтернет-мережі і загалом відсутність пристроїв, які би дозволяли навчатися віддалено.

Окрім описаних переваг технології дистанційного навчання та певних складнощів у процесі її реалізації, варто зазначити, що така форма навчання має також і недоліки. По-перше, це стосується якісного оцінювання здобувачів освіти та їх академічної доброчесності. По-друге, «теоретизація» знань, адже часто, за таких умов, навчання перетворюється на накопичення інформації без практичного її використання. І найголовніше, втрачається можливість «живого» спілкування з однолітками та вчителем.

Перші два дефекти системи можна усунути (або принаймні частково виправити) шляхом створення творчих завдань, процес виконання яких потребує винахідливості та використання теоретичних знань на практиці. Однак спілкування, взаємодія з іншими у суспільстві, надзвичайно важливий компонент становлення особистості, тому досвід використання дистанційного формату виявив необхідність у поєднанні очного навчання та віддаленого, що стало поштовхом для створення змішаної форми навчання.

Таким чином, дистанційна та змішана форми здобуття освіти – це педагогічна сучасність та вимога сьогодення, що, за умов вмілого використання, сприяє удосконаленню та модернізації освітнього процесу, проте враховуючи недостатній рівень дослідження практичної складової (особливостей реалізації) потребує детального вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія [Електронний ресурс] : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л.Б.Ліщинська. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с.
2. Наказ України «Про деякі питання організації дистанційного навчання» // Міністерство освіти і науки України. 2020. № 1115
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179).

ВИКОРИСТАННЯ ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Ілляшенко Л. О.

II курс, Факультет педагогіки та психології

Богініч О. Л., кандидат педагогічних наук, доцент

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ

У статті охарактеризовано важливість здоров'я та його збереження для людини. Проаналізовано психолого-педагогічну літературу з теми впровадженню в освітньо-виховний процес закладів освіти оздоровчих технологій. Описано різні підходи до розуміння поняття «оздоровчі технології». Досліджено під час яких ситуацій краще використовувати оздоровчі технології в роботі з молодшими школярами, а саме – організація уроку, рефлексія, фізкультхвилинки, гра, позанавчальна діяльність. Показано як оздоровчі технології сприяють розвитку творчої індивідуальності молодших школярів і чому одночасно є способом реалізації особистісно орієнтованого навчання.

Ключові слова: здоров'я, технології, оздоровчі технології.

Здоров'я людини в усі часи була і залишається найактуальнішою темою в житті і розвитку людини.

Здоров'я - це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя.

Турбота про збереження здоров'я учнів – найважливіший обов'язок школи, окремого вчителя, педагогічного колективу і самої дитини.

Дитина повинна усвідомлювати. Що бути здоровим – її обов'язок перед самою собою, близькими, суспільством. Людина, яка не вмє дбати про своє здоров'я, психологічно ущербна і не адаптована в реальному житті. Школярам, які мають проблеми зі здоров'ям, важче вчитися. І в першу чергу педагог повинен допомогти їм впоратися з цими труднощами.

Для вирішення проблеми саморозвитку стресостійкості виникла необхідність у створенні системи педагогічних методів і прийомів навчання дітей способом саморозвитку стресостійкості на уроках і організації уроків з використанням оздоровчих технологій. Визначено принципи оздоровчого уроку, спрямованого на зміцнення фізіологічної та психологічної стресостійкості.

Основи здорового способу життя закладаються в дитинстві. Діти, значну частину дня, проводять у школі тому збереження, зміцнення їх фізичного та психічного здоров'я – справа не тільки сім'ї, але і педагогів. Саме в цьому віці можна сформувати позитивні принципи усвідомленого ставлення до здоров'я, створити таке середовище, яке буде сприятливо впливати на зміцнення і розвиток школярів. Необхідно також пам'ятати, що для молодшого школяра перший учитель, великий авторитет і зразок для наслідування, а отже, формування культури здоров'я учнів багато в чому залежить від поведінки і культури самого вчителя.

Наукові роботи останніх років Г. Бутенко, М. Верховська [2], Г. Зайцева, Є. Копосова, Т. Овчинникової, Н. Смірнова, А. Швецова і ін., присвячені теоретичному обґрунтуванню та впровадженню в освітньо-виховний процес закладів освіти оздоровчих технологій. Поняття «оздоровчі технології» об'єднує в собі всі напрямки діяльності закладу щодо формування, збереження і зміцнення здоров'я дітей.

Е. Смирнова дає наступне визначення оздоровчих технологій: це комплексна, побудована на єдиній методологічній основі, система організаційних і психолого-педагогічних прийомів, методів, технологій, спрямованих на охорону і зміцнення здоров'я учнів, формування у них культури здоров'я, а також на турботу про здоров'я педагогів» [3, с.105].

Оздоровчі технології – цілісна система виховно-оздоровчих, корекційних і профілактичних заходів які здійснюються в процесі взаємодії дитини і педагога, дитини та батьків, дитини і лікаря.

В. Сонькіна стверджує, що оздоровчі технології включають в себе:

- ✓ умови навчання і виховання дитини в закладі дошкільної освіти;
- ✓ раціональна організація виховно-освітнього процесу з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей дітей;
- ✓ відповідність навантаження віковим можливостям дитини;

✓ достатній, максимально раціональний руховий режим [1].

Таким чином, виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що оздоровчі технології в закладі освіти – це технології, які спрямовані на вирішення однієї з головних завдань сучасної освіти – завдання збереження, зміцнення, підтримки і збагачення здоров'я всіх суб'єктів педагогічного процесу в закладі. Оздоровчі технології – це цілий комплекс інструментів методів, форм, засобів з охорони і стимулювання здоров'я дітей.

Розглянемо коли саме можна використати оздоровчі технології під час організації шкільного життя молодших школярів. Багато в чому на психологічний стан молодшого школяра, а отже, і на його здоров'я в цілому, впливає правильна організація уроку. Дуже важливо, щоб учні відчували позитивні емоції на уроці, з цікавістю засвоювали новий матеріал, мали можливість і бажання реалізувати свій творчий хист у різних видах освітньої діяльності. Учитель повинен створювати в класі комфортну психологічну обстановку, намагатися бути доброзичливим, поблажливим, мати почуття гумору. Вдала добрий жарт, посмішка, прислів'я, сказана в потрібний момент, дає можливість посміятися, відпочити або зняти напругу.

На уроці повинні чергуватися види діяльності. Письмові завдання повинні чергуватися з усними, частіше застосовуватися інформаційно-комп'ютерні технології.

Важливою складовою оздоровчих технологій є рефлексія, фізкультхвилинка, особливу увагу під час фізкультхвилинки слід приділити гімнастики для очей (обертання очима, переміщення погляду з далекого предмета на ближній, напруга і розслаблення очей і т. д.). Час проведення фізкультхвилинки визначається самим учителем при прояві перших ознак втоми. Такими ознаками є зниження працездатності, втрата інтересу до матеріалу на уроці, ослаблення уваги, порушення почерку. Для збереження гарної постави і правильної роботи внутрішніх органів обов'язкові зміни поз, чергування сидіння з вільним витягуванням ніг, нескладні рухи для рук, голови, вони можуть супроводжуватися музикою і віршами. Таким чином, основна робота лягає на плечі вчителя, на його професійну підготовку, педагогічний досвід, на можливість створення такої психоемоційної обстановки при якій кожному учневі перебувати в класі комфортно. Відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог вчителя, створюють здорові, сприятливі емоційно-психологічні умови навчання на уроці і в школі.

Велике значення має і те, яким чином буде завершений урок, чи вчасно учні вийдуть на перерву, не можна допускати, щоб учні затримувалися в класі після дзвінка. Після того, як всі учні покинули приміщення класу, в класі відкриваються вікна для провітрювання. Оздоровче значення в режимі дня учнів має рухлива зміна. Під час змін діти, також знаходяться під контролем вчителя, грають в рухливі ігри, ігри за інтересами, рольові ігри.

Гра – хороший відпочинок між уроками, вона знижує відчуття втоми, тонізує нервову систему, поліпшує емоційний стан, підвищує працездатність. Ігри повинні відповідати віку, містити різноманітні рухи (з м'ячем, ходьбою, з бігом зі стрибками). Відпочинок на перерві повинен бути довільним – дитина сам вибирає гру у відповідності зі своїми інтересами, однак учитель ненав'язливо повинен контролювати цей процес з метою уникнення конфліктних ситуацій.

Позанавчальна діяльність, також, дає можливість використовувати оздоровчі технології в різних формах роботи. В першу чергу, це спортивні свята, які проводяться як класні, так і загальношкільні, з активною участю батьків, наприклад: «Мама, тато, я – спортивна сім'я» «Веселі старты», «Гей, хлопці та дівчата», спортивні естафети. Всі заходи допомагають виявити кращих спортсменів для подальшої участі в змаганнях різного рівня. Допомагає пробудити в дітях бажання займатися спортом. Важливу роль в рамках позанавчальної діяльності грають проекти: «Режим дня», «Здорова їжа», «Шкідливі звички», «Я здоровим бути хочу» і інші вони формують установку і прищеплюють їм навички на безпечний, здоровий спосіб життя.

Відзначимо, що факторами оздоровлення дітей в освітньому процесі можна вважати:

- комфортне перебування дітей в закладі освіти;
- особистісно-орієнтований підхід до школярів;
- компетентність батьків у питаннях використання оздоровчих технологій.

Таким чином, ми виділяємо наступні напрямки оздоровчих технологій, які необхідно реалізовувати в процесі роботи з дітьми молодшого шкільного віку: оздоровчі технології, які сприяють запобіганню стану втоми у дітей, гіподинамії та ін.; технології, спрямовані на безпосередню роботу педагога з дітьми (психолого-педагогічна діяльність); технології, що включають в себе роботу по формуванню валеологічної культури у дітей старшого дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєва Т.С. Використання здоров'язберігаючих технологій, як системний підхід навчання, виховання і розвитку молодшого школяра / Т.С. Васильєва // Молодий вчений. - 2016. - № 8.4 (112.4). - С. 3-5.
2. Верховська М.В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності: автореф. дис. к. пед. наук: 13.00.04 / М.В. Верховська; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2015. – 20 с.
3. Смирнова Е.О. Детская психология : учебник/ Е.О. Смирнова. – М. : КНОРУС. - 2013. – 280 с.
4. Современные технологии сохранения и укрепления здоровья детей: Учеб. пособие / Подобщ. ред. Н.В. Сократова. – М. : ТЦ Сфера, 2005. – 224 с.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Кліщ В, магістрантка I-ого року навчання
Довгий О.Я., кандидат фізико-математичних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

У наш час людство переживає надзвичайно критичний період своєї історії — період небаченого досі загрозливого для існування цивілізації зростання низки негативних факторів: деградації природи, зростання забруднення екології, деградації людської моралі. Для ефективного вирішення сучасних екологічних проблем необхідно мати фактичний і науковий матеріал геохімічного, геофізичного, біохімічного, фізичного, хімічного, екологічного та іншого характеру. Сучасна наука про довкілля використовує найновітніші методи та апаратуру для цих наук — і природничих і соціальних. Але екологічна криза нівечить природу нашої країни. Вирішення екологічного лиха є одним з найголовніших практичних завдань для нашого суспільства. Від забруднення природне оточення страждає і хворіє: погіршуються умови життя рослин, тварин і самої людини. Щоб вижити людині потрібно зберегти природу Землі.

Мета еколого-виховної роботи – виховання екологічно освіченого громадянина не тільки для своєї країни, а й відповідального за наш спільний дім – планету Земля.

«Думки про те, що ми діти природи, повинні бути дбайливими і вдячними, особливо виразна і хвилююча тоді, коли діти бачать плоди землі, замислюються, як треба оберігати джерело, з якого ми п'ємо» - писав В.О.Сухомлинський.

Екологічна культура молодшого школяра охоплює:

- знання про взаємозв'язки в природі та усвідомлення людини як її частини;
- розуміння необхідності берегти навколишнє середовище;
- уміння і навички позитивного впливу на природу
- розуміння естетичної цінності природи;
- негативне ставлення до дій, що завдають шкоди природному середовищу.

Наукові й моральні ідеї бережливого ставлення до природи закладаються і формуються у процесі навчання на уроках, а їх подальший розвиток, розширення і поглиблення удосконалюється в позаурочній роботі. Сьогодні людство вступає в епоху нових взаємовідносин з природою.

На уроках математики природоохоронну роботу слід проводити безперервно на всіх рівнях організації навчально-виховного процесу, а добираючи екологічний матеріал враховувати:

- матеріал має бути достовірним і науковим;
- його слід привести у відповідність з навчальними програмами;
- він має відповідати рівню загального розвитку, інтересам та віку дітей;
- у ньому має бути закладена трудова участь дітей у збереженні краю.

Під час уроків математики у початкових класах можна використовувати задачі з конкретним інформаційним екологічним змістом.

При формуванні особистості майбутнього громадянина особливу увагу потрібно приділяти екологічній обізнаності. Для цього основними є завдання освітні, виховні та розвиваючі. Освітні передбачають формування системи знань про взаємозв'язки у природі, про екологічні проблеми сучасності шляхи їх подолання, виховні формування мотивів потреб та звичок екологічної поведінки і діяльності, здорового способу життя. Вирішення

завдань освітніх та виховних сприяє розвитку системи актуальних і практичних вмінь з вивчення, оцінки стану та покращення навколишнього світу своєї місцевості, учень прагне до активної діяльності з охорони природи.

Формування екологічної культури надає можливість дітям самостійно аналізувати екологічні ситуації, уявити природу як унікальну цінність, почувати себе відповідальним за її стан.

У роботі потрібно використовувати естетичні, етичні та емоційні освітні методи, прямі контакти з природним матеріалом, самою природою. На мою думку, виховання екологічної культури має бути активним, цікавим, раціональним, максимально наближеним до життя, а у навчальному матеріалі не повинно бути перенасиченості технічною інформацією, яку діти не спроможні належним чином сприйняти.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО ПРОГРАМНОГО КОМПЛЕКСУ MOZABOOK У ПРОВЕДЕНІ УРОКІВ З «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Клямар А. О.

*студентка 3-го курсу факультету педагогіки та психології,
Васютина Т.М., кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
м. Київ*

Анотація: у тезах описано актуальність та цінність урізноманітнення освітнього процесу за допомогою програмного комплексу MozaBook. Охарактеризовано його змістове наповнення, до яких входять: велика кількість тематичних фото, відео, аудіо, 3D – сцен, серед ігор та інструментів, що сприяють зацікавленню учнів та здійсненню зв'язку навчального матеріалу з життям («Жива природа», «Інтерактивні карти», «Мікроскоп», «Країни», «Настільні ігри», «Опитувальник», «Таблиця оцінювання», «Тести» та інші). Окреслено переваги використання можливостей його контенту для проведення уроків з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-му класі на прикладі теми «Як утворюється блискавка. Правила поведінки під час грози».

Ключові слова: інтерактивне навчання, MozaBook, розвиток пізнавального інтересу.

Ми живемо в епоху глобальної революції інноваційних технологій, це все суттєво змінює людину, її спосіб життя та бачення майбутнього, тому сучасний світ потребує великих змін та вдосконалень уже існуючих методик навчання у системі освіти.

Сучасне покоління дітей Альфа вже не уявляє свого життя без Інтернету та гаджетів. На перший погляд це є великою проблемою для організації навчання, адже дітей неможливо розлучити зі своїми девайсами, але сучасний вчитель повинен цей мінус перетворити на плюс. Одним із варіантів вирішення цієї задачі є програмне забезпечення угорської компанії Mozaik Education, які впродовж багатьох років розробляють ПЗ, інтерактивні 3D, відео - та аудіо-вміст, освітні програми для задоволення потреб освіти. Наразі, єдиний офіційний партнер компанії Mozaik в Україні є компанія EdPro, яка займається перекладом контенту Mozaik Education українською мовою, та адаптує контент угорського виробництва для сучасної української школи. [2, 3, 4, 5].

MozaBook - це інтерактивна презентаційна програма, що допомагає легко створювати та проводити незвичайні уроки, урізноманітнює інструментарій шкільних уроків за рахунок численних ілюстративних, анімаційних і творчих презентаційних можливостей. [2]. Видовищні інтерактивні елементи та вбудовані додатки, призначені для розвитку наскрізних вмінь та навичок; проведення дослідів та ілюстрування, пробуджують зацікавленість учнів і допомагають в більш легкому, а головне, цікавому засвоєнні навчального матеріалу. Контент програми дуже якісний, науковий, різноманітний та різноплановий. Перевага програми – можливість її використовувати для створення та організації уроків вчителями різних класів та предметів, ця програма також дозволяє здійснювати інтерактивне навчання у ЗДО та ЗВО [1].

Для урізноманітнення уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ» MozaBook пропонує широкий спектр різнопланового контенту, серед них велика кількість тематичних фото, відео, аудіо, 3D – сцен, серед ігор та інструментів, що сприяють зацікавленню учнів та здійсненню зв'язку навчального матеріалу з життям – «Жива природа», «Земна куля», «Інтерактивні карти», «Мікроскоп», «Країни», «Мінерали», «Настільні ігри»,

«Опитувальник», «Сонячна система», «Таблиця оцінювання», «Тести», «3D-меню», «3D-фото», «NASA-фото» та інші. Варіація контенту залежить лише від вчителя та його фантазії. Ще однією перевагою програми є вбудований браузер, який дозволяє швидко здійснювати пошук необхідної інформації в Медіатеці. Використання різноманітних елементів змісту та функцій «Класна робота» і «Домашня робота» дозволяють організувати різні форми навчальної діяльності, сприяти формуванню навичок самостійності учнів. [2, 3, 4].

Розглянемо приклад застосування програми MozaBook на уроці «Я досліджую світ» для 3-го класу на тему «Як утворюється блискавка. Правила поведінки під час грози» (за підручником «Я досліджую світ» (авт. Воронцова Т. В.)).

На етапі перевірки виконання учнями домашнього завдання, проводиться підготовча бесіда, під час якої учні пригадують, що вони вивчали на минулих уроках, а для закріплення цих знань кожним учнем виконується тест «Шукачі відповідей» у MozaBook. Через програму вчитель надсилає цей тест для класної роботи і через зазначений час отримати результати та відповіді дітей на них.

Використовуючи логічний методичний прийом постановки проблеми під час сприймання й усвідомлення нового матеріалу, спершу учням ставиться проблемне запитання «- Як ви гадаєте, чи пов'язаний кругообіг води з виникненням різних природних явищ, чи впливає він на формування погоди?». Учні висловлюють свої думки, а щоб у них не залишилося сумнівів, переглядають 3D - сцену «Кругообіг води в природі (середній рівень)». Після перегляду 3D – сцени вчитель розповідає про грозу, блискавку. Для здійснення термінологічної роботи учням пропонується завдання «Три фото – одне слово». (На кожному із фото зображене одне із значень слова «блискавка»).

Наступний етап уроку - пояснювальна бесіда за змістом відео «Що таке гроза?», учням переглядають відео, та відповідають на запитання заздалегідь вивішені на дошці по темі відео.

На етапі осмислення, узагальнення та систематизації знань учні виконують практичне завдання у MozaBook, де потрібно заповнити пропуски необхідними словами з переліку запропонованих, щоб дізнатись цікавий факт-винагороду про існування блискавки на інших планетах. Вчитель надсилає це завдання для класної роботи, кожен учень індивідуально виконує його на своєму пристрої та відправляє учителю на перевірку.

Під час проведення дослідів з використанням інструктивних карток, результати дослідів учні заносять до таблиці у MozaBook. Вчитель може наочно демонструвати досліди за допомоги відео ресурсів програми, адже в програмі вже вбудований браузер, тому вчитель може одразу показати відео досліду без попереднього його завантаження.

Для засвоєння правил безпечної поведінки під час грози, учні грають командами у футбол «Правда чи брехня» у програмі. Правила дуже прості, щоб зробити пас своєму члену команди, необхідно відповісти чи правильно рекомендують поводитись під час грози. Якщо команда відповідає на всі запитання правильно, то може забити гол супернику, якщо ні, то право зробити пас переходить іншій команді, на кожне завдання є обмеження в часі.

Після гри у футбол учні моделюють правила поведінки під час грози. Проводиться ситуативна дидактична гра «Блискавка». Дидактична мета – повторити знання з теми «Правила поведінки під час грози». Підготовка до гри. Клас ділиться на 3 команди і кожна команда отримує ситуацію для інсценування. (Група 1 - правила поведінки під час грози на відкритій місцевості; група 2 - правила поведінки під час грози якщо ти в приміщенні; група 3 - правила поведінки під час грозив лісі.). Ігрова дія. Учасники команди повинні відтворити правила поведінки під час грози в отриманих ситуаціях. Правила гри. Учні мають декілька хвилин для обговорення дій безпечного поводження під час грози у відповідній ситуації, після чого всі учасники демонструють свої дії, та по-черзі їх коментують (або це робить обраний командир команди). Виграє та команда, яка пояснить та продемонструє правила безпечної поведінки під час грози найбільш змістовно, чітко і без помилково. Для контролю часу вчитель використовує інструмент Секундомір у MozaBook, а для оцінювання груп – Таблицю оцінювання MozaBook.

Для організації домашньої роботи вчитель за допомоги ресурсів MozaWeb вчитель попередньо створює класи та відправляє завдання учням. Кожен учень отримає лист з описом домашньої роботи на свою пошту, та через додаток MozaBook встановлений на своєму девайсі відправляє його вчителю на перевірку. Вчитель може з легкістю контролювати виконання учнями завдань та оцінювати їх. [3, 4, 5, 6].

Отже, програмний комплект MozaBook – один із альтернативних способів організації якісного освітнього процесу у класах НУШ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васютіна Т.М. Дидактичні можливості інтерактивного програмного комплексу MozaBook у підготовці майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи: матеріали V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (10 квітня 2020 р. м. Тернопіль). Тернопіль: Вектор, 2020.
2. UA Електронне Навчання Mozaik [Електронний ресурс]: - режим доступу: <https://ua.mozaweb.com/index.php> (18.10.2020)
3. MozaikEducation. mozaBook перші кроки: Довідник. - MozaLearntutorials./ImosoftKft.MS-9851-GStarted-UK - Видання 1, 2017 - 60 с.
4. Вебінар«Робота з mozaBook та mozaWeb!» [Електронний ресурс]: - режим доступу:<https://edpro.ua/webinars> (18.10.2020)
5. Блог команди EdPro [Електронний ресурс]: - режим доступу: <https://edpro.ua/blog>(18.10.2020)
6. Портал превентивної освіти. Урок 3. Як утворюється блискавка. План-конспект уроку (Клямар А.О., Васютіна Т.М.) [Електронний ресурс]: - режим доступу: http://autta.org.ua/files/files/%D0%9A%D0%BB%D1%8F%D0%BC%D0%B0%D1%80%20%D0%90_%D0%9E_%20%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD-%D0%BA%D0%BE%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%20%D0%AF%D0%BA%20%D1%83%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%8E%D1%94%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F%20%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0%203%20%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81.pdf

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ДОШОК НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Компанієць П. Р.

III курс, філологічний факультет

Гергуль С.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики викладання іноземних мов

*Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів*

Анотація: У тезах розглянуто питання необхідності використання інтерактивних дошок на уроках англійської мови учнями початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів. Формування навичок комунікації учня і вчителя, а також успішність вивчення іноземної мови дітьми під впливом сучасних технологій .

Ключові слова: інтерактивна дошка, початкова школа, вчитель, англійська мова

Актуальність даної теми зумовлена розвитком сучасних технологій, а також їх поступовим введенням у навчальний процес, що наразі є необхідною мірою для підвищення рівня технологічної обізнаності учнів і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів. На сьогоднішній день, Нова Українська Школа (НУШ) активно впроваджує не тільки використання специфічних меблів і Lego, але й використання у навчальному процесі інтерактивні дошки SmartBoard, що значно полегшує роботу на уроці у молодших класах. Вивченням даної проблеми займалися такі вчені як Дмитрук О. П., Исакова М.А., Костікова І. І. та Петриченко Н.А. та ін.

Давайте розглянемо чому інтерактивні дошки є необхідним технічним засобом для проведення сучасного уроку англійської мови у молодших класах.

Вже зараз ми стикаємося з гіперактивністю дітей молодшого шкільного віку. Цим учням потрібна не тільки картинка, а й певний екшен на уроці. Саме за допомогою використання smart дошки, урок англійської можна зробити активним, змістовним і цікавим, при цьому залучаючи лише найновіші матеріали. При використанні відеороликів, презентацій та анімацій учні початкової школи здатні засвоїти за урок до 20% потрібної їм інформації, а використовуючи аудіо-інформацію – до 30%. Поєднуючи всі ці можливості інтерактивної дошки, школярі засвоюють на уроках іноземної мови до 70-80% поданої інформації.

Можливі варіанти організації роботи:

- добірка автентичних матеріалів для читання на уроці з теми, що вивчається. Особливо цінним тут може стати Інтернет тоді, коли необхідно організувати роботу з формування навичок читання;

- відбір і адаптація в навчальних цілях різних аудіоматеріалів.
- проведення в групах обговорення, дискусії з тієї чи іншої проблемної інформації, отриманої з ресурсів мережі Інтернет, а потім організація загальної дискусії всього класу.

Оскільки у дітей добре розвинена мимовільна увага, то навчальний матеріал, запропонований в яскравому, цікавому та доступному для дитини вигляді, викликає інтерес. Саме тому використання комп'ютерних технологій є більш доцільним, оскільки подається інформація в новій формі, що не тільки прискорює процес запам'ятовування, але й робить його довготривалим і осмисленим.

Під час роботи з інтерактивною дошкою у дітей задіяні різні види пам'яті – слухова, зорова, асоціативна; удосконалюються навички письма, зорово-просторові відношення, активізуються процеси уваги – розподіл, концентрація, переключення. На практиці це сприяє розширенню звичного, вдосконалюючи процес навчання і піднесення його на новий рівень.

Використовуючи інтерактивну дошку для навчання дітей молодшого шкільного віку поданий матеріал стає більш захоплюючим та привабливим.

Висновок:

Інтерактивна дошка дозволяє організувати взаємодію всіх учасників освітнього процесу, формує можливість інформаційного обміну між ними, переводить учня зі стану пасивного слухача у стан активного учасника процесу пізнання навчання. Інтерактивна дошка дозволяє інтегрувати цифрові освітні ресурси різних типів, містить широкий спектр візуальних засобів, має інструментарій для використання системи голосування і тестування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитрук О. П. Використання smart-дошки на уроках англійської мови в початковій школі [Електронний ресурс] / О.П. Дмитрук. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua/> Дмитрук О. П. Використання smart-дошки на уроках англійської мови в початковій школі.
2. Исакова М.А. Использование интерактивной доски на уроках иностранного языка [Электронный ресурс] / М.А. Исакова. – Режим доступу: <http://moubsosh.narod.ru/doc/useofsmart-board.doc>
3. Костікова І. І. Нові технології навчання, збірник наукових праць, випуск 91, 2018. 211 с.

ІГРОВІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Костіна І. Ю.

IV курс факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Стрілецька Н.М., кандидат педагогічних наук, доцент

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів*

Анотація. У статті схарактеризовано сутність поняття «гра», висвітлено особливості дидактичних ігор: структура, класифікація ігор, їх переваги і обмеження відносно інших методів навчання, емоційний вплив на учня та характер взаємодії між учасниками гри. Розкрито вплив ігрових технологій на ефективність освітнього процесу. Запропоновані приклади ігор, які доцільно використовувати на уроках інформатики в початкових класах, а саме ігри: на основі Лего-технологій («Відтвори алгоритм»), групової взаємодії («Спільна справа»), на розвиток логіки («Викресли зайве»), пам'яті («Кросворд Скретч»), критичного мислення («Казка-вигадка чи правда?»). Авторами дібрані методичні вказівки щодо проведення указаних ігор.

Ключові слова: інноваційні методи навчання, ігрові технології, початкова школа, освітній процес, ІКТ компетентність.

У педагогіці «гра» трактується як вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, в якому складається й удосконалюється самоврядування поведінкою [4]. У педагогічній психології поняття «гра» розглядається

як конкретний прояв індивідуальної і колективної ігрової діяльності дитини, яка має конкретно історичний, багатовидовий, креативний та багатофункціональний характер [2].

Найбільш характерними особливостями для педагогічних ігор є такі: імпровізоване виконання ролей; умовність ситуацій, в яких проходить гра; соціальний характер гри; наявність рольових очікувань (еспектацій); стимулювання колективно-особистісного і професійно-педагогічного спілкування; прив'язка модельованих в грі подій до певних моментів часу; наявність розгалуженої системи індивідуального і групового оцінювання діяльності учасників гри тощо[3].

Структура гри як діяльності охоплює: цілепокладання (уміння поставити мету, завдання), планування (здатність передбачити розвиток подій, процесів, операцій), реалізацію цілей (уміння реалізувати ігровий задум), аналіз отриманих результатів (здатність проаналізувати набутий ігровий досвід). Мотивація ігрової діяльності забезпечується добровільністю участі у грі, можливістю вибору її елементами змагання, що сприяє задоволенню потреб у самоствердженні та самореалізації учнів як суб'єктів учіння.

Ігрові технології підвищують ефективність освітнього процесу, зменшують час на вивчення навчального матеріалу, перетворюють процес навчання в творче і захоплююче заняття [1]. Їх відрізняють від інших педагогічних технологій тим, що гра:

- звична і улюблена форма діяльності для людини будь-якого віку;
- викликає в учнів високе емоційне і фізичне напруження, в грі значно легше долаються труднощі, перешкоди, психологічні бар'єри;
- сприяє використанню різних способів мотивації: мотиви розуміння, моральні мотиви, пізнавальні мотиви;
- вимагає і викликає в учасників ініціативу, наполегливість, творчий підхід, уявлення, спрямованість;
- дозволяє вирішувати питання передачі знань, навичок, умінь;
- сприяє практичному застосуванню умінь і навичок, отриманих під час уроку;
- сприяє засвоєнню учнями навчального матеріалу, розширенню їх кругозору через використання ігор;

- переважно колективна, групова форма діяльності, в основі якої лежить змагальний аспект, розвиває в учнів комунікативні якості, вміння працювати в парах і командах.

Проте існують і обмеження для використання ігрових технологій [6]:

1) не варто організовувати навчальну гру, якщо учні недостатньо знають тему; 2) недоцільно впроваджувати ігри на контрольних уроках, якщо вони не використовувалися в ході навчання; 3) не слід застосовувати ігри з тих програмних тем, де вони не можуть дати позитивного результату.

Класифікуються дидактичні ігри за наступними критеріями:

1. Видом діяльності: фізичні (рухові), інтелектуальні (розумові), трудові, соціальні, психологічні.

2. Характером педагогічного процесу: навчальні, тренувальні, контролюючі, узагальнюючі; пізнавальні, виховні, розвиваючі; репродуктивні, продуктивні, творчі; комунікативні, діагностичні, профорієнтаційні, психотехнічні та інші.

3. За характером ігрової методики: предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, ігри-драматизації.

5. За ігровим середовищем: ігри з предметами і без них, настільні, кімнатні, вуличні, на місцевості, комп'ютерні, з ТСО, з різними засобами пересування.

Суть ігрових методів у тому, що навчання відбувається завдяки взаємодії тих, хто навчається і керує цим процесом. Це співнавчання, суб'єктами якого є вчитель і учень. Учитель виступає лише як керівник розумової діяльності учнів, спрямовує її, допомагає, використовуючи певні факти, дійти самостійно висновків.

Розглянемо приклади ігрових технологій на уроках інформатики:

1. Гра «Відтвори алгоритм» Тема. «Знаходження та виправлення помилок у алгоритмах». (3 клас) Вид гри : настільна (6 цеглинок Лего).

Опис гри «Відтвори алгоритм»: (10 хв, кількість – поодиноці, попарно, в малих групах) Всі учні класу мають на столі 6 цеглинок Лего з наклейками «Дочекатися зеленого сигналу світлофора», «Початок», «Перейти вулицю», «Кінець», «Перейти до переходу», «Зупинитись»)

Завдання (див. Рисунок 1):

1. Скласти цеглинки в правильній послідовності, тим самим відтворити порядок виконання алгоритму.

2. Перевірити правильність виконання алгоритму у партнера по парі чи групі (відтворити алгоритм, дати вказівки на зміну послідовності, якщо вона порушує правильність розв'язання завдання переходу вулиці).

3. виправити власний алгоритм за вказівками сусіда.

4. Зробити висновок. Які можуть бути наслідки, якщо порушити послідовність даного алгоритму?

2. Гра «Спільна справа». Тема. "Отримую інформацію за допомогою органів чуття". (2 клас)

Опис гри. Учні об'єднуються в трійки. Вводяться обмеження: перший партнер нічого не бачить, другий партнер – не чує, а третій партнер – не говорить. Необхідно домовитись про здійснення спільної справи, наприклад про малювання ялинки.

Завдання. Обговорити, як здійснюється обмін інформацією у разі неможливості використання єдиного способу передачі.

3. Тема. «Зайвий термін». Урок узагальнення з теми «Комп'ютерні пристрої для здійснення дій з інформацією». (3 клас)

Опис гри. клас об'єднується в 3-4 групи, видається аркуш з термінами. У кожній з приведених груп є один термін - «зайвий». Учні необхідно викреслити цей термін та пояснити своє рішення.

Завдання: 1) Сканер, регістр, клавіатура, джойстик, миша; 2) «Пробіл», «Паскаль», «Esc», «Enter», «Backspace»; 3) Крапка, «Shift», кома, двокрапка, дефіс; 4) CD-R, DVD-R, BD-R, CD-RW; 5) WINDOWS, MS-DOS, UNIX, LINUX, MS WORD; 6) Лазерний, оптичний, матричний, струминний; 7) Еліпс, Пензлик, Прямокутник, Олівець, Зірка; 8) Мої документи, Мій комп'ютер, Мій ноутбук, Кошик, Мережне оточення; 9) Інформація, Інформатика, Інформаційна система, Принтер, Інформаційна культура; 10) Калькулятор, Photo Shop, Блокнот, Word Pad, Paint.

Гра "Кросворд" Тема "Середовища програмування Скретч. Етапи створення програми"

Опис гри : (5 хв, поодиночі, попарно, у групі або фронтально. Може проводитись під час актуалізації опорних знань, закріплення нового матеріалу).

Завдання (див Рисунок 2)

1. Як називається місце, на якому відбувається виконання створених проєктів?
2. Як називається послідовність команд, які має виконати конкретний виконавець?
3. Як звуть головного виконавця? 4. Як називається створені у середовищі Скретч алгоритм (алгоритми) ? 5. Як називають виконавця у середовищі Скретч? 6. Що може робити виконавець з книгою у середовищі Скретч?

Гра "Казка-вигадка, чи правда?" Тема "Графічний редактор" (2 клас)

Опис гри : (попарно, у групі, фронтально, 5-7 хв.)

Завдання (див. Рисунок 3). Вказати, що в казці є вигадкою, а що дійсністю? На які питання інформатики можна знайти відповіді у казці? Сформулюйте ці запитання.

Фрагмент казки "Контрал-це і Контрал-ве" [5, с.14-15]

"...Від найбільших риб у світі – китових акул прийшов наказ до одних з найменших риб у світі – карликових бичків. У наказі йшлося про те, що карликовим бичкам треба негайно збільшити своє населення, бо вони знаходяться під загрозою зникнення..."

Через деякий час Міністром збільшення населення вимираючих видів риб призначили Карлюшку. Він тоді уже був досвідченим, і розумів, що коли промовляєш «контролюю це», треба дивитися на те, хочеш збільшити, тобто нібито копіюєш, а коли

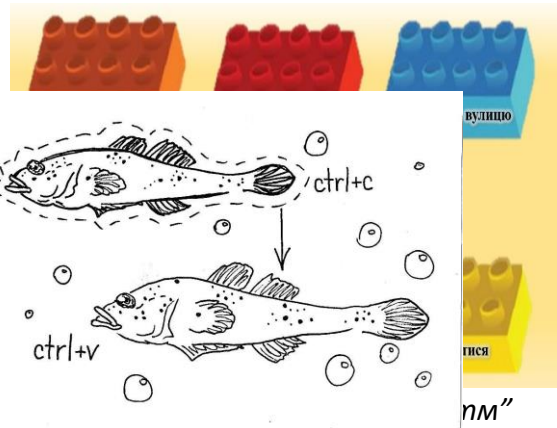

Рисунок 3: Ctrl+C Ctrl+V

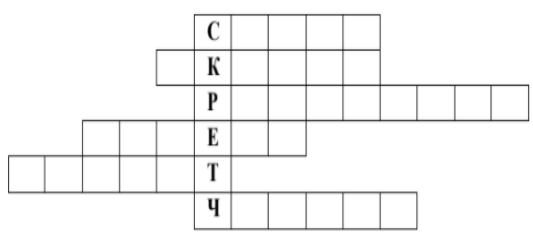

Рисунок 2: Кросворд "Скретч"

промовляєш «контролюю все» - треба дивитися туди, куди хочеш нібито вставити скопійоване”.

Висновок. Отже, дидактична гра на уроці – це не самоціль, а засіб навчання і виховання. Гра належить до традиційних і визнаних методів навчання і виховання школярів. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховні функції діють у тісному взаємозв'язку. Гра як метод навчання організовує, розвиває учнів, розширює їхні пізнавальні можливості, виховує особистість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения . М: Просвещение, 1995. 336 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і гол.ред. Бусел В.Т. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Види ігор. Вчитель вчителю, батькам, учням. Збірник статей. URL: http://www.teacher.at.ua/publ/vidi_igor/38-1-0-01130 (Дата звернення : 18.10.2020)
4. Гурин Ю.В. Урок плюс Игра: Современные игровые технологии для школьников. М.: Сфера, Спб. Речь. 2010. 157с.
5. Гренюк М. А.Захоплююча інформатика: навчальний посібник для другого класу. Чернігів, 2017. 28 с.
6. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. пос. К.: Академвидав, 2004. 450 с.

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Лукашук І.В.

студентка 4 курсу ННІ педагогіки,

Коновальчук І.М., кандидат педагогічних наук

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Анотація. У статті проаналізовано поняття «пізнавальний інтерес» та «інформаційно-комунікаційні технології». Здійснено теоретичний аналіз досліджень, у яких обґрунтовано сутність понять «пізнавальний інтерес» та «інформаційно-комунікаційні технології». Визначено переваги інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні пізнавальних інтересів учнів початкової школи.

Ключові слова: пізнавальний інтерес, інформаційно-комунікаційні технології.

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що здобувач початкової освіти має володіти інформаційно-комунікаційною компетентністю, що передбачає опанування основами цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні та інших життєвих ситуаціях [2].

Інформаційні технології стали невід'ємною частиною нашого життя, вони значною мірою визначають економічний і суспільний розвиток людства. Сучасні технології забезпечують рівний доступ до знань та інформації, дають змогу долати бар'єри часу і відстані, спілкуватися з друзями, рідними та колегами незалежно від місця знаходження, збагачують досвід та збільшують можливості.

Бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій протягом останніх років залишив відбиток на розвитку особистості сучасної дитини. Потужний потік нової інформації, реклами, застосування телевізійних технологій, поширення комп'ютерних ігор, електронних іграшок суттєво впливає на виховання та сприймання дитиною оточуючого світу. В Концепції Національної програми інформатизації зазначено, що інформатизація освіти – один з головних напрямків процесу інформатизації суспільства. Вона сприятиме організації систематичного контролю знань, можливості врахування психофізичних особливостей кожної дитини, розвитку інформаційної культури, підвищенню якості навчання, удосконаленню управління освітою. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій – це основний напрямок розвитку країни на шляху та побудови інформаційного суспільства [5].

Теоретичні аспекти проблеми розвитку пізнавального інтересу учнів висвітлено у працях Л. Аристової, Н. Бібік, Л. Божович, Н. Морозова, П. Підкасистого, О. Савченко, І. Харламова, Г. Шукіної та ін.

Сьогодні помітно зросла кількість досліджень, предметом яких стало використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Проблему впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес досліджували провідні науковці: В. Биков, М. Кірик, О. Колосова, І. Коновальчук, М. Ковальчук, О. Міщенко, О. Петрик, Г. Селевко, С. Сисоєва, В. Трайнев, Ю. Триус та ін.

С. Гончаренко визначає пізнавальний інтерес як активне мотивоване емоційне ставлення суб'єкта до предмета пізнання, яке має систематично враховуватись і розвиватись у процесі навчання, оскільки безпосередньо впливає на формування і розвиток особистісної спрямованості дитини [1], Г. Шукіна як глибоко особистісне утворення, яке не зводиться до окремих властивостей і проявів. Його психологічну природу складає цілісний комплекс життєво важливих для особистості процесів [9], Н. Морозова як прагнення до знань і до самостійної творчої роботи, яке поєднується з радістю пізнання і прагненням людини якомога більше дізнатися нового, зрозуміти, з'ясувати, засвоїти [7].

Визначаємо пізнавальний інтерес як особистісне утворення, яке характеризується прагненням до знань, до самостійної творчої роботи і що впливає на формування та розвиток особистісної спрямованості дитини.

Розвиток та широке використання інформаційно-комунікаційних технологій в усіх сферах життя людини не залишили без змін сучасну систему освіти. Доступними стали універсальні програми й засоби інформаційно-комунікаційних технологій: текстові процесори, електронні таблиці, програми підготовки презентацій, системи управління базами даних, органайзери, графічні пакети та н.. Через глобальну телекомунікаційну мережу Інтернет можливий швидкий доступ до світових інформаційних ресурсів (електронних бібліотек, баз даних, сховищ файлів та н..).

Інформаційно-комунікаційні технології є могутнім засобом, що сприяє формуванню пізнавального інтересу дітей. Широкий спектр можливостей їх застосування сприяють тому, що вчителі можуть використовувати на уроках різноманітні форми роботи такі, як уроки-online, online-екскурсії, круглі столи, обговорення, уроки-виставки тощо, що дає можливість використовувати різні види роботи на уроці і постійно вносити момент новизни, що підвищуватиме пізнавальний інтерес дітей.

У тлумачному словнику інформаційно-комунікаційні технології визначаються як сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збору, обробки, зберігання, поширення, відображення й використання інформації в інтересах її користувачів [6].

М. Жалдак визначає інформаційно-комунікаційні технології як сукупність методів, засобів і прийомів, використовуваних для збирання, систематизації, зберігання, опрацювання, передавання, подання різних повідомлень і даних [3], І. Коновальчук як комплекс засобів і методів одержання, збору, аналітико-синтетичної переробки, зберігання та розповсюдження інформації, яка використовується в управлінні складними об'єктами, до яких відноситься й соціально-педагогічна система [4, с. 125].

Ю. Триус розкриває інформаційно-комунікаційні технології навчання як оригінальні технології (методи, засоби, способи) створення, передавання і збереження навчальних матеріалів, інших інформаційних ресурсів освітнього призначення, а також організації і супроводу навчального процесу (традиційного, електронного, дистанційного, мобільного) за допомогою телекомунікаційного зв'язку та комп'ютерних систем і мереж, що цілеспрямовано, систематично й послідовно впроваджуються в педагогічну практику з метою підвищення якості освіти [8].

Перевага інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі початкової школи полягає у залученні учнів до активної пізнавальної діяльності; підвищенні емоційного сприйняття матеріалу (наочність, кольорове зображення, графіки, анімації); розвитку творчого мислення, шляхом експериментування, пошуку зв'язків між старою і новою інформацією, між елементами знань у межах певної системи, формуванні умінь і навичок самостійної роботи, культури самоорганізації, стимулюванні рефлексії завдяки усвідомленому сприйманню інформації, неодноразовому активному повторенні в різних формах її кодування, розширенню змісту інформації додатковими даними; підвищенні мотивації учнів до оволодіння навчальним предметом.

Аналіз наукових джерел дає змогу визначити існуючі недоліки та проблеми застосування інформаційно-комунікаційних технологій в початковому процесі серед яких:

відсутність комп'ютера в домашньому використанні; брак часу для підготовки уроку з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; недостатня комп'ютерна грамотність педагогів; складність інтегрування в навчальний процес; при недостатній мотивації учнів виникає проблема відволікання їх на гру, музику, перевірку можливостей персонального комп'ютера тощо; перехід від розвивального навчання до наочно-ілюстративного; труднощі в опануванні комп'ютерних програми, вивченні можливостей соціальних мереж та платформ для комунікацій з дітьми, створенні освітнього середовища, котре базується на дистанційних технологіях навчання.

Отже, одним із ефективним засобів формування пізнавального інтересу є інформаційно-комунікаційні технології. Вони дозволяють розширити можливості системи пошуку відповідей на питання, допомагають активізувати та стимулювати мотиваційну сферу дітей, створюють міцні емоційні враження, що сприяють формуванню пізнавального інтересу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
2. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Жалдак М. І. Про деякі методичні аспекти навчання інформатики в школі та педагогічному університеті // Наукові записки Тернопільського національного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2005. – № 6. – С. 17–24.
4. Коновальчук І. І. Інформаційно-комунікаційні технології у сучасних моделях інноваційних освітніх процесів // Інформаційні технології і засоби навчання. – Житомир, 2015. – Том 46, №2. – С. 124–131.
5. Концепція національної програми інформатизації // Голос України. – 1998. – 7 квіт. – С. 10.
6. Крупський Я. В. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій: словник / Я. В. Крупський, В. М. Михалевич; Міністерство освіти і науки України; Вінницький національний технічний університет – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 72 с.
7. Морозова Н. Г. Учителю о познавательном интересе. – М.: Знание, 1979. – 347 с.
8. Триус Ю. В. Інноваційні технології навчання у вищій школі [Електронний ресурс] / Триус Ю. В.; Черкаський державний технологічний університет // Сучасні педагогічні технології в освіті : Х Міжвузівська школа-семинар. – Харків, 2012. – 52 с. – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/kvntkf/tryus-innovacai-iktvnz>.
9. Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. АПН СССР. – М.: Педагогика, 1988. – 203 с.

НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ УЧНІВ

*Максимюк В., магістрантка 2-го курсу
педагогічний факультет*

*Кондур О.С., доктор пед. наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Швидкий розвиток науки, зростання обсягів нової інформації потребують від школи підготовки активних, самостійних людей з розвиненими творчими здібностями. Практичний досвід переконує у недостатній ефективності традиційного уроку для розв'язання названих вище проблем, тому науковці та педагоги-практики беруть за мету створення нових форм і методів навчання.

Одним із можливих варіантів розв'язання проблеми є застосування нестандартних форм проведення уроків.

Як відзначає С. Вінська, нестандартні уроки сприяють формуванню стійкого інтересу до навчання, знімають напругу, допомагають формувати навички навчальної діяльності, емоційно впливають на дітей, завдяки чому в них формуються міцні, глибокі знання. У ході нестандартного уроку діяльність учнів організовується таким чином, щоб усі вони, відповідно до своїх індивідуальних особливостей, брали активну участь у процесі створення уроку та ставали безпосередніми учасниками здобуття знань та формування власних умінь і навичок [1, с. 2].

Н. Мойсеюк вважає, що «нестандартний урок – це імпровізоване навчальне заняття, що має нестандартну структуру». На її думку найпоширенішими типами нестандартних уроків є уроки-прес-конференції, уроки-аукціони, уроки-ділові ігри, уроки-занурення, уроки типу КВК, уроки-консультації, комп'ютерні уроки, театралізовані уроки, уроки з груповими формами роботи, уроки взаємного навчання, уроки творчості, які ведуть учні, уроки-заліки, уроки-сумніви, уроки-творчі звіти, уроки-формули, уроки-конкурси, уроки-фантазії, уроки-«суди», уроки-пошуку істини, уроки-концерти, уроки-діалоги, уроки-рольові ігри, уроки-екскурсії, інтегровані уроки тощо» [4, с. 217-218].

Багато педагогів бачать у такому типі уроку прогрес педагогічної думки, правильний крок у демократизації школи. З іншого боку, перетворювати нестандартні уроки у головну форму роботи, вводити тільки їх недоцільно через відсутність серйозної пізнавальної праці учнів, невисокої результативності, великої втрати часу.

Використання нестандартних уроків і окремих нестандартних прийомів педагогічної техніки та технології на уроках сприяє творчості як вчителя, так і учнів. Переваги нестандартних уроків в порівнянні із звичними структурами уроків полягають у тому, що підвищується інтерес учнів до навчання, їх активність в пізнанні і творчості, самостійність пошуків знань, переживання успіху досягнень, ініціативність, можливість індивідуального підходу до учнів, використання інноваційних та інформаційних педагогічних технологій, розвиток культури спілкування, відповідальності і т.д. [2, с. 97].

Проведення нестандартних уроків робить процес навчання інтенсивним, адже створює атмосферу змагання, виховує вміння співпрацювати. Такі уроки сприяють розвитку творчості, формуванню власних поглядів на проблеми, які слід вирішити. Під час цих занять молодші школярі вчать зіставляти, узагальнювати, систематизувати, розвивають мовлення тощо.

Нестандартні форми проведення уроків доцільно використовувати у курсі інформатики у початковій школі. Учні охоче виконують завдання у вигляді малюнків, намагаються придумувати свої малюнки, схеми. Для розвитку пізнавального інтересу учнів при вивченні інформатики добре застосовувати такий метод роботи, як написання і захист дослідницьких і творчих робіт. Якість знань при цьому підвищується, адже учні навчаються працювати з різними джерелами інформації, відбираючи необхідний матеріал, виконують практичну частину, проводячи дослідницьку роботу, роблячи висновки [3, с. 8].

Таким чином, у забезпеченні успішності освітнього процесу велику роль відіграє здатність педагога пробудити в учнів мотивацію до вивчення предмета з метою розвитку пізнавального інтересу та підвищення якості навчання.

Метою навчання інформатики в початковій школі є формування первинних уявлень про властивості інформації, способи роботи з нею, зокрема, з використанням комп'ютера. А одним із завдань навчання інформатики в початковій школі є створення умов для формування в учнів умінь застосовувати знання, отримані на уроках інформатики, на інших предметах з використанням засобів ІКТ.

Завдання вчителя інформатики полягає у тому, що він у захоплюючій, цікавій формі повинен розповісти про світ сучасних комп'ютерів, уявлення про інформацію, її властивості, інформаційні процеси та інформаційні системи, загальні принципи розв'язування задач за допомогою комп'ютера з використанням програмного забезпечення загального та навчального призначення, основи алгоритмізації і програмування, принципи будови комп'ютера тощо. У цьому допоможуть такі нетрадиційні форми та прийоми навчання, як інтерактивні методи, метод проектів, ігрові технології та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Вінська С. Нестандартні уроки в початковій школі: з досвіду роботи вчителів творчої групи початкових класів «Знахідки» Вільковецького НВК / С. Вінська // Завуч. Сер. Шкільний світ. – 2013. – № 20. – С. 2-23.*
2. *Кондратенко Г. Нестандартні уроки в школі: класифікація, структура, методика застосування / Г. Кондратенко, О. Рідкоус // Збірник наукових праць. Педагогічні науки / Херсон. держ. пед. ун-т, М-во освіти і науки України. – Херсон: Айлант, 1998 – Вип. 42 / редкол.: Є. С. Барбіна (відп. ред.) та ін. – 2006. – С. 93-98.*
3. *Кройтор З. А. Проектуємо модель уроку разом / З. Кройтор, О. Фоменко // Початкове навчання та виховання. – 2012. – № 1. – С. 4-11.*
4. *Мойсеюк Н. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Неля Мойсеюк; в авт. ред. – Вид. 5-те, доповн. і перероб. – К. : Мойсеюк В. Ю., 2007. – С. 655.*

ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА

Матющенко В.В.

З курсу факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Лимар Ю.М., кандидат педагогічних наук, доцент

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів*

Тези присвячено дослідженню проблеми педагогіка партнерства. Основою Нової української школи є трикутник партнерства батьків, педагога та учня. Аспект педагогіки партнерства між усіма учасниками освітнього процесу набуває великого значення у Концепції НУШ. Вона ґрунтується на принципах гуманізму, взаємодії, співпраці та творчого підходу до розвитку особистості. Кожен учасник освітнього процесу, зокрема учень, наділений невід'ємними правами, кожен є особистістю і заслуговує на повагу до її гідності. Залучення батьків допомагає вчителям досягти мети індивідуалізації, а разом з вчителем та дітьми утворюється активний та згуртований колектив, здатний до інноваційної діяльності та нових звершень.

Ключові слова: педагогіка партнерства, педагогічна взаємодія, освітній процес, взаємодія, співпраця, освітня траєкторія.

Педагогіка партнерства – це напрям педагогіки з особистісно орієнтованим навчанням у центрі якого є дитина. Це спосіб взаємодії і взаємовідносин між дорослими учасниками та дітьми, під час якої зберігається позиція кожної зі сторін та організаційна форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу тої чи іншої ролі. Нова українська школа, сьогодні, перенесла поняття «педагогіка партнерства» зі світоглядних обширів у нормативну площину. Звісно, це зовсім не нове поняття, яке прийшло в педагогіку. Воно з'явилося ще після публікації маніфесту «Педагогіка співробітництва» і були підписані у 1986 році. А один з найвидатніших педагогів Василь Олександрович Сухомлинський ще за часів своєї педагогічної діяльності зазначав, що виховання особистості має здійснюватися через триаду «школа – сім'я – громадськість» [1]. І це дійсно так, учні, батьки, вчителі є рівноправними учасниками освітнього процесу, саме завдяки об'єднанню цілей та прагнень, можна досягти позитивних результатів у навчанні. Основою Нової української школи є трикутник партнерства батьків, педагога та учня.

Основними принципами педагогіки партнерства в НУШ визначено:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [1].

Сьогодення нашої освіти має багато запитань та тем для дослідження. Однією з найактуальніших тем саме в напрямку педагогіки партнерства є аспект співпраці з батьками. Який інструмент треба дібрати, аби взаємодія з батьками була корисна та продуктивна? Одразу необхідно, відзначити що педагогіка партнерства має реалізуватися на добровільній основі, між учасниками освітнього процесу, має панувати повага та рівноправ'я, взаєморозуміння та взаємодопомога. За такого підходу, батьки стають активними учасниками освітнього процесу, разом з учителем вони мають можливість визначити спільну траєкторію розвитку дитини. Саме партнерські взаємини між учителем і батьками дають можливість оперативно реагувати на актуальні виклики й проблеми. Батьки повинні стати активними учасниками освітнього процесу. Передусім батькам необхідно проявляти інтерес до діяльності дитини: цікавитися, як вона працює на уроці, як опановує навчальний матеріал. Також батьки можуть дізнатись у дітей, що з матеріалу було їм незрозуміле або нецікаве і повідомити про це вчителя, аби він відкоригував свою діяльність. За допомогою такої взаємодії можна відстежити зміни у поведінці дитини, бути в курсі її захоплень та життєвих орієнтирів, краще зрозуміти інтереси, потреби та можливості. Якщо батьки стануть партнерами з педагогом і будуть допомагати один одному, оберуть ефективну модель співпраці, то неодмінно отримають гарний результат спільної діяльності.

Взаємодія між учителем та батьками в межах педагогіки партнерства містить такі складові:

- постійну комунікацію, яка дозволяє оперативно реагувати на будь-які зміни та проблеми (створення чатів чи груп у соціальних мережах та месенджерах, проведення відеобесід);
- неформальне спілкування (спільне святкування визначних подій та свят, які мають важливе значення для життя дітей та школи);
- усебічну допомогу й участь батьків у організації та проведенні свят, тематичних та позашкільних заходів;
- участь батьків у навчальному житті своїх дітей (добровільна допомога під час створення навчальних матеріалів та формування освітнього середовища, обмін життєвим та професійним досвідом) [2].

Вважаємо доцільним зосередитись на постійному спілкуванні, комунікації між учасниками освітнього процесу. Переваги від постійного спілкування отримують усі учасники освітнього процесу, а особливо учні, які бачать, що важливі для них дорослі, спілкуються і співпрацюють між собою. Саме це дає дитині впевненість у своїх діях. У сучасному світі спілкування може відбуватись у будь-якому форматі: онлайн або офлайн. Це можуть бути індивідуальні зустрічі або групові. Дуже часто педагог замислюється, як провести батьківські збори, аби взаємодія була ефективною, а її учасники почувалися комфортно? Сьогодні існує багато різних форм організації успішної взаємодії дорослих людей, зокрема на батьківських зборах, значної популярності зараз набуває формат тренінгу. Наприклад, можна використати тактику «Коло». Її суть полягає у тому, що педагог розподіляє комунікабельних дорослих рівномірно до різних груп. Разом з тим, необхідно варто слідкувати, щоб не утворювались як надто компанійські, так і надто пасивні групи. Перед початком бесіди можна застосувати тактику для згуртування учасників. Об'єднати батьків у пари та попросити представитись одне одному і розказати щось про себе. А через десять хвилин присутні по черзі розкажуть про партнерів зібрання. Таким чином у кожного з'явиться як мінімум один знайомий, із ким він матиме емоційний контакт і відомості про якого добре запам'ятає.

Якщо одна з родин наважиться перейти на індивідуальні освітні траєкторії, необхідно ставити їх у приклад. Нехай такі батьки діляться враженнями від нових форм навчання, демонструють розроблений план, розповідають про етапи переходу на індивідуальні освітні траєкторії. Живий приклад допоможе перевести нові методи з розряду «terra Incognita» у категорію зрозумілого і звичного, а значить і збільшить шанс, що новим скористаються інші [3]. Організуючи батьківські збори, необхідно розуміти основні стратегічні моменти у проведенні зборів, щоб учасники були задоволені як процесом, так і результатами, а збори сприяли розвитку культури співробітництва.

Плануючи збори, важливо розуміти їхню мету, тобто дати відповідь на запитання: «Для чого ми зібралися?». Люди збираються з багатьох причин, зокрема для: ухвалення рішень; планування; розв'язання проблем; оцінювання виконання; розвитку команди; інформування; святкування досягнень; навчання.

Важливо також окреслити очікувані результати та спланувати процес і призначити відповідальних осіб за ту чи іншу діяльність [4].

Також, необхідно зазначити, що партнерські демократичні відносини треба реалізувати не тільки через спільне виконання завдань. Для того, щоб всі освітні суб'єкти повною мірою відчували й проявляли себе згрупованими партнерами, які будують свої відносини на партнерських засадах, треба пам'ятати, що партнерство проявляється з моменту організації, планування, визначення місії взаємовідносин, а не тільки під час виконання прийнятого рішення.

Отже, основним завданням вчителя є створення сприятливої атмосфери між батьками та надати їм стимул до співпраці, який допоможе забезпечити цікаву діяльність та реалізацію проєктів дітей. Співпраця породжує нові ідеї та сподівання вчителя. Наскрізна, постійна взаємодія допоможе батькам робити спільні рішення та висновки. Узгоджені дії учасників призводять до спільної справи і стають основною виховного простору школи. Народна мудрість говорить: «Якщо твої наміри на рік – сій жито, на десятиліття – саджай дерево, на віки – виховуй дітей». Тож знаючи своє покликання, необхідно змінювати освітній простір та погляди і тоді ми станемо частинкою нової освіти, яка ґрунтується на принципах гуманізму, довіри та взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>
2. Педагогіка партнерства: як успішно взаємодіяти з батьками. URL: <https://naurok.com.ua/post/pedagogika-partnerstva-yak-uspishno-vzaemodiyati-z-batkami>
3. Педагогіка партнерства: залучаємо батьків до співпраці. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/2988-pedahohika-partnerstva-zaluchaiemo-batkiv-do-spivpratsi>.
4. Співпраця з батьками НУШ. Основні шляхи співпраці: спілкування. URL: <https://vseosvita.ua/library/spivpraca-z-batkami-nus-osnovni-slahi-spivpraci-spilkuvanna-166754.html>

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Мілевська А.

студентка II курсу, Факультет початкової освіти

Байдюк Л.М., викладач

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Сучасна іноземна мова приділяє велику увагу креативній, творчій діяльності учнів на уроках і вдома. На практиці викладання англійської мови на сучасному етапі викладається з використанням різноманітних технологій: проектних, інформаційних, модульно-блокових технологій.

Нашою метою є дослідження особливостей впровадження проектної технології на уроках англійської мови у початковій школі. Якщо систематично використовувати на уроках метод проектів, то можна очікувати формування комунікативної компетентності учнів, що в свою чергу сприятиме, продуктивному засвоєнню навчального матеріалу та розвитку навичок його практичного використання, збагаченню соціального та комунікативного досвіду школярів, підвищенню пізнавальної активності та мотивації навчання.

На запитання "Чому саме проектна робота?" можна дати такі відповіді:

- тому, що проектна робота мотивує (учні пишуть про себе – свою сім'ю, свій дім, свої інтереси і уподобання). Працюючи над проектом, учні проводять невелику дослідницьку роботу з теми, яка їх цікавить. Учні займають активну позицію під час проектної роботи. Учні можуть виконати свій власний проект – великий чи малий, простий чи складний. Наприклад, деякі учні в класі можуть слабше знати мову за інших, але це їм не заважатиме у процесі виконання проекту виявити здібності до проектування чи ілюстрування своєї роботи або знайти оригінальний підхід до презентації проекту.

- тому, що проектна робота особистісно зорієнтована (готуючи розповідь в письмовій формі, учні відкривають для себе значення мови. Зосереджуючи увагу на темі, що вивчається англійською мовою, учні мають можливість ознайомитись з особливостями культури англійськомовних країн, порівняти їх зі своїми уявленнями і таким чином збагатити власне розуміння інших культур).

- тому, що проектна робота має загальноосвітню цінність (більшість шкільних програм вимагають, щоб викладання предметів сприяло розвитку в учнів ініціативи, незалежності, уяви, самодисципліни, співпраці з іншими учнями і корисних дослідницьких навичок). Проектна робота є практичним шляхом реалізації цих освітніх цілей на уроці та в позаурочний час.

Проектна технологія – це гнучка модель організації навчального процесу, зорієнтована на творчу самореалізацію особистості, розвиток її можливостей у процесі створення нового продукту учнем під контролем вчителя [2, с.225].

Мета цього виду роботи – дати учням можливість виконати незалежну роботу, побудовану на знанні мови та уміннях і навичках, здобутих упродовж певного періоду вивчення теми. Проектна технологія ідеальна для різнорівневих груп, оскільки кожне завдання може бути виконане учнями, що мають різний рівень підготовки. У процесі проектної діяльності учні спілкуються між собою і з навколишнім світом англійською мовою.

Практична мета виконання проектної роботи може базуватись на удосконаленні різних умінь та навичок.

Проекти учнів – це самостійно спланована та реалізована робота, в якій мовленнєве спілкування вплетене в інтелектуально-емоційний контекст іншої діяльності. Опановуючи культуру проектування, школяр привчається творчо мислити, самостійно планувати свої дії, естетично реалізувати засвоєні засоби і способи роботи, а також удосконалює свої навички і культуру міжособистісного спілкування та співробітництва.

Головними цілями використання проектної технології на уроках англійської мови є наступні [3, с. 15]:

- показати вміння окремого учня чи групи учнів використовувати набутий у школі дослідницький досвід;
- реалізувати свій інтерес до предмета дослідження, примножити знання про нього;
- продемонструвати рівень володіння англійською мовою;
- піднятися на вищий щабель освіченості, розвитку, соціальної зрілості.

При впровадженні проектної технології на уроках англійської мови доцільно застосовувати наступні види проектів:

- ✓ інформаційні – спрямовані на навчання цілеспрямованого збирання інформації, її аналізу та використання;
- ✓ дослідницькі – вимагають чіткого визначення загальної проблеми дослідження, його головної мети, конкретних задач та методів їх розв'язання;
- ✓ ігрові – передбачають виконання ігрових ролей у моделях чи ситуаціях, що об'єднуються загальною ідеєю;
- ✓ творчі – діяльність учасників спрямована на те, щоб створити оригінальне есе або вірш, придумати казку або оповідання, малюнок, колаж тощо;
- ✓ практичні (практично-орієнтовані) – кінцевим продуктом таких проектів може бути газета, Web-сторінка, оформлений стенд, суспільна акція тощо [4, с. 21-23].

Школярі повинні навчитися самостійно знаходити потрібну інформацію і звертатися по допомогу до вчителя тільки у тих випадках, коли вони самі не можуть знайти відповідь на запитання. Діти також мають навчитися планувати свої дії і самостійно вирішувати, які матеріали їм знадобляться для виконання завдань проекту і де вони їх можуть знайти.

Проект здійснюється за певною схемою [2, с. 227]:

- підготовка до проекту (ретельне вивчення індивідуальних здібностей, інтересів кожного учня; вибір теми проекту, формулювання проблеми);
- організація учасників проекту (формування груп учнів);
- виконання проекту (пошук нової додаткової інформації, її обговорення та документування);
- презентація проекту (захист власного проекту, виступ перед іншими учнями);
- підведення підсумків проектної роботи.

Важливою умовою ефективної роботи над проектом є підтримання доброзичливої атмосфери, яка спонукає до спілкування і дозволяє учням відчувати почуття успіху.

Так чому ж варто займатися проектною роботою? Вважаємо, що цей метод дає можливість учням самим обирати форми, напрямки, види проектів. Крім того, проектна робота заохочує учнів до творчих експериментів, креативного мислення, вона продуктивно з'єднує дітей різних рівнів та здібностей. Цей вид роботи дозволяє перетворити простий урок на справжнє дійство, де учні яскраво презентують свій проект, або замінити звичну контрольну роботу на свято творчості.

Проектна технологія переважає серед традиційних методів навчання, серед яких є підвищення мотивації учнів при вивченні англійської мови, наглядна інтеграція знань з різних шкільних предметів, простір для творчої діяльності [1, с. 2-5].

Отже, проектна технологія забезпечує особистісно-орієнтоване виховання і навчання, формування комунікативної компетенції із загальними завданнями і цінностями національної та європейської освіти. Відтак упровадження проектної технології на уроках англійської мови дозволяє вдосконалити навчальний процес, підвищити мотиваційний рівень учнів, сприяти розвитку їх творчих здібностей та ефективно вирішувати завдання особистісно-орієнтованого підходу в навчанні міжкультурного спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананьєва І. Використання різних видів проектної діяльності на уроках – розвиток творчої і талановитої особистості / І. Ананьєва // Англійська мова та література. – 2010. – №5. – С. 2-6.
2. Купрікова С. В. Шляхи реалізації проектної методики при навчанні іноземної мови / С. В. Купрікова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – №4. – С. 223-230.
3. Скоцька Ю. Активізація пізнавальної діяльності учнів засобами проектного навчання / Ю. Скоцька // Іноземні мови у сучасній школі. – 2012. – №6. – С. 14-17.
4. Цимбал О. М. Проектна технологія, критичне мислення і громадянська освіта в процесі вивчення англійської мови / Цимбал О. М., Тягло О. В., Цимбал П. В. – Харків: Вид. група «Основа», 2008. – 109 с.

ПІДВИЩЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Павленко В.М.,
четвертий курс факультету
дошкільної, початкової освіти та мистецтв
Лимар Ю.М., кандидат педагогічних наук, доцент
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів

З урахуванням сучасного стану освіти в Україні та світі, було здійснено спробу розглянути особливості підвищення навчальної мотивації молодших школярів під час дистанційного навчання. Обґрунтовано, що взаємопідтримка і взаємодопомога між батьками та учнями є важливими чинниками підвищення навчальної мотивації дітей. Визначено низку порад для батьків щодо підвищення навчальної мотивації дітей в процесі дистанційного навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, мотивація, навчальна мотивація, молодші школярі.

Карантин – це не канікули. Хоча для більшості дітей карантин став саме канікулами, адже школу відвідувати не потрібно. Та для більшості батьків та учителів це стало справжнім викликом. Та й виявилось, що дистанційне навчання не так просто організувати. Як зазначає переважна більшість батьків і вчителів, організувати навчальну діяльність молодших школярів під час дистанційного навчання досить складно. Вони зазначають, що діти не роблять того, що їм не подобається, хитрують або виконують завдання абияк. Попри карантин не всі батьки залишаються вдома і можуть проконтролювати виконання завдань. І ось перед нами постало питання: «Як мотивувати дитину до навчання під час карантину?» Актуальністю цього питання зацікавились різні педагоги та психологи. Такі як Оверченко А., Драгун О, Гаєвська А.М. та багато інших.

То що ж потрібно робити батькам у такій ситуації, як допомогти дитині? Що таке мотивація? І як її підвищити? Мотивація (з лат. «movere» – «рухати») – це бажання і готовність людини щось робити. Це те, що рухає нас, спонукає виконувати певні завдання і йти до поставленої мети. Навчальна мотивація – це потреба, яка стимулює пізнавальну активність дитини, її готовність до засвоєння знань. Потреба не визначає характеру діяльності, її предмет окреслюється тоді, коли людина починає діяти [4, с 51].

Пропонуємо низку практичних порад, дотримання яких сприятиме підвищенню навчальної мотивації учнів початкової школи під час дистанційного навчання. Передусім варто запропонувати дитині створити розпорядок дня, допомогти розподілити свій час раціонально. Проте, варто не забувати, що дитина завжди потребує Вашої підтримки. І складаючи розпорядок дня не відмовиться якщо Ви їй запропонуєте свою допомогу [2].

Також потрібно не забувати, що діти завжди наслідують своїх батьків. Ваш приклад має значний вплив на поведінку дитини. І коли Ви будете складати розпорядок дня для дитини, створіть його і для себе. Та обов'язково дотримуйтесь усіх пунктів, показуючи дитині приклад для наслідування.

Ще одним невід'ємним пунктом є робоче місце дитини. Запропонуйте дитині оформити його за власним смаком. Не обов'язково купувати дорогу канцелярію, змінювати меблі. Ви можете запропонувати дитині оформити робоче місце за допомогою того, що у

Вас є вдома. Наприклад, написати мотиваційні фрази і розвісити їх на робочому місці. Обов'язково прослідкуйте за тим, щоб робоче місце було місцем для роботи, а не для ігор.[2]

Не потрібно забувати і про спілкування з однолітками. За допомогою різних соціальних мереж або дзвінка / відеодзвінка по телефону. Діти можуть виконувати домашнє завдання, розроблювати різні проєкти для школи або просто спілкуватися. Що дає їм можливість покращувати свій настрій і продуктивність в будь-якій роботі.[3]

Станьте вчителем своїй дитині. Звичайно за умови вільного часу і Ваших можливостей. Втільте в собі образ учителя, перетворивши навчання на цікаве дійство, використовуючи гру для навчання. Та не слід забувати про тонку грань між навчальною грою і просто грою, яка не призведе до здобуття нових знань. Також Ви можете створити наочні посібники самостійно або за допомогою дитини. Або знайти корисний, цікавий відеоролик і переглянувши його обговорити потрібний Вам матеріал. Можливо Ви відкриєте в собі талант до учительовання або зрозумієте як багато робить вчитель для Вашої дитини.[2]

Враховуйте індивідуальні особливості Вашої дитини. Щодня виділяйте час на фізичні вправи та рухливі ігри, використовуючи музику чи відео. Це додасть бадьорості й енергії та зміцнить Ваш імунітет та імунітет Вашої дитини [1].

Отже, навчальна діяльність передусім мотивується внутрішніми мотивами, коли пізнавальна потреба особистості спрямовується на предмет діяльності, а також зовнішніми мотивами (самоутвердження, престижу, обов'язку, необхідності, досягнення тощо). Значний вплив на ці процеси мають батьки дітей, оскільки саме їхня підтримка і взаєморозуміння є невід'ємною складовою успіху школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Драгула О. Як мотивувати дитину до навчання під час карантину. URL: <http://zakinppo.org.ua/centri/praktichnoi-psiologii/metodichni-materiali-statti/5842-jak-motivuvati-ditinu-do-navchannja-pid-chas-karantinu>
2. Оверченко А. Як мотивувати дитину до навчання під час карантину. URL: <https://osvita.ua/school/72588/>
3. Гаєвська А. М. Поради батькам. Як ефективно організувати навчальний процес вдома. URL: <https://sch8.edu.vn.ua/poradu.html>
4. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Педагогічна психологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 168 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З МЕДІАТЕКСТАМИ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Пилипів Н.В.

4 курс, педагогічний факультет

Гудима Н.В., кандидат філологічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

м. Кам'янець-Подільський

Анотація. У статті розглянуто поняття медіаграмотності та її актуальності в сучасний період глобалізації та інформаційної революції у суспільстві. Представлено зміст «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні». Стаття містить аналіз Державного стандарту початкової освіти мовно-літературної галузі, а саме про роботу з інформацією та різними видами медіатекстів. Розглянуто поняття «медіатекст» і його типи. Представлено методiku ефективного впровадження роботи з медіатекстами у процес навчання на уроках мовно-літературної галузі, які сприяють підвищенню ефективності навчання молодших школярів і підвищують рівень мотивації до створення чогось нового на основі отриманих раніше знань.

Ключові слова: медіаграмотність, медіатекст, медіаосвіта, медіакомпетентність, мовно-літературна освітня галузь.

Інформаційна революція та глобалізація посприяли тому, що наше сприйняття світу багато в чому залежить від того, як його подають медіа. На жаль, не завжди інформація, яку ми отримуємо з різних джерел є достовірною та об'єктивною. Тому в час становлення

інформаційних і цифрових технологій важливим для підростаючого покоління є набуття теоретичних знань і практичних умінь для орієнтації в надмірному потоці інформації, а також вміння аналізувати та критично осмислювати медіатексти.

Уперше термін «медіа» було вжито у ХХ столітті канадським дослідником медіа Гербертом Маршаллом Маклюеном у значенні «засіб комунікації». Згодом це поняття доповнювалось, уточнювалось, і наразі у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови», «Словнику української мови» медіа потрактовано як «засоби масової інформації (радіо, телебачення, преса, кіно і т. ін.). О. Волошенюк до «нових медіа (new media) додає смартфони, сучасні інтернет-ресурси та програми, айподи, різні види віртуальних ігор, музичні записи, біл-борди та різні типи реклами, а також постери, буклети, візитки, банери, флаєри тощо» [3].

У 2016 році Президія Національної академії педагогічних наук України схвалила «Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні», у якій визначено, що «медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання, стають засобом дистанційної і джерелом неформальної освіти» [4]. У Концепції медіаосвіту представлено як «частину освітнього процесу, спрямовану на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій» [4].

Уміння «користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами» у Концепції визначено як медіаграмотність.

Учені-медіапедагоги (О. Баранова, Ю. Усова, А. Федорова, Г. Полічко, С. Пензіна) розглядають сучасні медіа як «паралельну школу», яка має великий вплив на учнів. Над питанням медіаграмотності працюють В. Іванова, Г. Онкович, Т. Ільїна, О. Волошенюк, Н. Тализіна, Ж. Меншиков.

У Державному стандарті початкової освіти мовно-літературної освітньої галузі визначено такі досягнення здобувача початкової освіти: взаємодіє з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях; сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її для збагачення свого досвіду; висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримується норм літературної мови. В інших освітніх галузях з-поміж результатів навчання окреслено уміння знаходити, аналізувати, критично оцінювати інформацію. Дотримуватись етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії [5].

У Типовій освітній програмі за редакцією О. Савченко змістова лінія «Досліджуємо медіа» передбачає «формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її, створювати прості медіапродукти» [6].

Освітній процес має на меті не лише дати учням знання, а й покликаний створити мотивацію до навчання, а також здатність до самоосвіти. Вчителю необхідно сформувати в дітей такі якості, для того щоб розвивати особистість учнів інтелектуально та сприяти їх професійному розвитку. Саме завдяки вмінню впроваджувати елементи роботи з медіатекстами у зміст навчальних предметів можна задовольнити інтелектуальні потреби учнів та зробити освітній процес більш ефективним і різноманітнішим.

Медіатекст є, по-перше, важливим джерелом отримання інформації у початковій школі; по-друге, текст є засобом медійної освіти; по-третє, текст є медійним продуктом.

Під час роботи з медіатекстами слід дотримуватись певної методики роботи з ними, яка має таку схему: сприймання та розуміння тексту; аналіз змісту та форми медіатексту; оцінювання інформаційного матеріалу; визначення особистісного ставлення до даного медіатексту. Під час роботи з такими текстами потрібно надавати учням рекомендації пояснення, що дозволять правильно відобразити способи і засоби вираження авторського наміру.

Існують такі типи медійних текстів: текст-пояснення (візуальні та аудіовізуальні засоби, які використовує вчитель); текст-пізнання (Інтернет, підручник); культурологічний

текст (перегляд вистави, фільму); текст-ілюстрація; текст-схема; текст-символ; текст-алгоритм; текст-інструкція; текст-тест.

Оскільки найважливішою функцією тексту є інформаційна, то необхідно, щоб учні вміли відрізнити правдиву інформацію від «фейкової» та навчились виділяти з великого потоку інформації основну думку висловлювання.

Приклади роботи з медіатекстами:

Перегляд мультфільмів чи фільмів. Така робота привертає увагу учнів та діти починають сприймати її як джерело знань, а не лише, як розвагу. Можна використати такі прийоми роботи: зупинити відео на найцікавішому місці та запропонувати учням придумати продовження; спробувати створити комікси до переглянутого відеоматеріалу; пропонуємо учням придумати своє завершення та проінсценізувати його.

Робота з фотографіями чи ілюстраціями. Прослухати аудіоказку та знайти в журналах чи книгах фотографії, які б відповідали змісту тексту. Не менш цікавим для учнів буде створення власних ілюстрацій до прочитаного твору.

Створення театральної афіші чи кіноафіші. Пропонуємо учням після вивчення твору створити для нього афішу. Такий вид роботи допомагає учням виділити з тексту основну інформацію, яка змогла б зацікавити глядачів.

Робота із буктрейлерами (відеопрезентація книги). Пропонуємо учням переглянувши буктрейлер спрогнозувати сюжет книги, або ж після його перегляду обрати книгу, яка підходить для цієї відеопрезентації.

Створення оголошень, листівок, плакатів, постів у соціальних мережах. За допомогою таких завдань учні навчаються лаконічно та творчо подавати інформацію, щоб зацікавити інших.

Отже, використання медійних засобів на уроках української мови, читання допомагає поживати навчальну діяльність, дозволяє урізноманітнювати процес сприймання інформації, підвищує якість та результативність уроку, робить його яскравішим, більш насиченим та привабливим для учнів. Робота з медіатекстами сприяє зростанню продуктивності запам'ятовування інформації учнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Словник української мови / Відп. ред. В. В. Жайворонок. К. : Просвіта, 2016. 1316 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [авт., керівник проекту та гол. ред. Бусел В.Т.]. К.; Ірпінь: Перун, 1440 с.
3. Волошенюк О. В., Мокрогуз О. Батьки, діти та медіа: путівник із батьківського посередництва. К. : ЦВП, АУП, 2017. 79 с.
4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/11048/2010-09-29> kontseptsiyavprovadzhennya-mediaosviti-v-ukraini/ (дата звернення: 20.01.2020).
5. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. К. : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.
6. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко 1-2 класи від 8 жовтня 2019 року / Міністерство освіти і науки України. Офіц. вид. Київ: КабМін України, 2019. 123 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕС НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ, З МЕТОЮ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ

*Почіль Т., студентка IV-ого курсу навчання
Довгий О.Я., кандидат фізико-математичних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Stem технології - це класно! Експерименти, досліди - прекрасно!
Критично мислиш, обчисляєш та марно часу ти не гаєш!
Обробка даних, ігри, Lego. проекти створювати - легко!
Ранкові зустрічі й зарядка, для тіла твого теж розрядка
Якщо це все практикувати, успіх буде тебе чекати! (Почіль Т.С.)

У статті обґрунтована актуальність впровадження STEM-освіти в початковій школі. Розкрито важливість LEGO - конструювання - як сучасного засобу навчання дітей, що відповідає запитам на самовираження і освітнім завданням.

Актуальність проблеми. Нові вимоги сьогодення до навчання ставлять перед вчителем нові виклики та вимоги щодо підходів до викладання. Міждисциплінарні зв'язки потребують змін до підходів у викладанні предметів, добору засобів викладання. Така система освіти вчить жити в реальному швидкоплинному світі, вміти реагувати на зміни, критично мислити, творчо розвиватися.

Чому саме STEM? Ця технологія дає можливість поєднати такі непоєднувальні поняття як наука, технологія, інженерія та математика для обчислення даних та при обробці і створенні проектів.

Метою статті є розвиток креативного мислення молодшого школяра за допомогою STEM-технологій.

Виклад основного матеріалу. Особливою є цінність технології, яка забезпечує розвиток креативного мислення, формування математичних компетенцій, вміння проводити досліди, спостереження, обробляти отримані результати.

У системі STEM-освіти змінюється роль вчителя та учнів. Вчитель буде виступати менеджером і консультантом, а учень – дослідником.

Суспільна значимість особистості, навички долати труднощі та роботи в команді надавати одне одному допомогу.

LEGO технологія – це акредитовані МОНУ міжнародні інноваційні програми з фізики, математики, інформатики (програмування), технологій з використанням групових та ігрових форм навчання. Конструктор LEGO це потужний інструмент навчання в ході використання якого дитина: застосовує логіку, розвиває моторику, креативне мислення; вчиться створювати реальні речі; формуються навички долати труднощі, працювати в команді.

В умовах початкової школи, формування навичок дослідницької діяльності здійснюється у доступній формі відповідно до вікової категорії та інтересу учнів щодо подальшого опанування курсів пов'язаних зі STEM. За STEM методикою, в центрі уваги знаходиться практичне завдання чи проблема. Учні вчать знаходити шляхи вирішення не в теорії, а безпосередньо «тут і зараз», шляхом спроб та помилок.

Дослідницька діяльність молодших школярів – це творча діяльність, спрямована на розуміння навколишнього світу, відкриття дітьми нових для них знань і способів діяльності. Вона забезпечує умови для розвитку їх ціннісного, інтелектуального і творчого потенціалу, є засобом їх активізації, формування інтересу до матеріалу, що досліджується, дозволяє формувати предметні і загальні уміння, навички.

Саме на уроках математики вчитель може якомога частіше показувати життєві ситуації, які допомагає вирішити математика. Доречно створювати проблемні ситуації, які учні можуть самостійно або в групах спробувати вирішувати. За допомогою звичайних деталей LEGO, повноцінних навчальних матеріалів і спеціально розробленого програмного забезпечення вчителі з легкістю проводять цікаві уроки математики, уроки під час яких приклад з реального життя учнів, цікавлять більше ніж математика, а також допомагають приймати без страху свої рішення, пояснювати свої вчинки.

Крім уроків, є можливість і для творчого пошуку. Можна провести фестиваль «STEM-COLOR FEST». Учні отримують певний колір, досліджують значення цього кольору для життя людини, тварини, живої природи, де він зустрічається в природі, в житті, в традиціях нашого народу.

Вивчення STEM–освіти – це спосіб допомогти сучасним дітям у майбутньому стати новаторами, цілеспрямованими, творчими і надійними ланками команди, суспільства, країни.

Майбутнє – за технологіями, а майбутнє технологій – за вчителями нового формату. Тільки творець може виховати творця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гвардіонова О.В. Реалізація STEM-підходів у початковій школі// О.В. Гвардіонова/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=32khpuTpURw>
2. Матеріали літньої сесії "Web-STEM-школи". Спікер Олена Гвардіонова. – Режим доступу: <https://youtu.be/32khpuTpURw>.
3. Гірний О. Тепер у нас «ВСЕ БУДЕ STEM»? 1 частина //О. Гірний/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvitaua.com/2017/03/050945-p-005-2-2/>

«МОЗКОВИЙ ШТУРМ» ЯК ОДИН ІЗ ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ренеї М.А.

3 курс, педагогічний факультет

Гудима Н.В., кандидат філологічних наук, доцент

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

У статті досліджено і схарактеризовано особливості методу «мозковий штурм» як одного із ефективних методів навчання; обґрунтовано вплив окресленого методу на розвиток учнів початкової школи як особистості; з'ясовано педагогічні та методичні умови ефективного розвитку критичного мислення учнів на уроці; доведено, що метод «мозковий штурм» сприяє розвитку творчого потенціалу учнів початкової школи, розвиває вміння працювати в команді, аналізувати ситуацію, генерувати ідеї і за відносно короткий проміжок часу знаходити правильні шляхи вирішення педагогічної проблеми.

Ключові слова: метод, інтерактивні методики, «мозковий штурм», прийом, евристичні питання, початкова школа.

Затвердження Кабінетом Міністрів України нового Державного стандарту початкової загальної освіти від 2018 року визначило державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів початкової школи, які відповідають змісту і структурі предметних компетентностей. «Протягом навчання в початковій школі учні повинні оволодіти ключовими компетенціями, які передбачають їх особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток, формуються на міжпредметній основі та є інтегрованим результатом предметних і міжпредметних компетенцій» [1, с. 2].

Необхідною умовою успішної сучасної освіти є пошук нових прийомів і методик навчання, які направлені на формування всебічно розвиненої особистості. Методикою викладання передбачено використання таких форм навчання, які допомагають створити комфортні умови для освітньої діяльності учнів і спонукають їх до високої навчальної активності. Саме інтерактивне навчання, яке використовується на заняттях, спонукає до пошуку нової інформації та допомагає розвитку кожної особистості [2, с. 9-15]. Сучасна освіта, заснована на інтеграції різних методів і різних наук, сприяє цілісному усвідомленню сучасного світу і збільшує креативний потенціал особистості. Інтеграція ж знань неможлива без застосування творчих зусиль і інтерактивних методів навчання. Інтерактивні технології навчання є, на наш погляд, досить продуктивними, а їх використання в освітньому процесі сприяє реалізації вказаних вище завдань.

Серед низки технологій найпопулярнішим є метод мозкового штурму.

Метою статті є дослідити і схарактеризувати особливості методу «мозковий штурм», з'ясувати методичні умови ефективного розвитку критичного мислення учнів.

За результатами дослідження «мозковий штурм», як інтерактивний метод, широко використовується в процесі навчання. Він забезпечує комунікативне спрямування, сприяє реалізації особистісно зорієнтованого підходу до навчання, дає змогу розвивати та вдосконалювати мовленнєву діяльність [3, с. 25-27].

Також цей метод сприяє розвитку творчого потенціалу учнів, розвиває вміння працювати в команді, аналізувати ситуацію, генерувати ідеї і за відносно короткий проміжок часу знаходити правильні шляхи вирішення проблеми. Структура методу досить проста, двоетапна: на першому етапі висувуються ідеї вирішення проблеми, а на другому конкретизуються, розвиваються й удосконалюються.

Відомий він також під багатьма іншими назвами. Серед них: метод «мозковий штурм», «фабрика ідей», «ярмарок ідей», «серія нових ідей», «конференція ідей» тощо. Мозковий штурм іноді називають технікою групового творчого мислення (Е. Вітківський). Учені відносять цей метод до групи дискусійних, хоча варто відзначити, що мозковий штурм не відноситься до типових дискусійних методів.

Ефективним у досягненні поставлених перед початковою школою завдань є метод ключових (евристичних) питань, за якими в процесі вирішення певного навчального завдання, вчитель тренує учнів відповідати на евристичні питання: Де?, Коли?, Чому? Як ?, Звідки ?, Хто ?, Що?, ставити їх перед іншими і перед собою. В ході такої роботи вчитель привчає своїх вихованців розглядати кожне завдання з різних точок зору. Вироблення адекватних способів поведінки у стресових ситуаціях – у момент дефіциту інформації, часу тощо сприяє метод інциденту. Він застосовується в процесі проведення командних ігор або в процесі вирішення навчально-творчих завдань у групах, де важливо узгодження поглядів на планування шляхів реалізації загальної ідеї чи роботи. Метод інциденту використовується в процесі виконання завдань, де має значення робота кожного учня для перемоги команди.

«Мозковий штурм» – це метод розв'язання проблеми, коли всі учасники розмірковують над однією проблемою і «йдуть на неї в атаку». Його застосовують, коли треба мати кілька варіантів розв'язання конкретної проблеми. Він спонукає учнів проявляти уяву та творчість, дає змогу їм вільно висловлювати свої думки. Мета в тому, щоб зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх учнів упродовж обмеженого періоду часу.

Після презентації проблеми та чіткого формулювання проблемного питання (його краще записати на дошці) пропонують усім висловити ідеї, коментарі, навести фрази чи слова, пов'язані з цією проблемою. Усі пропозиції записуються на дошці чи на великому аркуші паперу в порядку їх виголошення без зауважень, коментарів чи запитань.

При цьому дотримуються таких дій:

1. Під час «висування ідей» не пропускають жодної. Якщо судити про ідеї й оцінювати їх під час висловлювання, учні зосередять більше уваги на відстоюванні своїх ідей, ніж спробах запропонувати нові і більш досконалі.

2. Заохочують усіх до висування якомога більшої кількості ідей. При цьому підтримують і фіксують навіть фантастичні ідеї. (Якщо під час мозкового штурму не вдасться одержати багато ідей, це може пояснюватися тим, що учасники піддають свої ідеї цензурі – двічі подумують, перед тим як висловлять).

3. Кількість ідей заохочують, тобто кількість породжує якість. В умовах висування великої кількості ідей учасники штурму мають змогу пофантазувати.

4. Спонукають усіх учнів розвивати або змінювати ідеї інших. Об'єднання або зміна висунутих раніше ідей часто веде до висунення нових, що перевершують первинні.

5. На закінчення обговорюють із учнями й оцінюють запропоновані ідеї. Для забезпечення швидкого й ефективного включення учнів в інтерактивну діяльність бажано давати їм пам'ятки, які містять опис алгоритму діяльності (послідовний перелік дій, які вони мають здійснювати у тій чи іншій навчальній ситуації). Такі пам'ятки можна запропонувати у вигляді роздаткового матеріалу, плакатів або будь-якої наочності, використовуваної за допомогою технічних засобів навчання.

Отже, використання методу «мозковий штурм» приводить до стимулювання пізнавальної активності, формування творчого підходу до вирішення поставленого завдання. Його можна застосовувати на різних етапах уроку: для введення нових знань, закріплення набутих знань і вмінь, проведення проміжного контролю якості засвоєних знань, закріплення вмінь і знань на загальному рівні конкретної теми уроку. Метод дозволяє об'єктивно оцінити знання, практичні навички. Дозволяє стимулювати творчу активність учнів; об'єднати отримані теоретичні знання з практичними; активізувати навчально-пізнавальну діяльність; навчити працювати у команді; поважати будь-яку висловлену думку

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Міністерство освіти і науки України: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/images/files/doshkilnacerednya/serednya/derzh-standart/derj_standart_pochatk_new.doc
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник. К. : Академвидав, 2004. 352 с.
3. Остапчук О. Шляхи підвищення інноваційного потенціалу методичної роботи. *Шлях освіти*. 2002. №2. С.9-15.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ

*Руцак Е. В., студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»,
Булина Т.І., магістр 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»,
Розлуцька Г.М., доктор педагогічних наук, професор,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

У статті розглядаються можливості аналізу проблеми розвитку творчих здібностей, що визначаються вмістом, який вкладається в це поняття. Дуже часто в повсякденній свідомості творчі здібності ототожнюються із здібностями до різних видів художньої діяльності, з умінням красиво малювати, складати вірші, писати музику. Однак, розкриття сутності творчих здібностей, їх структури і характерних особливостей, зумовлює розгляд понять «творчість» і «здібності». З психолого-педагогічної точки зору молодший шкільний вік є сензитивним періодом для розвитку творчих здібностей, зокрема, за допомогою різних творчих завдань, тому, що в цьому віці формування особистості набуває свідому фазу, це робить дослідження даного питання ще більш актуальним у сьогоденні.

Ключові слова: творчість, творчі здібності, творчі завдання, креативність.

На сьогоднішній день у філософській, психологічній, педагогічній літературі існують різні підходи до визначення творчості. Творчість визначається як діяльність людини, яка створює нові матеріальні і духовні цінності, що володіють новизною і суспільною значущістю, тобто в результаті творчості створюється щось нове, до цього ще не існуюче. Поняттю «творчість» також можна дати і ширше визначення. Творчість — це процес створення суб'єктивно нового, заснованого на здатності породжувати оригінальні ідеї і використовувати нестандартні способи діяльності. По суті справи, творчість - це "здатність створювати будь-яку принципово нову можливість" (Г.С. Батіщев). [1, 45]

У спільній структурі творчої діяльності, що розглядається як система, можна виділити декілька основних підсистем. Це - процес творчої діяльності, продукт творчої діяльності, особа творця, середовище і умови, в яких протікає творчість. У свою чергу в кожній з названих підсистем можна виділити їх складові. Процес діяльності може мати такі основні складові, як формування задуму і його реалізація. Особа творця характеризується здібностями розуму, темпераментом, віком, характером. Середовище і умови визначаються фізичним оточенням, колективом, стимуляторами і бар'єрами в творчій діяльності.

Творчість — не суцільний і безперервний рух. У ньому чергуються підйоми, застої, спади. Вищою точкою творчості, його кульмінацією є натхнення, для якого характерний особливий емоційний підйом, ясність і виразність думки, відсутність суб'єктивного переживання, напруги. У різних людей стан натхнення має різну тривалість, частоту настання. З'ясовано, що продуктивність творчої уяви залежить головним чином від вольових зусиль і є результатом постійної напруженої роботи. Зі слів І. Ю. Репіна, натхнення — це нагорода за каторжну працю.[2, 127]

Якщо уважно розглядати поведінку людини, її діяльність у будь-якій сфері, то можна виділити два основні види вчинків. Одні дії людини можна назвати відтворюючими або репродуктивними. Такі види діяльності тісно пов'язані з нашою пам'яттю, але окрім репродуктивної діяльності, в поведінці людини присутня творча діяльність, результатом якої є не відтворення вражень, що були у досвіді або діях, а створення нових образів або дій. У основі цього виду діяльності лежать творчі здібності.

Творчі здібності вважають сплавом багатьох якостей і питання про компоненти творчого потенціалу людини залишається до цих пір відкритим. Відомий дослідник

проблеми творчості А. Н. Лук, спираючись на біографії видатних учених, винахідників, художників і музикантів виділяє наступні творчі здібності, такі як: здатність бачити проблему там, де її не бачать інші; здатність згортати розумові операції, замінюючи декілька понять одним і використовуючи все більш ємні в інформаційному відношенні символи; здатність застосувати навички набуті при вирішенні однієї задачі, до вирішення інших; здатність сприймати дійсність цілком, не дроблячи її на частини; здатність легко асоціювати віддалені поняття; здатність пам'яті видавати потрібну інформацію в потрібну хвилину; гнучкість мислення; здатність вибирати одну з альтернатив вирішення проблеми до її перевірки; здатність включати знову сприйняті відомості у вже наявні системи знань; здатність бачити речі такими, якими вони є, виділяти спостережуване з того, що привноситься інтерпретацією; легкість генерування ідей; творча уява; здатність доопрацювання деталей, а також до вдосконалення первинного задуму. [3; 4,]

Кандидати психологічних наук В.Т. Кудрявцев и В.В. Синельников, ґрунтуючись на широкому історико-культурному матеріалі (історія філософії, соціальних наук, мистецтва, окремих сфер практики) виділили наступні універсальні креативні здібності, що склалися в процесі людської історії :

1. Реалізм уяви – образне схоплення деякої істотної, спільної тенденції або закономірності розвитку цілісного об'єкту, до того, як людина має про неї чітке поняття і може вписати її в систему суворих логічних категорій;

2. Уміння бачити ціле раніше часток;

3. Надситуативність – перетворювальний характер творчих рішень – здатність при вирішенні проблеми не просто вибирати з нав'язаних ззовні альтернатив, а самостійно створювати альтернативу;

4. Експериментування - здатність свідомо і цілеспрямовано створювати умови, в яких предмети найбільш опукло виявляють свою приховану в звичайних ситуаціях суть, а також здатність прослідити і проаналізувати особливості "поведінки" предметів в цих умовах. [5, 67], [6, 18]

Творчі завдання є невід'ємним компонентом, бо в більшій мірі пронизують весь урок від початку і до кінця, незалежно від теми уроку, цілей і задач, поставлених на ньому. Але навіть творчим завданням має бути характерна системність і цілісність для високого рівня ефективності та результативності.

Система творчих завдань істотно впливає на мислення, мову, уяву і активність дитини. Творчі завдання дозволяють широко спиратися на суб'єктивний досвід дитини і цілком співзвучні з концепцією ООН (особистісно-орієнтоване навчання). Важливо, щоб творчі завдання носили і розвиваючий характер. [7, 6-10].

Творчі завдання допомагають у формуванні творчого мислення дітей. Зорова наочність у сполученні зі слуховим, руховим і тактильним відчуттями допомагають дітям одержати уявлення про особливості того чи іншого предмету або теми. При цьому працюють і розвиваються такі механізми мислення, як аналіз, синтез, розвивається образна мова дітей. У момент виконання творчих завдань у дитини виникає активна уява.

Щоб творчі завдання носили розвиваючий характер, сприяли вихованню, навчанню, вони повинні застосовуватися в проблемній формі. Важливо створити пошукові ситуації, що сприяють самостійному пошуку відповідей і способів діяльності. Застосування проблемних методів вимагає витрати часу на уроці, але якщо діти самостійні у своєму пошуку творчості, до усього доходять самі, то придбані ними знання набагато цінніші тому, що діти привчаються мислити, шукати, вірити у свої сили, тобто креативно розвиваються. Креативність — це творча, новаторська діяльність.

Зупинимося на типах творчих завдань, посильних для молодших школярів, у яких тісно стикаються закономірності різних видів мистецтва. З великим задоволенням діти беруться за читання віршів. Доцільно приступати до вірша не з запропонованого педагогом початку, а з більш простої попередньої гри - «Вгадай риму». Її суть полягає в наступному: педагог читає нескладний вірш, пропускаючи останні слова поетичних рядків, а діти, виходячи з відчуття рими, відразу заповнюють пропуски. Відшукання потрібного слова по римі - не просто приємна забава, що підготує дитину до читання вірша. Вона учить відчувати структурні закономірності в поезії.

Педагог у своїй діяльності має наблизитися до творчості, повинен знати, що творчий процес розвитку відбувається за принципом діалектичної спіралі, на кожному новому «витку» з'являються нові якості, але разом з тим відтворюються і старі. Творчий розвиток являє собою систему необоротних якісних змін особистості. [8, 352-361]

В акмеології творчі здібності та творча обдарованість розглядається у взаємозалежності процесу, результату і розвитку особистості. Виходячи з цього, об'єктивно існує закономірний зв'язок творчого навчально-виховного процесу і продуктивного результату в креативному розвитку творчої індивідуальності.

Творчі здібності, що динамічно розвиваються як структура особистості, характеризуються своєрідністю і цілісною сукупністю наступних особистісних особливостей: творчим потенціалом, творчою активністю, творчою спрямованістю, творчою індивідуальністю, ініціативністю, імпровізованістю, які сприяють у процесі самоактуалізації формуванню творчої зрілості.

Взаємозв'язок усіх компонентів творчого процесу при оптимальних умовах організації і керування закономірно забезпечує продуктивно-творчий результат навчання і самовиховання, що сприяє самовираженню творчого потенціалу і самоактуалізації творчої індивідуальності особистості.

Усяка художньо-педагогічна задача, ідея уроку повинна бути органічна для вчителя, глибоко ним пережита і, саме головне, ототожнена зі своїм "я". У художній творчості цінне тільки те, що підказано процесом справжнього переживання, і тільки тоді може виникнути творчість.

З педагогічної точки зору в підготовці вчителя для нас важлива та частина спадщини К. Станіславського, що тісно зв'язана з мистецтвом переживання. Переживання як органічної єдності інтелектуального й емоційного в людині. Для педагога надзвичайно важливо навчитися свідомо керувати підсвідомою творчою активністю своєї психіки, тому що багато процесів у мистецтві й у художньому розвитку дитини зв'язані з підсвідомістю, з інтуїтивним, але адекватним збагненням прекрасного, поза його розкладанням на окремі елементи.

Першим найважливішим методичним принципом є спосіб поєднання емоційного і раціонального початків у роботі школяра на уроці при загальній підвищеній емоційності та змістовності заняття.

Другим визначальним принципом служить сюжетно-тематична побудова всієї системи уроків. Саме тематичний принцип дозволяє об'єднати різні види мистецтва в єдине ціле.

Третім принципом ми виділяємо ігровий метод навчання, як фактор зацікавленої, невимушеної обстановки на уроці творчого типу в молодших класах.

Четвертий принцип зв'язаний з емоційною драматургією, що створює логічну й емоційну цілісність уроку.

Заняття будується як цільний, закінчений добуток спільної (учитель – учні) діяльності. Особливе значення ігрова діяльність здобуває в художнім навчанні і вихованні молодших школярів, а для уроків творчого типу ігрова ситуація стає одним з найважливіших методичних принципів проведення занять. [9, 52-58]

Підсумовуючи усе вище сказане, можемо прийти до висновку, що для творчості не потрібно вишукувати додатковий час і, тим більше спеціальні заняття - творчістю повинен бути пронизаний весь урок, усе, що робиться на уроці. Адже саме це є основою і тим джерелом, який сприяє можливості досягнення успіху та результативності на уроках, розвитку творчих здібностей і задатків учнів. Процес активізації творчості на уроці залежить від установки вчителя на творення і креативність у всіх видах діяльності. Комплексне освоєння мистецтва сприяє більш повному виявленню творчих сил людини, розвитку її фантазії, уяви, артистизму, емоцій, інтелекту, тобто розвитку універсальних людських здібностей, важливих для будь-яких сфер діяльності, розвитку креативності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батищев Г. С. Пізнання і творчість / М.: Педагогіка, 1991.- 120 с.
2. Вендрова Н. Виховання музикою. / М.: Просвещение. 1991.-243с.
3. Лук А.Н. Психологія творчості. / М.: Наука, 1978.-127с.
4. Нікітін Б. П. Сходінки творчості або розвиваючі ігри. / М., 1991. 210с.
5. Лернер І.Я. Дидактичні основи методів навчання. / М.: Педагогіка, 1981. - 185 с.
6. Рубінштейн С.Л., Основи загальної психології. / СПб.: 1998.
7. Музика О.Л. Цінності обдарованої особистості. - Обдарована дитина, 1998, 4, с.6 - 10.

8. Пономарева Р.А. Креативный потенциал технически одаренной личности: природа, структура, критерии, развитие. Українська психологія: сучасний потенціал. К., 1996. Т.ІІ, с.352 – 361;
9. Роменець В.А. Психологія творчості. - К., 1971;

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА НА УРОКАХ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Сівак Н. Б.

3 курс, педагогічний факультет

Гудима Н. В., кандидат філологічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

м. Кам'янець-Подільський

Проблема розвитку креативності молодших школярів є особливо актуальною у наш час. Адже саме зараз, як ніколи, нашій країні потрібні люди, здатні приймати нестандартні рішення, які вміють творчо мислити. На жаль, доволі часто навчання зводиться в основному лише до запам'ятовування і відтворення прийомів дій, типових способів розв'язування завдань. Одноманітне, шаблонне повторення одних і тих же дій відвертає потяг до навчання. Діти позбавляються радості відкриття нових знань і поступово втрачають здатність до творчості. Молодший шкільний вік має велике значення для розвитку креативності, оскільки для учнів початкової школи шаблонні, стереотипні форми мислення та дії ще не стали домінуючими, стає можливим інтенсивне засвоєння ними креативних способів діяльності, складних мисленневих операцій і форм поведінки, які вимагають творчої діяльності.

Ключові слова : креативність, креативна особистість, молодші школярі, навчання грамоти.

З приходом дитини до школи розпочинається новий етап у розвитку нових форм її спілкування. Першокласник потрапляє в атмосферу учіння, тоді як дошкільником він цілий день проводив у грі. Спілкування дітей поступово набуває якісно нового змісту, бо для нього виникають нові умови: з'являється необхідність засвоювати нові поняття з різних навчальних дисциплін, опанувати нову інформацію, робити спроби застосовувати її під час формування нових дій та навичок [1].

Початкова школа, зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, забезпечує подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, соціальний, фізичний розвиток. Тому постає проблема пошуку ефективних методів навчання молодших школярів. Найбільш ефективними на сьогодні є креативні методи навчання, тому, на мій погляд, опрацювання цієї теми є дуже актуальним [2].

Сучасна психолого-педагогічна наука розглядає креативність із різних точок зору. Зокрема, дослідники визначають загальні основи креативності (Д. Богоявленська, Дж. Гілфорд, Є. Ільїн, А. Маслоу, В. Моляко, С. Сисоєва, Р. Стернберг П. Торренс та ін.). Велику увагу проблемі креативності приділяють українські дослідники: І. Гриненко, О. Дунаєва, О. Куцевол, І. Подорожна, В. Фрицюк. Концепція креативної освіти стала предметом дослідження таких учених, як О. Антонова, С. Сисоєва, А. Сологуб, А. Хуторський. Аналіз психологічних і педагогічних досліджень, присвячених проблемі розвитку креативності, дає підстави стверджувати про те, що більшість учених розглядає креативність як складне інтегративне утворення, що визначає здатність особистості до творчості.

Мета статті – висвітлити особливості розвитку креативної особистості молодшого школяра на уроках навчання грамоти.

Сучасне суспільство все більше потребує творчої особистості, яка має високий рівень адаптації і самореалізації, проектує своє майбутнє, свій шлях, ставить перед собою чіткі завдання самовиховання, самовдосконалення та самоосвіти.

Креативність є характерною ознакою творчої людини, яка здатна за власною ініціативою реалізувати свій потенціал, з вибором відповідних способів [1].

Креативність – це творчі здібності, що характеризуються здатністю до створення принципово нових ідей [2].

Креативна особистість – особистість, яка має внутрішні передумови (особистісні утворення, нейрофізичні задатки, специфіку когнітивної сфери), що забезпечують її творчу активність [1].

Важливою умовою розвитку креативної особистості молодших школярів є такий чинник, як використання у навчально-виховному процесі дидактичних ігор та ігрових моментів. Включення ігор у навчально-виховний процес школи виправдано як з дидактичної, так і з психологічної точки зору [1]. Важливим засобом розвитку креативності молодших школярів є інтеграція традиційного програмного навчального матеріалу із комплексом навчальних завдань креативного спрямування, стимулювальний вплив якого посилюється за допомогою креативних методів [2].

Гра, як основна діяльність дитини в молодшому шкільному віці, є постійною її супутницею. Гра для дитини – перша змога проявити себе, самовиразитись і самоствердитись. В іграх діти не тільки відображають реальне життя, а й перебудовують його. За словами Виготського, «гра дитини – це творче переосмислення пережитих вражень, комбінування їх і побудова з них дійсності, яка відповідає запитам і інтересам самої дитини», тобто гра розглядається як творча діяльність, в якій наочно виступає комбінуюча дія уяви [1].

У добукарний період, на уроках навчання грамоти, можна використовувати такі ігри:

Гра «З яких звуків складається слово?». Основна мета цієї гри – навчити дитину вслухатися в слово, чути звуки, з яких воно складається, і визначати послідовність цих звуків.

Гра «Заміни звук». Удосконалює фонематичний слух, розвиває уяву, розумові операції аналізу і синтезу.

На уроках навчання грамоти варто використовувати і навчальні ігри «Розумові розминки». Так, гра «Чому так трапилось?» Річка вийшла з берегів і затопила навколишнє поле.

Гра «Висновок»: Оленка старша за Марійку, а Марійка старша за Миколку. Хто найстарший? Наймолодший?

Отже, креативна людина володіє більшою привабливістю у спілкуванні. Вона притягує до себе людей. У процесі написання статті прийшла до висновку, що саме ігри, моделювання, розв'язування прикладних та винахідницьких задач, самостійна робота, дослідно-експериментальна діяльність, робота над проектами сприяють формуванню креативної особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міщенко Н. І. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів засобами інноваційних технологій. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1(57). С. 138-144.
2. Павленко В.В. Розвиток креативності молодших школярів: [монографія] / за ред. проф. О.Є. Антонової. Житомир, 2017. 158 с.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ LEGO ДЛЯ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ 3 КЛАСУ ОСНОВ ПОНЯТТЯ ДРОБУ

Славська Б., студентка 2 курсу, Педагогічного факультету, спеціальності «Початкова освіта»

*Довгий О.Я., кандидат фізико-математичних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Актуальність теми. Освіта не стоїть на місці і весь час шукає нові методи та підходи для вивчення матеріалу. Цей прогрес не оминув і початкову школу. В НУШ вітаються всі цікаві, нестандартні, інтерактивні підходи. Дедалі популярнішими стають уроки з використанням LEGO. Чим же воно приваблює учнів? Як його використати з користю?

Мета. Показати ефективність використання LEGO на прикладі формування основ поняття дробу в 3 класі.

Основний виклад матеріалу.

Кубики LEGO дозволяють перетворити числа, слова і поняття в реальні моделі, які можна чіпати, обговорювати, змінювати. Сам конструктор у 1949 році винайшов скромний данський тесля на ім'я Оле Кірк Крістіансен, а однією з розробників такої методики роботи на уроках є вчитель початкових класів Слободянюк Тетяна.

На уроках з математики можливе вирішення різних завдань за допомогою LEGO. Яскравий колір та можливість будувати конструкції з деталей не аби як приваблюють дитячі рученята. При побудові LEGO-конструкцій ми використовуємо на математиці обчислення, до прикладу, кольору деталей побудови чи послідовності викладу елементів.

Переваги методу використання LEGO полягають в тому, що за допомогою деталей:

- Сприяємо візуальному сприйнятті матеріалу;

- Активізуємо асоціативне засвоєння матеріалу;
- Вдосконалюємо навички швидкого усного обчислення;
- Розвиває творчий потенціал учнів;
- Впливаємо на логічне мислення;
- Вчимося через гру;
- Розвиваємо дрібну моторику;
- Формуємо зорову координацію рухів;
- Та інше.

Як бачимо, звичайна дитяча іграшка виявилася дуже корисною. Зараз розглянемо наглядний приклад використання LEGO для формування в учнів 3 класу основ поняття дробу.

Ознайомлення учнів з цією темою відбувається в декілька етапів. LEGO- деталі використовуємо для візуального сприйняття.

Етап 1. Вчитель демонструє, що велике число можна поділити на декілька маленьких, рівних між собою частин. Для цього вчитель дає дітям одну деталь з 8 виступами (ціле) та одну деталь з 1 виступом (частка).

Етап 2. Дітям пропонується викласти таку ж деталь, як на 8 виступів, з маленьких на один.

Етап 3. Вчитель запитує скільки маленьких деталей знадобилось дітям, щоб виконати завдання.

Етап 4. Із створеної фігури прибирається одна деталь і дітям пропонується порахувати скільки залишилось (сім з восьми, тобто $7/8$).

Етап 5. Почергове забирання з фігури деталей і озвучування кількості.

Етап 6. Конструювання фігур дітьми за вказівками вчителя 2 з 5 , тобто $2/5$; 5 з 8 , тобто $5/8$; 1 з 2 , тобто $1/2$ та ін.

На цій основі ми можемо закріпити знання з допомогою LEGO-задач.

1. Хлопчик збудував вежу з деталей LEGO. $2/11$ деталей були жовті, а решта зеленими. Збудуйте вежу хлопчика.
2. Марічка повинна скласти LEGO-килимок 16 деталей червоного та синього кольорів. Допоможіть впоратись Марічці, якщо 4 частину всіх деталей становлять червоні.

Висновок. Виявляється, конструктор LEGO може послужити не лише дивовижною розвиваючою іграшкою але і прекрасним засобом для вивчення дробів. Щоб пояснити наочно, досить усього лише використати різнокольорові фрагменти і математичний приклад стає цікавою грою. За допомогою конструктора можна легко розібратися з основними властивостями дробів та діями з ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рома О. Шість цеглинок в освітньому просторі школи. Методичний посібник. The LEGO Foundation. 2018. С.32
2. Конструктори LEGO як освітнє середовище в початковій школі. URL: <http://www.klass39.ru/konstruktory-legolego-kak-obrazovatel'naya-sreda-v-nachalnoj-shkole/>.
3. Смел'яненко Т. В. Тезис «Дроби в ЛЕГО». URL: <https://vseosvita.ua/library/tezis-drobi-v-lego-369358.html>

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сліпченко К. В.

*3 курс Навчально-науковий інститут педагогіки
Рудницька Н. Ю, кандидат педагогічних наук
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир*

Анотація: У статті висвітлено основні теоретичні засади з проблеми застосування технології диференційованого підходу на уроках математики у початкових класах. Розширено поняття «диференціація», «диференційований підхід», з'ясовано їх сутність, функції, види та методичну доцільність, подано особливості впровадження диференційованого підходу в освітній процес, розкрито особливості планування уроку із застосуванням диференційованого підходу та розглянуто основні способи використання диференційованих завдань. Матеріали статті рекомендовано вчителям початкових класів для використання при проведенні уроків. Вони можуть бути використані на семінарах, методичних об'єднаннях вчителів початкових класів.

Ключові слова: диференціація, диференційований підхід, диференційовані завдання.

В умовах Нової української школи важливим завданням є підвищення якості освіти та знань учнів. Згідно з цими вимогами збільшується об'єм і ускладнюється зміст знань, що підлягають засвоєнню в школі. Нерідко в одному класі можна спостерігати школярів як з дуже високим, так і з дуже низьким рівнем розвитку. Учитель має уміти виділяти сильніших учнів, які швидко переходять до виконання наступних завдань. Які учні слабші, повільніше виконують вправи, потребують додаткового пояснення, допомоги. Однак педагог повинен навчити кожну дитину, без винятку, добре читати, писати, рахувати, розвивати бажання і вміння вчитися.

Учити всіх дітей однаково не можна, тому потрібно застосовувати диференційований підхід. Диференціація походить від лат. *differentia* – різниця, відмінність, і в педагогіці розглядається як організація навчання відповідно до запитів і здібностей учнів, а диференційований підхід – це створення педагогом невеликих груп всередині школи, класу з урахуванням особистісних якостей учнів, їх нахилів, інтересів, здібностей, рівня готовності і організація навчально-виховної роботи, що сприяє розвитку груп [1, с.69].

Такий підхід дає можливість вчителю побудувати урок так, щоб навчання для кожного учня було на рівні його можливостей і здібностей. Важливим також є створення умов комфортності та успіху для залучення кожного школяра в діяльність, з метою стимулювання пізнавальних інтересів, комунікативних умінь та навичок.

Диференціація за обсягом передбачає завдання однакового змісту, але диференціюється або його обсяг, або час на його виконання [5, с. 2].

Питання диференціації навчання вирішувалося на різних етапах педагогічної науки по-різному, залежно від рівня накопичених знань і соціального замовлення. У наукових дослідженнях видатних вітчизняних і зарубіжних учених Ю. Бабанського, П. Блонського, А. Бударного, В. Буряка, В. Євдокимова, А. Кірсанова, П. Підкасистого, Є. Рабунського, О. Савченко, доведено, що диференційований підхід є важливою умовою підвищення якості навчання, а також обґрунтовано шляхи його реалізації [2].

На необхідність диференційованого підходу до навчання вказували видатні вчені й педагоги Я.-А. Коменський, К. Ушинський, Ж.-Ж. Руссо, Б. Ананьєв.

Мета статті – розкрити методичні особливості впровадження в освітній процес диференційованого підходу на уроках математики в умовах Нової української школи.

Особливість впровадження диференційованого підходу у освітній процес школи полягає в правильному плануванні уроку. Першим кроком є визначення рівня знань кожного учня. З цієї метою вчитель дає учням певний план роботи, який діти повинні засвоїти. У подальшій роботі з класом педагог перевіряє об'єм та рівень вивченого матеріалу.

Наступним кроком є комплектування груп. Для цього вчитель проводить структурний аналіз класу і розподіляє дітей за групами:

перша група – учні з низькими навчальними здібностями й працездатністю (для цієї групи учнів потрібно точно окреслювати коло навчальних завдань, добирати велику кількість тренувальних вправ і додатково роз'яснювати новий матеріал на уроці);

друга група – учні із середніми здібностями та рівнем працездатності (ця група учнів виконує завдання першої групи, але з допомогою вчителя або після роз'яснень сильних учнів);

третья група – учні з високими навчальними здібностями й працездатністю (учні працюють з матеріалом більшої складності, від них вимагається вміння застосовувати знання в незнайомій ситуації й самостійно творчо підходити до розв’язання навчальних завдань) [6, с. 3].

Третій крок – реалізація підходу диференціації шляхом розробки різнорівневих завдань. Наприклад: матеріал теми «Додавання й віднімання в межах 10» (1 клас) [4, с. 34]. Основою для засвоєння теми є знання про компоненти арифметичних дій.

Для учнів I групи добираються завдання репродуктивного характеру, які спрямовані на оволодіння учнями елементарними знаннями з математики та вдосконалення. Головною умовою є створення ситуації успіху для дітей, наприклад: «Який перший доданок, якщо сума двох чисел дорівнює 10, а другий доданок дорівнює 6?»

Для учнів II групи пропонуються завдання конструктивного характеру, сприяють формуванню позитивного в дітей ставлення до математики, і усвідомленню явищ та понять, вдосконалення навчальних умінь із цього предмета, наприклад: «Які числа варто скласти, щоб у результаті отримати число 10?» Учні підбирають усі числа сума яких дорівнює 10.

Для учнів III групи добираються завдання дослідницького характеру, вони сприяють осмисленню тем та розвитку творчих здібностей молодших школярів, наприклад: «Яку одну арифметичну дію і над якими числами варто провести, щоб у результаті одержати число 10?» Від завдань попереднього рівня вони відрізняються збільшенням кількості логічних операцій у стандартних завданнях, а також виведенням нестандартних за формою подачі, способом рішення вправ [3, с. 141].

Четвертий крок. Застосування диференційованого підходу до школярів на всіх етапах уроку. Групування на змістовій основі в структурі уроку відбувається за таким планом:

I етап. Діти на уроці повинні повторити вивчений матеріал та актуалізувати опорні знання, уміння та навички. Виконується самостійна робота різної складності.

II етап. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і мети уроку. На цьому етапі працюють усі групи. Вчитель створює проблемну ситуацію. Таким чином ми підводимо дітей до вивчення нового матеріалу.

III етап. Відбувається сприйняття та усвідомлення нового навчального матеріалу та розвиток мовленнєвих умінь і навичок. Діти навчаються виявляти якість засвоєних знань під час застосування їх на практиці.

IV етап. Творче застосування знань учнів. Кожній групі вчитель пропонує додаткові творчі завдання, які мають різну складність.

V етап. Підбиття підсумків. Завдання додому. Насправді дуже важливим є етапом добір систем вправ, спрямованих на розвиток математичних уявлень та знань.

П’ятий крок. Учитель проводить діагностичний контроль результатів роботи учнів; констатує зміни у складі груп; добирає диференційовані завдання іншого характеру.

Велику роль у навчанні відіграє диференціація на етапі закріплення матеріалу. Поетапна робота дає можливість тим учням, які можуть самостійно працювати, поглиблювати знання, а іншим – поступово вчитися самостійно працювати. Роботу можна організувати як у наведеному нижче прикладі.

I етап: 1-ша група – розв’яжи задачу з учителем, використовуючи дидактичний матеріал; 2-га група – скласти задачу за коротким записом; 3-тя група – розв’яжи задачу. Перевірка задач 1-ї та 2-ї групи.

II етап: завдання ускладнені, зменшується міра допомоги слабким учням. 1-ша і 2-га група – скласти задачу за коротким записом і схемою розв’язання; 3-тя групи – скласти задачу за виразом.

III етап: 1-ша група – розв’яжи текстову задачу; 2-га група – скласти задачу за виразом; 3-тя група – зміни запитання задачі так, щоб відповідь знаходилася дією віднімання.

Отже, реалізація диференційованого підходу на уроках математики сприятиме орієнтуванню навчального процесу на уроці не на «середнього» учня, а на наявність різних за успішністю груп дітей і плануванні для них завдань. Систематичне застосування способів диференціації сприяє найповнішому розвитку здібностей кожного учня, бажанню і вмінню вчитися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар Л. Відображення ідей про диференційований підхід до навчання у змісті освіти початкової школи (кінець XIX ст. – до 1917 р.) / Людмила Бондар // Рідна школа: наук.-пед. журн. – 2011. – № 8/9. – С. 69 – 73.
2. Диференційована навчальна діяльність учнів початкових класів. Сайт. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://alive-inter.net/ukr/referat-49913eybft>

3. Дьяченко О. М. Проблема індивідуальних відмінностей в інтелектуальному розвитку дитини. / О. М. Дьяченко // Питання психології. – 1997. – №4. – С. 138 – 145.
4. Листопад Н. П. Математика: підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти / Н. П. Листопад. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 144 с.
5. Сікорський П.І. Теоретико-методологічні основи диференційованого навчання / П.І. Сікорський. – Львів : Каменяр, 1998. – 196 с.
6. Суржук Т. Диференційований підхід у навчанні учнів читати / Тетяна Суржук // Початкова освіта. Шкільний світ: перша всеукр. газ. для першого вчителя. – 2011. – №6. – С. 3 – 13.

ІГРИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ШКОЛЯРІВ

*Сорохан Л., студентка IV-ого курсу навчання,
Довгий О.Я., кандидат фізико-математичних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Гра супроводжує людину протягом усього життя.

Постановка проблеми. На сьогодні спостерігається підвищення інтересу до можливостей використання ігор у навчально-виховному процесі. Завдяки поєднанню ігрової та навчальної діяльності ігри повинні займати гідне місце в освітньому процесі, особливо в початковій школі, де їх використання допоможе безболісно перейти дитині від ігрової до навчальної діяльності. Ігрова діяльність є одним з найбільш значущих чинників, необхідних для формування критичного мислення молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження у галузі креативності проводилися вітчизняними (С.Медник, Д.Богоявленська, М.Гнатко, В.Дружинін, В.Козменко) та зарубіжними (Дж. Гілфорд, Е.Торренс, Ф.Бардон, Д. Харрінгтон) вченими.

Незважаючи на це, зазначена проблема залишається недостатньо вивченою.

Метою статті є характеристика особливостей креативного мислення учнів початкових класів на уроках математики.

Виклад основного матеріалу. Ігрові технології визначаються як «ігрова форма взаємодії педагога і дітей, що сприяє формуванню вмінь розв'язувати завдання на основі компетентного вибору альтернативних варіантів через реалізацію певного сюжету».

Тривалий час помилково вважалось, що головне у розумовому розвитку дітей – передача їм якомога більшої кількості знань. Життя ж доводить, що розумна людина – це не особа, яка багато знає, а той, хто вміє наявні знання застосовувати в складних буденних життєвих ситуаціях. Адже уміння самостійно знаходити вихід у будь-якій ситуації повсякденного життя є найбільш цінним інтелектуальним вмінням людини. Про таких людей кажуть, що вони можуть творчо мислити. Тільки гармонійне поєднання характеристик інтелекту і креативності (творчих здібностей) зумовлює становлення самодостатньої особистості. Всі риси творчої особистості можна синтезувати в особливу рису, що є одночасно і критерієм творчої особистості, – творчу самостійність як здатність не тільки використовувати знання, а й прагнути до їх постійного поновлення.

Розвивати творчу самостійність – це і є найважливіше завдання вчителя на уроці.

Під час роботи з дітьми важливо розвивати не лише інтелект, але й творчі здібності, і, навпаки, під час розвитку творчих здібностей не слід забувати про інтелект. Адже коли високий інтелект поєднується з високим рівнем креативності, творча людина частіше добре адаптована до середовища, активна, емоційно врівноважена, незалежна тощо. При поєднанні креативності з невисоким інтелектом бачимо невротичну тривожну людину з поганою адаптованістю до вимог соціального оточення і важкою долею. Важлива риса – самостійність, що проявляється як постійна, стабільна риса особистості, яка має потребу систематично самостійно працювати і, в тому числі, у плані самовдосконалення, розвитку своїх здібностей [1].

У ході уроку, з метою розвитку творчого мислення, під час розв'язування задач використовуємо наступні методи: метод евристичної бесіди. Під час евристичної бесіди вчитель замість викладу матеріалу у готовому виді підводить учнів до самостійного формування понять, теорем, тощо. Цей метод використовується на перших етапах розвитку самостійного мислення під час проблемного навчання; метод мозкового штурму. Розв'язання творчої задачі відбувається у формі навчального мозкового штурму. Він складається з наступних етапів: перший – створення банку ідей, другий – аналіз ідей,

третій – відбір і обробка результату; метод допоміжних задач. На початку уроку розв'язується серія усних задач, на базі яких доводиться теорема або розв'язується більш складна задача; метод «помилки». Учні пропонується спрогнозувати помилку або знайти помилку, спеціально допущену вчителем; метод асоціацій. Цей метод використовується тоді, коли учні не можуть знайти шлях розв'язування. Їм пропонується скласти ланцюжок асоціативних понять; алгоритмічний метод. Учні самі складають алгоритм розв'язування задачі і дотримуються його при розв'язуванні задач такого типу. Найбільш повно розвивається творче мислення учнів при вирішенні нестандартних задач. Нестандартну задачу не можна розв'язати за якимось алгоритмом. Побачити незвичний хід розв'язування задачі може тільки людина, яка діє сміливо, має дуже розвинуту уяву.

Креативна освіта відходить від механічного перенесення знань, а за основу взята пошукова діяльність учнів, що ідуть шляхами наукового дослідження до встановлення фактів, формування проблем, гіпотез і аж до вирішення їх і пояснення.

На уроках математики віддаємо перевагу складанням задач за малюнком, умовою чи прикладом рішення, математичним ребусам, віршованим задачам, графічним диктантам, вправам на розвиток логіки мислення. Які б форми і методи навчання не використовували, вся педагогічна діяльність вчителя повинна допомагати повністю реалізувати можливості учнів, підкреслювати значимість його особистості і сприяти міцному і свідомому засвоєнню знань [2].

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що впровадження технологій та методів креативного навчання є ще однією можливістю розвитку суспільства знань та інформації. Розвиваючи творчі здібності у дітей, виховуючи їх такими, що мислять нестандартно, оригінально, мають творчий підхід до життєвих проблем, суспільство отримує повноцінних громадян країни.

Висновки. Креативність – творчі можливості людини, які виявляються у сприйнятливості до нового у дивергентному мисленні, тобто у знаходженні неочікуваних рішень, у здатності до пошукових дій.

Отже, креативність і нестандартність думок, знайомство з основними мисленнєвими операціями, розвиток пізнавальних інтересів служитимуть дітям все життя, полегшуватимуть їм здобуття знань, допомагатимуть реалізувати себе і, головне, адаптуватися у людському суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балдіна Л.М. Розвиток творчої компетентності учнів на уроках математики // Математика в школах України. 2006. № 29. С. 14-16.
2. Велдбрехт Д.О. Розвиток креативних здібностей учнів через систему креативних вправ. 2003. 21с.

ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ РОБОТИ З ДАНИМИ ПРИ РОЗВ'ЯЗУВАННІ СЮЖЕТНИХ ПРОСТИХ ЗАДАЧ У 1 КЛАСІ

*Стадник Н.Р., студентка IV-ого курсу навчання
Довгий О.Я., кандидат фізико-математичних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Крім загальних цілей, розв'язування задач виконує у навчальному процесі ряд функцій: навчальні, розвивальні, виховуючі та контролюючі.

Метою статті є методична система формування в молодших школярів умінь розв'язувати прості сюжетні математичні задачі у 1 класі.

Виклад основного матеріалу. Питання про цілі розв'язування сюжетних задач є центральним в методиці навчання математики. Вони з одного боку, складають специфічний розділ програми, зміст якого учні повинні засвоїти, з другого – виступають як дидактичний засіб навчання, виховання і розвитку учнів.

Метою навчання розв'язування задач у початковій школі є формування у молодших школярів умінь, що виявляється у можливості учнів успішно розв'язувати задачу будь-якої математичної структури початкового курсу математики. На матеріалі простих і складених задач діти знайомляться із структурою задачі, етапами її розв'язування, в них опрацьовується загальне уміння розв'язувати сюжетні задачі.

Основним методом навчання молодших школярів розв'язування сюжетних задач є частково-пошуковий метод або евристична бесіда, який полягає в тому, що вчитель заздалегідь готує систему запитань, відповідаючи на які учні самостійно знаходять спосіб розв'язування задачі. Таким чином, методом навчання є особливі системи взаємопов'язаних навчальних задач, які побудовані із застосуванням сюжетних задач різноманітних математичних структур, що пропонуються у чинних підручниках математики для початкової школи. Отже, формування умінь здійснюється не за допомогою розв'язання великої кількості задач, а через „дослідження” опорної задачі засобом спеціальної системи навчальних задач, яка містить такі обов'язкові елементи: розв'язання задачі відомої математичної структури, зміна/зміни її умови або вимоги, дослідження впливу цих змін на розв'язання задачі.

Не менш важливим в умові задачі є дані задачі. Дані – це, як правило, числові компоненти тексту задачі. Вони характеризують: значення величин, числові характеристики множин, числові характеристики відношень між ними. Числові характеристики величин та числові характеристики множин звичайно задані числами, а числові характеристики відношень між ними можуть бути позначені словесно. Знаходження шуканого в числовому вигляді звичайно є кінцевою метою розв'язання сюжетної задачі.

Формуючи загальні способи і методи розв'язування сюжетних математичних задач, ми навчаємо дітей певним чином діяти, діяти на основі математичних знань, в ситуаціях, що виникають у повсякденному житті. Із пояснювальної записки до програми; Сюжетні задачі виступають важливим засобом ілюстрації і конкретизації навчального матеріалу; розвитку пізнавальних процесів, оволодіння прийомами розумової діяльності; виховання вольових якостей, естетичних почуттів; розвитку вміння будувати судження, робити висновки; формування в учнів мотивації їхньої навчальної діяльності, інтересу та здатності до цієї діяльності.

Основним засобом навчання молодших школярів розв'язувати сюжетні задачі є репрезентативні та розв'язуючі моделі. Репрезентативні моделі у вигляді короткого запису задачі (схема або таблиця) або у вигляді схематичного рисунка; розв'язуючі моделі у вигляді „дерева міркувань”. Навчання учнів самостійного складання схематичних рисунків розпочинається ще в 1-му класі під час підготовчої роботи до введення поняття „задача” і продовжується протягом наступних років навчання. Тому можна очікувати, що нескладні схематичні рисунки діти зможуть виконати самостійно, а рисунки до задач дещо ускладненої математичної структури – під керівництвом вчителя. Іноді для економії часу на уроці під час фронтальної роботи над задачею, схематичний рисунок виконується вчителем на дошці, на основі пропозицій школярів або пропонується дітям у готовому вигляді. Схеми аналізу або синтезу – „дерева міркувань” – є ілюстрацією процесу пошуку розв'язування і складаються вчителем разом із учнями під час фронтальної роботи над задачею. Схематичний рисунок та „дерево міркувань” виконуються учнями у разі потреби, під час самостійної роботи над задачею.

ВИСНОВОК

Отже, сюжетні задачі, особливо практично зорієнтовані, забезпечують зв'язок математики із реальним життям дитини, виявлення учнем своєї компетентності. Уміння розв'язувати задачі є показником навченості й наукованості, здатності до самостійної навчальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 368 с. 38.
2. Богданович М.В. Методика розв'язування задач в початкових класах. – К.: „Вища школа”, 1990. – 183 с.
3. Бурда М.І. Моделювання сюжетних задач // Розв'язування математичних задач в початкових класах: Зб. Статей / Під ред. канд. пед. наук Т.М.Хмари. – К.: Рад. шк., 1986. – С.41 – 47.
4. Кочина Л.П., Листопад Н.П. Математика: проб. підруч. для 1 кл. чотиріч. почат. шк.. – К.: Літера: А.С.К., 2000 – 144 с.

ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ ВЧИТИСЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНОЛОГІЇ «ПЕРЕВЕРНУТИЙ КЛАС» НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Тринок В.В.

студентка IV-ого курсу навчання

Довгий О.Я., кандидат фізико-математичних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми Сьогодні вимагає реалізацію ключових компетентностей НУШ: формування людини, здатної приймати відповідальні рішення, працювати в команді, критично мислити, розв'язувати проблеми, самореалізовуватися тощо. Звісно, що такий підхід вимагає нових альтернативних форм і методів навчання й виховання. Серед них можна виділити «перевернуте навчання».

Аналіз останніх досліджень. Окреслене явище є відносно новим в освітній практиці України, але викликає посилений інтерес науковців як вітчизняних, так і закордонних. Так технологія «перевернутого навчання» представлена в роботах Т. Басалгіна, В. Бикова, О. Воронкіна, Л. Дідух, С. Литвинової, М. Хомутенко, М. Курвітс, Е. Мазура, О. Ремезова, С. Бейкер, Дж. Бергмана та ін.

Метою статті є підвищення якості освіти та формування вміння вчитися в учнів початкової школи на основі реалізації моделі «Перевернуте навчання» на уроках математики.

Виклад основного матеріалу. «Перевернуте навчання» (англ. Flipped learning) – це форма активного навчання, яка дозволяє «перевернути» звичний процес навчання таким чином, що домашнім завданням для учнів виступає перегляд відповідних відео-фрагментів із навчальним матеріалом наступного уроку. У класі ж час використовується на виконання практичних завдань [2].

На традиційному уроці учитель організує лише придбання знань, прагнути забезпечити розуміння, іноді удається попрацювати над використанням. На формування мислення високого рівня на уроці часу не вистачає. Домашнє завдання націлено на підставу інформації або обробку умінь. Основна ідея «Перевернутого навчання» - поміняти місцями класну і домашню роботу, звільнити час у класній роботі на важливіші з точки зору формування учбових дій, завдань.

Упроваджуючи технологію «Перевернуте навчання», слід ставити перед собою такі задачі: залучити учнів в самостійну пізнавальну діяльність дома з різними джерелами інформації; на уроці створити умови для аналізу, узагальнення нового матеріалу, формування мислення високого рівня; в груповій роботі формувати навички рішення творчих завдань, оскільки такі завдання не носять репродуктивний характер.

Одним з самих важливих етапів є роз'яснювальна робота з батьками. На батьківських зборах необхідно роз'яснити батькам, що «Перевернуте навчання» - не перекладання функцій учителя на них. Задача батьків – забезпечити дозвіл до матеріалів уроку, при необхідності, проконтролювати виконання завдання. Батьки знають, що одне з самих важких задач, що стоять перед нами - навчити і навчитися працювати з інформацією.

Переваги методу «Перевернуте навчання» [1]: учень отримує знання тоді, коли йому зручно; учень засвоює матеріал у своєму темпі; формат індивідуальних консультацій з учителем допомагає дітям позбутися фрустрації і страху не зрозуміти новий матеріал. Це також допомагає вчителю бачити прогрес і рівень розуміння кожного окремого учня; на уроках час не витрачається на виклад нового матеріалу, завдяки чому створюється більше можливостей для застосування знань; при виникненні труднощів з опануванням нового матеріалу учні самостійно відшуковують відповіді на конкретні питання у підручниках, посібниках, мережаних ресурсах (Інтернет). При цьому не тільки реалізуються переваги проблемного навчання, а й забезпечується формування компетенцій учнів щодо аналізу навчальної інформації з наступним її структуруванням і коригуванням для практичного використання.

Якщо учень не дуже впевнений у своїй знаннях слід запропонувати йому на наступний урок підготувати вправу, яку він розв'язуватиме біля дошки. І навіть якщо він вдома її розв'язав не сам, а з татом або товаришем — це все одно краще, ніж біля дошки він просто напише те, що ви йому продиктуєте.

Висновок. Система «Перевернуте навчання» сприяє формуванню учбової діяльності, підвищує інтерес до навчання, знижує домашнє навантаження на тих, що

навчається. Вчитель, організовуючи «Перевернуте навчання» освоює нові прийоми роботи на уроці математики. Підготовка відеоматеріалів сприяє освоєнню вчителем нових сервісів і програм. Значно збільшується активність відвідин учбових сайтів. Батьки і учні вільно працюють в google-документі. Все це дозволяє не лише проводити «Перевернуті уроки», але і організувати безперервне дистанційне навчання під час карантину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <http://matem.pp.ua/perevernutyj-klas-najvidomisha-mod/> Соловій Ганна Володимирівна «Перевернутий клас» – найвідоміша модель змішаного навчання.
2. Приходькіна Н.О. Використання технології «переверненого» навчання у професійній діяльності викладачів вищої школи / Н.О. Приходькіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://qoo.by/2Bk>.
3. Ксенія Цицюра. Змішане навчання: основні інгредієнти компетентнісного підходу для ефективної освіти нового покоління. 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bit.ly/1zp30E1>
4. Білоусова Н.В., Гордієнко Т.В Застосування технології перевернутого навчання в роботі загальноосвітнього навчального закладу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/5.2/23.pdf>

ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК ЯК ОДНА З НЕТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Тяско І.

*магістранта 2 курсу Педагогічного факультету
Русин Г.А., кандидат педагогічних наук, доцент*

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Актуальність проблеми. Сьогодні розвиток освіти як системи повинен реалізуватися через системні знання, що є необхідними для формування цілісного, системного мислення. Ці знання можуть бути отримані на основі інтеграції гуманітарних і фундаментальних дисциплін, які повинні орієнтуватися на світовий рівень розвитку науки. Такий підхід сприяє формуванню цілісних уявлень про світ і людину в цілому. Для сучасного етапу реформування української національної школи характерним є ускладнення змісту освіти, зростання обсягу інформації і зменшення часу, відведеного для її засвоєння.

Аналіз наукових досліджень. Сьогодні ідея інтеграції змісту і форм навчання приваблює багатьох науковців. Саме дослідженням дидактичних особливостей інтеграції змісту навчання займалися педагоги : О.Біляєв, Л.Варзацька, Т. Донченко, Ю. Колягін, В.Паламарчук, О. Савченко, Н.Светловська та ін.

Аналіз науково-методичних досліджень свідчить, що інтеграція в дидактиці розглядається в двох аспектах : як мета навчання , що передбачає створення цілісної уяви про навколишній світ як єдине ціле, у якому всі елементи взаємозв'язані ; інтеграція – як засіб навчання , що орієнтований на зближення предметних знань , встановлення між ними взаємозв'язків .

Мета статті – проаналізувати основні аспекти інтегрованого підходу до навчання та довести ефективність впровадження інтегрованих уроків у початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Державним стандартом початкової загальної освіти передбачається одне з найголовніших завдань школи — всебічний розвиток та виховання особистості через формування в учнів бажання і вміння вчитися, повноцінних мовленнєвих, читацьких, обчислювальних умінь і навичок відповідно до пізнавальних можливостей дітей молодшого шкільного віку.

Навчальні дисципліни дозволяють розширювати і поглиблювати уявлення школярів про навколишній світ, допомагають розвивати образне та логічне мислення, творчі здібності дітей, сприяють формуванню загальнонавчальних умінь, навичок та закладають основи світогляду. Але на сучасному етапі розвитку національної освіти навіть найповніше використання можливостей програм з усіх навчальних предметів не дасть бажаного результату.

Пошуки шляхів удосконалення системи освіти в початковій школі привели до відродження такого методичного явища як інтеграція навчання, яке поступово переходить сьогодні з дискусії в практику

[1, с.3].

Ідея інтегрованого навчання сьогодні є актуальна, оскільки з її успішною методичною реалізацією передбачається досягнення мети якісної освіти, тобто освіти конкурентноздатної, спроможної забезпечити кожній людині самостійно досягати життєвої цілі, творчо самоутверджуватися у різних соціальних сферах. Звичайно, інтеграція як дидактичний засіб чи принцип має при цьому втілитися у навчальні предмети, у формі їх об'єднання і представлення єдиним цілим. Йдеться про конструювання і втілення способів інтеграції змісту освіти, на основі яких має розгортатися відповідний навчальний процес.

Вчені виділяють такі способи інтеграції змісту початкового навчання: інтегровані курси; інтегровані підручники; інтегровані завдання; інтегровані уроки.

Важливим способом інтеграції змісту початкової освіти є інтегровані підручники. Інтегровані підручники бувають двох видів: одні з них об'єднують навчальний матеріал кількох освітніх галузей, інші – інтегрують зміст освіти у межах одного навчального предмета. інтегрованих уроків.

При цьому поурочна інтеграція здійснюється на основі інтеграції змісту, відібраного з кількох предметів і об'єданого навколо однієї теми. Це об'єднання має на меті інформаційне й емоційне збагачення сприймання, мислення і почуттів учнів завдяки залученню цікавого матеріалу, що дає змогу з різних сторін пізнати якість явище, поняття, досягти цілісності знань.

В основі інтегрованого уроку лежить певним чином інтегрований зміст. Інтеграція шкільного змісту може бути повною або частковою. Цікаво, що характерною рисою початкової школи більшості зарубіжних країн стало навчання за інтегрованими уроками.

Інтегровані уроки – це уроки, які об'єднують блоки знань із річних навчальних предметів, що за навчальним планом викладаються як окремі навколо однієї теми з метою інформаційного та емоційного збагачення, сприймання, мислення, почуттів учня, що дає змогу пізнавати нове з різних сторін, досягати цілісності знань. Метою навчальних занять, побудованих на інтегрованому змісті, є створення передумов для різнобічного розгляду певного об'єкта, поняття, явища, формування системного виникнення уяви, позитивно-емоційного ставлення до пізнання.

Урок в сучасних умовах повинен носити творчий характер. Потрібно запозичувати все найкраще в досвіді вчителів, самому шукати можливі, більш ефективні підходи пояснення нового матеріалу і повторення вивченого матеріалу. Засвоєння знань, формування умінь і навичок на уроці – це нелегкий процес. Виникають різні задачі, шляхи, способи і форми вивчення навчального матеріалу, що призводить до багатогранності видів уроку, до різних його варіантів [2, с.16].

Мета інтегрованих уроків – формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація їх пізнавальної діяльності;

- підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу;
- створення творчої атмосфери у колективі учнів;
- виявлення здібностей учнів та їх особливостей;
- формування навичок самостійної роботи школярів з додатковою довідковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами;
- підвищення інтересу учнів до матеріалу, що вивчається;
- ефективна реалізація розвивально-виховної функції навчання [3, с.49].

Часто при вивченні віршованих творів на уроках читання, якщо цей твір покладено на музику, вчитель може заспівати їх дітям. Вивчаючи дієслово на уроках мови, можна дати завдання відшукувати ці слова у текстах творів, що вивчалися на уроках читання, у словах пісень, виконуваних на уроках музики. Великий інтеграційний потенціал мають уроки музики, образотворчого мистецтва, трудового навчання, оскільки різні види художньо-естетичної діяльності, конструювання вдало поєднуються із вивченням певних мовних, природничих понять, із читанням художніх творів. Враховуючи те, що учень не може довго сприймати одноманітної інформації, поєднання на уроці двох-трьох навчальних предметів забезпечує активізацію пізнавальної діяльності дітей, стимулює інтерес до навчання, показує взаємозв'язок навчальних дисциплін, зв'язок з життям.

З усіх інноваційних технологій саме за цією є можливість широкого впровадження у початковій освіті, оскільки, вчителі початкових класів є багатопредметниками і їм під силу цю технологію втілити у реальність. Тому дана проблема потребує глибшого вивчення, опанування теоретичних основ інтегрованого підходу до навчання.

Ідеї інтегрованого навчання сьогодні надзвичайно актуальні, оскільки сприяють успішній реалізації нових освітніх завдань: дають можливість учителеві разом із учнями опанувати значний за обсягом навчальний матеріал, досягнути формування міцних, усвідомлених міжпредметних зв'язків, уникнути дублювання у висвітленні низки питань. [1, с.4-5].

Висновки. Інтеграція навчальних предметів – це вимога часу, це творчість, самотність, мистецтво педагога. Інтегрований урок стимулює пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативу учнів, такий урок дає можливість підводити дітей до усвідомленої і емоційно пережитої потреби міркувати і висловлювати свої думки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вегера Н.С. Інтегровані уроки в початковій школі: навч. метод. посібник. Тернопіль – Харків: Ранок, 2010. 160 с.
2. Гончаренко С.У., Козловська І.М. Теоретичні основи дидактичної інтеграції // Педагогіка і психологія. 2017. № 2. С. 9–18.
3. Іванчук М.Г. Основи технології інтегрованого навчання в початковій школі: навч. метод. посібник. Чернівці: Рута, 2001. 120 с.

РОЗВИТОК У ДІТЕЙ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ІНТЕРЕСУ ДО МАТЕМАТИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ LEARNING APPS

Цюпик І., студентка IV-ого курсу навчання

Довгий О.Я., кандидат фізико-математичних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Сучасні комп'ютерні технології дають учителю нові можливості, дозволяючи разом з учнем отримувати задоволення від захопливого процесу пізнання. Таке заняття викликає в дітей емоційний підйом, учні охоче працюють із комп'ютером. А коли внести в урок «цікавинку», тобто активізувати учнів до навчання, пробудити інтерес – то і результат буде якіснішим.

LearningApps є сервісом для підтримки процесів навчання та викладання за допомогою невеликих інтерактивних модулів. Основна ідея інтерактивних завдань полягає в тому, що учні можуть перевірити і закріпити свої знання в ігровій формі, що сприяє формуванню пізнавального інтересу учнів.

Комп'ютерні ігри, залежно від мети та типу уроку, можна використовувати на всіх етапах навчання: ознайомлення з новим матеріалом, закріплення, повторення, контроль знань та вмінь. Одним із сервісів, який можна вдало використовувати на уроках математики для розвитку саме критичного мислення є LearningApps. Цей сайт містить багато різноманітних задач з математики для дошкільнят та учнів 1-4 класів, розв'язування яких може сприяти розвитку критичного мислення. До кожної теми пропонується велика кількість математичних ігор.

Він є конструктором для розробки різноманітних завдань, які можна використовувати і на уроках, і в позаурочний час. Сервіс є доступним багатьма мовами світу, у тому числі і українською. Усі вправи поділено на категорії, які ви обираєте самостійно в залежності від виду завдання, яке потрібно буде виконувати учням: вибір; розподіл; послідовність; заповнення; онлайн-ігри тощо. У кожній категорії доступні шаблони вправ, опис та зразки, які можна попередньо переглянути. Важливими перевагами даного сервісу є те, що вчитель може працювати з групами учнів, швидко створювати вправи на уроці, задавати домашні завдання та перевіряти їх виконання. Є також можливість використовувати ілюстративні, відео- та аудіо- матеріали. До того ж існує функція виправлення помилок.

Зацікавившись грою, учні не помічають, що навчаються. Виконуючи інтерактивні вправи, учні поповнюють свої знання, вміння й навички, розвивають увагу, мислення, самостійність, адаптуються до умов гри, розвивають комунікативні здібності, тобто вміння працювати в команді. Це вправи на порівняння, встановлення відповідностей між

графіками і формулами, знання визначень та інші. Дуже важливим є те, що правильність виконання завдань перевіряється миттєво.

Вчителі або батьки можуть самостійно створювати завдання для кожної дитини індивідуально. Так ми зацікавлюємо дитину до вивчення математики. На домашнє завдання ми можемо зробити цікавинку з ілюстраціями чи музикою, для учнів це буде цікавіше виконувати, чим простий приклад чи задачу.

Таким чином, у практиці навчання школярів на даний час великого значення набувають авторські дидактичні засоби, створені для потреб конкретного уроку з урахуванням особливостей контингенту школярів. Наведений огляд on-line середовищ демонструє широкі можливості вчителя щодо самостійного створення дидактичних ресурсів. Розроблені дидактичні матеріали можуть бути використані як для індивідуальної, так і для групової та фронтальної форми організації пізнавальної діяльності школярів.

Отже, систематичне використання комп'ютерних ігор на уроках математики – це не примха, а вимога сьогодення. Методично грамотно побудовані уроки з використанням математичних комп'ютерних ігор не лише розширюють і закріплюють отримані знання, а й значно підвищують творчий потенціал учнів, розвивають самостійне, критичне мислення, формують ініціативну особистість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Людмила Шкворець. Використання LearningApps в початкових класах. 2019. С. 108
2. Суміна Вікторія. Розвиток критичного мислення учнів за допомогою сервісу LEARNINGAPPS. 2017. С. 28
3. Н. В. Олефіренко . Сучасний інструментарій творчості вчителя / Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2017. С. 230-231
4. Брончук Ю. В. Методика використання сервісу LearningApps для створення інтерактивних навчальних додатків/ Методичний вісник. 2017. С. 40-46.

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Шеренгова Ю. І

*3 курс Навчально-науковий інститут педагогіки
Рудницька Н. Ю., кандидат педагогічних наук
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир*

Анотація. У статті висвітлюється проблема впровадження інтерактивного навчання, розглядаються умови ефективного застосування інтерактивного навчання на уроках математики в умовах Нової української школи. Висвітлено поняття «інтерактивні технології». Представлені типи вправ які відносяться до інтерактивних технологій та, які доцільно використовувати на уроках у певному класі. Також показана структура інтерактивного уроку, розписані етапи цієї структури та їхня мета. Окрім цього в статті наведені приклади вправ, які можна використовувати на уроках математики у початкових класах для розвитку у дітей математичних здібностей, комунікативних навичок, а також взаємодопомоги та взаєморозуміння.

Ключові слова: інтерактивне навчання, інтерактивні технології, початкова школа, урок математики.

У наш час система початкової освіти зазнає значних змін. Тому весь процес навчання спрямовується на формування в учнів інтересу до навчання. Навчання математики має слугувати розвитку інтелектуальної сфери особистості учня, а саме: пізнавальних інтересів, вміння знаходити оптимальне розв'язання, аналітичного розуму, дослідницького інтересу, логічного мислення. Цього можна досягнути за допомогою використання інтерактивного навчання. Саме інтерактивне навчання ефективніше, сприяє інтелектуальному, соціальному розвитку школярів.

Математика в початковій школі є складовою частиною в системі неперервної математичної освіти, яка узгоджується з дошкільною та базовою освітою [1, с.5]. Метою математичної освітньої галузі за Державним стандартом початкової загальної освіти 2018 року є формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатність розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір. Для досягнення цієї мети здобувач освіти: 1) досліджує ситуації і

визначає проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів; 2) моделює процеси і ситуації, розробляє план дій для розв'язування задач; 3) критично оцінює дані, процес та результат розв'язання навчальних і практичних задач; 4) застосовує досвід математичної діяльності для пізнання навколишнього світу [2].

Щоб досягнути поставлених завдань, перед здобувачем освіти, вчителю доцільно використовувати інтерактивне навчання на уроках математики. Інтерактивне навчання – це навчання яке відбувається за допомоги постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу [3]. Досліджували інтерактивне навчання багато вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: О. Пометун, С. Сисоєва, Л. Бекірова, В. Химинець, Х. Реттер та ін. Основною особливістю інтерактивного навчання є головний принцип його методик – кожен учень має бути активним суб'єктом навчання.

Мета статті – описати використання інтерактивного навчання на уроках математики в умовах Нової української школи.

Використання інтерактивних технологій навчання на будь-якому уроці допоможе вчителю додати у навчальний процес елементи пошуку, дослідження, порівняння різноманітних фактів, явищ, допоможе учневі чіткіше визначити власну точку зору [6, с.6]. До інтерактивних технологій навчання відносять: мікрофон, мозковий штурм, займи позицію, навчаючи – вчусь, робота в парах, робота в трійках, ажурна плитка, коло ідей, акваріум, карусель та інші [5, с.25].

Технології навчання можна поділити на дві групи: фронтальні та групові. Групові технології це взаємодія учасників малих груп (від 2 до 6 осіб). До них входять: робота в парах («обличчя до обличчя», «один – удвох – всі разом»), робота в трійках, карусель, акваріум. Фронтальні технології передбачають спільну роботу та взаємонавчання всього колективу (велике коло, мікрофон, незакінчене речення, мозковий штурм, аналіз проблеми, мозаїка) [5, с.27].

Отже, інтерактивне навчання передбачає створення комфортних умов навчання, за яких кожна дитина відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Суть його у тому, що навчальний процес відбувається за постійної взаємодії всіх учнів, а також практично кожен учень залучений в процес навчання. Спільна діяльність учнів в процес навчання означає, що кожен вносить свій вклад, проходить обмін знаннями, ідеями. Все це відбувається в доброзичливій атмосфері та взаємної підтримки.

Урок математики з використанням інтерактивних технологій будується за загальною структурою, яку запропонували науковці О. Пометун, Л. Пироженко [4, с.192]. Структура інтерактивного уроку складається з 5-ти елементів:

- 1) мотивація діяльності (мета – сфокусувати увагу учнів на проблемі та викликати інтерес до теми уроку).
- 2) оголошення теми та очікуваних результатів (мета – забезпечити розуміння учнями того, чого вони повинні досягти на уроці і чого від них чекає вчитель).
- 3) надання необхідної інформації.
- 4) інтерактивна вправа – центральна частина заняття (мета – засвоєння навчального матеріалу, досягнення поставлених цілей).
- 5) підбиття підсумків уроку (рефлексія) [4, с.192].

Інтерактивні технології можна використовувати на всіх структурних етапах уроку, як під час перевірки домашнього завдання, так і під час узагальнення та систематизації знань. Під час використання інтерактивних технологій вчитель повинен враховувати вікові особливості учнів, адже не всі ці технології можна використовувати одразу. Тут потрібно зважати на принцип та послідовності, та поступово переходити від легкого до складного. Так, у 1-му класі можна використовувати такі технології: «Мікрофон», «Чарівна паличка», «Робота в парах», «Незакінчене речення», «Мозковий штурм». У 2-му класі вже можна додати такі технології: «Займи позицію», «Робота в малих групах», «Карусель», «Навчаючи – учусь», «Коло ідей». У 3-му та в 4-му класах включаємо в навчальний процес такі технології: «Графіті», «Мозаїка», «Діалог», «Пошук інформації», «Акваріум», «Прес», «Дерево рішень», «Шкала думок», тощо.

Пропонуємо розглянути використання деяких інтерактивних технологій на уроці математики. Вправа «Мікрофон» - ця технологія дає змогу кожному учню щось сказати швидко і по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку. Учитель ставить запитання і дає уявний мікрофон, відповідає учень який має в руках мікрофон. *Наприклад:* Мені подобається число □, воно має сусіди □ і □.

Вправа «Прес» навчає учнів виробляти і формулювати аргументи, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стислій формі за допомогою слів: «Я вважаю,

що...», «Тому, що...», «Отже...». *Наприклад:* Діти по черзі описують по одному числу з натурального ряду. *Я вважаю, що число 9 більше за число 3, тому що в натуральному ряді кожне наступне число більше за попереднє, а 9 в натуральному ряді стоїть після числа 3, отже 9 більше за 3.*

Застосування інтерактивних технологій на уроках математики – це дуже важка праця вчителя. Він повинен продумати кожен крок уроку, розуміти як включити в структуру уроку інтерактивні технології навчання. Та незважаючи на це використання інтерактивних технологій робить урок цікавим для учнів.

Отже, інтерактивні технології – це творчий підхід до організації навчального процесу та діяльності учнів. Їх слід застосовувати на уроках математики в початкових класах тому, що вони сприяють розвитку математичних здібностей в кожного учня, формуванню навичок спілкування та співпраці у колективі, взаємоповаги та взаєморозуміння до думки кожного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах: Навч. пос. — 3-є вид., перероб. і доп. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2006. — 336 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Інтерактивне навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://uk.wikipedia.org/wiki>
4. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.- метод, посіб. / О. І. Пометун. — К.: АСК, 2006. — 192 с.
5. Руденко Н.М. Інтерактивність як спосіб ефективної взаємодії і навчання студентів / Н.М. Руденко // Нова педагогічна думка. — 2014. — №1. — С. 25 – 29
6. Савченко О. Я. Формування у молодших школярів загальнонавчальних комунікативних умінь і навичок // Науково-методичний журнал «Початкова школа», №10, 2014. – С. 6 – 10

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Шульга Р.А., 4 курс, ОС «Бакалавр» спеціальності «Початкова освіта»
факультету педагогіки та психології*

*Тесленко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
та методики початкового навчання*

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, м. Київ

Анотація. У тезах розглянута актуальна освітня проблема - питання формування дослідницьких умінь молодших школярів засобами інтегрованого навчання в умовах нової української школи, оскільки саме сформовані дослідницькі уміння свідчать про готовність особистості здійснювати дослідницьку діяльність та сприяють творчому застосуванню знань на практиці. З'ясована сутність і зміст дослідницьких умінь, які визначаються через дослідницьку діяльність, її науково-дослідницьку форму. Доведено, що питання сутності, структури, класифікації навчально-дослідницьких умінь потребують подальшого уточнення. Розкрито поняття «дослідницькі уміння», їх особливості, важливість їх розвитку.

Ключові слова: уміння, дослідницькі уміння, дослідницька діяльність, структура дослідницьких умінь.

У дослідженнях багатьох педагогів і психологів зазначається, що оригінальність та критичність мислення, вміння співпрацювати, а також творчі навички школярів найповніше виявляються та успішно розвиваються в діяльності, а особливо в тій, яка має дослідницьку спрямованість.

Проблемі формування в молодших школярів навичок навчально-дослідницької діяльності присвячено наукові праці В. Андреева, В. Давидова, Л. Занкова, Н. Бібік, О. Біди, О. Савенкова, О. Савченко та ін.

З впровадженням нової редакції Державного стандарту початкової освіти та відповідних йому програм, виникає потреба у формуванні в учнів дослідницьких умінь різними засобами з доведеною ефективністю, а саме таким як інтегроване навчання [6].

«Дослідницькі вміння» у фаховій літературі тлумачаться як вміння застосовувати певні прийоми наукового методу пізнання в умовах рішення навчальної проблеми у процесі виконання навчально-дослідницького завдання. У теорії і практиці початкової освіти існують різні підходи до класифікації дослідницьких умінь. До дослідницьких умінь відносять: вміння спланувати і здійснити науковий пошук, розробити задум, логіку та програму дослідження, відібрати наукові методи та вміло їх застосувати, організувати та здійснити дослідницько-експериментальну роботу, обробити, проаналізувати отримані результати та оформити їх у вигляді наукового тексту, сформулювати висновки та успішно їх захистити (перед однокласниками та вчителем). У педагогічній теорії і практиці розрізняють такі групи дослідницьких умінь (за В. Андрєєвим): операційні, технічні, організаційні, комунікативні [1].

В основі класифікації дослідницьких умінь науковці використовують різні ознаки. Так, С. Бризгалова залежно від логіки наукового дослідження виокремлює науково-інформаційні, методологічні, теоретичні, емпіричні, письмово-мовні, комунікативно-мовні дослідницькі вміння [2]. Подібний підхід щодо класифікації за критерієм логіка (етапність) процесу діяльності, у тому числі і дослідницької, використовують І. Бердников, М. Владика, Н. Яковлева.

І. Зимня бере за основу такі аспекти дослідницької діяльності:

1) інтелектуально-дослідницький – вміння аналізувати, співвідносити і порівнювати факти, явища, концепції, погляди; вміння бачити проблему, виділити головне; вміння виокремити суперечності й сформулювати проблему; вміння поставити мету, завдання роботи; вміння критично аналізувати інформацію, оцінювати її; аргументувати свою позицію щодо питання, що вивчається; вміння визначати методологічні підходи стосовно дослідження;

2) інформаційно-рецептивний – вміння спостерігати, збирати і обробляти дані; вміння систематизувати і класифікувати факти і явища; вміння отримувати інформацію і складати її огляд; вміння інтерпретувати інформацію; вміння працювати з науковою інформацією тощо;

3) продуктивний – вміння збирати й обробляти дані; вміння проводити експеримент; виконувати практичну частину дослідження в певній послідовності; використовувати методи емпіричного й теоретичного дослідження; здійснювати бібліографічний пошук, узагальнювати інформацію; узагальнювати хід і результати дослідження; захищати отримані результати в процесі виступу; готувати реферат, доповідь, повідомлення, виступати з результатами дослідження тощо [4].

Доречно навчально-дослідницьку діяльність учнів визначити як творчий процес взаємодії вчителя та учнів у напрямі пошуку або конструювання суб'єктивно-невідомого, результатом якого є формування дослідницької позиції та дослідницьких умінь; акцентуючи увагу на тому, що навчально-дослідницька діяльність учнів сприяє формуванню певного наукового досвіду в пошуку підходів щодо вивчення поставленої проблеми, узагальнення й аналізу отриманої інформації, прогнозування наслідків тих чи інших дій, логічності знань та умінь; навчально-дослідницькі вміння визначаємо як більш високий, творчий рівень розвитку загальнонавчальних умінь, що включає і знання про предмет, і про способи оперування фактами, поняттями, закономірностями в дії [3].

У контексті нашого дослідження вагомим є визначення структури навчально-дослідницьких умінь учнів. Н. Недодатко у структурі навчально-дослідницького вміння виділяє такі компоненти: – інтелектуальний – знання, розумові операції аналізу й синтезу, порівняння, узагальнення й систематизації, абстрагування, моделювання, вміння описувати об'єкти, що вивчаються чи спостерігаються; індуктивний висновок і встановлення причинно-наслідкових зв'язків, постановка проблеми й висунення гіпотези її вирішення, пошук й використання аналогії, дедуктивного висновку й доказу; – практичний – використання навчальної, довідкової та додаткової літератури, добір приладів і матеріалів для експерименту, вимір величин у процесі експерименту, оформлення результатів дослідження у вигляді графіків, таблиць, діаграм та ін.; – самоорганізація і самоконтроль – планування роботи, раціональне використання часу й засобів діяльності, регулювання й перебудова своїх дій, самоперевірка отриманих результатів, самооцінка [5]. На думку дослідниці, такі основні навчально-дослідницькі вміння, як спостереження і порівняння, виявлення причинно-наслідкових зв'язків, висунення гіпотези, проведення дослідів та експериментів є найбільш загальними й достатніми для розв'язування дослідних завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андреев В.И. Эвристическое программирование учебно– исследовательской деятельности / И.В. Андреев. – М.: Высшая школа. – 1981. – 240 с.
2. Брызгалова С. И. Формирование в вузе готовности учителя к педагогическому исследованию: теория и практика : монография / С. И. Брызгалова. – Калининград, 2004. – 151 с.
3. Долгушина, Н. Організація дослідницької діяльності молодших школярів [Текст] / Н. Долгушина // Початкова школа (Перше вересня). - 2006. - № 10.
4. Зимняя И. А. Исследовательская работа как специфический вид человеческой деятельности / И. А. Зимняя, Е. А. Шашенкова. – Ижевск : ИЦПКПС, 2001. – 98 с.
5. Недодатко Н. Технологія формування навчально-дослідницьких умінь школярів / Н. Недодатко // Рідна шк. – 2005. – № 6 (869). – С. 21–23.
6. Проект нового Державного стандарту початкової загальної освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: newstandard.nus.org.ua/ .

Компетентнісний підхід до організації навчально-виховного процесу початкової школи

ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Бойчук В.В.

3 курс, педагогічний факультет

Гудима Н.В., кандидат філологічних наук, доцент

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

Стаття розкриває роль і місце емоційного інтелекту в особистісному зростанні молодшого школяра в контексті Нової української школи. Розглядається потенціал уроків літературного читання, розкривається технологія розвитку емоційного інтелекту молодших школярів засобами гри. Зазначається взаємозалежність здібностей розуміти свої емоції та інших людей, керувати власними емоціями і успішності в житті, професії, соціумі. Подається характеристика емоційного інтелекту, визначаються особливості його розвитку в молодшому шкільному віці. Окреслені біологічні й педагогічні чинники розвитку емоційного інтелекту учнів в освітньому процесі сучасної початкової школи.

Ключові слова: емоційний інтелект, емоції, розвиток, чинники, молодші школярі, Нова українська школа.

Реформування сучасної української школи передбачає переорієнтацію її на формування в учнів життєвих компетентностей, необхідних для успішної реалізації в суспільстві як особистості, громадянина, фахівця. У Державному стандарті початкової освіти (2018), Концепції «Нова українська школа» (2018) такими ключовими компетентностями молодших школярів визначені вміння висловлювати власну думку, творити, виявляти ініціативу, логічно обґрунтовувати власну позицію, конструктивно керувати емоціями, застосовувати емоційний інтелект, оцінювати ризики та приймати рішення, вирішувати проблему, співпрацювати з іншими, критичне та системне мислення. Відповідно посилюється роль емоційного інтелекту в освітньому процесі початкової школи, необхідним стає розвиток емоцій молодших школярів, вміння виражати, керувати власними емоціями, розуміти емоційний стан інших людей. Важливим стає визначення чинників, які впливають на розвиток емоційного інтелекту учнів школярів у просторі Нової української школи [2].

Аналіз педагогічних, психологічних, методичних джерел із проблеми розвитку емоційного інтелекту в учнів початкової школи виявив зацікавленість науковців до розгляду різних аспектів вирішення окресленої проблеми. У коло наукових інтересів входять питання визначення поняття «емоційний інтелект» (Р. Бар-Он, Г. Гарднер, Д. Гоулмен, Д. Карузо), структури емоційного інтелекту (І. Андрєєва, Д. Гоулман, Дж. Мейер); особливостей розвитку емоцій у молодших школярів (І. Бех, Л. Груша, С. Курносова, Ю. Савченко); чинників впливу на емоційний інтелект (І. Андрєєва, Л. Буркова, О. Філатова, В. Юркевич); реалізації ідей Нової української школи (Н. Бібік, Ю. Найда, О. Онопрієнко,

О. Савченко, Н. Софій, Р. Шиян). Дослідження вчених підтверджують потребу розвитку емоційного інтелекту як чинника забезпечення успішного особистісного і професійного становлення. В практичному аспекті вивчення проблеми важливим для цілеспрямованої систематичної діяльності вчителів початкових класів в умовах Нової української школи є окреслення чинників, які впливають на розвиток емоційного інтелекту. Саме тому, завданнями статті є окреслити його роль у реалізації концепції Нової української школи; визначити чинники його розвитку в освітньому процесі молодших школярів.

Мета статті – теоретичне обґрунтування і визначення шляхів можливого розвитку емоційного інтелекту молодших школярів засобами ігрової діяльності.

Уроки літературного читання, на яких здійснюється ознайомлення, аналіз художніх творів різної тематики та жанрів, обговорення та осмислення прочитаного – найкраща платформа для реалізації таких завдань. Художні твори дозволяють учням збагачувати емоційно-чуттєвий досвід, помічати красу навколишнього світу і художнього слова; вчать висловлювати власні емоції.

Для здійснення роботи щодо емоційного інтелекту учнів на уроках літературного читання засобами гри важливо дотримуватися певних умов, а саме: створення позитивного емоційного настрою на уроках літературного читання в учнівському колективі; вияв емоцій учителем, досконале, творче володіння вербальними і невербальними засобами для передачі емоційного настрою художнього твору, характерів персонажів, показу способів вираження емоцій і почуттів; емоційний зміст художніх творів дитячої літератури, вибір творів різноманітних за жанрами, тематикою, які викликають емоції, почуття, створюють яскраві образи; перевага групових і парних форм роботи, де учні вчать розуміти емоції однокласників і впливати на емоційний стан ровесників; застосування на уроках ігор, які вчать називати, виражати, розуміти свої емоції та інших людей, керувати власним емоційним станом [1].

Гра як сенс життя молодших школярів, як цікава, захоплива, пізнавальна діяльність, як ефективний метод навчання, як засіб освітнього процесу представляє величезний потенціал розвитку та емоційного інтелекту, зокрема. Гра викликає у молодших школярів почуття подиву, живий інтерес до процесу пізнання, допомагає засвоїти навчальний матеріал, створює умови пошуку, вирішення проблеми, швидкого реагування, кмітливості, оригінальності, винахідливості, викликає радість перемоги, підвищує самооцінку, розкриває різноманітні здібності, згуртовує учнів, вчить підпорядкувати свої дії інтересам колективу, підтримувати доброзичливі, толерантні стосунки з однокласниками, дає можливість побачити себе очима інших учнів, а це допомагає розвивати емоційну сферу, емоційний інтелект [3].

Виокремимо низку ігор, які ефективно впливають на розвиток емоційного інтелекту молодших школярів:

1. Ігри та ігрові завдання для оволодіння прийомами взаємодії, міжособистісного спілкування. Наприклад: *гра «Клубочок»*. Мета: розвиток комунікативних навичок. Вік: від 4 років. Кількість учасників: від п'ятьох.

Обладнання: клубочок ниток (бажано товстих, приємних на дотик).

Хід гри: діти сідають півколом, дорослий – навпроти. Намотує нитку на палець, кидає клубочок комусь із дітей та ставить запитання (Як тебе звати? Який твій улюблений колір? У що ти найбільше любиш гратися? тощо). Дитина відповідає на запитання, намотує нитку на пальчик (не туго) та ставить своє запитання іншій дитині. Якщо дитина не може дати відповідь, вона повертає клубочок ведучому.

Примітка: ведучим може бути й дитина. Гра триває доти, доки ниточка всіх «об'єднає» або доки дітям цікаво. Гра має діагностичний характер — відразу можна виявити дітей, які мають труднощі у спілкуванні.

2. Ігри, спрямовані на розвиток вербальних і невербальних засобів. Наприклад, *гра «Жива картина»*. Мета: розвиток комунікативних навичок, довільності, виразності рухів. Вік: 5–6 років. Кількість учасників: від п'ятьох.

Хід гри: діти обирають ведучого (він відгадуватиме назву картини), потім домовляються про сюжет і «зображують» картину (потрібно не ворухитися). Змінити позу можна лише тоді, коли ведучий відгадав назву живої картини.

Примітка: акценти гри — вміння домовлятися. Дорослий — спостерігач, втручається лише тоді, коли напруження серед дітей надмірно зростає.

3. Ігри та ігрові вправи для зняття психологічної напруги, створення позитивного настрою; ігри для оволодіння прийомами саморегуляції, дихання. Наприклад, *гра*

«Дражнилки». Мета: розвиток комунікативних навичок, зняття негативних емоцій. Вік: 4–5 років. Кількість учасників: від двох. Обладнання: м'яч.

Хід гри: діти стають у коло, передають м'яч один одному, звертаються на ім'я і дражняться необразливими словами (наприклад, назвами овочів чи фруктів).

Умова така – ображатися не можна, оскільки це – гра. Закінчувати гру слід добрими словами – компліментами. Примітка: м'яч потрібно передавати швидко, довго не замислюватися. Напередодні можна провести бесіду на тему образливих слів.

4. Ігри, що допомагають вирішувати проблему, шукати спільно рішення. Наприклад: **гра «Хмарочос».** Мета: розвиток умінь домовлятися, працювати в команді. Вік: від 5 років. Кількість учасників: п'ятеро–шестеро. Обладнання: кубики різного розміру, метр.

Хід гри: діти сідають у коло. Вони мають «побудувати» хмарочос: по черзі ставлять кубики один на один так, щоб утворювалася вежа. Завдання для дітей – домовитися, як ставити кубики, щоб вежа вийшла якнайвищою. Дорослий періодично підходить, щоб виміряти висоту будівлі.

Примітка: дорослий – спостерігач. Гра має діагностичний характер – чітко простежуються позиції дітей у міжособистісній взаємодії.

5. Рольові, сюжетно-рольові ігри, інсценізації. Наприклад: гра **«Кухарі».** Мета: розвиток комунікативних навичок, відчуття єдності з групою дітей. Вік: від 4 років. Кількість дітей: від п'яťох.

Хід гри: всі діти стають у коло – це «каструля» та «миска». Діти домовляються, що «готуватимуть»: суп, компот, салат абощо. Кожен вигадує, ким він буде – картоплею, ягідкою, цибулькою та ін. Ведучий (дорослий) по черзі вигукує назви інгредієнтів. Хто себе почув – стає в коло, наступний стає в коло та бере за руку свого товариша. Коли всі опиняються в колі, гра починається знову — можна починати готувати нову «страву».

Примітка: ведучий може допомагати готувати – «посолити», «поперчити», «перемішати» інгредієнти.

6. Дидактичні ігри пізнавального змісту. Наприклад, **гра «Люстерка».** Мета: розвиток спостережливості, комунікативних навичок. Вік: 4–5 років. Кількість учасників: від п'яťох.

Хід гри: діти обирають ведучого. Він стає в центр, діти півколом. Ведучий показує будь-які рухи, гравці мають їх повторювати. Той, хто помилився, — вибуває. Той, хто залишився сам (жодного разу не помилився), — стає ведучим.

Розглянемо ще гру **«Якщо «так» – плескай у долоні, якщо «ні» – стрибай».** Мета: розвиток комунікативних навичок у дітей, розвиток слухової уваги. Вік: 3–4 роки. Кількість учасників: від двох.

Хід гри: дорослий говорить речення, а діти мають оцінити їх та продемонструвати своє ставлення: якщо погоджуються – оплесками, якщо – ні або якщо щось у реченні є неправильним – підстрибнути.

Приклади речень:

- ▶ *Рома завітав до бабусі й так зрадив, що образився на неї.*
- ▶ *Сашко забрав іграшку в Андрійка й побився з ним, Андрійко образився.*
- ▶ *Оленці дуже подобається Денис, тому вона його побила.*

Отже, уроки літературного читання слугують основою для розвитку емоційного інтелекту молодших школярів, дають школярам змогу широко користуватися емоціями, краще розбиратися в емоційній сфері життя людей, досягати успіху в спілкуванні з учителями й однолітками, вирішувати виниклі конфлікти, розуміти себе, свої бажання і потреби, причини власних учинків, а також ставити перед собою цілі і вдало їх досягати. Ефективним засобом розвитку емоційного інтелекту в дітей виявилася гра, яка застосовується на всіх етапах уроку, різноманітна за метою, змістом, видом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зарицька В.В. Розвиток емоційного інтелекту в контексті компетентнісно спрямованої освіти. *Компетентнісно спрямована освіта: перший досвід, порівняльні підходи, перспективи*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 28 квітня 2011 р. Київ : Ін-т сучасн. підр., 2011. 92 с.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування початкової школи. 2016. Концепція нової української школи. Документ пройшов громадські обговорення і ухвалений рішенням колегії МОН 27/10/2016. [Електрон ресурс]. 35 с.
3. Власова О.І. Педагогічна психологія: [навч. посібник]. К. : Либідь, 2005. 400 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Борова К. В.

6 курс, Початкова освіта

Голова Н. М., кандидат педагогічних наук, доцент

*Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ*

Анотація: стаття присвячена актуальній проблемі сучасної початкової освіти, а саме: формуванню екологічної компетентності дітей молодшого шкільного віку. Актуальність окресленої проблеми зумовлена відсутністю чітко окреслених умов формування екологічної компетентності молодших школярів. Зокрема в статті розкривається сутність понять «екологічна освіта», «екологічна компетентність», «педагогічні умови». Також окреслюються основні компоненти екологічно-розвинутої особистості; особлива увага присвячується виокремленню педагогічних умов виховання екологічної компетентності в освітньому процесі початкової школи.

Ключові слова: екологічна освіта, екологічна компетентність, педагогічні умови, початкова освіта.

Постановка проблеми. Екологічна криза в світі загострюється з кожним днем. Це пов'язано з надмірним споживацьким ставленням людини до природного середовища. Виснажені природні ресурси, різке погіршення та зміна кліматичних умов негативно впливають на здоров'я, життєдіяльність людей, а також існування людства загалом. В результаті цього постала необхідність у гармонізації відносин людини та природи, що полягає, насамперед, у осмисленні знань системи «Людина-Природа», у формуванні моральних уявлень та практичних навичок природоохоронної діяльності, у ціннісному ставленні людини до навколишнього середовища. Цей процес можливий за умови формування екологічної компетентності у дітей молодшого шкільного віку.

В умовах оновлення системи освіти, актуальність окресленої проблеми зумовлена недостатньою теоретико-методичною обґрунтованістю основ екологічного виховання підростаючого покоління, відсутністю чітко окреслених умов формування екологічної компетентності молодших школярів.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням екологічної компетентності, розробкою її теоретичних та методичних аспектів в освітньому процесі початкової школи займалися ряд науковців, такі як: О. Ратушняк, І. Коновальчук, І. Андрусенко, В. Суботюк, Н. Молодиченко, В. Молодиченко, А. Сердюк, О. Гринюк та інші.

Формулювання мети статті. Метою публікації є висвітлення ефективних педагогічних умов, що сприяють формуванню екологічної компетентності у дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Формування екологічної компетентності є одним з головних завдань розвитку освіти України щодо формування гармонійно розвинутої особистості. Зокрема, в «Концепції екологічної освіти України» зазначається, що екологічна освіта – це цілісне культурологічне явище, основною метою якого є формування екологічної культури, навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як унікальної цінності [3].

Аналіз науково-педагогічних праць з проблеми екологічного виховання дозволив виявити, що найбільш точно поняття «екологічна компетентність» було розкрито І. Коновальчуком. Він стверджує, що «екологічна компетентність – це синтез особистісних якостей, творчих здібностей, знань, умінь та індивідуального досвіду, цілісність яких забезпечує здатність людини вмотивовано будувати свою життєдіяльність у гармонії з навколишнім середовищем, суспільними та особистісними потребами й цінностями, усвідомлюючи власну відповідальність за вплив своєї професійної і побутової діяльності на довкілля» [1, с. 21].

Також формування екологічної компетентності базується на трьох основних компонентах:

- когнітивному – виділення об'єктів в природному середовищі, їх чуттєве пізнання та усвідомлення, розуміння взаємозв'язків в природі;

- ціннісному – турбота про довкілля, активна участь у природоохоронній діяльності;
- діяльнісному – вирішення екологічних проблем через дослідницьку роботу, участь в екологічних заходах.

Успіх виховання екологічно свідомих учнів, насамперед, залежить від створених належним чином умов, які покликані забезпечити молодшим школярам вивчення та взаємодію з природою у всіх її аспектах. Аналіз наукових джерел свідчить, що педагогічними умовами можна вважати стійкі обставини, які визначають стан освітнього процесу, а також забезпечують його функціонування та розвиток.

На основі аналізу наукової публікації авторів В. Молодиченко, А. Сердюк, Н. Молодиченко виокремлено педагогічні умови, які, на нашу думку, необхідні для формування екологічної компетентності учнів початкової школи:

- готовність вчителя до формування екологічної компетентності учнів в освітньому процесу;
- створення екологічного освітнього середовища, що розвиватиме в учнів ціннісно-мотиваційне ставлення до природи;
- застосування інтерактивних методів та технологій, що сприятимуть розвитку екологічної культури;
- здійснення екологічної освіти через міжпредметні зв'язки з іншими освітніми галузями.

Проаналізуємо вищезазначені умови більш детально.

Розглядаючи першу умову, варто зазначити, що вчитель сам має володіти екологічною компетентністю, бути готовим до формування її в учнів, мати достатній педагогічний кейс щодо виховання екологічної свідомості молодших школярів.

Друга умова вимагає створення освітнього середовища, сприятливого для формування екологічної освіти школярів, розвитку ціннісно-мотиваційного компонента екологічної компетентності. До показників сприятливого екологічного освітнього середовища можна віднести: включеність школярів та учителів у спільну екологічну діяльність; гармонійність, довіру усіх суб'єктів педагогічного процесу у вирішенні екологічних питань; позитивне ставлення до спільної діяльності; сприятливий психологічний мікроклімат; демократичний стиль управління; відповідна матеріальна база [2, с.15].

Згідно визначеної третьої умови важливо використовувати новітні інтерактивні методи навчання, технології розвитку критичного мислення, технології проблемного навчання, проводити ігри, вікторини, екологічні екскурсії, залучати учнів до проєктної діяльності. Це не лише зробить процес навчання цікавим, але й забезпечить міцність екологічних знань та формування практичних навичок.

Розглядаючи останню умову, зазначимо, що важливо екологічну освіту інтегрувати з іншими галузями знань, будувати тісні міжпредметні зв'язки. Це допоможе формувати цілісну картину світу учнів.

Висновки. Ставлення людини до природнього середовища залежить від міцності закладеного фундаменту екологічних знань в молодшому шкільному віці. Важливо дотримуватися усіх педагогічних умов під час формування екологічної компетентності учнів початкової школи. В результаті цього сформується особистість, що здатна жити в гармонії з природою, вирішувати екологічні проблеми, усвідомлено та раціонально використовувати природні ресурси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коновальчук І. Теоретичні і технологічні аспекти формування екологічної компетентності молодших школярів / І. Коновальчук // Молодь і ринок №5 (136). – 2016. – С. 20-24.
2. Молодиченко В. В. Педагогічні умови формування екологічної компетентності учнів початкової школи / В. В. Молодиченко, А. М. Сердюк, Н. А. Молодиченко // Інноваційна педагогіка. – Випуск 20, т. 3. – Одеса, 2020 р. – С. 11- 16. – Режим доступу: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/9723/1/pedagogical%20conditions.pdf>
3. Про концепцію екологічної освіти в Україні. - N 13/6-19 від 20.12.2001 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text>

4. Суботюк В. Педагогічні вимоги до екологічного виховання молодших школярів в умовах світових глобалізаційних процесів / В. Суботюк // Нова педагогічна думка. – 2014 р. – С. 221-223 [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2014_2_65

РАНКОВА ЗУСТРІЧ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Дмитрашук І.Ю.

3 курс, педагогічний факультет

Гудима Н. В., кандидат філологічних наук, доцент

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

Анотація. У статті висвітлюється актуальна проблема проведення ранкових зустрічей у початковій школі. Розвиток діалогічного мовлення молодших школярів пов'язаний із соціально-громадянськими потребами держави. Передбачається, що учні робитимуть свій внесок у роботу групи в освітній, соціальній, емоційній, практичній сферах. Діти потребують практичного досвіду в висловленні власних думок, у кращому пізнанні один одного, у визнанні сильних сторін і талантів своїх однолітків. У статті досліджено і схарактеризовано особливості ранкових зустрічей як одного із найпоширеніших засобів навчання діалогічного мовлення, обґрунтовано на розвиток комунікативної компетентності в молодших школярів.

Ключові слова: ранкова зустріч, діалогічне мовлення, початкова школа, комунікативна компетентність.

Сучасне реформування середньої освіти спрямоване на те, щоб учень не лише отримав певний обсяг знань, а й умів практично використовувати їх у професійному та приватному житті, тобто шкільне навчання має сформувати низку компетентностей. Так, у документі Міністерства освіти і науки України «Концептуальні засади реформування середньої освіти» зазначено: «Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці. Нові освітні стандарти будуть ґрунтуватися на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (18.12.2006), але не обмежуватимуться ними» [1, с. 8].

Сучасну початкову освіту слід розглядати під кутом зору соціальних, педагогічних і психологічних завдань, поставлених сьогодні перед школою. У системі шкільної мовної освіти спостерігаються помітні зміни, які, безумовно, впливають і на її початковий етап, а саме тут формується більшість загальнонавчальних умінь та навичок, розвиваються розумові операції, вдосконалюються мовлення, мислення, пам'ять, увага, уява та інші психічні функції особистості. Проблему ситуативності мовлення і створення навчальних комунікативних ситуацій досліджувало багато вчених (Е. Шубін, Й. Берман, В. Бухбіндер, В. Скалкін Г. Рубінштейн, Є. Розенбаум, О. Леонт'єв, В. Артемов, Ю. Пассов А. Хорнбі, Д. Берн, В. Апельт та ін.).

Першою із одинадцяти ключових компетентностей визначено вміння спілкуватися державною мовою: «Це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування» [2, с. 6].

Одним з ключових моментів зазначеної компетентності є здатність учня за допомогою конструктивного діалогу вирішувати проблеми, з'ясовувати точку зору інших людей, обстоювати свої думки й переконання – і таким шляхом знаходити правильні рішення. Також спільним для всіх компетентностей є низка вмінь, зокрема, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

Очевидно, що неможливо виробити названі вміння поза майстерним творенням діалогу. Тому зрозуміло, що тема статті є актуальною, оскільки майбутні громадяни держави з активною життєвою позицією, з вільним володінням словом, з навичками

риторики, з уміннями ефективного й результативного спілкування та взаємодії з іншими формуються вже в школі, починаючи з початкових класів.

Культурне діалогічне мовлення – невід’ємна складова комунікативної компетентності молодших школярів, що передбачає не тільки збагачення словникового запасу учня формами мовного етикету, синонімами, антонімами, образними словами тощо, а й набуття вміння варіювати інтонації відповідно до мовленнєвої ситуації. Діалогічне мовлення формується у процесі розмови двох партнерів, його не планують заздалегідь, у якому напрямі йтиме розмова [3].

Відповідно до Концепції Нової української школи, вимог нового Державного стандарту загальної початкової освіти проведення ранкових зустрічей з метою розвитку вільного спілкування та висловлювати своїх думок, створюючи для цього доброзичливу атмосферу.

Ранкова зустріч – це зустріч на початку дня учнів класу з педагогом. Сидячи в колі один проти одного, кожна дитина вдумливо і поважно вітається з іншими дітьми, після чого впродовж короткого часу ділиться власним досвідом зі своїми товаришами, які з повагою слухають її, ставлять свої запитання та коментують. Після цього вся група бере участь у короткій груповій вправі, спрямованій на розвиток академічних навичок, почуття команди та відчуття єдності. Ранкова зустріч закінчується обміном щоденними новинами, які зазвичай готує педагог, щоб представити навчальні завдання дня [2].

Ранкова зустріч формує цінності, які стають основою для створення відповідальної та дбайливої спільноти дітей. Вона дає педагогам змогу навчити школярів взаємної поваги та позитивного ставлення одне до одного, сприяє формуванню цілісного колективу.

Значення ранкової зустрічі: створення спільноти; розвиток навичок спілкування; розвиток соціальних навичок; створення позитивного настрою

Уміння говорити й слухати є найважливішими якостями, які необхідні для демократичної культури. Учні молодших класів можуть висловлювати свою точку зору, чути відмінні думки інших людей, аналізувати їх. Ранкова зустріч дає дітям змогу брати участь у групових обговореннях, а педагогам – моделювати й активно розвивати в дітей уміння та навички ефективного спілкування.

Під час ранкової зустрічі учні вчаться: висловлювати свої думки таким чином, щоб їх зрозуміли інші; уважно слухати, коли говорять інші; співпрацювати з іншими учнями; розв’язувати власні проблеми за допомогою слів; пропонувати свої ідеї групі; активізувати та збагачувати свій словниковий запас; аналізувати та оцінювати матеріал; використовувати вивчену інформацію.

Ці навички мають важливе значення для успішного життя в колективі, спільного навчання та розв’язання конфліктних ситуацій. Ранкова зустріч – ідеальна можливість для розвитку цих навичок.

Вітання. Діти хочуть, щоб їх любили, цінували дорослі та однолітки, прагнуть почуватися частиною класу. Вітання адресується кожному учню по черзі, вербально або невербально всіх запрошують до кімнати. Під час вітання кожна дитина з повагою звертається до інших на ім’я; в колі створюється доброзичливий настрій. Учні усвідомлюють свою важливість і допомагають іншим відчувати себе членами групи, яких цінують. Практика щирого привітання інших є головною метою етапу Вітання, що є важливим елементом демократичного освітнього середовища, орієнтованого на дитину. Учитель розпочинає вітання, звертаючись до когось персонально, наприклад: “Доброго ранку, Оленко. Я рада, що ти тут”. Процес привітання кожного учасника окремо, зазвичай, відбувається по колу, зліва направо. Кожна дитина після того, як її привітали, вітає іншу. Коло включення поширюється на всю групу, а потім і на більш широку спільноту.

Вітання і відповіді. Діти передають один одному якесь конкретне привітання і відповідь, наприклад: “Доброго ранку, Андрійко” – “Доброго ранку, Марійко” доти, поки звернення не обійде коло дітей.

Вітання можна легко змінювати шляхом: зміни або додавання нових слів, наприклад: “Привіт, Андрійко, я рада, що ти прийшов”; використання іншої мови, можливо тієї, яку дитина використовує вдома (наприклад, ромської, російської, англійської тощо); додавання жестів – таких як рукостискання, махання рукою, або інструкцій, наприклад: “Вставайте, коли почуєте своє ім’я”; зміни послідовності привітання інших, наприклад, оминати кожную другу дитину, яка сидить у колі.

Використання різноманітних стилів чи форматів вітання спонукає педагогів міркувати щодо унікальних особливостей учнів їхнього класу. Діти створюють чудові нові привітання для ранкової зустрічі. Така практика заохочує їх і додає впевненості в собі

Отже, формування культури спілкування, мовлення, поведінки необхідно провадити в умовах активізації освітнього процесу із застосуванням новітніх педагогічних технологій (зокрема ранкових зустрічів), у яких вміння спілкуватися має бути доведеним до автоматизму, а система правильно дібраних вправ і завдань, систематична і цілеспрямована робота з ними забезпечить ефективність практичного оволодіння діалогічним мовленням, а його розвиток сприятиме формуванню комунікативної компетентності молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа. Режим доступу: <https://mon.gov.ua> > tag > [nova-ukrainska-shkola](https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola)
2. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі. Київ., 2010. 364 с.
3. URL: <https://nus.org.ua/articles/rankova-zustrich-shho-tse-i-navishho/> Дата звернення: 17.10.2020

ФЕНОМЕН ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ісаченко Ю.Ю.

І курс, філологічний факультет

Гергуль С.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики викладання іноземних мов

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, м. Чернігів

Анотація. У статті розглянуто питання мотивації учнів початкової школи, як сприятливі, так і несприятливі передумови формування в молодших школярів позитивних мотивів учіння. Для формування повноцінної мотивації учіння молодших школярів особливо важливо забезпечити спеціальні психологічні та навчальні умов, які спрямовуватимуть молодшого школяра до вмотивованої пізнавальної діяльності.

Ключові слова: мотивація, молодший школяр, психологічна мотивація, навчальна мотивація.

Мотивація у педагогіці завжди була і є одним з найважливіших компонентів навчання, фундаментом для здійснення всебічного розвитку особистості. З вітчизняних дидактів, що займалися цією проблемою, слід відзначити перш за все К.Д. Ушинського.

Психологічні дослідження використання різноманітних засобів мотивації проводились багатьма вченими, зокрема Л.В. Занковим, І.М. Соловйовим, Ж.І. Шиф, Б.І. Пінським, Г.М. Дульньовим, В.Г. Петровою, М.М. Нудельманом, М.П. Феофановим та ін.

Особливо слід зауважити, що мотиваційний компонент є одним з найважливіших елементів будь-якого навчального процесу в різноманітних навчальних дисциплінах. Це чітко ілюструють дані про засвоєння навчальної інформації дітьми 6-10 річного віку.

Відтак проблемою мотивації навчання в початковій школі займаються чимало українських та російських педагогів-практиків, серед них слід особливо виділити Бабійчук Т., Габдулхакова Ф.А., Ісмаїлову А., Корепіну Л., Проць М. та ін.

Мотив є формою прояву потреби людини (мотив фр. – спонукальна причина, привід до дії). Це – спонукання до діяльності, відповідь на те, заради чого вона відбувається.

Живильні сили для всього дерева учіння йдуть насамперед від почуттів маленького школяра, від того, як його зустрічає школа і перший учитель [2].

Молодший шкільний вік:

- є початком становлення мотивації навчання, від якого багато в чому залежить доля дитини протягом усього шкільного періоду;
- має великі резерви формування мотиваційної сфери, які необхідно використовувати, щоб уникнути «мотиваційного вакууму» під час переходу до середньої школи.

„Навчання по-різному впливає на розумовий розвиток залежно від того, наскільки успішно воно виховує в учнів повноцінні мотиви учіння. Дослідні дані свідчать, що структура навчальної діяльності, адекватна цілям навчання, є фактором формування в учнів

не лише систем операцій і знань, а й навчальних, пізнавальних інтересів, бажання вчитися, допитливості, любові до книги, прагнення до самоосвіти” [3].

Якщо надії малюка на радість шкільного життя справджуються, зміцнюється допитливість, виникає інтерес, який і є сильним мотивом учіння. Коли ж мотив, заради якого учень вчиться, змінюється, це принципово позначається і на усій його навчальній діяльності. У малюків, які вступають до школи, відмінності в підготовці різючі: один почав читати ще в 5 років, для іншого – книжка лише іграшка; один нетерпляче чекає першого вересня, а другий – як злякане пташеня, що потрапило в клітку. Як же орієнтуватися у цій різноманітності? Вдумливий учитель користується своїми безвідмовними інструментами – умінням спостерігати, створювати ситуації, що потребують саморегуляції поведінки дитини, спонукають до висловлювань, виявлення своїх почуттів [1, с. 132].

Досвід, помножений на чуйне ставлення до дитини, робить багатьох учителів гарними діагностами, допомагає розібратися в мотивах, які характеризують дії тих чи інших дітей, бачити „зону найближчого розвитку”, тобто „проекувати” особистість.

Психологічні дослідження Мухіної В.С., Проскури О.В. та ін. дають змогу виявити як сприятливі, так і несприятливі передумови формування в молодших школярів позитивних мотивів учіння. Серед сприятливих наведемо те, що в більшості дітей 6-9 років переважають:

- позитивне ставлення до школи;
- повна довіра до вчителя, навіть абсолютизація його як людини, що все знає і має велику владу;
- готовність сприймати й наслідувати;
- гостра потреба у нових враженнях;
- природна допитливість.

Отже, мотиваційна сфера глибоко індивідуальна. Тому в її формуванні треба орієнтуватися не на молодшого школяра взагалі, а на конкретні типи ставлення дітей до навчання, які визначилися саме в цьому класі. Звідси висновок: у навчальному процесі слід використовувати широкий діапазон стимулів, щоб впливати на мотивацію кожного учня [1, с. 133].

Навчання молодших школярів полівмотивоване, тобто дитиною керують, залежно від ситуації, різні мотиви, але серед них є визначальний. Ось на нього і треба впливати. Щоб цей вплив був дієвим і різнобічним, слід подбати про відповідну організацію навчальної праці учнів на уроці й удома. Спочатку в молодших учнів (особливо в першокласників) переважає інтерес до зовнішньої сторони навчання, до нової позиції учня, нових форм спілкування. Потім з’являється і закріплюється мотив досягнення результату навчальної праці.

І лише з часом, за сприятливих умов виявляється інтерес до самого процесу учіння, до способів пізнавальної діяльності. Для учіння цінніша мотивація, зумовлена пізнавальними потребами, інтересом до способів пізнання.

Для формування повноцінної мотивації учіння молодших школярів особливо важливо забезпечити такі умови [1, с.136]:

- збагачувати зміст особистісно-орієнтованим цікавим матеріалом;
- утверджувати справді гуманне ставлення до всіх учнів, бачити в дитині особистість;
- задовольняти потреби в спілкуванні з учителем та однокласниками під час навчання;
- збагачувати мислення інтелектуальними почуттями;
- формувати допитливість і пізнавальний інтерес;
- формувати адекватну самооцінку своїх можливостей;
- утверджувати прагнення до саморозвитку, самовдосконалення;
- використовувати різні способи педагогічної підтримки, прогнозувати ситуації, коли вона особливо потрібна дітям;
- виховувати відповідальне ставлення до навчальної праці, зміцнювати почуття обов’язку.

Отже, мотивацію зумовлюють безліч факторів, і тому підходи до вмотивування молодших школярів мають варіюватися і безумовно базуватися на психологічних та навчальних аспектах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Освітні технології. Навч.-метод. посіб / За заг. ред. О.М. Пехоти – К.: А С К, 2001 – 256 с
2. Подмазін С. Психологія особистісно-орієнтованого навчання // Сучасні шкільні технології Ч 1 / Упоряд. І. Рожнятовська, В. Зоц – К.: Ред. загальнопед. газ., 2004 – С.50-63.; 268
3. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. – К.: Генеза, 1999.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГУЛЯТИВНИХ УМІНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Кондратюк Р. А.,

*здобувач вищої освіти «магістр»,
спеціальності «Початкова освіта»*

*Марусинець М. М., доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та психології*

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ

Анотація. У статті окреслено поняття регулятивних умінь у молодших школярів як здатності суб'єкта до саморозвитку та самовдосконалення шляхом свідомого і активного присвоєння нового соціального досвіду. Визначено діагностичний інструментарій вивчення регулятивних умінь у молодших школярів за допомогою комплексу методик.

Ключові слова: регулятивні уміння, молодший школяр, діагностичні методики, експериментальне дослідження

Актуальність теми. Реалізація ключових основ освітнього середовища за вимогами НУШ спрямована на створення розвивального середовища для успішного формування регулятивних навчальних умінь молодшого школяра. У широкому значенні термін «навчальні уміння» визначають як уміння вчитися, тобто здатність суб'єкта до саморозвитку та самовдосконалення шляхом свідомого і активного присвоєння нового соціального досвіду. У більш вузькому значенні – сукупність способів дій учня (а також пов'язаних з ними навичок навчальної роботи), що забезпечують самостійне засвоєння нових знань, формування умінь, включаючи організацію цього процесу.

Мета статті полягає у вивченні рефлексивних умінь за допомогою психодіагностичних методик

У контексті дослідження представляє інтерес психодіагностичний інструментарій вивчення рівнів розвитку регулятивних навчальних умінь учнів молодшого шкільного віку. Для реалізації поставленого завдання нами було застосовано комплекс методів і методик, які сприяли вирішенню учнями різних завдань під час вивчення навчальних дисциплін.

На уроках математики у першому класі розвиток регулятивних навчальних дій здійснювалося шляхом виконання візерунка за допомогою кубиків (Методика П.Гальперіна). Метою типового завдання «Викладання візерунка з кубиків» є вивчення вміння приймати і утримувати завдання, що представляє собою діагностику сформованості компонента цілепокладання; виявлення вміння планувати свою дію, що представляє собою діагностику розвитку компонента планування та виявлення вміння здійснювати контроль за результатом і процесом навчальних дій.

Вивчення рівнів розвитку пізнавальних регулятивних дій здійснювалося за допомогою визначення кількості слів у реченні (С.Н. Карпова), методики побудови числового еквівалента або взаємооднозначної відповідності (Ж.Піаже, А. Шемінська), методики «Кодування» (11-й субтест тесту Д. Векслера в версії А.Ю. Панасюка). Визначення кількості слів у реченні дозволяє виявити рівень розвитку знаково-символічних пізнавальних дій, вміння диференціювати план знаків, символів і предметний план, розрізняти предметну і мовну дійсність. Дане завдання виконувалося дитиною після зачитування інструкції, де дитина повинна назвати, скільки слів у цій пропозиції, а також назвати ці слова. Інтерпретація отриманих результатів за даною методикою здійснювалося за трьома рівнями розвитку дії: орієнтація на предметну дійсність (діти дають неправильну відповідь, виділяють слова, перераховуючи іменники-предмети – 1 бал); нестійка орієнтація на мовну дійсність (діти дають частково вірну відповідь, правильно називають слова, але без прийменників і сполучників – 2 бали); орієнтація на мовну дійсність (у дітей спостерігається диференціація знаково-символічного і предметного планів – 3 бали).

Метод побудови числового еквівалента (Ж. Піаже, А. Шемінська) дозволяє встановити рівень розвитку логічних дій, вміння встановлювати взаємно-однозначна відповідність і зберігати дискретне безліч. В якості стимульного матеріалу виступали фішки червоного і синього кольорів (7 червоних фішок і 7 синіх фішок). Дитину просили викласти таку ж кількість фішок, скільки було викладено тренером. Інтерпретація отриманих результатів здійснювалася за трьома рівнями розвитку дії (якщо у дитини при виконанні завдання відсутнє вміння встановлювати взаємооднозначні відповідності – 1 бал; якщо в учня сформовано вміння встановлювати взаємооднозначні відповідності, але відсутнє вміння зберігати дискретність безліч – 2 бали; якщо в учня сформовано вміння встановлювати взаємооднозначні відповідності та зберігати дискретне безліч – 3 бали).

Методика «Кодування» (11-й субтест тесту Д. Векслера в версії А.Панасюка) дозволяє встановити рівень сформованості знаково-символічних дій, які полягають у кодуванні або заміщенні, умінні дитини здійснювати кодування за допомогою символів. Дана методика виконувалася на заздалегідь підготовленому бланку (з надрукованими геометричними фігурами) простим олівцем. Дитині пропонувалося протягом двох хвилин здійснити кодування, поставивши у відповідність певному зображенню умовний символ. Інтерпретація отриманих результатів за даною методикою здійснювалася за трьома рівнями розвитку дії: (якщо дія кодування не сформоване – 1 бал; якщо дія кодування сформовано частково – 2 бали; якщо дія кодування сформовано – 3 бали).

Висновок: на основі аналітично-рефлексивного аналізу окреслено сутність поняття регулятивні уміння у молодших школярів та обґрунтовано комплекс психодіагностичного інструментарію, що дає можливість вивчити їх розвиток у дітей. Наведені методики не є вичерпними в арсеналі діагностичного арсеналу, а тільки сприяють вивченню окремих аспектів молодших школярів задля створення ресурсу щодо покращення успішності учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баркова, Е.А. Управление процессом формирования регулятивных умений учащихся в исследовательском обучении / Е.А. Баркова // Историческая и социально-образовательная мысль. – 2013. – № 1 (17). – С. 75–78.
2. Бібік Н.М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. // Дидактико-методичне забезпечення контролю та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу: монографія / Савченко О.Я., Бібік Н.М., Байбара Т.М., та ін. К. : Педагогічна думка, 2012. С. 46-53.
3. Марусинець М.М., Мішкулинець О. О. Вікова і педагогічна психологія з основами психодіагностики : навчальний посібник / Київ: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. – 439 с.
4. Онопрієнко О.В., Скворцова, С.О. Система навчальних завдань, зорієнтована на якісний результат // Початкова школа. № 9, 2018.

КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ З ФОРМУВАННЯ ТЕКСТОТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Коновець І.О.

У курс, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Янко Н.О.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів*

Анотація. У дослідженні обґрунтовано нормативність правопису і вживання словосполучення «компетентісно орієнтовані» в українській лінгводидактичній термінології; з'ясовано сутність поняття «компетентісно орієнтовані завдання», основну мету застосування їх на уроках української мови і розвитку мовлення в початковій школі, проаналізовано їх диференційні ознаки. Наведено приклади компетентісно орієнтованих завдань з формування в учнів початкової школи вмінь сприймати, відтворювати й продукувати елементарні стилістично диференційовані висловлювання в усній та письмовій формі, редагувати їх.

Ключові слова: компетентісний підхід, компетентісно орієнтовані завдання, текстотвірчі вміння, учні початкової школи.

Реалізація компетентісного підходу на уроках української мови в початковій школі передбачає формування в учнів готовності та здатності застосовувати здобуті знання, набуті вміння й навички, способи мовленнєво-творчої діяльності в різних комунікативних і життєвих ситуаціях. Важливою передумовою ефективного навчання школярів продукувати власні висловлювання різних типів і стилів є використання на уроках мови та розвитку мовлення компетентісно орієнтованих завдань.

Зауважимо, що у використанні й тлумаченні цього поняття в лінгводидактичній літературі немає однаковості. Одні методисти пропонують термін «компетентісно орієнтовані», інші – «компетентісно зорієнтовані» завдання, й записують їх то через дефіс, то окремо. Згідно з «Українським правописом» складні педагогічні терміни, утворені з двох прикметникових основ, що називають незалежні поняття, треба писати через дефіс, наприклад: *мовно-літературна (галузь), мовленнєво-комунікативні (уміння), навчально-методична (робота)* [4, с. 59]. Водночас поняття, першою частиною яких є прислівники, утворені від відносних (зрідка – якісних) прикметників, здебільшого зберігають на собі логічний наголос і не зливаються в одне слово з наступним прикметником або дієприкметником: *діяльнісно особистісний, науково обґрунтований, соціально активний, суспільно необхідний, чітко окреслений* та ін. [4, с. 57-58]. Як бачимо, написання словосполучення «компетентісно орієнтовані» через дефіс суперечить чинним орфографічним нормам української літературної мови. Варіативне вживання у дослідженнях термінів «компетентісно орієнтований» й «компетентісно зорієнтований», зокрема компетентісно орієнтована технологія, компетентісно зорієнтоване заняття, компетентісно зорієнтований підхід, насамперед зумовлене особливостями словотвору в сучасній українській мові. У процесі аналізу лінгвістичних і лексикографічних джерел з'ясовано, що пасивні дієприкметники *орієнтований* і *зорієнтований* утворюються за допомогою суфікса -н- від твірної основи синонімічних за семантикою, але різних за категорією виду, інфінітивів. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» знаходимо таке значення слів *орієнтувати* / *зорієнтувати*: «спрямовувати / спрямувати чію-небудь діяльність у певний бік, визначати / визначити напрям, мету чієї-небудь діяльності» [1, с. 702]. Ці слова розглядаються як варіантні форми й в «Російсько-українському словнику складної лексики» С. Караванського [2, с. 340]. У новому «Українському правописі» подається як приклад лише словосполучення «компетентісно орієнтований» [4, с. 57].

З огляду на зазначене, у лінгводидактичній українській термінології вважаємо більш прийнятним уживання поняття «компетентісно орієнтовані завдання». Дотримуючись думки К. Пономарьової, у нашому дослідженні під «компетентісно орієнтованими завданнями» розуміємо спеціально створені дидактичні конструкції, що використовуються на уроках української мови з метою формування або перевірки предметних і ключових компетентностей учнів початкової школи [3, с. 81]. Вважаємо, що застосування таких завдань у початковому курсі мовної освіти сприятиме не лише успішній організації

самостійної дослідницької та мовленнєво-творчої діяльності школярів у процесі розв'язання певних комунікативних і життєвих ситуацій, а й запобігатиме механічному відтворенню здобутих знань із мови і мовлення.

З метою диференціації компетентнісно орієнтованих завдань для формування текстотворчих умінь учнів початкової школи коротко схарактеризуємо їх основні ознаки: 1) спонукають учнів до моделювання і розв'язання певних життєвих ситуацій у процесі здійснення різних видів мовленнєвої діяльності; 2) передбачають розкриття теми, актуальної для дітей молодшого шкільного віку; 3) стимулюють розвиток уваги, уяви і творчих здібностей учнів, передбачають реалізацію нестандартного підходу під час виконання; 4) потребують від школярів активних дій, зокрема практичного застосування здобутих знань із мови і мовлення, набутих комунікативно-мовленнєвих умінь у процесі сприймання й аналізу, відтворення та створення стилістично диференційованих висловлювань в усній і письмовій формах, редагування їх.

Наведемо приклади компетентнісно орієнтованих завдань, спрямованих на формування в учнів початкової школи текстотворчих умінь:

1. По дорозі додому Іванко описував батькові білочку, яку побачив у парку. Через шум машин окремі слова батько не почув. Доповни опис тваринки пропущеними прикметниками так, щоб батько Іванка зміг уявити її.

На дереві сосни я побачив ... білочку. У неї була ... шубка і ... хвостик. На голівці – два вушка з ... китичками, ... оченятка нагадували ... намистинки. Хвіст і мордочка у звірка ... , ніж усе тільки, а черевце

2. Попрацюйте разом. Прочитайте чернетку твору, написаного Незнайком. Який ліс – весняний чи зимовий – він хотів описати? Допоможіть Незнакові закінчити твір. Підкресліть у дужках прикметники, потрібні за змістом. Свій вибір обґрунтуйте.

Ліс особливо гарний в (сонячні, похмурі) морозні дні. (Сріблястий, білий) сніг так і переливається під (лагідними, пекучими) променями сонця. Над стежками зігнулися під вагою інею стовбури (молодих, старих) дерев. (Зелені, зеленуваті) сосни та ялинки одягли (ошатні, охайні) білі шапки.

3. Маша вирішила навчити Ведмедя та його друзів улюбленої гри. Вона пам'ятає правила цієї гри, але не може згадати їх послідовність. Допоможи дівчинці скласти правила гри. Пригадай і запиши її назву. Розташуй речення в потрібному порядку: *Один із гравців зображує kota, а інший – мишку. Діти стають у коло і беруться за руки. Якщо кіт спіймає мишку або не зможе її наздогнати, призначають інших kota й мишку. Мишка тікає, а кіт наздоганяє. Діти вільно пропускають мишку під руками в коло. Коту перешкоджають увійти в коло.*

4. Прочитай записку, яку Марійка написала подружці. Скажи, чи зустрінуться дівчатка. Поміркуй, що потрібно уточнити в запрошенні, щоб подружки змогли побувати разом на виставі. Запиши виправлений текст.

Оксанко!

Запрошую тебе в театр на виставу. Давай зустрінемося біля входу.

Твоя подруга

5. Другокласники нашої школи підготували інформацію для стенду «Червона книга України». Знайди і заміни в описі конвалії недоречно вжиті слова такими, що відповідають меті наукового мовлення.

Конвалія – невелика багаторічна рослинка родини лілейних. Вона виростає до 20-30 сантиметрів заввишки. Листячко темно-зеленого кольору, широке, видовжене. У період цвітіння на стеблінці з'являються білесенькі невеличкі квіточки, що розташовуються одна за одною і мають сильний приємний аромат. Кореневище у квіточки повзуче.

6. Попрацюйте в групах. Прочитайте, як переказав українську народну казку першокласник Сергійко. Скажіть, як вона називається. Який недолік ви помітили в переказі хлопчика? Перекажіть казку один одному, замінюючи повторювані дієслова на близькі за значенням.

Ішов дід лісом та й загубив рукавичку. Прийшла Мишка і стала в рукавичці жити. За нею прийшла Жабка і теж поселилася в рукавичці. Потім прийшов Зайчик і стало їх троє. Прийшла до рукавички Лисичка. Стало їх четверо. Потім прийшов сірий Вовк. Він теж поселився в рукавичці. Аж ось прийшов Ведмідь. А йому вже місця в рукавичці й немає.

7. Петрик гуляв із цуценям у парку. Аж раптом Рекс побіг за кішкою і загубився. Уважно розглянь фото цуценяти. Допоможи хлопчику скласти оголошення, за яким би хлопчик зміг знайти свого маленького друга.

8. Першокласники хочуть надіслати малюнки Святому Миколаю, але не вміють підписувати конверти. Допоможи їм, запиши адресу школи в правильній послідовності.

9. Уяви, що спілкуєшся з хлопчиком із Австралії, який ніколи не бачив сніжної зими. Розкажи йому про цю пору року так, щоб він зміг уявити її.

10. Уяви, що на твій День народження може прийти улюблений казковий герой. Подумай, кого б ти хотів (ла) запросити. Напиши для нього колективне запрошення від себе і друзів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / кер. вид. проекту П.М. Мовчан, В.В. Німчук, В.Й. Клічак. Київ : Дніпро, 2009. 1332 с.
2. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. 3-тє вид., доповн. і випр. Львів : Бак, 2016. 608 с.
3. Пономарьова К. І. Сутність і структура компетентісно орієнтованих вправ і завдань з української мови. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2017 рік*. Київ : Інститут педагогіки, 2017. С. 80–81.
4. Український правопис / Національна академія наук України. Київ : Наукова думка, НАН України, 2019. 392 с.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ КРИТИЧНОГО І СИСТЕМНОГО МИСЛЕННЯ

Климець Г.В.

III курс, факультет педагогіки та психології

Коханко О. Г., кандидат педагогічних наук, доцент

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ*

Анотація. Не даремно людей вважають найрозумнішими істотами, адже вони намагаються не стояти не одному місці, а постійно дізнаються щось нове для себе, розвиваються і взагалі вдосконалюються для того щоб зробити своє життя і життя своїх близьких більш легким і комфортним. Насправді дуже важливо зробити правильний вибір і опанувати такі вміння і навички, які допоможуть нам швидко і якісно оцінювати ситуацію, робити правильний вибір і вирішувати проблеми ще як тільки вони з'явилися або починають з'являтися. В даній статті описано, одну з головних і найбільш вагомих, на теперішній час, причин того, чому є важливим вміння критично і системно мислити і для чого варто розвивати ці вміння з самого дитинства.

Ключові слова: критичне мислення, системне мислення, учні молодшого шкільного віку, освітній процес.

Події в сучасному світі розвиваються дуже стрімко і зовсім непередбачувано. Ніхто не знає, що трапиться завтра, яка ще подія так сильно сколихне людство, що навіть найбільш розвинені, могутні країни світу будуть змушені закрити свої кордони для туристів і посадити власних громадян на самоізоляцію. В такий час тиск на людей відбувається з різних сторін, навіть попри те, що вони певною мірою «відрізані» від світу. Новини, які поширюються ЗМІ не завжди є точними, а іноді й взагалі кардинально відрізняються від реальних даних. Одним з головних наслідків дезінформації з боку ЗМІ є поширення паніки між людьми. Ця проблема виникає переважно через те, що не всі люди вміють швидко і правильно аналізувати та систематизувати отриману інформацію, критично її оцінювати та формувати власну думку. Науковцями доведено, що системне та критичне мислення – це ті наскрізні уміння, без яких у сучасному світі людині досить важко існувати.

Питання розвитку критичного та системного мислення висвітлено в працях зарубіжних науковців А. Кроуфорда, Дж. Гілфорда, Д. Брунера, С. Заір-Бека, М. Ліпмана, С. Метьюза, К. Мередіт, Д. Рассела, Ф. Станкато, Ч. Темпла, Ф. Станкато, Д. Халперна, К.Уейда, Дж. Чаффа та вітчизняних дослідників – В. Бондаря, Н. Березанської, Т. Воропай, В. Дороз, Н. Дайрі, І. Кожуховської, О. Пометун, А. Ліпкіна, Л. Терлецької, С. Терно, А. Федорова, О. Тягло, Т. Яковенко та ін.

Розвиток критичного та системного мислення особистості сьогодні одне з найактуальніших питань в освіті. Про те, що це є одним з наскрізних завдань освітнього процесу сучасної школи, йдеться й у Концепції нової української школи [3].

Що ж таке критичне та системне мислення?

Критичне та системне мислення — це необхідна навичка і життєво важливий ресурс сучасної людини. Дослідник С. Терно, визначаючи критичне мислення як різновид наукового мислення [6].

На думку авторів методичної системи «Читання та письмо для розвитку критичного мислення» Джонні Стіл, Курта Мередіта, Чарльза Темпла: «Критичне мислення — це складний ментальний процес, що починається із залучення інформації та закінчується прийняттям рішення» [1].

Навички критичного мислення дають змогу не потонути в інформаційній лавині, не піддатися маніпуляціям, допомагають приймати зважені рішення та відстоювати їх. Критичне мислення допомагає в пошуку нових шляхів вирішення проблем.

Передумовою успішного критичного мислення є системне мислення. Це вміння бачити логічні зв'язки і залежності у інформації, що сприймається, узагальнювати її та виділяти в ній головне і другорядне, важливе і неважливе. Цьому виду мислення варто вчитися для того, щоб узяти контроль над власним життям, адже тільки розуміючи справжнє підґрунтя подій, ми можемо змінювати на краще власні дії та довколишній світ. Системне мислення дозволяє нам не лише бачити події, а розпізнавати алгоритми взаємозв'язків і структури. Розуміючи істинне підґрунтя ситуацій довкола нас, ми маємо змогу реагувати на те, зі значною перевагою і в рамках нового, ширшого бачення. Це вміння дає нам змогу підготуватися і навіть впливати на ці події.

Отже, людина, що володіє цими двома типами теоретичного мислення, ніколи не піддасться впливу неперевіреної інформації, а відповідно в неї більше шансів на те, що вона зробить мінімальну кількість помилок, перебуваючи під тиском неправдивих новин і більше шансів на те, що вона обере правильний шлях вирішення проблеми.

Найбільш сприятливий період для розвитку критичного та системного мислення — це молодший шкільний вік. Закономірно, що учень 6-10 років тільки вчиться цьому. Саме вчитель має організувати освітній процес таким чином, щоб дитина не тільки сприймала і відтворювала нову інформацію, а й аналізувала і синтезувала її, узагальнювала та систематизувала. Висловлювала власну думку та оцінювала отримані знання.

Вважаємо, що головне завдання школи сьогодні — це навчити молоде покоління ефективно справлятися з тим потоком інформації, що вони сприймають, систематизувати його через процеси аналізу, синтезу, порівняння. У освітньому процесі мають використовуватися такі способи та засоби, що дозволяють учням навчатися процесу систематизації та узагальнення сприйнятої інформації, критичному мисленню.

На нашу думку, інтелект-карти та лепбуки, опорні конспекти та схеми ідеально підходять для використання в освітньому процесі початкової школи як засоби, що допомагає молодшим школярам у цікавій формі систематизувати засвоєну інформацію, відтворити та повторити її, перевірити себе, виправити неправильні знання, критично її оцінити і т.д.

В навчально-методичному посібнику «Нова українська школа: порадник для вчителя» визначено такі вміння критичного мислення: оцінювати надійність джерел інформації; виділяти необхідну інформацію та обробляти її; аналізувати та оцінювати власні чи чужі висловлювання, припущення, висновки, аргументи, гіпотези, переконання; ставити запитання з метою одержання точнішої інформації або її перевірки; розглядати проблеми з різних точок зору та порівнювати різні позиції і підходи при їх вирішенні; висловлювати власну позицію, влучно обирати мовленнєві засоби для побудови висловлювань; приймати обґрунтоване рішення» [2].

Розвивати критичне, системне мислення можна на різних уроках, у різних видах учбової діяльності. Воно розвивається під час опрацювання інформації, розв'язання задач, проблем, оцінки ситуації, вибору раціональних способів діяльності.

Так для вступного етапу уроку, щоб розвивати критичне мислення учнів, О. Пометун рекомендує такі методи та засоби: кластер; асоціативний куш; дерево передбачень; таблиця «Знаємо – Хочемо дізнатись – Дізнались»; мозковий штурм; робота в парах; кошик ідей; правильні і неправильні судження; мультиголосування; передбачення на основі опорних слів; діаграма Венна. На основній частині уроку пропонує впроваджувати карти понять; вправу «читаємо в парах / запитуємо (узагальнюємо) в парах»; «тонкі» і «товсті» запитання; подвійний щоденник; читання з маркуванням; опорні слова; Т-таблиця; картографування

тексту; концептуальна таблиця; спитайте у автора; робота в парах та малих групах з дидактичними завданнями; ажурна пилка (мозаїка); дискусія. Для релаксації: сенкан; кластер; займи позицію; бортовий журнал; таблиця «Знаємо – Хочемо дізнатися – Дізнались»; концептуальна таблиця; ПМЦ («Плюс – Мінус – Цікаво»); шкала думок; ПРЕС; діаграма Венна; риб'яча кістка (фіш-бон) [3].

Отже, якщо людина з малечку навчиться правильно сприймати інформацію і події, які відбуваються навколо неї, тоді вона зможе нормально реагувати на навколишній світ, буде знати, як можна легко вирішувати проблеми, оскільки розумітиме їх причини і матиме змогу вирішувати їх ще на початкових стадіях, не дозволяючи їм затягуватися. Досить влучним є вислів Р. Декарта: «Не достатньо мати гарний розум, головне – правильно його використовувати» [4]. Тому вміння критично і системно мислити є дуже важливим для сучасних людей і не менш важливо почати розвивати їх з самого дитинства, щоб зробити своє життя більш легким і успішним в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большакова І. Критичне мислення. Початкова школа. Київ: «Вид. дім «Перше вересня», 2016. 144с.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / pid zag. red. Bibik N. M. K.: TOB «Vydavnyчий дім «Плянди», 2017. 206 с.
3. Основи критичного мислення: метод. пос. для вчителів / за ред. О.І.Пометун, І.М.Сущенко. Дніпро: ЛПА, 2016. 156 с.
4. *RENE DEKART — СПРАВЖНИЙ ГЕНІЙ XVII СТОЛІТТЯ.* URL: <http://radiolemberg.com/ua-articles/ua-allarticles/decart422>
5. *Системне мислення. Пошук неординарних творчих рішення.* URL: <https://bookzone.com.ua/upload/iblock/9d3/9d377215addc7b60fd030450f76fbf8a.pdf>
6. Терно С.О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії): посібник для вчителя. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 105с. URL: <http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/125.ukr.html>.
7. *4 навички для успіху.* URL: <https://intboard.com.ua/pres-sluzhba/blog/4-navichki-dlia-uspkh/>

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Лукашук І.В.

студентка 4 курсу ННІ педагогіки,

Коновальчук І.М., кандидат педагогічних наук

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Анотація. У статті проаналізовано поняття «пізнавальний інтерес» та «інформаційно-комунікаційні технології». Здійснено теоретичний аналіз досліджень, у яких обґрунтовано сутність понять «пізнавальний інтерес» та «інформаційно-комунікаційні технології». Визначено переваги інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні пізнавальних інтересів учнів початкової школи.

Ключові слова: пізнавальний інтерес, інформаційно-комунікаційні технології.

В Державному стандарті початкової освіти зазначено, що здобувач початкової освіти має володіти інформаційно-комунікаційною компетентністю, що передбачає опанування основами цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні та інших життєвих ситуаціях [2].

Інформаційні технології стали невід'ємною частиною нашого життя, вони значною мірою визначають економічний і суспільний розвиток людства. Сучасні технології забезпечують рівний доступ до знань та інформації, дають змогу долати бар'єри часу і відстані, спілкуватися з друзями, рідними та колегами незалежно від місця знаходження, збагачують досвід та збільшують можливості.

Бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій протягом останніх років залишив відбиток на розвитку особистості сучасної дитини. Потужний потік нової інформації, реклами, застосування телевізійних технологій, поширення комп'ютерних ігор,

електронних іграшок суттєво впливає на виховання та сприймання дитиною оточуючого світу. В Концепції Національної програми інформатизації зазначено, що інформатизація освіти – один з головних напрямків процесу інформатизації суспільства. Вона сприятиме організації систематичного контролю знань, можливості врахування психофізичних особливостей кожної дитини, розвитку інформаційної культури, підвищенню якості навчання, удосконаленню управління освітою. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій – це основний напрямок розвитку країни на шляху та побудови інформаційного суспільства [5].

Теоретичні аспекти проблеми розвитку пізнавального інтересу учнів висвітлено у працях Л. Аристової, Н. Бібік, Л. Божович, Н. Морозова, П. Підкасистого, О. Савченко, І. Харламова, Г. Щукіної та ін.

Сьогодні помітно зросла кількість досліджень, предметом яких стало використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Проблему впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес досліджували провідні науковці: В. Биков, М. Кірик, О. Колосова, І. Коновальчук, М. Ковальчук, О. Міщенко, О. Петрик, Г. Селевко, С. Сисоєва, В. Трайнев, Ю. Триус та ін.

С. Гончаренко визначає пізнавальний інтерес як активне мотивоване емоційне ставлення суб'єкта до предмета пізнання, яке має систематично враховуватись і розвиватись у процесі навчання, оскільки безпосередньо впливає на формування і розвиток особистісної спрямованості дитини [1], Г. Щукіна як глибоко особистісне утворення, яке не зводиться до окремих властивостей і проявів. Його психологічну природу складає цілісний комплекс життєво важливих для особистості процесів [9], Н. Морозова як прагнення до знань і до самостійної творчої роботи, яке поєднується з радістю пізнання і прагненням людини якомога більше дізнатися нового, зрозуміти, з'ясувати, засвоїти [7].

Визначаємо пізнавальний інтерес як особистісне утворення, яке характеризується прагненням до знань, до самостійної творчої роботи і що впливає на формування та розвиток особистісної спрямованості дитини.

Розвиток та широке використання інформаційно-комунікаційних технологій в усіх сферах життя людини не залишили без змін сучасну систему освіти. Доступними стали універсальні програми й засоби інформаційно-комунікаційних технологій: текстові процесори, електронні таблиці, програми підготовки презентацій, системи управління базами даних, органайзери, графічні пакети та н.. Через глобальну телекомунікаційну мережу Інтернет можливий швидкий доступ до світових інформаційних ресурсів (електронних бібліотек, баз даних, сховищ файлів та н..).

Інформаційно-комунікаційні технології є могутнім засобом, що сприяє формуванню пізнавального інтересу дітей. Широкий спектр можливостей їх застосування сприяють тому, що вчителі можуть використовувати на уроках різноманітні форми роботи такі, як уроки-online, online-екскурсії, круглі столи, обговорення, уроки-виставки тощо, що дає можливість використовувати різні види роботи на уроці і постійно вносити момент новизни, що підвищуватиме пізнавальний інтерес дітей.

У тлумачному словнику інформаційно-комунікаційні технології визначаються як сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збору, обробки, зберігання, поширення, відображення й використання інформації в інтересах її користувачів [6].

М. Жалдак визначає інформаційно-комунікаційні технології як сукупність методів, засобів і прийомів, використовуваних для збирання, систематизації, зберігання, опрацювання, передавання, подання різних повідомлень і даних [3], І. Коновальчук як комплекс засобів і методів одержання, збору, аналітико-синтетичної переробки, зберігання та розповсюдження інформації, яка використовується в управлінні складними об'єктами, до яких відноситься й соціально-педагогічна система [4, с. 125].

Ю. Триус розкриває інформаційно-комунікаційні технології навчання як оригінальні технології (методи, засоби, способи) створення, передавання і збереження навчальних матеріалів, інших інформаційних ресурсів освітнього призначення, а також організації і супроводу навчального процесу (традиційного, електронного, дистанційного, мобільного) за допомогою телекомунікаційного зв'язку та комп'ютерних систем і мереж, що цілеспрямовано, систематично й послідовно впроваджуються в педагогічну практику з метою підвищення якості освіти [8].

Перевага інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі початкової школи полягає у залученні учнів до активної пізнавальної діяльності; підвищенні емоційного сприйняття матеріалу (наочність, кольорове зображення, графіки,

анімації); розвитку творчого мислення, шляхом експериментування, пошуку зв'язків між старою і новою інформацією, між елементами знань у межах певної системи, формуванні умінь і навичок самостійної роботи, культури самоорганізації, стимулюванні рефлексії завдяки усвідомленому сприйманню інформації, неодноразовому активному повторенні в різних формах її кодування, розширенню змісту інформації додатковими даними; підвищенні мотивації учнів до оволодіння навчальним предметом.

Аналіз наукових джерел дає змогу визначити існуючі недоліки та проблеми застосування інформаційно-комунікаційних технологій в початковому процесі серед яких: відсутність комп'ютера в домашньому використанні; брак часу для підготовки уроку з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; недостатня комп'ютерна грамотність педагогів; складність інтегрування в навчальний процес; при недостатній мотивації учнів виникає проблема відволікання їх на гру, музику, перевірку можливостей персонального комп'ютера тощо; перехід від розвивального навчання до наочно-ілюстративного; труднощі в опануванні комп'ютерних програми, вивченні можливостей соціальних мереж та платформ для комунікацій з дітьми, створенні освітнього середовища, котре базується на дистанційних технологіях навчання.

Отже, одним із ефективним засобів формування пізнавального інтересу є інформаційно-комунікаційні технології. Вони дозволяють розширити можливості системи пошуку відповідей на питання, допомагають активізувати та стимулювати мотиваційну сферу дітей, створюють міцні емоційні враження, що сприяють формуванню пізнавального інтересу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
2. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhenniyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Жалдак М. І. Про деякі методичні аспекти навчання інформатики в школі та педагогічному університеті // Наукові записки Тернопільського національного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2005. – № 6. – С. 17–24.
4. Коновальчук І. І. Інформаційно-комунікаційні технології у сучасних моделях інноваційних освітніх процесів // Інформаційні технології і засоби навчання. – Житомир, 2015. – Том 46, №2. – С. 124–131.
5. Концепція національної програми інформатизації // Голос України. – 1998. – 7 квіт. – С. 10.
6. Крупський Я. В. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій: словник / Я. В. Крупський, В. М. Михалевич; Міністерство освіти і науки України; Вінницький національний технічний університет – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 72 с.
7. Морозова Н. Г. Учителю о познавательном интересе. – М.: Знание, 1979. – 347 с.
8. Триус Ю. В. Інноваційні технології навчання у вищій школі [Електронний ресурс] / Триус Ю. В.; Черкаський державний технологічний університет // Сучасні педагогічні технології в освіті : Х Міжвузівська школа-семінар. – Харків, 2012. – 52 с. – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/kvntkf/tryus-innovacai-iktvnz>.
9. Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. АПН СССР. – М.: Педагогика, 1988. – 203 с.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Мельник О. В.,

магістрант 2-го курсу, педагогічного факультету

Газіна І. О., кандидат педагогічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

м. Кам'янець-Подільський

Анотація. У статті розглянуто особливості застосування компетентісного підходу в початковій школі з метою формування та розвитку ключових і предметних компетентностей особистості. Автор доводить думку, що компетентісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно зорієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, адже стосується особистості учня й може бути реалізованим і перевіреном тільки у процесі виконання конкретним учнем певного комплексу дій. Акцентується увага, що даний процес потребує змін змісту освіти, перетворення його з моделі, яка існує об'єктивно, для всіх учнів, на суб'єктивні надбання одного учня, які можна перевірити.

Ключові слова: компетентність, компетентісний підхід, освітній процес, оцінювання, знання, уміння, навички.

Компетентність – це здатність застосовувати набуті знання, вміння, навички, способи діяльності, власний досвід у нестандартних ситуаціях з метою розв'язання певних життєво важливих проблем. Компетентність є особистісним утворенням, яке проявляється в процесі активних самостійних дій людини [1].

Під поняттям «компетентісний підхід» розуміється спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися у процесі навчання і містити знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості.

В умовах реформи освітньої галузі України, зокрема реалізації програми «Нова українська школа», проблема застосування компетентісного підходу в процесі навчання та виховання молодших школярів набуває актуальності. Адже результатом сучасного освітнього процесу має стати формування загальної компетентності людини, яка включає сукупність ключових компетенцій і є інтегрованою характеристикою особистості.

Завданням даної статті є аналіз ролі компетентісного підходу в організації освітнього процесу в початковій школі. Зокрема, зацентруємо увагу на питаннях, якими компетентностями та компетенціями буде володіти випускник початкової школи та яким критеріям відповідати, а також наведемо приклади вправ, ігор та завдань на різних уроках, які будуть мотивувати та зацікавлювати учнів. Також розглянемо різні види методів навчання: індивідуальні, групові, фронтальні, інтерактивні.

Взявши за основу підходи українського педагога, професора, відомого фахівця в галузі загальної педагогіки і дидактики початкової школи О. Я. Савченко ми визначилися, якими компетентностями та компетенціями буде володіти випускник початкової школи та яким критеріям відповідати.

Зокрема, серед таких критеріїв слід назвати наступні:

1. Сформованість пізнавального потенціалу особистості випускника. Показники: навчання учнів; розвиненість мислення; пізнавальна активність учнів.

2. Сформованість морального потенціалу особистості випускника. Показники: моральна спрямованість особистості; сформованість ставлення учня до Батьківщини, суспільства, родини, школи, класного колективу, себе, природи, праці.

3. Сформованість комунікативного потенціалу особистості випускника. Показники: комунікативність; сформованість комунікативної культури в учнів.

4. Сформованість естетичного потенціалу особистості випускника. Показники: сформованість естетичної культури (розвиненість почуття прекрасного та інших естетичних почуттів); художньо-творча активність на оптимальному для кожного учня рівні.

5. Сформованість творчого потенціалу в особистості випускника. Показники: творче мислення учнів; здібність до самовизначення і самореалізації; різнобічні інтереси.

6. Сформованість фізичного потенціалу особистості випускника. Показники: стан здоров'я учнів; розвиток фізичних якостей [3].

Вкрай важливо при компетентнісному підході, щоб у навчальному процесі сучасні навчальні засоби виконували не тільки інформаційну, а й розвивальну та мотиваційну функції. Для того, щоб забезпечити дітей мотивацією учіння, слід наповнити освітній процес різними захоплюючими та пізнавальними вправами, дидактичними іграми, завданнями, які будуть цікавими для учнів, спонукатимуть їх до пошуку результатів.

Так, на уроках читання уже з першого класу можливим є використання таких ігор як: «Чарівний листочок», «Хто правильно закінчить прислів'я?», «Хто швидше розплутає порівняння?», «Знайди зайве дерево», «Я починаю, а ти закінчуєш», «Розмова по телефону». На уроках математики – «Цікавинки із торбинки», «Висадка десанту», «Складемо візерунок», «Віднови число», «Продовж лічбу», «Числовий ланцюжок». Для активізації розумових зусиль, розвитку гнучкості й швидкості мислення можна застосовувати такі ігри як: «Скажи навпаки», «Скажи одним словом», «Дай загальну назву». На уроках «Я досліджую світ» можна проводити вправи, що передбачають цікавий для учнів процес виконання, наприклад, «Асоціації», «Незавершене оповідання», «Незвичайна ситуація», «Допоможи рослині», «Дивна подорож до лісу». Під час уроків мистецтва учні виготовляють роботи з використанням рослинних матеріалів, природних форм, створюють об'ємні вироби з пластиліну, використовують різні техніки роботи з папером [2].

У рамках компетентнісного підходу вчителем можуть використовуватися індивідуальні й групові методи, а саме: робота в парах, робота в малих групах, змінні трійки, акваріум, карусель. Також будуть корисними фронтальні методи: мікрофон, мозковий штурм, велике коло, мозаїка, павутинка. Використання вчителем різних методів на уроках дає змогу сформувати в молодших школярів уміння відстоювати свою точку зору, свою позицію, ставити запитання, виявляти ініціативу в здобутті знань. Вчитель створює такі ситуації, коли кожен учень отримує можливість висловитись, проявити себе у комунікативному процесі.

Чи не найбільше відповідають вимогам компетентнісного навчання саме інтерактивні методи. Їх можна застосовувати для проведення рольових ігор, моделювання життєвих ситуацій, що сприяє формуванню умінь і навичок, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва та взаємодії.

Для успішного запровадження компетентнісного підходу у навчанні важливою є готовність самого вчителя до реалізації поставленої мети. Для того, щоб успішно сформувалась компетентна особистість педагогу потрібно володіти такими якостями:

- усвідомлювати мету компетентнісного навчання;
- планувати урок із використанням усього розмаїття форм і методів навчальної діяльності й насамперед усіх видів самостійної роботи, діалогічних, евристичних і проблемних методів;
- пов'язувати навчальний матеріал із повсякденним життям та інтересами учнів;
- оцінюючи навчальні досягнення школярів, брати до уваги не тільки продемонстровані знання та вміння, а й передусім уміння застосовувати їх у навчальних і життєвих ситуаціях;
- успішно розв'язувати свої власні життєві проблеми, виявляючи ініціативу, самостійність і відповідальність.

Коли в особистості сформуються ключові компетентності це дасть їй можливість розв'язувати різні життєві проблеми, отримувати й критично аналізувати інформацію, приймати рішення, оцінювати соціальні наслідки дій, працювати в групі, включатись у проекти, організовувати безперервну самоосвіту, використовувати нові інформаційні технології, проявляти стійкість перед труднощами, знаходити нові рішення.

Отже, компетентнісний підхід, за умови застосування різних методів, які створюють умови для формування в учнів необхідних умінь та навичок (уміння відстоювати свою точку зору, свою позицію, ставити запитання, виявляти ініціативу в здобутті знань тощо), а також відповідної підготовки педагога, є важливим чинником успішного освітнього процесу в початковій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Компетентісно-орієнтоване навчання у процесі формування творчої особистості молодшого школяра. URL: <https://multiurok.ru/files/kompetentisno-orientovanie-navchannia-u-protsi.html> (дата звернення: 10.10.2020).

2. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів. URL: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/31210/ (дата звернення: 10.10.2020).
3. Савченко О. Я. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. *Рідна школа*. 2011. № 8–9. С. 8–11.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ЧИТАННЯ У НУШ

Найдьон К. В.

У курс, факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв.

Барнич О. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка
Чернігів

Анотація. У статті знаходить відображення проблема формування позитивної мотивації учнів до читання в НУШ. Визначено зміст, значення та можливості інтерактивних технологій як засобу формування позитивної мотивації учнів у НУШ. Обґрунтовано доцільність застосування інтерактивних технологій на уроках читання на прикладах конкретних вправ. Наведено найбільш уживані та дієві інтерактивні методи навчання учнів початкової школи у зв'язку із активізацією пізнавального інтересу школярів на уроках читання, подоланням читацької інертності та становленням позиції читача. Проаналізовано інтерактивні вправи для оптимізації мотиваційного показника у роботі над формуванням дитини-читача в НУШ.

Ключові слова: навчальна діяльність, молодші школярі, мотиваційна сфера, інтерактивні технології, урок, читання, початкові класи, формування позитивної мотивації.

Реформування початкової ланки освіти є нагальною проблемою сьогодення. Сучасні реалії диктують умови щодо пошуку нових шляхів для вирішення освітніх завдань. Серед актуальних проблем, що потребують креативних підходів до вирішення є проблема формування позитивної читацької мотивації учнів. У цьому зв'язку, за нашим переконанням, варто звернути увагу на інтерактивні технології. Вони виконують роль дієвого інструменту педагога, за умови адекватної оцінки розвивального, освітнього та виховного потенціалу означених технологій. Формування позитивної мотивації молодших школярів – одне із ключових завдань НУШ, адже сучасний педагог має створювати такий освітній процес, у якому учні хотітимуть навчатись і матимуть високий рівень знань. Для формування таких умінь, учитель може використовувати на уроках читання інтерактивні технології. Урок з використанням інтерактивних методів зацікавлює дітей, розвиває та виховує прагнення до знань, до вивчення цього предмета.

Метою нашого дослідження є з'ясування значення інтерактивних технологій та їхніх можливостей для формування позитивної мотивації учнів молодшого шкільного віку до читання.

Проблема застосування інтерактивних технологій в освітньому процесі була в центрі уваги таких дослідників, як О. Вауліна, О. Єльнікова, Н.Захлюпана, Г. Коберник, Л. Колесник, О. Комар, І. Кочан, Т. Кравченко, М. Крайня, В. Мельник, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун та ін.. Вони обґрунтовують доцільність застосування інтерактиву для посилення ефективності освітнього процесу [1].

Технологія інтерактивного навчання – це така організація навчального процесу, за якої неможлива неучасть у процесі пізнання: або кожен учень має конкретне завдання, за виконання якого він має публічно відзвітуватися, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою завдання [3]. Урок з використанням інтерактивних методів зацікавлює дітей, розвиває та виховує прагнення до знань, до вивчення цього предмета, формує позитивну мотивацію. Мотивація – це вид управлінської діяльності, який забезпечує процес спонукання особи до дієвості, спрямованої на досягнення особистих цілей чи цілей організації [2]. Це стимул, який змушує нас наполегливо працювати та підштовхує до успіху. Також можна сказати, що саме мотивація, це те, що формує багато аспектів людської поведінки, які відповідають за здійснення тих чи інших вчинків. Формування позитивної мотивації навчання неможливо здійснити без урахування вікових особливостей молодших школярів та їхніх індивідуальних психологічних характеристик.

Інтерактивні технології дають можливість зацікавити учнів до вивчення певного твору, забезпечити глибину вивчення змісту. Учні засвоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку). При цьому відсоток учнів, які засвоїли знання, досить високий, оскільки за допомогою означеної технології учням цікавіше вивчати літературні твори. Змінюється основне джерело мотивації навчання. Воно стає внутрішнім – це інтерес самого учня.

Наведемо приклади деяких інтерактивних вправ, які позитивно впливають на мотивацію молодших школярів до читання та є ефективними для використання на уроках у НУШ.

«*Мозковий штурм*» мотивує учнів виявляти творчість, дає можливість вільно висловлювати свої думки, виражати активну читацьку позицію. Це метод розв'язання проблеми, коли всі учасники розмірковують над однією проблемою і «йдуть на неї в атаку». Використання «мозкового штурму» сприяє активізації та концентрації уваги дітей, допомагає оцінити свідомість прочитаного та ставлення до змісту.

«*Мікрофон*» спонукає школярів висловлюватися, робить урок читання цікавим. Кожна дитина може відчувати себе зіркою, в якій беруть інтерв'ю, що дозволяє більш легко та самостійно висловлюватися. Окрім цього, «мікрофон» стимулює до активної та ефективної попередньої роботи на уроці, адже тільки за таких умов знання акумулюються та мають можливість бути озвученими в мікрофон. Діти чітко висловлюють свою думку за 1 – 2 хвилини, передаючи «уявний мікрофон» ланцюжком по рядах. Кращі думки записують на дошці [4].

«*Асоціативний куш*». Завдяки цьому методу в учнів зростає цікавість до процесу вивчення літературного твору, забезпечується внутрішня мотивація до навчання, що сприяє його ефективності. Зупинімось детальніше на цьому методі. На початку роботи вчитель визначає одним словом тему, над якою будуть працювати, а учні згадують, що виникає в пам'яті стосовно цього слова. Учитель фіксує відповіді у вигляді своєрідного «куща», який поступово «розростається». На уроках читання побудова «асоціативного куща» може бути схемою, що поступово складається учнями під керівництвом учителя. Проводячи уроки такого типу, вчитель зацікавлює учнів предметом, формує позитивну мотивацію до твору, активну життєву позицію, розвиває творчі здібності, вдосконалює мовленнєві і розумові навички; створює ситуацію успіху, де кожний учень почувається невимушено на уроці, а це, у свою чергу, сприяє самовдосконаленню його як особистості [1]. За допомогою цієї технології учні активізують свої знання. Сформувавши асоціативний куш, учням буде цікаво, чи правильно вони дібрали ці слова до твору, чому їхні думки не збігаються з іншими. Для того, щоб зрозуміти чи правильно вони дібрали слова до заголовку, у молодших школярів з'явиться бажання прочитати цей твір.

Отже, інтерактивні технології забезпечують високу мотивацію до читання, міцність знань, творчість і фантазію, комунікабельність, активну життєву позицію, командний дух, цінність індивідуальності, свободу самовираження, акцент на діяльність, взаємоповагу та демократичність. Аналіз окремих інтерактивних вправ демонструє важливість використання їх на уроках читання у НУШ як сучасного інструменту формування позитивної мотивації учнів молодшого шкільного віку до читання, тож мети нашого дослідження досягнуто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колесник Л. Інтерактивні методи навчання на уроках читання. *Початкова школа*. 2014. №1. С. 22-25.
2. Мотивація людини. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/10097/> (дата звернення: 22.10. 2020).
3. Інтерактивні технології навчання. URL: https://vpu17.dp.ua/upload/iblock/b63/09_interaktiv.pdf (дата звернення: 22.10. 2020).
4. Впровадження інноваційних технологій для формування читацької навички молодших школярів. URL: <https://www.slideshare.net/ssuser7aa461/ss-69842515> (дата звернення: 22.10. 2020).

ПРОБЛЕМА ПІДВИЩЕННЯ КОНЦЕНТРАЦІЇ УВАГИ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В НУШ

Парасюк І.Ю.

IV курс, факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв.

*Барнич О. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка
м. Чернігів*

Анотація. Дослідження присвячено проблемі зниження уваги особистості учня молодшого шкільного віку та пошуку шляхів підвищення її концентрації. Проаналізовано причини та види порушень уваги, наслідки, що спричиняють ці порушення. Обґрунтовано необхідність проводити заняття, які сприяють тренуванню уваги дітей, розвитку, удосконаленню її основних характеристик. Надано методичні рекомендації щодо тривалості та специфіки методичного матеріалу, орієнтованого на подолання неуважності дітей на уроках. Наведено приклади вправ та завдань ігрового характеру, використання яких у освітньому процесі Нової української школи допоможе запобігати перевтомі, зниженню інтересу до навчальної діяльності.

Ключові слова: уважність, концентрація уваги, молодший шкільний вік, НУШ.

Організація освітнього процесу в НУШ загалом та в нових реаліях дистанційного навчання зокрема потребує детального аналізу проблем, які перешкоджають становленню мовної особистості дитини. Серед них, за нашим переконанням, є проблема зниження концентрації уваги учнів. У цьому зв'язку, метою нашого дослідження є аналіз факторів, що впливають на концентрацію уваги учнів молодшого шкільного віку та пошук шляхів її підвищення.

Увага – це спрямованість і зосередженість свідомості людини на об'єктах та явищах зовнішнього світу, вагомих для особистості предметах, явищах або власних переживаннях. Увага відіграє важливу роль в житті дитини. Без уваги неможлива цілеспрямована практична, фізична і розумова діяльність. Учень може успішно навчатися тільки за допомогою зосередженості або концентрації уваги. Уважно слухаючи пояснення вчителя на уроці, він легше сприймає, розуміє та запам'ятовує його зміст і тим самим полегшує собі виконання домашніх завдань. Дуже важливим є факт того, що акуратність, точність, безпомилковість виконання письмових робіт учнями можливі лише за наявності стійкої уваги.

У кожному класі є неуважні учні, які сконцентровують увагу не на заняттях, а на чомусь іншому – на своїх думках, мріях, які далекі від навчання, малюванні на парті і т.д. Коли така дитина дивиться в підручник, вона не бачить правило чи вправу, а цілеспрямовано розглядає текст чи малюнок, який не має відношення до уроку. Увага таких дітей достатньо розвинута, але через відсутність необхідної спрямованості вони бувають розсіяні, що значно впливає на результати навчання. Увага молодшого школяра тісно пов'язана з мовленням, що краще розвинуте мовлення у дитини цього віку, то вищим є рівень розвитку сприймання і раніше формується довільна увага.

Тому важливо знати види порушень уваги, а саме:

- відволікання;
- неуважність;
- гіперрухливість;
- інертність;
- звуження обсягу, нестійкість уваги.

Відволікання уваги – це мимовільне переміщення уваги з одного об'єкта на інший. Воно виникає під час дії сторонніх подразників на людину, зайняту в цей момент якоюсь діяльністю.

Можливими причинами відволікання уваги в дитини є:

- неповне навантаження;
- недостатня сформованість вольових якостей;
- звичка бути неуважним (звична неуважність пов'язана з відсутністю серйозних інтересів, поверхневим ставленням до предметів і явищ);
- погане самопочуття;
- монотонна нецікава діяльність;
- невідповідний темп діяльності;

– наявність інтенсивних сторонніх подразників [1].

Неуважність – це нездатність зосередитися на чому-небудь упродовж тривалого часу. Вона може виявлятися: у нездатності до зосередження або ж у надмірній концентрації на одному об'єкті.

Гіперрухливість – надмірна перевага зайвих рухів.

Інертність уваги – мала рухливість уваги.

Неуважність молодших школярів – одна із найпоширеніших причин зниження успішності навчання і є важливою проблемою в навчально-виховному процесі. Помилки «за неуважність» в письмових роботах і під час читання – найбільш образливі для дітей [1].

Дитині недостатньо розуміти, що вона повинна бути уважною, необхідно навчити її цього. Учитель має розуміти, що потрібно постійно працювати над покращенням концентрації уваги. Тому в перших класах заняття з розвитку уваги рекомендуються проводити як профілактичні, спрямовані на підвищення ефективності функціонування уваги в усіх дітей.

Заняття з формування уваги проводяться у вигляді ігор та вправ таких як: «Чи уважний ти?», «знайди зайве», «що змінилося?». Такі завдання будуються на матеріалі роботи з текстами, які містять різні типи помилок: заміна чи пропуск слів в реченні, заміна або пропуск букв у слові, пошук слова серед набору літер, знаходження слова у рядку. Ця робота повинна проводитись щоденно (по 5 хв. на день) 2-4 місяці. Рекомендується також використовувати завдання, які вимагають виділення ознак предметів і явищ (методом порівняння); вправи, які базуються на точному відтворенні якогось зразка (послідовність букв, цифр, геометричних візерунків, рухів і т.д.); завдання типу: «переплутані лінії», пошук прихованих фігур [4].

Корисні техніки, які допоможуть розвинути увагу учнів:

1. Гра «Натюрморт». Заздалегідь підготуйте яскраві зображення зі значною кількістю елементів, наприклад, натюрморт. По черзі демонструйте їх дітям упродовж 30 секунд. Завдання – запам'ятати, які саме предмети зображені на картинках. Через 30 секунд сховайте зображення та попросіть учнів назвати всі предмети, які їм вдалося запам'ятати. Для ускладнення завдання можна запропонувати учням давати короткий опис зображених предметів (наприклад, груша – жовта) [3].

2. Вправа «Крапка-лінія». Кожен учень отримує аркуш паперу із завданням. На ньому є предмети чи істоти, а також приховане зображення, яке можна побачити, лише правильно з'єднавши пронумеровані крапки. Запропонуйте дітям з'єднати лініями крапки по порядку. Виконуючи таку вправу, учні розвивають не лише увагу, але і зорову пам'ять, самостійно формують малюнок, який можна буде використати як розмальовку [3].

3. Гра «Чи є зміни?». Розкладіть на парті до 15 різних дрібних предметів (блокнот, різнокольорові олівці, фломастери тощо). Упродовж 30 секунд учень має уважно роздивитися їх та запам'ятати розташування. Після цього дитина має відвернутися, а ви – перекласти 3-4 предмети на інші місця. І знову в учня є 30 секунд на їх огляд. Коли час сплине, закрийте предмети і запропонуйте дитині назвати ті, які лежать на іншому місці. За кожну правильну відповідь можна отримати 1 бал. Перемагає учень, який назвав усі предмети, що було переміщено [3].

5. Гра «Який в черзі?». Продемонструвати картки з малюнками чи показати відео з послідовністю предметів. Водночас порахувати їхню кількість та визначити, яким в черзі був той чи інший малюнок.

6. Гра «Слухай уважно». Вчитель викладає набір карток і називає не всі предмети, які зображено. Після цього учень має визначити, що не було названо.

7. «Шерлок». Оберіть об'єкт і спробуйте простежити за ним. Визначте його форму, колір, його особливості, як рухається, як змінюється. Наприклад: дерево на шкільному подвір'ї або власна долоня.

Отже, хоча діти у початкових класах можуть регулювати свою поведінку, їм важко зосереджуватися на одноманітній та малопривабливій діяльності, або на діяльності цікавій, але такій, що вимагає розумового напруження. Дитині недостатньо розуміти, що вона повинна бути уважною, необхідно навчити її цього. Через це завжди і виникають проблеми в навчально-виховному процесі. Важливо розуміти, що відволікання уваги рятує від перевтоми. Ця особливість є однією з підстав для включення до занять елементів гри та достатньо частой зміни форм діяльності. Деякі із запропонованих ігор були проведені з дітьми під час практики. Це сприяло підвищенню концентрації уваги учнів молодшого шкільного віку. Тож мети нашого дослідження досягнуто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Порушення уваги та проблеми, що через це виникають. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/psychology/28404/> (дата звернення: 23.10.2020).
2. Особливості пам'яті та уваги учнів початкової школи. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/psychology/9924/>(дата звернення: 23.10.2020)
3. Корисні техніки, які допоможуть розвинути увагу учнів. URL: <https://naurok.com.ua/post/10-tehnik-dlya-rozvitku-uvagi-shkolyariv> (дата звернення : 24.10.2020).
4. Особливості уваги дітей молодшого шкільного віку. URL: <https://works.doklad.ru/view/ug0agVNHivY/5.html> (Дата звернення: 24.10.2020).

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ІНІЦІАТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В КОНТЕКСТІ НУШ

Пащина А.Р.

IVкурс, Факультет педагогіки та психології

*Лук'янченко О.М., кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова,
м. Київ*

Анотація. У тезах актуалізується питання формування ініціативності у школярів початкової школи як важливої якості особистості для реалій сьогодення. Зазначено доречні шляхи формування досліджуваного феномену, а саме: створення для дитини таких ситуацій, в яких розвивалося б уміння ставити перед собою нові задачі та втілювати їх у процесі діяльності; розвивати свідоме ставлення до власних вчинків, уміння аналізувати їх, з'ясовувати причини, які заважають досягненню мети розвивати інтелектуальну сферу. Доведено, що необхідною умовою для виховання ініціативності є формування морального світогляду, засвоєння принципів моралі, розвиток почуття обов'язку і відповідальності.

Ключові слова: ініціатива, ініціативність, ініціативний молодший школяр, почин.

Питання формування ініціативності молодших школярів на сучасному етапі розвитку Нової української школи є досить актуальним, бо учні звикли виконувати чітко поставлені завдання і не проявляти ніякої ініціативності із свого боку. Навчатися без таких якостей як творчість та самостійність, які породжують ініціативність у сучасному світі просто не можливо.

Проблема розвитку ініціативності дитини була і залишається дуже актуальною. Над цією проблемою працюють не тільки педагоги, а й психологи, які зазначають, що розвиток ініціативності безпосередньо залежить від грамотного супроводу дитини дорослими: педагогом, психологом, батьками.

Зазначимо, що ініціатива – почин, перший крок в якійсь справі; внутрішнє спонукання до нових форм діяльності, це найважливіший показник розвитку дитини. Прагнення до нових форм діяльності формує у дитини ініціативність. Така дитина допитлива, вона сама організовує ігри, відповідні власним бажанням, вміє спілкуватися.

У педагогічному словнику «ініціатива» - почин, починання; прийняття людиною самостійного рішення, яке передбачає його самостійну участь в тій чи іншій сфері соціального життя; форма прояву його громадської активності..

Серед вчених немає єдиної думки про те, що слід розуміти під словом «ініціативність». Так, Є. Ільїн розглядає ініціативність як окремий випадок самостійності; для інших психологів ініціативність – це перш за все характеристика особистості людини, його поведінки і діяльності, що забезпечує здатність діяти за внутрішнім бажанням; педагоги під ініціативністю розуміють якість особистості того, хто навчається, сприяє тому, щоб зусилля були спрямовані на задоволення пізнавальних інтересів і потреб [3].

Ініціатива, що стала постійним стимулом, що визначає і напрямних вчинки людини, перетворюється в моральну якість особистості - ініціативність. Ініціативність характеризує людину з точки зору проявлення в ній громадської активності та виражається в свідомій діяльності, спрямованій на здійснення певних моральних принципів і ідеалів. Ініціативний молодший школяр – це дитина, яка може планувати свої дії, ставити перед собою завдання і послідовно виконувати їх, самостійна, прагне до самореалізації, товариська, проявляє творче ставлення до діяльності.

Ініціативність виражається в добровільній діяльності (на благо суспільства, класу, в особистих інтересах), в творчому відношенні до праці і сформованим способам поведінки (звичаїв, вдач, традицій). У моральному сенсі ініціативність характеризується тим, що людина бере на себе більшу міру відповідальності, ніж того вимагає просте дотримання загальноприйнятих норм.

Ініціативність є складовою частиною суспільної дисципліни, це та сторона взаємодії особистості і колективу, де активним початком виступає особистість. Міра ініціативності, яку здатне розвинути суспільство в людях, показує, наскільки воно створює реальні передумови свободи людини і сприяє формуванню людської особистості.

Під «ініціативністю» розуміється прагнення до ініціативи, зміна форм діяльності або способу життя. Це мотиваційна якість.

Ініціативність – позитивна якість особистості, що виявляється як внутрішнє спонукання і здатність почати нову справу, зробити перший крок, самостійно прийняти рішення при виникненні особистих або суспільних проблем.

Ініціативність – істотна сторона волі, яка полягає не в простих діях за необхідністю або під впливом чийось вказівок, а в творчих діях, які потребують сміливості, винахідливості і відповідальності за наслідки. Ця якість особистості проявляється як усвідомлене прагнення до руху, перетворення, зміни чого б то не було.

Як зазначає В. Безрукова, ініціативність – необхідна якість для політичної, підприємницької та художньо-творчої діяльності. Ініціативність може бути стійкою якістю особистості, а може проявлятися ситуативно [1].

Доведено, що у тлумаченні термінів «ініціатива» та «ініціативність» все ще є чимало спірного. Найчастіше ініціативність визначається як здатність особистості висловлювати прогресивні і творчі ідеї в процесі активної пізнавальної діяльності, як міра її активної участі в навчально-виховного процесу. Вона розглядається як моральна якість особистості і як її властивість. У загально психологічному і педагогічному плані ініціативність може трактуватися як сукупність зусиль і дій школяра, спрямованих на втілення в життя прогресивних ідей, новаторських пропозицій, на задоволення пізнавальних інтересів та потреб, які є основою зародження ініціативності.

Необхідною умовою для виховання ініціативності є формування морального світогляду, засвоєння принципів моралі, розвиток почуття обов'язку і відповідальності. Важливо поставити перед людиною благородні цілі, прищепити їй здатність керувати собою, створювати такі умови, при яких учні самостійно ставили б перед собою цілі і впевнено брали б на себе відповідальність.

Аналіз поняття «ініціативність» дозволяє виділити дві групи ознак ініціативності. До першої групи слід віднести такі ознаки, як почин (особистий, власний), починання чогось, вміння легко братися за справу; до другої – ознаки, що характеризують ініціативність як спонукання до нового, здатність людини бачити це, як почуття нового, сталість прагнень людини до цього і т. д.

Першу групу ознак можна віднести до ініціативи, яка виступає як початок процесу ініціації, другу – до ініціативності як властивості особистості, яка спонукає до початку процесу ініціації. Таким чином, ініціатива – це почин, який виступає як початок процесу ініціації; а ініціативність – якість особистості, виражає сталість станів її схильності і стійкість прагнень до ініціації.

У той же час ініціативність можна визначити, як якість, що забезпечує процес ініціації і його завершення, що характеризує спонукання до нового, до випередження наявної стимуляції [2].

Отже, можна говорити про те, що ініціатива виступає одночасно і як засіб, і як початковий етап ініціативності. Досить часто поняття «ініціативність» і «ініціатива» досліджуються в рамках когнітивного підходу. При цьому особистий почин розглядається як основний компонент ініціативи, а ініціативність – як інтелектуальна якість особистості, яка тісно зв'язується зі здібностями індивіда (Н. Левітін, І. Іванов та ін.).

Прояв ініціативності значною мірою залежить від зовнішніх факторів. Тому сучасна освіта потребує прояву ініціативності.

Ініціативна дитина може придумати для себе і оточуючих заняття, гру, знайти привід для спілкування. Така дитина відрізняється від інших різноманітністю інтересів. У молодших школярів ініціативність проявляється в спілкуванні, в прагненні дізнаватися, як можна більше, в різній творчій діяльності, в експериментуванні.

У щоденних розробках уроків учитель ставить наступні цілі: розвивати самостійність і ініціативність, вчити сміливо висловлювати свої думки, вчити знаходити

шляхи вирішення запропонованих дитині завдань, формувати впевненість у власних силах. Учитель враховує здібності дитини, стиль виховання і взаємини в сім'ї, які безпосередньо впливають на формування самостійності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безрукова В. С. Основы духовной культуры (энциклопедический словарь педагога)/ Безрукова, В.С. Екатеринбург-2000.
2. Довольнова И. В. Развитие инициативности в младшем школьном возрасте// Вестник Московского государственного областного университета. – 2017. - №3.С.90-100. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-initsiativnosti-v-mladshem-shkolnom-vozhraсте/viewer>.
3. Ильин Е. П. Психология воли / Ильин, Е.П. 2-е изд. — СПб.: Питер, 2009. — 368 с.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Короткіх А. В.

III курс ННІ педагогіки

*Рудницька Н. Ю., кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
Житомир*

В сучасному світі людина повинна бути компетентною в різних ситуаціях, щоб точно знати свої права і можливості. В концепції Нова українська школа компетентності починають формувати з першого класу. Зокрема, на уроках математики учні мають велику кількість різних можливостей розвинути свої навички використання знань в реальному житті. Зміст освітньої програми включає різноманітні вправи, які тісно пов'язані з життям, розвивають логічне мислення та математичне мовлення. Дана дисципліна в концепції НУШ інтегрована в інші курси, що допомагає розширити математичний кругозір молодших школярів та сформувати їх математичну компетентність.

Ключові слова: компетентісно-зорієнтований підхід, початкова школа, компетентність, математична компетентність, концепція НУШ, завдання освіти, навчально-виховний процес.

Компетентісно-зорієнтований підхід – це один із інноваційних концептуальних орієнтирів, напрямів розвитку в розвинених країнах світу та Україні змісту освіти.

Сучасні освітяни вважають, що саме набуття життєво важливих компетентностей дає особі можливості орієнтуватись у теперішньому соціумі, сприяє формуванню в особистості вміння реактивно реагувати на потреби часу.

Дехто з учених підкреслюють, що таке поняття як «компетенція» не відноситься до знань, вмінь чи навичок. Проте, під даним терміном трактується повноваження якоїсь особи, установи чи організації. Відповідно до власної компетенції персона може бути компетентною або некомпетентною в деяких галузях чи питаннях, тобто бути компетентною у певній сфері своєї діяльності. Основним результатом освіти має бути набір компетентностей, набутих людиною.

Головним завданням сьогочасної освіти є створення умов для якісної освіти. Найважливішою умовою, що працює на підвищення якості освіти, є втілення в життя компетентісного підходу.

Під терміном «компетентісний підхід» тлумачиться спрямованість процесу освіти на формування та розвиток основних та предметних компетентностей особистості. Явним результатом такого освітнього процесу є формування сукупності ключових компетентностей, інтегрованих в риси особистості, що є цілісною або загальною компетентністю конкретної людини. Така характеристика особи має сформуватися в освітньому процесі і включати в себе знання, уміння та навички, досвід діяльності й моделі поведінки.

Компетентісний підхід в освітній галузі активно інтегрувався у країнах Європи та США на початку 80-х років минулого століття. Зрозуміло, що в науковому товаристві немає єдиного визначення цього поняття і є певна різниця у підходах та розумінні вище зазначеного терміну.

Різні словники тлумачать термін “компетентність” так:

- у переклада з латині означає «оволодіння знаннями, що дозволяють міркувати над чимось» [1, с.14];
- знаючий, авторитетний в певній галузі [2];
- у «Великому словнику німецької мови» дане поняття роз’яснюється як здатність до дії, як уміння використовувати знання у практичній діяльності [3, с.13].

Поняття компетентності відповідно до Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти трактується як вміння кваліфіковано проводити певну діяльність, виконувати роботу або завдання. При цьому поняття компетентності включає знання, вміння та навички, що дають змогу людині ефективно діяти або якісно виконувати необхідні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів та мети [4, с.12].

Експерти країн Європейського Союзу вважають, що поняття „компетентність” треба розглядати як здатність застосовувати знання та вміння ефективно та креативно в міжособистісній взаємодії – ситуації, що передбачає стосунки з іншими людьми в соціальному аспекті аналогічно, як і в професійному. Компетентність – поняття, що логічно походить від ставлень до цінностей та від знань до умінь [5, с. 23].

Н.М. Бібік аналізує компетентнісний підхід в процесі навчання як зміну орієнтації «з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі» і синтез цього результату з погляду затребуваності в суспільстві, забезпечення спроможності випускника закладу освіти відповідати інноваційним вимогам суспільства, мати необхідний творчий потенціал для практичного розв’язання буденних проблем, пошуку свого „Я” в професійній діяльності та в соціальній структурі [6, с. 47].

І.В. Родигіна запропонувала певну схему компетентнісного підходу до навчання, в якій виділяє три основні компоненти компетентнісно-орієнтованого навчання: знання; уміння та навички, досвід творчої діяльності; емоційне та ціннісне ставлення, тобто мотивація.

В початковій школі, безпосередньо в концепції Нова українська школа, акцентується увага на формуванні різних компетентностей у молодшого школяра закладу загальної середньої освіти. Щонайменше, на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» учень має унікальну можливість теоретично вивчити різні життєві ситуації та причини їх виникнення з точки зору освітнього процесу, тобто з використанням первинного досвіду та нового матеріалу з різних дисциплін. В даний курс інтегровано такі дисципліни, як: читання, рідна мова, математика, інформатика та прикладні технології.

Зокрема на уроках математичної освітньої галузі акцентується увага на формуванні математичної компетентності учня, а не лише на засвоєнні нових знань, умінь та навичок у кінцевому результаті. Математична компетентність – це здатність молодшого школяра адаптовувати власні математичні знання до умов та вимог реального життя, уміння виконувати усні та письмові розрахунки, розв’язувати різноманітні задачі, робити найпростіші геометричні побудови, обчислювати периметр багатокутників та площу прямокутника, розв’язувати рівняння, користуватися математичними термінами тощо. Частина знань початкового курсу математики має практичну спрямованість і застосовується у повсякденному житті. Вивчення даної дисципліни сприяє розвитку пізнавальних здібностей учнів початкової школи, тобто пам’яті, логічного і творчого мислення, уяви, математичного мовлення.

В індивідуалізованій системі навчання сучасний урок математики в початковій школі розглядається як результат співпраці таких аспектів, як:

1. Методичного, що стосується структури системи дидактичних завдань, тобто послідовності різних вправ, що спонукають школяра до пошуку нового способу дії чи тлумачення невідомого поняття та полегшують його усвідомлення і засвоєння.
2. Психолого-дидактичного, що освітяни пов’язуються з організацією навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів за допомогою ефективного застосування інноваційних технологій навчання.

Особливе місце під час взаємодії вище названих аспектів уроку математики займає правильна постановка мети. Мета має мотивувати учнівську діяльність та пронизувати весь освітній процес під час уроку. Мета включає цілі діяльності школяра, педагога та їх спільної взаємодії, адже особливо важко реалізувати наступні освітні цілі, якщо школяр пасивно засвоює навчальний матеріал.

Загальна мета навчання математичної освітньої галузі в початковій школі має впливати на навчальну, виховну і розвивальну цілі кожного уроку. Навчальна мета визначається відповідно до місця цього уроку в системі уроків під час вивчення матеріалу та закріплення

набутих знань з певної теми. Досвідчені педагоги використовують наступні формулювання цілей уроку: розкрити, ознайомити, закріпити, сформувані вміння, навчити оцінювати свою діяльність, які потім впливатимуть на вибір методів, засобів і форм навчання.

Отже, для формування компетентностей школяра варто спрямовувати навчально-пізнавальну діяльність учня до самостійного пошуку вирішення будь-якого питання, в процесі якого здобувається досвід постановки мети, самоорганізації, досвід комунікативної взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єрмаков І. Освіта і життєва компетентність для ХХІ століття/ І. Єрмаков// Завуч (Шкільний світ). – 2005. – №19. – С. 13-16.
2. Бермус А.Г. Проблемы и перспективы реализации компетентностного подхода в образовании/ А.Г. Бермус Электронный ресурс Интернет – журнал "Эйдос". – 2005. – 10 сентября. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-12.htm>. – Загол. з екрана.
3. Вакуленко О. Формуємо ключові компетенції учнів/ О.Вакуленко// Школа (Шкільний світ). – 2007. – № 11. – С. 11-15.
4. Зимняя И. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования/ И.Зимняя// Дайджест пед. идей та технологій. – 2004. – №1-2. – С. 11-14.
5. Андреев А.Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыты философско-методического анализа/ А.Л. Андреев// Педагогика. – 2005. – №4. – С. 19-27.
6. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування/ Н.М. Бібік// Компетентнісний підхід у сучасній

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ

Полубейник А.С.

II курс магістерського рівня, факультет педагогіки і психології

Себало Л.І., кандидат педагогічних наук, доцент

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ

Анотація. У статті проаналізовано психолого-педагогічні літератури щодо проблеми формування у молодших школярів здоров'язбережувальної компетентності у процесі інтегрованого навчання. Визначено основні форми інтегрованого навчання (інтегровані уроки, тематичні дні та інтегровані курси) на яких варто поряд з предметними компетентностями учнів формувати здоров'язбережувальну. Зроблено висновок, що згідно НУШ, у освітньому процесі в початковій школі через інтегроване навчання молодшим школярам створюються умови для формування у них загальної наукової картини світу, життєвих компетентностей і, зокрема, здоров'язбережувальної.

Ключові слова. Здоров'язбережувальна компетентність, інтегроване навчання, інтегровані уроки, інтегровані курси, інтегровані (тематичні) дні, молодші школярі.

У Державному стандарті початкової освіти звертається увага на досягнення таких метапредметних і предметних результатів, як формування ключових компетентностей та наскрізних умінь, а також формування цілісної наукової картини світу. У сучасних умовах одним з найбільш ефективних способів досягнення зазначених результатів є *інтегроване навчання*, засноване на реалізації ідей інтеграції в освіті. Поняття «інтеграція» багатоаспектне і трактується по-різному в залежності від тієї сфери діяльності, в якій воно використовується. Розглядаючи різні інтерпретації даного терміну, можна помітити, що інтеграція одночасно позначає і процес становлення цілісності, і взаємозв'язок між окремими частинами цілого.

Проблема впровадження інтегрованого підходу в освіті досліджувалася багатьма вченими і зокрема, сучасними (І. Бех, Н. Бібік, І. Большакова, О. Войнович, Ю. Галатюк, С. Гончаренко, М. Іванчук, І. Козловська, Д. Корчевський, О. Коханко, Л. Кочина, В. Паламарчук, Г. Пінчук, Т. Пушкарьова, О. Савченко, О. Титар та ін.) [3].

Методологічною основою вивчення проблеми інтеграції в освіті та інтегрованого навчання є системний і синергетичний підходи. З позиції системного підходу характеристика інтеграції та інтегрованого навчання ґрунтується на ідеях цілісності,

взаємозв'язку і розвитку і передбачає вивчення процесів і явищ як системи у взаємозв'язку всіх її компонентів.

За своєю суттю зміст понять «система» та «інтеграція» відповідають одне одному. Стосовно до системи навчання інтеграція передбачає створення у того, хто навчається цілісного уявлення про навколишній світ. Особливе значення в рамках даної проблеми має синергетичний підхід, оскільки взаємозв'язки компонентів в системі піднімають її на більш високий рівень. Інтегроване навчання, засноване на принципах синергетики, можна розглядати як стимулююче навчання, як відкриття для себе або співробітництво з самим собою та іншими людьми за рахунок взаємопроникнення змісту різних навчальних предметів.

У педагогічній практичній діяльності можна виділити ряд форм здійснення інтегрованого навчання в початковій школі, а саме: *інтегрований курс, інтегрований день, інтегрований урок*. При розробці й реалізації інтегрованих курсів враховуються такі особливості: в основі курсу, як правило, лежить блокова подача навчального матеріалу, а також те, що завдяки таким курсам зменшується кількість окремих навчальних дисциплін, які вважаються обов'язковими, тим самим сприяючи попередженню втоми і перевантаження молодших школярів.

Так, наприклад, особливість предмета «Я досліджую світ» полягає в об'єднанні природознавства, суспільствознавства, історичних відомостей, фольклору, декоративно-прикладного мистецтва, що сприяє цілісному сприйняттю навколишнього світу і встановлення причинно-наслідкових зв'язків в ньому молодшими школярами. Разом з тим слід зазначити, що розташування навчального матеріалу з різних областей наук не завжди відображає ідеї інтеграції та має дискусійний характер.

Іншим підходом до організації інтегрованого навчання є інтегрований день. На думку О. Демченко, інтегрований день в основній та старшій школі - це форма організації процесу навчання, що передбачає протягом усього навчального дня проведення в класі серії уроків, спрямованих на розкриття загальної ідеї або проблеми [1, с.61].

Досить відомою формою організації інтегрованого навчання в початковій школі є *інтегрований урок*. Інтегрований урок – це особливий тип уроку, який об'єднує навчальний основний і додатковий матеріал різних предметів для багатоаспектного вивчення і розуміння явищ і процесів, що забезпечують цілісність погляду на навколишній світ, а також для формування умінь встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в навколишньому середовищі.

Найчастіше об'єднуються такі навчальні предмети в інтегрованих уроках:

- Природознавство – музика – образотворче мистецтво – літературне читання;
- навчання грамоті – літературне читання – природознавства;
- образотворче мистецтво – літературне читання – музика;
- українська мова – Я у світі;
- природознавство – технологія;
- літературне читання – музика;
- природознавство – математика.

Необхідно відзначити, що раніше вчителі об'єднували, як правило, тільки два навчальних предмета. В даний час стали розроблятися інтегровані уроки на основі об'єднання 3–4 предметів.

Одна із важливих життєвих компетентностей, що формується у молодших школярів – це здоров'язбережувальна. Саме інтегроване навчання містить широкі можливості щодо формування усіх її складових.

«Здоров'язбережувальна компетентність – це комплекс знань, умінь, ставлень та цінностей, які спрямовані на збереження й зміцнення здоров'я. Більшість дослідників розглядають компетентність здоров'язбереження, як основу буття людини, де основним є усвідомлення важливості здоров'я, здорового способу життя для всієї життєдіяльності особистості» [5].

Проблемою здоров'язбереження займалися багато науковців (О. Бондаренко, О. Дубогай, М. Гончаренко, В. Горащук, М. Гриньова, Ю. Бойчук, О. Жабокрицька, С. Кириленко, С. Кондратюк, В. Оржеховська, С. Свириденко, С. Новописьменний та ін.) [4].

Освітній процес початкової школи містить широкі можливості формування в учнів знань, умінь щодо збереження свого здоров'я. Проте проблема полягає у зацікавленні учнів даними питаннями та активізація їх позиції. Вважаємо, що саме інтегроване навчання, а саме його основні форми можуть цьому посприяти. Наприклад, інтегровані уроки чи інтегровані (тематичні) дні можуть містити елементи знань зі здоров'язбережувальної

галузі поряд з природничими чи мовними. А інтегровані курси, зокрема «Я досліджую світ» у своїй програмі містять основи валеологічних та методичних знань та понять, що вивчаються молодшими школярами в комплексі та цілісно з іншими предметними знаннями.

Звісно ця проблема потребує подальшого дослідження; висунення і перевірки ряду педагогічних умов, що покращать процес формування здоров'язбережувальної компетентності учнів у процесі інтегрованого навчання.

Отже, згідно НУШ, у освітньому процесі в початковій школі через інтегроване навчання молодшим школярам створюються умови для формування у них загальної наукової картини світу, життєвих компетентностей і, зокрема, здоров'язбережувальної. Цей процес є цілеспрямованим, систематичним, послідовним та довготривалим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Демченко О. П. Проблеми використання проектної технології у навчально–виховній роботі з молодшими школярами // Збірник наукових праць БДПУ. Педагогічні науки. № 2. Бердянськ : БДПУ, 2009. С. 61–70.
2. Корожнева Л. А. Реализация идей интеграции в начальном образовании. *Герценовские чтения. Начальное образование. Т.4. № 1. 2013. С. 45–49.*
3. Коханко О.Г. Історичні аспекти розвитку інтегрованого підходу в освіті. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. Випуск 30: збірник наукових праць / за науковою ред. Академіка В. І. Бондаря. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. 97-103 с.*
4. Новописьменний С.А. Здоров'язбережувальна компетентність школяра та шляхи її формування. «*Young Scientist*». № 2.2 (54.2). February, 2018. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2.2/6.pdf>.
5. Отравенко О.В. Педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності учнівської та студентської молоді в умовах ступеневої освіти. *Здоровье, спорт, реабилитация. 2016.* URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/270216857.pdf>.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ «ВМІННЯ ВЧИТИСЯ» ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ВЕРА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Рутковська С., студентка IV-ого курсу навчання
Довгий О.Я., кандидат фізико-математичних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ*

Актуальність. Формування компетентності «вміння учнів вчитись» є однією із кардинальних проблем навчання, до розв'язання якої ведуть різні шляхи, одним із яких і є збагачення учнів у процесі навчання певним комплексом умінь і навичок. Розкриття змісту й обсягу компетентності «уміння вчитись» зумовлене тим, як ми розуміємо сутність процесу навчання, його рушійні сили.

Метою цієї статті є аналіз ключових компетентностей, якими має володіти учень, зокрема компетентності «уміння вчитись» як психолого-педагогічної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Поняття «компетенція» й «компетентність» в сучасній науці визначається багатьма авторами в різних значеннях і модифікаціях. За тлумачним словником іноземних слів, «компетентний» в одному із значень – це той, «хто володіє достатніми знаннями в конкретній галузі, добре обізнаний, кваліфікований, тобто відповідає вимогам, придатним до певної діяльності». Компетенції – відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки учня або студента, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат. Результатом набуття компетенцій є компетентність, яка на відміну від компетенції передбачає особистісну характеристику, ставлення до предмета діяльності.

Ключова компетентність **вміння вчитись** виявляється у здатності учня організувати і контролювати свою навчальну діяльність. Ця компетентність реалізується на уроках шляхом формування мотивації навчання і здатності: організувати свою працю для досягнення результату; виконувати розумові операції й практичні дії; володіти вміннями й навичками самоконтролю та самооцінки.

Щоб процес навчання був більш емоційним, результативним, обов'язково має існувати зворотній зв'язок. Співпраця між учителем і учнями, залучення батьків до організації та проведення різних форм роботи – запорука успішної роботи. Тому важлива роль відводиться нестандартним урокам із використанням інтерактивних вправ. Наприклад, це урок-гра, урок-подорож, урок-аукціон, урок-дослідження, урок-презентація проєктів.

Компетентнісний підхід у навчанні вимагає, щоб сучасні навчальні засоби виконували не тільки інформаційну, а й мотиваційну та розвивальну функції.

З метою забезпечення мотивації учіння використовують: цікавий матеріал; ілюстрації; дидактичні ігри; вправи, що передбачають цікавий для учнів процес виконання; завдання, що спонукають до пошуку значимих для учня результатів.

Технологія VERA об'єднує цілий ряд науково доведених прийомів і елементів, які розвивають у дітей здатність контролювати свої реакції і аналізувати власну поведінку.

VERA містить ігрові елементи, тому вона особливо добре підходить для учнів початкових класів. Методика відрізняється зрозумілою термінологією, а також привабливою візуальною складовою. Учні швидко засвоюють її прийоми. Методика зміцнює почуття спільності в класі.

Деякі елементи VERA допомагають вчителю швидко заволодіти увагою всіх дітей (губна гармошка), залучити їх до роботи (іменні палички), заощадити час (таймер) і запобігти недоречну поведінку (голоси VERA, руки і ноги VERA, картки Вперед! / Стоп!).

Ці елементи допомагають учням краще розуміти очікування вчителя і стежити за своєю поведінкою. Наприклад, якщо вчитель використовує іменні палички, він може бути впевнений, що приділить увагу кожній дитині. Більш скромні учні отримують необхідне заохочення, а більш активні вчаться чекати своєї черги.

Інші елементи VERA сприяють розвитку соціальних навичок і забезпечують психологічну безпеку. Діти спільно створюють плакат із загальними цілями VERA, тобто формулюють своє уявлення про ідеальний клас. Діти вчаться помічати і схвалювати позитивне поведінку («хваленки»), докладати спільних зусиль заради привабливою премії («бабулькіні пряники», хвилини VERA) і брати на себе більше відповідальності (ролі VERA). Наприклад, плакат із загальними цілями VERA – це ефективний інструмент, який допомагає дітям аналізувати свою поведінку і регулювати його в залежності від ситуації. Оскільки кожен учень вніс свій внесок в створення плаката, йому простіше слідувати домовленостям.

Гра VERA – це ефективний спосіб провести урок в ігровій формі, використовуючи різні елементи VERA. Під час уроку вчитель вибирає відповідне завдання, ділить клас на команди і обумовлює з учнями доречне і недоречне поведінку. Під час гри вчитель стежить за поведінкою дітей і підраховує плімси (від англ. Spleems), тобто випадки невідповідного поведінки в командах. В кінці гри проводять невеликий аналіз поведінки, а перемогла команда отримує в якості премії «бабулькін пряник». Гра VERA підходить для будь-яких завдань: самостійних робіт, перевірки домашньої роботи, роботи в парах і т. Д.

Багато вчителів також використовують гру VERA в шкільній їдальні, роздягальні, на спортивних змаганнях або під час продовженого. За допомогою гри VERA діти вчаться підлаштовуватися до ситуації, оскільки VERA на уроці математики і на футбольному матчі - це дві різні речі!

Висновки. Внутрішня структура ключової компетентності «вміння вчитись» охоплює знання, вміння і практичні навички, а також мотивацію до навчання, пізнавальний інтерес та ціннісні орієнтації на результати навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грицюк О. Інтерактивні технології навчання молодших школярів // Початкове навчання та виховання. – 2011. - № 8. С. 2 -10.
2. Державний стандарт початкової загальної середньої освіти // Початкова освіта. – 2011. - № 18.

ФОРМУВАННЯ МЕДІАКУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Савчин М.,

магістрантка факультету початкової та мистецької освіти

Пантюк М.П., доктор педагогічних наук, професор

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна*

Входження дитини у суспільний простір стає успішним з огляду на низку педагогічних умов, у яких спілкування, розуміння дитини, її проблем і бажань визначається пріоритетом взаємодії з дитиною. Сучасний світ характеризується особливо великим впливом і збільшенням питомої ваги інформації у житті людини з раннього віку. Активне впровадження інформаційно-комунікативних технологій, розширення міжкультурного простору, використання інформаційних засобів, які є сьогодні важливими у суспільстві, тим чи тим способом впливають на формування системи та змісту початкової освіти в Україні. З огляду на це питання формування медіакультури учнів початкової школи стає актуальною проблемою сучасної освіти і потребує розробки спеціального педагогічного інструментарію.

Ключові слова: медіакультура, початкова школа, сучасна освіта, інформація, інформаційно-комунікативні технології, учні початкової школи.

Соціалізація особистості розпочинається від моменту народження дитини і зумовлюється низкою фактів, чинників та інституцій. Серед найважливіших виховних інституцій, які детермінують процес входження дитини у суспільний простір педагога називають сім, родину, дошкільні заклади, школу, громадські організації, заклади дозвілля. Все частіше і частіше одним із вагомих, хоча і суперечливих інституцій соціалізації називають засоби масової інформації у їх найширшому розумінні і трактуванні.

Входження дитини у суспільний простір стає успішним з огляду на низку педагогічних умов, у яких спілкування, розуміння дитини, її проблем і бажань визначається пріоритетом роботи з дитиною. Сутність педагогічного процесу у цій системі полягає передовсім в активній та дієвій співпраці педагога з дитиною. Особливого значення тут надається статусу суб'єктності як педагога, так і дитини. Важливою складовою концепції гуманістично- та дитиноцентрованої педагогіки є позитивний психологічний клімат процесу виховання, розвитку, освіти, соціалізації.

Часто таку дитиноцентричну концепцію називають педагогікою співробітництва, що передбачає рівність суб'єктів взаємодії, їх тісну співпрацю, врахування бажань та прагнень дитини в освітньому процесі тощо. У європейських країнах на зразок педагогіки співробітництва існували власні педагогічні технології, які ґрунтуються на активному діалозі педагога та вихованця з урахуванням ціннісних і креативних підходів. Це, зокрема, «педагогіка діалогу», яка передбачає активну, діяльну та результативну співпрацю суб'єктів навчальної діяльності і є основою багатьох освітніх концепцій.

Сучасний світ характеризується особливо великим впливом і збільшенням питомої ваги інформації у житті людини з раннього віку. Активне впровадження інформаційно-комунікативних технологій, розширення міжкультурного простору, процеси міграції тощо, які є сьогодні важливими у суспільстві, тим чи тим способом впливають на формування системи та змісту початкової освіти в Україні. Це стало також важливим завданням концепції Нової української школи.

Сучасна людина вибирає, з одного боку, тонку грань між втручанням у природу та її явища, що часто призводить до екологічних катастроф, та пристосуванням до умов життя у природі, що, у принципі, суперечить життю сучасної інформатизованої й урбанізованої людини. З іншого боку, небачена кількість нової, легкодоступної інформації не дає змоги людині стати освіченою, цілісно і системно сприймати світ і себе. Часто інформація, яка пропонується у мережі Інтернет є викривленою, неправдивою, фейковою. Залежно від того, яким буде виховання людини, залежатиме, зрештою, її життя і цілої планети.

Протягом усього часу удосконалення початкової школи мова ішла про її удосконалення. У зв'язку з цим з'явилися поняття «новація», «педагоги новатори», «інновація», «педагогічна інновація» тощо. Практично завжди вони передбачали відхід від усталеної норми шкільної освіти, пошук нових методів роботи зі школярами, використання нових засобів навчання (телебачення, комп'ютери, гаджети, використання мережі Інтернет тощо). Цей процес закономірно підпорядковувався суспільному розвитку, був суспільно

детермінованим і яскраво відображав усю картину розвитку науки, техніки, та й, зрештою, людини. Педагоги по-різному підходили до процесу інновацій, обираючи для себе певну новаторську ідею з огляду на різні чинники (особистісні, гендерні, інформаційні, методичні, матеріальні, глобалізаційні, культурні, урбанізаційні тощо). Наше дослідження доводить, що у період демократизації та гуманізації суспільних відносин інноваційна діяльність розвивається значно продуктивніше, ніж у період панування авторитаризму. Хоча і авторитарні періоди життя нашого суспільства народжували геніальні новаторські ідеї, проте, як свідчить наша робота, вони з'являлися, як правило, всупереч наявним суспільним та освітнім парадигмам.

Отже, сучасний стан суспільства, його тотальна інформатизація вимагають виважених підходів до формування медіакультури особистості з раннього віку. Системний цей процес може стати на етапі навчання дитини у сучасній початковій школі.

Отже, з огляду на предмет нашого дослідження ми оперуємо такими дефініціями, як:

- **інновація** – комплексна діяльність, спрямована на створення (народження, розробку), освоєння, використання й розповсюдження нового [3, с. 220];

- **інновативність** (лат. *innovatio* – оновлення, зміна) – емоційно-оцінне ставлення до нововведень, відмінність у сприйнятливості суб'єктів до інновацій, нових ідей, досвіду [3]. **Помилка! Джерело посилання не знайдено.**;

- **інноваційна педагогічна діяльність** – заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямована педагогічна діяльність, зорієнтована на зміну та розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики [3];

- **інноваційна освітня технологія** – це якісно нова сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання й управління, яка привносить суттєві зміни до результату освітнянського процесу і є багатокомпонентною моделлю, що включає у себе: навчальну інноваційну технологію (підбір операційних дій педагога з учнем, в результаті яких суттєво покращується мотивація учнів до навчального процесу), виховну інноваційну технологію (мистецькі засоби і прийоми впливу на свідомість особистості учня з метою формування в нього особистісних цінностей у контексті загальнолюдських), управлінську інноваційну технологію (сучасні економічні, психологічні, діагностичні, інформаційні технології, що створюють умови для оперативного й ефективного прийняття керівником управлінського рішення) [3];

- **педагогічна інновація** – процес оновлення чи вдосконалення теорії і практики освіти, який оптимізує досягнення її мети [1, с. 45].

Термін «технологія» – грецького походження: *techne* – мистецтво, майстерність, *logos* – наука, закон; наука про майстерність [2]. Технологію навчання педагоги трактують як «послідовність діяльностей і операцій моделювання, реалізації, діагностики, ефективності, корекції процесу навчання; частину педагогічної науки, яка вивчає та розробляє мету, зміст і засоби досягнення планових результатів навчання: вміння конструювати педагогічний процес відповідно до поставленої мети й з урахуванням конкретних умов діяльності; певний порядок, логічність і послідовність відповідно до поставленої мети, яка певною мірою сприяє алгоритмізації спільної діяльності вчителя та учнів у процесі навчання, узгодженість їх та взаємовідносини» [2].

Комп'ютеризація освітнього процесу на етапі підготовки дитини до школи викликала до життя **нові інформаційні технології** (НІТ), тобто «сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання інформації за допомогою комп'ютерів і комп'ютерних комунікацій» [1, с. 169]. Наше дослідження дає підставу стверджувати, що в умовах сьогодення вони стають невід'ємною частиною навчання в початковій школі, проте часто не є досконалими і не відповідають можливостям сучасних закладів чи освітніх інституцій.

Поряд із новими інформаційними технологіями уже в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. в початковій освіті активно використовуються телекомунікаційні технології – технології передачі й одержання інформації за допомогою глобальних комп'ютерних мереж [1, с. 150].

Також учені вказують на доцільність використання інформаційної освітньої технології (ІОТ). Це така модель навчально-виховного процесу, у якій мета досягається насамперед за рахунок найповнішого використання можливостей комп'ютерів (комп'ютерних мереж) та програмного забезпечення [3].

Комп'ютеризація навчання на навчання в початковій школі є вкрай необхідним елементом, проте вимагає тривалого сидіння за комп'ютером, особливого напруження зорового аналізатора, утримання уваги на предметі навчання, може спричинити залежність

тощо. Саме тому використання комп'ютера у цей період має бути доцільним, дозованим і контрольованим дорослими. Формування відповідної медіакультури є важливим завданням сучасної початкової школи та сім'ї.

1. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. ; за ред. О.М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2004. – 169 с.
2. Пантюк Т.І. Постмодерна педагогіка як виклик сучасного суспільства / Т.І. Пантюк // Вісник соціально-гуманітарного факультету : збірник наук. праць / наук. ред. М. Чепіль. – Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2009. – Вип. II. – С. 53–59.
3. Перспективні освітні технології : наук.-метод. посіб. / за ред. Г.С. Сазоненко. – К. : Гопак, 2000. – 303 с.

СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сударик О.С.

студентка 4 курсу ННІ педагогіки,

Коновальчук І.М., кандидат педагогічних наук

*Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир*

Анотація. У статті проаналізовано поняття «компетентність», «соціальна компетентність» та «соціальна компетентність молодших школярів». Здійснено теоретичний аналіз вітчизняних і зарубіжних досліджень, у яких обґрунтовано сутність поняття «компетентність», «соціальна компетентність», «соціальна компетентність молодших школярів». Виділено характеристики соціальної компетентності молодшого школяра й запропоновано власне визначення досліджуваного поняття.

Ключові слова: компетентність, соціальна компетентність, соціальна компетентність молодших школярів.

В Державному стандарті початкової загальної освіти особливого значення надано проблемі формування соціальної компетентності учнів молодшого шкільного віку як складової цілісної особистості школяра [2].

В умовах Нової української школи надзвичайно актуальною є проблема соціалізації молодших школярів, оволодіння ними соціальним досвідом, що зумовлено пошуком оптимальних шляхів підготовки їх до життя у оновленому соціально-економічному середовищі.

Останнім часом зростає увага психолого-педагогічної науки до проблеми соціальної компетентності дітей як передумови успішного самоствердження й ефективної взаємодії з оточуючими. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки зазначається, що сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно їх застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян [4]. Усе це викликає необхідність формування успішної соціальної адаптації, вміння реально, адекватно та відповідно реагувати на стрімкі соціальні зміни. Тому основним завданням початкової освіти є навчання молодших школярів співжиттю з іншими людьми на гуманістичних засадах, дотримання соціальних норм і правил поведінки, формування вміння регулювати різні психологічні, соціальні і міжнаціональні конфлікти.

Теоретичні засади становлення соціальної компетентності особистості проаналізовані в працях сучасних дослідників: Р. Бедера, І. Беха, Н. Бібік, М. Гончарова-Горяньська, С. Демченко, І. Зимньої, О. Кононко, Ю. Коротіна, А. Мудрика, О. Пометун, Г. Селевко, О. Савченко, А. Хуторського та ін.

Проблема формування основ соціальної компетентності молодших школярів, як важливий період системного залучення дитини до громадського життя розкрита в працях Н. Бібік, Т. Байбари, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Ю. Коротіна, О. Онопрієнко та інших учених.

У наш час мають особливе значення досвідчені особистості, які мають гнучкий розум, володіють комунікативними навичками спілкування, здатні співпрацювати з іншими особами задля досягнення спільної мети, вирішення проблемних ситуацій, уникнення

конфліктів та знаходження компромісу. Тому формування соціальної компетентності в молодших школярів є одним із ключових завдань початкової освіти.

Основою нової освітньої парадигми є формування компетентної особистості, здатної до соціальної активності та реалізації власних задумів. Слід зазначити, що саме молодший шкільний вік є найбільш сприятливим для процесу формування соціальної компетентності, оскільки зміна соціального середовища та новий соціальний статус активно сприяють утворенню певних навичок взаємодії у соціумі, зміну самооцінки молодшого школяра. Нова соціальна позиція – вступ до школи – включає дитину, яка раніше була захищена сім'єю, в різнопланові міжособистісні стосунки («дитина – дорослі», «дитина – діти», «дитина – вчитель»), де потрібно відстоювати власні думки, позиції, право на автономність. В цей період має місце ряд особистісних утворень, необхідних для формування соціальної компетентності, а саме: розвиваються комунікативні навички, уміння керувати психічними процесами розвитку пізнавальної сфери, здатність до довільної регуляції поведінки, здатність приймати власні рішення та прагнення до розуміння власних потреб і вимог, критичне ставлення до себе й до інших людей, дитина стає здатною до адекватної самооцінки. Розпочинається активне входження молодших школярів в різні види діяльності, зокрема суспільного характеру.

Компетентність (від лат. *competens* – належний, відповідний) означає поінформованість, обізнаність, авторитетність. У Державному стандарті початкової загальної освіти компетентність визначена як набута в процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці [2]. У концепції «Нова українська школа» компетентність розглядається як динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [5]. А. Хуторський характеризує компетентність як оволодіння людиною відповідною компетенцією, що передбачає її особистісне ставлення до неї і предмету діяльності [9]. Отже, основними компонентами компетентності є знання, уміння, навички, досвід, особистісні цінності тощо. Компетентність – цілісна, інтегрована якість особистості, а окремі її елементи не є компетентністю.

У Концепції «Нова українська школа» соціальна компетентність пояснюється як здатність до співпраці задля певного результату та уміння досягати компромісів [6]. Г. Селевко визначає поняття «соціальна компетентність» як «інтегративну якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності до діяльності, яка базується на знаннях і досвіді, здобутих у процесі навчання» [8, с. 29], О. Савченко як «інтегрована здатність особистості, яка набута в процесі навчання і включає знання, досвід, цінності й ставлення, які можуть цілісно реалізуватися на практиці» [7, с. 53].

На основі аналізу та узагальнення різних підходів, поняття «соціальна компетентність» ми визначаємо як інтегративну здатність особистості, яка формується в результаті соціалізації, та є системою, що включає в себе мотиви, цінності, певний соціальний досвід, здібності, знання та навички особистості. Це сприятиме ефективності взаємодії з іншими, вирішенню проблемних ситуацій, швидкій адаптації до змінюваних умов життя та самореалізації.

Н. Гавриш визначає соціальну компетентність дитини як інтегральну якість особистості, що складається з комплексу емоційних, мотиваційних, характерологічних особливостей і виявляється в соціальній активності та гуманістичній спрямованості особистості [3, с. 98], Н. Бібік як здатність жити в соціумі: урахування інтересів та потреб соціальних груп; дотримання соціальних норм і правил; співпраця з партнерами [1, с. 2].

Серед ключових показників соціальної компетентності учнів початкової школи виділяють: уміння з повагою ставитися до думки інших, виявляти толерантне ставлення та співчуття, уміння налагоджувати гармонійні стосунки, уникати конфліктних ситуацій, знаходити компроміс в проблемній ситуації, проявляти витримку в стресових ситуаціях, допомагати та підтримувати, вміти узгоджувати свої бажання та потреби з можливостями та вимогами інших, гідно вигравати та програвати, адаптуватися до вимог соціальної групи, бути обізнаним у своїх правах та обов'язках тощо.

Соціальну компетентність молодшого школяра ми визначаємо як інтегральну характеристику, що відображає систему знань, умінь і навичок, власного досвіду та вікових можливостей дитини і дозволяє адекватно сприймати соціальну інформацію, ефективно взаємодіяти з іншими, вирішувати соціальні проблеми, які виникають у повсякденному житті.

Отже, молодший шкільний вік є сенситивним періодом формування соціальної компетентності. Дитина починає усвідомлювати, що саме вона є виконавцем суспільно-значимої діяльності, що сприяє розвитку навичок регуляції її поведінки, засвоєнню досвіду соціальної взаємодії з однолітками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. // Початкова школа, 2010. – №9. – С. 1–4.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf>
3. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / А.М. Богуш, Л.О. Варяниця, Н.В. Гавриш; наук. ред. А.М. Богуш; за заг. ред. Н.В. Гавриш. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 368 с.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf
5. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с.
6. Проект «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. Савченко О. П. Компетентнісний підхід до навчання української мови в основній школі // Українська мова і література в школі. – 2012. – №4. – С. 51–64.
8. Селевко Г. К. Педагогические компетенции и компетентность // Сельская школа. – 2004. – № 3. – С. 29–32.
9. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно- ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 58–64.

Дитячий садок-школа: актуальні проблеми наступності в національній та європейській освіті

ДО ПИТАННЯ НЕПЕРЕРВНОСТІ Й НАСТУПНОСТІ ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ Й НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Бучок А. О.,

2 курс магістратури, педагогічний факультет

Демчик К. І., кандидат педагогічних наук, старший викладач

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

Стаття присвячена розгляду проблеми наступності і перспективності як необхідної умови забезпечення безперервної освіти. Висвітлено особливості організації взаємодії Нової української школи із закладами дошкільної освіти в умовах освітнього простору. Розглянуто різні погляди педагогів минулого й сучасності на наступність навчання і виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Основними завданнями цього процесу є реалізація його в умовах особистісно орієнтованого навчання, спрямованість на виконання державних освітніх стандартів і забезпечення наступності між окремими ланками освіти. Кожний етап шкільного навчання є ланкою цілісної системи освіти, що базується на попередньому етапі й закладає основу наступному. Проблема послідовності вирішення завдань розвитку дітей на початкових етапах навчання і виховання має бути забезпечена оптимальною організацією наступності та перспективності.

Теоретичний аналіз проблеми свідчить, що наступність визначається як цілісний процес, що забезпечує повноцінний особистісний розвиток дитини, її фізіологічне і психологічне благополуччя у перехідний період від дошкільної до початкової ланки освіти, і спрямовується на перспективне формування особистості дитини з опорою на її попередній досвід і накопичені знання.

Ключові слова: наступність, дошкільна освіта, початкова освіта, Нова українська школа, безперервна освіта.

Проблема наступності між дошкільною та початковою ланками освіти – одна із складних проблем сучасності. Її вирішення передусім лежить у площині інтеграції двох ланок освіти, що передбачає усунення суперечок між запитом школи і програмними можливостями закладів дошкільної освіти. Школа і заклад дошкільної освіти – дві суміжні ланки в системі освіти, і їх завдання – забезпечити якісний педагогічний та психологічний супровід, що дозволяє не лише здолати труднощі, що виникають у дитини, але і забезпечити їх профілактику.

Для вчителів Нової української школи наступність – це наявність у дитини перед вступом до школи певних знань, умінь і навичок, так би мовити необхідних компетентностей. Найчастіше вони вважають, що дитина приходить до них ненавчена правилам і нормам шкільної поведінки.

Для вихователів забезпечити наступність – це означає подбати про те, щоб до дітей, які прийдуть до школи, не було жодних претензій. Тобто вони вважають, що кожна дитина набуває такий багаж знань, який школа і не здатна затребувати, в шкільній програмі цей зміст дублюється, і розвиток певних здібностей дитини обривається. Батьки хочуть все і відразу. Вони, не промовляючи слово «наступність», розуміють його найчастіше як прагнення раніше навчити дитину всьому, чому її можна навчити, випускаючи з уваги той факт, наскільки необхідні «особливо просунуті» досягнення дитині саме зараз – у дошкільному дитинстві. Тим часом, сучасна наука має у своєму.

В оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти та Державному стандарті початкової загальної освіти визнається пріоритетність компетентнісного підходу до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової ланок освіти. Ці документи покликані забезпечити поетапне становлення особистості, її фізичний, пізнавальний, соціальний, естетичний розвиток, набуття нею певного практичного досвіду, необхідного для використання у майбутньому житті [1, 2].

Головною умовою забезпечення наступності у вихованні і навчанні є спрямованість педагогічного процесу закладу дошкільної освіти і початкової школи на всебічний розвиток особистості дитини. Наукові основи проблеми нашого дослідження розкрито в працях

Л. Виготського, Г. Костюка, О. Запорожця, Д. Ельконіна, В. Сухомлинського, О. Скрипченка, О. Савченко, Т. Єрофєєва, Н. Виноградової, Т. Комарова, Л. Калмикової, М. Львова, В. Ликової, А. Пишкала, Т. Сагінбекова-Пернайма, О. Савченко та ін. Результати цих досліджень дозволили визначити теоретичні, організаційно-методичні основи наступності, технології і реалізацію в умовах безперервної освіти. Поняття наступності трактується широко – як безперервний процес виховання і навчання дитини, що має загальні та специфічні цілі для кожного вікового періоду, тобто це зв'язок між різними ступенями розвитку, суть якого полягає в збереженні тих чи інших елементів цілої або окремих характеристик при переході до нового стану. А. Богуш вважає, що наступність – це обізнаність класоводів з програмами і методиками навчання і виховання дітей в дошкільному навчальному закладі освіти, результатами розвиненості, навченості й вихованості дітей за всіма розділами програми і врахування їх у подальшій роботі початкової школи.

Перспективність – це погляд знизу вгору, це обізнаність педагогів дошкільної ланки освіти з програмами і технологіями навчання і виховання учнів початкової школи, це той показник, який дає змогу визначити адекватні віку орієнтовні показники засвоєння дошкільниками знань, умінь і навичок, рівень розвиненості і вихованості дитини. І не випадково в даний час необхідність збереження наступності та цілісності освітнього середовища відноситься до найважливіших пріоритетів розвитку освіти в Україні.

Ряд учених вважає, що під наступністю слід розуміти внутрішній органічний зв'язок загального фізичного і духовного розвитку на кордоні дошкільного та шкільного дитинства, внутрішню підготовку до переходу від одного ступеня розвитку до іншого (Л. Парамонова, А. Арушанова). Інші – основним компонентом наступності вважають взаємозв'язок у змісті навчально-виховного процесу (Н. Нижегородцева, В. Шадриков) [5]. С. Гончаренко визначає наступність в навчанні як «послідовність та системність у розміщенні навчального матеріалу, зв'язок і узгодженість ступенів й етапів навчально-виховного процесу. Наступність – багатомірне, багатоаспектне педагогічне явище. Його слід розглядати, по-перше, як закономірність психічного і фізичного розвитку дитини; по-друге, як умову реалізації безперервної освіти; по-третє, як принцип навчання та виховання. Крім того, наступність може тлумачитись і як один із складових компонентів теоретичних засад педагогічних систем, і як концептуальний підхід до вирішення освітньо-виховних завдань» [1, с. 227].

Проблема наступності має комплексний і міждисциплінарний характер, перебуваючи на перетині проблемних сфер педагогіки, психології, філософії, соціології, фізіології. Тому її сучасний стан характеризується різнобічністю, охопленням багатьох питань та неоднозначністю їх трактування. Перспективні підходи до розвитку наступності між дошкільною та початковою освітою в даний час знайшли відображення у змісті Концепції безперервної освіти. Цей стратегічний документ розкриває перспективні напрямки розвитку дошкільної початкової освіти, в ньому наступність між дошкільною та початковою освітою розглядається на рівні цілей, завдань і принципів відбору змісту безперервної освіти дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. У документі також визначено психолого-педагогічні умови реалізації безперервної освіти на зазначених етапах дитинства.

У сьогоднішні, в умовах достатньої кількості дослідних і методичних робіт в області наступності закладу дошкільної освіти та школи, реалізація цієї ідеї супроводжується рядом проблем:

1. Недостатня узгодженість в діях різних підсистем освітньої системи. Формування і розвиток освіти в кожній підсистемі нерідко здійснюється без опори на попередній досвід освіти і без урахування подальших перспектив.
2. Недосконалість існуючих систем діагностики при переході дітей з одного освітнього рівня на інший.
3. Неповне дотримання психологічної наступності різних підсистем системи освіти.
4. Відсутність єдиних програм виховання і навчання.
5. Відсутність науково обґрунтованих підстав відбору змісту навчання та організації навчального матеріалу по етапах.
6. Деякий розрив між кінцевими цілями та вимогами навчання на різних етапах освітнього процесу.
7. Незабезпеченість навчального процесу в підсистемах освіти навчально-методичними матеріалами та дидактичними посібниками, недосконалість існуючих навчальних посібників та ін.

8. Недостатній рівень підготовки педагогічних кадрів до роботи в системі безперервної освіти [4, с. 32].

Ці проблеми зорієнтовані передусім на усунення суперечок між амбіційними завищеними вимогами окремих батьків щодо підготовки їх дітей; між невідповідністю дітей, які не охоплені суспільним дошкільним вихованням, і необхідністю враховувати специфіку дошкільної та початкової освіти. Щоб забезпечити реальну перспективність і наступність у роботі дошкільного закладу та школи важливо дотримуватись певних умов: співробітництво має бути довготривалим і нерозривним; робота – системною і плановою; завдання – комплексними та інтегрованими [4, с. 31].

Таким чином, якщо дошкільна освіта якісно змінилась у плані розуміння цілей підготовки дитини до школи та реалізації її вікових можливостей на шостому році життя, то й початкова школа не може лишитися у межах давніх уявлень про опору тільки на предметну готовність своїх найменших учнів до навчання. У Новій українській школі прагнуть створити умови для подальшого повноцінного розвитку здобутків дошкільного віку та водночас для формування новоутворення молодшого шкільного віку – навчальної діяльності як провідної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник: А. М. Богуш; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. // Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Гончаренко С. У., Мальований Ю. І. Гуманітаризація загальної середньої освіти: (проект концепції) //; АПН України, Ін-т педагогіки АПН України, Фонд-центр «EVOLUTA». Київ : [б. в.], 1994. 334 с.
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 18.10.2020). Назва з екрану.
4. Назаренко Г. І. Шестирічна дитина в школі : методичні рекомендації для вихователів дошкільних закладів; учителів початкових класів та батьків. Харків: ХОНМІБО, 2003. 32с.
5. Проскура О. В. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками : навч. посібник для студентів пед. фак. Київ : Освіта, 1998. 199 с.

НАСТУПНІСТЬ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Гаврилова Я.В., Дячишина Т.В.

4 курс, педагогічний факультет

*Пукас І. Л., кандидат педагогічних наук, старший викладач
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський*

Анотація. У статті розкрито сутність та значення поняття соціально-комунікативна компетентність; проаналізовано особливості формування соціально-комунікативної компетенції дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Ключові слова: компетентність, компетенція, соціальна компетентність, комунікативна компетентність, соціально-комунікативна компетентність.

Сучасний освітній простір вимагає розв'язання соціально-педагогічних проблем, однією з яких є забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками освіти. Забезпечення наступності та взаємодії між даними ланками освіти утворює простір для реалізації в педагогічному процесі закладу дошкільної освіти і початкової школи єдиної, динамічної та перспективної системи, спрямованої на розвиток, виховання і навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Проблему наступності в освіті досліджували як видатні педагоги минулого (А. Дістервег, Я.-А. Коменський, Й. Песталоцці, С. Русова, К. Ушинський та інші), так і

сьогодення (А. Богуш, М. Вашуленко, Г. Люблінська, М. Пентилюк, К. Плиско, Л. Федоренко, Т. Чижова та інші).

Наступність утворює простір для реалізації в педагогічному процесі дошкільного навчального закладу і початкової школи єдиної, динамічної та перспективної системи виховання і навчання, що сприяє зближенню умов виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів. Головною умовою забезпечення наступності у вихованні і навчанні є спрямованість педагогічного процесу дошкільного навчального закладу і початкової школи на всебічний розвиток особистості дитини [3].

Показником розвитку дитини дошкільного та молодшого шкільного віку є рівень оволодіння нею основних життєвих компетенцій, які зазначені та прописані в програмному змісті, відповідно до індивідуальних, психологічних, вікових особливостей дошкільника та типу навчального закладу в якому перебуває дитина [1, с. 6]. За дослідженнями І. Родіна дитина дошкільного віку має опанувати такі види компетентності як соціальну, комунікативну, інформаційну, саморозвитку й самоосвіти та продуктивної творчої діяльності. Формування основних компетенцій є однією з умов забезпечення наступності в навчально-виховному процесі дошкільника.

Важливою складовою формування соціальної та комунікативної компетентності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку вважається не лише реалізація змісту освіти, але й підбір адекватних методів, прийомів та засобів навчання, що в свою чергу впливають на рівень оволодіння дитиною провідними компетентностями. Проблема формування провідних компетенцій у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку привернула увагу багатьох педагогів-дослідників. Так, теоретичне обґрунтування поняття «соціально-комунікативна компетентність» простежується у працях А. Богуш, Л. Берестова, М. Леонтьян, Н. Калініна, А. Хуторського та багато інших. Дослідженням ролі соціально-комунікативної компетенції в розвитку особистості займалися сучасні педагоги А. Богачова, І. Карапузова, Л. Коломійченко.

Перед тим, як розкрити сутність соціально-комунікативної компетентності, необхідно проаналізувати та розмежувати поняття «компетентність» та «компетенція».

Так, у Базовому компоненті дошкільної освіти компетентність розглядається як особистісна, складна, інтегральна характеристика дитини, що свідчить про її достатню обізнаність, умілість, вправність у певному колі питань [1]. Поняття компетентність засвідчує наявність у дитини відповідної інтегрованої особистісної якості; компетенція – вказує на сфери й напрями її прояву; зрілість – бажану й доступну віковій повноту розвитку компетентності (не лише знає, а й уміє, позитивно ставиться, адекватно діє); авторитетність – ступінь визнання компетентності дітей іншими – однолітками та дорослими.

Також, у документі [1] зазначено, що комунікативна компетентність - комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування. Комунікативній компетентності, як і іншим видам мовленнєвої компетентності потрібно навчати дітей вже з раннього віку. Ще до школи дитина повинна засвоїти відповідні мовленнєві знання, вміння та навички, необхідні їй для спілкування.

Феномен «соціально-комунікативна компетентність» надає змогу адекватно виокремлювати ідентифікувати і фіксувати, описувати та аналізувати коло питань, що перебувають на перетині всієї системи соціальних та суто педагогічних відносин суспільства. Усі ключові компетенції (у тому числі й соціально-комунікативна) – соціальні в широкому сенсі цього слова, тому що вони є соціальними за своїм змістом, оскільки виробляються, формуються, виявляються і розвиваються в соціумі та характеризуються взаємодією з іншими людьми, соціумом і суспільством.

Соціально-комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії та є результатом досвіду спілкування між людьми. Її формування починається з дошкільного віку й продовжується упродовж навчання у школі, яскраво проявляючись у навчальній і побутовій діяльності дітей [4]. Старший дошкільний вік є найбільш відповідальним етапом в розвитку механізмів поведінки та діяльності, у складанні особистості дошкільника в цілому. Нові риси з'являються в дітей у взаєминах з дорослими і однолітками. Діти активно проявляють інтерес до змістовного спілкування із дорослими. Погоджуючись із думкою таких вчених, як А. Богуш, Л. Варениця, Н. Гавриш та ін., можна стверджувати, що соціально-комунікативна компетентність передбачає розвиток наступних умінь:

– розуміти емоційний стан однолітка, дорослого (веселий, сумний, розсерджений, впертий і т. д.) і розповісти про нього;

- отримувати необхідну інформацію під час спілкування;
- вислухати іншу людину, з повагою ставитися до її думки, інтересів;
- вести простий діалог з дорослими і однолітками;
- спокійно відстоювати свою думку;
- співвідносити свої бажання, прагнення з інтересами інших людей;
- брати участь у колективних справах (домовитися, поступатися т.д.);
- шанобливо ставитися до оточуючих людей;
- приймати і надавати допомогу;
- не сваритися, спокійно реагувати в конфліктних ситуаціях [2].

Отже, для оволодіння дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку соціально-комунікативною компетентністю, завданням педагогів є спрямування та керування діяльністю дитини, яка зорієнтована навчити їх: розуміти завдання та охоче приступати до його виконання; доводити розпочату справу до кінця; відповідати та ставити запитання залежно від теми спілкування, підтримувати розмову з будь-якої теми (залежно від віку дитини); аналізувати отриману інформацію та робити певні висновки й узагальнення; слухати співрозмовника та з повагою ставитися до думок інших людей тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція / Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. - Київ: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : Монографія / А.М. Богуш, Л.О. Варениця, Н.В. Гавриш та ін. Луганськ : Альма-матер, 2006. 368 с.
3. Машовець М.А. Педагогічні умови наступності у трудовому вихованні дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. 13.00.08 / М.А. Машовець. Київ, 1994. 26 с.
4. Поніманська Т.І. Світ людей у вихованні соціальної компетентності дошкільника / Т.І. Поніманська // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Рівне : РДГУ, 2000. Вип. 9. С. 90–93.

СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВИЙ АСПЕКТ МОВЛЕННЕВОЇ ПІДГОТОВКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

*Гавришук Н. Д., магістрантка 2 курсу педагогічного факультету.
Ватаманюк Г. П., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії
та методик дошкільної освіти.
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський,*

Анотація. У статті розкрито сутність мовленнєвої підготовки старших дошкільників до навчання у школі крізь призму поглядів сучасних науковців; описано її складові – загальнономовленнєву та спеціальну, висвітлено їх зміст.

Ключові слова: мовлення, мовленнєва підготовка, старші дошкільники, заклад дошкільної освіти, загальна підготовка, спеціальна підготовка

Реформаційні процеси, що відбуваються у вітчизняному освітянському просторі зумовлюють нагальність розв'язання комплексних соціально-педагогічних завдань, серед яких важливе місце посідає формування готовності дитини до навчання у школі, що є інтегративним результатом соціально-психологічної, соматичної зрілості дитини та підсумком її виховання й навчання в закладі дошкільної освіти і в сім'ї (Л. Божович, Л. Венгер, Н. Головань, Б. Ельконін, І. Любарська та ін.). Готовність дитини до навчання у школі значною мірою визначається її мовленнєвою готовністю, яка є багатокомпонентним, складно організованим психологолінгвістичним новоутворенням, що потребує певної підготовки.

Мовленнєва підготовка дітей до школи була предметом дослідження багатьох учених: А. Богуш, М. Вашуленка, Д. Ельконіна, А. Іваненко, Л. Калмикової, А. Маркової, О. Ушакової. та ін.. Н. Шиліна відзначає, що в старшому дошкільному віці відбувається відокремлення мовлення від безпосереднього практичного досвіду дитини та набуття нею нових функцій у діяльності – регульовальної і планувальної, завдяки яким, дитина

оволодіває зв'язним, контекстним мовленням, що сприяє формуванню в першокласників узагальнювальної функції мовлення і забезпечує вихід за межі безпосередніх ситуацій [5, с. 48]. А. Богуш зазначає, що мовленнєва підготовка дітей до школи передбачає оволодіння ними практичними мовленнєвими навичками, вдосконалення комунікативних форм і функцій мовлення, формування його усвідомлення; засвоєння мовлення як інструменту спілкування, пізнання, регулювання поведінки. Така підготовка дає можливість майбутньому школяру своєчасно розробити правильну тактику комунікації, уникнути труднощів у спілкуванні з дорослими й однолітками, небажаних конфліктів [1, с. 468].

За К. Крутій, «мовленнєва підготовка дітей до школи» – комплексне застосування дитиною мовних і немовних засобів із метою використання одиниць мови для мислення, спілкування й усвідомлення власної особистості в процесі життєдіяльності; складова підготовки дитини до школи, – організований, цілеспрямований процес оволодіння мовою як засобом спілкування в умовах навчання й виховання [4, с. 7].

Л. Калмикова розглядає «мовленнєву підготовку» як систему, що містить дві складові: загальномовленнєву та спеціальну підготовку. Загальномовленнєва підготовка забезпечує розвиток навичок усного мовлення, комунікативних навичок, розвиток сприймання й розуміння мовлення, засвоєння мовленнєвого досвіду й чуття мови (при вступі до школи дитина має володіти рідною мовою, засвоїти її літературні норми, культуру усного мовлення й спілкування). Спеціальна підготовка передбачає пропедевтику вивчення мови, – первісне усвідомлення знакової системи мови, формування основ мовних і мовленнєвих умінь у галузі читання й письма, аналіз мовленнєвих явищ, розвиток свідомого мовлення. Спеціальну підготовку науковець розділяє на: мовну (когнітивно-рефлекторна) та мовленнєву (комунікативно-рефлекторна) підготовку, яка передбачає пропедевтику вивчення мови – первісну рефлексію на мовному матеріалі. Спеціальна мовна підготовка проводиться тільки на п'ятому році життя дитини; починається вона з повідомлення дітям початкових знань про мову, а закінчується елементарними вміннями читання й письма, аналізу мовних одиниць і контролюється за допомогою свідомості [3, с. 227]. У процесі загальної мовленнєвої підготовки дитина емпіричним шляхом засвоює матерію мови, її знакову систему, запам'ятовує традиційні поєднання мовних засобів, їх виразні відтінки, розуміння яких є інтуїтивним або несвідомим. «Саме оволодіння граматичними значеннями (на рівні інтуїції, несвідомо) робить людину істотою мислячою» [3, с. 231]. Спеціальна мовна (когнітивна) і мовленнєва (рефлексивна) підготовка дітей до школи, зазначає Л. Калмикова, є необхідним компонентом формування мовленнєвої компетентності дитини, своєчасним моментом введення її в мовну дійсність, найважливішою умовою для розвитку основ довірливості й усвідомленості мови, що є передумовою становлення навчальної діяльності – головного новоутворення першокласника, а також – фундаментом для переходу від спонтанного неусвідомленого мовлення до контрольованої мовленнєвої поведінки – основи інтелектуального розвитку й успішного оволодіння всіма шкільними предметами [3, с. 232].

Мовна (когнітивна) підготовка передбачає обов'язкову участь у мовленнєвій діяльності пізнавальних процесів дітей, таких як логічне мислення, творча уява; розумових операцій – аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації, класифікації, абстрагування, суворе дотримання логіки процесу навчання в процесі сприйняття, осмислення, усвідомлення, розуміння, тобто засвоєння мовних знань і застосування їх у мовній діяльності при продукуванні мови. Зміст мовної (когнітивної) підготовки орієнтовано на засвоєння дітьми інформації про мову, на її осмислення та збереження в пам'яті, на перетворення отриманої інформації в «мовознавчі» знання з подальшим свідомим використанням їх у практиці усного й писемного мовлення (оволодіння мовним умінням). Якщо в процесі загальної підготовки мова засвоюється дітьми або шляхом наслідування, або «методом спроб і помилок», що припускають пошукову діяльність самої дитини, в ході якої відбувається своєрідне «підлаштування» до умов діяльності та її мети (формується навичка), то в процесі мовної (когнітивної) підготовки мова підлягає усвідомленому засвоєнню, яке може розглядатися як акт свідомої діяльності або дії та підлягати подальшій автоматизації з включенням у більш складну мовну дію (мовленнєве вміння) [3, с. 233].

Таким чином, мовленнєву підготовку дошкільника до навчання у школі розглядаємо як інтегрований результат загальномовленнєвої і спеціальної мовної підготовки, що забезпечує йому мовленнєву готовність і передбачає формування мовної здібності, мовленнєвих навичок і умінь, яке здійснюється у двох напрямках: а) мовленнєвої готовності (формування навичок усного мовлення з правильною звуковимовою, граматичною будовою, лексичним запасом, достатнім фонетичним сприйманням і звуковим аналізом

слів); б) комунікативної готовності (комплексного застосування дитиною мовних і немовних засобів з метою використання одиниць мови для спілкування й усвідомлення власної особистості в процесі життєдіяльності), тобто набуття мовленнєвої й комунікативної компетентності, що сприятимуть адаптації дітей до умов шкільного навчання, нових програмних вимог щодо засвоєння норм і правил мови, мовленнєвих дій, потрібних для опанування мовленнєвих умінь, оволодінню шкільною програмою загалом. На часі зміст дошкільної освіти в межах Базового компонента реалізується через освітні програми та їх навчально-методичне забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник Київ : Вища школа, 2007. 542 с.
2. Богуш А. М., Шиліна М.Є. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі. Одеса : ПНЦ АПН України, 2003. 492 с.
3. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти : навч. посібник для студентів ВНЗ. Київ : НМЦВО, 2003, 300 с.
4. Крутій К. Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Запорозжя : ЛПІС ЛТД, 2005. 208 с.
5. Шиліна Н. Є. Підготовка дітей до школи як педагогічна проблема. Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. 36. наук. пр. Вип. 9. Одеса, 2001. С. 47–52.

МЕТОДИКА ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА МАТЕРІАЛІ ЖИВОПИСУ РІЗНИХ ЖАНРІВ

Григорків М. І.,

магістрантка 2 курсу спеціальності «Дошкільна освіта», педагогічний факультет

Поплавська С. Р.,

магістрантка 2 курсу спеціальності «Дошкільна освіта», педагогічний факультет

Демчик К. І., кандидат педагогічних наук, старший викладач

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,

м. Кам'янець-Подільський

Статтю присвячено проблемі педагогічної роботи з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку в процесі ознайомлення їх із художніми картинами, різними за жанрами. Проаналізовані методи та прийоми роботи вихователя закладу дошкільної освіти на матеріалі творів різножанрового живопису (пейзаж, натюрморт, портрет, казково-билинний тощо). Визначено ігрові прийоми, які, на нашу думку, сприятимуть кращому засвоєнню старшими дошкільниками та молодшими школярами змісту й сюжету картин, з якими їх будуть ознайомлювати під час освітньо-виховного процесу та у вільний час поза ними.

Ключові слова: живопис, жанр живопису, засоби виразності, картина, сенсорика, гра, метод, прийом.

У Державному стандарті дошкільної освіти в Україні значна увага приділена ціннісному ставленню до мистецтва і до творів живопису зокрема. Важливим результатом оволодіння дитиною мистецькою діяльністю є усвідомлення себе активним суб'єктом творчості, сформоване емоційно-ціннісне ставлення до рукотворного світу.

Мистецтво живопису здатне пробуджувати у дітей цікавість, допитливість, спостережливість та спонукати їх до дослідницької діяльності [3, с. 112]. Саме тому, велика роль у цьому процесі відводиться педагогові дошкільного навчального закладу, який використовує у своїй роботі різні методи та прийоми.

Старших дошкільників і молодших школярів спочатку ознайомлюють також із *пейзажними* картинами. Естетично оцінюючи явища природи, дитина вкладає в цю оцінку свої асоціації, тобто пов'язує сприйняття зовнішніх якостей, природи зі своїми переживаннями [2, с. 68]. Тому педагогічну роботу з ознайомлення дітей з мальовничим

пейзажем вихователь починає з організації початкового чуттєвого пізнання, споглядання дітьми естетичних властивостей, природи, насолоди ними, їх переживання краси.

У процесі ознайомлення дошкільників і молодших школярів із жанром *натюрморту*, педагог прагне викликати у них емоційну чуйність, задоволення від сприйняття картин. Для цього він розповідати дітям, що таке натюрморт, звертає увагу на його особливості, підводить їх до розуміння єдності змісту зображення та мови живопису поетапно: 1) навчає старших дошкільників уважно вдивлятися у твір мистецтва, бачити красу, гармонію або контрастність зображених художником предметів, щільність або крихкість матеріалів, з яких вони зроблені, стиглість і соковитість плодів, особливості їх поверхні, різноманітні форми, зв'язків предметів один з одним і з навколишнім середовищем; 2) звертає увагу на колір як засіб передачі художником настрою; 3) проводить бесіду з дітьми про композицію натюрморту (розташування предметів у просторі, виділення головного в зображенні) [2, с. 77-78].

Розгляду картин передуює підготовча робота, яка повинна бути спрямована на збагачення емоційного досвіду дітей, їх знань про об'єкти, які вони побачать на картині. Діти можуть брати участь у збиранні овочів, фруктів, ягід, квітів, складати з них натюрморти, грати в різні сенсорні та художньо-розвивальні ігри («Склади натюрморт», «Підбери фарби, які використав художник у своїй картині»). На прогулянках та екскурсіях корисно використовувати вірші і загадки про предмети чи об'єкти природи, які оточують дітей [4, с. 37-38].

Окрім пейзажного живопису діти старшого дошкільного та молодшого шкільного віку долучаються до мистецтва *портрету*, при ознайомленні з яким вони мають можливість відчути себе і селянським хлопчиком, і сміливим солдатом, і прекрасною принцесою тощо. Здатність поставити себе на місце іншого, відчувати його радість, здивування або засмучення породжує почуття зацікавленості, співпричетності, відповідальності, звільняє дитину від замкнутості [5, с. 42]. Пізнаючи іншого, дошкільник глибше пізнає і себе, досвідом відчуттів і відносин інших людей може коригувати, уточнювати свої емоції та почуття, розвивати вміння розуміти оточуючих, виявляючи доброзичливість, прагнення до спілкування, взаємодії, чуйність і турботу.

Кожне заняття по сприйняттю портретного живопису передбачає залучення творів інших мистецтв, сприяє поліхудожньому розвитку дітей, створює творчу атмосферу і допомагає дітям зрозуміти власні емоції, посилюючи їх.

Розуміння дітьми портрету вимагає від них певного соціального досвіду, знань як про емоційно-моральні прояви, взаємовідносини людини з суспільством і про вираження цього відношення в мові, міміці, жестах тощо. Тому потрібна тривала робота з дітьми, зміст якої буде включати два напрямки: 1) формування уявлень про людину, її почуття, емоції, моральному відношенні до явищ життя, внутрішньому і зовнішньому прояві цього відношення; 2) поступове формування у дітей розуміння мови живописного образу портрета.

Ознайомлення дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку з *казково-билинним жанром* живопису педагог проводить за певною схемою:

1. Розповідь казки (билини), пов'язаної з досліджуваною картиною.
2. Бесіда, спрямована на з'ясування суті казки (билини), характеру її головних героїв, розглядання ілюстрацій до неї.
3. Художньо-розвивальні ігри.
4. Розглядання картини, словесне малювання за темою картини.
5. Аналіз головного героя (героїв), колірної гами картини; деталей, зображених на передньому плані, заднього плану (фону) картини.
6. Цілісний аналіз змісту та засобів виразності картини [1, с. 85].

Слід не тільки показувати репродукції з творів живопису, але й *ілюстрації* в книгах. Бажано, щоб розглядання не лише розширювало знання дітей про різні події і явища життя, ознайомлювало їх з творами мистецтва, але й у багатьох випадках було пов'язане з власною творчою роботою дітей [5, с. 68].

Добре використовувати імітаційно-образні ігри, ігри-драматизації, в яких діти вправляються у характерних жестах, позах, міміці. З цією ж метою можна використовувати і художньо-розвивальні ігри: «Який у тебе настрій?» або «Весело-сумно», «Знайди зайве» (діти порівнюють яскраво зображені на картках емоційні стани людей і групують їх по спільності).

Таким чином, розглядаючи з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку картини різних жанрів, необхідно відзначати не тільки індивідуальні засоби виразності

того або іншого живописного твору, але і загальні риси, властиві певному жанру. Слід звертати увагу дітей на індивідуальну творчу манеру того чи іншого художника, особливості їх почерку. Діти вже можуть знати імена деяких пейзажистів, портретистів, майстрів натюрморту і казково-билинного жанру і ті твори, які вони створили. Тому слід сприяти тому, щоб діти висловлювали свої судження і ставлення до побачених репродукцій, давали їм розгорнуту оцінку, застосовуючи образні слова і вирази, емоційно-естетичні та доступні їм мистецтвознавчі терміни, використовували отримані знання у власній творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белкіна Е. В. Вчимося бачити прекрасне : методичні рекомендації по ознайомленню дітей молодшого шкільного та старшого дошкільного віку з творами образотворчого мистецтва. 2-е вид., доп. Київ, 1996. 32 с.
2. Зубарева Н. М. Дети и изобразительное искусство. Натюрморт и пейзаж в эстетическом воспитании детей 5-7 лет / Москва : Просвещение, 1969. 111 с. ; ил.
3. Російсько-український словник художніх термінів : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Каравела, 2004. 320 с.
4. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. А. Янцур; за заг. ред. Г. В. Сухорукової. Київ : Слово, 2010. 376 с. ; іл.
5. Чумичёва Р. М. Дошкольникам о живописи : кн. для воспитателя дет. Сада. Москва : Просвещение, 1992. 126 с.

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дідович Х. І.

II курс ОР «Магістр», Педагогічний факультет

Лазарович Н. Б., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Івано-Франківськ*

Анотація. У статті здійснено характеристику сутності особистісно-орієнтованих технологій і систем освітньої діяльності. Обґрунтовано історичну віху входження технологій в освітню практику українських закладів освіти. Проаналізовано особливості технології особистісно-орієнтованого навчання та загальні засади її впровадження у практику закладів дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку суспільства. Окрім того, особистісно-орієнтовані технології були розглянуті та досліджені як важливий чинник естетичного виховання дітей дошкільного віку. Здійснено порівняльний аналіз традиційної (когнітивно-орієнтованої) та особистісно-орієнтованої моделі навчання задля визначення переваг останньої.

Ключові слова: особистісно-орієнтовані технології, діти дошкільного віку, естетичне виховання.

Суспільство, що перебуває в умовах інтелектуального збагачення усіх ланок своєї діяльності, відповідно збільшує і рівень своєї активності та свідомості. Як наслідок – питання виховання активних, самостійних, творчих та цілеспрямованих особистостей стає ще більш актуальним. На часі, як вважають О. Пехота та А. Кіктенко, - особистісно-орієнтована освіта, яка вибудувалася на моральних принципах, що передбачають взаємність: взаємоповага, взаємодопомога, взаєморозуміння тощо. Впровадження такої моделі освіти дає змогу краще відслідкувати процес індивідуалізації дитини, формування її як неповторної та незамінної частинки соціуму [1, 12].

Мета статті: проаналізувати особистісно-орієнтовані освітні технології, охарактеризувати особливості впровадження особистісно-орієнтованого навчання у практику ЗДО, здійснити порівняльний аналіз традиційної (когнітивно-орієнтованої) та особистісно-орієнтованої моделей навчання.

Задля того, щоб відмітити цінність та педоцентристську зорієнтованість досліджуваної нами технології, вважаємо за потрібне здійснити порівняння традиційної та особистісно-орієнтованої парадигми. У підсумку, доходимо висновку, що когнітивно-

орієнтована модель навчання вважає особистість дитини засобом навчального процесу, а от сучасна технологія дитячу особистість ототожнює із ціллю освітнього процесу і життєдіяльності загалом. Ірина Якиманська, будучи прихильницею особистісно-орієнтованих технологій у роботі з дітьми дошкільного віку, писала: «...визнання дитини головною діючою фігурою всього освітнього процесу і є ... особистісно-орієнтована педагогіка» [5, 39].

Термін «особистісно-орієнтоване навчання» для педагогів-українців нове, адже відносно недавно розпочало своє входження в освітню систему України. Однак, незважаючи на це, історія у технології досить довга і, що цікаво, хоч по-різному йменуються, та все ж об'єднуються в одну педагогіку - ліберальну: у США у 70-их роках користувалися популярністю гуманістична педагогіка, екзистенціалізм, неопрагматизм, вільне виховання; 80-і роки для СРСР характеризуються впровадженням педагогіки співробітництва. У вітчизняну педагогіку технологія особистісно-орієнтованого навчання прийшла завдяки діяльності Л. Занкова, Ш. Амонашвілі, В. Давидова.

Так, наприклад, Ш. Амонашвілі, І. Волковим, Є. Ільїним та іншими вченими питання особистісно-орієнтованого навчання розглядалося крізь призму цілісності дитячого розвитку. Вони вважали, що від підбору засобів, методів та прийомів, використаних під час навчального процесу, залежатиме результативність та якість особистісного зростання дитини [1, 156].

Концепція особистісно-орієнтованого підходу до навчання, хоч і виступає порівняно новою, але фундаментальними для її вибудови є звичні для традиційної ідеології навчання складові: знання і досвід.

Суть особистісно-орієнтованої технології полягає у визнанні дитини (людини), її інтересів, освіти, особистісного становлення пріоритетними. Разом із цим, про першочерговість навчання, розвитку та виховання можна говорити також багато, пам'ятаючи, що сьогодні головними є розвиток дитини, а не її навчання та виховання. Тим паче, у контексті особистісно-орієнтованих технологій навчання, терміна «виховання» як такого – нема. Воно швидше застосовується як процес створення дитиною самої себе, у той час як педагогові відводиться роль помічника.

Трактуючи процес залучення дітей в освітній процес з позиції особистісно-орієнтованого навчання, слід відмітити, що його основне призначення полягає у залученні дітей до здобуття освіти в спеціально створених умовах, у реалізації закладених природою можливостей саморозвитку, задоволенні та розвитку індивідуальних бажань і здібностей дітей, формування вміння пристосовуватися до різних життєвих обставин і комфортно почувати себе у них.

Метою ж технології особистісно-орієнтованого навчання є створення широких можливостей для розкриття дитячих індивідуальних рис характеру через удосконалення культури кожної дитини у колективі.

Впровадження технології особистісно-орієнтованого навчання – справа непроста. Процес досить своєрідний, адже вимагає окрім знання методик на професійному рівні, ще і умінь проникати у світогляд дитини, організувати свою педагогічну діяльність із врахуванням індивідуальних особливостей дітей зокрема і колективу загалом [1, 160]. Робота із особистісно-орієнтованою моделлю освіти передбачає глибоке ознайомлення та деталізоване вивчення усієї сукупності методів та прийомів, що розвивають мисленнєві операції, процеси аналізу та синтезу, удосконалюють пам'ять, увагу, уяву, мовленнєву діяльність.

В. Шацька здійснювала оцінювання та дослідження розвитку та виховання любові до прекрасного через призму технології особистісно-орієнтованого навчання. Валентина Миколаївна дає таке тлумачення естетичному вихованню: «Радянська педагогіка визначає естетичне виховання як виховання здібності цілеспрямовано сприймати, відчувати і розуміти й оцінювати красу у навколишній дійсності – у природі, у житті, в праці, у явищах мистецтва» [3, 52].

Висловлюючи наше бачення естетичного виховання знову ж таки крізь призму особистісно-орієнтованої технології навчання, хочемо зауважити, що реалізації усіх цілей, висловлених чинними програмами, бажаннями дітей та батьків, сприяють усі види професійної мистецької діяльності, побутова діяльність, природа, які певною мірою здійснюють вплив на особистість і залишають емоційний відклик [4, 2].

Характеризуючи естетичну сторону загального дитячого розвитку, слід зауважити, що, будучи ціннісним компонентом сприймання та розуміння дитиною реальної дійсності, поштовхом до творчої діяльності, вона потребує від дитини свідомого ставлення, а від

педагога систематичної та продуманої організації [2, 236]. І, що найголовніше, варто підкреслити, що естетичне виховання створює необхідні підвалини для становлення та утвердження дитини, як особистості, адже дає змогу проявити себе творчо і показати усі свої креативні можливості та уміння.

Будучи таким компонентом, який присутній у всіх видах життєдіяльності, естетичне виховання не обходиться без застосування великої кількості та різноманіття методів і прийомів, що підбираються згідно віку та індивідуальних можливостей дитини, а отже вибудовується на засадах особистісно-орієнтованої технології і несе за собою широкі можливості для задоволення духовних запитів, наповнення особистих почуттів та здійснення корекції дитячої поведінки [4, 3].

Отже, відносно молода технологія особистісно-орієнтованого підходу у роботі з дітьми дозволяє створити міцний фундамент для освіченої, самостійної, творчої, морально багатой та фізично здорової людини, яка дивиться на світ крізь призму добра, краси та позитиву. Саме такі цілі покладено в основу усього ідейного наповнення особистісно-орієнтованого навчання дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Особистісно орієнтовані технології : сутність, специфіка, вимоги до проектування // Професійна освіта : педагогіка і психологія : пол.-укр. журн., укр.-пол. [щорічник] / за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало ; [редкол.: Н. Ничкало, І. Вільш, С. Сисоєва та ін.]. – Ченстохова ; К., 2003. – Вип. 4. – С. 153–165 с.
2. Рагозіна В. В. Вивчення особливостей організації естетичного виховання і розвитку дітей раннього віку у ДНЗ України // Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2014. №10. С. 231–240.
3. Шацька В.М. Естетичне виховання / В.Н. Шацька. – М.: Знання, 1987. – 564 с.
4. Штефан М. В. Образотворче мистецтво як вид художньо-продуктивної діяльності та його вплив на психічне здоров'я дітей дошкільного віку / М. В. Штефан, А. В. Нежута // Всесвітній конгрес, присвячений міжнародному дню науки / Нац. Акад. наук. – Київ, 2019. – 3 с.
5. Якиманская И. С. Разработка технологии личностно-ориентированного обучения // Вопросы психологии. 1995. № 2. С. 31–42.

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПЕДАГОГІЗАЦІЇ БАТЬКІВ ІЗ ПИТАНЬ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Довгошиєнко Н. В.,

студентка VI курсу спеціальності 012 «Дошкільна освіта»,

Венгловська О. А. кандидат педагогічних наук

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ

Анотація. У статті висвітлено результати магістерського дослідження з проблеми методичного супроводу педагогізації батьків із питань морального виховання дітей дошкільного віку. За результатами теоретичного вивчення висвітлено сутність поняття «методичний супровід педагогізації батьків», що у статті розглядається як комплекс організаційних, методичних заходів, що спрямовані на супровід та підтримку батьків у питаннях вибудовування та реалізації індивідуальної траєкторії розвитку дітей. Подано опис авторського веб сайту, метою якого є педагогізація батьків із питань морального виховання дітей. Веб сайт є одним із засобів, що може застосовуватися вихователями у перебігу методичного супроводу батьків з питань формування моральних якостей, моральної свідомості, моральної поведінки дітей дошкільного віку.

Ключові слова: супровід, методичний супровід, моральне виховання, діти дошкільного віку, педагогізація.

В умовах розбудови Нової української школи, оновлення змістово-методичного забезпечення дошкільної освіти актуальності набувають питання педагогічного партнерства між закладами дошкільної освіти та батьками вихованців. В означеному аспекті важливо, щоб у батьків, які є активними суб'єктами освітнього процесу, була сформована педагогічна культура й розуміння сутності різних напрямів виховання для

розвитку дітей. З цією метою у закладах дошкільної освіти має здійснюватися методичний супровід педагогізації батьків із різних питань формування особистості дитини дошкільного віку.

Для розкриття предмету пропонованої статті важливо з'ясувати сутність поняття «методичний супровід педагогізації батьків». Вивчення довідкових, теоретичних джерел уможливило з'ясування суті таких ключових понять дослідження, як: «супровід», «методичний супровід» «педагогізація батьків».

Так, у «Новому тлумачному словнику української мови» поняття «супровід» розглядається «як те, що супроводить яку-небудь дію, явище» [3, с. 457]. Розглядаючи поняття «методичний супровід» дослідники, у переважній більшості, сходяться до думки про те, що це цілісна та системна взаємодія педагога з суб'єктами освітнього процесу, що спрямована на надання допомоги та підтримки у виборі ефективних форм, методів, прийомів, засобів для вирішення проблеми щодо організації освітнього процесу у закладах освіти, у тому числі й дошкільних. Методичний супровід є важливою складовою діяльності закладу дошкільної освіти, яка покликана вивисувати професійний рівень вихователів із різних питань розвитку дитини, підвищувати рівень педагогічних знань, умінь і навичок батьків, надання їм консультативної допомоги щодо створення забезпечення адекватних умов для вибудовування індивідуальної освітньої траєкторії їхніх дітей.

Вивчення різних груп джерел засвідчило, що єдиного підходу до визначення сутності поняття «педагогізація батьків» немає. У переважній більшості педагогічних джерел під цим поняттям розглядають формування педагогічної культури батьків, яка «служить основою власне педагогічної діяльності батька і матері, допомагає запобігти традиційних помилок в сімейному вихованні і знаходити вірні розв'язки в нестандартних ситуаціях» [1, с. 346].

У публікаціях Н. Устинової виокремлює думку про те, що на сучасному етапі у діяльності закладів освіти спостерігається тенденція до вибудовування системи підвищення педагогічної культури батьків (педагогізації сім'ї). Це пов'язано, насамперед, концептуальними положеннями Нової української школи, що ґрунтується на педагогіці партнерства [4]. А відтак, актуалізувалася потреба у розробленні змістово-методичного забезпечення з окресленої проблематики.

Звернення до теоретичних напрацювань, вивчення довідкових джерел дало можливість виокремити складові поняття «методичний супровід педагогізації батьків». Під яким розуміємо комплекс організаційних, методичних заходів, що спрямовані на супровід та підтримку батьків у питаннях вибудовування та реалізації індивідуальної траєкторії розвитку дітей.

Варто зауважити про те, що методичний супровід педагогізації батьків ґрунтується на принципах, що притаманні педагогіці партнерства, зокрема це: «повага до особистості, доброзичливість і позитивне ставлення, довіра у відносинах, діалог – взаємодія – взаємоповага, розподілене лідерство, принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей)» [2, с. 16]. Для ефективної педагогізації батьків із питань морального виховання дітей дошкільного віку варто передбачити різні форми роботи, що сприятимуть розумінню батьками сутності морального виховання, його основних завдань, ролі батьків у формуванні моральної свідомості, моральних чеснот та морально доцільної поведінки дітей дошкільного віку.

Нині педагогізація батьків потребує урізноманітнення та оновлення форми роботи. Враховуючи те, що на сучасному етапі відбувається швидкий технологічний розвиток, домінування цифрових технологій у налагодженні комунікації між суб'єктами освітнього процесу тому пріоритетності набувають дистанційні форми роботи.

Аналіз практики закладів дошкільної освіти дає змогу стверджувати, що у плануванні різних форм педагогізації батьків педагоги застосовують як традиційні (індивідуальні бесіди, консультації, батьківські збори, батьківські читання, семінари, інформаційні куточки, лекції), так й інноваційні форми роботи з батьками, тематика та формат яких враховує потреби і запити батьків. До них можемо віднести електронні бібліотеки, презентації, буктрейлери, відео-тренінги з проблемних ситуацій, блоги, інтернет-сайти та ін.

Педагогізація батьків засобами інтернет сайтів – це новий тренд та вимога часу у роботі закладів дошкільної освіти. Основне завдання освітнього сайту – інформувати батьків, педагогів та всіх зацікавлених осіб про актуальні питання розвитку дітей. Дедалі більше педагогами закладів дошкільної освіти розробляються тематичні сайти. На них зібрано та систематизовано інформацію з окремих питань виховання дітей. Такий підхід

сприяє педагогічній просвіті батьків зокрема з питань морального виховання та посилює роль батьківського впливу щодо формування у молодій генерації моральних суджень, почуттів, саморегуляції відповідно до загальноприйнятих норм і правил.

Так, у межах виконання магістерського дослідження нами було розроблено авторський сайт для батьків із питань морального виховання дітей. Сайт є одним із компонентів забезпечення методичного супроводу педагогізації батьків.

Структуру пропонованого сайту складають тематичні блоки: головна сторінка, корисні ресурси, каталог ігор, рекомендації для батьків із різних питань морального виховання, бібліотека, зворотній зв'язок. Інформація що подається на сайті, розкриває зміст та завдання морального виховання дітей дошкільного віку. Зміст кожного блоку представлено у формі творів, елементів графіки, що дають змогу швидко перейти на потрібну сторінку. Відповідно, на кожній сторінці упорядкована різна інформація (література для батьків; ігри, що сприяють формуванню моральних почуттів дітей; рекомендації педагогів та психологів про моральне виховання дітей). Матеріали, що подані на сайті

батьки можуть використовувати у зручній час. Так, наприклад, блок «Каталог ігор» містить опис різних видів ігор, у які батьки можуть грати зі своїми дітьми у вечірні години чи у вихідні дні. Пропоновані ігри розвивають у дітей моральні почуття, емпатію, виховують доброзичливе ставлення один до одного.

Рис. 1. Головна сторінка сайту (розробник: Н. Довгошиєнко, магістрантка спеціальності «Дошкільна освіта»)

Значущим є те, що наповнення кожного блоку відбувається з урахування потреб та запитів батьків. Зручна навігація сайту дає можливість його користувачам швидко віднайти потрібний матеріал, а також отримати зворотній зв'язок від батьків щодо актуальності матеріалів.

Застосування веб сайтів для педагогізації батьків має низку переваг, які полягають у тому, що: веб сайт є локацією, у якій зібрано різний спектр матеріалів щодо реалізації завдань морального виховання дітей; батьки мають можливість працювати з таким ресурсом у зручній для себе час та спосіб; слугує майданчиком для обговорення, комунікації батьків між собою, педагогами та іншими фахівцями щодо морального виховання дітей.

Таким чином, використання веб сайтів є одним із засобів, що застосовується під час здійснення методичного супроводу педагогізації батьків із питань морального виховання дітей. Однак, для комплексного вирішення проблеми педагогізації батьків з

окресленої тематики варто розширювати поле діяльності й планувати інноваційні форми супроводу батьків. Опис таких форм роботи може бути предметом наступних студій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене і виправлене. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
3. Новий тлумачний словник української мови. Т. 4. К. :АКОНІТ, 1999. 684 с.
4. Устинова Н.В. Взаємодія школи та сім'ї у вихованні дітей і молоді в сучасних умовах реформування освіти в Україні. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. № 40 (93). С. 442–451.

ФІТБОЛ-ГІМНАСТИКА У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ілханова О. С. ,

студентка магістратури спеціальності 012 Дошкільна освіта

Федорчук В. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та управління навчальним закладом

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,

м. Кам'янець-Подільський

Анотація. У статті розкрито проблему зміцнення фізичного здоров'я дітей дошкільного віку за допомогою футбол-гімнастики, описано можливості та переваги застосування здоров'язберезувальних технологій, які допоможуть зробити заняття з фізичного виховання ефективними та цікавими.

Ключові слова: футбол-гімнастика, фізичне виховання, здоров'я, здоров'язберігаючі технології, заняття, дошкільна освіта, інноваційні технології.

Використання в дошкільному навчальному закладі здоров'язберезувальних технологій - є умовами цілісного розвитку дитини. Вони сприяють оптимізації рухового режиму, системному підходу до формування у дітей ціннісного ставлення до власного життя і мотивації щодо здорового способу життя. Це досягається традиційними засобами фізичного виховання, не лише традиційні технології, а й нетрадиційні технології, а саме футбол-гімнастика, яка застосовується з оздоровчою метою. Футбол дозволяє індивідуалізувати оздоровлювально-освітній процес у дошкільному навчальному закладі, сприяє гармонійному розвитку всієї опорно-рухової системи, зміцненню всіх груп м'язів; заняття з футболу покращують роботу серцево-судинної та дихальної системи, нормалізують обмін речовин і інтенсивність процесів травлення; підвищують витривалість і зміцнюють організм в цілому.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку відіграє важливу роль у розвитку дитини. Тому ми використовували футбол-гімнастику для повноцінного задоволення потреб дитини в русі, його моторному розвитку.

Застосування засобів дитячого фітнесу (футбол-гімнастики) під час занять, фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі дня, спортивних свят і змагань, допомогло покращити рівень оволодіння життєво необхідними руховими уміннями і навичками дітей старшого дошкільного віку.

Адже використання футбол м'ячів викликає у дошкільників інтерес до занять з фізичного виховання і розвиває фізичні якості. Використовуючи футболи вихователь повинен добирати вправи відповідно до програми дошкільного навчального закладу для кожної вікової групи, враховуючи фізичний розвиток, ступінь складності ігрових завдань і дій.

У роботі з дітьми часто використовую вправи імітаційного характеру із футбол-м'ячами. За допомогою наслідувальних рухів діти досягають високих результатів, тим самим задовольняючи свій руховий потенціал і розкриваючи природні задатки. Ефективність полягає в тому, що через образи можна здійснювати зміну рухової діяльності з великою різноманітністю видів рухів. Це сприяє формуванню у дітей уявлень про засоби рухової виразності, допомагає «увійти» в уявну ситуацію. Такі заняття засновані на сюжеті

гри, на сюжеті народних казок. Вони дозволяють формувати стійкий пізнавальний інтерес до рухової діяльності.

Вправи повинні передбачати різноманітні види рухів і охоплювати різні групи великих м'язів (плечового поясу, спини, живота, ніг). Рухи для укріплення дрібних м'язів (кисті рук, пальців) окремо не виконують, оскільки їх фізіологічний ефект незначний, а пропонують разом із вправами, які охоплюють великі м'язові групи. Варто використати імітаційні вправи, в яких діти імітують рухи тварин, птахів, машин та ін. Вони зацікавлюють дошкільників, викликають у них емоційний підйом [3].

У фізичному вихованні дітей дошкільного віку важливу роль відіграють рухливі ігри. Їх можна розподілити на дві великі групи: рухливі ігри з правилами (можуть бути сюжетні і безсюжетні) і спортивні ігри. Сюжетні рухливі ігри завдяки різноманіттю змісту допомагають дітям закріплювати свої знання і уявлення про предмети і явища навколишнього світу. Використання фітболів у них додає іграм більш творчий характер [1].

Фітбол-гімнастику можна використовувати в усіх вікових групах. Проводити можна як з усією групою дітей, так і за підгрупами (5 – 7 дітей) та індивідуально. Оскільки використання футбол-гімнастики підвищує ефективність виконання фізичних вправ на м'ячах використання музичного супроводу, художнього слова та наявність сюжету, яким об'єднані всі рухові дії. Завдяки цьому у дітей підвищується інтерес до виконання фізичних вправ і рухових дій, покращується якість їх виконання та наявність сюжету, яким об'єднані всі рухові дії.

Велике значення мають не тільки статичні й динамічні рухи, але й вібрації. За ступенем вібраційного впливу фітбол не має аналогів серед тренажерів. Вібраційні рухи м'яча впливають на нервову систему (при помірних навантаженнях цей вплив позитивний [3]).

Вправи на фітболі виконуються з різноманітних вихідних положень. Вправи у вихідному положенні сидячи сприяють тренуванню м'язів тазового дна, виконання вправ на фітболі з вихідного положення лежачи на животі або на спині набагато важче, ніж аналогічних вправ на стійкій опорі. Підтримка рівноваги повертає до координованої роботи численні групи м'язів, чудово вирішуючи завдання формування м'язового корсету за рахунок зміцнення м'язів спини і преса.

Фітбол-гімнастика, як сучасна форма коригуючої гімнастики, має перевагу перед традиційними методиками, оскільки дозволяє вирішувати оздоровчі, лікувальні, виховні та освітні завдання:

- Знайомить дітей з різними видами фітболів.
- Вчить правильно сидіти на фітболі.
- Вчить погойдуватися і підстрибувати на фітболах.
- Вчить виконувати вправи з різних В.П.: сидячи на фітболі; лежачи на фітболі на спині; лежачи на фітболі на грудях; лежачи на спині на підлозі, ноги на фітболі і т.д.
- Вчить виконувати вправи, які зміцнюють м'язи, що формують і підтримують правильну поставу.
- Формує і закріплює навик правильної постави.
- Тренує здатність утримувати рівновагу, розвивати дрібну моторику.
- Вчить виконувати вправи в парі з однолітками, танцювальні вправи з використанням фітболів.
- Підтримує інтерес до вправ та ігор з фітболами, вчить дітей оцінювати свої рухи і помилки інших.
- Спонукає дітей до прояву самостійності, творчості, ініціативи, активності, формує звичку до здорового способу життя [2].

Одним з ефективних засобів для створення позитивного настрою є музичний супровід. Крім того, необхідно звертати увагу на естетику виконання вправ, демонструючи для прикладу дітей, які правильно виконують вправи.

Отже, впровадження фітбол-гімнастики у навчально-виховний процес сприяє не лише збереженню та зміцненню здоров'я дітей дошкільного віку, але й розвитку рухових вмінь та навичок дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бичук І. Сучасні оздоровчі технології в практиці фізичного виховання дошкільнят. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/3484/3/Bychuk.pdf> (дата звернення: 03.10.2019)

2. Єфімова В. М. Здоров'язбережувальні технології у контексті педагогічних досліджень / URL:<https://periodicals.karazin.ua/valeology/article/view/1719> (дата звернення: 03.12.2019)
3. Сайкіна Е. Г. Влияние занятий фитбол-аэробикой на организм занимающихся / Е. Г. Сайкіна, С. В. Кузьмина // Современная гимнастика: проблемы, тенденции, перспективы: сб. матер. науч.-практ. конф., посвящ. 210-летию РГПУ им. А. И. Герцена и 60-летию факультета физической культуры. Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2006. С. 93 – 97.

LEGO-ТЕХНОЛОГІЯ, ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ НА ЕТАПІ ПЕРЕХОДУ ДО ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ

Ільяш О. В.

магістрантка 1-го курсу, факультет педагогіки і психології

Волощенко Н.О., старший викладач

*Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ*

Анотація. У статті проаналізовано доцільність використання LEGO-технології в роботі зі старшими дошкільниками з метою реалізації наступності між ЗДО та початковою ланкою освіти. Розвиток логічного мислення та математичних здібностей сприяють формуванню особистості дитини, вихованню активного ставлення до здобуття знань, розвитку їх інтелектуальних і творчих здібностей, навчанню дітей творчо мислити, логічного мислення, сприяють розвитку моральних якостей, патріотизму, засвоєнню етичних норм. Використання LEGO- технології є можливим і ефективним в різних видах діяльності дітей. Використання цієї технології забезпечує дітям активну позицію під час занять, свідоме засвоєння навчального матеріалу і розвиток творчих здібностей.

Ключові слова: LEGO- технологія, логічне мислення, сучасні технології, логіко-математичний розвиток.

Основними напрямками розвитку освіти, які визначено «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки», Базовим компонентом дошкільної освіти, Законом України «Про дошкільну освіту», Державним стандартом початкової освіти передбачено модернізацію системи освіти в усіх її галузях. Завдання модернізації освіти визначаються: відходом від авторитарної педагогіки; забезпеченням умов для реалізації та самореалізації сутнісних сил дитини у різних видах її діяльності, розвитку її логічного мислення, створенням умов для формування активної, відповідальної, творчої особистості, здатної до самоосвіти та саморозвитку [5]. Одним із найважливіших завдань, які визначено Державним стандартом, є забезпечення освітнього простору, що відкриває можливість для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, досягнення цілісності й наступності у навчанні та вихованні двох освітніх ланок – дошкільної й початкової. Наступність є важливішим інструментом здійснення безперервності освіти між її ланками, що виражено у зв'язку та погодженості між всіма її компонентами: цілями, завданнями, змістом, методами, засобами, формами організації, які забезпечують ефективний розвиток дитини, її успішне навчання та виховання на цих ланках освіти.

Проблему наступності досліджували Ш. Амонашвілі, О. Запорожець, Г. Люблінська, С. Русова, В. Сухомлинський, Є. Тихеева, К. Ушинський та інших. Г. Люблінська цю категорію визначала як певний тип зв'язків, які існують між завданнями, змістом, методами й прийомами навчання у дошкільному закладі та загальноосвітній школі, а також тими знаннями, які діти опанували у цих ланках освіти. Вона вважала, що між дошкільними закладами і початковою школою має існувати міцний внутрішній та зовнішній зв'язок [1]. Старший дошкільний вік Л. Артемова, І. Бех, А. Богуш, Н. Ветлугіна, Л. Виготський, О. Запорожець, В. Мухіна та ін. вважають найбільш відповідальним періодом дитинства, в якому закладаються основи особистості, відбувається підготовка до життя у суспільстві, навчання у школі. Пошуком шляхів розвитку логічного мислення старших дошкільнят, вивчення впливу особливостей організації навчально-пізнавальної діяльності на формування логічних умінь присвячені роботи Н. Мартинюк, О. Федоренко, В. Курбейло, В. Осинської, Л. Воробйової, Т. Михайлович, Г. Лаврешіної[2].

Проблема наступності між закладом дошкільної освіти та початковою ланкою освіти не є новою, але є актуальною на сучасному етапі розвитку освіти. Основною

проблематикою в реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти є пошук нових освітніх технологій, розробка педагогічних умов для кращої підготовки старшого дошкільника до навчання в школі, психолого-педагогічна підтримка сім'ї.

У сучасних умовах дошкільного навчального закладу і початкової школи існує достатньо можливостей, які дозволяють реалізувати наступність. Одним із методів є використання LEGO-технології в роботі з дошкільниками та учнями початкової ланки освіти.

LEGO - педагогіка одна з відомих і поширених сьогодні педагогічних систем, що використовує тривимірні моделі реального світу і предметно-ігрове середовище навчання і розвитку дитини. Ця технологія є простим і практичним інструментом, відкритою системою, що дає дитині змогу робити перші відкриття, досліджувати, експериментувати, пізнавати світ і себе в ньому, творити та імпровізувати досхочу[3]. Це ціла палітра гри, яка охоплює конструктивно-будівельну, вільну, сюжетно-рольову, розвивальну, рухливу гру та гру за уявою; гру індивідуальну, самостійну та гру в парах, у міні-групах, командах; гру з однолітками та дорослими. Кожен з цих різновидів гри вносить свій незамінний внесок у всебічний розвиток дитини. Сучасні дослідження таких авторів як Л. Комарова «Країна з LEGO», Л. Парамонова «Дитяче творче конструювання», Є. Фешина «LEGO-конструювання в дитячому садку», Т. Лусс «Формування навичок конструктивно-ігрової діяльності у дітей за допомогою LEGO» доводять, що конструювання з LEGO Education виходить далеко за межі розуміння поняття «конструювання» у традиційному сенсі слова, воно допомагає комплексно інтегрувати форми роботи з конструктором LEGO у освітній процес та вирішувати ряд завдань передбачених Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні [5].

Провідною діяльністю дошкільника є гра. І саме тому логічне мислення старших дошкільників також варто розвивати у грі. Організуючи ігрову діяльність дітей, треба керуватися словами відомого психолога О. Запорожця: «Нам необхідно добиватися того, щоб дидактична гра була не лише формою засвоєння окремих знань і вмінь, а й сприяла б загальному розвитку дитини, служила формуванню її здібностей» [2]. Конструктор LEGO – це цікавий матеріал, що стимулює дитячу фантазію, уяву і допомагає формувати моторні навички, адже діти – природжені конструктори, дослідники і винахідники. Ці закладені природою задатки найшвидше реалізуються й удосконалюються у конструюванні. Адже саме у цьому виді діяльності діти мають необмежену можливість вигадувати і створювати свої побудови, конструкції, проявляючи зацікавленість, кмітливість і творчість.

Навчити старшого дошкільника розмірковувати це одне з важливих педагогічних завдань, яке належить розв'язувати в контексті особистісного розвитку дитини в цілому. Адже старший дошкільний вік – це вік, коли зароджується словесно-логічне мислення, вміння вирішувати задачі „в умі”. Словесно-логічне мислення характеризується тим, що дитина виділяє, абстрагує більш чи менш характерні ознаки предметів, розділяє предмети на певні категорії, класифікує, ототожнює. На наш погляд успішне формування логічного мислення можливе за таких *трьох умов*. Перша умова розвитку логічного мислення – це розуміння дитиною змісту і значення вивченого. Для цього педагог повинен поставити перед собою педагогічно чітку мету: в чому він повинен сьогодні переконати дітей, як розкрити їм значення цього питання в наш час і в найближчу для дітей перспективу. Друга важлива умова – це наявність нового, як у змісті вивченого, так і в самому підході до його розгляду. Не можна повторювати відомі істини на одному й тому ж самому пізнавальному рівні, треба розширювати горизонти пізнання учнів. Третя умова – це емоційна привабливість навчання[6]. Треба прагнути, щоб здобуті на заняттях знання викликали в дошкільників емоційний відгук, активізували їх моральні, інтелектуальні та естетичні почуття. Усі ці умови задовольняє саме конструктор LEGO. Робота з конструктором LEGO дозволяє старшим дошкільникам у формі пізнавальної гри дізнатися багато важливих ідей і розвинути необхідні в подальшому житті навички, відбувається знайомство з навколишнім світом за допомогою гри та творчості.

Використовуючи можливості LEGO на різних заняттях, педагог пропонує певну тему, що стосується історії, географії, культури, техніки, містобудування та ін. А діти конструюють на задану тему. Особливості конструктора LEGO, його висока якість, дозволяють дітям втілити найрізноманітніші проекти, працюючи за своїм задумом і в своєму темпі, самостійно вирішуючи поставлену задачу, бачити продукт власної діяльності, конструювати свої простори, в яких можна з задоволенням грати, змінювати і вдосконалювати.

Отже, використання LEGO-технології на заняттях в ЗДО, а потім і на уроках в початковій школі, своїм змістом, формою організації та результативністю сприяє формуванню вміння аналізувати, порівнювати, зіставляти, виділяючи характерні особливості героїв, подій, що впливає на розвиток уваги, спостережливості, пам'яті, просторових уявлень, уяви. Добре організована робота з конструктором LEGO має великий виховний потенціал: допомагає виробляти певні якості особистості – посидючість, терпіння, взаємоповагу, охайність. Все це разом узятє і дозволяє активізувати мислення, формувати стійкий інтерес до організованості. В результаті аналізу формується самооцінка й усвідомлення оцінки себе іншими людьми (рефлексія). Завдяки використанню конструктора LEGO на заняттях, діти стають активними учасниками заняття, більш свідомо засвоюють навчальний матеріал, оволодівають надійними навичками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конструємо: граємо і вчимося LegoDacta, Матеріали розвиваючого навчання дошкільнят, Відділ ЛЕГО-педагогіки, ІНТ, М., 2007, 37 с.
2. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка / Хрестоматии по детской психологии: от младенца до подростка. Учебное пособие / Ред.- сост. к психол. н. Г. В. Бурменская / Изд. 2-е, расш. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2005. – С.283–299.
3. Коваленко О. Проблеми наступності дошкільної і початкової освіти //Початкова освіта. – № 48 (624). – 2011. – С.3–6.
4. Литвиненко С. Я., Ямницький В. М. Дитина і середовище: проблеми взаємодії // Оновлення змісту та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць. Вип. 22. – Рівне: РДГУ, 2002. – С. 216-219.
5. Національна стратегія розвитку освіти на 2012-2021 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
6. Організація життєдіяльності дошкільників в контексті завдань логіко-математичного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zhuravlyk.uz.ua/organizaciya-zhittyedyalnosti-ditej-v-dnz/piznavalnijrozvitok/logiko-matematichnij-rozvitok/v-konteksti-matematichnogo/>
7. Сухенко Ірина. «Використання LEGO – конструювання в освітньому процесі ДНЗ» // Вихователь-методист дошкільного закладу, №2, 3/2012
8. Шавидзе Л.В. Освоение окружающего мира и формирование познавательных способностей дошкольников на основе Lego-технологии // Л.В.Шавидзе/ Вопросы дошкольной педагогики. - 2017. -№2.1.(8.1)-с.30-32.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Коваль І. В.,

магістрантка факультету психології, педагогіки та соціальної роботи

Пантюк Т.І., доктор педагогічних наук, професор

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

м. Дрогобич

У статті обґрунтовуються особливості та специфіка дошкільного віку як особливо важливого періоду у житті особистості. Визначається роль та специфіка мислення, його видів та засобів для інтелектуального розвитку дитини. В основі інтелектуальної зрілості лежить розвиток пізнавальних процесів: відчуттів, вражень, сприймання, уваги, пам'яті, мови та мислення. Важливими мислительними операціями у розвитку дитини-дошкільника визначені систематизація, порівняння, аналіз, ранжування, класифікація. Констатовано, що розумовий розвиток є не просто сумою навчальних надбань дитини на кожному етапі її життя. Він передбачає їхню координацію, систематизацію, внутрішню взаємодію, що призводить до цілісної прогресивної зміни особистості дитини.

Ключові слова: інтелектуальний розвиток, розумовий розвиток, дошкільний вік, пізнавальні процеси, мислительні операції, дошкільня, дитина.

Дошкільний вік для людини надзвичайно важливий період у житті. У цей час відбувається становлення особистості дитини-дошкільника, з'являються перші емоції та переживання, стрімко відбуваються процеси розвитку (фізіологічний, фізичний,

розумовий, емоційний, соціальний, інтелектуальний розвиток). Під час перебування в закладі дошкільної освіти дитина повинна реалізувати актуальні завдання загального розвитку та досягти відповідної готовності до школи. Щоб це відбулося, необхідні розумова, інтелектуальна зрілість особистості. В основі цієї зрілості лежить розвиток пізнавальних процесів: відчуттів, вражень, сприймання, уваги, пам'яті, мови та мислення. Для досягнення найкращих результатів педагоги в закладі дошкільної освіти використовують як традиційні, так і сучасні методи роботи.

Повноцінний психічний розвиток дитини в дошкільному віці визначається певними, відповідними її віку досягненнями в галузі розумової діяльності (систематизація, аналіз, синтез, класифікація, ранжування). Особливо важливим у цьому віці є розвиток мислення дитини.

Пізнавальна діяльність людини раннього віку починається з відчуттів і сприймань оточуючого світу і себе. Відображаючи дійсність на чуттєвому рівні за допомогою аналізаторів дитина-дошкільник отримує різноманітну інформацію про зовнішні властивості, якості, форму, величину та інші ознаки предметів, які фіксуються у її свідомості у вигляді звукових, просторових, часових, смакових, дотикових та інших уявлень: «Проте такої інформації про навколишній світ людині не достатньо для задоволення різноманітних потреб практичної діяльності, яка потребує практичного і всебічного знання об'єктів, з якими доводиться мати справу. Вичерпні знання про об'єкти дійсності, їх внутрішню, безпосередньо не дану у відчуттях і сприйманнях сутність людина одержує за допомогою мислення – вищої абстрактної форми пізнання об'єктивної реальності» [3, с. 155].

Мислення – це психічний процес самостійного пошуку й відкриття суттєво нового, тобто процес опосередкування та узагальнення відображення дійсності під час її аналізу й синтезу, що виникає на основі практичної діяльності й досвіду [5, 12].

З моменту народження дитина пізнає оточуючий світ і формує певне власне ставлення до нього. Усі сензитивні періоди, що припадають на дошкільний вік, відіграють особливо важливу роль у майбутньому інтелектуальному житті людини, оскільки є засадничим підґрунтям її розумового розвитку.

Вчені виділяють такі види мислення:

- наочно-дійове – теоретичне;
- наочно-образне – практичне;
- словесно-логічне – творче [1; 2; 3].

Перехід від наочно-дійового через наочно-образне до словесно-логічного мислення виявляє його закономірний і природовідповідний розвиток та вказує на логіку і системність опанування світу.

Важливими мислительними операціями у розвитку дитини-дошкільника є систематизація, порівняння, аналіз, ранжування, класифікація тощо.

Класифікація – це виявлення відмінностей між об'єктами. Вже наприкінці раннього дитинства дитина вміє групувати предмети одного класу, що відрізняються розмірами, наприклад, маленькі та великі машинки, м'ячі, фігури тощо, створюючи невеликі ряди. Діти старшого дошкільного віку групують предмети емпірично, організовуючи цей процес шляхом спроб і помилок, збільшуючи, або зменшуючи ряд заданих елементів, наприклад, палички від найдовшої до найкоротшої. За допомогою емпіричного групування відбувається укладення цілісної картини певної діяльності, яку дитина може представити на малюнку. Наприклад, дитина вибирає речі одного типу, групує їх і викладає за збільшенням чи зменшенням. Особливо важливим чинником розвитку мислення у цьому періоді є гра. Саме у грі інтелектуальний розвиток дитини-дошкільника відбувається вільно, активно, у діяльному руслі.

Систематичне планування власної діяльності, яке відбувається у шестирічному віці, є більш досконалою формою планування і свідчить про розвиток усіх психічних процесів у дитини-дошкільника. Така діяльність характеризується прийняттям визначеної стратегії поведінки (наприклад, вибору найменшого чи найбільшого елемента з усіх), співвідношення меншості та більшості, їх ранжування, можливість класифікації і розширення синонімічного ряду шляхом уведення нових елементів, фігур, предметів, явищ, фактів, іграшок тощо.

У дошкільному віці дитина оволодіває також елементарними уміннями щодо класифікації предметів та явищ [2; 4]. Класифікація – це групування предметів за ознакою подібності. Це складніша розумова діяльність, ніж планування, тому у процесі інтелектуального розвитку дитини-дошкільника вона з'являється дещо пізніше. У дитини

притаманними стають уміння та можливості створення образних картин та уявлень, розвивається здатність створювати макети та моделі на ґрунті уявлень про розмір та простір. Наприклад, з трикутника та квадрата дитина-дошкільник може змакетувати будинок тощо. Важливими у цей період є конструкторські ігри, бо вони дають можливість розвивати у дитини почуття простору, об'єму, розміру, форми тощо.

Створюючи макети чи моделі діти дотримуються одного об'єктивного критерію, наприклад, кольору чи форми, діють за аналогією, розширюючи з часом кількість предметів чи моделей, їхню величину, об'єм чи інші суттєві характеристики.

Діти старшого дошкільного віку можуть сортувати об'єкти, предмети та явища, тобто порівнювати предмети за прототипом (представник певної категорії), наприклад, вони можуть до загальної категорії «тварини» віднести корову, kota, собаку, лева тощо.

Важливим для позитивної динаміки інтелектуального розвитку дитини-дошкільника є поява нових розумінь, уявлень, прийомів освоєння світу. Наприкінці дошкільного віку дитина починає використовувати і усвідомлювати принцип сталості, тобто те, що деякі особливості об'єкта не змінюється під час зміни інших ознак. Освоєння таких явищ та ознак як маса, вага, кількість, об'єм, пов'язане з переходом на більш високий і складніший рівень психічного розвитку, тобто оперативне мислення.

Отже, розумовий розвиток не є просто сумою навчальних надбань дитини на кожному етапі її життя. Воно передбачає їхню координацію, внутрішню взаємодію, що призводить до цілісної прогресивної зміни особистості дитини. Між навчанням і розвитком існує взаємний зв'язок. Ведучи за собою розвиток, навчання опирається на його досягнення, зумовлене всією системою відносин суб'єкта до об'єктивної дійсності, знаходить у цих досягненнях ресурси для реалізації своїх цілей. На етапі дошкільного дитинства розвиток мислення усіма можливими засобами є пріоритетним завданням вихователів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Детская психология: [под ред. Я.Л. Коломинского, Е.А. Панько]. – Минск.: Университетское, 1988. – 399 с.
2. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г.С.Костюк. – К.: Радянська школа, 1989. – 609 с.
3. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Київ: МАУП, 2000.р., 155 с.
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: [навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл.] / Т.І.Поніманська. – К.: Академвидав, 2004. – 456 с.
5. Психолог /pshycholog@lveresnya. com. Ua., 12

НАСТУПНІСТЬ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ОСВІТОЮ – НЕОБХІДНА УМОВА БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Колодій Д. С.

*1 курс магістр дошкільна освіта, Факультет педагогіки і психології
Себало Л. І. доцент кафедри педагогіки та методики початкового навчання
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ*

Анотація. Актуальність визначення умов реалізації неперервності освітнього процесу з урахування потреб, а також особливостей фізичного, психічного, соціального й духовного розвитку особистості, індивідуальних нахилів, здібностей дітей та освітніх запитів батьків назріла у зв'язку з усвідомленням невідповідностей взаємодії дошкільної й початкової ланок освіти. Ще більш актуальною вона є у період реформування освітньої галузі відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Сьогодні актуальним є вміння навчатися упродовж життя, критично мислити, ставити мету та досягати її, працювати в команді, спілкуватися в культурному середовищі.

Ключові слова: наступність, дошкільна освіта, початкова освіта

Наступність розглядається як врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до школи, опора на нього. Вона забезпечує органічне, природне продовження розвитку, виховання та навчання, започаткованих у дошкільному віці, створює умови для успішного переходу молодшого школяра в основну школу.

Наступність між дошкільним вихованням і шкільним навчанням дітей завжди була одною з найважливіших педагогічних проблем. Перехід дитини з дитячого садка у школу — важливий етап в її житті. Він пов'язаний не лише зі зміною середовища розвитку дитини, а й із самоусвідомленням, із зіткненням з новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей тощо. Все, що чекає дитину у школі, — продовження того, чим займалася та що опановувала раніше. Наступність забезпечує поступовий перехід від попереднього вікового періоду до нового, поєднання щойно здобутого дитиною досвіду з попереднім. З одного боку, вона передбачає спрямованість навчально-виховної роботи в освітньому закладі на вимоги, які будуть пред'явлені дітям в школі, а з іншого — на підтримку вчителя досягнутого старшими дошкільниками рівня розвитку; на здобуті в дитсадку та сім'ї знання, навички і досвід малечі; на активне використання їх у навчально-виховному процесі. Наступність утворює простір для реалізації в педагогічному процесі закладу єдиної, динамічної та перспективної системи виховання і навчання, що сприяє зближенню умов виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів. Завдяки цьому, перехід до нових умов шкільного навчання здійснюється з найменшими для дітей психологічними труднощами. При цьому забезпечується природне і комфортне їх входження в нові умови, що сприяє підвищенню ефективності виховання і навчання учнів з перших днів перебування в школі.

Головною умовою забезпечення наступності у вихованні і навчанні є спрямованість педагогічного процесу дошкільного навчального закладу і початкової школи на всебічний розвиток особистості дитини. Елементи навчальної діяльності, що формуються в процесі навчання на заняттях у дошкільних закладах, забезпечують успішність засвоєння знань в освітньому закладі. А шкільне навчання має забезпечити взаємозв'язок, розширення, поглиблення й удосконалення отриманих у дитячому садку знань, умінь і навичок.

Проблему наступності й перспективності в освіті та навчанні досліджували ще з давніх часів (А. Дистервег, Я. Коменський, Й. Песталоцці, С. Русова, К. Ушинський тощо), і в наш час вона привертає увагу методистів (А. Богуш, М. Вашуленко, Г. Люблінська, М.Пентилюк, Л.Федоренко, Т.Чицова та ін.).

Сучасні науковці (А.Богуш, О. Савченко) та педагоги-практики звертають увагу на неузгодженість у змісті, методах керівництва і формах організації педагогічного процесу дошкільних закладів і шкіл. Як наслідок, у першому класі не завжди реалізується набутий дітьми в дитячому садку досвід, що призводить до зниження пізнавального інтересу першокласників, ускладнює їх адаптацію до умов школи. Багато проблем існує і в реалізації наступності між методами навчання: в той час, як у початковій школі широко застосовуються проблемні методи навчання, в дитячому садку перевага надається різноманітним формам наочності та ігровим методам. Розв'язання зазначених суперечностей можливе за умови наступності у роботі цих освітніх ланок.

У Базовому компоненті дошкільної освіти та Державному стандарті початкової освіти підкреслюється, що саме наступність дитячого садка і школи є однією з необхідних умов безперервної освіти, яка в певній мірі повинна забезпечувати: єдність, взаємозв'язок мети, змісту, методів, способів, організованих форм виховання і навчання з урахуванням вікових особливостей.

Сьогодні доводиться констатувати, що взаємозв'язок між дошкільною і шкільною ланками освіти залишається декларативним, хоча саме цей віковий період найважливіший для загального розвитку, формування особистісних якостей, необхідних протягом усього наступного життя і є фундаментом для надбання спеціальних знань, умінь і навичок.

Сучасна школа потребує від дітей, які приходять до першого класу, не стільки певного обсягу знань та умінь, скільки здатності до дій у розумовому плані, до аналізу та узагальнення взагалі.

Зв'язок між загальноосвітнім навчальним закладом і дошкільним навчальним закладом має бути двостороннім. Вихователь дошкільного навчального закладу повинен добре знати зміст, завдання, принципи і методи навчання в школі. Він має бути добре обізнаним з нормативно-правовими документами, які регулюють роботу школи. Це допоможе йому правильно готувати дитину до шкільного навчання, правильно добирати методи і прийоми роботи.

Висновки. У наш час набуває цінності особистісне формування дитини. Навчально-виховний комплекс забезпечує творчий розвиток і особистісно орієнтовану підготовку, гуманістичну систему взаємин дитини у дошкільному закладі й школі, неперервність дошкільної та початкової освітніх ланок, створює єдиний соціально-педагогічний простір для успішного творчого розвитку дошкільника та школяра і здійснення завдань навчання

та виховання. Мета початкової освіти: продовжити всебічний загальний розвиток дитини з урахуванням специфіки дошкільного виховання. Навчально-виховний процес має бути спрямований на становлення особистості дитини. Усі форми роботи з наступності створюють загальний сприятливий фон для розвитку дітей як у дошкільному закладі, так і в початковій школі. Наступність забезпечує органічне, природне продовження розвитку, навчання та виховання. А пошук нових підходів до цього питання сприяє успішному розв'язанню завдань безперервної освіти.

Не потрібно боятися експериментувати та дізнаватися нове. Запроваджувати сучасні методи роботи з педагогами та вихователями необхідно! Це допоможе розвинути сучасну, креативну, упевнену у своїх силах та здібностях, соціально адаптовану та гармонійно розвинену особистість.

Проблема пошуку ефективного здійснення наступності дошкільної та початкової освіти була і залишається в центрі уваги сучасної психолого-педагогічної науки і практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні [Електронний ресурс] /режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс] /режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п#Text>
3. Жовтовата Н. Я. Наступність між дошкільною та початковою ланками навчання //Початкове навчання та виховання - червень 2015. - № 16.
4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти: лист МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249. [Електронний ресурс] /режим доступу <https://www.pedrada.com.ua/article/2345-zabezpechennya-nastupnost-zdo-ta-nush>
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки: Указ Президента України № 344/2013 від 25.06.13 року [Електронний ресурс] /режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>
6. Савченко О. Я. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти //Дошкільне виховання. – 2000. – № 11.

РОЗВИТОК АКТИВНОГО СЛОВНИКА У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Коржук О.В.

5 курс Навчально-науковий інститут педагогіки

Рудницька Н.Ю. кандидат педагогічних наук

*Житомирський державний університет імені Івана Франка,
Житомир*

Анотація. У статті розглянуто проблему вибору підходів до розвитку активного словника дітей старшого дошкільного віку, що має актуальний характер, оскільки одним із показників підготовки дитини до школи є гарно розвинуте мовлення, яке передбачає також і багатий словниковий запас. Проте, навіть такі прості завдання, як наприклад, «опиши предмет», викликають утруднення. Дидактична гра дає можливість у практичній діяльності з різноманітними предметами засвоїти їх назви, встановлюючи зв'язок між самим предметом і словом, усвідомити, уточнити значення нового слова, відчутти його смислові відтінки. Таким чином дитина починає використовувати слова в активному мовленні.

Ключові слова: активний словник, дидактичні ігри, старший дошкільний вік.

Одним із головних завдань мовленнєвого розвитку дитини- дошкільника є словникова робота. Формування дитячого словника – це тривалий, складний процес кількісного накопичення слів, засвоєння соціально закріплених значень та вміння доречно використовувати їх у конкретних умовах спілкування. Під час роботи над словом діти не тільки засвоюють його лексичне та граматичне значення, а й вчаться складати словосполучення, речення, а потім і зв'язний текст. Усне мовлення можливе лише за наявності достатнього словникового запасу [3, с. 366].

Важливе місце в системі засобів розвитку мовлення дошкільників посідає гра. У ході гри діти мають можливість діяти, конкретні дії зумовлюють мовленнєву активність

дошкільника і водночас спрямовують розвиток гри. Це перехідна, проміжна ланка між повною залежністю мовлення від речей і предметних дій та свободою слова [2, с. 5].

Якщо звернутися до історії цього питання, то вперше завдання щодо словникової роботи з дошкільниками визначила Є. Тихеева у праці «Розвиток мовлення дітей». Вона вважала формування словника - головним напрямом мовленнєвої роботи з дітьми дошкільного віку і запропонувала чітку систему завдань, методів і прийомів засвоєння ними слів.

Особливості дидактичних ігор та їх вплив на розвиток дитини свого часу досліджували Ф. Блехер (ігри для математичного розвитку), Л. Венгер (дидактичні ігри і вправи для сенсорного розвитку), А. Бондаренко (роль словесних дидактичних ігор у розвитку самостійності й активності мислення дитини) [6, с. 358].

Метою нашої статті є аналіз проблеми використання дидактичних ігор для розвитку активного словника у дітей старшого дошкільного віку.

Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, дитина в результаті освітньої роботи «має збалансований словниковий запас із різних освітніх ліній; добирає найбільш точні слова відповідно до ситуації мовлення; називає ознаки, якості, властивості предметів, явища, події; вживає слова різної складності, синоніми, антоніми, епітети, метафори, багатозначні слова; фразеологічні звороти; знає прислів'я, приказки, утішки, загадки, скоромовки; володіє формулами мовленнєвого етикету відповідно до ситуації (привітання, прохання, вибачення, подяка, комплімент), формами звертання до дорослих і дітей» [1, с. 18].

У системі навчання і виховання дошкільників активно використовуються дидактичні (навчальні) ігри, які розвивають спостережливість, уяву, пам'ять, мислення, мовлення, сенсорні орієнтації дітей у розмірах, формах, кольорах, максимально задіюють інтелектуальний потенціал у пізнанні світу і себе [6, с. 355].

Для того, щоб розвинути мовлення дитини всебічно, потрібен комплексний підхід до вирішення цього завдання. Щоб малюк навчився вільно висловлювати свої судження і бажання, у нього має бути багатий словниковий запас [5, с. 174].

Сучасна дошкільна лінгводидактика визначає низку принципів словникової роботи на етапі дошкільного дитинства.

Принцип єдності розвитку словника з розвитком сприймання, мислення передбачає єдність факту і слова, що позначають явища дійсності. Цей принцип може реалізовуватися лише за умови опертя на активне й діяльнісне пізнання навколишнього світу.

Принцип взаємозв'язку слова і попереднього уявлення конкретизує принцип використання наочності як основи для організації пізнавальної й мовленнєвої активності, про який свого часу говорив корифей вітчизняної педагогічної науки К. Ушинський. Саме завдяки наочності дитина може легко, без напруження запам'ятовувати до 20 слів. За словами великого педагога, без використання наочного матеріалу можливості дитини зменшуються у чотири рази.

Наступний принцип пов'язаний з необхідністю забезпечити взаємозв'язок усіх завдань словникової роботи на кожному занятті та здійснення активної словникової роботи під час виконання усіх розділів програми як на заняттях, так і під час режимних моментів [3, с. 372].

З метою закріплення нової лексики, активізації слів широко використовують дидактичні ігри. Перша особливість дидактичних ігор полягає в тому, що вони своїм змістом здійснюють навчання, мають у собі навчальні завдання, розв'язання яких відбувається засобами активної, захоплюючої для дітей ігрової діяльності. Другою особливістю дидактичних ігор є насиченість навчання емоційно-пізнавальним змістом, що відповідає самій природі дитини. Дидактична гра є стимулятором мовленнєвої активності, вона примушує говорити навіть мовчазних і соромливих дітей [4, с. 138].

Класифікація дидактичних ігор дає змогу простежити їх сутнісні особливості, використання яких забезпечує відповідний навчально-виховний ефект.

Поширеною є класифікація дидактичних ігор за характером матеріалу, згідно з якою виокремлюють:

1. Ігри з предметами. У таких іграх використовують дидактичні іграшки (мозаїку, кубики), реальні предмети, різноманітний природний матеріал (листя, плоди, насіння). Під час ігор із предметами та іграшками діти ознайомлюються з їх властивостями та ознаками, порівнюють, класифікують їх. У цьому процесі дошкільники збагачують знання про матеріал, з якого виготовляють іграшки, про необхідні людям у різних видах діяльності предмети.

2. Настільно-друковані ігри. Вони передбачають дії не з предметами, а з їх зображеннями. Діти уточнюють свої уявлення, систематизують знання про навколишній світ, розвивають розумові процеси та операції, просторові орієнтації, кмітливість, увагу, формують організаторські вміння.

3. Словесні ігри. Вони є найскладнішими, оскільки змушують дітей оперувати уявленнями, мислити про речі, з якими на той час вони не діють, використовувати набуті знання у нових ситуаціях і зв'язках. У старшому дошкільному віці словесні ігри розвивають самостійність мислення, активізують розумову діяльність дітей. Як правило, дошкільникам доводиться описувати предмети, відгадувати їх за описом, за ознаками схожості та відмінності, групувати за властивостями, знаходити алогізми в судженнях, вигадувати власні розповіді [6, с. 360].

Отже, засвоєння дитиною словника за допомогою дидактичних ігор вирішує завдання накопичення, уточнення уявлень, формування понять, розвитку мислення. Багатство словника є ознакою добре розвиненого мовлення і показником високого рівня інтелектуального розвитку. Робота над словом уточнює уявлення дитини, поглиблює її почуття, організує соціальний досвід. Усе це має велике значення, особливо в дошкільному віці, оскільки в цей період закладаються основи мислення й мовлення, відбувається становлення соціальних контактів, формується особистість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К.: Видавництво, 2012. — 26 с.
2. Богуш А.М., Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Видання друге, доповнене. Навчальний посібник. — К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. — 304 с.
3. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник / За ред. А.М. Богуш. Друге видання, доповнене. — К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. — 704с.
4. Богуш А.М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах: підручник. 3-тє видання, доп. і переробл. / А. Богуш. — Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. — 440с.
5. Никитенко Д. Мовлення дітей дошкільного віку: шляхи і засоби розвитку / Дарина Никитенко // Теоретико-методичні підходи до психічного та особистісного розвитку дитини в умовах системних змін : зб. наук.-метод. пр. / Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка ; [за заг. ред. Н. М. Дубравської]. - Житомир, 2015. - С .173-175. - Бібліогр.: с. 175.
6. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. — Київ : «Академвидав» , 2004. — 456с.

ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Кушніровська К.О.

1 курс магістратури, факультет педагогіки та психології

Левінець Н. В. кандидат педагогічних наук, доцент

*Національний педагогічний університет імені Михайла Петровича Драгоманова, місто
Київ*

Анотація. У тезах висвітлено особливості формування валеологічних уявлень у дітей старшого дошкільного віку засобом казки. Наведено орієнтовний перелік казок валеологічного спрямування та виділено взаємопов'язані напрями здійснення формування валеологічних уявлень в умовах закладу дошкільної освіти (ЗДО): розпорядок дня; рухова активність і здоров'я; формування життєво важливих цінностей; особиста гігієна, культурно-гігієнічні навички; загартування; культура харчування; корисна й шкідлива їжа; дбайливе ставлення до іграшок і речей; сон і спокій. Проаналізовано види діяльності на матеріалі засобу казки, які педагог може застосовувати з метою формування валеологічних уявлень.

Ключові слова. Валеологічні уявлення, здоров'я, здоров'язбереження, діти старшого дошкільного віку, казка.

Заклад дошкільної освіти є установою в якій не лише зберігається високий рівень розумової працездатності вихованців, а й зміцнюється їхнє здоров'я. Сьогодні проблема збереження здоров'я дітей набуває особливої актуальності, оскільки дедалі помітнішою стає тенденція до погіршення його стану.

Пріоритетність виховання здорового покоління визначається на сучасному етапі як загальнодержавна проблема, важливість розв'язання якої передбачено Конституцією України та низкою нормативних документів, таких як: Концепція неперервного валеологічного виховання та освіти в Україні [6], Державна національна програма «Освіта»[4], Закон України «Про дошкільну освіту»[5].

Базовий компонент дошкільної освіти розкриває різні поняття здоров'я у формуванні здорової, життєздатної компетентної особистості [2]. Освітня лінія «Особистість дитини» визначає, що головна цінність суспільства – життя і здоров'я людини. Безпека і здоровий спосіб життя – це не просто сума засвоєних знань, а стиль життя, адекватна поведінка в різних ситуаціях. Збереження і зміцнення здоров'я формування здорового способу життя дітей дошкільного віку – це один із найактуальніших і найперспективніших напрямків роботи закладів дошкільної освіти [2].

Теоретичному та практичному обґрунтуванню проблеми здоров'язбереження дітей дошкільного віку присвячена низка праць українських учених. Зокрема, Т. Андрющенко [1], О. Богініч, Н. Левінець, Л. Лохвицька досліджували аспект формування в дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я та особливості надання знань про основи здоров'я, починаючи з дошкільного віку. Проблемі збереження здоров'я, формуванню основ здорового способу життя, культури здоров'я дітей дошкільного віку приділяють увагу Є. Вільчковський, О. Дубогай та ін. Організаційні питання валеологічної освіти дошкільників висвітлено в роботах Г. Беленької, О. Богініч, М. Гончаренко, Л. Лохвицької, Л. Швайки та ін.

Формування бережливого ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей передбачає врахування всіх його складників і можливе лише за умов неперервності та комплексності освітньо-виховного впливу на особистість дитини. При цьому дошкільник має бути активним учасником і творчим суб'єктом виховного процесу.

Що стосується поняття «валеологічні уявлення», то до теперішнього часу його зміст у науковій літературі трактується неоднозначно[3, с.26]. Введенням цього поняття починається з виникненням валеології як науки, коли в науці починаються дискусії стосовно сутності даного феномена.

Валеологічні уявлення – це не тільки валеологічна обізнаність, але й динамічний стереотип поведінки, сформований на основі істинних потреб, що сприяють здоровому способу життя та визначає бережне ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих [3, с.57].

Проблему виховання в дітей навичок здорового способу життя засобами використання багатого національного досвіду й традицій українського народу, досліджено Г. Беленькою, М. Машовець, Н. Левінець та ін.

Зазначимо, що серед найсприятливіших засобів слова науковці виокремлюють казку як ефективний засіб формування валеологічних уявлень дітей старшого дошкільного віку.

Формування валеологічних уявлень засобом казки має здійснюватися в таких взаємопов'язаних напрямках:

1. Розпорядок дня.
2. Спорт і здоров'я.
3. Здоров'я та хвороба.
4. Моральне здоров'я. Формування життєво важливих цінностей.
5. Особиста гігієна, культурно-гігієнічні навички.
6. Загартування.
7. Культура харчування. Корисна та шкідлива їжа.
8. Самообслуговування.
9. Дбайливе ставлення до іграшок та речей.
10. Сон та спокій [3, с.31].

У формуванні валеологічних уявлень у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО можна використовувати різноманітні види казок, наприклад, казки народів світу про здоров'я: «Вдячна тигриця» (Китай), «Хвороба Лева» (Африка), «Заповіт батька» (Бірма), «Заєць та Черепаха», «Ластівка» (Корея), «Ведмідь та Лисиця» (Абхазька народна казка), «Півник та курка в ліщині» (Норвегія), «Сукня з пташиних пер (В'єтнам), «Уявна хвороба» (слов'янська народна казка) й інші; літературні казки: «Федорине горе», «Мийдодір», «Айболить» К. Чуковського й інші; для середнього, старшого дошкільного та молодшого шкільного віку – казки Г. Остера «Петрик-Мікроб», Г. Юдіна «Жадібна жаба», «Правильний засіб», М. Пляцковського «Довга шия», «Бурульки», «Як віслючок учився поважати старших» та інші.

Існують казки на гігієнічну тематику, такі, як «Зубчик-зазнайка» Н. Кубанової та Н. Букреевої, в яких дітям близький і зрозумілий біль Зубчика й образа Зубної Щітки й самовдоволення мікроба Зубоїда [7].

Діти люблять і казки-ситуації, які педагог чи батьки можуть створити самостійно: наприклад, про дівчинку, яка не любила вмиватися, і з нею перестали товаришувати мило й рушник. На прикладі казкових героїв дітям набагато цікавіше й легше запам'ятовувати будь-які правила й навички, спрямовані на формування валеологічних уявлень [7].

Серед прикладів різних видів діяльності на матеріалі засобу казки, які педагог може застосовувати з метою формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників можемо навести такі:

1. Аналіз змісту казки (поведінки героїв, їхніх учинків, до чого вони приводять, визначення головної думки, розгляд ілюстрацій і бесіда за ними).
2. Збирання пазлів-ілюстрацій до казок.
3. Робота з інтерактивною книгою / книжкою-іграшкою / книжкою з піктограмами.
4. Самостійне малювання ілюстрацій до казки.
5. Завдання поставити речення в правильній послідовності (відповідно до змісту казки).
6. Підготовка й участь у театралізованій виставі до казки.
7. Участь у гри-подорожі (відповідно до змісту казки).
11. Домальовування ілюстрації (відповідно до змісту казки).
12. Формування розумових операцій (узагальнення, аналіз, синтез тощо) на основі змісту твору.

Усі названі види завдань можна пропонувати виконувати колективно, в парах, мікрогрупах та індивідуально під час занять у закладі дошкільної освіти.

Перспективи подальших наукових пошуків у напрямі цієї проблеми вбачаємо впровадження валеологічної парадигми у педагогічній діяльності вихователя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрющенко Т.К. Формування в дітей дошкільного віку здоров'язбережувальних життєвих навичок. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельниць. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди»: збірник наукових праць. 2011. Вип. 23. С. 18–22.

2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А., Беленька Г., Богиніч О., Гавриш Н., Долинна О., Льченко Т., Коваленко О., Лисенко Г., Машовець М., Низковська О., Панасюк Т., Піроженко Т., Поніманська Т., Сідельнікова О., Шевчук А., Якименко Л. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
3. Валеологічне виховання дітей дошкільного віку. / Упор. Ж.А. Ципляк. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2010. 76 с.
4. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). К.: Райдуга, 1994. 62 с.
5. Закон України «Про дошкільну освіту». *Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту*. Упоряд.: К.Л. Крутій, Н.В. Погрібняк. -4-те вид., доп. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ПТД, 2005. 336с.
6. Концепція неперервного валеологічного виховання та освіти в Україні. *Валеологія*. 1999. № 2. С. 2 – 14.
7. Роль сказок для формування привычек к здоровому образу жизни у дошкольников. URL: https://mdou231.edu.yar.ru/konsultatsii_spetsialistov/konsultatsii_vospitatelya/rol_skazok_dlya_formirovaniya_privich_65.html

ТВОРЧИСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Ончул Н. І.

*П курс магістратури, педагогічний факультет
Каньоса Н. Г., кандидат психологічних наук, доцент
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

Анотація. Педагогічна творчість вихователя закладу дошкільної освіти: основні напрями прояву. Розкривається сутність педагогічної творчості вихователів дошкільних навчальних закладів, визначено і схарактеризовано основні напрями її прояву в професійній діяльності.

Ключові слова: вихователь закладу дошкільної освіти, творчість, креативність, педагогічна творчість, етапи педагогічної творчості, інноваційна діяльність.

Необхідною складовою праці дошкільного педагога є творчість. Сучасний вихователь – це перш за все педагог-новатор, який відчуває нові життєві тенденції, тримає руку на пульсі часу, спрямований на майбутнє, творчо ставиться до професійної діяльності. Він дивиться на освіту як на процес розширення можливостей вибору дитиною змісту, місця, тривалості, партнерів, матеріалів для своїх занять, створення умов для саморозвитку, прояву сутнісних сил, пошук педагогічних технологій побудови розвивального способу життя дошкільника, створення виховного середовища [2].

Педагогічну творчість розглядають у двох аспектах: особистісному й діяльнісному. Перший характеризує сукупність особистісних якостей, що спонукають до самоактуалізації, самореалізації й самоствердження особистості в процесі реалізації творчих можливостей. Другий – сам процес педагогічної діяльності, коли здійснюється пошук і створення нових педагогічних систем, що сприяють більш результативному навчанню.

Творча особистість не може жити без творчості, вона бачить у ній головну мету й основний зміст свого життя. Її головними рисами є: креативність, оригінальність, допитливість, постійне прагнення об'єднати дані з різних галузей, дитяча схильність дивуватися й захоплюватися, наявність чудернацьких ідей, мрійливість та ін. Власне креативність визначається здатністю до продукування принципово нових ідей, відкритості, варіативності, гнучкості, інноваційності мисленнєвої діяльності. Вона властива людині як здатність мислити, розмовляти, відчувати і може бути сформованою завдяки належним умовам виховання.

Креативна людина, за словами Л. Ткаченко, працює заради можливості продемонструвати, на що вона здатна, визнання та поваги, що пов'язано з великою відповідальністю. Вона хоче брати участь у цікавих проектах разом з цікавими людьми, тому що так визначається її ідентичність та волевиявлення. Чим раніше особистість

ідентифікує себе як творчу, тим більш продуктивними і повноцінними будуть її розвиток і життя [4, с. 34].

Здатність винаходити нове в процесі повсякденної професійної діяльності щось, комбінувати й видозмінювати, адаптувати відоме до вікових та індивідуальних особливостей кожної дитини характеризують творчу діяльність вихователя. Це гнучкість у виборі адекватних засобів впливу на малюка; пошук нестандартних способів розв'язання освітніх завдань; оригінальне застосування засобів стимулювання творчої ініціативи вихованців та їхньої пізнавальної активності. Щоб зацікавити дитину, дошкільний педагог сам повинен стати безпосереднім учасником творчого дійства. Своїми діями, емоційним спілкуванням він активно залучає малюків до участі у різних видах діяльності (гра, малювання, ліплення, конструювання, праця, навчання і т. ін.), які своєю чергою сприяють їхньому індивідуальному розвитку.

Науковці виокремлюють такі етапи педагогічної творчості: педагогічний задум; актуалізація та відбір професійних знань, умінь, здобутків власного педагогічного досвіду щодо реалізації задуму; інформаційний пошук; проектування навчально-виховної взаємодії з дітьми; визрівання остаточного розв'язку; реалізація педагогічного задуму; аналіз і внесення коректив у подальшу діяльність [3].

Окрім цього, творчість у організації освітньо-виховного процесу передбачає такі напрями: щоденне моделювання процесу взаємодії з дітьми; удосконалення відомих та активне використання нових педагогічних методів і прийомів у роботі; систематичне оновлення і збагачення ігрового та розвивального середовища для малюків; пошук і опанування інноваційних форм роботи з дітьми (цікаві мандрівки, заняття-розваги, експериментування та ін.), прогресивних педагогічних технологій; оригінальне розв'язання проблем методичного характеру (підготовка консультації, виступу, методичного семінару; творчий звіт) та ін.

Як бачимо креативність (як здатність) і творчість (як діяльність) є важливими для реалізації потреб дошкільного педагога, розвитку його сил і здібностей, постійного зростання, збагачення внутрішніх можливостей, а також підвищення якості професійної діяльності, спрямованої на поліпшення процесу навчання й виховання дітей, його раціоналізацію, удосконалення методів, прийомів, форм організації. Педагогічне новаторство стосується не лише нововведення, а й здатності до нового мислення, переосмислення існуючих теорій, сталих істин, правил та норм. Відтак творчість є основою інновацій, а креативний компонент є центральним у інноваційній діяльності вихователя.

Інноваційна діяльність педагога, як зазначає Р. Швай, проходить певні фази: інформаційну, яка полягає у відборі або створенні для впровадження в практику навчання організаційних форм і пошуково-креативних схем навчання, прогнозування результатів діяльності; мотиваційну, що передбачає створення творчого сприятливого освітнього середовища; стратегічну, яка спрямована на впровадження в практику навчання інноваційних методичних систем, характеризується готовністю до творчої діяльності; діагностичну, у якій здійснюється аналіз результатів навчання та планування системи відповідних педагогічних впливів з метою корекції освітньої діяльності [5, с. 28].

Таким чином, варто говорити про інноваційно-творчу педагогічну діяльність, яка ґрунтується на знаннях, досвіді, орієнтована на оновлення освітньо-виховного процесу, з метою досягнення високих результатів, формування якісно іншої педагогічної практики шляхом створення, розповсюдження та освоєння нових ефективних способів і засобів вирішення завдань дошкільної освіти. До неї має бути готовим сучасний вихователь, він повинен прагнути успіху та досягнень, бути відкритим до змін, гнучким, інноваційним, творчим. Така готовність є результатом спеціальної підготовки, освіти й самоосвіти.

Для системи педагогічної освіти це означає покращення інноваційної складової підготовки, яка повинна передбачати технічну, технологічну та організаційну модернізацію освітнього процесу у виші, удосконалення змісту програм і навчальних дисциплін, технологічну перепідготовку викладачів. У цьому контексті, Н. Махія, визначає можливі інноваційні вирішення університетської педагогічної освіти [1]: встановлення змістової і структурної єдності у педагогічній освіті; поступове налагодження зв'язків «теорія-практика» шляхом участі в проектах, навчання в школах, лабораторіях; педагогічна сенсубілізація (інтуїція) та розвиток соціальної активності, що сприяють розвитку педагогічної відповідальності; надання можливості становлення особистості та заохочення розвитку власної педагогічної концепції; педагогічна саморефлексія і теоретичне обґрунтування діяльності; розвиток креативності, здатності до інновацій; міжнародні аспекти і європеїзація освіти на практиці, взаємне визнання систем педагогічної освіти для

визначення спільних елементів у навчальних планах і узгодження міжнародних програм та ін.

Отже, креативність і творчість є основними компонентами інноваційної діяльності вихователя, що передбачає володіння педагогом ефективними способами та засобами розв'язання завдань дошкільної освіти. Значна роль у формуванні готовності до інноваційно-творчої діяльності належить педагогічній освіті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Махиня Н. В. Система підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у Німеччині // Вища школа України : проблеми модернізації навчально-виховного процесу : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. – Черкаси : ЧНУ, 2006. – С. 46 – 47.
2. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / Кононко О. Л., Плохій З. П., Гончаренко А. М. та ін.; Під ред. О. Л. Кононко. – Київ : Світич, 2009. – 208 с.
3. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. – Київ : Міленіум, 2006. – 346 с.
4. Ткаченко Л. І. Креативність і творчість : сучасний контент // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2014. – № 9 – 10. – С. 32 – 35.
5. Швай Р. І. Інноваційні процеси у вищій школі // Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія : Педагогіка / Кременец. обл. гуманіт.-пед. акад. ім. Т. Шевченка. – Кременець, 2017. – № 7. – С. 25 – 33.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Погребняк В. С.

П курс магістратури, Факультет педагогіки та психології

Богініч О. Л., кандидат педагогічних наук, доцент

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
Київ*

Анотація. Охарактерезовано важливість здоров'я дітей на період вступу до школи, необхідність формування здоров'язбережувальної компетентності та окреслено засоби формування здоров'язбережувальної компетентності.

Ключові слова: здоров'я, здоров'язбережувальна компетентність, старший дошкільний вік, початкова школа.

Серед пріоритетів державної політики України освіта займає лідируючі позиції, оскільки є запорукою успіху країни на всесвітній арені, процвітання культури, економіки, соціального благополуччя та інших сфер розвитку держави.

Спираючись на закон України «Про освіту» можемо стверджувати, що формування здорового способу життя є основоположним принципом реалізації освітньої діяльності на всіх рівнях [6].

Результати вивчення науковцями фізичного розвитку школярів показують тенденцію уповільнення темпів росту і розвитку дітей за останні роки. Спеціалісти в усьому світі відмічають стрімке поширення ожиріння та збільшення числа спричинених ним ускладнень. За даними ВООЗ сьогодні у розвинених країнах світу надлишкову масу тіла та ожиріння мають 40–45 % населення. В Україні на даний момент чисельність осіб, що страждають на ожиріння, становить близько 25–40 %, з них 20 % становлять діти та підлітки. Росте також і кількість дітей, які мають дефіцит маси тіла. За статистикою у 25,58 % обстежених дітей наявний дисгармонійний фізичний розвиток, пов'язаний із дефіцитом маси тіла. Також гостро постає питання формування постави молодших школярів, адже на завершення старшого дошкільного віку порушення постави має 70 % дітей, даний відсоток зростає у період навчання у школі [3].

Наведемо приклад впливу стану здоров'я на успішність дітей у школі: серед дітей із низьким рівнем академічної успішності спостерігався більш високий рівень захворювань нервової системи (питома вага дітей 1-ї групи з підтвердженим діагнозом «вегетосудинна дистонія» становила 22 %, а у групі дітей із високою академічною успішністю — 10 %) та

захворювань шлунково-кишкового тракту (питома вага дітей 1-ї групи з підтвердженим діагнозом «дискінезія жовчовивідних шляхів» становила 27 %, а у групі дітей із високою академічною успішністю — 7 %) [4].

Враховуючи значне зниження здоров'я дітей у XXI ст. можемо стверджувати про необхідність формування здоров'язбережувальної компетентності старших дошкільників, оскільки навчання у школі збільшить навантаження на дітей і потребуватиме міцного здоров'я для опанування дитиною шкільної програми.

Сучасна дошкільна освіта в Україні базується на компетентнісному підході. Опираючись на Базовий компонент дошкільної освіти, можемо зазначити, що здоров'язбережувальна компетентність це: «Обізнаність із будовою свого тіла, гігієнічними навичками за його доглядом; належністю до певної статі; продуктами харчування; основними показниками власного здоров'я, цінністю здоров'я для людини. Уміння виконувати основні рухи та гімнастичні вправи; застосовувати здобуті знання, вміння і навички щодо збереження здоров'я, не зашкоджуючи як власному, так і здоров'ю інших людей. Дотримання правил безпеки життєдіяльності [1, с. 8]».

В основі здоров'язбережувальної компетентності лежить поняття «здоров'я», яке не залишає байдужим вчених різних сфер впродовж усього розвитку суспільства, дослідження питання здоров'я є актуальним і нині. На даний час визначень поняття «здоров'я» багато, то ж зазначимо визначення яке подає Всесвітня організація охорони здоров'я: «не лише відсутність хвороб або фізичних дефектів, а стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя» [2].

Формування здоров'язбережувальної компетентності є тривалим процесом, який потребує планомірної, системної та регулярної роботи педагогів, та не обмежується періодом дошкільного дитинства, проте саме дошкільний період є найсприятливішим у житті людини для закладення основ здорового способу життя, формування стійкої мотивації бути здоровим.

Педагоги закладів дошкільної освіти формуючи здоров'язбережувальну компетентність дітей старшого дошкільного віку послуговуються різноманітними засобами, такими як: ігри, художня література та фольклор, образотворча діяльність, фізичні вправи, режим дня, загартування. Доповнити освітню роботу можна технічними засобами навчаннями, моделями, муляжами, практичним вправлінням, дослідницькою діяльністю.

При виборі засобів педагог має враховувати стан сформованості здоров'язбережувальної компетентності у дітей, вікові та індивідуальні особливості та специфіку використання певного засобу.

На нашу думку процес формування здоров'язбережувальної компетентності дітей старшого дошкільного віку не можливо уявити без використання гри, оскільки гра є провідною діяльністю дошкільного віку, саме в грі дитина може практично закріпити отримані знання. На сьогодні існує значна кількість класифікацій ігор, зазначимо найпоширенішу з них:

1. Творчі ігри. До них належать режисерські, сюжетно-рольові (сімейні, побутові, суспільні), будівельно-конструкційні, ігри на теми літературних творів (драматизації, інсценування).

2. Ігри за правилами. Цю групу утворюють рухливі (великої, середньої, малої рухливості; сюжетні, ігри з предметами; з переважанням основного руху: бігу, стрибків тощо; ігри-естафети) та дидактичні ігри (словесні, з іграшками, настільно-друковані).

Окрему групу становлять народні ігри (забави, рухливі, дидактичні, обрядові) [5].

Отже, на основі вище зазначеного, можемо стверджувати, що міцне здоров'я є необхідною умовою успішного навчання у школі, адже потребує значних інтелектуальних, фізичних, вольових зусиль дитини, тому на період вступу до школи доцільним буде сформованість здоров'язбережувальної компетентності дітей відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Богуш А. М. та ін. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Кукса В. О. До еволюції визначення поняття «здоров'я» URL: <http://library.rehab.org.ua/ukrainian/phis/kuksa> (дата звернення 19. 10. 2020)

3. Лоза Т. О. Вивчення стану здоров'я, фізичного розвитку учнів початкової школи за результатами сучасних досліджень. *Здоров'я людини в сучасному культурно-освітньому просторі*. 2019. С. 5-10 URL: <http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/7364> (дата звернення 19. 10. 2020)
4. Неділько В. П., Руденко С. А. Вплив стану здоров'я школярів на їхню навчальну успішність *«Здоров'я дитини»*. 2014. № 2 (53). С. 59-61
5. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.
6. Про Освіту : Закон України від 13.07.2020 №7630- IX : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 19. 10. 2020)

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ ЯК ЗАСОБУ ГАРМОНІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Христевиц І.О.

Студентки 2 курсу магістратури факультету педагогіки та психології

Кивлюк О.П., доктор філософських наук, професор

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ*

Ключові слова: У статті розкривається питання впливу арт-терапії на процес адаптації дитини до шкільного життя; її можливості в розвитку творчого самовираження, уяви, естетичного досвіду, практичних навичок образотворчої діяльності та художніх здібностей дитини в цілому. Підкреслюються можливості арт-терапії в побудові взаємовідносин між дітьми, заснованих на любові, взаємній прихильності й довірі. Арт-терапевтична робота в період адаптації сприяє встановленню відносин взаємного прийняття, симпатії між дітьми, розвитку в майбутніх учнів навичок вирішення проблемних ситуацій, міжособистісної компетентності, комунікативних навичок, творчого потенціалу, врегулювання емоційної сфери.

Ключові слова: адаптація, арт-терапія, арт-терапевтичні методи та засоби.

При переході дитини від садочка до школи передбачається поява у неї нового соціального статусу – учня. Такий соціальний статус передбачає велику зміну місця дитини в системі суспільства, зміну її життя в цілому.

Проблема адаптації першокласника до навчання в школі є однією з важливих для психології освіти, тому що від того, як дитина адаптується до школи, наскільки успішно пройдуть її перші місяці перебування в освітньому закладі, залежить успішність її навчання, ставлення до навчання, вчителя і однолітків. Сучасна школа висуває високі вимоги до рівня психологічної готовності дітей.

Поняття «адаптованість» («стійка адаптація») є синонімом «норми», «здоров'я». Під стійкою адаптацією ми розуміємо ті регуляторні реакції, психічну діяльність, систему відносин і т.д., які виникли в процесі онтогенезу в конкретних екологічних і соціальних умовах і функціонування яких в межах оптимуму не вимагає значної нервово-психічної напруги.

Питання адаптації першокласників до школи розглядала Л.М. Костіна [1, с. 137]. Була зроблена спроба виявити можливість впливу на шкільну адаптацію шляхом корекції рівня тривожності у дітей методом недирективної ігрової терапії в період знаходження майбутніх першокласників в дошкільних закладах. За даними був зроблений висновок про ефективність методу ігрової терапії в корекції високої тривожності у дошкільнят, що дозволяє підвищити рівень їх шкільної адаптації та успішність в першому класі.

Д.Н. Маркович в своїй статті «Адаптація першокласників до навчання в школі» представила увазі критерії готовності дитини до навчання в школі, причини шкільної адаптації, надала загальні рекомендації по адаптації першокласників [3, с. 18]. Також підвела до того, що адаптація багато в чому залежить від її індивідуальних особливостей від наявних у неї передумов до оволодіння навчальною діяльністю.

М.В. Ускова провела аналіз особливостей первинної адаптації першокласників до школи і зробила висновок про те, що на ступінь дезадаптації впливає більшою мірою гіперкінетичний синдром, інертність нервової системи, неготовність до школи, недостатня довільність психічних функцій і їх поєднання між собою [5, с. 26].

Отже, основними показниками успішної адаптації дитини до школи є позитивне ставлення дитини до школи, прийняття шкільних норм і правил, сформованість мотивації навчання, гарне емоційне самопочуття дитини, формування адекватної поведінки.

Сукупність цих ознак характеризує ступінь адаптованості дитини в школі, в той час як відхилення в певній сфері свідчать про порушення пристосування до школи і ризик дезадаптації.

Актуальність дослідження полягає в тому, що рішення конкретних профілактичних завдань щодо дезадаптивних молодших школярів вимагає пошуку і підбору ефективних психологічних засобів корекції дезадаптивних проявів.

Арт-терапія – один з методів психологічної роботи, який використовує можливості мистецтва для досягнення позитивних змін в інтелектуальному, соціальному, емоційному та особистісному розвитку дитини і її адаптації до освітнього закладу. Тому не випадково психологи рекомендують використовувати такі заняття з дітьми в якості коригуючого і профілактичного засіб для виключення причин емоційного дискомфорту дитини.

Термін «арт-терапія» (art therapy) був введений Адріаном Хіллом при описі власної роботи з туберкульозними хворими в санаторіях. Їм було помічено, що образотворча діяльність супроводжується терапевтичним ефектом і що мистецтво саме по собі має цілющу дію. В перекладі з англійської «арт-терапія» – лікування, засноване на заняттях художньою творчістю. Д. Енлі розробив спеціальну програму експресивної психотерапії засобами мистецтва для покращення процесу адаптації дитини до навчання у школі, тому погоджується з необхідністю структурування занять та їх поділу на три етапи:

1) вільна гра з використанням набору образотворчих матеріалів, діяльність дітей при цьому не організовується;

2) «дружнє коло» – діти розташовуються по колу та розповідають про власні враження, події минулого тижня;

3) період експресивної діяльності – ведучий спонукає дітей до художнього відображення змісту тем, що обговорювалися на етапі «дружнього кола» [2].

За твердженням Д. Енлі, діти не можуть самостійно регулювати власну поведінку, адже у процесі комунікації можуть виникати суперечки або конфліктність. «Агресивна чи імпульсивна поведінка, що пов'язана з гіперактивністю та соціальною тривожністю, завдяки творчій діяльності може бути переорієнтована на інше русло і набути позитивного змісту для формування нових знань, умінь та навичок, досвіду соціально конструктивної поведінки».

Д. Мерфі, Д. Пейслі та Л. Пардоу наголошують на важливості образотворчої діяльності для гармонійної адаптації дитини до навчання у школі, розвитку комунікативних умінь та навичок дітей, здатності до контролю над власними емоціями та почуттями. У практичній діяльності має бути гнучкий підхід до імпульсивних та агресивних проявів, правильний добір форм, методів і змісту занять з профільною категорією дітей [4].

Дослідження науковців з цієї проблеми дозволили сформулювати основні напрями сучасної арт-терапії для дітей молодшого шкільного віку, які можна використати з метою гармонійної адаптації дитини до навчання у школі:

- ізотерапія – лікувальний вплив засобами образотворчого мистецтва (малювання, ліплення, декоративно-ужиткове мистецтво);
- імаготерапія – вплив через образ, театралізацію, драматизацію; музикотерапія – вплив через сприйняття музичних творів;
- казкотерапія – вплив за допомогою казки, билин, притч, легенд;
- кінезотерапія – вплив через поєднання музики і руху; корекційна ритміка – вплив через хореографічні рухи, вправи;
- ігрова терапія – різні види організованої ігрової діяльності тощо.

Основним завданням у процесі адаптації до навчання в школі є: реконструювання психотравмуючих ситуацій за допомогою художньо-творчої діяльності; актуалізація переживань та виведення їх з особистісного рівня на зовнішню форму через продукт/продукцію художньої діяльності; створення нових, емоційно позитивних переживань та їх накопичення; актуалізація творчого самовираження через креативні потреби.

Таким чином, основним завданням цих видів діяльності є гармонійна адаптація дитини до навчання у школі, звільнення дитини від негативних станів та переживань через катарсис, зняття нервово-психічної напруги, врегулювання психосоматичних процесів, моделювання позитивного психоемоційного стану, забезпечення корекції порушень

спілкування, формування адекватної міжособистісної поведінки, що безпосередньо впливає на самооцінку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костина Л.М. Адаптация первоклассников к школе путём снижения уровня их тревожности/ Л.М. Костина// Вопросы психологии. – 2004. –№1. –С.137-143.
2. Лебедева Л.Д. Практика арт-терапии: подходы, диагностика, система занятий / Л.Д. Лебедева. – СПб.: Речь. – 2010. – С. 78-79.
3. Маркович Д.Н. Адаптация первоклассников к обучению в школе/ Д.Н. Маркович// Пачатковая школа. –2009. –№7. –С.18-22.
4. Ткаченко М. Е. Краткая характеристика современных технологий обучения / М. Е. Ткаченко // Вестник науки и образования. – 2018. – Т. 1. – № 5 (41). – С. 95-98.
5. Ускова М.В. Анализ особенностей первичной адаптации первоклассников к школе/ М.В. Ускова// Логопедия. –2007. –№4. –С.26-29.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Чопик М. Я.,

магістрантка факультету психології, педагогіки та соціальної роботи

Пантюк Т.І., доктор педагогічних наук, професор

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
м. Дрогобич*

Умови життя сучасного суспільства потребують переходу до цілком іншого способу мислення і діяльності, що актуалізує проблему соціалізації особистості. У статті наголошується на особливостях, змісті та механізмах процесу соціалізації в умовах сучасного глобалізованого та інформаційного суспільства. Проблема соціалізації особистості була і залишається актуальною в умовах сьогодення, оскільки входження людини у соціум постійно вимагає від неї нових умінь та компетенцій у зв'язку з тим, що суспільство змінюється і розвивається. У цьому процесі вагома роль належить тим виховним інституціям, які найбільше причетні до становлення дитини: сім'ї, родині, дошкільним закладам, позашкільним організаціям та об'єднанням, церкві.

Ключові слова: соціалізація, особистість, дитина, суспільство, виховні інституції, сім'я, родина, дошкільні заклади, церква, цінності.

Проблема соціалізації особистості була і залишається актуальною в умовах сьогодення, оскільки входження людини у соціум постійно вимагає від неї нових умінь та компетенцій у зв'язку з тим, що суспільство змінюється і розвивається. Важливою складовою ранньої соціалізації є, на нашу думку, індивідуалізація виховання й освіти, У цьому процесі вагома роль належить тим виховним інституціям, які найбільше причетні до становлення дитини: сім'ї, родині, дошкільним закладам, позашкільним організаціям та об'єднанням, церкві. Зміни, які відбуваються у сьогоденному суспільстві вимагають перегляду і переосмислення тих стандартних методів роботи з дітьми які довгий час використовувалися. Специфічні умови життя сучасного суспільства потребують переходу до цілком іншого способу мислення і діяльності. Кожна вікова група дітей, з якими має справу педагог – вчитель, вихователь, класний керівник, соціальний педагог, психолог, звичайно, відзначається своєрідністю з огляду на вікові та індивідуальні особливості, тому добір засобів для співпраці з нею є важливим завданням педагога, яке вимагає чималих знань, умінь, зусиль.

Особливості, зміст та механізми процесу соціалізації в умовах сучасного глобалізованого та інформаційного суспільства досліджували Г. Лактіонова, П. Плотніков, А. Рижанова, С. Савченко, Н. Гавриш, Н. Лавриченко, Р. Вайнола, Н. Заверіко, І. Зверева, Л. Міщик, В. Оржеховська, А. Капська та ін.

Проблеми впливу новітніх медіаресурсів на соціалізацію особистості стали предметом обсервації В. Абраменкової, М. Бутиріна, Я. Гошовського, Є. Кудашкіної В. Мудрик, В. Плешакова, П. Винтерхофф-Шпурко, Р. Пацлаф та багатьох інших.

Проблема соціалізації особистості була і залишається актуальною в умовах сьогодення, оскільки входження людини у соціум постійно вимагає від неї нових умінь та компетенцій у зв'язку з тим, що суспільство змінюється і розвивається. Процес соціалізації повинен розпочинатися з раннього віку і вимагає від усіх виховних інституцій неабияких

зусиль і знань. Особливо актуальною ця проблема постає у дошкільному віці, бо саме тоді формуються ціннісні орієнтації, ставлення до світу, практичні вміння та навички взаємодії з оточенням.

Соціалізація це складний процес, який відбувається протягом усього життя кожної людини, хоча її механізми, виховні інституції та спосіб реалізації завдань у кожного різний.

Вплив сучасного соціального, інформатизованого середовища на освіту та розвиток особистості в дошкільному віці відбувається засобом навчання та виховання. Ці процеси, вважають сучасні вчені, сприяють: розвитку успадкованих фізичних особливостей та природних здібностей; розвитку умінь переборення внутрішніх розбіжностей; загальному психічному розвитку дитини; інтелектуальному, творчому розвитку особистості; розвитку здатності до спілкування з оточуючими; розвитку потреб дитини; розвитку особистості, яка постійно вдосконалюється [3].

Вчені наголошують на тому, що соціалізація дітей та дорослих має суттєві відмінності і диктується об'єктивними і суб'єктивними чинниками. Так, соціалізація дорослих виявляється передовсім у зміні їхньої зовнішньої поведінки, ставлення до оточення, специфіки спілкування, вирішення конфліктів, реакції на зовнішні чинники тощо.

Дитяча соціалізація, як правило, передбачає коригування базових, засадничих ціннісних орієнтацій. Саме тому повноцінна соціалізація дитини-дошкільника повинна ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях, їхньому активному привласненні юною особистістю. У процесі соціалізації дітей формуються мотиви їхньої поведінки.

Отже, соціалізація (від латин. *socialis* – суспільний) – це складний, багатофакторний і тривалий процес включення індивіда у систему соціальних зв'язків і відносин, його активної взаємодії з оточенням, унаслідок якої він засвоює зразки поведінки, соціальні норми та цінності, необхідні для його успішної життєдіяльності у цьому суспільстві [1; 2; 3].

Вчені доводять, що соціалізація передбачає, передовсім, процес засвоєння соціальних норм і цінностей, механізм входження в середовище життєдіяльності. Так, скажімо, соціалізація тлумачиться як "входження в соціальне середовище, пристосування до нього, засвоєння певних ролей і функцій, які слідом за своїми попередниками повторює кожен окремих індивід протягом всієї історії формування і розвитку" [1; 2; 3].

Загалом це визначення достатньо повно визначає сутність соціалізації, проте один із важливих аспектів все ж залишається поза увагою вчених – мова іде про зворотній вплив особистості на середовище її життєдіяльності. Тобто, соціалізація це не лише входження і пристосування до існуючих умов і вимог соціуму, але й власне вплив людини на середовище, його зміна чи корекція.

Отже, обґрунтовуючи проблему соціалізації молодого покоління варто брати до уваги обидва її аспекти, бо вони є взаємодоповнюючими і рівно важливими як для суспільства, так і для окремої особистості. Причому, наголошуємо, що рання соціалізація є особливо важливим процесом у житті людини, бо визначає її ціннісні орієнтації, мотиви діяльності та способи співіснування з суспільством.

Важливою складовою ранньої соціалізації є, на нашу думку, індивідуалізація виховання й освіти, оскільки саме вона передбачає особливу, неповторну траєкторію розвитку кожної дитини, зважаючи на її бажання, прагнення, здібності, мотиви, індивідуальний досвід тощо. По-друге, саме у становленні індивідуальності особистості й полягає глибинний зміст соціалізації.

Отже, соціалізація - це двобічний та взаємозумовлений процес тісної взаємодії особистості і соціального оточення, який передбачає безпосереднє її включення у систему суспільних взаємин шляхом оволодіння соціальним досвідом і самостійного продукування цих стосунків, у ході яких формується унікальна, неповторна особистість.

Вчені вказують на ті особливості соціалізації, які дозволяють відмежувати його від виховання:

- 1) відносна стихійність цього процесу, яка характеризується не завжди передбаченим, цілеспрямованим впливом середовища;
- 2) механічне засвоєння соціальних норм і цінностей, яке відбувається в результаті діяльності і спілкування особистості, взаємодії її з мікро- і макросередовищем;
- 3) зростання в міру дорослішання самостійності особистості щодо вибору соціальних цінностей і орієнтирів, середовища спілкування, якому віддається перевага [1].

Найважливішими чинниками соціалізації дітей дошкільного віку є гра та спілкування. У цьому процесі вагома роль належить тим виховним інституціям, які найбільше причетні до становлення дитини: сім'ї, родині, дошкільним закладам,

позашкільним організаціям та об'єднанням, церкві. Рання соціалізація повинна передбачати присвоєння дитиною тих цінностей, які є незмінними в житті суспільства і творять його життєву потужність. Мова, передовсім іде про моральні, національні, громадянські та сімейні цінності. Їхнє дієве усвідомлення та розуміння, прилучення до родинно-побутової культури, яка має засадничою основою загальнолюдські цінності стануть передумовою успіху соціалізації людини не лише у період дитинства, але й у майбутньому дорослому житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна соціологія : навчальний посібник. – Київ : Професіонал, 2004. – 592 с.
2. Ліфарєва Н. В. Психологія особистості : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. В. Ліфарєва. – Київ, 2003. – 237 с.
3. Медведєва В. Особливості процесу соціалізації особистості в умовах інформаційного суспільства / В. Медведєва // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського : збірник наукових праць / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2016. – Вип. 43. – С. 584 – 595.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДОШКІЛЬНИКІВ НА ЕКОЛОГІЧНІЙ СТЕЖИНІ

Чорна К. Г.

І курс, педагогічний факультет

Бабюк Т. Й., кандидат педагогічних наук, доцент

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

Анотація. Стаття присвячена висвітленню актуальної проблеми виховання екологічної культури у дітей дошкільного віку. Розкрито окремі теоретичні та методичні аспекти облаштування екологічної стежини в умовах закладу дошкільної освіти, запропоновано досвід організації системи роботи з дітьми дошкільного віку на екологічній стежині з метою формування екологічної культури.

Ключові слова: екологорозвивальне середовище, екологічна стежина, екологічне виховання, екологічна культура, діти дошкільного віку.

У психолого-педагогічній літературі екологічну культуру розглядають як культуру всіх видів людської діяльності, так чи інакше пов'язаних з пізнанням, освоєнням і перетворенням природи, складовими елементами якої є: наукові знання про природу і місце в ній людини, морально-ціннісні орієнтації по відношенню до природи, практичні вміння і навички збереження життєдіяльного природного середовища. За своєю сутністю екологічна культура є своєрідним кодексом поведінки людини у природному довкіллі. Різні аспекти формування екологічної культури у дітей дошкільного віку розкривають дослідження Н. В. Лисенко, Н. Ф. Яришевої, З. П. Плохій, В. М. Ніколаєнко, Г. С. Марочко, П. Г. Саморукової. Роботи названих авторів поклали початок екологічному підходу в ознайомленні дітей з природою.

Посилення уваги до екологічного виховання дошкільників вимагає пошуку найбільш ефективних засобів, форм та методів формування екологічної культури дітей. Важливим фактором розвитку дитини є розвивальне середовище, яке в психолого-педагогічній літературі визначається як комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у закладі дошкільної освіти [1, с. 60].

Важливим елементом еколого-розвивального середовища є екологічна стежина, яка відіграє особливу роль у вихованні екологічно грамотної поведінки дитини в природі, одночасно виконуючи пізнавальну, розвивальну, естетичну й оздоровчу функції [3, с. 6-7]. У зв'язку з тим, що можливості використання екологічної стежини у вихованні екологічної культури дітей дошкільного віку недостатньо висвітлені в теоретико-методичній літературі, ми поставили за мету розкрити орієнтовну систему роботи на ній, апробовану в умовах закладів дошкільної освіти м. Кам'янця-Подільського.

Екологічна стежина – це спеціально обладнана невелика територія у природному довкіллі для спостереження за об'єктами та явищами природи в їхньому середовищі

існування, розвитку екологічного мислення, навчання екологічно доцільної поведінки [5, с. 117]. Виходячи з практичного досвіду екологічну стежину розглядаємо як сукупність природних об'єктів, що знаходяться в умовах свого існування, спеціально підібраних для комплексної реалізації завдань екологічного виховання: набуття уявлень про самоцінність та неповторність компонентів природи, розвиток емоційно-чуттєвої сфери особистості дошкільника в процесі взаємодії з об'єктами природного середовища, виховання гуманних почуттів до живих істот, відчуття краси природного довкілля, формування навичок відповідального та дієвого ставлення до навколишнього природного середовища. Основними вимогами до екологічної стежини є: безпечність маршруту, інформативність, спроможність задовольнити пізнавальні потреби дітей з врахуванням їх вікових особливостей, різноманітність, яскравість і колоритність об'єктів природи, можливість здійснення природоохоронної діяльності [3, с. 12].

Екологічна стежина дає можливість організувати систему роботи з дітьми: змістовні спостереження в поєднанні з цікавими розповідями, дослідницько-експериментальну діяльність, екоігри, різноманітні види праці, залучати дітей до участі у природоохоронних акціях «Посадимо деревце», «Розчистимо джерело», «Захистимо пташку» тощо, що закладає основи наукових знань, розвиває емоційно-чуттєву сферу особистості дошкільника, формує необхідні практичні уміння та навички.

Маршрути подорожей екологічною стежиною плануються вихователем, враховуючи місце розташування закладу, особливості природного оточення та вік дітей. Були розроблені маршрути, які проходили територією закладу через сад, квітник, куточок лісу та поза її межами. Об'єкти, з якими ознайомлюють дітей, об'єднуються спільною темою. Назви зупинок на стежині можуть бути різні, це залежить від творчості вихователя. Наприклад, королівство троянд, калинове диво, галявина кульбабок, могутній дуб, чарівне озеро, травичка-молодичка, сунички-чарівнички, господиня-смородина, сестрички-синички біля годівнички. Напрямок руху і назви зупинок можна розмістити на стенді, використавши умовні позначки. Тематика цільових прогулянок може бути найрізноманітнішою: «Подорож в країну блакитних пролісків», «Про що нам співає весна», «Зелена аптека», «Карнавал осіннього листя», «Мурашки - трудівниці», «Квіти моєї України».

Основним методом роботи на екологічній стежині є спостереження, зміст, тривалість і результативність якого залежить від здатності дошкільників сприймати пізнавальне завдання, планувати послідовність дій, фіксувати його результати у вигляді висловлювань, використовувати засвоєні способи пізнання в нових умовах.

Допоможуть забезпечити постійне надходження нової інформації реалістичні, змістовні розповіді вихователя, які збуджуватимуть пізнавальні інтереси дітей, сприятимуть розвитку їх допитливості. Розповідь вихователя повинна бути емоційною, позитивно впливати на почуття дитини, залишати яскравий слід в її пам'яті. Природа при цьому повинна відкритись перед дитиною не лише як нероздільне ціле, жива лабораторія, де можна спостерігати і вивчати її мешканців, а й як школа, яка допоможе оволодіти елементарними правилами розумного використання природи, примноження і охорони її багатств. Бажаним компонентом розповіді вихователя є художнє слово: загадки, вірші, прислів'я, народні прикмети, легенди про об'єкт спостереження. Емоції та почуття дитини викликані безпосереднім спілкуванням з природою, підкріплені влучним, точним, яскравим описом, залишають незабутній слід в душі дитини, допоможуть глибше зрозуміти те чи інше явище.

Мандрівка екологічною стежиною може включати різні види діяльності. Використання інтелектуально-рухливих та духовно-естетичних екологічних ігор таких як «Посади рослинку», «Лікуємо землю», «Дегустація», «Здогадайся що це?», «Можна не можна» дасть можливість дітям продемонструвати свої знання, поділитися думками і поглядами, отримати нову інформацію, розвивати комунікативні здібності, варіативне мислення.

Використання проблемних ситуацій стимулює допитливість дітей, розвиває самостійність думки, спрямовує їх на активні пошуки відповіді, на усвідомлення зв'язків та залежностей часового, послідовного, та причинно-наслідкового змісту. Разом з тим проблемні ситуації вчать дітей обґрунтовувати свої судження, висловлювати припущення, підводять їх до самостійних висновків. Методика використання проблемних ситуацій передбачає наявність у дітей навичок узагальнення та порівняння. З практики педагогічної роботи відомо, що процес порівняння можливий лише за умов, коли дитина озброєна конкретними знаннями про природу, знає ознаки і властивості її об'єктів і явищ. Тому, у

проблемній ситуації важливо: чітко ставити перед дітьми завдання, давати план пошуку відповіді, спонукати до самостійного пошуку рішення, створювати умови для самостійних висновків.

Важливим складовим компонентом кожної мандрівки є пригадування правил поведінки у природі. Тому вихователь разом з дітьми складає пам'ятку, доповнюючи її новими правилами після чи під час кожної нової подорожі.

Отже, виховання екологічної культури людини – складний і довготривалий процес, який вимагає посиленої уваги до пошуку найбільш ефективних засобів, форм, методів екологічного виховання починаючи з дошкільного віку – періоду закладення основ майбутньої особистості. Використання екологічної стежини забезпечить організацію системи роботи, яка дає можливість комплексно вирішувати завдання екологічного виховання в умовах сучасного дошкільного закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лисенко Н. В. Еко-око : дошкільник пізнає світ природи : навч.-метод. посіб. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. – 352 с.
2. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти : дошкільник-педагог : навч.-метод. посіб. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2009. – 400 с.
3. Мандруємо екологічною стежиною : дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі / Авт.-упоряд. : С. Ю. Павлюк, Л. С. Русан, Г. І. Колосінська. – Тернопіль : Мандрівець, 2016. – 168 с.
4. Ніколаєнко В. М. Екологічне виховання в ДНЗ. 2 – 6 років. – Харків : Вид. група «Основа», 2010. – 207 с.
5. Плохій З. П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника. – Київ : Світлич, 2010. – 144 с.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО КНИГИ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

*Яворська О. І., студентка I курсу педагогічного факультету
Гордійчук М. С., кандидат педагогічних наук, доцент*

Анотація: у статті дано визначення ціннісного ставлення дошкільника до книги, відображені його структура і характерні особливості, а саме: залежність від картини світу, синкретичність сприйняття зовнішніх і внутрішніх аспектів книги, емоційно забарвлене оцінювання. Доведено, що ціннісне ставлення до книги є частиною субкультури дитини дошкільного віку.

Ключові слова: ціннісне ставлення до книги, ознаки ціннісного ставлення, дитяча субкультура

Проблема виховання ціннісних ставлень є однією з пріоритетних у системі сучасної дошкільної освіти. В освітянських документах підкреслюється значущість цього аспекту та орієнтування навчально-виховного процесу на формування системи цінностей дошкільника.

Дослідження учених переконливо доводять сенситивність старшого дошкільного віку до виховання еколого-валеологічних (Т. Андрущенко, Г. Біленька, В. Маршицька, З. Плохій, М. Роганова, Г. Тарасенко), особистісних (Н. Гавриш, Н. Щуркова), сімейних (І. Поніманська) та громадських цінностей (І. Поніманська, О. Стаєнна). Очевидно, що найбільш дослідженою є проблема виховання у старших дошкільників еколого-валеологічних цінностей (ставлення до довкілля, рідного краю, здоров'я). А от проблема ціннісного ставлення до книги майже не досліджена, не лише стосовно дітей старшого дошкільного віку.

Мета статті полягає у характеристиці ціннісного ставлення дошкільників до книги у контексті дитячої субкультури.

Дитина старшого дошкільного віку може розрізнити основні книжкові жанри: казки, оповідання, загадки, скоромовки, прислів'я, забавлянки, байки, вірші; може розрізнити авторські та народні твори, знати тексти казок та віршів, їх авторів; у казці дошкільник може вирізнити початок, основну частину та кінець [3]. Наявність цих знань є достатньою для формування базису ціннісного ставлення до книги.

За даними досліджень учених (С. Анісімова, В. Бойко, С. Лупінович, С. Рубінштейна та ін.) ціннісне ставлення виникає тоді, коли в процесі пізнавальної й практичної діяльності якості певної цінності починають відповідати потребам та інтересам людини.

Культурні цінності, закладені в літературних текстах, переживаються особистістю та привласнюються як власні цінності, ставлення, норми, створюючи дитячу субкультуру. Так книга здійснює вагомий вплив на формування дитячої субкультури, водночас вибір книги та ставлення до неї залежить від субкультури дитинства. Тому вважаємо доцільним розглядати ціннісне ставлення до книги саме в аспекті дитячої субкультури.

У сучасному науковому просторі можна виокремити кілька підходів до розуміння цінностей: філософсько-культурологічний, соціологічний, психологічний.

Книга є пам'яткою культури, носієм традицій, еталоном краси та мудрості, свідком історичних подій. У ній утілена національна ідея, почуття гідності, історична пам'ять, любов до рідної культури, мови. Предметні та суб'єктивні цінності втілені в книзі та постають двома полюсами ціннісного ставлення людини до світу.

З'ясуємо, які цінності можуть бути сформовані в дитини старшого дошкільного віку. Оскільки онтогенез є певним повторенням філогенезу, то логічно буде говорити про індуктивний шлях формування цінностей у дитини: від особистісних до абсолютних. Так, особистісні цінності виховуються в процесі засвоєння сімейних цінностей, сімейні – у процесі засвоєння громадських, громадські – національних, а національні абсолютних.

Отже, належність літератури, а також книги до універсальних цінностей, що є частиною загальної культури, зумовила доцільність розгляду ціннісного ставлення до книги як одного з чинників формування субкультури особистості старшого дошкільника, що має такі структурні компоненти (дитячі фольклор, ігри, правовий кодекс, гумор, інтереси, мода, філософствування, естетичні уявлення, табування, релігійні уявлення).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти / А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик. – К. : Вид. дім «Слово», 2006. – 304 с.
2. Гавриш Н. Про ефективне використання художнього слова в освітньому процесі дошкільного закладу / Н. Гавриш // Освіта Донбасу. – 2011. – №1. – С. 35–41.
3. Гордійчук М. Контекстний підхід в організації передшкільної освіти дітей старшого дошкільного віку / Мар'яна Гордійчук // Педагогічна освіта: теорія і практика : збірник наукових праць / [редкол.: О. М. Топузов, Л. Д. Березівська, В. М. Лабунець (гол. ред.) та ін.]; Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Ін-т педагогіки НАПН України. – Кам'янець-Подільський, 2018. – Вип. 24 (1–2018), ч. 2. – С. 229–235.
4. Кулачківська С.Є. «Віковий аспект психічного розвитку дитини дошкільника», Психічний розвиток дитини дошкільника. Навчальний посібник для педагогів. - К.: Світоч, 2004. - 75 с. (Бібліотека Журналу Дошкільне виховання).
5. Методичні рекомендації: Дошкільник. Особливості психічного розвитку в умовах екологічної кризи (поради вихователю дитячого садка. / [під ред. Є.С Кулачківська, С.О Ладивір]. Мінчорнобиль України. К., - 152с.
6. Тищенко С.П. Психологія виховного впливу сім'ї на дитину. - К: Тов-во Знання УРСР. Серія 7, „Педагогічна". - №11. - 1982.

Особливості організації інклюзивної освіти з учнями молодшого шкільного віку

ФОРМУВАННЯ АДЕКВАТНОЇ САМООЦІНКИ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Губанова А.В.,

студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, педагогічний факультет

Ляшко В. В., кандидат психологічних наук, доцент

Херсонський державний університет, м.Херсон

Анотація. У статті розглядається специфіка формування адекватної самооцінки школярів з порушеннями інтелекту у молодших класах спеціальної школи. В учнів з порушеннями інтелекту цей процес відбувається специфічно оскільки складний і багатогранний, у психології під нею розуміють "критичне ставлення до себе, постійне примірювання "своїх можливостей до пропонованих життям вимогам, вміння самостійно ставити перед собою здійсненні мети, суворо оцінювати протягом своєї думки і її результати, піддавати ретельній перевірці висунуті здогади, вдумливо зважувати всі аргументи за і проти, відмовляючись від несправджених гіпотез і версій.

Ключові слова: адекватна самооцінка, самооцінка, самосвідомість, учні з порушеннями інтелекту.

У процесі особистісного розвитку формуються певні соціальні орієнтири по відношенню до себе та інших. Самооцінка є важливою складовою самосвідомості, що визначає не тільки ставлення до себе, але і створює основу для побудови відносин з іншими. Джерелом самооцінки є узагальнене ставлення до себе, не обмежене рамками якої-небудь однієї діяльності [5].

Під самооцінкою розуміють уміння оцінювати свої сили і можливості, відноситися до себе критично. Вона складає основу рівня домагань. В залежності від рівня домагань самооцінка може бути адекватною, завищеною або заниженою, що в значній мірі відбивається на поведінці [3, 5].

У спеціальній психології особливості формування самооцінки у дітей з інтелектуальними вадами розглядалися такими видатними науковцями як І.В.Белякова, Л.С.Виготський, Е.де Грееф, Г.М. Дульнев, Н.Л.Коломинський, М.П.Матвєєва, Н.Г. Морозова, Ж.І.Намазбаєва, В.Г. Петрова, Б.І.Пінський, С.Я.Рубінштейн, В.М. Синьов, О.П.Хохліна, Ж.І.Шиф та інші.

Самооцінка – це оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, властивостей і місця серед інших людей. Самооцінка є важливим регулятором поведінки, від неї залежать взаєностосунки людини з оточуючими, її критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів та невдач. Тим самим самооцінка впливає на ефективність діяльності людини та подальший розвиток її особистості. Самооцінка тісно пов'язана з рівнем домагань людини, тобто ступенем складності цілей, які вона ставить перед собою [2, с.10-12].

У дітей з інтелектуальними порушеннями формування самооцінки в буденних умовах виховання підкоряється різким та контрастним впливам. Так, зменшуючи вимоги до дитячих здобутків, проявляючи жалість, що обумовлюється органічним дефектом нервової системи дитини, батьки сприяють утворенню завищеної самооцінки та підвищених домагань до уваги дорослих [2].

Але, наштовхуючись на нові умови соціального розвитку самооцінка дитини зазнає вагомого удару, що може бути причиною утворення і закріплення негативних особистісних якостей через часті невдачі, через незбіг можливостей об'єктивним вимогам нового оточення. Додатковим травмуючим чинником можуть виступати труднощі у взаємовідносинах у родині [3].

Педагогам спеціальних шкіл необхідно серйозно працювати над формуванням в учнів адекватної самооцінки. По-перше, ця робота буде сприяти корекції особистісного розвитку дітей, а по-друге, для випускників спеціальної школи адекватна самооцінка обов'язково необхідна для подальшого вибору професії, для організації сімейного життя, для майбутньої соціалізації й успішної інтеграції в суспільство. [5, с.45-55].

Використання особливих прийомів роботи дозволяють дітям наочно визначати рівень своїх можливостей і практично оцінювати їх з наступним оцінюванням з боку

вчителя і колективу. Адекватна самооцінка формується під впливом стійкої оцінки оточуючих, дорослих і дітей, а також власної діяльності дитини і власної оцінки її результатів [1, с. 72-81].

Для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку дуже корисно використовувати такі завдання, як оцінка власних знань з деяких тем. Для цього дітям пропонують перелік основних питань з вивченої теми, поруч з якими необхідно відмітити, як, на їх думку, засвоєні ці питання: добре, не дуже добре, або зовсім не засвоєні. Потім треба запропонувати учням визначити ті вміння, якими необхідно володіти після вивчення цієї теми, та позначити рівень їх засвоєння [4].

Результати проведеної роботи вчитель обговорює як з усім класом, так і з окремими учнями. Він допомагає дітям правильно оцінити свої знання, побачити і проаналізувати свої сильні та слабкі позиції при вивченні матеріалу і зробити з цього правильні висновки [4].

Разом з перерахованими формами навчання учнів з порушеннями інтелекту видам самоконтролю та самооцінки, вчитель має користуватися і звичайними формами контролю і оцінки знань і умінь дітей [4].

Велика роль у формуванні орієнтації на самооцінку належить різним формам спільної роботи дітей на уроці. Колективна навчальна діяльність сприяє не тільки формуванню самооцінки, а й становленню мотивації навчальної діяльності, тому що набуває для школярів особливої цінності, яка стає для них необхідною і справжньою потребою [4].

Разом з тим, використання різних колективних форм навчальної діяльності дає можливість диференціювати її для різних категорій учнів, підбирати завдання так, щоб зробити їх посильними для кожної дитини. Позитивні результати в значній мірі впливають на становлення мотивації навчання і формування адекватної самооцінки. До колективних форм роботи відносимо такі види діяльності: спільно-індивідуальну, спільнопоєднану, спільно-взаємодіючу [4].

Здатність дати правильну самооцінку дуже важлива для кожної людини, а значить, і для людини з порушеннями інтелекту, це дає їй можливість у повному масштабі приймати участь у творчих та суспільних заходах, соціалізуватися, забезпечує позитивній зміні її особистості [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асеев В. Г. Мотивация поведения и формирование личности. – М.: Мысль, 1976. – С. 72-81.
2. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М.: Педагогика, 1968. – С. 10-12.
3. Выготский Л. С. Избранные психологические исследования. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1956. – С. 37-40.
4. Комарова Т. С. Савенков А. И. Коллективное творчество детей. – М. 1998. – С. 12-19.
5. Психология умственно отсталых школьников / Под ред. В. П. Петровой. – Красноярск, 1995. – 238 с.

ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ ІЗ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Доля М. А.,

Ім курс, педагогічний факультет

Ільїна Н.В., кандидат педагогічних наук

Херсонський державний університет, Херсон

Анотація. У статті проаналізовано сучасні теоретичні підходи до вивчення проблеми корекції фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення у дітей дошкільного віку. Визначено, значення раннього виявлення фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення для успішної корекції недоліків у дошкільному віці та запобігання порушенням писемного мовлення в майбутньому. Висвітлено основні напрями корекційної роботи з подолання фонетико-фонематичного порушення мовлення як основної умови підготовки дітей зазначеної нозологічної групи до навчання у школі.

Ключові слова: мовлення, фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення, підготовка до навчання у школі.

Актуальність теми. Розвиток мовлення посідає одне з центральних місць у системі спеціальної освіти, особливо у зв'язку з підготовкою дітей до шкільного навчання, оскільки мовлення відіграє важливу роль у формуванні психічної, навчальної діяльності дитини та її соціальної адаптації. Навіть незначні відхилення в мовленнєвому розвитку дитини викликають труднощі у засвоєнні навчальних програм, особливо з предметів мовного циклу [4, с. 166].

Сучасний рівень наукових знань про мовленнєву діяльність, що знайшли відображення в лінгвістичних, психолого-педагогічних, психо- та нейролінгвістичних, лінгводидактичних дослідженнях, вимагає переоцінки та уточнення основних підходів, принципів та засобів організації та проведення корекційних заходів із подолання мовленнєвих порушень у дітей [1, с. 77].

Слід зазначити, що відхилення в мовленнєвому розвитку дітей проявляються на різних рівнях, а саме: фонетичному; фонематичному; просодичну (вміння керувати голосом, правильність і виразність дикції, вміння правильно ставити логічний і синтагматичний наголос, розстановка пауз тощо); лексико-граматичному (переважно порушення морфемного і морфологічного аналізу, тобто труднощі в розрізненні частин слова і частин мови, порушення словозміни і формозміни, порушення зв'язкового висловлювання, планування, прогнозування мовлення тощо); комунікаційному [4, с. 196].

Однією з важливих складових розвитку мовлення являється чиста вимова звуків дитиною. Будь-які недоліки звуковимови, особливо у період навчання грамоти, можуть зашкодити опануванню писемного мовлення і у майбутньому призвести до стійкої шкільної неуспішності. Питання присвячені корекції фонетичної і фонематичної сторони мовлення у дітей розглядалися в працях таких вчених як Г. Каше, В. Коноваленко, С. Коноваленко, Т. Філічева, Г. Чіркаїна та ін. Але на сьогодні залишається ще багато невирішених аспектів зазначеної проблеми.

Своєчасне виявлення відхилень в мовленнєвій діяльності дітей дозволить надати «необхідну корекційну допомогу, проводити профілактичну і розвивальну роботу, коригувати особистісні особливості дітей» [5, с. 161].

Отже, враховуючи актуальність зазначеної проблеми, **метою** нашої статті є висвітлення на основі аналізу літературних джерел специфіки корекційної роботи з подолання фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фонетико-фонематичні недорозвинення – це «порушення процесів формування вимовної системи рідної мови у дітей з різними мовленнєвими розладами внаслідок дефектів сприйняття й вимови фонем. До цієї категорії відносяться діти з нормальним слухом і інтелектом» [1, с. 402].

Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення має кілька ступенів вираження, а саме: легкий, при якому спостерігаються недостатнє розрізнення фонем, труднощі у звуковому та складовому аналізі, особливо у виділенні порушених у вимові звуків однієї фонетичної групи; середній, який характеризується недостатньою диференціацією значної кількості звуків із кількох фонетичних груп, навіть при їх правильній вимові; тяжкий, коли навички звукового та складового аналізу формуються зі значними труднощами та важко

диференціюються відношення між звуковими елементами (Г. Каше, В. Коноваленко, С. Коноваленко, Т. Філічева, Г. Чіркiна та ін.).

Система корекційно-розвивальної роботи з дітьми із порушеннями мовлення вимагає чіткої організації їх життя під час перебування в дитячому садочку. Дотримання режиму дня і правильний розподіл навантаження дає можливість без зайвої напруги та втоми виконати всі завдання. Заняття з логопедом цієї категорії дітей проводяться в формі фронтальних та індивідуальних занять [4, с. 164].

Питання підготовки дітей з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення має вирішуватися комплексно, тобто корекційне навчання повинно охоплювати всі сторони розвитку дитини, а саме:

- 1) формування та розвиток слухового сприймання, слухової пам'яті та фонематичного сприймання; формування звуковимови;
- 2) формування навичок диференціації звуків; формування складової структури слова та звуконаповнювання складу;
- 3) формування звукоскладового аналізу та синтезу слова; розвиток лексики, граматичної будови та зв'язного мовлення;
- 4) навчання складового читання; підготовка до навчання письму та читанню друкованими літерами;
- 5) пропедевтичне формування орфографічних знань та вмій;
- 6) розвиток пізнавальних процесів (мислення, образної оперативної пам'яті, слухової та зорової уваги, а також здібності до концентрації, розподіленню і переключенню уваги);
- 7) удосконалення просторово-часових орієнтувань;
- 8) розвиток дрібної моторики рук;
- 9) розвиток конструктивного мислення; розвиток зображувально-графічних здібностей [2, с. 16].

У основі корекційної роботи лежить розвиток пізнавальної діяльності у зв'язку з активним мовленням. У дітей слід розвивати увагу до мовлення, здатність до узагальнень у сфері мовних фактів. Особливе значення має робота з виправлення вад звуковимови, яку здійснює логопед за допомогою спеціальних прийомів [1, с. 99]. Постановка звуків проводиться загальноприйнятими в логопедії методами. При цьому велику увагу надається свідомому закріпленню артикуляції звуку. Матеріал для закріплення правильної вимови звуків підбирається так, щоб він одночасно сприяв розширенню і уточненню словника, граматично правильного мовлення, умінню правильно будувати речення і зв'язне мовлення.

З самого початку навчання необхідно спиратися на усвідомлений аналіз і синтез звукового складу слова. Уміння виділяти звуки зі складу слова грає велику роль при заповненні пропусків у розвитку фонематичного сприйняття. Вправи на звуковий аналіз та синтез, що спираються на чіткі кінестетичні відчуття, сприяють усвідомленню звучання мовлення, що є базою для підготовки до навчання грамоті у майбутньому. З іншого боку, навички звукобуквенного аналізу, порівняння, зіставлення схожих і різних ознак звуків і букв, вправи з аналізу, синтезу сприяють закріпленню навичок вимови [3, с. 173].

Отже, подолання фонетико-фонематичного недорозвинення досягається шляхом цілеспрямованої логопедичної роботи з корекції звукової сторони мовлення і фонематичного недорозвинення. Система навчання і виховання дітей дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвитком включає корекцію мовленнєвого дефекту і підготовку до повноцінного навчання грамоті (Р. Каше, Т. Філічева, Р. Чіркiна, Т. Волосовец, Т. Туманова).

Діти з ФФНМ, що поступають в логопедичні групи, повинні засвоїти об'єм основних знань, умінь і навичок, який необхідний для успішного навчання в загальноосвітній школі. Логопедична робота включає формування вимовних навичок, розвиток фонематичного сприйняття і навичок звукового аналізу і синтезу. Корекційне навчання передбачає також формування у дитини певного кола знань про оточуючий світ і відповідний обсяг словника, мовленнєвих умінь і навичок, які повинні бути засвоєні дітьми на даному віковому етапі [5, с. 160].

Проаналізувавши літературні джерела можна зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку суспільства проблема подолання мовленнєвих порушень у дітей та вибір оптимальних шляхів корекції є актуальною та набуває великого значення в умовах безперервного удосконалення змісту корекційного навчання у системі дошкільної освіти. У спеціальній педагогіці, зокрема у логопедії, досягнуто значних зрушень на шляху до

створення корекційних програм, методик, навчально-методичних, практичних посібників та впровадження їх у практику для забезпечення ефективності та результативності навчально-виховного процесу в дошкільних групах компенсуючого типу. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у аналізі практичних підходів та шляхів подолання фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення у дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Логопедія : Підручник / За ред. М. К. Шеремет. К. : Слово, 2015. 776 с.
2. Рібцун Ю. В. Корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з ФФНМ / Ю. В. Рібцун. К. : Педагогічна думка, 2014. 239 с.
3. Сергєєва І. В., Шеремет М. К. Формування усного зв'язного висловлювання у дітей із фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення // Хрестоматія з логопедії : Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринолалія : навч. посіб. / за заг. ред. М. К. Шеремет. К. : КНТ, 2008. С. 175–180.
4. Филичева Т. Б., Чиркина Г. В. Подготовка к школе детей с ОНР в условиях специального детского сада. М., 1993. 195 с.
5. Шеремет М. К. Мовленнєва підготовка дошкільників з ТПМ до школи // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія : збірник наукових праць. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. № 13. С. 160–162.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ З ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

Дудка К.С.,

2м курс, магістр, педагогічний факультет

Ільїна Н.В., кандидат педагогічних наук

Херсонський державний університет, Херсон

Анотація. В статті проаналізовано проблеми сучасної шкільної освіти, які пов'язані з процесами інформатизації, технізації, глобалізації, а також із суттєвим погіршенням здоров'я майбутніх школярів. Розглянуто різницю між поняттями «підготовка дитини до школи» і «готовність до шкільного навчання». Зроблено спробу виділити проблеми підготовки до школи дитини з дитячим церебральним паралічем. Проаналізовано основні напрями підготовки дитини до навчання у школі в умовах інклюзії.

Ключові слова: дитина, підготовка дитини до школи, корекційна педагогіка, інклюзивна освіта, дитина з дитячим церебральним паралічем, психологічна готовність, фізіологічна готовність, інтелектуальна готовність.

Зміни в сучасному суспільстві, що детермінуються інформатизацією, технізацією, глобалізацією позначаються на освітніх процесах. Сучасному суспільству необхідно вчитися оперувати інформацією, а не засвоювати її, оскільки об'єм сучасної наукової інформації не дає змоги вивчити та знати все.

Засвоєння дитиною інформації та досвіду розпочинається в ранньому віці. У дошкільному віці цей процес стає більш системним, особливо під час підготовки до шкільного навчання. В цей час постає проблема, що характерна для сучасної освіти – надання дітям інформації, яка постійно накопичується, без можливості вільного оперування нею. Основна увага приділяється вивченню програмового матеріалу, а не навчання використанню наявної інформації. В такому випадку всебічний розвиток дитини значно ускладнюється.

Також у сучасному світі гостро постає проблема навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами. Таких дітей стає все більше, а шляхи та умови для їх навчання розвиваються досить повільно.

Питання підготовки та готовності дитини до навчання у школі вивчають учені в різних аспектах. Бондаренко Т. аналізує загальнопедагогічні аспекти проблеми підготовки дітей до навчання у школі в історичному контексті [1]; Назаренко Г. досліджує умови забезпечення наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку [5]; Уфимцева С. та Федорович Л. досліджують умови творчого розвитку особистості в умовах навчально-виховного комплексу [8, 9]; Черепаня Н. аналізує питання створення оптимальних умов підготовки дітей до школи [10]. Наступність між дошкільною та

початковою освітою – це забезпечення неперервності здобуття людиною освіти. Наступність в освіті необхідна для створення єдиного освітнього процесу, що логічно продовжується від дитячого садка до школи. Цей процес допомагає досягти цілісного розвитку особистості.

Дослідження з питання спеціальної освіти проводили такі вчені як Волошина О. [2]; Давидюк М. [3]; Синьов В. [7]; Коберник Г. [7] та ін. Учені приділяють основну увагу проблемам навчання, виховання та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Проблема підготовки дітей з особливими освітніми потребами до шкільного навчання досліджена недостатньо і потребує наукових пошуків. Наша мета – визначити особливості підготовки дітей з дитячим церебральним паралічем до навчання у школі в умовах інклюзії.

Освіта дітей, з особливими освітніми потребами, вимагає особливого підходу. Цим питанням займається насамперед спеціальна педагогіка як галузь загальної педагогіки, проте проблема підготовки дитини до навчання у школі вивчена недосконало. Спеціальна педагогіка – «галузь педагогічної науки, яка досліджує проблеми освіти, навчання і виховання осіб з вадами психофізичного розвитку» [4, с. 424]. Вона вивчає особливості педагогічної діяльності у разі глибокого порушення в дітей слуху (сурдопедагогіка), зору (тифлопедагогіка), інтелектуального розвитку (олігофренопедагогіка), рухової сфери (ортопедагогіка), мовлення (логопедія), емоційно-вольової сфери і біопсихічних механізмів соціальної поведінки [4, с. 424].

Слід зазначити, що поняття «підготовка дитини до школи» і «готовність до шкільного навчання» мають різний зміст. Їхньою метою є сформувані у дитини такий набір характеристик та рис, які допоможуть успішно здійснити перехід від ігрової діяльності до навчальної з найменшими ризиками для здоров'я, соціалізації та діяльності. Готовність до шкільного навчання включає такі аспекти, як фізична, психологічна, інтелектуальна, емоційно-вольова, мотиваційна та соціально-особистісна готовність.

Під час вступу дітей до школи часто проявляється недостатня сформованість будь-якого компонента готовності. Недоліки розвитку одного компонентів призводять до відставання в розвитку інших сфер і впливають на успішність подальшого навчання. У дітей з особливими потребами ця проблема стає значно складнішою і потребує додаткового впливу зі сторони педагогів, батьків, медиків, психологів та соціальних працівників.

Під час дослідження ми виявили, що особливу увагу при підготовці дитини з дитячим церебральним паралічем до навчання в школі в умовах інклюзії слід приділити стану здоров'я дитини, специфіці функціонування систем організму та фізичному розвитку. Якщо фізичний розвиток дитини не відповідає віковим нормам, то їй буде важко пристосуватися до змін, пов'язаних з початком навчання у школі. На процес навчання будуть значно впливати недоліки координації, стан загальної та дрібної моторики, слабкість нервової системи. Для полегшення навчання слід створити відповідні умови у класі та школі, забезпечити максимальне включення компенсаторних можливостей організму, адаптувати або модифікувати навчальний матеріал, організувати психолого-медичний супровід дитини.

З'ясовуючи рівень інтелектуальної готовності до школи дитини з дитячим церебральним паралічем потрібно детально дослідити рівень та особливості розвитку психічних процесів (сприймання, мислення, уваги, пам'яті), обсяг уявлень та понять про оточуючий світ, розвиток зв'язного мовлення, що є основою для подальшого успішного навчання у школі.

Також потрібно приділити увагу дослідженню стану мовлення. Оскільки стан просодичної сторони мовлення, звуковимови, діалогічного та монологічного мовлення, об'єм активного та пасивного словника значною мірою впливає на подальше формування вмій читання та письма.

Важливою є також мотиваційна готовність до школи, наявність зовнішньої та внутрішньої мотивації. Важливою для дитини з дитячим церебральним паралічем є емоційно-вольова готовність до навчання, оскільки саме вона дає змогу впоратися зі складними завданнями та умовами шкільного навчання і спілкування у рамках навчально-виховного закладу.

Отже, на виникнення проблем сучасної освіти впливають процеси інформатизації, технізації та глобалізації. Особливої уваги зараз потребують питання освіти дітей з особливими освітніми потребами та розвитку інклюзивної освіти в Україні.

Процесу підготовки дитини з особливими освітніми потребами до навчання у школі в умовах інклюзії потребує удосконалення. Готовність такої дитини навчання передбачає

не тільки наявність певних знань, умінь і навичок, необхідних для здобуття знань, а насамперед достатній рівень фізичної, психологічної, інтелектуальної, емоційно-вольової, мотиваційної та соціально-особистісної готовності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Т. М. Підготовка дітей до школи як педагогічна проблема в теорії і практиці вітчизняної педагогіки (друга половина ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: 13.00.01. Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. Луганськ, 2008. 20 с.
2. Волошина О. В. Основи корекційної педагогіки. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2012. 168 с.
3. Давидюк М. О. Корекційна педагогіка: хрестоматія. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2011. 205 с.
4. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Назаренко Г. І. Організаційно-педагогічні умови забезпечення наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: 13.00.09 / Г. І. Назаренко ; Криворізький держ. пед. ун-т. Кривий Ріг, 2002. 18 с.
6. Синьов В. М., М. Коберник Основи дефектології. Навч. посібник. К. : Вища шк., 1994. 143 с.
7. Уфімцева С. В. Організаційно-педагогічні умови творчого розвитку дитини в умовах навчально-виховного комплексу: дошкільний навчальний заклад – початкова школа: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: 13.00.01. Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2007. 21 с.
8. Федорович Л. О. Підготовка дітей до школи в умовах навчально-виховного комплексу: автореф. дис. на здобуття науковго ступеня канд. пед. наук: 13.00.09. Криворізький держ. пед. ун-т. Кривий Ріг, 2003. 20 с.
9. Черепаня Н. І. Організаційно-педагогічні умови підготовки дітей до школи: автореф. дис. на здобуття науковго ступеня канд. пед. наук: 13.00.08. Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2006. 21 с.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Іванцюк У. Д.,
магістрант, Педагогічний факультет
Бабельська Л. В., кандидат педагогічних наук, доцент
Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника,
Івано-Франківськ*

Анотація: Стаття присвячена проблемі пошуку адекватних і відповідних сучасним вимогам особистісно-орієнтованої парадигми освіти методів навчання дітей із особливими освітніми потребами. На підставі аналізу та узагальнення психолого-педагогічних досліджень виділено кілька підходів до їх навчання, різних за своїми характеристиками: індивідуальний, диференційований, кооперативний. Описані переваги та недоліки кожного з цих підходів.

Ключові слова: навчання дітей із особливими освітніми потребами, диференційоване навчання, кооперативне навчання, особистісно-орієнтовані технології освіти.

Нова Українська Школа націлена на всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних потреб та особливостей. Саме початкова ланка освіти є основною у підготовці самостійного, творчого і допитливого учня, здатного до спілкування з людьми різного віку та різних професій.

У зв'язку зі змінами нормативно-законодавчої бази та гуманізації відносин в освітньому просторі виникає потреба в подальшому вдосконаленні процесу навчання,

виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами, одне з помітних місць серед яких займають діти з інтелектуальними порушеннями.

Разом з тим актуальним залишається пошук шляхів ефективної організації навчального процесу у дітей з особливими освітніми потребами з метою його максимальної інтенсифікації, розробки змісту відповідних корекційно-розвивальних і корекційно-превентивних програм й методик навчання.

Вирішення цієї проблеми не уявляється можливим без з'ясування рівня та потенційних можливостей дитини в навчанні, комплексного вивчення її особистості. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність дослідження та розробки методики психодіагностики, сутність якої і полягає в результативності пізнавально-виховної роботи з дітьми та спрямовується (у вузькому і більш поширеному розумінні) на виявлення індивідуально-психологічних особливостей людини — властивостей її особистості та особливостей інтелекту [5].

Наші сьогоденні знання про затримку психічного розвитку дають змогу розглядати її як межовий стан психічного розвитку. Йому властиві розлади інтелектуальної та емоційно-вольової сфери. Пізніше, якщо дитина не отримує своєчасної допомоги, у неї під впливом невдач у навчанні, спілкуванні з ровесниками та дорослими виникають і негативні зміни особистості.

Найчисленнішу групу дітей із затримкою психічного розвитку становлять такі, що насамперед привертають увагу відставанням від своїх ровесників в інтелектуальному розвитку. У них значна обмеженість знань та уявлень про навколишній світ, не сформованість мислительних операцій, яка виявляється не тільки в словесно-логічному мисленні, а й у сприйманні конкретних якостей предметів, у розвитку мовлення: дуже збідненому словнику, недорозвиненому граматичному висловлюванні.

У процесі розв'язання діагностичних завдань вони мають чималі труднощі через обмеженість досвіду, не сформованість навичок інтелектуально працювати, недорозвиненість мовлення, яке, як відомо, дає змогу усвідомити свої дії та керувати ними. Проте в межах доступного матеріалу ці діти здатні скористатися допомогою; вони дуже чутливі до позитивної стимуляції, під впливом якої стають уважнішими і продуктивнішими. Тому про таких дітей ми говоримо, що в умовах індивідуальної роботи вони виявляють достатню научуваність, тобто здатність засвоювати знання і свідомо ними керуватися. Але вони зовсім не готові до навчання в умовах масової школи і випадають з навчального процесу. Саме тому їм необхідна тривала й систематична корекція у спеціально організованих умовах навчання, які б враховували їхні індивідуальні можливості в темпі засвоєння знань та просування в розвитку.

Вивчення історії розвитку та умов виховання цих дітей у переважній більшості випадків дає підстави говорити про ранню і тривалу психічну деривацію (відхилення індивідуальних стандартів від соціальних норм), зумовлену соціально-психологічними факторами, та загальною ослабленістю здоров'я.

Діти досить часто тяжко переживають свої невдачі, проте без чуйної, розумної педагогічної та лікарської допомоги не можуть знайти виходу із становища, що склалося. Саме тому важливо застосовувати індивідуальний підхід у навчанні.

Уроки, побудовані на особистісно орієнтованій взаємодії, дають змогу здійснити індивідуальний підхід, стимулюють пізнавальну активність, навчають школярів визначати шляхи здобуття ґрунтовних знань, умінь і навичок.

Також ефективним ми вважаємо застосування диференційованого підходу. Відомо, що ця технологія допомагає враховувати в навчальному процесі такі учнівські відмінності: рівень підготовленості – через коригування темпу навчання та ступеня складності матеріалу; індивідуальні стилі навчання – через організацію численних видів діяльності, щоб учні мали змогу отримувати та опрацьовувати інформацію в різний спосіб і на різних рівнях; інтереси – спираючись на схильність, зацікавлення та бажання самої дитини оволодіти певною темою чи виробити певне уміння.

Організація і методика упровадження диференційованого навчання дає змогу задовольняти індивідуальні потреби, розвивати сильні сторони дітей та їхні інтереси в ході уроку.

Для ефективної соціалізації учнів із особливими освітніми потребами рекомендуємо впроваджувати кооперативне навчання. Для успішного впровадження цього підходу діти мають знати, як ефективно взаємодіяти в групах. Слід приділяти увагу виробленню соціальних навичок, щоб вивести учнів на той рівень, де починають формуватися вищі навички мислення. Коли діти починають розуміти прийоми

групової роботи та опанувати когнітивні навички, їхня навчальна діяльність стає дедалі ефективнішою та раціональнішою. Зокрема, ця методика корисна для дитини, яка рідко висловлюється на уроці, або для дитини, якій складно активно слухати.

Отже, дітям з особливими освітніми потребами необхідно допомогти сформуванню стратегій навчання, беручи до уваги характер когнітивних процесів, привчати самостійно аналізувати та планувати свою навчальну діяльність, застосовуючи усі виявлені підходи в організації освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієва І. А. Профілактика та корекція фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення в учнів допоміжної школи. *Таврійський вісник освіти*. 2015. №3(51). С.137–145. URL: file:///C:/Users/ОКСАНА/Downloads/Tvo_2015_3_26.pdf
2. Багацька Н. В. Цитогенетика людини. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 164 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник для студ. вищ. навч. закладів. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
4. Концепція НУШ. URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
5. Шевцов А. Г. Особистісно орієнтовані освітні технології як системоутворювальний чинник комплексної соціальної реабілітації осіб з інвалідністю. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. / За ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка. Вип. 8. Т. I. К.: 2006, С. 32-38.

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

Калуцька Т.О.,

студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, педагогічний факультет

Ляшко В. В. кандидат психологічних наук, доцент

*Херсонський державний університет,
м.Херсон*

Анотація: у статті висвітлено проблему специфічності протікання аналітико-синтетичних процесів мисленнєвої діяльності школярів з порушеннями інтелекту. Визначено, що розвиток аналітико-синтетичної діяльності в учнів спеціальної школи сповільнений, атиповий, з багатьма, часом досить різкими, відхиленнями від норми, проте він являє собою поступальний процес, що вносить якісні зміни у психічну діяльність дітей, в їх особистісну сферу. У той же час діти з таким діагнозом здатні до розвитку.

Ключові слова: аналітико-синтетична діяльність, учні спеціальної школи, діти з порушеннями інтелекту, мислення.

У сучасній психолого-педагогічній літературі зазначається, що особливістю мисленнєвої діяльності дітей з порушеннями інтелекту є порушення пізнавальної діяльності, пов'язане з неповноцінністю чуттєвого пізнання, мовного недорозвинення, обмеженої практичної діяльності. Недоліки мовного розвитку ускладнюють можливість школярів висловлюватися про суттєві ознаки предмета і встановити зв'язки між ними. Особливо яскраво порушення виражені в операціях узагальнення і опосередкованого пізнання [4].

Розумові процеси школярів з інтелектуальними порушеннями протікають досить своєрідно. Аналіз предмета, який вони сприйняли візуально, відрізняється фрагментарністю, бідністю і непослідовністю. Дивлячись на об'єкт, учень не називає всі складові частини предмета, навіть якщо знає їх назви, а також він може не відзначити істотних ознаки, навіть якщо знайомий з ними. Зазвичай учні говорять про такі частини, які виступають із загального контуру фігури, не дотримуючись при цьому будь-якого порядку [2].

Мисленнєві процеси здійснюються у взаємозв'язаних розумових операціях. В ході аналізу предметів і явищ діти з інтелектуальними порушеннями виділяють менше число істотних частин, ніж їх однолітки з нормою розвитку. В процесі синтезування виявляється низький рівень узагальнень. На особливості протікання цих процесів у молодших школярів з порушеннями інтелекту у своїх роботах вказують багато дослідників, а саме А.А.

Люблінська, Ю.Т. Матасов, В.Р. Петрова, С.Я. Рубінштейн, Ж.В. Шиф та ін. і відзначають про необхідність займатися вивченням особливостей розумових операцій та їх корекцією у дітей зазначеної категорії [2, 3, 4, 5 та ін.].

С.А Рубінштейн вказував, що аналіз і синтез грають важливу роль в пізнавальній діяльності і впливають на всі її складові. Мета аналізу – пізнання частин як елементів складного цілого. А синтез – це процес об'єднання в одне ціле частин, властивостей, відношень, визначених завдяки аналізу [5].

Інертність мислення, ускладненість перемикання з однієї думки на іншу проявляються в докладності і зайвій деталізації. Вона характерна для багатьох осіб з інтелектуальними порушеннями. «У них виявляється уповільнення інтелектуальних процесів і труднощі їх перемикання. У зв'язку з цим виникає стереотипне мислення, що виявляється в спробах вирішувати нове завдання за аналогією ». При загальмованості мислення неминучі також нелогічні стрибки, наприклад, затримуючись на великій кількості деталей досить тривалий час, дитина все ж стрибком переходить до наступного судження, потім знову грузне в деталях.

У різних вікових груп дітей з порушеннями інтелекту присутні свої особливості розвитку аналітико-синтетичної діяльності як частини розумового процесу.

У шкільному віці має місце недорозвинення всіх рівнів розумової діяльності. Їх ускладнює вирішення навіть найпростіших наочно-дієвих завдань, таких, як об'єднання розрізаного на 2-3 частини зображення знайомого об'єкта, вибір геометричної фігури, за своєю формою і величиною ідентичною відповідному наявного на площині поглиблення [4].

Оскільки учні не володіють зворотною дією «від часткового до загального», від аналізу до синтезу, вони не можуть проаналізувати складові частини, щоб подумки зібрати потрібну картину воедино. Діти виконують подібні завдання з великою кількістю помилок після ряду спроб. Причому одні й ті ж помилки багаторазово повторюються, оскільки діти з порушеннями інтелекту, не досягнувши успіху, зазвичай не змінюють способу дії. Їхні рухи незграбні і стереотипні, часто імпульсивні, надмірно швидкі або, навпаки, занадто уповільнені [4].

Завдання, що вимагають наочно-образного мислення, викликають у молодших школярів ще більші труднощі. У них виникають труднощі зі збереженням у своїй пам'яті вихідного зразка, показаного вчителем, тому діють помилково.

Аналіз і синтез нерозривно пов'язані між собою. Аналітично –синтетична (інтегративна) діяльність нервової системи є фізіологічною основою сприйняття і мислення [2].

У дитини аналітична і синтетична діяльність мозку зазвичай розвинена недостатньо. Маленькі діти порівняно швидко починають говорити, але вони абсолютно не в змозі виділити частини слів, наприклад, розбити склади на звуки (слабкість аналізу). Ще з великими труднощами їм вдається скласти з букв окремі слова або хоча б склади (слабкість синтезу) [2].

Ці обставини важливо враховувати при навчанні дітей письма. Зазвичай звертають увагу на розвиток синтетичної діяльності мозку. Дітям дають кубики із зображенням букв, дають завдання з них скласти склади і слова. Однак навчання просувається повільно, тому що не береться до уваги аналітична діяльність мозку дітей. Для дорослої людини нічого не варто вирішити, з яких звуків складаються склади «да», «ра», «му», а для дитини це велика праця. Вона не може відірвати голосну від приголосної. Тому на початку навчання рекомендується розбивати слова на окремі склади, а потім склади на звуки [1].

До основних вікових особливостей, що характеризують виконання логічних операцій молодшими школярами з інтелектуальними порушеннями, належать: перевага почуттєвого, діяльнісного аналізу над абстрактним, здійснення синтезу переважно в наочній ситуації без відриву від дій з предметами, прагнення до підміни операції порівняння рядів об'єктів, зв'язків і відносин між предметами і їх властивостями, заміна сутнісних ознак предметів їх яскравими зовнішніми ознаками [3, 5].

Уміння виділяти властивості дається молодшим школярам з порушеннями інтелекту з великим труднощами. І це зрозуміло, адже конкретне мислення дитини повинно виконувати складну роботу абстрагування властивостей від предмета. Як правило, з нескінченної безлічі властивостей якого-небудь предмета першокласники можуть виділити лише дві-три. У міру розвитку дітей, розширення їх світогляду та знайомства з різними аспектами дійсності така здатність, безумовно, вдосконалюється. Однак це не виключає

необхідності спеціально вчити молодших школярів бачити в предметах і явищах різні їх сторони, виділяти безліч властивостей [5].

Отже, при порушеннях інтелекту у дітей страждає аналітико-синтетична діяльність, значно відстає формування предметної діяльності, понятійного мислення, мовлення. У той же час діти з таким діагнозом здатні до розвитку. Це розвиток сповільнений, атиповий, з багатьма, часом досить різкими, відхиленнями від норми, проте він являє собою поступальний процес, що вносить якісні зміни у психічну діяльність дітей, в їх особистісну сферу. В.Г. Петрова відзначає, що рух у розвитку і навчанні дітей відбувається нерівномірно в різні вікові періоди. Існують сенситивні періоди для формування психічних функцій, і характер психолого-педагогічної допомоги, що одержує дитина, визначає успішність розвитку і навчання школяра [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Менчинская Н.А. Проблемы учения и умственного развития школьника / Н.А.Менчинская. - М.: Педагогика, 1989. - 218 с.
2. Особенности умственного развития учащихся вспомогательной школы /Под ред. Ж.И. Шиф. - М.: Просвещение 1965. – 191с.
3. Психологія розумово відсталих дітей (тексти лекцій) навч.метод. посібник для студ. вищих навч. закл., Укл. І.Ю.Ужченко., - Луганський національний університет ім. Т.Шевченка. - ДЗ «ЛНУ ім. Т.Шевченка» 2013. – 193с.
4. Петрова В.Г. Психологія умовно отсталых школьников. /Петрова В.Г., Белякова И.В. - М.: Просвещение 2002. – 210с.
5. Синьов В.М. Психологія розумово відсталої дитини: Підручник. /Синьов В.М., Матвеева М.П., Хохліна О.П. / - К.: Знання, 2008. – 423с.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ВАЖКОВИХОВУВАНИМИ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Кириленко А. О.,

студентка 3 курсу факультету педагогіки та психології

Прибора Т. О., кандидат педагогічних наук, доцент

Центральноукраїнський державний педагогічний

університет імені Володимира Винниченка,

м. Кропивницький

Анотація. В даній статті розкрито поняття «важковиховуваної дитини». Досліджуються основні причини прояву важковиховуваності учнів та прояви даного явища. Головний акцент спрямовано на роботу та корекцію порушень дітей.

Розкрито принципи роботи соціально-психологічної служби з важковиховуваними учнями. Серед різних методів роботи з такою категорією дітей виділено педагогічну психотерапію (індивідуальну, групову та колективну), яка вивчає можливості специфічних впливів на людей і усуває порушення шляхом безпосереднього інформаційного впливу на психіку дитини.

Ключові слова. Важковиховувана дитина, педагог, педагогічна психотерапія, батьки.

Коли дитина з'являється на світ, батьки намагаються їй дати лише найкраще – любов, тепло, турботу, разом з тим, прищеплюють хороші якості особистості. Дитина підростає, наповнюючись тим, що вкладають в неї батьки, прагне до добра та гарних вчинків. Та коли діти приходять до школи, дивлячись на їхню поведінку, здається, що цього повчання зовсім не було. Діти порушують поведінку, не виявляють поваги, ображають одне одного та не несуть відповідальності за вчинене. І це недоречно списувати на вік чи бешкетування, адже так проявляють себе важковиховувані діти, з якими потрібно грамотно працювати.

Такі діти проявляють себе, насамперед у: неправильно сформованих потребах – переважання матеріальних над моральними, втіленні їх за допомогою аморальних засобів; вживанні нецензурної, засміченої жаргонізмами лексики; здійсненні поганих вчинків та безвідповідального ставлення до них; відсутності інтересів, небажання вчитися; приховуванні власної діяльності від батьків, вчителів. [2]

Серед причин появи важковиховуваних учнів виділяють:

1. Зростання в неблагополучній родині: батьки, які ведуть аморальний спосіб життя і безвідповідально ставляться до дітей.
2. Низький рівень педагогічної культури: благополучні сім'ї, в яких батьки освічені, інтелектуально розвинені з достатнім матеріальним забезпеченням, але вони настільки опікають дитину, що та зростає у «парникових» умовах, що з рештою призводить до вседозволеності, порушення дисципліни та контролю.
3. Виховний рівень в закладі освіти не є достатнім: навчальні програми перевантажують обсягом матеріалу для засвоєння, внаслідок цього учні намагаються «втекти» від навчання, проявляють опір, негативізм.
4. Низький рівень педагогічної культури педагогів: нехтування індивідуально-віковими особливостями учнів, прояви нетактовності, грубощів, недоцільний підбір засобів виховного впливу.
5. Особистість дитини: неадекватна самооцінка, відсутність цілей і потреб, інтересів. В цьому випадку, діти навпаки намагаються самоствердитися, виділитися, показати себе дорослим, якщо ж їм це не вдається, вони проявляють себе в негативному руслі.
6. Негативний приклад оточення: спілкування з людьми, які здійснюють правопорушення, вплив «нехорошої» компанії. [5]

Як бачимо, важковиховувана дитина - це така, у якої виникають труднощі з соціалізацією, в неї важко формуються моральні норми, що проявляється у порушенні поведінки. [1]

Дослідженню та вирішенню даного явища приділяли багато уваги різні дослідники і педагоги. Зокрема, широке висвітлення щодо дитячої соціалізації особистості знаходимо у працях Л. І. Божович, Л. С. Виготського, А. В. Петровського та ін.). Розкривали вплив умов мікросередовища на індивіда А. С. Макаренко, В. П. Кащенко, Б. Н. Алмазова, П. Г. Бельський та інш. Велику увагу приділяли безпосередній праці з такими дітьми, займались перевихованням – Д. А. Леонова, В. П. Кащенко, А. С. Макаренко. Шукали шляхи профілактики відхилень у поведінці О. Б. Бовть, В. М. Синьов, М. М. Фіцула.

Робота із важкими дітьми має бути комплексною і виконувати ряд завдань:

- Дирекція школи ознайомлюється з контингентом вихованців, зокрема виявляє важковиховуваних, з'ясовує причини виникнення та умови, які посприяли формуванню цього явища. На основі цього, за допомогою передового досвіду роботи, визначає шляхи вирішення проблеми.
- Виховна робота з дітьми та неблагополучними сім'ями здійснюється заступником директора по виховній роботі.
- Класні керівники співпрацюють з важковиховуваними дітьми, залучають їх до різних видів позакласної діяльності, враховуючи здібності, інтереси та нахили.
- Задля попередження виникнення нових порушень та здійснення корекційних заходів щодо відхилень у поведінці, з дітьми працюють психолог та соціальний педагог.
- Вчитель та вихователь групи продовженого дня допомагають кожному по навчанні, ліквідують прогалини у знаннях.
- Відбувається залучення проблемних дітей до різноманітних гуртків, секцій, клубів за захопленнями та місцем проживання. Цю роботу виконує педагог-організатор.
- Старші учні, які включені до учнівського самоврядування, залучають дітей до різних видів роботи, доручень, надаючи індивідуальну допомогу.
- Батьківський комітет співпрацює з педагогами в організації навчально-виховної роботи із сім'ями важковиховуваних дітей. Влаштовуються добровільні зустрічі, батьківські клуби та конференції.
- Бібліотека школи заохочує дітей до читання та пізнання нових знань.
- Медики надають відомості про стан здоров'я учнів, попереджають про можливі нервово-психічні відхилення. [3]

До роботи з важковиховуваними учнями залучають соціально-психологічну службу. Вона покликана сприяти формуванню правового світогляду учнів, який вказує на норми та правила поведінки в суспільстві, розвиток соціальної активності учнів. У роботі з дітьми соціально-психологічна служба керується принципами:

1. Безумовного прийняття дитини.
2. Розуміння психічного розвитку та самопочуття.
3. Розгляд досяжних можливостей кожного, а не завищення вимог.
4. Вибудовувати виховну тактику слід так, щоб вона базувалась на індивідуальних особливостях дитини, а не на особистісних поглядах.

5. Виявлення поваги до дитини.

6. Діалог «на рівних». [4]

Одним із методів у роботі з важкими дітьми є педагогічна психотерапія, яка вивчає можливості специфічних впливів на людей. Тобто, застосування спеціальних заходів, спрямованих на усунення порушень шляхом інформаційного впливу, який спрямований безпосередньо через психіку. Хоча дана практика поки що мало застосовується, вже є позитивні результати. Основи загальної та приватної психотерапії у своїй книзі висвітлив лікар-психіатр М. Буянов. [6]

Найголовнішим завданням та напрямком роботи педагогічної психотерапії виступає допомога дитині із навчанням. Це є досить актуальним, коли порушується шкільна адаптація – невпевненість через відставання у навчальній програмі, відчуття страху, що викликають дошки, високий рівень сором'язливості у колі однолітків.

Виділяють три форми даної терапії: індивідуальну, групову та колективну.

Індивідуальна психотерапія дуже доречна на початку, коли педагог здійснює доброзичливе ставлення до дитини, задля встановлення довірливих стосунків та підбирає засоби індивідуального впливу.

Групова – реалізовується під час проведення занять у колі дітей з однаковими порушеннями поведінки.

Колективна – спрямована на позитивний вплив дітей один на одного.

Та все ж, ефект даної практики залежить не лише від кількості та правильності проведених занять, а й від поєднання якостей педагога та дітей. [6]

Отже, дана проблема є досить актуальною, не слід її плутати із звичайними віковими пустощами дітей. Необхідно вчасно помітити проблему, визначитись із причинами та розпочати комплексну роботу з боку сім'ї та навчального закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гніда Т. Б. Проблема класифікації важковиховуваних учнів [Електронний ресурс] / Т. Б. Гніда // Педагогіка та психологія. – 2011. – Вип. 40(1). – С. 98–105. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znrkhnpu_ped_2011_40%281%29__18
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко // – К.: Либідь, 1997. – С. 27.
3. Колесіна Т. Є. Рання профілактика відхилень у поведінці учнів / Т. Є. Колесіна // Проблеми спільної роботи комісії у справах неповнолітніх та органів освіти України: зб. наук.-метод. ст. – К.: Академпрес, 1994. – С. 81–85.
4. Особливості роботи з важковиховуваними дітьми в загальноосвітньому навчальному закладі / О. В. Таценко, С. О. Кубіцький // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. – 2014. – Вип. 199(1). – С. 359–365. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2014_199%281%29__58
5. Резніченко І. Г. Причини появи важковиховуваних дітей [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: <http://dspace.udpu.edu.ua/bitstream.pdf>
6. Федорченко Т. Є. Активні методи корекційного впливу в роботі з важковиховуваними підлітками / Федорченко Т. Є. // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – 2009. – 2 (13). – С. 23–33.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛЕКСИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ

Лебеденко В.Д.

*Ім курс, педагогічний факультет
Ільїна Н.В., кандидат педагогічних наук
Херсонський державний університет,
Херсон*

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність вивчення проблеми розвитку лексичної сторони мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Також стаття наводить принципи та завдання корекційної роботи з формування словника. У роботі висвітлено деякі особливості організації логопедичної роботи з дітьми із загальним недорозвитком мовлення. Дане дослідження визначило типові помилки у формуванні лексичної складової мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення. У статті розкрито особливості засвоєння слів та їх значень дітьми із загальним недорозвитком мовлення.

Ключові слова: мовлення, формування мовлення, лексична сторона мовлення, загальне недорозвинення мовлення.

Порушення мовлення у дітей сьогодні викликають надзвичайний інтерес у суспільства. Це пов'язано із значною розповсюдженістю таких відхилень психофізичного розвитку. Дослідження багатьох вчених, таких як Л. Волкова, С. Конопляста, Р. Левіна, Ю. Рібцун Т. Філічева, М. Шеремет та інших, присвячені вивченню різних аспектів розвитку мовлення дітей, у тому числі із загальним його недорозвиненням. Однак проблема корекції загального недорозвинення мовлення залишається актуальною. Логопедичної практики систематично стикаються із труднощами під час корекції зазначеної вади.

Метою нашої статті є спроба проаналізувати існуючі напрями та зміст корекції недоліків лексичної сторони мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

Діти із зазначеною мовленнєвою патологією, є основним контингентом логопедичних груп освітніх установ для дітей з вадами мовленнєвого розвитку, вони складають різномірну групу за ступенем вираженості, проявами мовленнєвого дефекту та за природою його виникнення. Порушення лексичної складової мовлення разом з вадами граматичної будови є провідним дефектом в структурі загального недорозвинення мовлення.

Виклад основного матеріалу. Під «загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) у дітей із нормальним слухом і первинно збереженим інтелектом розуміють таку форму мовленнєвої аномалії, при якій порушено формування усіх компонентів мовленнєвої системи, які відносяться як до звукової, так і до смислової сторони мовлення» [5, с. 408]. У дітей із ЗНМ з порушеннями формуються всі навички, які забезпечують становлення лексичної сторони мовлення, як результат: у дітей спостерігається обмеженість словникового запасу, різке розходження об'єму активного і пасивного словника, неточне використання слів.

Для правильного розуміння специфіки порушення необхідно ознайомитися з поняттям «лексика» як складової частини мовленнєвого розвитку. «Лексика (від грець. *lexikos* – словесний, словниковий) являє собою сукупність слів мови, і є складною організованою системою, елементи якої тісно пов'язані спільністю чи протилежністю значень» [3, с. 48]. Індивідуальний словник людини уявляє собою сукупність слова, якими вона володіє у знайомій їй мові. Словник дітей із ЗНМ в якісному і кількісному відношенні нижчий, ніж у дітей з нормальним мовленнєвим розвитком. Аналіз словникового запасу дітей із загальним недорозвиненням мовлення дозволяє виявити своєрідний характер лексичних помилок. Діти не можуть самостійно назвати слова, що є наявними в пасивному словнику, неправильно використовують слова в мовленнєвому контексті [3, с. 48].

Щодо вивчення особливостей словникового запасу, то встановлено, що його обмеженість проявляється в тому, що діти із ЗНМ не знають значення багатьох слів: назв ягід, квітів, риб, диких тварин, птахів, професій, частин тіла і предметів. Особливо значна різниця спостерігається під час актуалізації прикметникового словника. У дітей із ЗНМ виявляються труднощі у називанні прикметників, які легко використовують в мовленні їх однолітки з нормотиповим мовленнєвим розвитком. У дієсловному словниковому запасі дітей із ЗНМ переважають слова, які позначають дії, які дитина щоденно використовує чи спостерігає у своєму житті. Характерною особливістю словника дітей із ЗНМ є неточність вживання слів. Прояви неточностей чи неправильного вживання слів у дітей мають різний

характер. В одних випадках слова вживаються у занадто широкому значенні, в інших – проявляється занадто вузьке розуміння значення слова. Іноді діти використовують слово лише в певній ситуації, але не вводять в контекст у інших мовленнєвих ситуаціях [3, с. 56].

Частина слів, знайомих дітям, все ще виявляється недостатньо закріпленою в вільному мовленні через рідкісне їх застосування, тому при складанні речень діти намагаються уникати їх. Іноді навіть добре знайомі слова у багатьох дітей часто недостатньо чітко розрізняються за змістом. Можна відзначити помилки, пов'язані із недостатньою диференціацією виду інших слів («гратись – бавитися»). Багато форм слів нерідко замінюються дітьми на подібні за значенням («прийшли – приїхали»). Це обумовлено відсутністю чітких уявлень про лексичні значення слів [4, с. 34].

Діти із ЗНМ сьомого року життя володіють побутовим словниковим запасом і можуть користуватися простими фразами. В їхньому мовленні диференційовано визначаються назви предметів, дій, окремих ознак. Діти іноді використовують займенники, сполучники, прості прийменники в їх елементарних значеннях.

Висновки. Корекція лексичних порушень у дітей із ЗНМ є необхідною умовою для успішного навчання у школі та опанування ними шкільним циклом дисциплін. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в більш детальному вивченні зазначеної проблеми. Узагальнюючи дані про специфіку лексичного розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення, можна відзначити, що в основі зазначених порушень лежить несформованість та нестійкість мовленнєво-мисленнєвої діяльності, зниження рівня абстракції та узагальнення, утруднення в структурі породження мовленнєвого висловлювання, бідність логічних операцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Логопедія. Підручник. За ред. М.К. Шеремет. – К. : Видавничий дім «Слово», 2010. 776 с.
2. Рібцун Ю. В. Формування лексичної складової імпресивного мовлення молодших дошкільників із ЗНМ // зб. наук. пр. Кам'янець-Подільськ. нац. ун-ту імені Івана Огієнка / за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. – Вип. XVII. – Ч. 2. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2011. С. 294–301.
3. Собонович Є.Ф. Нормативні показники мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку // Дефектологія. 2003. № 2. С. 9–11.
4. Трофименко Л. Новий зміст корекційного навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ II-III ступенів // Дефектологія. 2007. №3. С. 34-40.
5. Шеремет М.К. Логопедія. Підручник, третє видання, перероблене і доповнене / За ред. М.К.Шеремет. К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. 672 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В УЧНІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

Мандик Ю.С.

*студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, педагогічний факультет
Ляшко В. В., кандидат психологічних наук, доцент
Херсонський державний університет, м.Херсон,*

Анотація: у статті висвітлено проблему агресивної поведінки молодших школярів з порушеннями інтелекту, яка визначається як серйозна соціальна, педагогічна і психологічна проблема. Визначено, що дітям молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту характерні швидка зміна настрою і емоцій, невміння правильно оцінити ситуацію і настроїв оточуючих, прояви збудливості, що можуть змінюватися неадекватною веселістю і життєрадісністю. Це характеризує незрілість і істотне недорозвинення емоційної сфери дітей

Ключові слова: агресивної поведінки, форми агресії, діти з порушеннями інтелекту, емоційна сфера.

Тема агресивної поведінки останнім часом набуває все більше значимості в зв'язку з ростом дитячої злочинності, різних проявів агресивної поведінки, жорстокості в дитячій субкультурі і сім'ї. Напружена, нестійка соціально-економічна обстановка, яка складається останнім часом в суспільстві, призводить до підвищенню рівня тривожності, духовної спустошеності молодших школярів, що, в свою чергу, веде до підвищення рівня жорстокості і проявам агресивної поведінки [4].

Агресивна поведінка молодших школярів є дуже серйозною соціальною, педагогічною і психологічною проблемою. Молодші школярі з вираженими проявами агресивності забіякуваті, легко збудливі, дратівливі, образливі, незговірливі, непохитні, ворожі по відношенню до оточуючих. Їхні стосунки з дорослими і ровесниками часто є напруженими і амбівалентні. Крім цього, ставши стійкою особистісною рисою, агресивність надає негативний вплив на весь процес особистісного розвитку та соціалізації дітей в наступних вікових періодах [2, 4, 6, 7 та ін].

Високий рівень агресивності молодших школярів є однією з найбільш гострих проблем не тільки для педагогів і психологів, а й для суспільства в цілому. Дослідження вчених (А. Бандура, А. Басс, Л. Берковіц, Р. Берон, К. Лоренц, Г.А. Паренс, І.А. Фурманов та ін.) Показують, що для більшості молодших школярів характерні певні форми агресивної поведінки. Але, у деяких дітей агресія як стійка форма поведінки здатна не тільки зберігатися, але і розвиватися, трансформуючись у стійку якість особистості. В результаті знижується продуктивний потенціал дитини, знижуються можливості повноцінної комунікації, деформується розвиток особистості.

Окремі питання психології агресивності вивчали Ю.М.Антонян, С.А.Беличева, С.Н.Ениколопов, В.Т.Кондрашенко, Н.Д.Левітін, А.Е.Личко, Г.М.Міньковський, І.А.Невський, Е.В.Ольшанська, А.А.Реан, Т.Г.Румянцева, Л.М.Семенюк, Д.І.Фельдштейн, І.А.Фурманов, і інші дослідники, які вважають, що агресивні прояви в поведінці дітей цілком реальні, і на них слід звернути особливу увагу вже в молодшому шкільному віці, для того щоб уникнути проблеми в підлітковому віці.

Дослідження Л.С.Виготського, В.І.Лубовського, Г.Е.Сухаревой, М.С.Певзнер показали, що дітям молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту характерні прояви тривоги і занепокоєння, це обумовлено не тільки відхиленням в інтелектуальній сфері, але і глибокими змінами в емоційно-вольовій сфері, поведінці і фізичному розвитку [2, 4].

Дітям молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту характерні швидка зміна настрою і емоцій, стану збудження змінюються плачем, станом занепокоєння. Це все характеризує незрілість і істотне недорозвинення емоційної сфери дітей, проявами збудливості, невміння правильно оцінити ситуацію і настрої оточуючих можуть бути неадекватна веселість і життєрадісність [5, с. 68].

С.А. Завражін і Л.К. Фортова відзначають, що сварки, бійки, лихослів'я, вибухи люті є найбільш поширеними формами агресивної поведінки серед дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту. Тому діти даної категорії порушують правила поведінки в школі (прогулюють і зривають уроки, відмовляються в виконанні завдань). Деякі на вимоги педагогів часто реагують неконтрольованими спалахами люті (кидають підручники, перекидають парти, кричать) [6].

Е. С. Іванов виділяє такі форми агресії дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту:

- агресія, як вираз патологічних бажань;
- агресія при психомоторному і афективному порушенні;
- агресія, як відповідна реакція на труднощі у взаєминах;
- агресія при дистрофічних порушеннях;
- агресія наслідувального характеру, що є стереотипом поведінки;
- агресія, як прояв групової солідарності [3, с. 89].

Фактори, що провокують розвиток агресії у дітей з інтелектуальними порушеннями [5]:

- несприятлива обстановка в сім'ї;
- висока емоційність дітей;
- інтелектуальні порушення;
- низький рівень самоконтролю;
- негативно вплив класного колективу, в якому агресія є нормою поведінки;
- фрустраційні ситуації (заборони, критичні зауваження вчителів);
- захист у відповідь на «напад».

Дітям молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями характерна низька самооцінка, нерішучість, слабкість, вразливість особистості, висока екстрапунітивність реакцій з агресією на оточення, веде до конфліктності, некоректність у відносинах з оточуючими, що виражається в залежності, нерішучість, сумніви, повільність, симбіотична прихильність до батьків [1].

Встановлено то, що діти з порушеннями інтелекту не можуть оцінювати себе і свою поведінку адекватно, а також в силу обмеженості словникового запасу і бідність емоційної

сфери вкрай поверхово міркують про психічні стани і почуття. Прагнення відкрито проявляти агресивну поведінку позитивно підкріплюється високим рівнем тривожності. Показано, що психічна депривація, обділеність любов'ю і ласкою, психічні травми, нашаровуючись на органічне ураження головного мозку, в результаті чого призводять до підвищення деструктивної агресії і придушення соціально корисної агресивності, що виражається в активності і здатності до адаптації [2].

Отже, агресивні прояви є важливим мотиватором поведінки дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту [2].

Діти молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту воліють до деструктивних способів вирішення проблемних ситуацій: свідомо провокують конфліктні відносини, що супроводжуються фізичною та вербальною агресією [5].

Така поведінка школяра значно ускладнює його соціальну адаптацію в суспільстві. Тому рано чи пізно ці діти потрапляють в таке соціальне середовище, де агресивна поведінка може мати дуже негативні наслідки. Агресивна поведінка цих дітей залишається стійкою навіть в разі виникнення очевидно негативних для дитини наслідків. Тому робота з подолання агресивних проявів в поведінці у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту дуже важкий і копіткий процес [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алворд П., Бэйкер. М. Как работать с агрессивными детьми [Текст] - М. : Катарсис, 2007. – 280с.
2. Власова, Т.А., Певзнер М. С. О детях с отклонениями в развитии. – М. : Просвещение, 2003. – 165 с.
3. Иванов, Е. С. Клиническое изучение побегов и агрессии у умственно отсталых школьников младших классов вспомогательной школы // Дифференциальная диагностика и коррекция нарушений поведения у аномальных детей. Межвуз. сб. науч. трудов. К. С. Ткаченко. — М. : ФАИР-ПРЕСС. Майк Кордуэлл, 2000. – 210 с.
4. Левитов, Н. Д. Психическое состояние агрессии // Вопросы психологии. – 2001. – №6. – С.82.
5. Осницкий, А.К. Психологический анализ агрессивных проявлений учащихся // Вопросы психологии. – 2004. – №3. – С.61-68.
6. Поспишиль, К. Особенности агрессивного поведения детей с легкой степенью умственной отсталости // Материалы 7-й научной сессии по дефектологии / под ред. Власовой. М. , 2005. – С. 431- 432.
7. Смирнова, Т. П. Психологическая коррекция агрессивного поведения детей. / Серия «Психологический практикум» – Ростов н/Д, 2003. – 235 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТРИВОЖНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ

Рубанова Л.Д.,

студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, педагогічний факультет

Ляшко В. В. кандидат психологічних наук, доцент

Херсонський державний університет, м.Херсон

Анотація. У статті висвітлено проблему прояву страхів і тривожності під час шкільного навчання учнів спеціальної школи. Визначено, що для школярів з порушеннями інтелекту тривожність є руйнівним і пагубним явищем. Страждає не тільки нервова система, а й успіхи в навчанні і сама особистість в цілому. Для того щоб позбавлятися від тривожності, потрібно дбати про психологічний, моральний і соматичний стан здоров'я учнів

Ключові слова: дитячі страхи, дитяча тривожність, діти з порушеннями інтелекту, спеціальна школа.

Актуальність дослідження страхів і тривожності визначена їх роллю у людському житті. У нашому сучасному світі дитині доводиться стикатися з різними проблемами, це і активний ритм життя дитини, і завжди зайняті батьки, нові шкільні програми, високі вимоги, зміни соціального статусу дитини, соціального оточення і багато іншого. З початком відвідування школи у дітей з'являються обов'язки, на них покладають надії, вони відчувають себе відповідальними. В результаті посилюється почуття тривожності

невідповідності очікуванням оточуючих [2].

Причини, що викликають тривожність та страх і впливають на зміну їх рівня, різноманітні і можуть лежати практично в будь-якій сфері життєдіяльності людини. У зв'язку з цим, деякі дослідники намагаються привести причини виникнення тривожності в певну систему. Наприклад, А.М.Прихожан виділяє зовнішні і внутрішні причини, розглядаючи серед них несприятливий емоційний досвід дітей, особливості сімейного виховання, міжособистісних взаємин в школі, шкільну неуспішність, посттравматичний стрес, внутрішньоособистісні конфлікти [4].

У своїх роботах А.І.Захаров визначає страх як одну з фундаментальних емоцій людини, що утворюється, як захисний механізм на відповідь загрозливого подразника. Страх можна класифікувати як: ситуативні, що виникають у незвичайних ситуаціях; особистісно-обумовлені, що зумовлюються характером людини, тривожними думками; хронічні і гострі; соціально-опосередковані і інстинктивні; тривожність і побоювання (стани), реальні і уявні [2].

Так само часто, як термін “страх”, зустрічається термін “тривожність”. Тривожність – це індивідуально-психологічна особливість, яка проявляється в схильності людини до переживання стану тривоги при передчутті негативного результату діяльності чи подій. Тривожність – це здатність особи пережити події і тривоги. Тривога не завжди може сприйматися негативно, вона може проявлятися і у радісному хвилюванні, позитивних очікуваннях [5].

Різні вчені по-різному підходять до таких понять, як страх і тривога. Хоча більшість досліджень сходяться у визнанні необхідності розглядати страх і тривожність диференційовано – як ситуативне явище і як особистісну характеристику з урахуванням перехідного стану та динаміку їх прояву. Одні їх ототожнюють і сходяться на тому, що страх тісно пов'язаний з почуттям тривоги, інші – розмежовують їх [5].

Особливий інтерес для загальної, а зокрема спеціальної педагогіки, становить проблема шкільних страхів, оскільки її розробка є надзвичайно актуальною та важливою для вирішення цілої низки питань освітянської практики, пов'язаною з успішною адаптацією дитини до школи, попередженням виникнення в неї невротичних проявів, які пов'язані з відвідуванням школи й неадекватною поведінкою вчителів і батьків [3].

Молодший шкільний вік є важливим етапом дитинства, від позитивного перебігу якого залежить розвиток інтелекту особистості, бажання й уміння навчатися, віра у свої сили і подальша життєдіяльність людини. Саме в цей період у дитини може виникати страх перед навчальним процесом.

Адаптація дитини до школи може тривати рік чи навіть більше. Це залежить від класного керівника, батьків та шкільного психолога. Вчитель може ненавмисне підвищувати рівень тривожності у дитини, спровокувати шкільні страхи [4].

Проблема психолого-педагогічного дослідження феномена шкільної тривожності і страхів є актуальною, оскільки, як показують дослідження, шкільний психолог, вчитель-дефектолог, вихователь спеціальної школи цілком спроможні плідно впливати на емоційний стан молодшого школяра завдяки оптимізації та зниженню тривожності і кількості його страхів [6].

У дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту достовірно меншим є число страхів у порівнянні з нормою. Недолік інтелектуальної регуляції почуттів зумовлює виникнення у дітей модально-специфічних особливостей прояву почуття страху, які виражаються в його поєднанні з тривожністю і агресією. Даний факт підтверджує думку фахівців про відсутність у цих дітей безлічі відтінків переживань через первинне порушення інтелекту [2].

Вони дуже емоційно нестійкі. У них часто змінюється настрій, вони схильні до афектів. Сприйняття, спостереження, уява, розумова діяльність молодших школярів пофарбовані сильними переживаннями. Діти ще не вміють стримувати свої почуття, контролювати їх прояв [2].

Що стосується тривожності у дітей молодшого шкільного віку, вони відчувають дискомфорт при необхідності вступати в контакт з однолітками і дорослими, за винятком вузького кола близьких людей. Також ці навчаються не впевнені в собі, відчувають різноманітні страхи і побоювання, як реальні, так і вигадані [4].

У молодшому шкільному віці висока тривожність зазвичай виражається в боязні проявити ініціативу, в глибокому переживанні невдач і низьких оцінок. Вона пов'язана із заниженою самооцінкою. На високий рівень тривожності впливають неправильне виховання і несприятливі відносини дитини з батьками, особливо з матір'ю. Так відкидання,

неприйняття матір'ю дитини викликає у неї тривогу через неможливість задоволення потреби в любові, ласці і захисту. В цьому випадку виникає страх, тобто дитина відчуває умовність матеріальної любові. Також впливають завищені вимоги батьків, труднощі навчання, які проходять на тлі кризи семи років [1].

Страх дітей з порушеннями інтелекту часто пов'язаний з дуже конкретними ситуаціями або інформацією, отриманою в спілкуванні з близькими людьми. Такі страхи відображають життєвий досвід дитини і носять реалістичний характер. Дитині реалістичний страх простіше ідентифікувати як небезпечний для її життя і фізичної цілісності [6].

Для молодших школярів саме школа є місцем соціалізації людини. Щоб помітно знизити тривожність у даної категорії дітей, педагогу-дефектологу потрібно забезпечити істотний успіх в будь-якій діяльності. Батькам потрібно менше лаяти і намагатися не принижувати свою дитину. Необхідно більше хвалити, приділяти велику увагу її успіхам. Багато педагогів переоцінюють можливості учнів, тому потрібен збережувальний режим в тій області, в якій дитина слабка [4].

Таким чином, для школярів з порушеннями інтелекту тривожність є руйнівним і пагубним явищем. Страждає не тільки нервова система, а й успіхи в навчанні і сама особистість в цілому. Для того щоб позбавлятися від тривожності, потрібно дбати про психологічний, моральний і соматичний стан здоров'я учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захаров А.И. Дневные и ночные страхи у детей. – СПб.: Питер, 2000. – 400 с.
2. Захаров А. Как преодолеть страхи у детей. – М., «Сфера», 1986. – 109 с.
3. Ковальчук О. Виникнення тривожності у дітей та профілактика страхів. // Психолог. – 2009. - №11-12, березень. – С. 22-24.
4. Прихожан А.М. Психология тревожности: дошкольный и школьный возраст. – М.: «Питер», 2007. – 192 с. (Серия «Детскому психологу»)
5. Прихожан А.М. Тревожность у детей и подростков: психологическая природа и возрастная динамика. – М.: «Модэк», 2000. – 256 с.
6. Смирнова А.Н. Коррекционно-воспитательная работа учителя специальной школы: [пособие для учителя и воспитателя]. – М.: «Просвещение», 2009. – 215

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Скоропад Н.Б.,

магістрантка факультету початкової та мистецької освіти

Пантюк М.П., доктор педагогічних наук, професор

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
м. Дрогобич*

Головною метою, ключовим показником і основним важелем сучасного прогресу є розвиток людини, її творчих здібностей, інтересів і потреб. Світовий досвід доводить, що для дітей з психофізичними вадами особливу значущість має спільне навчання зі здоровими ровесниками. Створюється нова галузь освіти – інклюзивна педагогіка. Сьогодні йдеться про необхідність створення такої освітньої моделі, яка б відповідала потребам кожної дитини з вадою розвитку і давала їй можливість реалізуватися у суспільстві. В основі інклюзивної освіти лежить ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей, що мають особливі освітні потреби.

Ключові слова: інклюзивна освіта, дитина з вадою розвитку, особливі освітні потреби, рання соціалізація, початкова школа.

У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що головною метою, ключовим показником і основним важелем сучасного прогресу є розвиток людини, її творчих здібностей, інтересів і потреб. Нова стратегія цієї галузі науки не може обійти і таку державну проблему, як навчання, виховання та розвиток дітей з особливими потребами. Світовий досвід доводить, що для дітей з психофізичними вадами особливу значущість має спільне навчання зі здоровими ровесниками. Тому науковцями, педагогами і батьками активно порушується питання про забезпечення можливості для спільного навчання і

виховання здорових дітей та дітей з особливими потребами. Початкова школа повинна стати першою інституцією, де цей процес відбувається науково і системно.

Створюється нова галузь освіти – інклюзивна педагогіка. Пріоритетним у цьому руслі є підготовка до роботи з такими дітьми учителя початкової школи. Сьогодні масова школа не готова до надання всього комплексу медичних і психолого-педагогічних корекційних послуг, яких потребують діти з психофізичними вадами, до організації охоронного режиму, забезпечення класів фахівцями-дефектологами, створення спеціальних умов для навчання. З огляду на це чимало уваги з боку науковців та педагогів-практиків приділяється цим питанням. Це зумовлює необхідність спеціальних психологічних та педагогічних досліджень, спрямованих на удосконалення методики корекційної роботи. Відповідні дослідження проводять Бондар В., Коберник Г., Липа В., Єременко І., Синьов В., Стадненко Н., Ярмаченко М. та інші.

Дослідження учених та фахівців-практиків містять конкретні заходи, спрямовані на реалізацію прав таких дітей на професійну орієнтацію та підготовку, освіту та працю. Її реалізація дозволила вдосконалити вітчизняну законодавчу базу стосовно соціального захисту інвалідів. Але сьогодні йдеться про необхідність створення такої освітньої моделі, яка б відповідала потребам кожної дитини з вадою розвитку і давала їй можливість реалізуватися у суспільстві [1; 2; 4; 5].

Докорінне реформування й удосконалення національної системи освіти, зокрема початкової, що відбувається внаслідок високої динамічності соціально-економічних процесів і трансформацій в Україні, потребує безперервного оновлення теоретико-методологічного та методико-прикладного підґрунтя цієї галузі. Не є винятком у цьому контексті й корекційна освіта, пошуки нової парадигми якої відображаються у розвитку її науково-практичної основи – корекційної педагогіки. Саме вона може дати педагогу початкової школи ту базу засобів, які допоможуть успішно реалізувати завдання інклюзії в сучасній початковій школі.

Становлення нової стратегії розвитку останньої пов'язано також (або навіть насамперед) зі змінами соціально-психологічного та соціально-економічного ставлення до самого об'єкта відповідної соціальної політики – людей з особливими освітніми потребами, нового розуміння поняття “інвалідність”, із застосуванням нової моделі їх соціальної реабілітації та опіки [2].

Як наслідок нового підходу до трактування процесу реабілітації людей з вадами здоров'я, з огляду на соціальну модель інвалідності, ми маємо світову і вітчизняну тенденцію до такої моделі здобуття освіти людиною з інвалідністю, коли вона навчається не у спеціальному закритому закладі, а включена до навчального процесу у звичайному освітньому закладі.

Це відповідає ідеям дитиноцентрованої, або, як прийнято називати в світовій науковій літературі, інклюзивної освіти.

Виражаючи відмову суспільства від розподілу людей на повноцінну більшість і неповноцінну меншість, новий термін («дитина з особливими освітніми потребами (потребами в освіті)») закріплює перенесення акцентів у характеристиці цих дітей з недоліків, порушень, відхилень від норми до фіксації їх потреб в особливих умовах і засобах освіти. Він підкреслює відповідальність суспільства за виявлення і реалізацію цих потреб.

Система спеціальної освіти XXI століття – система нового типу, основними ознаками якої є [3]:

- максимально раннє (з перших місяців життя) виявлення порушень у розвитку дитини і надання комплексної медико-психолого-педагогічної допомоги дитині і сім'ї, яка її виховує;
- максимальне скорочення розриву між початком цілеспрямованого навчання і моментом визначення первинного порушення в розвитку дитини;
- дитина – не об'єкт дії дорослого, а рівноправний суб'єкт спільної діяльності, співпраці і співтворчості;
- спеціалізований стандарт освіти, який поєднує загальноосвітні стандарти і стандарти формування життєвої компетенції дітей з відхиленнями в розвитку на кожному віковому етапі;
- висунення всього комплексу спеціальних задач навчання (які не входять до змісту освіти дитини того ж віку, яка розвивається нормально);
- побудова всіх необхідних "обхідних шляхів" навчання;
- використання специфічних методів, прийомів, засобів навчання;

- більш диференційоване, "покрокове" навчання, яке в більшості випадків не потрібне в освіті дитини, що розвивається нормально;
- значно глибшу, ніж у масовій освіті, диференціацію та індивідуалізацію навчання;
- особливу організацію освітнього середовища;
- обов'язкове включення батьків до процесу навчання дитини і їх особлива цілеспрямована підготовка силами фахівців;
- створення освітніх установ нового – комбінованого – типу, де навчатимуться як діти з відхиленнями в розвитку, так і їх однолітки, що розвиваються нормально;
- надання вже існуючим спеціальним освітнім установам нових функцій, зокрема налагодження спеціалізованої консультативної допомоги сім'ям і дітям, інтегрованим до загальноосвітніх установ даного регіону, а також фахівцям цих установ;
- свободу вибору форм організації освіти, типів навчального закладу;
- безперервність процесу навчання і його вихід за рамки шкільного віку;
- підготовку кадрів фахівців нового покоління.

Інклюзивна освіта – термін, який використовується для опису процесу навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх (масових) школах. В основі інклюзивної освіти лежить ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей, що мають особливі освітні потреби. Інклюзивні підходи можуть підтримати таких дітей у навчанні і досягненні успіху, що дасть їм шанси і можливість для кращого життя. Інклюзивна освіта – процес розвитку загальної освіти, який має на увазі доступність освіти для всіх, у т.ч. й дітей з особливими потребами [5].

Інклюзивна освіта прагне розробити підхід до викладання і навчання, який буде гнучкішим для задоволення різних потреб у навчанні. Якщо викладання і навчання стануть ефективнішими в результаті змін, які впроваджує інклюзивна освіта, тоді виграють усі діти (не тільки діти з особливими потребами).

Отже, в умовах сьогодення питання розробки методик та технологій інклюзивної освіти є важливим завданням багатьох наук, зокрема педагогічної. Досвід доводить, що рання соціалізація таких дітей має особливо позитивний вплив на становлення дитини з особливими потребами, а її ранній розвиток і освіта дають значні шанси на повноцінне входження у життєвий простір. Саме тому розвиток інклюзивної освіти є важливим завданням сучасної початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецька Л. Інклюзивне навчання: перші кроки в Україні /Людмила Білецька, Ірина Білецька // Дошкільне виховання. – 2007. – №4. – С.12-15.
2. Бондар В., Єременко І. Вихідні засади концепції освіти і виховання дітей з відхиленнями розвитку // Педагогіка і психологія. – 1994. – №1.
3. Концепція спеціальної освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку в найближчі роки та на перспективу – К., 1996. – 36 с.
4. Ремаржевська В. Реформування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогів, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, в Україні //Педагогічна освіта в Україні і Польщі: реалії та перспективи. – Львів, 2018. – С.100-109.
5. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні. – «Дефектологія». – 2014. – №2.

ОРГАНІЗАЦІЯ КОРЕКЦІЙНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ МАЛЮВАННЯ У СПЕЦІАЛЬНІЙ ШКОЛІ

Слепоглазова В.В.,

*студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, педагогічний факультет
Ляшко В. В. кандидат психологічних наук, доцент
Херсонський державний університет, м.Херсон*

Анотація. У статті розглядається проблема значення малювання у загальній системі навчання та виховання учнів спеціальної школи як основи для формування естетичної вихованості та зображувальної діяльності школярів. Малювання розкриває великі можливості для корекційної роботи з дітьми, що мають порушення інтелектуального розвитку. Воно сприяє естетичному вихованню школярів, розвиває уяву і уявлення, допомагає в деякій мірі компенсувати недоліки в їх емоційному розвитку, сприяє закріпленню зв'язків між зображувальною і мовною діяльністю.

Ключові слова: зображувальні навички, малювання, навчально-виховний процес, учні з порушеннями інтелекту, спеціальна школа.

Система емоційно-естетичної корекційно-вихованої роботи покликана навчити дітей з порушеннями інтелекту бачити прекрасне навколо себе у навколишній дійсності. Питання формування естетичної культури особистості завжди було і буде актуальне тому, що від рівня культури кожної окремо взятої людини залежить рівень культурного розвитку суспільства в цілому, а особливо гостро це питання виступає при інтеграції випускників спеціальних навчальних закладів

Протягом всієї історії розвитку спеціальної психології та корекційної педагогіки дослідники розробляли методи роботи, що поєднують в собі високу діагностичну і корекційну спрямованість. Вже на початку ХХ століття психіатри, психологи і педагоги (В.М.Бехтерев, К.Бюлер, Л.С.Вітін, Ф.Гудінаф, В.П.Кащенко, Г.Кершенштейнер, С.А.Левітін, Н.А.Рибніков, Е.А.Флерина, Г.Фолькельт виділяли образотворчу діяльність як один з найважливіших засобів у діагностичному інструментарії фахівців, які працюють з дітьми різного віку.

Проблема естетичного виховання у естетико-педагогічному аспекті широко представлена у спадщині видатних українських педагогів та діячів освіти Е.Н.Водовозової, П.Ф.Каптерева, С.Л.Лисенкової, С.Ф.Русової, Е.М. Михеєвої, К.Д.Ушинського та ін.

Особливість естетичного виховання полягає в тому, що воно зачіпає, перш за все почуття людини, викликає у неї різноманітні переживання, створює емоційну атмосферу, спонукає до спілкування з прекрасним. Однак прагнення до краси і естетична потреба це не вроджені якості. Вони формуються під впливом навколишнього середовища і педагогічного впливу [5].

Естетична вихованість передбачає [5]:

- емоційне ставлення до всього навколишнього;
- осмислення змісту і засобів вираження прекрасного;
- наявність естетичних і моральних суджень;
- прагнення до самостійного художньої творчості.

Естетичне виховання у спеціальній школі невід'ємна частина єдиного корекційно-виховного процесу. При створенні належних педагогічних умов діти з порушеннями інтелекту значно просуваються в естетичному розвитку, хоча і не в змозі досягти того рівня, який характерний для їхніх однолітків, які навчаються в масовій школі [5].

Особлива роль в естетичному впливі на учнів належить урокам образотворчого мистецтва. Виключно велике значення занять малюванням підкреслювали А.Н.Граборов, Т.Н.Головіна, Г.М.Дульнев, Л.В.Занков, І.М.Соловьев, Н.Ф.Кузьміна-Сиромятникова, М.М.Нудельман, Ж. І. Шиф та ін.

Навчальна програма з образотворчого мистецтва, що включає різні види робіт (малювання з натури, декоративне і тематичне малювання, бесіди про мистецтво), складена так, щоб в процесі занять можна було, по-перше, коригувати недоліки розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, по-друге, навчити їх елементарного малювання, по-третє, сформулювати естетичне сприйняття [4]. На цих уроках передбачається збагачення дітей зоровими образами, які виховують почуття, художній смак і бажання займатися образотворчою діяльністю

Таким чином, корекційна робота, що здійснюється на уроках декоративного малювання по естетичному вихованню є актуальною.

У дітей з порушеннями інтелекту своєчасно не виникає жоден з видів образотворчої діяльності. Виділяють певні особливості зображувальної діяльності молодших школярів спеціальної школи, а саме: фрагментарність зображень, бідність їх детального змісту, спрощення і спотворення форми зображуваних об'єктів, непропорційність частин малюнка, неправильна передача просторових співвідношень, невідповідність розмірів малюнка аркушу паперу, відсутність кольорових характеристик та ін [3].

З основами декоративно-прикладного мистецтва діти знайомляться на уроках декоративного малювання. Декоративне малювання засноване на декоративній переробці (стилізації) форм і кольору об'єктів рослинного і тваринного світу та складання з них візерунків, орнаментів. Як правило, декоративні роботи представляють собою узагальнені форми і кольори зображуваних з природи об'єктів-листя, квітів, метеликів, жуків і т.п. До декоративного малювання відноситься і творче складання святкових листівок, ескізів ялинкових іграшок [2].

Декоративне малювання найбільш доступне для учнів спеціальної школи. Воно являє значну цінність як для вирішення навчально-корекційних завдань, так і для естетичного виховання дітей.

На уроках декоративного малювання навчаються систематично знайомляться з кращими зразками декоративно-прикладного мистецтва. Демонстрація творів народних майстрів дозволяє дітям зрозуміти красу виробів і доцільність використання їх в побуті. В процесі занять школярі отримують відомості про застосування візерунків на килимах, тканинах, шпалерах, посуді, знайомляться з художнім різьбленням, керамікою, іграшкою і іншими предметами побуту [1].

Специфіка занять декоративним малюванням дозволяє ефективно розвивати естетичне виховання школярів, творчу фантазію, хороший естетичний смак, інтерес і любов до народного мистецтва, мистецтва рідного краю [4].

Треба пам'ятати, що використання на цих уроках місцевих і національних традицій декоративно-прикладного мистецтва розвиває у дітей почуття патріотизму, гордості за свій народ, його майстерність і працьовитість.

Для цього необхідно знайомити учнів з карбуванням і вишивкою, різьбленням по дереву і лаковою живописом, народними іграшками, які близькі дітям і викликають у них інтерес.

Образотворча діяльність є однією з форм пізнання світу, засвоєння соціального досвіду, естетичного виховання. Естетичне виховання на уроках малювання здійснюється за декількома напрямками і передбачає формування та розвиток в учнів цілеспрямованої зображувальної діяльності, естетичного виховання та естетичних відчуттів, оціночного ставлення до витворів мистецтва та самостійно виконаним малюнкам [4].

Отже, навчання малюванню у спеціальній школі спрямоване на корекцію суттєвих недоліків пізнавальної діяльності учнів шляхом виховання і розвитку в них правильного сприймання форми, кольору, величини, конструкції предметів, їх розташування в просторі, уміння знаходити в предметах істотні ознаки, визначати подібність та відмінність між ними [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грошенко І.А. О степени готовности учащихся вспомогательной школы к изобразительной деятельности // Дефектология. - 1970. - № 6. - С. 35-41.
2. Забрамная С.Д. Ваш ребенок учится во вспомогательной школе. - М.: Педагогика, 1990. - 55 с.
3. Занков Л.В. Психология умственно отсталого ребенка. - М., 1988. - 187 с.
4. Мозолюк-Коновалова О.М. Образотворча діяльність як засіб корекційно-виховної роботи з розумово відсталими дошкільниками. // Особлива дитина: навчання і виховання/. К. - 2014. - №4. - С. 90 - 97.
5. Медведь Э.И. Эстетическое воспитание школьников в системе вспомогательного образования: учеб.пособие. - М.: Центр гуманитарной литературы «РОН», 2002 - 231 с.

ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА У ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

*Стельмах І.А., 2 курс, педагогічний факультет
Ільїна Н.В., кандидат педагогічних наук
Херсонський державний університет,
м. Херсон*

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність вивчення проблеми розвитку складової структури слова у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Визначено типові помилки у формуванні складової структури слова у дітей із тяжкими порушеннями мовленнєвого розвитку. Розкрито особливості засвоєння слів різної складової структури дітьми із загальним недорозвиненням мовлення. Також стаття наводить основні етапи та напрями корекційної роботи з формування структури слова дітьми із загальним недорозвиненням мовлення.

Ключові слова: загальне недорозвинення мовлення, складова структура слова, корекція порушень мовлення.

Останнім часом значно підвищився інтерес фахівців до проблем раннього вивчення, діагностики та попередження порушень мовленнєвого розвитку дітей. Це пояснюється тенденціями до збільшення кількості дітей із тяжкими мовленнєвими порушеннями, зокрема, із загальним недорозвиненням мовлення. Питання про засвоєння складової структури слова у дітей зазначеної категорії надзвичайно важливе для педагогічної практики.

Під поняттям загального недорозвинення мовлення (ЗНМ) у сучасній логопедії розуміють «складні мовленнєві розлади, за яких у дітей з нормою слуху та інтелекту спостерігають відхилення у формуванні мовленнєвої діяльності, а саме: порушення в засвоєнні і використанні всіх компонентів мовленнєвої системи» [2, с. 10].

Загальне недорозвинення мовлення може виступати як самостійне мовленнєве порушення, або як сукупність симптомів, що спостерігаються у дітей із тяжкими мовленнєвими патологіями (алалією, дитячою афазією, дизартрією, ринолалією).

У наукових працях таких дослідників як О.Гвоздев, А.Маркова, Н.Швачкін, Б.Кітерман, Р.Лаласва та інших вивчалися питання щодо закономірностей формування та причин порушення складової структури слова. Окремо увага вчених була присвячена питанням організації корекційного процесу з подолання порушень складової структури слова в дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

Традиційно на порушення складової структури слова звертають увагу в дошкільному і молодшому шкільному віці. Діагностика цього порушення в ранньому віці носить описовий характер, що ускладнює раннє прогнозування і моделювання корекційно-педагогічного процесу. Зазначена проблема і досі залишається *актуальною* і потребує спеціального та більш поглибленого вивчення.

Отже, *метою* нашої статті є вивчення особливостей корекції порушень звуко-складової структури слова у дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

Під час обстеження мовлення дітей із ЗНМ було виявлено певні особливості його формування. Мовлення цих дітей характеризується численними порушеннями звуковимови, тяжкими порушеннями складової будови слів, імпресивними й експресивними аграматизмами, побудова зв'язного мовленнєвого висловлювання грубо порушена [1, с. 35-40].

Діти із ЗНМ в самостійному та відображеному мовленні припускаються значної кількості помилок у відтворенні складової структури слова, серед яких найчастіше зустрічаються:

- елізії, тобто пропуски складів, через що складова структура слова може значно скорочуватися (вадоз — водолаз, бабан — барабан);
- додавання зайвого складу, особливо під час збігу приголосних (талава, тилава — трава) або за подібністю (шубака — шуба, телеля — теля);
- персеверації, що проявляються в перестановці складів у слові (морашки — ромашки, ядиги — ягоди, кабажан — баклажан);
- контамінації, тобто об'єднання складів двох слів (копато — копати лопатою, ріжом — різати ножем, совіник — совок і віник). Цей тип помилок є діагностичною ознакою для виявлення моторної алалії;

• антиципації, в основі яких лежить уподібнення складів один до одного (лалабан — барабан, лелебус — тролейбус).

З метою виправлення специфічних дитячих помилок під час формування складової структури слова, нами була адаптована методика А.Маркової з формування складової структури слова в дітей із алалією, підібрано і систематизовано вербальний наочно-дидактичний матеріал, виділено п'ять етапів навчально-корекційної роботи з подолання порушень складової структури слова у дітей із ЗНМ [3, с.56-63]. Відповідно до мети кожного етапу роботи підібрано вербальні вправи, необхідний наочний матеріал.

Опишемо основний зміст кожного етапу корекції складової структури слова.

Перший етап роботи має на меті зосередити увагу дитини на різниці між словами за складовим розміром, тобто за кількістю складів у лексемах. Відтворення ритмічного контура слова, тобто кількості складів, — посильне завдання для дитини навіть із першим рівнем загального недорозвинення мовлення. Контур слова — це та основа, на якій тільки й можливе відпрацювання інших елементів складової структури.

Мета **другого** етапу — навчити дітей розрізняти склади та швидко переключатися з одного складу на інший; усувати помилки в уподібненні складів, формувати вміння переключатися з одного складу на інший.

На **третьому** етапі роботи основна мета — розрізняти складові системи слів і на цій основі усувати порушення, що проявляються в об'єднанні складових систем різних слів.

Увагу дитини слід повернути до звучання кожної лексеми в словосполученнях або реченнях.

Мета **четвертого** етапу роботи — подолати скорочення слів, особливо під час збігу приголосних у слові; сформувати навички правильного використання слів різної складової будови. Особливу увагу надають звуконаповненню слів, особливо тих, де зустрічається збіг приголосних, адже діти спрощують слова через утруднення в переключенні з одного складу на інший.

Дидактичні вправи на **п'ятому** етапі роботи сприяють усуненню перестановок складів в слові. Таких помилок діти припускаються лише на певному рівні засвоєння складової структури слова. Роботу над усуненням перестановок у словах проводять лише після того, як дитина навчилася переходити з одного складу на інший.

Зазначаємо, що слова кожної нової складової структури необхідно вводити лише після достатнього закріплення й засвоєння дітьми попередніх структур слів. Звичайно, для засвоєння всіх комбінаторних структур слів діти зі ЗНМ потребують довготривалої комплексної корекції.

Дані логопедичної науки говорять про те, що різноманітні спотворення, порушення складової структури будови слова зустрічається і в нормальному мовленнєвому онтогенезі. Ці недоліки легко скоригувати під час цілеспрямованого навчання. У той же час тільки в процесі спеціального розвитку вміння відтворювати слово в його повній складовій структурі можна подолати стійкі порушення складової структури слова, які притаманні дітям із ЗНМ.

Особливості помилок складової структури слова обумовлені низьким рівнем фонематичних (сенсорних) та артикуляційних (моторних) можливостей дитини. Помилки, яких діти припускаються в перестановці, додаванні, уподібненні складів означають несформованість фонематичного сприйняття. Переважання помилок типу скорочення кількості складів, скорочення звуків під час збігу приголосних вказує на порушення артикуляційної сфери.

Саме тому всю корекційну роботу варто проводити у двох напрямках:

- 1) розрізнення й відтворення структури слова;
- 2) проведення слухових та артикуляційних вправ.

Спотворення окремих звуків не є причиною порушень складової будови слова. В основі механізму порушень складової структури слова лежать не труднощі моторної реалізації звуків, а несформованість кінетичних образів слів [4, с. 14].

Водночас робота над засвоєнням складової структури слова пов'язана із вивченням окремих звуків. Тому початкову роботу над складовою будовою слова необхідно проводити лише з використанням збережених звуків.

Одночасно з цією роботою доречно розпочинати і постановку звуків зі збереженням чіткої послідовності складових рядів і слів, які використовуються для автоматизації.

Отже, роботу з формування складової структури слова слід здійснювати як на фронтальних, так і на індивідуальних заняттях. Вибір виду корекційних занять у кожному окремому випадку залежить не тільки від помилок відтворення складової структури слова,

а й від загального рівня мовленнєвого розвитку дитини, етіології, патогенезу та симптоматики мовленнєвого порушення в кожному окремому випадку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабина Г. В., Сафонкина Н. Ф. Обследование слоговой структуры слова и предпосылок её развития у младших дошкольников с общим недоразвитием речи // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. 2004. № 4. С. 35-40.
2. Заплатка С. М. Характеристика загального недорозвитку мовлення у дітей / Педагогіка та методика : Збірник наукових праць / редколегія : М. К. Шеремет, В. І. Бондар та ін. К. : Друкарня НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2002. – 355 с.
3. Маркова А. К. Особенности усвоения слоговой структуры слова у детей, страдающих алалией / Школа для детей с тяжёлыми нарушениями / под ред. Р. Е. Левиной. М. : Просвещение, 1961. – 270 с.
4. Рибіна Е. Робота над ритмоскладовою структурою слова на логопедичних заняттях // Початкова школа. 2010. № 1. С. 14-17.

ПОВЕДІНКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Токіой М.І.,

*студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, педагогічний факультет
Ляшко В. В. кандидат психологічних наук, доцент
Херсонський державний університет, м.Херсон*

Анотація: у статті висвітлено специфічні поведінкові прояви учнів з інтелектуальними порушеннями. Визначено, що порушення в поведінці школярів можуть бути як патологічними, тобто детермінованими різними формами патології особистості і особистісного реагування, так і непатологічними - соціально-психологічними і соціально-педагогічними. Впливають на розвиток і природу порушень поведінки у дітей: біологічні фактори, характер інтелектуального дефекту, причини соціально-психологічного характеру.

Ключові слова: діти з порушеннями інтелекту, порушення поведінки, соціальна адаптація.

Наявність порушень поведінки у дітей з інтелектуальними порушеннями представляє актуальну проблему, як в соціальному, так і медичному аспектах. Її медико-соціальної значущість обумовлена тим, що все частіше стали виявлятися поведінкові розлади в учнів, а також спостерігається стійка соціальна дезадаптація, в тому числі шкільна, що включає антидисциплінарні, антисоціальні, делінквентні і аутоагресивні вчинки, у даної категорії дітей. Порушення в поведінці можуть бути як патологічними, тобто детермінованими різними формами патології особистості і особистісного реагування, так і непатологічними - соціально-психологічними і соціально-педагогічними [4].

Проблема детермінант порушень поведінки у дітей з інтелектуальними порушеннями досліджується багатовекторно. У науковій літературі питання формування у дітей соціально прийнятної поведінки, комунікативних умінь і навичок поведінки в повсякденному житті, розкриваються в роботах Л.І. Аксьонової, І.М. Бгажнокова, В.В. Воронкової, О.П. Гаврилушкина, Е.А. Екжанової, Ю.Н. Кислякової, О.І. Кукушкіної, Е.Т. Логінова, Е.А. Стребелевой, А.М. Щербакіної і інших [2].

Поведінка - це психологічна і фізична манера вести себе з урахуванням стандартів, встановлених в соціальній групі, до якої належить індивід [3].

Під порушенням поведінки розуміють дії і вчинки особистості, що вступають у протиріччя з відповідними віком загальноприйнятими і офіційно встановленими соціальними нормами, стандартами поведінки і відносин, внаслідок неадекватного взаємодії з середовищем, що не враховує її індивідуальних особливостей, що викликають несхвалення соціуму і які заподіюють шкоду оточуючим людям і самій людині [4].

Дитина з порушеннями інтелекту - це особлива дитина, яка в силу своїх психічних особливостей інакше сприймає навколишній світ. Незрілість основних нервових процесів - пізнавальних інтересів, сприйняття, емоційно-вольової сфери, мислення, уваги, пам'яті,

мови, а також нестійкість психіки роблять таку дитину вразливою для дії багатьох негативних чинників, що порушують формування поведінкових актів [4].

Дана категорія дітей стикається з труднощами у взаєминах з оточуючими людьми, вчителями, з однолітками, які в більшості випадків не знають психічних особливостей дітей, в результаті чого виникають конфлікти. Такі діти починають проявляти агресію в своїй поведінці, яка виступає як захисна реакція на виникаючі труднощі або гіперкомпенсація інтелектуального відставання в розвитку при збереженому соматичному здоров'ї [3].

Процес соціальної адаптації дітей з інтелектуальними порушеннями проходить з особливими складнощами. Діагноз негативно впливає на стан емоційно-вольової сфери, що призводить до порушень соціальної поведінки.

Відсутність здатності до саморегуляції або її слабкість у відносинах з людьми впливає на адекватний вибір методів подолання труднощів, самоконтролю над вчинками, усвідомлення ситуації. У моменти, коли нервова система нестійка, відбувається особливе загострення проблеми поведінкових порушень, загострюються патологічні риси характеру і психічні відхилення, пов'язані з декомпенсацією органічної недостатності центральної нервової системи, виникають конфлікти з оточуючими людьми, як з дорослими, так і з однолітками [1].

Виділяють структурні, функціональні та клінікопатологічні порушення в поведінці учнів спеціальної школи.

Структурні порушення поведінки. Порушення поведінки, які є наслідком раннього органічного ураження ЦНС. Дана форма поведінкових порушень не є діагностичним критерієм розумової відсталості у дитини. З рівною часткою ймовірності порушень в поведінці даної групи можуть виникати як у дітей з розумовою відсталістю, так і у дітей з збереженим інтелектом [5].

Функціональні порушення поведінки. Такі порушення поведінки, як і попередня група, можуть виникати у дітей з збереженим інтелектом. В даний час, у зв'язку з розширенням спектру використовуваних для обстеження головного мозку методик, з'ясовано, що в головному мозку дітей з інтелектуальними порушеннями відбуваються певні структурні перебудови, що характеризуються фізіологічним зниженням кількості клітин сірої речовини і зменшенням розмірів відділів мозку, що відповідають за емоційне сприйняття дійсності, здатність до співпереживання і розпізнаванню чужих страждань [5].

Клініко-патологічні порушення поведінки. Порушення в поведінці даної групи у дітей виникають не внаслідок основного захворювання, а в рамках клінічних проявів супутніх психічних порушень (дитячий аутизм, шизофренія, розлади особистості різного генезу, біполярний афективний розлад, і т.д.) [5].

В даний час виділяють наступні, що найбільш часто зустрічаються варіанти порушень поведінки у дітей з інтелектуальними порушеннями: втечі з дому, школи; агресивність, відмова від навчання, порушення дисципліни і поведінки в громадських місцях; злочинство; зловживання алкоголем; наркоманія; суїцидальну поведінку [4]

Порушень в поведінці дітей з інтелектуальними порушеннями можуть носити різний характер: епізодичний, ситуативний, систематичний [5].

Порушення в поведінці *епізодичного* характеру незначні, важко відрізняються від вікових проявів відхилень у поведінці, виникають при певному випадку. Вони проявляються час від часу, бувають не завжди.

Порушення в поведінці *ситуативного* характеру виявляються при поєднанні умов і обставин, що створюють певну обстановку, становище.

Порушення в поведінці *систематичного* характеру представляють собою стійко повторювану форму взаємин особистості з суспільством. Характеризується як багаторазове, тривале, регулярне, коли проступки особистості виходять на перший план і створюють певну систему. З усіх перерахованих найбільш поширеними є порушень в поведінці систематичного характеру [5].

Слід зазначити, що природа порушень поведінки у дітей з інтелектуальними порушеннями не вичерпується дією біологічних факторів (церебрально-органічних і ендокринних порушень, психопатоподібних синдромів і т.ін.), а багато в чому визначається причинами соціально-психологічного характеру. Визначаючи соціальні фактори провідними в генезі даного явища, і з огляду на можливе опосередкований вплив інтелектуального дефекту на підвищення ризику поведінкового неблагополуччя, зазначається, що в попередженні та подоланні порушень поведінки спеціальна психолого-педагогічна допомога набуває провідного значення [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аунапуу Т. Трудновоспитуемость: некоторые причины возникновения и пути профилактики // Вопросы специальной психологии и дидактики. Вып. 826. Труды по дефектологии. – Тарту, 1988. С.47-54.
2. Винославська О.В., Бреусенко-Кузнецов О.А., Зливков В.Л., Єпішева А.Ш., Васильєва О.С. Психологія: [Навчальний посібник] / [Винославська О.В. та ін.]. – К.: Фірма «ІНКОС», 2005. – 351 с.
3. Обухівська А. Г. Психологу про дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі / А. Г. Обухівська, Т. Д. Ілляшенко, Т. В. Жук. – К. : Редакція загальнопед. газет, 2012. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
4. Синьов В.М., Матвеева М.П., Хохліна О. П. Психологія розумово відсталої дитини : підручник. – К. : Знання, 2008. – 359 с.
5. Шипова Л.В. Нарушения поведения у умственно отсталых школьников в процессе обучения / Л.В. Шипова // Повышение качества профессиональной подготовки будущих учителей: Сб. науч. статей. – Саратов: ИЦ «Наука», 2010. – С. 214-220.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМПАТІЇ У ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Харланова Т.Ф.,

студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, педагогічний факультет

Ляшко В. В. кандидат психологічних наук, доцент

Херсонський державний університет, м.Херсон

Анотація. У статті висвітлюються особливості протікання емпатійних процесів в учнів спеціальної школи. Зазначено, що діти із зниженням емпатійного відчуття мають труднощі в навчально-виховній роботі. Вони грубі, різкі, образливі, егоїстичні, з лабільним настроєм, також не дисципліновані, не вміють регулювати свою поведінку загальноприйнятими морально-етичними нормами, у них ослаблені емоційні прихильності, знижена критичність до себе, афекти носять недиференційований характер, протікають зі злістю.

Ключові слова: емпатія, співпереживання, емоційна сфера, молодші школярі, діти з порушеннями інтелекту.

Емоційна сфера є важливою складовою в житті дітей молодшого шкільного віку. Формування емоційної сфери є одним з найважливіших умов становлення особистості дитини, досвід якої безперервно збагачується. Розвитку емоційної сфери сприяє сім'я, школа, вся те життя, яке оточує і постійно впливає на дитину [6].

Особливої актуальності проблема емпатії набуває по відношенню до дітей зі спеціальними освітніми потребами. Багато авторів відзначають, що характерне для них відставання в психічному розвитку, поєднання емоційної незрілості і інтелектуального недорозвитку уповільнює, спотворює процес формування ставлення до іншої людини [1]. Воно є чинником ризику, сприяючи проявам асоціальних форм поведінки у дітей з недорозвитком інтелекту. (Г.В.Грибанова, К.С.Лебединська, В.В.Лебединський, С.Б.Моїсєєва).

Питаннями вивчення емпатії в різний час займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені як: Т.П.Гаврилова, Ю.Б.Гіппенрейтер, В.Н.Лозоцева, А.Маслоу, Т.А.Немчин, К.Роджерс, В.Франкл, та ін.

На сьогоднішній день у вітчизняній психології існує велика кількість робіт, присвячених вивченню емпатії. Однак в більшості джерел розкрито загальні механізми, особливості та вікові рамки емпатійних проявів. У той же самий час, питання розвитку та прояви емпатії в умовах спеціального навчання, вивчені недостатньо.

У сучасній психології зміст поняття емпатії трактується неоднозначно і розглядається під термінами соціальна сензитивність, доброзичливість, чуйність, емоційна ідентифікація, гуманні відносини, співпереживання, співчуття [1, 6].

Проблема емпатії, її порівняльні дослідження між різними групами аномальних і дітей, що нормально розвиваються одного і того ж віку дозволяють відповісти на питання про особливості деяких проявів особистості в процесі спілкування.

Відомо, що в нормі існує тенденція зростання співчуття і зменшення співпереживання до періоду підліткового віку. Тобто для молодшого шкільного віку в більшій мірі характерна потреба у власному благополуччі, переважають егоїстичні моделі поведінки; з переходом до підліткового віку розвивається потреба в благополуччі іншого, в ієрархії мотивів починає домінувати мотив альтруїстичної поведінки. З віком збільшується кількість стійко емпатійних за рахунок зростання стійко співчуваючих [6].

Інтерес до проблеми розвитку емпатії у дітей з порушеннями інтелекту пояснюється причинами наступного роду. З одного боку, ряд умов, що лежать в основі її успішного формування, у даній категорії осіб можна зарахувати до числа несприятливих. Грубе порушення мотивів і потреб, підвищена сугестивність, невміння розібратися в ситуації, усвідомити причинно-наслідкові зв'язки між вчинком і результатом, зниження критичного ставлення до своїх вчинків, недоліків [4].

Діти із зниженням емпатійного відчуття та порушенням інтелекту мають труднощі в навчально-виховній роботі. Вони грубі, різкі, образливі, егоїстичні, з лабільним настроєм, також не дисципліновані, не вміють регулювати свою поведінку загальноприйнятими морально-етичними нормами, у них ослаблені емоційні прихильності, знижена критичність до себе, афекти носить недиференційований характер, протікають зі злістю [5].

Ними часто оволодіває лють з короткочасним руховим збудженням. Імпульсивність поведінки, властива їм, призводить до агресивних проявів як реакції на зовнішні подразники при слабкій здатності осмислення останніх і передбачення наслідків своїх вчинків [5].

Специфіка порушень в поведінці у таких дітей з віком набуває нових рис. На ранніх етапах розвитку вона проявляється в руховому неспокої, дратівливості. У дошкільному віці з'являється войовничість, агресивність, невміння ладнати і грати з дітьми, нестійкість б гри і різних видах діяльності, В шкільному віці найбільш чітко виступає недорозвинення особистості. Такі діти не вміють володіти своєю поведінкою, емоційно збуджені. Часом у них відзначається піднесений настрій, який змінює плаксивість, пригніченість і схильність до різких афектних спалахів [2].

Всі розглянуті поведінкові особливості дітей з порушеннями інтелекту незмінно порушують здатність до саморегуляції. Ці діти виявляються нездатними контролювати свою поведінку, ґрунтуючись на загальноприйнятих морально-етичних нормах. Це не може не позначитися на емпатійних можливості, які визначаються рівнем розвитку регуляторної функції [2].

Важливою закономірністю розвитку емпатії, як в нормі, так і при зниженні інтелекту, є залежність емоційних проявів, властивостей і станів від особливостей взаємини дитини з оточуючими людьми [3].

Таким чином, розвиток емпатичних здібностей при зниженні інтелекту, як і при нормі, здійснюється в міру проходження різних вікових етапів, під впливом спілкування з оточуючими людьми, в процесі оволодіння різними видами діяльності.

Специфіка розвитку емпатії у дітей з порушенням інтелекту проявляється в деякій залежності від структури, глибини і своєрідності біологічного дефекту, в наявності компенсаторних можливостей, а також в обумовленості позитивного прогнозу ефективної корекційної допомогою в умовах спеціальної установи [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вильпанская А.Д. Развиваем эмоциональную сферу детей // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития, 2008. — №2. — 77 с.
2. Врянен В.А. Некоторые особенности эмпатии у учащихся вспомогательных школ. Тез. докл. IV Всесоюз. пед. чтений. Т. II. — М.: Изд-во АПН СССР, 1976. — С. 51-57.
3. Гаврилова Т.П. Анализ эмпатийных переживаний младших школьников и младших подростков // Психология межличностного познания; — М.: под ред. А.А. Бодалева, 1981. — 224 с.
4. Гордиенко Е.А. Некоторые психолого-педагогические аспекты взаимоотношений умственно отсталых учащихся в коллективе // Дефектология, 1981. — № 5. — С. 14-19.
5. Стерина Т.З. Понимание эмоциональных состояний другого человека детьми с нарушениями умственного развития // Дефектология. 1988. -№3. - С.8-15
6. Юсупов И.М. Психология эмпатии: (теоретические и прикладные аспекты). — С.-Петербург. гос. ун-т. СПб., 1995.—324 с.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

Циганова С. Л.,

*студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, педагогічний факультет
Ляшко В. В. кандидат психологічних наук, доцент
Херсонський державний університет, м.Херсон*

Анотація. У статті висвітлюється проблема формування екологічної культури учнів спеціальної школи, специфіка якої полягає у тому, що кожна дитина характеризується різним ступенем сформованій екологічної вихованості, і складність роботи педагога полягає в тому, що він у своїй діяльності стикається з безліччю альтернатив. Екологічне виховання у спеціальній школі повинно бути орієнтоване на те, щоб учень, знаючи вимоги і норми поведінки в природному середовищі, не тільки формально виконував їх, але і усвідомлював об'єктивну необхідність цих вимог.

Ключові слова: екологічне виховання, екологічна культура, учні з порушеннями інтелекту, спеціальна школа.

Формування екологічної культури передбачає екологічну освіту та екологічне виховання. І починати навчання необхідно зі шкільного віку, так як знання, придбані в цей час можуть надалі перетворитися в міцні переконання. Учні, які отримали певні екологічні уявлення, будуть дбайливо ставитися до природи [1].

В даний час екологічна освіта школярів стає пріоритетним напрямком в педагогічній теорії і практиці спеціальної освіти. Це пов'язано з важкої екологічною ситуацією на нашій планеті: швидке зростання народонаселення, а отже, проблема його забезпечення харчовими продуктами, забезпечення промисловості мінеральною сировиною, проблема енергетики і, звичайно, забруднення природного середовища - все це створює загрозу існування самого життя на Землі [2].

Проблеми екологічної освіти і виховання підростаючого покоління знайшли відображення в роботах: Т.А.Бабаковій, О.М.Барковської, М.А.Кривошеєвої, А.Н.Петіна, Л.П.Салеевой, Л.П.Симонової, І.Т.Суравегиной, Л.М.Хафізова, В.С.Шилової та ін.

Однією з умов формування екологічно культурної особистості, є ознайомлення школярів з екологічними проблемами і природним середовищем тієї місцевості, в якій вони проживають. Важливу роль в цьому процесі відіграє краєзнавча робота в школі, яка здійснюється як на уроках, так і в позаурочний час [6].

На думку, А.Н.Ільїної, екологічне виховання - це створення умов для засвоєння особистістю екологічної культури, виробленої суспільством [7].

До компонентів екологічної культури можна віднести [7]:

- екологічні знання (знання про взаємозв'язки природи і людини, знання норм і правил поведінки в природі);

- морально-екологічне ставлення до природи (відносини людини з соціальним та природним оточенням, засновані на знанні і дотриманні моральних норм);

- екологічно грамотна поведінка - сукупність мотивів, дій, умінь і навичок, що визначають розумне взаємодія в системі «людина-природа».

Навчати дітей з інтелектуальними порушеннями екологічним правилам найбільш результативно в зрозумілою їм формі, опускаючи складну термінологію, не знижуючи при цьому екологічної коректності викладу. Не слід робити предмет теоретичним, абстрактним.

У зв'язку з цим, ґрунтуючись на аналізі відомих наукових публікацій провідних вчених в галузі педагогіки, можна стверджувати, що ігрова діяльність молодших школярів грає першорядну роль в екологічному вихованні та є універсальною. Адже саме молодший шкільний вік специфічний тим, що його можна розглядати як перехідний період, коли провідною діяльністю є ігрова діяльність, до періоду, коли провідною діяльністю є навчальна [1, 3, 8 та ін.].

Екологічне навчання і виховання через гру є самим результативним і природним. Воно допомагає виробити у дітей основи екологічних навичок, закріпити елементарні наукові уявлення, про природу і взаємозв'язки в ній, виховати емоційне і моральне ставлення до всього живого. Педагогічно грамотне керівництво ігровою діяльністю дозволяє розширити кругозір молодших школярів, залучити в природоохоронну роботу велике число школярів, допомагає виховувати в дітях почуття відповідальності за стан природи [1].

У процесі екологічного виховання і навчання можна використовувати різноманітні види ігор: ігри-подорожі, рольові, ситуативні, ігри-змагання (КВК, турніри), різні рухливі ігри, а також ігри, які включаються в програми різних свят, присвячених сезонних явищ («Свято врожаю», «Золота осінь») і різних екологічних дат («День Землі», «День води») [1].

Таким чином, в початковій школі необхідно викладати екологію в будь-якій формі, з використанням різних засобів, у тому числі і з використанням екологічних ігор. Використання ігрових технологій є одним із способів досягнення свідомого і активної участі учнів в самому процесі навчання. Однак будь-який вид гри принесе користь молодшому школяреві, якщо вона правильно організована і проведена.

При цьому кожна гра повинна бути визначена змістом програмного матеріалу і переслідувати виховні цілі. У той же час, як підкреслює І.А.Саушкіна, «хотілося б застерегти своїх колег від надмірного захоплення масовими іграми на шкоду іншим формам роботи. Важливі не окремі заходи, а добре продуманий безперервний процес діяльності по вивченню, збереженню і покращенню природного середовища» [5].

Завдяки різноманітним формам і методам роботи відбувається збагачення морального досвіду дітей, виховання позитивних якостей особистості, формування етичних і естетичних почуттів, виховується дбайливе ставлення до природи, прагнення змінити світ на краще [5].

Робота з екологічного виховання учнів молодших класів спеціальної школи у позаурочний час передбачає вирішення низки завдань [2]:

- розширення екологічних знань;
- підвищення екологічної культури;
- розвиток потреб гармонійного спілкування з природою;
- збагачення кругозору дітей;
- розвиток спостереження, уваги, пам'яті, мислення;
- розвиток почуття співчуття, співпереживання представникам тваринного і рослинного світу;
- прищеплення дбайливого ставлення та любові до природи.

При визначенні змісту позакласної роботи необхідно виходити з таких принципів, як зв'язок з життям, з проблемами, які вирішує країна, область, район; відповідність змісту позакласної роботи віку учнів, особливостями їх розумового розвитку та інтересів. Одним із завдань позакласної роботи з екологічного виховання є розширення обсягу інтересу молодших школярів до природи, формування його стійкості і спрямованості, до охорони природного середовища [3].

Звернення до джерел народної культури істотно підвищує виховний потенціал екологічного виховання і є важливим фактором успішності процесу формування екологічної культури дітей. Крім цього, використання примовок, скоромовок, прислів'їв на будь-якому навчальному занятті - це підтримка гарного настрою, радісних почуттів в колективі школярів з порушеннями інтелекту, засіб задоволення потреби дітей у творчості [6].

Програма виховання спеціальної школи спрямована на підвищення екологічної культури дітей через включення в навчальний матеріал народних казок, прислів'їв і приказок, загадок, легенд, адже в них міститься колосальний досвід наших предків, які тисячоліттями спостерігали, зіставляли, шанували керують світом закони і пристосовувалися до них [2].

Своєрідність пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та поведінки школярів з порушеннями інтелекту значно ускладнюють процес екологічного виховання, не дозволяють їм вивчити в повному обсязі таку складну, багатоаспектну науку як екологія, побудовану на причинно-наслідкових залежностях, що спирається на розуміння законів природи, що вимагає засвоєння складних понять [8].

Отже, формування екологічної культури особистості - складний, тривалий процес, який повинен здійснюватися безперервно протягом всього періоду шкільного навчання, з урахуванням особливостей різних вікових етапів розвитку, розумових здібностей, індивідуальних і типологічних особливостей учнів [4]. Специфіка формування даного процесу в учнів спеціальної школи визначається специфікою розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, тобто до учнів із стійким порушенням пізнавальної діяльності внаслідок органічного ураження головного мозку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдусенко Л. Виховання екологічної культури на уроках. Початкова школа. - 2008. - №2.-С. 33-34.
2. Бондарь В.И. Экологическая направленность учебно-воспитательной работы в школе. Экология: проблемы образования и воспитания. – Ч. 1. – Переяслав-Хмельницкий, 1990. – С. 13-15.
3. Ващенко Н.І. З досвіду екологічного виховання молодших школярів. Початкова школа. - 1990. - №8. - С. 40-44.
4. Висоцька О.Є. Екологічна культура особистості на основі формування індивідуальної свідомості. Відкритий урок. - 2003. - №13/15. - С.73-76.
5. Екологічне виховання в початковій школі /Упоряд. І.Васильченко, О.Кондратюк. - К.-:ІСДО, 2005. - 128 с.
6. Екологічне виховання учнів молодших класів на українських народних традиціях: Методичні рекомендації для вчителів початкової школи /Укл. Л.М. Різник. - К.:ІСДО, 1994. - 64 с.
7. Іванова О. Формування екологічної культури. // Початкова школа. – 1998. – № 8. – С. 40–42.
8. Колонкова О. Технології екологічного виховання. // Шкільний світ. – 2003. – № 5. – С. 13-15.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ З УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Щербатюк А.Д.,

2 курс, ОС «Бакалавр» спеціальності «Початкова освіта»

Факультету педагогіки та психології

*Тесленко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики
початкового навчання*

*Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова
м. Київ*

Анотація. У тезах розглянута актуальна проблема навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами, а саме з органічними ураженнями центральної нервової системи. Рівень такого роду захворювань зростає в усьому світі, і наша країна не є винятком. Свою роль у цьому негативному процесі відіграла і складна соціально-економічна ситуація в Україні, і екологічні фактори. Все це не могло не позначитися як на здоров'ї самих матерів, так і на здоров'ї їхніх дітей. Дитяча інвалідність взагалі на 60-70% представлена патологією нервової системи. Низка цих актуальних питань розглядається у поданих тезах.

Ключові слова: інклюзія, мета інклюзії, інтеграція, типи інтеграції, інклюзивна школа, принципи інклюзивної школи, моделі інклюзивної освіти.

Видатний український філософ Г.Сковорода, говорячи про людей, уражених хворобою, у своєму творі “Розмова п’яти подорожніх про істинне щастя в житті”, ставить риторичне запитання: “Невже гадаєш, що премилосердна й дбала матір наша натура зачинила їм двері до щастя, ставши для них мачухою?”.

Це риторичне запитання нині хвилює багатьох спеціалістів, причетних до навчання, виховання, соціальної реабілітації дітей, яких природа позбавила достатньою мірою сприймати світ і відчувати свою належність до нього через хвороби, травми, патологічні стани.

За останні роки кількість дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності збільшилася, що стало проблемою в отриманні ними освіти, таким чином порушувалися умови їхньої соціалізації та забезпечення повноцінної участі в суспільному житті. Донедавна, навчання дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності носило диференційований характер, а саме: навчання дітей з нормативним розвитком здійснюється у закладах загальної середньої освіти, до яких застосовуються традиційно визнані форми і методи навчання; навчання дітей з обмеженими можливостями відбувається у закладах спеціальної освіти. Важливим кроком реформування освіти є запровадження інклюзії в

освітню систему України, яка вимагає зміни освітньої парадигми – об'єднання двох традиційних систем в єдину систему освіти [1].

Інклюзія – це не науковий термін, яким послуговуються для вирішення абстрактних проблем, а насамперед це перший крок до того, щоб дитина з особливими освітніми потребами (ООП) могла стати частиною соціуму. Інклюзія означає повне залучення дітей з обмеженими можливостями в освітній процес закладу загальної середньої освіти, життя класу; процес пошуку ефективних методів та форм навчання і виховання, які б задовольнили індивідуальні потреби усіх учнів; створення гнучкого процесу навчання [5].

Мета інклюзії в освіті полягає у створенні такого соціокультурного середовища закладу загальної середньої освіти, яке б задовольняло індивідуальні освітні потреби усіх учнів, незалежно від особливостей їхнього психофізичного розвитку. В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, яка забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими освітніми потребами. Як проміжний етап розвитку інклюзивної системи освіти можна вважати процес інтеграції.

Інтеграція – зусилля, спрямовані на введення дітей з особливими освітніми потребами у регулярний освітній простір. Ми пристосовуємо учня до вимог школи.

Інтеграція має кілька типів:

1. Соціальна інтеграція. Діти з особливими освітніми потребами можуть брати участь разом з іншими дітьми у позакласній діяльності, такій як харчування, ігри, екскурсії тощо, як у закладах дошкільної освіти, так і в закладах загальної середньої освіти, однак, вони не навчаються разом.

2. Функціональна інтеграція. Як діти з особливими потребами, так і їхні однолітки навчаються в одному класі.

3. Зворотна інтеграція. Про такий тип можна говорити тоді, коли здорові діти відвідують спецшколу.

4. Спонтанна або неконтрольована інтеграція. Має місце тоді, коли діти з особливими потребами відвідують загальноосвітні класи без отримання додаткової спеціальної підтримки [4].

Інклюзивна школа – заклад освіти, який забезпечує інклюзивну освіту як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивний клімат в шкільному середовищі [3].

Основні принципи інклюзивної школи:

1) Усі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, незважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними.

2) Школи мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання.

3) Забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, прийняття організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів та партнерських зв'язків зі своїми громадами.

4) Діти з особливими освітніми потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання.

5) Вони є найбільш ефективним засобом, який гарантує солідарність, співучасть, взаємоповагу, розуміння між дітьми з особливими потребами та їхніми ровесниками .

Складові моделі інклюзивної освіти:

1. Командний підхід;

2. Задоволення індивідуальних потреб дітей;

3. Співпраця з батьками;

4. Створення сприятливої атмосфери в дитячому колективі.

Отже, варто пам'ятати слова Василя Олександровича Сухомлинського, що «мистецтво й майстерність навчання й виховання полягає в тому, щоб розкривши сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху...» [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен [Текст] / В. Бондар // Рідна. школа. – 2011. – № 3. – С. 10-14.

2. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям / В. О. Сухомлинський // Сухомлинський В. О. Вибр. твори. У 5 т. – К., 1976. – Т. 2. – С. 437- 438.
3. <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/8484/1/Pet%27ko%20%282015%29%2C%20p.%20315.pdf>
4. http://lib.iitta.gov.ua/710549/1/зб%20ТЕРЕБОВЛЯ_2018.pdf
5. <http://navigator.rv.ua/wp-content/uploads/2019/10/Osnovy-inklyuzyvnoyi-pedagogyky-OK-2019.pdf>

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

*Ющишин О.В., магістрантка 2 курсу
педагогічного факультету*

*Кузенко О.Й., кандидат педагогічних наук
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника»
Івано-Франківськ*

У тезах розкриваються особливості професійно-педагогічної діяльності вчителя-логопеда в умовах інклюзивного освітнього середовища. Акцентується, що професійна діяльність учителя-логопеда на сучасному етапі безпосередньо пов'язується із впровадженням інклюзивної форми навчання дітей з особливими освітніми потребами. Внаслідок цього коло професійної діяльності вчителів-логопедів розширюється, оскільки вони виконують професійні обов'язки не тільки в спеціалізованих освітніх закладах, медичних установах чи реабілітаційних центрах, але й реалізують завдання корекційно-розвивальної та навчально-виховної роботи в інклюзивному та інтегрованому освітньому середовищі.

Ключові слова: професійно-педагогічна діяльність, інклюзивна освіта, вчитель-логопед, діти з особливими освітніми потребами.

Учитель-логопед як член команди фахівців, поруч із психологом, асистентом вчителя, соціальним педагогом, реалізує завдання психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах. Він здійснює корекційну роботу, яка забезпечує подолання можливих труднощів, пов'язаних з проблемами мовного розвитку та налагодженні комунікації, при засвоєнні учнями із порушеннями психофізичного розвитку освітньої програми.

Завдання вчителя-логопеда конкретизовано в «Примірному положенні про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». У цьому документі зазначається, що вчитель-логопед надає корекційно-розвиткові послуги дитині з особливими освітніми потребами та здійснює моніторинг досягнень у мовленнєво-комунікативному розвитку дитини, згідно Індивідуальної програми розвитку. Водночас вчитель-логопед надає рекомендації педагогічним працівникам щодо специфіки організації освітнього процесу; реалізації корекційно-розвиткових цілей в навчанні дітей з порушеннями мовлення, технології для досягнення кінцевих цілей навчання, визначених в ППР та застосування адаптацій (модифікацій). окремим завданням вчителя-логопеда, згідно цього Положення є надання консультацій батькам дитини з особливими освітніми потребами [2].

У зв'язку з впровадженням в освітню практику інклюзивної форми навчання, суттєво зросли вимоги до вчителя-логопеда як члена команди фахівців психолого-педагогічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами. Всі напрямки його діяльності спрямовуються на забезпечення оптимально сприятливого освітнього середовища для подолання в дитини порушень мовленнєвого розвитку та запобігання виникненню вторинних відхилень [1].

Корекційно-педагогічна діяльність вчителя-логопеда в умовах інклюзивного навчання здійснюється на основі програми корекційної роботи, яка є структурним компонентом основної освітньої програми. На основі цього, конкретизуються напрямки діяльності вчителя-логопеда в межах психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

У дослідженні О. Мартинчук акцентується на тому, що об'єктом професійної діяльності вчителя-логопеда є корекційно-розвивальний навчально-виховний і абілітаційний / реабілітаційний процеси. на основі цього дослідницею визначаються

види професійної діяльності вчителя-логопеда і асистента вчителя-логопеда з урахуванням їх кваліфікаційних характеристик. Якщо провідними для асистента вчителя-логопеда є корекційно-педагогічна, діагностично-корекційна, консультативна, просвітницька види діяльності, то вчитель-логопед поруч із ними ще й здійснює організаційно-управлінську діяльність [1].

Таким чином, професійна діяльність вчителя-логопеда в умовах інклюзивного освітнього середовища включає диференціальну логопедичну діагностику; розробку індивідуально-орієнтованих програм корекційного впливу; підбір та розробку методів і прийомів корекційно-логопедичної роботи; налагодження взаємодії з батьками або законними представниками дітей з мовною патологією, а також здійснення профілактичних заходів. Кожний із цих видів професійної діяльності вчителя-логопеда є важливою складовою єдиного процесу психолого-педагогічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі. Робота вчителя-логопеда має особливе значення, оскільки орієнтована не тільки на подолання мовних розладів у вихованців з особливими освітніми потребами, але забезпечує їх соціалізацію та адаптацію в середовищі однолітків з типовим віковим розвитком.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мартинчук О.В. Зміст і структура професійних компетентностей майбутнього вчителя-логопеда // Збірник наукових праць. Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка № 24. 2015. Електронний ресурс. [Режим доступу]: [file:///C:/Users/admin/Downloads/Potip_2015_24_14%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/Potip_2015_24_14%20(1).pdf)
2. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти // Електронний ресурс. [Режим доступу]: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61107/.

СТРУКТУРА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЦІЛІСНОГО ОСВІТНЬОГО ІНКЛЮЗИВНОГО ПРОЦЕСУ

Ядчишина Д. С.,

*2 курс, ОС «Бакалавр» спеціальності «Початкова освіта»
факультету педагогіки та психології*

*Тесленко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
та методики початкового навчання*

*Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова,
м. Київ*

Анотація. У тезах розглянута актуальна проблема – питання організації інклюзивної освіти з учнями молодшого шкільного віку, оскільки саме сформовані особливості організації інклюзивної освіти свідчать про готовність здійснювати навчальний процес так, аби жоден із дітей з особливими освітніми потребами не відчували себе іншими. З'ясована сутність інтеграції інклюзивної освіти з учнями молодшого шкільного віку: соціальна інтеграція; функціональна інтеграція; зворотна інтеграція; спонтанна або не контрольована інтеграція. Розкрито поняття «інклюзивна освіта», її особливості, важливість її розвитку.

Ключові слова: інклюзивна освіта, інтеграція, соціальна інтеграція; функціональна інтеграція; зворотна інтеграція; спонтанна або не контрольована інтеграція.

Молодшим шкільним віком називається час життя дітей від шести до одинадцяти років. Вступ дитини до школи – різка зміна її життя та діяльності. Дитина йде до школи з фізичною й психологічною готовністю до цієї зміни. У шкільному навчанні використовуються і продовжують розвиватись фізичні й розумові здібності, формуються психічні властивості молодшого школяра.

А. Запорожець «Про значення ранніх періодів дитинства на формування дитини», Н. Никончук «До проблеми поцінування досягнень молодших школярів в учбовій діяльності», Ян Стюарт та Венн Джойнс «Сучасний транзактний аналіз» вказують на те, що поцінування у молодшому шкільному віці відіграють значну роль у навчальній діяльності. Поцінування навчальних успіхів дітей з інвалідністю в умовах інклюзивної освіти відіграють вагомий роль. Адже в основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку

дискримінацію дітей, яка забезпечує однакове ставлення до всіх, створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами. Щоб такі діти почували себе рівноправними та значимими у суспільстві, важливим критерієм для них виступають поцінування.

Кожна людина, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має право на одержання освіти, якість якої не різниться від освіти здорових людей. Цей принцип, що відбитий у низці міжнародних документів, покладений в основу організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, котре впроваджується з метою реалізації їхнього права вибору навчального закладу і форми навчання за місцем проживання із забезпеченням усіх необхідних для цього умов [2]. Інтеграція - зусилля, спрямовані на введення дітей з особливими освітніми потребами у регулярний освітній простір. Ми пристосовуємо учня до вимог школи. Як проміжний етап розвитку інклюзивної системи освіти можна вважати процес інтеграції, який також має кілька типів.

Соціальна інтеграція. Діти з особливими потребами можуть брати участь разом з іншими дітьми у позакласній діяльності, такій як харчування, ігри, екскурсії тощо, як у дошкільних навчальних закладах, так і в закладах, загальної середньої освіти, однак, вони не навчаються разом.

Функціональна інтеграція. Як діти з особливими потребами, так і їхні однолітки навчаються в одному класі. Існує два типи такої інтеграції: часткова інтеграція і повна інтеграція. При частковій інтеграції діти з особливими потребами навчаються в окремому спецкласі або відділенні школи і відвідують тільки окремі загальноосвітні заходи, тоді як при повній інтеграції такі діти проводять увесь час у загальноосвітніх класах. Саме останній тип інтеграції можна розглядати як справжню освітню інтеграцію. **Зворотна інтеграція.** Про такий тип можна говорити тоді, коли здорові діти відвідують спецшколу.

Спонтанна або неконтрольована інтеграція. Має місце тоді, коли діти з особливими потребами відвідують загальноосвітні класи без отримання додаткової спеціальної підтримки. Існують причини вважати, що у багатьох країнах чимала кількість таких дітей складають більшу частину тих, кого залишають навчатися на повторний рік.

Останнім часом поняття інтеграції замінюється терміном «інклюзія», який має дещо розширений контекст: інтеграція відображає спробу залучити учнів з особливими потребами до загальноосвітніх шкіл, а інклюзія передбачає пристосування шкіл та їх загальної освітньої філософії та політики до потреб усіх учнів – як обдарованих дітей, так і тих, котрі мають особливі потреби. Інклюзія потребує змін на всіх рівнях освіти, оскільки це – особлива система навчання, яка охоплює весь різноманітний контингент учнів та диференціює освітній процес, відповідаючи на потреби учнів усіх груп та категорій. «Інклюзію в освіті можна розглядати як один із багатьох аспектів інклюзії в суспільстві взагалі» [4]. Однією із форм навчання дітей з особливими освітніми потребами є нова, але визнана у багатьох країнах світу інклюзивна форма освіти, яка забезпечує безумовне право кожної дитини навчатися у загальноосвітньому закладі за місцем проживання із забезпеченням усіх необхідних для цього умов. В Україні модель інклюзивної освіти почала набувати значення переважно за ініціативи громадських організацій. Інклюзивне навчання - це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, яка передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти інклюзивні освітні заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використання існуючих ресурсів, партнерство з громадою до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта – це процес, у якому школа намагається відповідати на потреби усіх учнів, вносячи необхідні зміни до навчальної програми та ресурсів, щоб забезпечити рівність можливостей [2].

Порядок організації інклюзивного навчання— основний документ, що регламентує створення й функціонування відповідних класів у закладах освіти. Так, у Порядку:

- визначено ключові терміни;
- чітко окреслено підстави й умови створення інклюзивного класу;
- уточнено кількість учнів з особливими освітніми потребами у класі з інклюзивним навчанням ;
- прописано питання організації освітнього процесу;
- зафіксовано право дітей з ООП здобувати освіту в усіх закладах;
- визначено норму щодо створення інклюзивних і спеціальних класів на підставі заяви батьків про зарахування дитини з ООП до закладу [5].

В нашій країні перехід до освіти більш інклюзивного характеру не відбувається раптово. Зміни, навіть поступові, мають ґрунтуватися на чітких взаємопов'язаних принципах, що визначають розвиток усієї системи.

Для забезпечення розвитку інклюзивної освіти часто необхідно змінити систему управління освітою. Наприклад, об'єднання управління спеціальною та загальною освітою сприяє розвитку інклюзивної освіти. Процес змін сам по собі потребує наявності фінансових, людських та інтелектуальних ресурсів. В якості першого кроку було б бажано визначити обсяг ресурсів, необхідних для змін у галузі законодавства чи стимулювання експериментальних підходів. Надзвичайно важливо також налагодити партнерські зв'язки з різними учасниками, міжнародними організаціями, неурядовими організаціями (НУО) [1]. Хоча в основних законах України про освіту зустрічаються такі терміни як: «діти - особи, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися в масових навчальних закладах». Один із останніх нормативних документів, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку» та « наказ Міністерства освіти і науки України «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю» – використовує низку термінів: «молодь з інвалідністю», «діти з тяжкими порушеннями розвитку», а також «діти з особливими освітніми потребами» [4]. Інклюзивна освіта в Україні розвивається завдяки активній участі донорських організацій, які протягом більше як 10 років допомагають розробці законодавчих та нормативних актів, методичними та наочними матеріалами, передають досвід, напрацьований в країнах Європи, США та Канаді [3].

Отже, реалізація інклюзивної освіти зумовлює необхідність послідовних кроків щодо удосконалення структури, вирішення концептуальних теоретичних і організаційних питань, підготовки учасників навчально-виховного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ворон М.В., Найда Ю.М. Інклюзивна освіта: українські реалії/журнал «Підручник для директора», видавництво «Плеяди», червень, 2006.
2. Воронова Н.М. Мотивація як фактор успіху навчальної діяльності молодших школярів// Початкова школа. – 2007. - №3. – с. 5-7.
3. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13.04.2011 № 329, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 11 травня 2011 р. за № 566/19304.
4. Юрдіна Н. Особливості структури мотивацій молодших школярів при інтегрованому навчанні// Практ. Псих. Та соц. робота. – 2008. - №9. – с. 46-51.
5. <https://www.pedrada.com.ua/article/2593-nklyuzivna-osvta-v-pochatkovy-shkol-nush>

РОЛЬ МОВЛЕННЯ В КОРЕКЦІЇ РУХОВИХ ПОРУШЕНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗІ ЗНИЖЕНИМ СЛУХОМ

Яцків Л. В., 2 курс, Педагогічний факультет

Кравець Н.С., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ

У статті обґрунтовано роль мовлення в корекції рухових порушень дітей старшого дошкільного віку зі зниженим слухом. Установлено, що мовленнєва регуляція значно активізує процес навчання дітей зі зниженим слухом, сприяє формуванню більш повних і виразних уявлень про рухові дії, допомагає активному сприйманню й осмисленню рухового завдання, дозволяє формувати в них знання, уміння і навички, інтенсифікувати процес становлення знань, рухових умінь і навичок дітей зі зниженим слухом; розширити їхній словниковий запас, зробити процес корекції рухів усвідомленим, керованим і саморегульованим.

Ключові слова: мовлення, корекція, рухові порушення, знижений слух, діти дошкільного віку.

Виявлення і розробка пріоритетних напрямків функціонування системи спеціальної освіти – актуальна проблема сучасності. Відомо, що будь-яке патологічне порушення змінює цілісність і природність життя, порушує контакти з оточуючим світом, знижує діяльний потенціал, складає комплекс неповноцінності, обмежує можливості фізичної, інтелектуальної, культурної адаптації, знижує життєву компетентність, ускладнює соціалізацію та інтеграцію даної категорії людей у суспільство. Первинні порушення в

розвитку, у даному випадку слуху, призводять до виключення дитини з соціального та культурно обумовленого традиційного освітнього простору, порушення зв'язку з культурою як джерелом розвитку специфічних людських здібностей і способів діяльності та вищих психічних функцій, у тому числі й з фізичною культурою як складовою частиною загальнолюдської культури суспільства. У цьому контексті актуалізується проблема мовленнєвої регуляції як специфічної особливості керування рухами людини, що і зумовило вибір теми статті – роль мовлення в корекції рухових порушень дітей старшого дошкільного віку зі зниженим слухом.

Наш науковий пошук засвідчив, що для здорового розумового і фізичного розвитку глухонімої дитини необхідний всебічний розвиток особистості на основі мобілізації компенсаторних можливостей, повного подолання наслідків дефекту, формування мови слів як засобу мислення і пізнання.

На всебічній компенсаторній ролі мовлення наголошує у своїх роботах І. Ляхова [3]. Автор зазначає, що мовлення розвиває психічну діяльність, сприяє подоланню наслідків глухоти, розвитку соціальних і біологічних параметрів особистості глухого, максимально повній інтеграції його в середовище осіб зі збереженим слухом як рівноправного робітника та члена суспільства. Перебороти фізичну ваду – глухоту і її наслідок – німоту можна лише за умови навчання глухого мові слів як засобу спілкування, пізнання і мислення. Слова містять у собі зміст найзагальніших ознак, завдяки яким людина має змогу визначати й розрізняти предмети, дії, ознаки, властивості.

Мовлення виступає як засіб взаємозв'язку дітей з оточуючим світом, як один із засобів набуття найбільш повної інформації про нього та свої дії. Порушення цього зв'язку в результаті зниження слуху призводить до зменшення обсягу інформації, яку отримують діти, що позначається на розвитку їх пізнавальних процесів. Разом із тим, завдяки мовленню мислення стає більш економним і швидким, точним і диференційованим, що важливо під час навчання дітей зі зниженим слухом рухових дій.

Проблема розвитку та активізації пізнавальної діяльності дітей зі зниженим слухом, насамперед, стосується інтенсифікації оволодіння мовленням як засобом спілкування та знаряддям мислення, а також розвитку остаточної слухової функції та комунікабельних навичок на основі бісенсорного та моносенсорного сприйняття мовлення.

Вчені відзначають, що нормальний хід навчального процесу залежить від активного мовлення учнів, яке забезпечує двосторонню комунікацію педагога та школяра. Порушення такої комунікабельності призводить не тільки до надмірних витрат часу, але й до частого перекручування суті повідомлень/

Правильне формування рухових навичок в осіб з недоліками слуху практично неможливе без необхідного обсягу інформації. У більшості випадків ця інформація передається у формі усного мовлення. Порушення процесу сприймання мовлення, а також відтворення словесної інформації в рухах дітей з патологією органа слуху створюють певні труднощі під час навчання їх рухових дій.

Реалізація рухових завдань на заняттях фізичної культури з дітьми зі зниженим слухом здійснюється в умовах порушення єдності слуху і мовлення, пізнавальних процесів, рухової й емоційної сфери, відхилень у діяльності серцево-судинної і дихальної систем. Слід зазначити, що такого роду заняття вимагають від учнів зі зниженим слухом не тільки реалізації рухової активності, але й засвоєння ними мовленнєвого матеріалу (слова, словосполучення, фразеологія), а також вивчення коротких теоретичних відомостей про деякі види вправ, їх вплив на організм виконавців, про значення самоконтролю за реакцією організму на фізичне навантаження та ін.

На підставі проведених досліджень І. Ляхова [3] стверджує, що мовлення дитини, яке супроводить її рухові реакції, впорядковує останні, робить їх більш організованими та диференційованими.

Одним із провідних завдань проведення коригуючих фізкультурно-оздоровчих занять з дітьми старшого дошкільного віку зі зниженим слухом є розвиток мовлення та збагачення словника дітей фізкультурно-спортивною термінологією. Це дозволяє значно інтенсифікувати формування уявлення та знань цих дітей про методіку занять і техніку виконання вправ, що входять до складу засобів адаптивної фізичної культури.

Науковці стверджують, що мовлення організовує та спрямовує виконання довільних рухових актів, забезпечує свідомий контроль за виконанням трудових операцій.

У науковій праці С. Демчука [1] підкреслюється, що рухові навички, які формуються в умовах розгорнутої мовленнєвої діяльності, набувають більш узагальненого характеру та

краще переносяться в нові умови, ніж ті, які складаються при зниженні словесної активності.

Засвоєння рухових дій з активним застосуванням мовлення має позитивний вплив на всебічний фізичний і психічний розвиток дитини зі зниженим слухом, створюючи при цьому необхідну основу для успішного навчання та корекції дефектів. Зокрема, у роботі І. Ляхової [3] зазначається, що, чим активніша участь мовлення в руховій діяльності учня, тим краще ця діяльність ними усвідомлюється, досконаліше здійснюється довільне регулювання рухів. Автор вважає, що рухові вміння, вироблені з активною участю мови та мовлення відрізняються від умінь, набутих методом наслідування, тим, що учні можуть досить швидко перебудувати їх за завданням учителя. Це відіграє позитивну роль у розвитку та вдосконаленні процесів регуляції та корекції рухових актів за допомогою внутрішнього мовлення. При правильно організованому педагогічному процесі в дошкільнят спостерігається інтенсивне перебудування способу засвоєння рухових дій – від наслідування рухів до активної участі в цьому процесі мовлення та мислення.

Виходячи з аналізу усвідомленості навчання, А. Івахненко [2] робить висновок, що воно має передбачати: 1) формування цілеспрямованої навчальної діяльності, 2) розвиток власне діяльності усвідомлення, куди входять: а) перцептивні дії та уявлення, що забезпечують створення адекватного образу предмета усвідомлення, б) мисленнєві розумові дії, які сприяють розкриттю сутності предмета усвідомлення (аналіз, порівняння, узагальнення та ін.) і забезпечують осмислення конкретного навчального матеріалу, в) словесне опосередкування навчальної діяльності; 3) застосування дій усвідомлювання в навчанні.

Формування мовлення у глухих дітей потребує дотримання тих же закономірностей, які характерні для дитини з нормальним слухом: по-перше, це постійний супровід всієї діяльності мовленням дорослого, що стимулює породження звуків, слів, фраз самою дитиною; по-друге, називання предметів, маніпулювання ними, називання дій, які здійснює дитина з предметами, називання предметів, об'єктів, які знаходяться на відстані тощо [4].

Словесне сприймання інформації школярами зі зниженим слухом стосовно рухової діяльності на заняттях фізичної культури надає більше повноти усвідомленню того, що і як потрібно робити, забезпечує розуміння змісту корекції рухової діяльності на різних рівнях: значеннєвому, емоційному, м'язово-руховому (кінестетичному).

Рухова діяльність значною мірою пов'язана з розумінням дітьми, які мають знижений слух, рухового завдання та конкретного способу його вирішення. Від того, наскільки правильно дитина його розуміє, наскільки чітко вбачає окремі моменти його вирішення, настільки вона потенційно готова до вирішення цього завдання та зуміє застосувати свої здібності, залежить не тільки якість, але й сама можливість виконання справи.

Отже, успішність опанування знань, рухових умінь і навичок, подолання мовленнєвого недорозвитку в дітей зі зниженим слухом багато в чому залежить від того, наскільки правильно розуміють вони запропоновану інформацію. Використання мовленнєвої функції дозволяє значно інтенсифікувати процес становлення знань, рухових умінь і навичок дітей зі зниженим слухом; розширити їхній словниковий запас, зробити процес корекції рухів усвідомленим, керованим і саморегульованим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Демчук С. Корекція рухової сфери школярів із депривацією слуху засобами фізичного виховання. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : збірник наукових праць. № 4 (24), 2013. С. 61–64.
2. Івахненко А.А. Корекція та розвиток психомоторної функції глухих дітей молодшого шкільного віку засобами рухливих ігор: *монографія*. Запоріжжя: ЗНТУ, 2014. 214 с.
3. Ляхова І. М. Корекційно-педагогічні основи фізичного виховання дітей зі зниженим слухом (теоретико-методичний аспект): *монографія*. Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2005. 506 с.
4. Програма розвитку глухих дітей дошкільного віку /За редакцією К.В.Луцько. URL: mon.gov.ua > app > media > programy-rozvytku-ditey

Актуальні проблеми фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи

ПРОБЛЕМА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФОРМУВАТИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УМІННЯ СПІВПРАЦЮВАТИ В КОМАНДІ

Андрюшина О. С.,

*VI курс, Факультет педагогіки та психології
Лозенко А. П., кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет
імені Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ*

Анотація. Сучасний вчитель початкових класів повинен на високому професійно-педагогічному рівні вміти організувати навчальну діяльність молодших школярів на засадах педагогічної взаємодії, яка спрямована на розвиток кожної особистості. Від того, як складаються відносини з однолітками, залежать не тільки успіхи дитини у навчанні, а і формування її як особистості. Саме у молодших класах діти вчать спостерігати, висловлюватись, читати і писати, а також набувають навичок та способів взаємодії з людьми різного віку. Проблема дослідження взаємовідносин між молодшими школярами в команді була і залишається однією із першорядних та актуальних.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів початкових класів, уміння співпрацювати в команді, навчальна діяльність.

Постановка проблеми

У зв'язку з реформами, що відбуваються в освітньому просторі, зростає необхідність модернізації початкової освіти, посилюються вимоги до особистості педагога та його професійних якостей. Вчитель початкової школи покликаний організувати роботу з класом таким чином, щоб забезпечувати максимальну самореалізацію інтелектуального й творчого потенціалу кожного з учнів, створивши атмосферу співпраці без збільшення емоційного напруження для інших.

Аналіз актуальних досліджень

Загальним проблемам командної роботи присвячені роботи таких закордонних вчених як: Дж. Кемзенбер, К. Левіс-МакКлеар, Д. Сміт, М. Тейлор. Основні напрями розвитку малих груп досліджував Б. Тукман. Серед російських вчених питанням управління роботою проектних команд займалися Н. Григор'єва, А. Радугін та інші. З огляду на зазначене, виникає потреба теоретично обґрунтувати особливості підготовки майбутніх вчителів до формування у молодших школярів уміння співпрацювати в команді.

Мета статті

Розкрити проблему готовності майбутніх вчителів формувати у молодших школярів уміння співпрацювати в команді.

Виклад основного матеріалу

Одним із головних завдань сучасної початкової школи є індивідуальний розвиток кожної дитини. Це означає, що, з одного боку, все більшого значення набуває необхідність формування здатності до самостійної пізнавальної діяльності, а з іншого – вміння ставити та вирішувати нові проблеми у команді.

Діяльність молодших школярів часто є спільною. Вчителі-практики помічають, що дітям подобається виконувати завдання на уроках парами, обговорюючи його. Це зумовлено тим, що діти відчувають потребу в спілкуванні. Задовольнити цю потребу може групова робота як одна з форм колективної діяльності учнів на уроці. Групова робота і співпраця з іншими школярами сприяє набуттю учнями досвіду спільної підготовки, планування, визначення задач, висловлення своїх думок і прислуховування до думок товаришів. Принципова основа організації роботи в групі полягає в передачі учням на період такої роботи функцій, які традиційно здійснює вчитель: інформування, власне організації, контролю і оцінювання [1].

Навчально-пізнавальна діяльність школярів під час колективної, групової, індивідуальної роботи була у центрі уваги дослідників А. Алексюк, Ю. Бабанський, І. Лернер, Х. Й. Лійметс та ін.) у 70-ті роки у контексті вивчення загальних форм навчання. Відзначаючи важливі результати досліджень щодо застосування групової форми навчання учнів у практиці початкової школи, доцільно, однак, зазначити, що комплексних досліджень з питання підготовки майбутніх вчителів початкової школи до організації групової форми навчання учнів не проводилось [2].

Крім того, навіть з урахуванням наявності у майбутніх учителів початкової школи необхідних знань можуть виникнути більш-менш значні труднощі впровадження. Вони не завжди коріняться в дидактичних невдачах, а можуть бути пов'язані з інституційними рамками й традиціями тієї школи, у якій працює вчитель. Тому, хоч групове навчання надає певний простір для вільного та самовизначеного навчання студентів, воно не викорінює невідповідності інституційних рамок шкільної освіти.

Загальні цілі групового навчання, а саме сприяння незалежності та творчості, а також розвиток солідарної поведінки учнів, можуть бути здійснені лише за умови розуміння вчителем суперечливих інституційних, організаційних та кадрових умов шкільної освіти.

Негативне ставлення більшості вчителів до групової роботи можна виправити шляхом проведення у межах підвищення кваліфікації теоретичних і методичних семінарів. Однак, найдієвішим засобом є власний досвід роботи з цією формою навчання. Тому доцільно готувати майбутніх учителів початкової школи до застосування групових форм навчально-пізнавальної діяльності ще під час навчання у педагогічних закладах вищої освіти.

Під готовністю вчителя початкової школи до організації групових форм пізнавальної діяльності розуміємо особистісне новоутворення, яке охоплює мотивацію до модернізації й оптимізації пізнавальної діяльності молодших школярів, теоретичні знання про зміст і форми навчальної діяльності, практичні уміння й навички організації групової форми навчання, здатність до критичної самооцінки й оцінки результатів своєї діяльності [3].

Корисним при цьому буде набуття ними власного досвіду проведення групових уроків під час педагогічної практики у школі, щоб спробувати розробити, ретельно підготувати і провести серію занять для малих груп. Слід акцентувати увагу студентів на тому, що групові форми навчально-пізнавальної діяльності потребують більше часу на підготовку, ніж фронтальні уроки, і вони є більш ризикованими, але такі заняття проходять жвавіше, цікавіше і в кінцевому підсумку більше мотивують школярів до подальшого набуття знань.

Реалізуючи групове навчання, педагог повинен подумати про те, як сприяти і підтримувати «соціальне навчання» в групі, що означає, щоб так звані учні-аутсайтери не залишались осторонь, а були інтегровані до спільної діяльності, і, таким чином, вибудувалися співпраця і взаєморозуміння.

У дидактиці розрізняють чотири основні види груп, які можуть використовуватись у навчально-пізнавальній діяльності молодших школярів, а саме:

- робоча група (завдання – розробляти, проектувати, реалізовувати, редагувати);
- дискусійна група (здійснює обговорення, з'ясування та уточнення певної інформації);
- навчальна група (для сприяння індивідуальній діяльності, організації навчання разом);
- група досвіду (обмін досвідом) [4].

У процесі професійної підготовки майбутні вчителі повинні оволодіти, насамперед, методологічною компетентністю в контексті групової форми навчання. Важливо врахувати, чи мають студенти необхідні попередні знання, чи є у них необхідні методичні навички. При цьому важливого значення набуває здатність до використання на практиці системи професійних знань, умінь і навичок, педагогічного критичного мислення. Суттєве значення має також мотивація до використання групових форм роботи, тому на початковому етапі підготовки майбутніх учителів початкових класів доцільно з'ясувати, чи є ставлення студентів до групових уроків позитивним. На цьому підґрунті потім можна будувати всю подальшу формувальну діяльність. Крім цього важливо, чи здатний майбутній учитель до критичного й адекватного оцінювання своїх педагогічних дій, самооцінки своїх професійних можливостей, самоаналізу й самоконтролю, постійного особистісного і професійного самовдосконалення; чи відповідальний за наслідки застосованих методів і форм навчання.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень

Отже, групове навчання, слід розглядати, як необхідну умову для вироблення індивідуальних здібностей, умінь та навичок самостійної, творчої діяльності студентів. Його використання в організації навчального процесу у вищій школі є вагомим чинником підвищення якості професійної підготовки студентів як майбутніх фахівців. Таким чином, виникає нагальна потреба більш активного використання групового навчання у практиці вищої школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар В., Ярошенко О. Групова робота в дидактичній системі школи / В. Бондар, О. Ярошенко // Освіта і управління. – 2002. – Т.5. - №1. – С.129-138.
2. Бакланова М.Л. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів коледжів у процесі навчання математичних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук :13.00.02 – теорія та методика навчання (математика)/ М.Л. Бакланова; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2009. – 20 с.
3. Шапалова І. Використання ІКТ в початковій школі / І. Шапалова // Початкова школа. – 2013. – №1. – С. 38-39.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підруч. / О. Я. Савченко. – К.: Грамота, 2012. – 504 с.

**ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ
НЕТРАДИЦІЙНИХ ЗАСОБІВ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я У ФІЗИЧНОМУ
ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Бондар М. І.,
магістр, II курс
факультет педагогіки і психології
Себало Л.І., кандидат педагогічних наук, доцент
НПУ імені М.П. Драгоманова,
м. Київ

Анотація. У статті представленні результати дослідження готовності майбутнього вчителя до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів. Виокремлені рівні, компоненти, критерії цієї готовності.

Ключові слова: критерії, рівні готовності, вчитель початкових класів, нетрадиційні засоби зміцнення здоров'я.

Готовність майбутнього вчителя до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів – це складне інтегративне індивідуально-діяльнісне утворення, що забезпечує високі результати означеної діяльності, включаючи професійну спрямованість психічних процесів, етичні погляди і переконання, наявність системних знань, практичних навичок та умінь [1].

У ході дослідження, що було проведено зі студентами II та IV курсів спеціальності «Початкова освіта» НПУ ім. М.П. Драгоманова, нами розроблено рівні, компоненти та критерії готовності майбутніх педагогів до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів.

За результатами дослідження нами окреслено три рівні готовності майбутніх педагогів до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів – *початковий, середній, високий*; та виокремлені компоненти та співвідношення між компонентами і критеріями готовності майбутніх вчителів до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я молодших школярів:

1) Мотиваційний - рівень орієнтації на перспективу, рівень когнітивно-мотиваційного інтересу.

2) Змістовий - рівень інтелектуальних досягнень, рівень фахового удосконалення, рівень психоемоційної стійкості.

3) Діяльнісний - рівень фахової мобільності, рівень адекватного реагування на запити здобувачів освіти, рівень адаптації до змін.

Дослідженням було охоплено 50 студентів випускників курсів, які здобувають фах учителя початкових класів (25 осіб – контрольна, 25 осіб – експериментальна група). Дослідження складалося із таких етапів: діагностичний, експериментальний, підсумковий. На діагностичному етапі було визначено рівень готовності майбутніх вчителів до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів. На експериментальному етапі запроваджувалися педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів в експериментальній групі студентів, а саме:

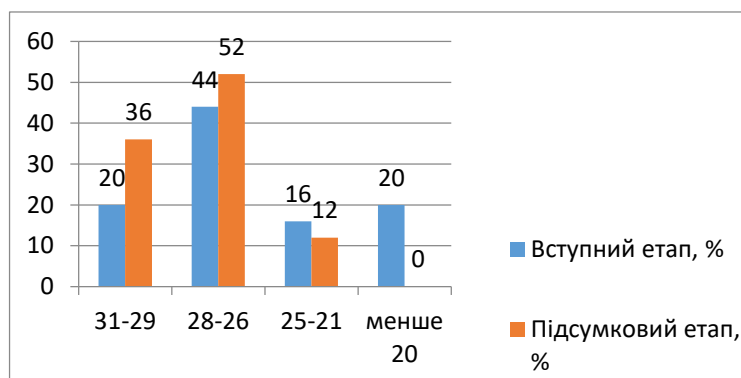

Рис. 1. Результати визначення стану готовності майбутнього вчителя до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів (контрольний зріз)

- 1) проведення майстер-класу «Формування прагнення учнів до збереження і зміцнення здоров'я»; проведення проблемно-пошукового квеста «Спланую власний робочий день»;
- 2) побудова моделі у малих групах «Інноваційний вчитель НУШ: яким йому бути», «Здорове і нездорове у поведінці педагога-інноватора НУШ»;
- 3) проектна діяльність - презентація творчого проекту «Що таке зміцнення здоров'я?»;
- 4) ділова гра «Ми за здоров'я»;
- 5) організація авторських педагогічних майстерень із упровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я [2].

На підсумковому етапі проводилася повторна діагностика визначення стану готовності майбутнього вчителя до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів, що представлені в таблиці 1.

На основі аналізу емпіричних даних було встановлено, що на підсумковому етапі дослідження відбулося збільшення кількості здобувачів вищої педагогічної освіти, які мають чітке уявлення про впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів, володіють певним набором умінь і навичок реалізації їх у педагогічній практиці, здатні у межах своєї компетенції вносити елементи цих засобів у власну професійну діяльність.

Таблиця 1

Рівні готовності майбутніх вчителів до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів

Рівні готовності	Етапи дослідження / К-сть респондентів							
	Контрольна група				Експериментальна група			
	Вступний		Підсумковий		Вступний		Підсумковий	
	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
Високий	4	16	4	16	5	20	8	32
Середній	10	40	11	44	12	48	10	40
Низький	11	44	10	40	8	32	7	28
Усього	25	100	25	100	25	100	25	100

Як бачимо із діаграми, в контрольній групі 20 % опитаних мають чітке уявлення про впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів, володіють певним набором умінь і навичок реалізації їх у педагогічній практиці. 44% респондентів розуміють роль і значення впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів. 16% здобувачів вищої педагогічної освіти мають цілковито нейтральне, тобто байдуже ставлення до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів. Є байдужими, скептично ставляться до них 20% респондентів.

Після впровадження запропонованих нами педагогічних умов в експериментальній групі фіксуємо 36% респондентів мають чітке уявлення про впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів, володіють певним набором умінь і навичок реалізації їх у педагогічній практиці і т.д. 52% майбутніх педагогів розуміють роль і значення впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів, здатні у межах своєї компетенції вносити елементи цих засобів у власну професійну діяльність. 12 % здобувачів освіти мають цілковито нейтральне, тобто байдуже ставлення до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів.

Отже, у ході наукового пошуку було встановлено, що формування готовності майбутнього вчителя до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів передбачає низький, середній і високий рівні, мотиваційний, змістовий, діяльнісний компоненти і ряд критеріїв: рівень мотивації до впровадження педагогічних новацій, орієнтації на перспективу, когнітивно-мотиваційного інтересу, інтелектуальних досягнень, фахового удосконалення, психоемоційної стійкості, фахової мобільності, адекватного реагування на запити здобувачів освіти, адаптації до змін.

При визначенні педагогічних умов формування готовності майбутнього вчителя до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів було запропоновано такі методичні форми роботи (дискусії, квести, бесіди, лекції, семінари, змагальницькі заходи, ділові ігри, розробка проектів, створення авторських майстерень, майстер-класи), які можуть бути успішно впроваджені у підготовку педагогічних кадрів у вищій школі.

Висновки. На основі аналізу емпіричних даних було встановлено, що на підсумковому етапі дослідження відбулося збільшення кількості здобувачів вищої педагогічної освіти, які мають чітке уявлення про впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів, володіють певним набором умінь і навичок реалізації їх у педагогічній практиці; розуміють роль і значення нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів; усвідомлюють власну готовність і спроможність впроваджувати нетрадиційні засоби зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів (на 4 особи, 16%), кількості майбутніх учителів початкової школи, які розуміють роль і значення впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів, здатні у межах своєї компетенції вносити елементи цих засобів у власну професійну діяльність (на 2 особи, 8%).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваль Л. В. ... Система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування загальнонавчальних технологій: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Л. В. Коваль. – Київ, 2010. – 539 с.
2. Менчинская Е. А. Конструирование здоровьесберегающего процесса обучения в современной начальной школе : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики» / Е. А. Менчинская. – Омск, 2008. – 29 с.
3. Шаповалова Т. Гармонізація культурно-освітнього простору майбутніх педагогів через здоров'язбережувальні технології / Тетяна Шаповалова // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. – 2014. – № 1(12). – С. 149–153. – (Серія: Педагогіка).

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «НАВЧАННЯ ЯК ДОСЛІДЖЕННЯ» В УМОВАХ НУШ: РЕЗУЛЬТАТИ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ТА ФОРМУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТІВ

Бурлін І. В.

*У курс, Факультет педагогіки та психології
Лозенко А. П., кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет
імені Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ*

Анотація. У зв'язку з реформуванням освіти та створенням Нової Української Школи виникає гостра необхідність учителям змінювати свої старі звички викладання предметів і переходити до більш нових та сучасних технологій навчання, котрі мають змогу забезпечити виконання мети, яку ставить перед нами сучасна школа. Однією з таких технологій є «навчання як дослідження». На даний момент існує дуже велика проблема включення учня в дослідницьку діяльність, адже раніше всі знання отримувалися вже в готовому вигляді і не потребували ніяких зайвих дій з боку дитини. Тому, дуже важливо приділяти велику увагу підготовці майбутніх учителів початкових класів до використання на уроках цієї навчальної технології.

Ключові слова: технологія «навчання як дослідження», констатувальний експеримент, формувальний експеримент, результат дослідження.

Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до роботи з учнями – дуже складний та довготривалий процес, котрий потребує детального вивчення та постійного удосконалення [3, с.192].

Саме цей факт підштовхнув нас до проведення наукового дослідження, де ми дослідили, що відомо майбутнім учителям про одну з педагогічних технологій «навчання як дослідження» та чи готові вони впроваджувати її в свою діяльність в умовах НУШ [2, с.256].

Гіпотеза нашого дослідження полягала в тому, що рівень готовності студентів спеціальності «Початкова освіта» застосовувати технології «навчання як дослідження» у навчанні молодших школярів підвищиться за умов:

- формування внутрішньої потреби та інтересу студентів до даної проблеми (мотиваційно-ціннісного компонента готовності);
- формування системи знань студентів про технологію навчання як дослідження; умінь і навичок потенційних вчителів початкової школи щодо особливостей використання цієї технології на уроках початкової школи в умовах НУШ (когнітивно-операційного компонента готовності);
- експертного аналізу рівнів сформованості готовності майбутніх вчителів початкової школи застосовувати технологію навчання як дослідження на практиці (діагностично-результативного компонента готовності);

У своєму дослідженні ми застосовували такі методи: емпіричні: вивчення та узагальнення масового та передового педагогічного досвіду; спостереження; бесіда; метод анкетування студентів за спеціальністю «Початкова освіта»; аналіз результатів продуктів діяльності (контент-аналіз) - вивчення продуктів освітньої діяльності студентів, констатувальний експеримент та формувальний, використаний з метою перевірки ефективності розроблених педагогічних умов.

Наша робота складалася з 2 етапів. Перший - констатувальний експеримент (визначили стан готовності студентів до впровадження технології «навчання як дослідження» в умовах НУШ), другий – формувальний (цілеспрямований та спеціально організований процес підготовки студентів до використання технології «навчання як дослідження» у навчанні молодших школярів). Кожному структурному компоненту готовності відповідав конкретний критерій. Критерії сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до впровадження технології «навчання як дослідження» обумовлювалися низкою показників: міцність, глибина, дієвість знань, вміння їх застосовувати у стандартних а нестандартних умовах. Серед критеріїв готовності ми визначили: мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, результативно-аналітичний [1, с.84-90].

Для визначення рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного компонента готовності студентів впроваджувати дослідницьку технологію навчання в діяльність учнів початкової школи ми запропонували майбутнім учителям-дати відповіді на декілька запитань. Питання формулювалися так, щоби визначити стан сформованості у студентів інтересу до цієї

проблеми, а також – потреби у вдосконаленні власних знань і вмінь застосовувати їх на практиці.

Діагностика рівнів сформованості когнітивно–операційного компонента готовності майбутніх вчителів початкової школи до впровадження технології «навчання як дослідження» в навчальний процес початкової школи, представляла собою 2 складові. Перша стосувалась когнітивного аспекту готовності студентів і передбачала 5 запитань анкети. Відповіді на запропоновані запитання відображали сформованість теоретико-методологічних, психолого-педагогічних та методичних знань, якими повинен володіти студент для успішного впровадження дослідницької технології у свою діяльність. Друга – полягала у розв'язанні студентами 2-х практичних завдань, які містились в анкеті. Мета цих завдань – діагностика сформованості операційного аспекту готовності.

Для визначення рівнів сформованості діагностично-результативного компонента готовності студентів до впровадження технології «навчання як дослідження» в умовах НУШ студентам було запропоновано оцінити рівень власної готовності до впровадження дослідницької технології у свою вчительську діяльність.

В експерименті була задіяна одна вибірка студентів 2 курсу (2 зпмсї групи) спеціальності «Початкова освіта». Загальна кількість респондентів - 27 осіб. На етапі констатувального експерименту ми перевірили стан готовності студентів до впровадження в навчальний процес технології «навчання як дослідження в умовах НУШ».

Наступним етапом нашої роботи був формувальний експеримент, який включав в себе проведення лекцій, практичних занять та позааудиторної, самостійної роботи студентів, метою яких було формування готовності студентів до впровадження в навчальний процес технології «навчання як дослідження» в умовах НУШ. Результати констатувального та формувального експериментів відтворені в наступній таблиці.

Рівні сформованості готовності студентів 4-го курсу спеціальності «Початкова освіта» до впровадження в навчальний процес технології «навчання як дослідження» в умовах НУШ до та після формувального експерименту, у відсотках

Рівні сформованості компонентів готовності	Мотиваційно-ціннісний			Когнітивно-операційний			Діагностично-результативний		
	КЕ	ФЕ	Приріст	КЕ	ФЕ	Приріст	КЕ	ФЕ	Приріст
Високий	40%	53%	+13	20%	35%	+15	30%	40%	+10
Середній	35%	42%	+7	35%	45%	+10	50%	55%	+5
Низький	25%	5%	-20	45%	20%	-25	20%	5%	-15

Робимо висновок, що отримані результати свідчать про те, що експеримент був результативним і наша гіпотеза повністю підтвердилася.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куликова Т. А. Формирование готовности будущего педагога к профессиональной деятельности / Т. А. Куликова, Н. А. Пронина // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2018. – № 3 (192). – С. 84–90.

2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии Учебное пособие. М.: Народное образование, 1998. 256 с

3. Семиченко В. А. Проблеми і пріоритети професійної підготовки / В. А. Семиченко // Пед. дискурс: зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки Нац. акад. пед. наук України, Хмельниц. гуманіт.-пед. акад. – Хмельницький, 2007. – Вип. 1. – С. 119– 127.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ АРТ-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: РЕЗУЛЬТАТИ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ТА ФОРМУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТІВ

Вербицька О. В.,

*У курс, Факультет педагогіки та психології
Лозенко А. П., кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет
імені Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ*

Анотація. Сучасна система освіти в Україні вимагає вдосконалення навчального процесу. Для формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості, розвитку її інтелекту, емоцій та почуттів, особистого та творчого потенціалу в процесі організації навчання педагог повинен створювати оптимальні умови. У зв'язку з цим, працюючи в умовах концепції «Нова українська школа», вчителі впроваджують інноваційні способи викладання, серед яких і арт-педагогічні технології. Вони дозволяють створювати особистісно орієнтоване освітнє середовище шляхом реалізації естетичного та терапевтичного потенціалу оригінальних методів психологічного та педагогічного впливу.

Ключові поняття: технологія арт-педагогіки, дослідження, констатувальний та формувальний експеримент.

В умовах «Нової української школи» вчителі початкових класів використовують сучасні педагогічні технології, спрямовані на всебічний розвиток і формування особистості дитини. Здатність використовувати сучасні освітні технології формується впродовж професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів у закладі вищої освіти. Цей процес є дуже складним та трудомістким, вимагає постійного вдосконалення. Адже головна мета закладу вищої педагогічної освіти – підготувати висококваліфікованого спеціаліста, який досконало володіє професійними знаннями, вміло та творчо застосовує їх на практиці [2].

Відповідно до концептуальних положень НУШ учитель має більше академічної свободи у виборі методів, засобів, прийомів, форм організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів, розробці авторських навчальних програм та проведенні заходів [1]. Все це створює позитивні умови для реалізації педагогом у навчально-виховному процесі початкової школи арт-педагогічних методів, прийомів та засобів роботи, адже вчитель може обирати й використовувати ефективні й продуктивні, на його думку, способи творчої взаємодії зі своїми вихованцями, їх батьками, колегами.

Проблема підготовки майбутніх вчителів до реалізації у навчальному процесі молодших школярів арт-педагогічних технологій глибоко досліджена та вивчена, але залишається відкритим питання особливостей та специфіки формування готовності студентів застосовувати ці технології у майбутній професійно-педагогічній діяльності. В результаті дослідження розроблено і теоретично обґрунтовано педагогічні умови процесу підготовки студентів спеціальності «Початкова освіта» до використання елементи арт-педагогічних технологій у процесі навчання школярів.

Гіпотеза нашого дослідження полягала в тому, що рівень готовності студентів спеціальності «Початкова освіта» використовувати елементи арт-педагогічних технологій у навчанні молодших школярів підвищиться за умов:

- формування внутрішньої потреби та інтересу студентів до даної проблеми (мотиваційно-стимулюючого компонента готовності);
- формування системи знань студентів про арт-педагогічні технології в психології та педагогіці; умінь і навичок майбутніх вчителів початкової школи щодо особливостей використання цих технологій (змістово-операційного компонента готовності);
- експертного аналізу рівнів сформованості готовності майбутніх вчителів початкової школи організувати навчальну діяльність учнів використанням арт-педагогічних технологій (контрольно-результативного компонента готовності);

• експертного аналізу експертами та самоаналізу студентами стану готовності до використання елементів арт-педагогічних технологій (контрольно-результативного компонента готовності).

Мета нашої роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів до використання елементів арт-педагогічних технологій у процесі навчання молодших школярів.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання елементів арт-педагогічних технологій у процесі навчання молодших школярів.

Предмет – педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до застосування елементів арт-педагогічних технологій у процес навчання молодших школярів.

Дослідження проводилось в два етапи. На першому етапі ми проводили констатувальний експеримент, а саме визначали стан готовності студентів до впровадження елементів арт-педагогічних технологій. Другим етапом був формувальний експеримент, а саме збагачення знань студентів та вміння застосовувати елементи цих технологій на практиці.

В своїй роботі ми застосовували такі емпіричні методи навчання: вивчення та узагальнення масового та передового педагогічного досвіду; спостереження; бесіда; метод анкетування студентів спеціальності «Початкова освіта»; аналіз результатів продуктів діяльності (контент-аналіз) - вивчення продуктів освітньої діяльності студентів, констатувальний експеримент та формувальний, використаний з метою перевірки ефективності розроблених педагогічних умов.

Дослідницько-експериментальну роботу ми проводили на факультеті педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова на кафедрі педагогіки та методики початкового навчання. Респондентами були студенти 2 курсу ІІ ЗПМСІ групи заочної форми навчання на базі освітнього рівня «молодший спеціаліст» спеціальності «Початкова освіта», загальною кількістю - 27 осіб.

Діагностика усіх компонентів готовності майбутніх учителів використовувати елементи арт-педагогічних технологій у навчанні молодших школярів на етапі констатації, здійснювалась за допомогою анкети, запитання і завдання якої відповідали блокам: мотиваційно-стимулюючому, змістово-операційному та контрольно-результативному.

Далі ми працювали над формувальним експериментом, який включав в себе проведення лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів, метою яких було формування готовності студентів до впровадження в навчальний процес елементів арт-педагогічних технологій.

Отримані дані ми відображаємо в таблиці 1, де порівнюємо результати констатувального та формувального експерименту.

Таблиця 1

Рівні сформованості готовності студентів 2 курсу ІІ ЗПМСІ групи заочної форми навчання на базі освітнього рівня «молодший спеціаліст» спеціальності «Початкова освіта» до впровадження в навчальний процес елементів арт-педагогічних технологій до та після формувального експерименту, у відсотках

Компоненти готовності Рівні сформованості	Мотиваційно-стимулюючий			Змістово-операційний			Контрольно-результативний		
	КЕ	ФЕ	Приріст	КЕ	ФЕ	Приріст	КЕ	ФЕ	Приріст
Високий	43%	55%	+12	35%	45%	+15	35%	45%	+10

Середній	35%	40%	+5	30%	45%	+15	45%	50%	+5
Початковий	22%	5%	-17	35%	15%	-20	20%	5%	-15

З даних ми бачимо, що отримані результати свідчать про те, що експеримент був результативним і наша гіпотеза повністю підтвердилася.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nus.org.ua> (дата звернення: 12.11.2017). – Назва з екрана.
2. Кузьмінський А.І. Педагогіка у запитаннях і відповідях : навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. — К. : Знання, 2006. — 311 с. — (Навч.-метод. комплекс з педагогіки).

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ПЕДАГОГІЧНО ЗАНЕДБАНИМИ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Вірченко М.М.,

II курс магістерського рівня, факультет педагогіки і психології

Коханко О.Г., кандидат педагогічних наук, доцент

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ

Анотація. Публікація розкриває проблему формування готовності майбутніх учителів до виховної роботи з педагогічно занедбаними молодшими школярами. Автором представлені та проаналізовані основні педагогічні умови успішного забезпечення даного процесу у педагогічних ЗВО. Зроблено висновок про те, що підвищення мотивації майбутніх учителів до виховної роботи з педагогічно занедбаними молодшими школярами через використання у ЗВО активних методів навчання, розширення їх системи знань, умінь та навичок з даного питання та формування об'єктивного самоаналізу студентами власного рівня готовності посприяють кращій готовності до вирішення даної професійної проблем у освітньому процесі школи.

Ключові слова. Педагогічні умови, готовність майбутніх учителів, педагогічно занедбані учні, виховна робота, молодші школярі.

Виокремлення педагогічних умов у нашому дослідженні ґрунтується на працях науковців, спрямованих на вирішення проблеми навчання особистості та проблеми професійної підготовки: підвищення якості навчання та виховання (Ю. Бабанський, В. Беліков, Г. Щукіна); можливість керувати освітнім процесом (М. Поташник, В. Симонов та ін.); підвищення ефективності підготовки студентів педагогічних спеціальностей у ЗВО (Н. Яковлева та ін.). Педагогічні умови ми визначили як вимоги до професійної підготовки студентів – майбутніх учителів, що забезпечують продуктивність цілісного педагогічного процесу професійної підготовки фахівців.

Вважаємо, що процес формування готовності майбутніх учителів до виховної роботи з педагогічно занедбаними молодшими школярами в освітньому процесі набуває ефективності за наступних **педагогічних умов**:

- підвищення мотивації студентів до виховної роботи з педагогічно занедбаними молодшими школярами через використання у ЗВО активних методів навчання (дискусій, інтерактивних методів, розв'язування педагогічних задач);

- розширення системи знань, умінь та навичок майбутніх учителів, необхідних для виховної роботи з педагогічно занедбаними молодшими школярами на змісті психолого-педагогічних дисциплін;

- формування об'єктивного самоаналізу студентами власного рівня готовності до виховної роботи з педагогічно занедбаними учнями початкової школи.

Виділені педагогічні умови потребують обґрунтування. Перша вихідна умова – **це підвищення мотивації студентів до виховної роботи з педагогічно занедбаними молодшими школярами через використання у ЗВО активних методів навчання (дискусій, інтерактивних методів, розв’язування педагогічних задач)**. Мотивація – це рушійна сила будь-якої діяльності і чинник її результативності. Навчання у ЗВО не може бути успішним, якщо студент не мотивований та не зацікавлений у оволодінні обраним фахом. Звісно, що мотивація є різних видів: зовнішня та внутрішня. Привабливість професії, її престижність як зовнішні стимули до навчання у ЗВО можуть відігравати вагомий роль, але не провідну. Студент має оволодіти великою кількістю знань і вмінь, потрібних для майбутньої професії. А це не завжди легко і потребує внутрішньої мотивації та зусиль. Професія вчителя багатогранна та багатофункціональна. І мотивації до оволодіння нею має бути сильною. Досить важливо формувати професійну мотивацію [5, с.137]. Це бажання комунікувати з різними дітьми; навчати і виховувати їх; допомагати їм у важких ситуаціях. Особливо значущою є мотивація у роботі з так званими важкими учнями, бо саме вони потребують особливого підходу, нестандартного мислення та продуманої організаційної роботи.

На сьогодні є різні способи посилення мотивації майбутніх учителів до професії та засвоєння необхідних знань, умінь, навичок. Серед них – це активні методи навчання. Зокрема, інтерактивні методи навчання та дискусії, що залучають студентів до обговорення та висловлювання власної позиції, до роботи разом та взаємонавчання. У дослідженні інтерактивних методів навчання значний внесок зробили Г. Абрамова, Ю. Арутюнов, А. Семенова, О. Смолкін, В. Шпалінський та ін. «Різні форми і методи інтерактивної взаємодії учасників навчального процесу забезпечують такий спосіб навчання, за якого студент самостійно відкриватиме, здобуватиме й конструюватиме знання та власну компетентність у різних галузях життя» [6, с.8].

У вищій школі використовують різноманітні організаційні форми навчання, зокрема: лекції, семінари, лабораторні та практичні роботи, самостійну роботу студентів тощо. Форми організації навчання, які використовуються у традиційній системі навчання є вкрай неефективними через відсутність безпосереднього спілкування зі студентами та контролю результатів навчання. Тому в процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з педагогічно занедбаними учнями ми надаємо перевагу найбільш ефективним формам роботи, так званим «інтерактивним», а саме: проблемній лекції; лекції з елементами діалогу, дискусії, евристичної бесіди. З-поміж активних методів, які ми використовуємо під час навчання майбутніх учителів, є такі: ділові ігри, аналіз конкретних ситуацій, мозковий штурм, метод проєктів, портфоліо, творча вправа, інтерактивні методи («Займи позицію», «Ротаційні трійки», «Робота в парах», «Мікрофон», «Мозковий штурм» і ін.).

Названі форми й методи застосовано не ізолювано, а в певній системі з урахуванням структури та етапів процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з педагогічно занедбаними учнями.

Згідно другої умови – **розширення системи знань, умінь та навичок майбутніх учителів щодо виховної роботи з педагогічно занедбаними молодшими школярами в освітньому процесі на змісті психолого-педагогічних дисциплін** – варто звернути увагу саме на зміст професійно-орієнтованих дисциплін, його насичення питаннями з даної проблеми. З огляду на досягнення вітчизняної психології та педагогіки у розробці цього питання в процесі професійної підготовки необхідним є вирішення основних завдань, а саме: 1) теоретично обґрунтувати та впровадити у навчальний процес педагогічні засади професійної підготовки учителя до роботи з педагогічно занедбаними учнями; 2) надати студентам теоретичне розуміння особливостей таких учнів і визначення основних причин виникнення педагогічної занедбаності; 3) визначити можливості використання провідних форм і методів роботи з педагогічно занедбаними учнями в умовах НУШ; 4) сформулювати вміння діагностувати, проводити профілактичні та корекційно-виховні заходи із цими дітьми. При цьому особливу увагу потрібно звернути на готовність майбутніх учителів до ранньої діагностики занедбаності учнів молодшого шкільного віку, що полягає у виявленні відхилень у розвитку особистості та розробці відповідних заходів з допомоги дитині.

Для реалізації даної умови ми запропонували розширити зміст навчальної дисципліни «Теорія та методика виховання» щодо підготовки майбутніх учителів до роботи з педагогічно занедбаними молодшими школярами в освітньому процесі. Для цього ми провели відповідні лекції та практичні заняття, підготували студентам самостійні завдання, педагогічні ситуації, використовуючи інтерактивні методи навчання. Розробляючи

матеріал, особливу увагу ми звертали на сутність поняття «педагогічна занедбаність», причини її виникнення, форми прояву, характеристику педагогічно занедбаних учнів, форми та методи виховної роботи з такими дітьми.

Наступною умовою є **формування об'єктивного самоаналізу студентами власного рівня підготовки до роботи з педагогічно занедбаними молодшими школярами в освітньому процесі**. Впродовж навчання у ЗВО майбутній вчитель має сформувати у себе вміння аналізувати та адекватно оцінювати свою здатність до роботи з педагогічно занедбаними молодшими школярами в освітньому процесі; здійснювати контроль, самоконтроль та самооцінку результатів своєї діяльності, з метою подальшого самовдосконалення; аналізувати ефективність використання різних методів виховної роботи з педагогічно занедбаними молодшими школярами в освітньому процесі. Для цього на практичних заняття доречно, щоб студенти мали можливість аналізувати та оцінювати один одного та власно виконану роботу з планування різних методів і форм роботи з відповідною категорією учнів. Викладачі мають враховувати принципи об'єктивності, систематичності та гласності оцінювання діяльності, знань, умінь студентів.

Кожна виділена педагогічна умова є необхідною, оскільки певною мірою впливає на формування у студентів готовності до педагогічної діяльності. Сукупність виділених умов є достатньою для підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з педагогічно занедбаними учнями. Педагогічні умови перебувають у взаємозв'язку і взаємозалежності та є складником педагогічної системи процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до виховної роботи з педагогічно занедбаними учнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Бондар В.І. Вчителю про дітей, які мають труднощі в навчанні. *Початкова школа*. 1995. № 10-11. С.6-9.
6. Бондар В.І., Коханко О.Г. Дидактика: теорія і технологія її вивчення. Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів спеціальності «Початкова освіта». К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. 145 с.
7. Вовк В.П. Психологічна підготовка вчителя початкових класів до роботи із соціально занедбаними учнями : дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. К., 2007. 254 с.
8. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
9. Корольова К. Вплив сили мотивації на рівень професійних досягнень. *Соціальна психологія*. 2009. № 1. С. 137–144.
10. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. К., 2007. 144с.

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ АУТИСТИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Гончарова В. Б., Льодова Ю. Л.

*студентки II курсу факультету дошкільної,
початкової освіти і мистецтв*

Смолянко Ю. М., кандидат педагогічних наук
*старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
м. Чернігів*

Анотація: У статті обґрунтовано важливість професійно-педагогічної підготовки студентів до роботи з дітьми з аутистичними порушеннями. Виділено основні показники готовності майбутніх вихователів ЗДО до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти. Розроблено авторський варіант анкети щодо визначення рівня готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з дітьми з аутистичними порушеннями.

Ключові слова: діти з особливими потребами, аутистичні відхилення, розлади аутистичного спектра, соціалізація, готовність до роботи з дітьми з аутистичними порушеннями.

Актуальність дослідження. В умовах сьогодення розроблено низку законодавчих актів, які забезпечують рівні умови для навчання і виховання осіб, які мають обмежені можливості здоров'я. Серед важливих завдань реалізації інклюзивного підходу визначено удосконалення системи підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, які працюють в умовах інклюзивного навчання [1].

Вагомий внесок у розроблення теоретико-методичних основ інклюзивної освіти здійснили Д. Дешплер, Т. Дмитрієва, Н. Назарова, Н. Шматко та ін.; шляхів професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти О. Денисова, О. Мартинова, Н. Романович та ін., питання готовності майбутнього педагога до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти досліджували Н. Назарова, Ю. Шумилівська та ін. [1].

Погоджуємося, що інклюзивна освіта передбачає основні вимоги до особистісної та професійно-педагогічної підготовки фахівців дошкільної освіти. Формування готовності у студентів – майбутніх вихователів дошкільної освіти характеризується через професійну та психологічну готовність як двох із основних показників.

Мета дослідження полягає в необхідності визначення інформаційної обізнаності та готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з дітьми з аутистичними порушеннями на основі анкетування в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Для подальшого вивчення зазначеної проблеми вбачаємо за необхідність провести педагогічне спостереження, бесіди та анкетування. Респондентами дослідження обрано студентів денної та заочної форм навчання спеціальності «Дошкільна освіта».

З метою визначення у респондентів загальної обізнаності до роботи з дітьми з РАС та їхню готовність, на наш погляд, доцільно провести анкетування за спеціально розробленою нами анкетой №1 – анкета студента «Визначення інформаційної обізнаності та готовності майбутніх вихователів ЗДО до роботи з дітьми із аутистичними порушеннями» (авторський варіант), результати якої будуть висвітлені у подальшому дослідженні.

Анкета студента міститиме такий блок запропонованих запитань:

1. Чи знайомі Ви з поняттям «інклюзивна освіта?»
 - а) Так
 - б) Ні, вперше чую
 - в) Частково
2. Чи вважаєте Ви свій рівень знань достатньо високим, щоб працювати з дітьми з аутистичними порушеннями?
 - а) Так
 - б) Ні
 - в) Частково
 - г) Можливо

3. Хто, на Вашу думку, належать до категорії «діти з особливими освітніми потребами»?
4. Чи маєте ви досвід роботи з дітьми, які потребують інклюзивної освіти?
- а) Так, я вже працював у цій сфері.
б) Ні, досвід роботи у цій сфері немає.
в) Досвід роботи відсутній, але хотілось би спробувати.
г) Не готовий дати відповідь.
5. Ваше ставлення до навчання дітей з обмеженими можливостями в одній групі зі звичайними однолітками?.
6. Які умови необхідно забезпечити для реалізації інклюзивної освіти?.
7. Хто з педагогів зробив значний вклад у теорію інклюзивної освіти?.
8. Перерахуйте відомі Вам нормативно-правові документи у сфері інклюзивної освіти, зокрема освіти дітей із аутистичними порушеннями.
9. Назвіть чинні освітні програми у сфері дошкільної освіти, якими регламентовано навчання та виховання дітей із РАС.
10. Розлади аутистичного спектра можна коригувати лише:
- а) в інклюзивній групі закладу дошкільної освіти;
б) самостійно вдома;
в) за умови тісної співпраці сім'ї, освітнього закладу та медичних установ [2].
11. Чи ознайомлені Ви із принципами виховання та навчання дітей з аутистичними порушеннями?
- а) Не володію цією інформацією.
б) Ніколи не цікавився цією інформацією.
в) Частково, але ознайомлений з цими принципами.
12. Назвіть НІТ та технічними засобами навчання, які використовуються у роботі з дітьми з РАС?
13. Чи знайомі Вам такі високотехнологічні засоби, як програмний комплекс «Тімоссо», Система віртуальної реальності «NIRVANA»?
- а) Так.
б) Ні, ніколи не чув про них.
14. З'ясуйте, чому в практиці роботи багатьох вихователів недостатньо використовують ефективні форми роботи з дітьми з особливими потребами (за результатами педагогічної практики)?
- Подальші дослідження також плануємо продовжити в напрямі наукового обґрунтування й висвітлення результатів проведеного анкетування зазначеної проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кас'яненко О.М. Формування готовності майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзії: дис..канд. пед.н.: 13.00.04 / Мукачівський держ. ун-т. Мукачево, 2018. 240 с.
2. Качура Д.М. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з дітьми із аутистичними порушеннями в інклюзивних групах : магістр. р-та; наук. керівник: канд. пед. наук, ст. викладач Смолянко Ю. М. / Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв, кафедра дошкільної та початкової освіти. Чернігів, 2019. 119 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

Гриник О.,

*магістрантка кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти
Кравець Н. С., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника», Івано-Франківськ*

Анотація. У статті розкриваються питання фізичного виховання студентів. Зазначено, що сучасна система фізичної культури в університеті вимагає перегляду її змісту, вдосконалення і модернізації, що дозволяють, з одного боку, формувати соціально активну особистість у гармонії з фізичним розвитком, а з іншого – залучати особу до ціннісно-мотиваційних складових фізичної культури, пов'язуючи їх цілями і потребами особистості в саморозвитку й самовдосконаленні.

Ключові слова: фізичне виховання, студенти, фізичного здоров'я, фізична підготовленість.

Глобальний науково-технічний розвиток та інформаційний прогрес на межі тисячоліть обумовив суттєву зміну ролі і місця фізичного виховання в суспільстві. Спостерігається зниження рівня фізичного здоров'я студентів, підвищення захворюваності, зниження рівня їх фізичної підготовленості та рухової активності. Отже, однією з найбільш гострих проблем на сьогодні є підвищення стану здоров'я і фізичного стану студентів.

Одним зі шляхів вирішення вище зазначеної проблеми у сучасних умовах, як вважають В.С. Ашанін, Ю.Ю. Борисова, В.О. Кашуба, Н.В. Москаленко є широке впровадження нових комп'ютерних технологій автоматизації обробки інформації та створення на цій основі банку даних про фізичний стан студентів для планування фізичних навантажень та розробки індивідуальних програм для самостійних занять.

За даними авторів В.С. Білявського [1], Т.Ю. Круцевич [4], С.В. Панченко [5] науково-обґрунтована і правильна організація процесу фізичного виховання чинить благотворну дію на організм, що розвивається, сприяє гармонійному, фізичному і психічному розвитку підростаючого покоління, розширює рухові можливості, підвищує захисно-приспосувальні властивості організму, посилює його стійкість до несприятливих дій навколишнього середовища, відповідає меті формування здорового способу життя і виховує у студентів потребу в руховій активності на все життя.

Багато науковців [2; 3] на сьогодні зазначають, що рухова активність займає чільне місце в середовищі існування, та зазначають що рухова активність є одним з головних чинників покращення фізичного стану студентів. Водночас, обсяг рухової активності студентів не забезпечується їх способом життя та організацією фізичного виховання. Про це свідчить наявність різних відхилень в стані здоров'я і фізичного розвитку студентів, що вважається наслідком недостатнього рухового режиму.

За проведеними експериментальними даними університет не вирішує повною мірою проблеми задоволення біологічної потреби студентів у рухах. Заняття фізичної культури лише на 15% компенсують необхідний для студентського організму об'єм рухової активності. На сьогодні практично 75% студентів не відвідують оздоровчі гуртки та спортивні секції, не займаються різними видами фізкультурно-оздоровчої діяльності, не звертають належної уваги на найпростіші форми рухової активності, такі, як ранкова гігієнічна гімнастика, фізкультхвилинки, рухливі перерви, спортивні години.

Проте, фізичне виховання у університеті є важливою складовою розвитку особистості студента. Воно входить обов'язковим розділом у гуманітарний компонент освіти, значимість якого визначається, насамперед, формуванням таких загальнолюдських цінностей, як здоров'я, фізичне й психічне благополуччя, фізична досконалість. Аналіз літератури, дає змогу зазначити, що сучасна система фізичної культури в університеті вимагає перегляду її змісту, вдосконалення і модернізації, що дозволяють, з одного боку, формувати соціально активну особистість у гармонії з фізичним розвитком, а з іншого – залучати особу до ціннісно-мотиваційних складових фізичної культури, пов'язуючи їх цілями і потребами особистості в саморозвитку й самовдосконаленні.

Як зазначає М.М. Саїнчук, однією з вирішальних умов, що забезпечують ефективність і результативність навчання студентів у університеті, є наявність продуктивної загальної працездатності, що базується на міцному духовному і фізичному здоров'ї студента.

Необхідною умовою формування фізичної культури, яка визначає цілі, зміст і засоби здорового способу життя студента, може розглядатися освітнє середовище університету, де навчається дитина. Це зумовлює формування культури здоров'я студентів. При цьому, в першу чергу, необхідно змінити свідомість і самосвідомість тих, кого навчають, привести у відповідність зміст і структуру підготовки студентів до сучасної професійної діяльності з акцентом на забезпеченні духовно-моральної складової суспільства

Аналіз літератури, яка вміщує дані про рухову активність студентів показує, що дана проблема є об'єктом уваги великої кількості спеціалістів, котрі визначають важливість і необхідність покращення фізичної підготовленості студентів.

Таким чином, актуальною залишається проблема пошуку засобів, форм та методів збільшення рухової активності студентів. Однією з таких форм є організація самостійних занять фізичними вправами студентів, які за умов оптимальної побудови та раціональної взаємодії з уроками фізичної культури в університеті, могли б надати позитивний ефект у залученні студентів до систематичних занять фізичною культурою і спортом, що буде сприяти збереженню їх здоров'я і підвищенню рівня рухової активності та фізичної підготовленості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белявский В.С. Физкультура и спорт как необходимые педагогические условия формирования представлений о ценностном отношении к здоровью подрастающего поколения. Вестник Владимирского юридического института. 2014. №1. С 13-15.
2. Бондар Т.С. Дозвілля підлітків: медико-педагогічний аспект. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка; гол.ред. Носко О.М. Чернігів: ЧНПУ. 2013. Вип. 103. С. 95-99.
3. Васьков Ю.В. Шляхи удосконалення навчального процесу з фізичної культури в загальноосвітніх навчальних закладах. Теорія і методика фізичного виховання. 2010. №6. С. 47-49.
4. Круцевич Т.Ю. Теория и методика физической культуры: учебник / [под ред. проф. Ю.Ф. Курамшина]. 3-е изд., стереотип. М.: Советский спорт, 2007. 464 с.
5. Панченко С.В., Березова І.О. Стан здоров'я студентів 16-17 років в процесі оздоровлення засобами фізичного виховання. Матеріали VI Міжнародної електронної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Актуальні питання фізичної культури». 20-24 квітня 2015 р. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович. С. 23-24.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

Демченко В.В.,

2 курс магістратури, Початкова освіта

Валуєва І.В.

Херсонський державний університет, Україна, Херсон

Анотація. У дослідженні розглянуто сучасний компетентнісний підхід до формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців початкової школи. З точки зору педагогічної теорії і практики проблема мовленнєвої компетентності майбутніх учителів є основною і сучасною. Формування іншомовної компетентності майбутніх педагогів молодшої школи в українській науці безпосередньо у практиці на сьогоднішній день має помітне значення у сфері соціальних зв'язків, а із входом України до загальносвітового співтовариства та змінами соціокультурного ладу у нашому суспільстві, а також щоразу більшою доступністю Української культури і можливістю взаємообміну.

Ключові слова: компетентність, культура, іншомовна, майбутні педагоги, молодша школа, фахівці, сучасний підхід.

Статус дослідженні проблеми та її актуальність: Сучасна модель освіти окреслює новий тип існування і розвитку людини у культурному середовищі, яка у сьогоднішній визнається основною складовою, котра сприяє розвитку сучасної цивілізації, що знаходить відображення у всіх сферах діяльності людини. У сучасних реаліях процесів глобалізації в сфері освіти, коли Україна обрала рух у напрямі до європейської моделі надання освіти, перед вітчизняною спільнотою науковців стають питання розвитку та вивчення компетентностей і компетенцій, котрі обґрунтовуються такими європейськими

документами, котрі визначають якість та порядок надання освіти. Та більш сучасні документи, такі як: «Закон України «Про вищу освіту» (2017р)» та Концепція «НУШ» (2018р).

Запровадження нових процесів – «штовхає» українців до глобального перегляду власного соціального та культурного середовища, що визначає потребу у формуванні складу конкурентоспроможних та компетентних, а також фундаментально загартованих у професійному плані працівників [2]. Формування іншомовної компетентності майбутніх педагогів молодшої школи в українській науці безпосередньо у практиці на сьогоднішній день має помітне значення у сфері соціальних зв'язків, а із входом України до загальносвітового співтовариства та змінами соціокультурного ладу у нашому суспільстві, а також щоразу більшою доступністю Української культури і можливістю взаємообміну та комунікативної взаємодії різноманіття культур, на території України, так за кордоном.

Особистий розвиток потенціалу мовного й культурного рівня може забезпечити досить сприятливий соціо-культурний простір сучасної вищої освіти, вчасності, в умовах набуття практики через безпосередній зв'язок професії, котрої набуває студент – майбутній вчитель початкових класів. Питанням прогресу культурних процесів у сучасній освітній структурі систем займалися багато відомих вчених: Дж. Беррі, Касаткіна Н. (напрямок: новітні стратегії в освіті); Дасен П., Плиск Ю. та Пуртінг Й., (напрямок: професійна культура особистості); Бех І., Бондаревська О. (напрямок: культура особистісноорієнтованих відносин у сучасній системі освіти) та багато інших.

Водночас, здійснення аналізу багатьох наукових робіт надає право стверджувати, що мовленнєва компетентність вчителя початкових класів, у майбутньому часто залишається за полем зору дослідників і більш пріоритетним напрямом, для розгляду зазвичай обирають формування компетентностей майбутніх філологів.

Необхідність формування іншомовної комунікативної компетентності учителів початкових класів викликана, в більшості випадків такими суперечностями:

1. Вимоги, що можуть висуватись до іншомовної компетентності учителів початкових класів на початкових етапах входу України до освітнього простору Євросоюзу, та якість підготовки спеціалістів у закладах освіти під час процесу вивчення дисциплін за фахом.
2. Усвідомлення значущості формування іншомовної компетентності учителів початкових класів в науці, а також недостатня кількість нових розробок у згаданій сфері.
3. Особистісні потреби студентів у покращенні власних навичок комунікативної компетентності та значна обмеженість можливостей у системі безпосередньої професійної підготовки.
4. Необхідність додання мовленнєвого пазла в освітньо-кваліфікаційні характеристики молодих фахівців, слабка ресурсна забезпеченість зазначеного процесу в схемі професійної підготовки молодих педагогів в університеті. [1]

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та перевірка технології формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Мета дослідження визначає такі завдання:

1. Аналіз сучасних методологічних підходів до вирішення проблеми формування комунікативної компетентності молодих учителів початкових класів у процесі набуття знань за фаховими дисциплінами.
2. З'ясування змісту і структури комунікативної компетентності студентів, майбутніх учителів початкових класів.
3. Обґрунтування педагогічних умов формування у процесі вивчення предметів, за фахом.
4. Розробка і експериментальна перевірка технології формування комунікативної компетентності студентів, за майбутнім фахом.

Об'єктом дослідження є професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів у вищих освітніх установах. Предметом дослідження – педагогічні умови та технологія формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Методи дослідження: для вирішення завдань дослідження та перевірки результатів використовується комплекс наукових методів:

- Теоретичні:
- аналіз;
 - узагальнення;

- систематизація наукових даних для здійснення обґрунтування теоретичної бази та методології дослідження;

- спостереження.

Графічні – для наочного ілюстрування.

А також метод експертної оцінки, для обґрунтування педагогічних умов формування комунікативної компетентності студентів.

Це дослідження має:

- визначити як саме впливає система педагогічних умов, технології на процес формування комунікативної компетентності студентів;

- вдосконалити змістове наповнення поняття процесу підготовки майбутніх фахівців, учителів початкових класів;

- уточнити сутність поняття «формування іншомовної комунікативної компетентності молодих учителів початкової школи» як розвитку накопичених мовленнєвих умінь, навичок і знань спілкування іноземною мовою з одночасним формуванням оцінки саморозвиненості, набутої компетентності та позитивного мислення, щодо майбутніх практик;

- почати розвиток теорії і практики реалізації нового, компетентнісного підходу в процесі професійної підготовки молодих спеціалістів.

Теоретично обґрунтовану технологію формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів та педагогічні умови доцільно використовувати, для збільшення рівня ефективності процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тамбовкина Т.Ю. Развитие профессиональной автономии у будущих учителей иностранного языка с использованием метода проектов // Иностр. яз. в школе. – 2000. – № 5. – С. 63.

2. Федоренко Ю.П. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування / Ю.С. Федоренко // Рідна школа. – 2002. – № 1. – С. 63 – 65.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СПІВПРАЦІ УЧНІВ ЗАСОБОМ ГРУПОВОЇ РОБОТИ

Дмитренко А.Д.,

II курс магістратури, факультет педагогіки і психології

Васютина Т.М., кандидат педагогічних наук

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Київ

Анотація. У тезах висвітлено проблему підготовки майбутніх учителів до формування в учнів наскрізного уміння співпрацювати в сучасній теорії педагогічної освіти. Охарактеризовано підходи до тлумачення понять «співпраця», «групова робота». Наведено приклади організації співпраці молодших школярів у процесі групової роботи і критеріїв сформованості у них відповідної навички. Описано компоненти і показники готовності майбутніх учителів до досліджуваної діяльності.

Ключові слова: навичка співпраці, групова робота, організація групової роботи молодших школярів, готовність до організації групової роботи.

Уміння здійснювати спільну діяльність є одним із наскрізних умінь випускника НУШ. Воно входить у групу комунікативних навчальних дій, які забезпечують формування соціальної компетентності і врахування позицій інших людей, партнерів із спілкування або діяльності; вміння слухати і вступати в діалог; брати участь у колективному обговоренні проблем; інтегруватися в групу однолітків і будувати продуктивну взаємодію і співробітництво з однокласниками та дорослими.

На нашу думку, співпрацювати – означає працювати та діяти разом, брати участь у спільній справі, у якій кожен учасник процесу несе відповідальність за свою частину роботи, що у підсумку дасть єдиний творчий спільний результат.

Основними характеристиками навичок співпраці у дітей молодшого шкільного віку є: єдність мети, розподіл виконуваних функцій між учасниками і одночасне їх виконання, а також наявність позитивних міжособистісних відносин [5]. Формування навичок співпраці

з однолітками необхідно і для становлення здатності будувати свою дію з урахуванням дії партнера, розуміти і приймати думку інших, враховувати і розуміти емоційний стан партнера [1].

Учителі прагнуть до створення у своєму класі дружнього і міцного учнівського колективу, в якому дитина формується як особистість, розвиває свої творчі здібності, набуває моральних норм, з цікавістю проводить навчальний процес, і головне, відчуває себе вільно, спокійно, комфортно. Ефективність навчального процесу значною мірою залежить від умінь вчителя грамотно вибрати і правильно організувати ту чи іншу форму проведення уроку [2,79-81].

Колективно-групові форми роботи, на нашу думку, є найефективнішими формами роботи для організації співпраці учнів на уроці. Групова робота – це унікальна організація спільної трудової діяльності та уроку. Сучасні вітчизняні науковці розглядають групову роботу як організовану вчителем спільну навчальну діяльність 2-6 (рідше 7-8) учнів одного класу, під час якої група (а не окремий учень) отримує завдання, виконання яких потребує спільних зусиль учнів. Кінцевий продукт групової роботи – це якісно новий результат за рахунок прояву групового ефекту, збагачений колективними зусиллями думки й різноманітними почуттями (Задоя Є., Котов В., Лійметс Х., Ярошенко О.).

Такі педагоги-практики як Мірошникова О., Кубчинська Н., Кондратюк О., Толмачова І., Шилкунова З., Ярошенко О. застосовують групову форму роботи під час навчання та виділяють ряд переваг. Зокрема, групова робота забезпечує взаємодію між учнями і робить непрямим керування вчителя. Він виступає організатором початку і кінця роботи: формулює завдання, спільну інструкцію по його виконанню, разом з учнями приймає участь оцінки результатів. Етап спільної оцінки допомагає формуванню самооцінки і самоконтролю школярів. Дуже важливо, що оцінюється робота всієї групи, а не окремих учнів. Помилки дітей обговорюються тільки в групі. Робота учнів перетворюється із індивідуальної діяльності кожного учня в співпрацю. Учні вимушені навчитися домовлятися швидко, не враховуючи особисті інтереси. Поступово учень починає відчувати клас частиною свого світу, він зацікавлений в підтриманні дружніх стосунків. Ця форма роботи має велике значення для формування самостійності школяра. Працюючи в команді, учень має можливість проявляти ініціативу (вибрати завдання, порадити, як організувати роботу); вчитися планувати свої дії, переконувати, нести відповідальність за себе і команду [3].

Ефективне впровадження групової навчальної діяльності в освітній процес початкової школи вимагає від педагога готовності до її організації. Тому, опираючись на фахові джерела, готовність майбутнього вчителя до організації групових форм пізнавальної діяльності учнів визначаємо як складову частину професійної компетентності вчителя початкової школи і певний стан, який виникає внаслідок інтеграції мотивів, установок, психологічних якостей, професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, досвіду з організації групових форм пізнавальної діяльності в багатопредметному середовищі початкової школи.

Готовність педагога до організації групової навчальної діяльності учнів визначається за такими показниками:

- розуміння необхідності запровадження педагогічних інновацій у власну професійну діяльність;
- ознайомлення з новітніми педагогічними технологіями;
- спрямованість на творчість у власній діяльності, здатність до експериментів;
- готовність до подолання ускладнень, зумовлених організаційними й змістовими особливостями колективної діяльності;
- володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій та розроблення нових [4].

На основі аналізу наукових джерел, ми розглядаємо готовність майбутнього вчителя до формування у молодших школярів умінь співпрацювати в процесі колективної діяльності як єдність компонентів: *мотиваційного*, який містить сукупність внутрішніх і зовнішніх мотиваційних чинників та моральні цінності майбутнього вчителя початкових класів, що забезпечують здатність особистості успішно здійснювати професійну діяльність у даному напрямі; *когнітивного*, що відображає систему знань фахових, психолого-педагогічних та суспільних наук у поєднанні із сукупністю цілеспрямованих, взаємопов'язаних інтелектуальних і практичних дій щодо формування наскрізних умінь в учнів; *діяльнісного*, який уособлює вміння майбутнього вчителя якісно облаштувати освітнє середовище та організувати ефективну співпрацю молодших школярів [4].

Виділені компоненти структури готовності вчителя у поєднанні утворюють органічну єдність, де вдосконалення одного компонента впливає на вдосконалення інших, а недостатня сформованість – знижує якість готовності педагога загалом.

У нашому дослідженні в основу оцінювання рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до використання групових форм пізнавальної діяльності, відповідно до визначених критеріїв та їх показників покладено низький, середній та високий рівні.

Таким чином, готовність майбутнього вчителя початкової школи до формування у молодших школярів умінь співпрацювати засобом групової роботи – це складова його фахової компетентності, яка утворюється при наявності мотивації, установок, психологічних якостей, професійно-педагогічних знань, умінь та навичок, а також досвіду з організації групових форм роботи у сучасному освітньому середовищі молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Даргевичене Л.И. Особенности личностных взаимоотношений между учащимися младших клас сов. М.: Гардарики, 2002.
2. Колесник К.А. Особливості організації індивідуальних та групових форм навчання молодших школярів. *Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього*: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 20-21 травня 2016 року). Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2016. С. 79-81.
3. Кравцова А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації групової форми навчання учнів. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2012. 35, 120–125.
4. Кравцова А. Підготовка студентів педагогічних факультетів до організації групової форми навчання учнів. *Педагогіка вищої та середньої школи*. КДПУ. 2012. 36, 629–633
5. Чередов И.М. Система форм организации обучения в общеобразовательной школе. И.М.Чередов. М.: Педагогика, 1987. С. 6-15.

КОУЧИНГ ЯК НОВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Душенко Ю.В.

студентка IV курсу педагогічного факультету

Савчук Б. П.

доктор історичних наук, професор кафедри

педагогіки та педагогічного менеджменту імені Богдана Ступарика

Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ

Анотація. У статті здійснено структуроване дослідження ідеологічних засад та методик і технік коучингу в контексті їхнього лояльного і ефективного використання в організації освітнього процесу педагогічного університету та професійної підготовки майбутніх учителів. З'ясовано етимологію поняття «коучинг», його різновиди та особливості освітнього коучингу. У контексті розвитку вищої школи та вдосконалення професійної педагогічної освіти розглянуто і предметно схарактеризовано коучинг у чотирьох взаємопов'язаних аспектах: 1) парадигми суб'єкт-суб'єктних діалогових стосунків у діаді «студент – викладач» (принципи партнерства усвідомленої відповідальності, віри в людину, ієрархічності розвитку, гнучкості, холізму); 2) коучингової компетентності як складника професійної компетентності; 3) коучингової технології (методики і техніки GROW, SMART, «м'яких» навичок; трьох вимірів – «3D» та ін.); 4) портфоліо досягнень.

Ключові слова: коучинг, освітній коучинг, вища школа, професійна підготовка майбутніх учителів, суб'єкт-суб'єктні стосунки.

Постановка проблеми. Феномен коучингу – складний і багатогранний, має свою історію та застосовується в різних сферах суспільного життя. Його ідеологія і технологія дають значні потенційні можливості для розвитку професійної педагогічної освіти та потребують осмислення в проекції входження України в європейський освітній простір, переходу до практичної реалізації стандартів, актуалізованих Болонським процесом,

зростання суспільних вимог до професійної підготовки вчителя. За таких умов науково-педагогічний працівник ЗВО має активно адаптувати інноваційні ідеї і технології в освітній процес вищої школи, реалізуючи запит на формування творчого, відповідального педагога, здатного обирати власну траєкторію навчання та долати перешкоди на шляху саморозвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основоположні філософські і практично-технологічні засади коучингу в галузях спорту, менеджменту, бізнесу, психології розробили його провідні теоретики М. Аткинсон, Т. Голвей, М. Дауні, К. Дуглас, С. Кові, Л. Уитворт, Дж. Уйтмор, Е. Тач та ін. Підходи і можливості використання коучингу в різних ланках системи освіти, зокрема в освітньому процесі вищої школи, знайшли відображення у працях українських і зарубіжних учених-педагогів О. Баранової, Т. Борової, О. Відлацької, І. Голяд, Н. Горук, В. Гульчеської, О. Нежинської, С. Романової, О. Соколової, В. Тименко, Т. Чернової, О. Шевчук та ін. Однак недостатня системність наукових рецепцій, з одного боку, та значні потенційні можливості продуктивного використання ідейних принципів, методик і технік коучингу у вищій школі, з іншого, актуалізують потребу поглибленого предметного з'ясування означеної в назві статті проблеми.

Мета і завдання дослідження полягають у структурованому дослідженні ідеологічних засад та методик і технік коучингу в контексті їхньої лояльного і ефективного використання в організації освітнього процесу педагогічного університету та професійної підготовки майбутніх учителів.

Результати дослідження

Етимологію слова «коуч» пов'язують із угорським містечком Коч, яке у XV ст. стало відомим завдяки виготовленню возів, екіпажів та карет, найкраща з них отримала назву «каре́та з Коч». Відтак семантика слова «коуч» розширилася, але при цьому передусім позначали те, що «допомагає швидко рухатися до мети». Короткий Оксфордський словник англійської мови дефінітив «coach» подає як дієслово у значеннях «тренувати», «вчити», «спрямовувати», «підказувати», «постачати фактами» (цит. за: Уйтмор Дж., 2005, с. 16). У словникових виданнях та студіях зарубіжних і українських авторів (Аткинсон М., & Рає Т. Чойс, 2009; Відлацька О., 2018; Голяд І. С., & Чернова Т. Ю., 2017; Голвей Т., 2005; Горук Н., 2015; Максимов В. Е., 2004; Парслоу Е., & Рей М., 2003; Поберезька Г. Г., 2017; Романова С. М., 2010; Уйтмор Дж., 2005) слово «коуч» – «coach» подається у значеннях «тренер», «наставник», а похідне від нього поняття «coaching» переважно тлумачиться і вживається у значеннях «тренувати», «надихати», «наставляти», «консультувати» та ін.

Ідейним фундатором коучингу став педагог-теоретик Гарвардського університету Т. Геллвей (Gallwey), який у книзі «Внутрішня гра в теніс» («The Inner Game of Tennis», 1974) і ще кількох бестселерах виклав його наріжні ідеї. Стрижневим стало поняття «внутрішній» для відображення стану гравця, який за підтримки наставника повинен знайти свій шлях для реалізації власних здібностей і досягнення результату. Револьюційність ідеї Т. Гелвея полягала в тому, що для розкриття потенціалу людини і підвищення її ефективності «коуч» (тренер) має «не вчити, а допомагати вчитися» (Голвей Т., 2005).

У 80-90-х рр. XX ст. коучинг з царини спорту «перекочував» у сфери бізнесу, менеджменту, управління й освіти. На початку XXI ст. фахівці налічують близько десяти його основних різновидів: коучинг лідерства (супровід і мотивація працівників); лайф-коучинг (планування життя, досягнення особистих цілей); професійний коучинг (охоплює процес від пошуку роботи до визначення цілей і планування шляхів кар'єрного зростання); адміністративний; бізнес-коучинг; коучинг спорту; сімейний коучинг; коучинг особистої ефективності тощо (Максимов В. Е., 2004).

Основна особливість освітнього коучингу полягає в тому, що він найбільш органічно інтегрує інші різновиди цього феномену. Синтезуючи доробок різних авторів (Відлацька О., 2018; Голяд І. С., & Чернова Т. Ю., 2017; Горук Н., 2015; Максимов В. Е., 2004; Поберезька Г. Г., 2017; Романова С. М., 2010; Шевчук С.П., & Шевчук О.С., 2016), визначаємо його як комплексний інструмент (ідея, метод, технологія, середовище) підвищення ефективності організації освітнього процесу у взаємодії взаємин «педагог – здобувач освіти», «педагог – педагог», «педагог – адміністратор» тощо та в різних аспектах їхньої діяльності (мотивація, методика, моніторинг тощо).

У контексті розвитку вищої школи та вдосконалення професійної педагогічної освіти розглядаємо і предметно характеризуємо коучинг у чотирьох взаємопов'язаних аспектах: 1) парадигми суб'єкт-суб'єктних діалогових стосунків у діаді «студент – викладач»; 2) коучингової компетентності; 3) коучингової технології; 4) портфоліо досягнень. Перший базовий аспект визначає зміст і характер реалізації всього потенціалу ідеології і технології коучингу у вищій школі. Він проектує поступальний перехід від

традиційної системи аудиторного навчання, коли педагог виступає «носієм готових знань», до індивідуальної, проектної, тренінгової, дистанційної форм організації освітнього процесу, який переходить у площину рівноправної партнерської навчальної комунікації.

Важлива особливість коучингової міжособистісної взаємодії у контексті нашого дослідження полягає в розумінні і правильному виконанні рольових функцій. Ідеться про те, що коуч-викладач відповідає за визначення і узмістовлення процесу просування до мети, а здобувач освіти – за досягнення результатів; коуч-педагог не дає «готових рецептів», не нав'язує «правильних рішень», а фасилітує (допомагає, сприяє, полегшує), відстежує й за потреби корегує пошук студентом оптимальних шляхів і рішень, який розв'язує чергові завдання не з примусу, а з власної волі, свідомо, із задоволенням.

Ефективність використання філософії і технологій коучингової взаємодії у процесі професійної педагогічної підготовки великою мірою залежить від усвідомлення майбутніми вчителями, по-перше, різниці між тим, «чим вони є на старті» просування до мети, і тим, «чим/ким вони хочуть стати на фініші», та, по-друге, від їхньої готовності і здатності постійно рухатися вперед, долаючи чергові перешкоди на шляху до акме-успіху.

Другий аспект, що стосується коучингової компетентності в контексті досліджуваної проблеми, розглядаємо як складник професійної компетентності і науково-педагогічного працівника вишу, і здобувача освіти – майбутнього педагога. Синтез її фрагментарного розгляду в окремих тематичних студіях (Відлацька О., 2018, с. 23-26; Голяд І. С., & Чернова Т. Ю., 2017, с. 24-25) та всебічного представлення феномену професійної компетентності в сучасному науково-педагогічному дискурсі дозволяє стверджувати, що коучингова компетентність викладача і здобувача освіти передбачає набуття: а) коучингових знань, що акумулюють широкий спектр відомостей про ідеологію і технологію коучингу, та психофізіологічні особливості суб'єктів освітнього процесу; б) умінь і навичок налагодження ефективної комунікативної взаємодії, що можлива лише в атмосфері взаємної довіри, щирих і доброзичливих стосунків, поєднаних із вимогливістю, відповідальністю; в) особистісних якостей, які виявляються у творчості, ініціативності, емпатії, самодисципліні, відповідальності, жертвовності; г) готовності особи до постійного самонавчання і саморозвитку як під час навчання у виші, так і в професійній діяльності.

Оволодіння коучинговою компетентністю як складника професійної обізнаності означає готовність і здатність педагога розробляти ефективні довгострокові програми формування і розвитку суб'єктів освітнього процесу; здійснювати добір ефективних інструментів і технік коучингу, що забезпечують швидкий і ефективний шлях досягнення результатів; мотивувати та «непомітно, але реально» супроводжувати самостійне просування учня, студента до досягнення поставлених цілей.

Третій аспект, що стосується коучингової технології найбільше представлений у науково-педагогічній літературі та водночас є найменш структурованим і розробленим у дефінітивному відношенні. Така ситуація об'єктивно зумовлена міждисциплінарним характером коучингу за джерелами походження і формування та його використанням у різних галузях суспільного життя. Тому коучингову технологію розглядають в одному синонімічному ряді як «систему технологій і методів», «коучинг-метод», «коучинг-техніку», «коучинговий підхід», «форму консультування», «вид менеджменту», «самоменеджмент» тощо.

У структурі коучингової технології умовно виокремлюємо два нероздільно взаємопов'язані складники, які визначають етапність і орієнтири (1) та техніку і методику (2) міжособистісної комунікації в процесі організації і просування шляхом особистісного і професійного зростання. Вони виявляються в дефінітивно неврегульованих поняттях («коучинг-техніка», «коучинг-метод/методика», «коучинг-модель/моделювання» тощо) та цікаві й зручні у використанні, мають значний ресурсний потенціал, виразну формувальну спрямованість і досвід практичної апробації. Привабливості їм надають виразні назви, які цілісно структуруються за абrevіатурним принципом формулювання.

У загальній спільній основі коучингові методи і техніки передбачають визначення мети і мотивацію на її досягнення, усвідомлення реалій (особистісних ресурсів, можливих перешкод на обраному шляху тощо); планування дій; вибір, пошук і створення нових ресурсів (методи, форми, засоби, заходи просування за обраним шляхом); моніторинг результатів, саморефлексію (Аткінсон М., & Рає Т. Чойс, 2009; Голвей Т., 2005; Парслоу Е., & Рей М., 2003; Поберезька Г. Г., 2017; Романова С. М., 2010; Уитмор Дж., 2005; Шевчук С.П., & Шевчук О.С., 2016). Розроблені й апробовані теоретиками і практиками коучингу у сферах спорту, бізнесу, менеджменту та ін. технології і методики в різних ракурсах адаптуються в освітній процес українських вишів.

Як приклад відзначмо розроблені або розвинуті Е. Парслоу і М. Рей техніки «структури навичок», «3-D» (трьох вимірів), методику GROW та ін. (Парслоу Е., & Рей М., 2003, 75-87), які активно (і переважно без покликання на першоджерела) популяризуються в сучасній науково-педагогічній літературі. Так, в основі методики (техніки) GROW (анг. – зростання), яку першим запропонував Т. Геллвей (Голвей Т., 2005), а розвинув Дж. Уїтмор (деталізував суть, механізми, послідовність, очікувану результативність, інші компоненти), лежить чотириступенева змістовно-функційна модель, що передбачає: 1) визначення цілей (анг. goal – мета) і завдань просування обраним шляхом; 2) з'ясування реального (англ. reality – реальність) стану проблеми та ресурсів, необхідних для її розв'язання; 3) пошук і вибір відповідних оптимальних/ефективних варіантів (англ. – option – варіант); 4) докладання волі (англ. will – воля) і зусиль для реалізації обраних стратегій та їхню перевірка в дії (Парслоу Е., & Рей М., 2003, с. 81-82).

Популярними також є триступеневі коучингові техніки, що проектують просування обраним шляхом для досягнення конкретних особистісних та професійних, зокрема вузькопрофільних цілей. Так, ідентично орієнтовані методи SMART (specified – конкретний; measurable – вимірюваний, agreed – узгоджений, realistic – реалістичний, timed – обмежений у часі) та SMAC (ті ж значення, окрім останнього, challenging – стимулюючий) слугують формуванню умінь ставити конкретні реальні цілі та досягати їх у визначений/обмежений час. Вплив означених та інших коучингових технік («структурна»; «спіраль практики»; «м'яких» навичок; трьох вимірів – «3D» тощо) на особисте і професійне життя вимірюється в конкретних показниках та формалізується в категоріях, що узгоджують і зіставляють теперішню ситуацію із життєвими планами (Е. Парслоу і М. Рей (Парслоу Е., & Рей М., 2003, 75-83) та ін.).

У ракурсі нашого дослідження коучингове портфоліо можна визначати як «портфель особистих досягнень», що визначає, яким чином і наскільки успішно здобувач освіти просувається власною траєкторією саморозвитку та набуває різні професійні компетентності. Коучингове портфоліо розглядаємо у вимірах педагога та здобувача освіти як їхню комунікативну цілісність. Це виявляється у з'ясуванні того, у якій мірі та як ефективно обидва суб'єкти освітнього процесу реалізують свої рольові функції та зусилля щодо підтримки, збереження і розвитку мотивації навчання; заохочення майбутнього вчителя до самостійності, з одного боку, та усвідомлення ним потреби розширювати свої можливості в навчанні і самонавчанні, з іншого; розвитку навичок рефлексивної оціночної та самооціночної діяльності; сформованості умінь ставити цілі та планувати й організовувати персональну діяльність; сприяння індивідуалізації навчання студента та його потенційної самореалізації; сприяння особистій соціалізації здобувача освіти та його свідомій, цілеспрямованій самосоціалізації.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Коучинг як своєрідна міждисциплінарна багатовимірна філософія і технологія формування і розвитку особистості довів свою ефективність у різних галузях суспільного життя. Застосування коучингу як чинника та інструмента розвитку вищої школи і вдосконалення професійної педагогічної освіти предметно виявляється у взаємопов'язаних аспектах, що стосуються парадигми суб'єкт-суб'єктних діалогових стосунків у діаді «студент – викладач», формування в учасників освітнього процесу коучингової компетентності, використання коучингових методів і технік для особистісного і професійного зростання здобувача освіти та портфоліо досягнень для рефлексії і саморефлексії успіхів і невдач на шляху саморозвитку. Тож філософія і технологія коучингу мають значні потенційні можливості у формуванні компетентного і конкурентоздатного педагога.

Актуалізуємо доцільність проведення комплексного дослідження коучингу як освітньо-педагогічного феномену для його цілісної структуризації та виявлення потенційних можливостей щодо розв'язання широкого спектру завдань професійної підготовки майбутніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аткинсон, М., & Рае Т. Чойс. (2009). Пошаговая система: Наука и искусство коучинга / пер. с англ. Київ: Companion Group.
2. Відлацька, О. (2018). Педагогічний коучинг як технологія професійного розвитку керівника гуртка в системі позашкільної освіти: методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Науково-методичний відділ ЦДЮТ.

3. Голвей, Т. (2005). Работа как внутренняя игра / пер. с англ. Москва: Альпина Бизнес Букс.
4. Голянд, І. С., & Чернова, Т. Ю. (2017). Роль коучингової компетентності педагога у розкритті потенціалу суб'єкта освітнього процесу.
5. Наук. часоп. НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 13. Проблеми трудової та професійної підготовки, 8, 20-25.
6. Горук, Н. (2015). Коучинг як ефективна технологія формування самоосвітньої компетентності студентів. Проблеми підготовки сучасного вчителя, 11, 99-10
7. Максимов, В. Е. (2004). Коучинг от А до Я. Возможно все. Санкт-Петербург: Речь.
8. Парслоу, Е., & Рей, М. (2003). Коучинг в обучении. Практические методы и техники. Санкт-Петербург: Питер.
9. Поберезька, Г. Г. (2017). Коучинг як педагогічна технологія студентоцентричного навчання у ВНЗ. Технологія і техніка друкарства, 4, 99–107.
10. Романова, С. М. (2010). Коучинг як нова технологія в професійній освіті. Вісник Національного авіаційного університету. Сер. Педагогіка. Психологія, 3, 83–86.
11. Уитмор, Дж. (2005). Коучинг високої ефективності. / пер. с англ. Москва: Международная академия корпоративного управления и бизнеса.
12. Шевчук, С.П., & Шевчук, О.С. (2016). Коучинг як метод навчання студентів у контексті реформування вищої освіти України. Наук.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО АДАПТАЦІЙНОГО ПЕРІОДУ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Дьолог Г. Ю.,

2 курсу заочної форми навчання

Факультет « Педагогіки та психології»

Себало Л.І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкового навчання,

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
м. Київ*

Анотація: у статті розглянуто понятійний апарат з проблеми дослідження. Проаналізовано проблему майбутніх учителів початкових класів до адаптаційного періоду першокласників. Здійснено аналіз особливостей адаптації молодших школярів. Сформовано критерії готовності майбутніх учителів початкових класів до адаптаційного періоду першокласників. Зазначено, що підготовка нового компетентного вчителя є одним з провідних завдань реформування освіти в Україні. Важлива увага звернена на проблему вищих навчальних закладів педагогічного спрямування на етапі інтеграції України до європейського освітнього простору у підготовці вчителя нової генерації; роль дисциплін психолого-педагогічного циклу в системі професійної підготовки вчителів.

Ключові слова: адаптація, адаптаційний період, дезадаптація, компетентність, навички, Нова українська школа.

В умовах модернізації системи освіти в Україні суттєво змінюються вимоги до професійної підготовки і діяльності вчителя початкових класів, оскільки основою всіх перетворень в освіті має стати реальне знання потенційних можливостей дітей, прогнозування потреб і моделей розвитку особистості.

Адаптація молодших школярів це досить тривалий процес. В науковій літературі під цим терміном прийнято вважати взаємодію людини з оточуючим середовищем. Це складне соціально зумовлене явище охоплює три рівні адаптивної поведінки людини: біологічний, психологічний і соціальний [5, с. 3].

Важливим чинником адаптації дитини до школи виступає її соціальне оточення: вчитель, клас, сім'я. Ставлення вчителя до дитини впливає на успішність її подальшого навчання в школі [7, с. 12].

Серед особливостей адаптаційного процесу першокласника можна назвати: зміну режиму життєдіяльності, специфіку відносин з учителем, нові вимоги членів сім'ї до дитини стосовно успішності у навчанні, згасання інтересу до школи при появі перших труднощів.

Але у разі коли молодий спеціаліст є недостатньо компетентним виникають проблеми адаптаційного періоду у молодших учнів. У таких школярів може виникнути

дезадаптація. Деадаптація в науковій літературі означає неадекватне утворення механізмів пристосування дитини у школі. Деадаптація проявляються через порушення у навчанні й поведінці учня, виявленні конфліктності, психосоматичних захворюваннях, підвищення тривожності, викривлення у розвитку особистості [8, с. 40].

Аналізуючи практику підготовки майбутніх учителів початкових класів до адаптаційного періоду молодших школярів, можна визначити низку проблемних питань, які потребують розв'язання для удосконалення системи професійної підготовки, що здійснюється нині у вищому педагогічному навчальному закладі.

До виявлених проблемних питань слід віднести необхідність постійного оновлення, розширення та поповнення професійно необхідних знань, умінь, навичок і компетентностей майбутнього учителя початкової школи.

Сучасний вчитель повинен встигати до змін в освітньому процесі та вдосконалюватись у процесі життя, адже реформування освітньої галузі, наразі є досить інтенсивним.

На думку В.Берека, серед актуальних проблем сьогодення є слабе забезпечення зв'язку теорії з практикою під час підготовки майбутніх учителів молодшої школи. Сьогодні навчальний процес у вищому навчальному закладі спрямований на вивчення теоретичного матеріалу [4, с. 109].

Значну роль у стимулюванні самоосвіти майбутніх учителів початкової школи, А.Бекирова вважає, відіграють міжпредметні зв'язки в опануванні навчальною програмою підготовки майбутніх фахівців. Нині, коли темпи оновлення і поширення інформації та набуття знань постійно зростають, традиційне монодисциплінарне поле науки та її предметних знань стає занадто вузьким для вирішення наукових і практичних завдань, що виникають, і які будуть визначати долю людства на найближчу та віддалену перспективу. У зв'язку з цим актуалізується проблема тісного взаємозв'язку науки та практики, межа між фундаментальними та прикладними науками не тільки все частіше перетинається, виникають нові галузі знання, що поєднують кілька наукових дисциплін саме на основі потреб практики [3, с. 82].

Не менш важливою проблемою в освіті відіграють інформаційно-комунікаційні технології та рівень їх опанування майбутніми фахівцями, адже наразі є нагальною потребою вміти працювати з мультимедійними пристроями, комп'ютерами, програмним забезпеченням, тим паче з поширенням дистанційного навчання у школах. Але між тим майбутній учитель повинен не боятись та не бути сором'язливим пояснюючи чи розповідаючи учням під час дистанційного навчання, та вміти утримувати увагу дітей.

Серед проблем з якими стикається молодий учитель під час адаптаційного періоду першокласників це низька компетентність та необізнаність у матеріалі, чи відсутність психолого-педагогічного підходу під час освітнього процесу.

Отже, проблему підготовки майбутнього вчителя до адаптаційного періоду учнів початкової школи доцільно розглянути з погляду особистісного, діяльнісного й компетентнісного підходів.

Особистісний підхід як базова ціннісна орієнтація навчального процесу є домінуючим у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя. Він вимагає побудови навчального процесу з урахуванням особистісних диспозицій і мотиваційних конструктів суб'єктів навчання.

Лише за таких умов стає можливим розкриття потенційних можливостей, здійснення особистісно значущого й суспільно прийнятого самовизначення, самореалізації та самоутвердження особистості майбутнього вчителя.

З позицій діяльнісного підходу підготовка майбутнього вчителя до формування пізнавального інтересу молодших школярів передбачає таку форму активності студента, за якої він досягає свідомо поставлених цілей, що постають унаслідок виникнення певних потреб особистості.

Акцент на компетентнісному підході робить О.Пометун у своїх дослідженнях, науковка вважає, що це обумовлюється вимогами реформування національної системи освіти, тому кінцевим інтегрованим результатом навчальної діяльності у процесі професійної підготовки є компетенції суб'єктів навчально-виховного процесу [9, с. 58].

Тому за для ефективного процесу адаптації першокласників майбутньому вчителю потрібно володіти критеріями професійної готовності.

До прикладу О.Антонова виокремила такі критерії:

1) світоглядний, що слугує відображенням соціокультурної спрямованості особистості та розкривається через такі показники: морально-естетична зрілість і цілісність особистості;

2) емоційний – здатність до емпатії, схильність долати конфліктні ситуації, знаходити компромісні рішення, налагоджувати співпрацю в процесі соціально-педагогічної взаємодії;

3) мотиваційний – спрямованість та мотивація до вирішення соціальнопедагогічних проблем, орієнтація на ділову співпрацю;

4) когнітивний, показниками аналізу якого вибрано теоретико-методичну обізнаність і сформованість педагогічного мислення в студентів;

5) комунікативний – здатність до професійної адаптації у середовищі навчального закладу, наявність комунікативних та організаторських здібностей, здатність до соціально-педагогічного спілкування;

6) діяльнісний – виявляється через здатність до педагогічної творчості на основі сформованих умінь і професійну мобільність у соціально-педагогічній взаємодії [1, с. 13].

Таким чином, серед проблем підготовки майбутніх учителів початкових класів до адаптаційного періоду першокласників в науковій літературі можна викоремити: низька мотивація студентів, недостатній рівень знань та брак досвіду, не ефективне використання мультимедійних пристроїв, інтерактивних технологій під час навчання студентів у ВНЗ. Тому на нашу думку, в процесі навчання у педагогічному ВНЗ потрібно орієнтуватись не тільки на предмет, що вивчається, але й на особистість студента, його індивідуальні особливості, потреби та інтереси. Це створює атмосферу співробітництва й зумовлює потребу діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукає до обміну думками, враженнями, досвідом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О.Є. Педагогічні умови підготовки вчителя до творчої професійної діяльності. *Теоретичні і методичні засади розвитку і самовдосконалення особистості педагога-новатора в контексті модернізації нової української школи*: зб. наук.-метод. праць. Житомир. 2017. С. 12-19.
2. Архипова С. Компетентнісний підхід до професійної підготовки фахівців у галузі соціально-педагогічної діяльності. *Вісник Львівського університету: Серія педагогіка*, 2017. вип. 25. Ч. 1, С. 99-105.
3. Бекирова А.Р. Проблема формування професійної суб'єктності майбутніх учителів початкових класів: аксіологічний аспект. *Нові технології навчання*: наук. метод. збірник. Київ: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. 2019. Вип. 89. Ч. 1, С. 81-87.
4. Берека В.Є. Професійно-педагогічна практика майбутніх управлінців : основні принципи і технологія. *Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогіка*, 2017. № 8, С. 109-115.
5. Берник О.Н., Козак І.К.: Адаптаційні заняття для майбутніх першокласників, які не відвідують ДНЗ. Почат. навчання та виховання: наук. метод. журн. 2019. № 27. С. 3-14.
6. Бех І.Д. Молодший школяр у виховному просторі міжособистісних взаємин. *Початкова школа*. 2015. №5, С. 1-5.
7. Панка В.Г. Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: методичні рекомендації. Київ, Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. С. 12-18.
8. Перегончук Н. Психологічні основи проявів дезадаптації учнів початкової школи. *Наукові записки: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів. Серія Початкове навчання*. 2017. Вип. 5. Частина II. Вінниця, С. 40-42.
9. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики*. Київ: «К.І.С.», 2015. 112 с.

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Золотаренко Т.О.,

студентка 1-го курсу магістратури, факультету педагогіки та психології

Васютіна Т.М., кандидат педагогічних наук

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
м. Київ*

Анотація. У статті висвітлено основні форми здобуття освіти у випадках надзвичайних обставин, які об'єктивно унеможливають відвідування закладів освіти, зокрема, дистанційний (що трактується як індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій) та змішаний формат (гармонійне поєднання очного та віддаленого). Розкрито їх зміст, переваги та недоліки, а також можливі складнощі у процесі реалізації.

Ключові слова: дистанційна форма здобуття освіти, змішане навчання.

У контексті змін спричинених реформуванням системи освіти, зокрема впровадження НУШ, а також трансформуванням, що зумовлені поширенням Коронавірусної хвороби (COVID-19), виникає потреба у перегляді форм, методів та засобів навчання. Провідним постає питання організації продуктивного, якісного освітнього процесу в ході обставин, що склалися.

За умов пандемії основними формами здобуття освіти стають змішана та дистанційна. Відповідно до статті 9 Закону України «Про освіту» остання трактується як «індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [3]. Взаємодія між суб'єктами під час дистанційного формату можлива за двох варіантів: синхронного (здобувачі освіти та вчитель одночасно перебувають у спеціалізованому середовищі) та асинхронного (взаємодіють із затримкою в часі).

Проблемам з питань розвитку дистанційного формату навчання присвячені роботи багатьох зарубіжних науковців, таких як: Р. Деллінг, Г. Рамбле, Д.Кіган, М. Сімонсон, М. Мур, А. Кларк, М. Томпсон ін. та відповідно вітчизняних, таких як: О. Андрєєв, Т. Васютіна, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Полат, А. Хуторський. [1] Окрім цього, розробляються навчальні онлайн-курси про дистанційну та змішану форму здобуття освіти, зокрема на базі Українського освітнього проєкту EdEra, спікерами якого були О. Питюр, Н. Вінницька та Г. Бондаренко.

Враховуючи актуальність теми, Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 року, що набув чинності 16 жовтня, було внесено зміни у Положення про дистанційну освіту. Основні трансформування стосувалися удосконалень механізмів забезпечення здобуття повної загальної середньої освіти у випадках надзвичайних обставин, які об'єктивно унеможливають відвідування закладів навчання. Дистанційна форма здобуття освіти залишається виключно добровільною, однак відтепер для навчання у такому форматі учням не потрібно мати високий рівень навчальних досягнень (12-10 балів) – таку можливість отримав будь-який учень для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії. [2]

Наукові пошуки останніх років часто пов'язані з питанням дистанційної форми здобуття освіти, вона розглядається у контексті удосконалення навчання шляхом використання принципово нових методів та засобів. Це сприяє постійному створенню та модернізації чинних освітніх платформ та сервісів, які допомагають вчителю якісно організувати процес навчання в дистанційних умовах. Серед них вирізняють: ресурси для створення презентацій (Prezi, Canva); ментальних карт (Coggle, Mindmeister); тестів, завдань (Kahoot, Quizlet); платформи для онлайн-конференцій (Zoom, Google Hangouts); інструменти для взаємодії з учнями (Classdojo, Google Class); інтерактивні подорожі чи виставки тощо.

Дилемою, незважаючи на велику кількість наукових розвідок, постає використання технології, як традиційної форми заочного навчання, без застосування всіх її інноваційних можливостей, що, за умов вмілого використання, могли би сприяти модернізації освіти.

Проте, незважаючи на велику кількість безумовних переваг (зокрема, вибір зручного часу та місця для навчання; можливість пристосування темпу; самостійне планування діяльності; змога повторного перегляду уроку необхідну, для якісного засвоєння інформації, кількість разів), вимушене впровадження технології дистанційного навчання в практику викликало істотну кількість перешкод і складнощів у процесі практичної її реалізації.

Основні проблеми були пов'язані з невідповідністю учителів до викладання за таких умов, що на практиці проявлялося, як невміння пояснити навчальний матеріал, підібрати завдання для виконання та, власне, оцінити якість виконаної здобувачами освіти роботи. Окрім цього можна виокремити об'єктивні труднощі, на вирішення яких вплинути складніше, до прикладу, нестабільне підключення до Інтернет-мережі і загалом відсутність пристроїв, які би дозволяли навчатися віддалено.

Окрім описаних переваг технології дистанційного навчання та певних складнощів у процесі її реалізації, варто зазначити, що така форма навчання має також і недоліки. По-перше, це стосується якісного оцінювання здобувачів освіти та їх академічної доброчесності. По-друге, «теоретизація» знань, адже часто, за таких умов, навчання перетворюється на накопичення інформації без практичного її використання. І найголовніше, втрачається можливість «живого» спілкування з однолітками та вчителем.

Перші два дефекти системи можна усунути (або принаймні частково виправити) шляхом створення творчих завдань, процес виконання яких потребує винахідливості та використання теоретичних знань на практиці. Однак спілкування, взаємодія з іншими у суспільстві, надзвичайно важливий компонент становлення особистості, тому досвід використання дистанційного формату виявив необхідність у поєднання очного навчання та віддаленого, що стало поштовхом для створення змішаної форми навчання.

Таким чином, дистанційна та змішана форми здобуття освіти – це педагогічна сучасність та вимога сьогодення, що, за умов вмілого використання, сприяє удосконаленню та модернізації освітнього процесу, проте враховуючи недостатній рівень дослідження практичної складової (особливостей реалізації) потребує детального вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

4. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія [Електронний ресурс] : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л.Б.Ліщинська. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с.
5. Наказ України «Про деякі питання організації дистанційного навчання» // Міністерство освіти і науки України. 2020. № 1115
6. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179).

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПОРТФОЛІО В ПРОЦЕСІ ОЦІНЮВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Кісіль Б. Ю. ,

2 курс, 21 ЗПМГБІ

Лозенко А. П., кандидат педагогічних наук, доцент

Національний педагогічний університет

імені Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ,

Анотація. Розглянуто інноваційну технологію «портфоліо», що успішно впроваджується в освітній процес початкової школи. Міститься аналіз використання технології «портфоліо» на різних освітніх рівнях. Проаналізовано необхідність і перспективність даної технології у процесі оцінювання учнів початкової школи, розкрито особливості її застосування. Особливе місце приділяється ролі учителя в реалізації поставлених завдань. Подається характеристика підготовки майбутніх вчителів до використання технології «портфоліо» в процесі оцінювання молодших школярів. Коротко охарактеризовано зміст педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів до використання технології «портфоліо» в процесі оцінювання молодших школярів

Ключові слова: технологія «портфоліо», відмітка, оцінка, готовність до професійної діяльності, майбутній вчитель, молодший школяр.

У системі сучасних євроінтеграційних процесів освітній простір України набуває

нових характерних ознак: упровадження в практику діяльності вищої школи ефективних моделей, новітніх технологій організації навчально-виховного процесу, що забезпечують високий рівень професійної діяльності та особистісних якостей майбутнього фахівця. Це вимагає переосмислення й пошуку нових організаційних форм і методів навчання, які покращили б його якість та ефективність, розширили та поглибили зміст професійної підготовки. Зазначене обумовлене новітніми тенденціями розвитку соціальних, культурних, міждержавних зв'язків у галузі професійно-педагогічної підготовки фахівців та є предметом особливої уваги держави, що відображено в основних документах, які визначають пріоритети освітньої політики України: закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про національну програму інформатизації», державні програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006-2010 роки, Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Концепція впровадження медіа освіти в Україні (2010 р.), Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні (2013 р.) тощо.

Основною умовою, що визначає успішне функціонування освітньої системи, є активна взаємодія учасників навчального процесу в сучасному середовищі, для якого характерним є швидкий розвиток новітніх технологій, систем, поява різноманітних оптимізуючих навчання продуктів. Портфоліо є однією з найновіших, інноваційних технологій в оцінюванні, особливо для дітей молодшого шкільного віку. Адже основною його метою є навчання школярів самоорганізації своєї діяльності, їхня мотивація на активну пізнавальну діяльність, формування рефлексивних умінь, умінь здійснювати адекватну самооцінку власної діяльності [4]. Портфоліо доповнює традиційні контрольні-оціночні засоби, спрямовані, як правило, на перевірку репродуктивного рівня інформації.

Згідно В. Кучерявець [2] «Портфоліо» учня початкової школи – індивідуальна папка, в якій фіксуються, накопичуються, оцінюються його досягнення в різноманітних видах діяльності (навчальній, творчій, соціальній тощо) за певний період часу. Мета ведення портфоліо – виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей, інтересів і схильностей у школярів. Подібна робота є важливим елементом практико-орієнтованого, діяльнісного підходу до освіти і його перспективною формою подання індивідуальної спрямованості навчальних досягнень конкретного учня. Мета застосування технології «портфоліо» в навчанні молодших школярів полягає у розвитку вміння спостерігати, аналізувати, планувати, рефлексувати; вирішувати предметні завдання; представляти результати своєї роботи; контролювати, оцінювати свою роботу; реально оцінювати свої знання і здібності.

У процесі роботи над портфоліо в учнів формуються такі компетенції, як: 1) готовність до постійної роботи над собою для оволодіння культурою навчальної та трудової діяльності; 2) потреба в активній пізнавальній діяльності. Сьогодні пріоритетними завданнями освіти є не тільки формування цілісної системи універсальних знань, умінь і навичок, а й розвитку у школярів активності, вміння самостійно здобувати знання і оперувати ними.

Готовність майбутніх учителів до використання технології «портфоліо» в процесі оцінювання молодших школярів виявляється у сукупності спеціальних знань і вмінь, стійкому вмотивованому бажанні здійснювати цю діяльність, здатності оцінювати рівень власної підготовки та підвищувати його, а також ефективно використовувати можливості технології «портфоліо» в умовах педагогічної діяльності у процесі навчання, виховання та розвитку дітей молодшого шкільного віку в умовах їх раннього включення в освітнє середовище. У структурі зазначеної готовності виокремлено такі компоненти: мотиваційний (сукупність мотивів студентів до цього виду діяльності), когнітивний (знання про навчальні системи, способи їх створення і застосування), операційно-діяльнісний (професійні вміння, які сприяють використанню знань на практиці й правильній організації навчального процесу) та рефлексивно-корекційний (прагнення до професійного вдосконалення в напрямі застосування навчальних технологій) [1].

За визначенням С. Мартиненко [3], формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до використання технології «портфоліо» в процесі оцінювання молодших школярів – це комплексний педагогічний процес, в основі якого лежить методика формування професійних знань, умінь, навичок та особистісних характеристик майбутнього вчителя початкових класів, що формуються з використанням технології «портфоліо» у сукупності засобів під час навчання у ЗВО.

Аналізуючи особливості формування готовності майбутніх учителів до застосування технології «портфоліо» як особистісно орієнтованої технології, ми виділили педагогічні

умови, які й було реалізовано 4-му курсі. Серед ключових умов – цілеспрямована та спеціально організована робота із формування у студентів спеціальності «Початкова освіта» із формування вище зазначених компонентів готовності засобами вивчення змісту навчальної дисципліни «Педагогічні технології в початковій школі». Додатковими педагогічними умовами були: 1) вивчення студентами методологічних засад особистісно-орієнтованого підходу на заняттях з психології та педагогіки; 2) впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів; 3) самостійне розроблення студентами дидактичних матеріалів з урахуванням принципів індивідуалізації та диференціації навчання й застосування особистісно орієнтованих технологій «портфоліо» на практиці.

У дослідженні нами експериментально визначено стан сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування технології «портфоліо» в процесі оцінювання молодших школярів. Програма експериментальної роботи включала констатувальний, (визначення стану досліджуваного явища), формувальний (упровадження педагогічних умов) та контрольний (проведення порівняльного аналізу отриманих даних) етапи, на яких експериментальною роботою було охоплено 27 майбутніх учителів початкових класів. Визначено критерії (мотиваційно-цільовий, змістово-методичний, діяльнісно-творчий) та показники готовності майбутніх учителів до застосування технології «портфоліо» у початковій школі.

На основі результатів констатувального та контрольного етапу експерименту визначено динаміку стану готовності майбутніх учителів до застосування технології «портфоліо» в процесі оцінювання молодших школярів шляхом упровадження педагогічних умов в навчально-виховний процес педагогічних ЗВО.

Узагальнені результати дослідження засвідчили, що при реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів до застосування технології «портфоліо» сприяло підвищенню рівня готовності майбутніх учителів до застосування технології «портфоліо» за всіма показниками в процесі оцінювання молодших школярів у початковій школі. Студенти експериментальних груп продемонстрували високу мотивацію, глибокі знання та достатній рівень сформованості вмінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бережинська Т. В. Формування готовності майбутнього вчителя до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів : дис канд. пед. наук : 13.00.04 / Тетяна Василівна Бережинська ; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2007. – 280 с.
2. Кучерявець В. Г. Технологія портфоліо у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя / В. Г. Кучерявець // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. - 2012. - № 2. - С. 128-130.
3. Мартиненко С.М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: [монографія] / С. М. Мартиненко. – К. : КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008. – 434 с.
4. Шаповал Ю.Д. Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ю.Д. Шаповал ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2007. – 20 с.

ЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ АДАПТАЦІЙНОГО ПЕРІОДУ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Кратасюк С. О.

*У курс, Факультет педагогіки та психології
Лозенко А. П., кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет
імені Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ*

Анотація. Концепція НУШ висвітлює пріоритетні завдання розвитку і виховання всебічно й гармонійно цивілізованої творчої особистості, патріота, надійного громадянина, який спроможний до ризику та інновацій, спрямованого на самостійне навчання і саморозвитку в умовах сучасності. Це передбачає створення такого освітнього простору, у якому кожен учень зможе визначитися самостійно, звершити особисті творчі здібності різними засобами і способами під час діяльності. У сучасній освіті разом із засвоєнням знань та умінь, поєднанні і цілі, які пов'язують із загальним розвитком і збереженням психологічного здоров'я учнів. Важливе значення в досягненні цих цілей має педагогічна підтримка учнів першого класу в період адаптації до шкільного життя.

Ключові слова: педагогічні умови, підготовка студентів, організація адаптаційного періоду.

Для того, щоб відтворити нові напрямки розвитку освіти потрібно використовувати новітні технології, творчий пошук нових чи вдосконалених концепцій, принципів, підходів до освіти, нових змін у змісті, формах і методах навчання, виховання, управління навчальним процесом, а також завбачувати визначення ряду педагогічних умов ефективного процесу підготовки майбутніх педагогів. Найбільш вагомим стає необхідна організація навчально-виховного процесу, результативна взаємодія всіх його учасників, врахування педагогічних умов освітнього процесу [5, ст.53]. Це слугуватиме активізацією підготовки студентів, адаптації до швидких темпів розвитку інформаційного суспільства, буде готувати позитивні умови для засвоєння загальної освіти та обраної професії.

З вище написаного ми можемо визначити, що навчання студентів підпорядковується певним умовам, чинникам, які є причиною, яка викликає інше явище та визначає його характер, є приводом для певних дій, спонукою, мотивом, які передбачають певні вчинки [3]. Це визначає причинно-наслідковий зв'язок між умовами професійної підготовки і даними навчання майбутніх фахівців. Отже, якщо певна умова є мотивом певного ефекту, то проявлення цього ефекту залежить не тільки від усвідомлення нами цієї умови, а й від її наявності, існування, втілення. Таким чином перед викладачем виступає завдання, не тільки визначити, але й підготувати, виконати певні умови для досягнення ефекту який був запланований.

Питання щодо педагогічних умов розглядається у працях багатьох дослідників. Вчені такі, як А. Алексюк, А. Аюрзанайн, П. Підкасистий педагогічні умови окреслюють як чинники, які діють на процес досягнення мети і поділяють їх на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх чинників віднесемо: позитивне ставлення викладача і студента; справедливість оцінки навчального процесу; місце навчання, приміщення тощо. До внутрішніх або індивідуальних чинників віднесемо: особисті властивості студента (стан здоров'я, властивості характеру, уміння, навички, мотивації тощо) [4].

Беручи до уваги вищезазначені визначення, під педагогічними умовами підготовки учителів початкової школи до організації адаптаційного періоду першокласників засобами ігрових технологій будемо розуміти поєднання зовнішніх та внутрішніх чинників, обставин, методів організації та можливостей здійснення навчального процесу, які б забезпечили першочергову ефективність формування готовності майбутнього вчителя до організації адаптаційного періоду першокласників у професійній діяльності. Педагогічні умови мають дотримуватися певним вимогам, а точніше: мати точно визначену структуру та системний характер, забезпечувати зв'язки між елементами цієї структури, зважувати особистості професійної підготовки студентів в контексті їхньої готовності до професійної діяльності [1]. Забезпечення педагогічних умов обхвачує всі сфери взаємодії між викладачем, студентами та іншими особами освітнього процесу. Вони зуміють вивести навчально-виховний процес на кращий, новий рівень, а також забезпечать наступність та послідовність засвоєння професійних знань, умінь та навичок. Це сприятиме всебічному розвитку особистості студента, підвищить їх потяг на професійну діяльність, розвине педагогічну обдарованість. Отже, результат дослідження дозволив нам виділити такі

педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до організації адаптаційного періоду першокласників засобами ігрових технологій:

- підвищення рівня усвідомлення майбутніми вчителями початкової школи проблеми необхідності організації адаптації першокласників засобами ігрових технологій;
- сформована система знань, умінь та досвіду діяльності студентів організовувати адаптаційний період першокласників засобами ігрових технологій;
- сформована система умінь студентів спеціальності «Початкова освіта» об'єктивного аналізу результатів власної педагогічної діяльності на предмет організації адаптації першокласників.

Важливим етапом процесу втілення педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів молодших класів є зміст, який поєднує дисципліни психолого-педагогічного циклу: «Вступ до спеціальності», «Педагогічна психологія», «Педагогічні технології в початковій школі», «Вікова психологія», «Загальні основи педагогіки». Дані дисципліни є головними для оволодіння студентами основами знань про організацію адаптаційного періоду учнів першого класу засобами ігрових технологій.

Основні форми організації підготовки майбутніх вчителів початкової школи до організації адаптації першокласників засобами ігрових технологій, які ми обрали стали: лекції, практичні заняття, індивідуальні завдання та самостійна робота. Найбільш оптимальні методи підготовки, які ми виокремлюємо - це: словесні, практичні та наочні методи; проблемні, інтерактивні методи навчання; дискусії, диспути.

Отже, формування готовності майбутніх педагогів до організації адаптаційного періоду першокласників засобами ігрових технологій є важливою та актуальною проблемою, яка вимагає наукових та практичних пошуків її розв'язання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біленко І. Початкова школа в контексті інноваційних освітніх змін // Методист. 2017. № 2. С. 3-7.
2. Василенко Н.В. Нова українська школа: методичний консиліум // Управління шк. 2018. № 7-9. С. 24-33.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, 2009. 1736 с.
4. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання / А. М. Алексюк, та ін. Київ, 1993. 336 с.
5. Приставка Ю. Специфіка впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сучасний навчально-виховний процес // Дидаскал. Упровадження інновацій як чинник єдності педагогічної теорії та освітньої практики. 2013. № 13. С. 52-54

НАПРЯМИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ДО ІНТЕГРАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Луценко Н. В.,

2 курс магістратури, факультет педагогіки та психології.

Васютіна Т.М., кандидат педагогічних наук

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
м. Київ*

Анотація. В тезах здійснено теоретичний аналіз досліджуваної проблеми у фахових виданнях і практиці роботи сучасної школи за такими науковими векторами: сутність інтеграції та міжпредметних зв'язків, особливості їх використання з молодшими школярами та студентами, особливості підготовки студентів до цього виду діяльності у закладах вищої освіти. Досліджено, що підвищити ефективність процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до інтеграції змісту освітніх галузей можна через вивчення окремого спецкурсу та включення до змісту фахових методик матеріалу відповідної тематики.

Ключові слова: підготовка майбутнього вчителя, професійна готовність, інтеграція, міжпредметні зв'язки.

Сучасний вчитель має бути глибоко обізнаним щодо освітніх вимог держави до початкової освіти загалом та інтегрованого навчання молодших школярів зокрема. Тому професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи у закладах вищої освіти до

проведення інтегрованих уроків має враховувати соціальне замовлення суспільства щодо підготовки фахівців у даному напрямі, базуватися на наукових підходах, сприяти формуванню позитивної мотивації студентів щодо застосування інтегрованих форм навчання у початковій школі, набуттю відповідних знань та вмінь, формувати готовність до цієї діяльності та прагнення до подальшого саморозвитку та самореалізації [5 - 7].

У ході психолого-педагогічного аналізу фахових джерел було визначено компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до інтеграції змісту освітніх галузей на уроках «Я досліджую світ». Мотиваційний компонент: усвідомлена активність до пізнання нових понять, фактів, суті явищ, їх походження в процесі підготовки вчителя до педагогічної діяльності; професійна спрямованість на застосування рефлексії, сформованість мотивів, потреб у її застосуванні; прагнення до самовдосконалення вчителя у проведенні уроків з реалізації міжпредметних зв'язків. Когнітивний компонент: опанування студентами-педагогами системи психолого-педагогічних, предметно-методичних знань та уявлень про сучасні інтеграційні тенденції й процеси в початковій освіті; оволодіння знаннями щодо закономірностей розвитку якостей молодших школярів при проведенні уроків з інтегрованим змістом; уміння вільно оперувати законами, поняттями, що засвоюються в процесі розв'язання комплексних завдань на основі інтеграції. Технологічний компонент: організаційно-діяльнісні, діагностичні, проектно-конструктивні, спеціальні професійні вміння вчителя у проведенні інтегрованих уроків. Кожному компоненту відповідали три рівні його сформованості: початковий, середній, високий [6].

Для виявлення у студентів загального рівня готовності до інтеграції змісту освітніх галузей у навчанні молодших школярів, нами було проведено констатувальний експеримент. Діагностика проводилася у другому семестрі 2019-2020 навчального року на базі Факультету педагогіки та психології Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова серед 33 студентів другого курсів денної форм навчання спеціальності «Початкова освіта» ОКР «Бакалавр з використанням таких методів: діагностичне спостереження, письмове опитування (анкетування), тестування та ін. Застосовувалися як методи зовнішньої діагностики, так і методи внутрішньої діагностики (самодіагностика, самоаналіз, самооцінка). Відповідно до зазначених методів був розроблений та застосований інструментарій для вимірювання рівнів готовності майбутніх учителів до інтеграції змісту освітніх галузей у навчанні молодших школярів.

Одержані результати засвідчують, що 15% учасників володіють високим рівнем інтеграції змісту освітніх галузей у професійній діяльності (на прикладі курсу «Я досліджую світ»), 48% – помірним, ще і решта –37% знаходяться на початковому рівні.

Незважаючи на вивчення студентами спецкурсу «Основи інтеграції змісту початкової освіти» у 7 сем., отримані результати констатувального експерименту доводять необхідність роботи у двох напрямках. 1) Розробка і запровадження ще одного спецкурсу, який би вивчався раніше і був безпосередньо пов'язаний з методикою організації інтегрованого уроку з курсу «Я досліджую світ». 2) Доповнення змісту фахових методик матеріалом, пов'язаним з інтеграцією змісту навчального матеріалу у курсі «Я досліджую світ». Зокрема, в процесі нашого експерименту розроблено і запроваджено у зміст робочої програми з методики нові матеріали на такі теми: «Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»», «Методика формування уявлень і понять у курсі «Я досліджую світ»», «Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів з інтегрованого курсу «Я досліджую світ»».

Теоретичний блок, у вигляді лекційного матеріалу, був спрямований на ознайомлення студентів з особливостями застосування інтегрованих форм організації навчального процесу. З метою набуття студентами вмінь тематичного та перспективного планування інтегрованих уроків у початковій школі розглядалися приклади такої діяльності.

Практичний блок передбачав виконання практичних занять, зміст яких був спрямований на перевірку знань та формування відповідних умінь студентів згідно до навчального матеріалу, який було подано у теоретичному блоці. Реалізовувалось це завдання через такі види роботи: тестова перевірка засвоєних теоретичних знань; робота над змістом програм для визначення мети і кінцевого результатів міні-проектів та дослідів за вказаними по класах темами; розробка плану-конспекту уроку проектною чи дослідницькою діяльністю учнів за вказаною темою для того чи іншого класу початкової школи тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонов Н. С. Інтеграційна функція навчання .К.: Освіта, 2010. 304 с.
2. Большакова І. Міжпредметна інтеграція змісту навчання. *Початкова освіта*. 2013. № 40 (712). С. 4 – 10.
3. Державний стандарт початкової освіти: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/prozatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.
4. Кільдій Т. Творча робота вчителя як засіб розвитку мотивації до пізнання навколишнього світу у молодших школярів. *Початкова школа*. 2018. №1. С. 44-46
5. Коханко О. Г. Історичні аспекти розвитку інтегрованого підходу в освіті. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання*. Випуск 30: збірник наукових праць / за науковою ред. академіка В. І. Бондаря. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. С.94 – 104.
6. Марущак А., Васютіна Т. Підготовка майбутніх учителів до реалізації змісту освітніх галузей державного стандарту початкової загальної освіти. *Розвиток педагогічної освіти: реалії та перспективи*: Збірник наукових статей / за ред. проф. І.М. Шапошнікової. К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015.
7. Савка О., Борис І. Інтегрований урок як спосіб реалізації особистісно орієнтованого навчання. *Початкова освіта*. 2007. №20. С.9.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ – ПОЧАТКІВЦІВ ДО ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ УЧНІВ

Микитенко А.М.,

П курс магістратури, факультет педагогіки та психології

Лук'янченко О.М., кандидат педагогічних наук, доцент

*Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова,
м. Київ*

Анотація. У тезах розглядаються особливості формування готовності майбутніх вчителів-початківців до виховання толерантності в учнів. Окреслено вимоги до підготовки вчителів з акцентуванням уваги на вихованні толерантності. Запропоновано пропозиції щодо організації роботи зі студентами в досліджуваному напрямку під час педагогічної практики.

Ключові слова: готовність вчителів-початкових класів, процес навчання, виховання толерантності, толерантність учнів початкової школи.

Вища освіта в ХХІ ст., як освіта загалом, має бути гуманістичною, тобто особистісно-зорієнтованою, базуватися на загальнолюдських цінностях, органічно поєднаних з цінностями національної культурно-історичної традиції. В її центрі має стояти людина, вихована в демократичних традиціях і підготовлена до співробітництва з іншими людьми та народами.

Навчання у вищій школі повинно мати не лише освітню орієнтацію, а й обов'язкову виховну спрямованість. Навчально-виховний процес покликаний формувати в студентів високу культуру, гуманістичний і демократичний світогляд, високі моральні якості, виховувати їх громадянами-патріотами, інтелігентами, творчими й цілеспрямованими спеціалістами. Студент, який переступає поріг вищого навчального закладу, має відчутти особливе ставлення до себе. Це – увага до студента, як до особистості, повага її винятковості.

Дослідження в галузі педагогіки толерантності здійснено Є. Хакімовим, В. Хотинець, Г. Шеламовою, А. Асмоловим, Г. Безюлевою, Б. Вяткиним та ін. Проблеми толерантного виховання дітей висвітлюються в наукових працях В. Марлова та В. Ситарова. Над проблемою формування толерантності дітей та молоді в Україні працюють: О. Грива, Я. Довгополова, І. Жданова, Т. Білоус, Ю. Грачова, А. Матієнко, О. Рибак та ін.

Головна мета, місія виховання повинна полягати у передачі культурних цінностей, підготовці молоді до інтеграції у суспільство, нівелюванні, зменшенні соціальної нерівності. Створення умов для культивування, проектування вчителя, який піклується про формування толерантності особистості учнів, повинно стати завданням викладачів вищих

навчальних закладів. Особливу значущість у цьому контексті набувають: міжособистісна комунікація, діалог, створення толерантного комунікативного середовища[2].

Варто зазначити, що якщо раніше традиційно вчитель вирішував конфлікти, які виникали між дітьми в процесі освітнього процесу, заохочував правих і карав винуватих, то зараз, як стверджує І. Бех, відповідно до ідеї впровадження толерантності в процес спілкування, співіснування діти самі повинні дійти до того, як розв'язувати ті чи інші конфлікти. Толерантність утверджується в гуманному навчальному процесі як морально-ціннісна позиція особистісного розвитку.

Педагогіка толерантності, на думку І. Беха, визначається як галузь гуманістичної теорії виховання, що спрямована на розкриття закономірностей та раціональних шляхів формування толерантності на основі закріплення в тих, хто навчається, соціокультурних цінностей протягом педагогічного процесу. Орієнтація особистості на принципи людяності дає їй змогу реалізувати прагнення до самореалізації без шкоди для інших[1].

Встановлено, що готовність майбутніх учителів до виховання толерантності є компонентом їх готовності до професійної діяльності. Процес навчання — специфічна форма пізнання об'єктивної дійсності, оволодіння суспільно-історичним досвідом людства і двосторонній процес взаємопов'язаних діяльностей учителя (викладання й організації та управління навчальною діяльністю суб'єкта) і діяльності суб'єкта, спрямований на оволодіння суб'єктом системою знань з основ наук, вмінь і навичок їх практичного застосування, розвиток творчих здібностей суб'єкта.

Організуючи роботу зі студентами під час педагогічної практики, з точки зору нашого дослідження, необхідно дотримуватися наступних позицій:

1) забезпечення майбутніх вчителів початкових класів системного бачення щодо виховання толерантності. Що передбачає наявність здатності у майбутнього вчителя вміння на основі глибокого знання колективу і кожної особистості чітко визначити мету та завдання їх виховання, його зміст, основні напрями, обирати необхідні форми, методи, прийоми і засоби, вміти аналізувати результати досягнення виховних цілей;

2) реалізацію підходу щодо виховання толерантності як до формування єдності почуттів і поведінки особистості. Студенти мають усвідомлювати, що моральна освіта без вироблення відповідних почуттів, емоційного ставлення особистості до своїх вчинків не приводить до вироблення в особистості толерантних якостей. Основою перетворення знань у переконання є не моральна освіта сама по собі, а реальне включення вихованців у ситуації, що вимагають напруження не тільки фізичних, але й духовних сил. Знати моральні ідеї і мати моральну свідомість — це не одне і те ж. Між ними може бути дистанція великого розміру. Знання перетворюються на переконання у процесі соціалізації особистості;

3) дотримання в основі виховання молодших школярів лежить спілкування вчителів і учнів на принципах демократизму і гуманізму. Педагогічна діяльність передбачає наявність міжособистісних відносин між учнями та вчителем на основі співробітництва, взаємної довіри, взаємного спілкування та педагогічного такту й етики. Необхідно спрямувати спілкування між суб'єктом освітнього процесу на доброзичливі, демократичні відносини на засадах гуманізму, що забезпечить нормальні умови для розвитку та діяльності дитячого колективу.

Висновки. Отже, особливостями формування готовності майбутніх вчителів — початківців до виховання толерантності учнів на нашу думку є: консенсус, своєрідна домовленість суб'єктів освітнього середовища щодо дотримання засад толерантності у процесі підготовки фахівців, яка або констатує наявність толерантного освітнього середовища, або декларує наміри суб'єктів освітнього процесу щодо його створення; впровадження аспекту толерантного виховання до змісту навчальних дисциплін; організацію освітнього процесу на основі використання інтерактивних технологій, діалогічних методів, поєднання теоретичних і практичних етапів навчання (В. Ляпунова), оволодіння практичними і культуротворчими способами діяльності (О. Філіпп'єва), насичення процесу підготовки вчителів активними методами, спрямованими на формування уміння запобігання і розв'язання конфліктів (К. Розум), особистісно-орієнтований підхід (О. Козлова, Т. Гребеник), залучення потенціалу педагогічної практики і самостійної роботи (О. Сакалюк), упровадження ідей педагогічної толерантності (Н. Бирко).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев М. В. Формування толерантності вчителя загальноосвітньої школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04– Харків, 2009. – 23 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості. — К.:Либідь, 2008.—848с.
3. Бідюк Н. М. Толерантність як особистісно-значуща цінність у контексті гуманізації освіти [ел ресурс]. Режим доступу: <http://intkonf.org/d-ped-nbidyuknm-orlovska-ov-tolerantnist-yak-osobistisno-znachuscha-tsinnist-u-konteksti-gumanizatsiyi-osviti/>

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ПРОБЛЕМИ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Митрюк Н.,

*магістрантка кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти»*

*Потанчук Т.В. , доктор пед. наук, професор, професор кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти*

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Івано-Франківськ*

Анотація. У статті з'ясовано, що естетична культура майбутнього педагога є важливим складником його загального розвитку, що позитивно впливає на всю його життєдіяльність. У ньому здійснюється самовираження особи майбутнього спеціаліста як професіонала, розв'язується низка питань різного характеру, а також відбувається встановлення взаємопорозуміння. Аналіз і характеристика основних понять проблеми допомагає акцентувати увагу не тільки на теоретичному значенні досліджуваної теми, а й на з'ясуванні нерозв'язаних практичних питань, що дає можливість вести більш ефективний пошук їх розв'язання.

Ключові слова: естетична культура, майбутні педагоги, краса, естетичний розвиток, естетика.

Естетичний розвиток і виховання особистості є складником поняття всебічного і гармонійного формування людини, а тому пошук відповіді на загальні питання цієї проблеми є актуальним.

У цілому проблема формування естетичної культури майбутнього педагога розглядається як елемент його професійно-педагогічної майстерності та складник гармонійного розвитку особистості самого педагога, що пояснюється певними обставинами.

З погляду Н. Фоломєєвої [4], естетична культура студента є конструктивною позитивною ознакою особистості. Цю думку продовжує розвивати Я. Сопіна [3], звертаючи увагу на те, що естетичне виховання і естетична культура можуть нести в собі ідею пріоритетності.

У літературі останнього десятиліття минулого століття розглядання естетичної культури [1] розпочинається з аналізу поняття “культура”. М. Киященко та М. Лейзеров поняття “культури” визначають як процес конкретно-історичного перетворення людьми природного середовища, включаючи у природу і саму людину [1, с. 18-19], який виражається в освоєнні та створенні нових матеріальних і духовних цінностей і суспільних відносин, які сприяють гуманізації як кожної окремої особи, так і всього суспільства.

Відтак, показниками загальної культури людини, держави, людства є характер створення матеріальних цінностей та особливості суспільних відносин. Будь-яка матеріальна чи морально-духовна й естетична цінність – це результат діяльності людини, а тому стає зрозумілим, що в неї втілюється і певний духовний вплив самого виробника. У зв'язку з цим стає зрозумілою та велика роль, яку відіграє естетична культура особи у результатах її діяльності. Вчені відзначають, що естетичне начало закладається не тільки природою, а й самою людиною, що їх об'єднує в єдине ціле і дає підстави для усвідомлення того благородного значення естетичної культури особи, яке втілюється у будь-якому виробництві, “опредметнюється” у результатах праці – матеріальних і духовних.

Розглядаючи систему основних понять теорії та практики естетичного виховання складно собі уявити, що процеси чи елементи їх існують ізольовано, окремо один від

одного. Безумовно, вони є спільним утворенням, що виявляється у свідомості, почуттях, поведінці особи. Однак розгляд окремих складників та аналіз їх сутності допомагають визначенню їх місця і значення у загальному процесі професійної діяльності та у приватному і громадському житті. У зв'язку з цим такою важливою є визначеність понять, якими автор користується. Доцільним буде розпочати аналіз основних понять даного дослідження з базового, яким є естетика. Буквально з грецької мови воно означає: “відчуття, почуття”. У довідковій літературі [2] воно визначається як наука, що вивчає прекрасне і закони його відображення в мистецтві.

Краса як основний компонент змісту естетики є не простим поняттям. Вона іноді прихована у звуках, барвах, формах, але вона не є їм тотожною. Краса визначається змістом речей і явищ у практичному житті людей, а виявляється за допомогою звуків, кольорів, форм. Якщо цього немає, то й немає і краси. Обличчя людини буде прекрасним тоді, коли воно висвічує жвавий розум, зацікавленість, співучасть. Якщо ж людина байдужа, бездушна, інтелектуально обмежена, обличчя здаватиметься маскою - неживою формою – нехай і красивою.

Отже, узагальнюючи вищезазначене, можна дійти загального висновку щодо естетичного виховання, яке і в основі своїй має почуття любові до прекрасного, що воно втілює в собі любов до самого життя, його процесу, любов до творчості, яка спонукає до пошуку ідеалу. Любов до прекрасного надихає особу на пошук максимального зосередження своїх зусиль на зміцнення і створення прекрасного в усіх його проявах. Прекрасне втілюється у позитивних намірах діяти за законами добродітності, що сповнює увесь процес життєдіяльності глибоким його сенсом і гуманістичним змістом. У почутті прекрасного втілюються і прагнення до щастя, мудрості, моральної досконалості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Киященко Н.И., Лейзеров Н.Л. Актуальные проблемы марксистско-ленинской эстетики. М.: Знание, 1985. 55 с.
2. Краткий словарь литературоведческих терминов: пособие для учащихся средней школы // Ред. Л.И. Тимофеев. М.: Учпедгиз, 1958. 187 с.
3. Сопіна Я.В. Формування естетичної культури студентів музично-педагогічних факультетів: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04/ Луганський держ. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. Луганськ, 2003. 20 с.
4. Фоломєєва Н.А. Педагогічні технології естетичного виховання дітей віком 5-10 років засобами музичного мистецтва: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07/ Академія педагогічних наук України. К., 2001. 22 с.

ЗНАЧУЩІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Михальчук О. О.,

П курс магістратури, факультет педагогіки та психології

Лук'янченко О.М., кандидат педагогічних наук, доцент

*Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова,
м. Київ*

У тезах розглядаються особливості готовності до використання інтерактивних технологій у майбутніх вчителів. Окреслено вимоги до підготовки вчителів з акцентуванням уваги на використанні новітніх інтерактивних технологій. Запропоновано пропозиції щодо використання інтерактивної технології, яка сфокусована на реалізації особистісно орієнтованого підходу в навчанні та сприяє активній взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Ключові слова: підготовка майбутніх вчителів початкових класів, процес навчання, використання інтерактивних технологій, використання орієнтованого підходу у навчанні.

Українське суспільство на межі тисячоліть переживає кардинальні зміни, які не минули і вищу освіту. Освітній потенціал – одна з небагатьох конкурентних переваг України на теперішньому переломному етапі нашої історії. Але це лише потенціал. Для того, щоб викладачі й студенти, університети загалом розкрили його та реалізували, необхідно створити відповідні умови. Зростання соціальної значущості освіти вимагає

прискорення модернізаційних процесів. Необхідність позбавлення цих процесів рис несистемності, стихійності, епізодичності, не відповідності соціальним очікуванням потребує вироблення відповідного теоретичного супроводу та інструментарію [1].

Входження України до європейського та світового простору, зокрема освітнього, вимагає узгодження професійної підготовки майбутніх учителів з міжнародними стандартами. Модернізація цієї відповідно до вимог Болонського процесу прагне оновлення діяльності вищих педагогічних навчальних закладів, у тому числі і педагогічних коледжів. Створенню цілісної системи такої підготовки сприяє саме наявність сукупності оптимальних педагогічних умов [2].

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що відбуваються процеси глобалізації, інтеграції та посилення міжнародних зв'язків України ставлять нові вимоги перед системою освіти загалом і перед професійною підготовкою майбутніх учителів зокрема. Ці вимоги висвітлено в низці нормативних документів: законах України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), Державному стандарті початкової освіти (2018 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.). З огляду на такі вимоги в закладах вищої освіти відбувається перехід від пасивних до активних технологій навчання.

Однією з ключових є інтерактивна технологія, яка сфокусована на реалізації особистісно орієнтованого підходу в навчанні та сприяє активній взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Інтерактивні технології навчання, на думку вчителів та науковців, є засобом впровадження інноваційних технологій у підготовку майбутніх учителів. Особливого значення інтерактивні технології набувають у контексті підготовки майбутнього вчителя початкових класів, під якою розуміють безпосередній діалог між учасниками освітнього процесу. Під час виховання та навчання молодших школярів, застосовуючи інтерактивні технології, студентами усвідомлюється цінність інших людей, інших культур, думок та інтересів, формується потреба в спілкуванні [3]. Результати дослідження та розроблене автором навчально-методичне забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології, зокрема спецкурс «Уроки в початковій школі із застосуванням інтерактивної технології навчання», знайшли широке впровадження в систему підготовки студентів до самостійної професійної діяльності.

Знаннями про їх ознаки, види, особливості організації роботи при їх застосуванні, особливості побудови інтерактивного уроку, специфіку організації діяльності учнів на такому уроці, особливості діяльності вчителя, особливості створення суб'єкт-суб'єктного освітнього середовища, створення комфортних умов навчання, організації активної взаємодії студентів на занятті, організації рефлексії, різних форм взаємонавчання [4].

Таким чином, ми визначаємо поняття «готовність майбутнього учителя початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання» як один з аспектів спеціальної професійної підготовки. Сформувавши відповідний вид готовності, значить, сформувавши цілі, мотиви, потреби в застосуванні інтерактивних технологій навчання майбутніми вчителями початкових класів, виробити систему знань, умінь, навичок про інтерактивні технології навчання та форми їх застосування, сформувавши і розвинути педагогічні здібності, необхідні для використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі початкової школи.

Висновки. Таким чином, варто припустити, що професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання буде ефективною, і в результаті сформується готовність до застосування інтерактивних технологій навчання в подальшій професійно- педагогічній діяльності вчителя початкових класів, якщо:

- завдання, мету, зміст, форми організації діяльності, процес викладання дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки буде націлений на застосування інтерактивних технологій навчання, створення суб'єкт-суб'єктного освітнього середовища, на розвиток особистості дитини, на розвиток педагогічної рефлексії;

- у процесі освоєння дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки надавати студентам інформацію про інтерактивні технології навчання, їх ознаки, класифікації, особливості організації роботи на інтерактивних уроках, з виділенням порівняльної характеристики освітніх процесів, що протікають при традиційному навчанні та під час навчання, що ґрунтується на застосуванні інтерактивних технологій. Це допоможе студентам усвідомити важливість і необхідність оволодіння інтерактивними технологіями навчання та їх застосування в подальшій професійній діяльності;

- включити до навчального плану професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів початкових класів курс «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій»;
- у процесі проведення лекційних, практичних, семінарських, лабораторних занять, консультацій, педагогічної практики, організації самостійної роботи студентів формувати в них потребу в оволодінні знаннями і відповідними вміннями та навичками зі створення комфортних умов навчання, створення суб'єкт-суб'єктних стосунків у навчальному процесі, атмосфери співтворчості, співпраці, взаємної підтримки, доброзичливості; [5]
- під час проходження студентами педагогічної практики орієнтувати її цілі і мотиви на розвиток особистості дитини, на створення суб'єкт-суб'єктних відносин, комфортних умов навчання у навчальному процесі початкової школи. Введення у план педагогічної практики аналітичних завдань, аналізу педагогічних ситуацій, пов'язаних із застосуванням інтерактивних технологій навчання, підготовки, організації та проведення інтерактивних уроків, виховних заходів, батьківських зборів із застосуванням інтерактивних технологій навчання;
- стимулювати пізнавальну активність студентів у психолого-педагогічних, окремо методичних питаннях, пов'язаних із застосуванням інтерактивних технологій навчання у початковій школі, навчальній, науково-дослідній, практичній, самостійній діяльності студентів, при написанні ними курсових, бакалаврських, магістерських робіт;
- активізувати студентів у придбанні психолого-педагогічних, окремо методичних теоретичних знань, практичних умінь і навичок у питаннях, пов'язаних із застосуванням інтерактивних технологій навчання у освітньому процесі початкової школи шляхом залучення їх до роботи «Дискусійного клубу»; [1,3]
- сформувати у студентів внутрішню необхідність у постійному професійному розвитку, самовдосконаленні, потребу в оволодінні інтерактивними технологіями навчання, нарощуванні педагогічної майстерності в застосуванні інтерактивних технологій навчання, збагачення обсягу знань, вдосконалення умінь і навичок використання різного виду інтерактивних технологій навчання;
- навчати студентів грамотно співвідносити свої індивідуально - особистісні, професійно-педагогічні можливості майбутнього вчителя початкових класів з індивідуальними, особистісними особливостями молодших школярів і застосуванням різновидів інтерактивних технологій навчання, з дотриманням правил організації, проведення інтерактивного уроку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Активні та інтерактивні методи навчання / Укладач О.С. Кравчина– К.: ЦППО АПН України, 2017. – 32 с.
2. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку. // Початкова школа. 2017 - №7.
3. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи //Тема. – 2018. - № 3/4. – С. 229-232.
4. Пошетун О.І., Коберник Г.І., Побірченко Н.С. та ін. Інтерактивні технології навчання // Сільська школа України. – 2018. – №16-17 (88-89). –128 с.
5. Сльникова О.В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій // Імідж сучасного педагога. – 2017. – № 3-4 (14-15). – С. 71-74;

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Мушак Д.,

*магістрантка кафедри педагогіки початкової освіти педагогічного факультету ДВНЗ
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».
Івано-Франківськ*

Анотація. У професійній діяльності вчителя провідну роль відіграє процес спілкування. Основним його змістом є досягнення духовної спільності вчителя й учнів, учителя та його колег, що сприяє формуванню ціннісної свідомості, ставлення до інших людей, до самого себе. Усе починається з учителя, з його вмінь та навичок організовувати з учнями педагогічні стосунки як основу творчого спілкування. Тому важливим завданням ЗВО є підготовка молодих спеціалістів до професійного спілкування.

Ключові слова: формування навичок, професійне спілкування, майбутні учителі початкових класів, комунікативний процес.

Майбутні фахівці повинні володіти професійними знаннями та навичками педагогічного спілкування, оскільки уся їхня діяльність будується на комунікативному процесі. Спілкування є однією з центральних проблем, через призму якої визначають питання сприймання й розуміння людьми одне одного, лідерство і керівництво, згуртованість і конфліктність, міжособистісні взаємини.

Педагогічне спілкування досліджували С. Амеліна, Л. Барановська, В. Кан-Калік, Я. Коменський, О. Леонт'єв, Л. Савенкова, С. Яремчук та ін. Однак проблемі професійного спілкування майбутніх учителів до теперішнього часу не приділялося належної уваги.

На думку В. Кан-Каліка, І. Юсупова педагогічне спілкування – цілісна система прийомів й навичок соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців, в основі якої лежить обмін інформацією, виховні впливи та організація взаємовідносин за допомогою різноманітних комунікативних засобів. Важливою у процесі педагогічного спілкування є ініціатива, різноманітність форм її прояву, способи управління нею та ін. Наприклад, В. Кан-Калік указує на найбільш перевірені способи управління у спілкуванні:

- оперативність при організації початкового контакту з класом;
- ініціативність переходу від організаційних моментів (вітання, перевірка відвідування занять та ін.) до ділового, особистісного спілкування;
- оперативність у досягненні психологічної єдності класу, формування почуття „ми”;
- введення особистісної і ситуативних установок на окремих учнів;
- подолання стереотипних і ситуативних установок на окремих учнів;
- організація контакту з усім класом;
- постановка завдань і питань, які в початковий момент взаємодії здатні мобілізувати колектив;
- забезпечення зовнішнього комунікативного вигляду: заохочуваність, зібраність, активність, доброзичливість та ін.;
- реалізація мовних та невербальних засобів взаємодії, активне включення міміки;
- вміння транслювати в клас власну прихильність до дітей;
- постановка яскравих, привабливих цілей діяльності й визначення шляхів їхнього досягнення;
- прояв розуміння ситуативного внутрішнього настрою учнів, врахування його, передача учням цього розуміння, досягнення загального й ситуативного взаєморозуміння, яке формує в учнів потребу у взаємодії з учителем [2; 3].

Тому учитель має усвідомлювати те, що обмеження взаємодії з дітьми функціональними завданнями й недостатній активний вплив на їхню особистість призводить до виникнення ускладнень під час спілкування.

Отже, успішне спілкування вчителя з учнями, позитивний вплив цього процесу на навчання і виховання передбачає розвиток комунікативних здібностей педагога.

Вивчаючи комунікативні вміння особистості, О. Леонт'єв виділяє такі компоненти вміння спілкування:

- вміння орієнтуватися в умовах спілкування;

- вибір змісту акту спілкування;
- вибір засобів передачі змісту актів спілкування;
- підтримання зворотного зв'язку [4, с. 12–15].

Видатний психолог характеризує цей процес як спілкування вчителя зі школярами в процесі навчання, яке створює найкращі умови для розвитку мотивації учнів і творчого характеру навчальної діяльності, для правильного формування особистості школяра, забезпечує сприятливий емоційний клімат навчання, особливо перешкоджає виникненню психологічного бар'єра, забезпечує управління соціально-психологічними процесами в дитячому колективі і дозволяє максимально використовувати в навчальному процесі особистісні здібності вчителя (О.Леонт'єв) [4, с. 20].

Також О. Леонт'єв дає наступне визначення цьому поняттю: „професійне спілкування вчителя з учнями на уроці і поза ним, яке має певні педагогічні функції і спрямоване на створення сприятливого психологічного клімату, а також на оптимізацію навчальної діяльності і стосунків між педагогом і учнями в учнівському колективі” [5].

В основному педагогічне спілкування відображає спільну потребу вчителя й учнів у встановленні контакту, взаємодії, яка б об'єднала їхні зусилля з метою досягнення спільних навчально-виховних завдань. Проте нерідко бувають випадки, коли вчитель і учні мають протилежне бачення найближчої чи далекосяжної навчальної мети. У такому випадку виникає конфлікт цілей, інтересів. Ефективна реалізація предметної мети залежить передусім від індивідуальності вчителя, характеру, темпераменту, статі, віку, зовнішності, його стилю спілкування, ораторської майстерності тощо. Водночас, предметна взаємодія має пряму залежність і від індивідуальності учня, його характеру, темпераменту, здібностей, інтересів, світогляду, спрямованості тощо. Метою педагогічного спілкування, в основі якого лежить навчальний предмет, є створення спільного предметного поля для комунікативної діяльності вчителя й учнів. Власне така комунікативна діяльність, в основі якої лежить комунікативний взаємообмін, прагнення досягти взаєморозуміння в сприйманні один одного, розуміння ідей, поглядів, переконань, а також накопиченого досвіду, робить учителя й учнів взаємозалежними [1, с. 14].

Ми вважаємо, що педагогічне спілкування – особлива діяльність учасників навчально-виховного процесу, спрямована на створення, формування, підтримку, зміцнення їхнього співробітництва. Взагалі спілкування є однією з найважливіших умов об'єднання людей для спільної діяльності, для навчання і виховання, а особливо викладача і учнів. Ефективністю спілкування педагога є його спрямованість на дитину, професійне володіння комунікативною поведінкою, уміння долати комунікативні бар'єри й труднощі.

Таким чином, спілкування є найважливішим професійним інструментом педагогічної діяльності. Педагог повинен прагнути до підвищення комунікативної компетентності – здатності встановлювати і підтримувати необхідні контакти з людьми, формувати сукупність знань, умінь та навичок, які забезпечують ефективність комунікативного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аносов І.П., Яремчук СВ., Молодиченко В.В. Психологічні основи педагогічного спілкування: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Інститут сучасного підручника, 2007. 272 с.
2. Кан-Калик В.А. Педагогу о педагогическом общении. М., 1987. 672 с.
3. Канн-Калик В.А. Грамматика общения. М.: Роспедагентство, 1995. 108 с.
4. Леонт'єв А.А. Психология общения. 5-е изд., 2008. 368 с.
5. Леонт'єв А. А. Педагогическое общение. М.: Знание, 1979. 54 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Онопко Ю. О.,

*1 курс, Факультет педагогіки та психології
Лозенко А. П., кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет
імені Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ*

Анотація. У статті розглядається актуальні проблеми впровадження технологій інтегрованого навчання молодших школярів. Особливості впровадження цих технологій в початковій школі. Представлено й теоретично-обґрунтовано критерії, показники та рівні сформованості готовності вчителів до організації інтегрованого навчання у початкових класах, проаналізовано різні підходи до визначення компонентів і критеріїв готовності вчителів. Розглянуто технології інтегрованого навчання у навчальному процесі початкової школи, який включає всі основні етапи, функції, аспекти та фактори цього багатокомпонентного педагогічного явища.

Ключові слова: інтеграція, технології інтегрованого навчання, початкова школа, зміст навчання, критерії та рівні готовності майбутніх учителів до використання технологій інтегрованого навчання.

У сучасних умовах бурхливого розвитку початкової школи кожен вчитель повинен працювати творчо. Це означає, проводити уроки різноманітно і захоплююче. Своєрідність і незвичність роботи вчителя початкових класів в тому, що необхідно бути фахівцем у багатьох наукових галузях: математики, української мови, літературного читання, природознавства, технологій, оскільки педагогу одноосібно доводиться викладати різні навчальні предмети.

З допомогою технологій інтегрованого навчання вчитель може організовувати як класичні, так і нестандартні уроки.

Інтегрований урок – є різновидом нестандартних, нетрадиційних уроків. Нестандартний урок – це імпровізоване навчальне заняття, що має нетрадиційну (невстановлену) структуру [6].

Інтегровані уроки відрізняються від традиційних, як зауважує М.Іванчук, тим, що вони об'єднують блоки знань із різних навчальних предметів, тем навколо однієї проблеми з метою інформаційного та емоційного збагачення сприймання, мислення, почуттів учня. Такий урок забезпечує формування в молодших школярів цілісної картини світу, здатності сприймати предмети і явища різнобічно, системно, емоційно, сприяє поглибленню та розширенню знань учнів, діапазону їх практичного застосування [8].

Зокрема, засадничі питання інтеграції в освіті відображені у Законі України «Про освіту», Державних стандартах, навчальних програмах початкової школи. Наукові основи інтегрованого навчання містяться у працях класиків педагогіки Я.Коменського, К.Ушинського, а також сучасних українських дослідників М.Арцишевської, А.Бабенка, С.Гончаренка, І.Козловської, Л.Майданюк, Е.Носенко, О.Петрук, О.Онопрієнко та ін. [5].

Головним завданням освіти є підготовка молоді до сучасного життя, тобто формування в неї необхідних компетентностей, а одним із засобів їх формування є інтеграція навчальних дисциплін [1].

Необхідність інтегрованого підходу до організації навчально-виховного процесу великий Я.А.Коменський пояснював таким чином: «Всі знання виростають з одного коріння - навколишньої дійсності, мають між собою зв'язки, а тому повинні вивчатися у зв'язках» [2].

Ідея інтегрованого навчання актуальна, оскільки з її успішною методичною реалізацією передбачається досягнення мети якісної освіти, тобто освіти конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожній людині самотійно досягти тієї чи іншої життєвої цілі, творчо самостверджуватися в різних соціальних сферах.

Однією з найважливіших проблем сучасної освіти являється помітне зниження зацікавленості учнів до навчання. На допомогу вирішення цієї проблеми педагогам може прийти саме інтегроване навчання. Через інтеграцію здійснюється особистісно зорієнтований підхід до навчання, тому що учень сам у змозі обирати «опорні» знання з різних предметів з максимальною орієнтацією на суб'єктивний досвід, що склався в нього

під впливом як попереднього навчання, так і більш широкої взаємодії з навколишньою дійсністю.

Метою та проблематикою інтегрованого навчання виступає:

– формування в учнів цілісного уявлення про навколишній світ, системи знань і вмінь;

– досягнення якісної, конкурентоздатної освіти;

– створення оптимальних умов для розвитку мислення учнів в процесі вивчення загальноосвітніх предметів;

– активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках;

– ефективна реалізація розвивально-виховних функцій навчання.

Переваги інтегрованого навчання:

– інтеграція поєднує навчальний процес;

– економить навчальний час;

– позбавляє від перевтоми.

Досліджено, що на практиці виправдала себе методика організації міжпредметної інтеграції змісту навчання, що включає наступні основні етапи:

– введення міжпредметних зв'язків на уроках суміжних дисциплін на основі

репродуктивної діяльності і елементів проблемності;

– постановка міжпредметних навчальних проблем і самостійний пошук їх

вирішення на окремих уроках;

– систематичне проблемне навчання на основі ускладнених міжпредметних

проблем всередині окремих курсів;

– включення спочатку двосторонніх, а потім і багатосторонніх зв'язків між

різними предметами на основі координації діяльності вчителя;

– розробка широкої системи в роботі вчителів, які здійснюють міжпредметні

зв'язки як в змісті і методах, так і в формах організації навчання, включаючи позакласну роботу і розширюючи рамки програми.

Міжпредметні зв'язки передбачають включення в урок завдань і питань з інших предметів.

Проблема реалізації інтеграції змісту навчання на уроках важлива і сучасна як для теорії, так і для практики початкової школи. Розуміння педагогами сутності проблеми та вміння відшукувати шляхи її вирішення є новою сходинкою підвищення рівня якості освіти молодших школярів.

Для визначення ефективності процесу формування готовності учителів до використання технологій інтегрованого навчання необхідно визначити критерії, показники та рівні її сформованості.

Результати аналізу дисертаційних досліджень деяких науковців, присвячених дослідженню й діагностуванню готовності вчителів до різних аспектів їх професійної діяльності, дали змогу виокремити різноманітні критерії:

– мотиваційно ціннісний, процесуально-змістовий і регулятивно - рефлексивний (О.В. Нікулочкіна);

– мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, рефлексивно оцінювальний (Л.О. Сущенко);

– мотиваційно ціннісний, змістово-гностичний, процесуальний, дослідницько-рефлексивний (С.О. Скворцова);

– мотиваційно-особистісний, предметно-змістовий, операційно-діяльнісний, теоретико-методологічний (О.І. Таможня);

– мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, емоційно-ціннісний, особистісно-позитивний, дослідницько рефлексивний (А.Л. Федорчук) та ін.

Показник, як один з якісних або кількісних складових критерію, є однією з характеристик об'єкту, процесу або явища та виражає їх стан. Під рівнем ми розуміємо ступень прояву показника критерію. Таким чином, для визначення ефективності процесу формування готовності учителів до технологій інтегрованого навчання необхідно визначити критерії, показники та рівні її сформованості [12].

Аналіз вище зазначених наукових доробків у подальшому складатиме у нашому магістерському дослідженні наукову основу визначення та характеристики компонентів готовності майбутніх учителів до використання технологій інтегрованого навчання.

Педагогічну готовність вчителя початкових класів наділі розумітимемо як мету та результат його професійної підготовки, інтегровану якість особистості, спрямовану на ефективне вирішення освітніх завдань за допомогою сформованості системи знань, умінь,

мотивів, ціннісних ставлень та наявність певних якостей і здібностей педагога, необхідних для ефективного виконання професійної діяльності. На рівні теоретичного узагальнення, можна зробити висновок про те, що проблема готовності студентів спеціальності «Початкова освіта» до використання технологій інтегрованого навчання є актуальною і тією, яка потребує свого розв'язання. Цьому у подальшому ми і присвятимо свої наукові пошуки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабкова О.О. Формування готовності вчителів природничих спеціальностей у післядипломній освіті до оцінювальної діяльності: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Олена Олексіївна Бабкова. Запоріжжя, 2008, 23.
2. Бех І. Інтеграція як освітня перспектив // Початкова школа. – 2002. – № 5. – С. 5 – 6.
3. Горгош Л.І. Інтеграція традиційних та інноваційних технологій в навчально-виховному процесі початкової школи /Л.І.Горгош // Розкази онуку – 2009 - №1-2. – С.4-8.
4. Державний стандарт початкової загальної освіти: В зб. Законодавчих і нормативно-правових актів про початкову освіту / Упор. Лесіна О.В., Ковальчук В.І. – Вінниця, 2004. – 199 с.
5. Зайцева Л. Інтегрований підхід: сутність та можливість впровадження в дошкільній освіті. Молодь і ринок. 2011. № 12(83). С. 55–58.
6. Шийка С.В. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб удосконалення традиційної методики навчання української мови за професійним спрямуванням. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Т. 59, № 3. С. 114–125. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt>
7. Арцишевська М.Р. Теоретико-методичні засади інтеграції знань про суспільство у змісті шкільної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук :13.00.09. Київ : Інститут педагогіки АПН України, 2000. 20 с.
8. Іванчук М. Інтегрований урок як специфічна форма організації навчання / М. Іванчук // Початкова школа -2004р. №5; С.10-13.

ДІАГНОСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Прядко К. М.,

II курс, факультет педагогіки та психології

Чайченко В. Ф. кандидат педагогічних наук, доцент

*Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м.Київ*

У статті розкривається поняття діагностичної діяльності, розглянуто особливості діагностичної діяльності учителя початкових класів із урахуванням положень професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» та концептуальних засад Нової української школи. Автор пропонує етапи і форми здійснення учителем початкової школи діагностичної діяльності в умовах Нової української школи, наводить необхідні для діагностики особистісні якості педагога.

Ключові слова: діагностична діяльність, учитель початкових класів, педагог, здобувачі початкової освіти, Нова українська школа.

Мета: визначити особливості, етапи та форми здійснення діагностичної діяльності учителем початкових класів в умовах Нової української школи.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сьогодні кут наукового зору повернутий у бік формування вчителя початкових класів, здатного ефективно працювати у межах реалізації засад Нової української школи. Як відомо, Нова українська школа потребує педагога, який буде максимально орієнтованим на учня, буде агентом змін та інноватором у своїй професійній діяльності. Велике значення при цьому має здатність учителя визначати і прогнозувати результати своєї взаємодії із спільнотою учнів. Це буде можливим тоді, коли професійна діяльність педагога Нової української школи базуватиметься на діагностичній основі. Це означає, що такий педагог повинен бути готовий до провадження діагностичної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. До проблем діагностичної діяльності педагога у контексті розвитку діагностичних умінь зверталися такі науковці, як: М. Загорулько, О. Кіліченко, І. Новик, О. Боровець, С. Мартиненко та інші. Проте їхні дослідження, в основному, зосереджені на формуванні діагностичних умінь та розв'язанні при цьому педагогічних ситуацій. Тому сам процес діагностичної діяльності залишився поза науковою увагою і потребує ґрунтовних наукових розвідок.

Виклад основного матеріалу. Концептуальними документами у галузі освіти, зокрема початкової, актуалізується необхідність формування здатності педагога до діагностичної діяльності. Так, професійним стандартом «*Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти*» визначаються основні трудові функції педагога, його професійні компетентності, вказуються знання, уміння і навички, якими має оволодіти вчитель початкових класів, серед яких значиться, що педагог має знати засоби педагогічної діагностики соціальних, моральних якостей особистості учня, передбачати доцільні методи, форми й засоби навчання та забезпечення взаємодії під час освітнього процесу, визначати тенденції, динаміку виховного процесу, прогнозувати можливі відхилення від мети у процесі виховання й соціалізації учнів класу / окремого учня [13]. Саме ці знання і вміння є найбільш дотичними до діагностичної діяльності вчителя початкових класів.

З'ясуємо сутність поняття «*діагностика*» у науці. В. Корняк дає таку дефініцію діагностики: *педагогічна діагностика* – це пізнавально-перетворююча діяльність педагога, що включає раціональну та інтуїтивну складові і має на меті супровід учня, спрямований на його самопізнання і самовизначення [7].

І.Новик вбачає сутність діагностичної діяльності педагога у розумінні реальної картини труднощів, їх причин, перспектив саморозвитку дитини, педагогічного потенціалу наявних умов його становлення і характеру необхідної допомоги (або сприяння) педагога, яка може проявлятися як: педагогічне керівництво, педагогічна підтримка, педагогічний супровід [11, с. 25]:

На основі наведеного вище визначення та з урахуванням концептуальних засад Нової української школи можна стверджувати, що внаслідок діагностичної діяльності вчитель початкових класів повинен уміти вибудовувати траєкторію розвитку дитини, побачити в ній можливі проблеми і допомогти вирішити їх, побачити в ній перспективи розвитку і підтримати [5, с. 12–21].

Науковці також вказують на важливість діагностичної діяльності вчителя початкових класів. Так, М.Загорулько вважає діагностичну діяльність основою професійного самовдосконалення педагога, відзначаючи при цьому, що діагностичні уміння формуються на основі знаннєвої бази із психології, педагогіки, фізіології, теорії діагностики [4, с.120].

І. Новик висловлює переконання, за яким учитель початкової школи має бути наділений здатністю добирати, розробляти та застосовувати діагностичні методики, прогнозувати перспективи, здійснювати педагогічну підтримку розвитку пізнавальних інтересів дітей [10,с.8].

Дослідниця О. Кіліченко вважає, що діагностична діяльність учителя реалізується в ході аналізу й осмислення педагогічних ситуацій, які є «основними клітинками педагогічного процесу» [6, с.17].

Цілком справедливою є думка дослідниці О. Боровець, яка відмічає, що у Новій українській школі, де освітній процес менш регламентований, учитель, здійснюючи діагностичну діяльність, повинен досконало володіти спеціальними діагностичними вміннями. Вона цілком слушно називає діагностичну діяльність вчителя важливим інструментом вивчення особливостей учня, прогнозування динаміки його розвитку, фактором підвищення ефективності освітнього процесу і досягнення поставлених цілей, засобом його професійного самовдосконалення, складовою педагогічної культури, що характеризує рівень професійної компетентності та майстерності [1, с.129].

Науковець С. Мартиненко виокремлює такі етапи підготовки учителя до діагностичної діяльності: підготовчий – прийняття професії як особистісно значущої; основний – когнітивне засвоєння діяльності, підсумковий – перехід до практичних дій; рефлексивно-корекційний – професійна діяльність у початковій школі [9, с.147].

Діагностична діяльність учителя стає можливою за умови формування у нього діагностичних умінь, що здійснюється, як стверджують дослідниці С.Пеленська і О.Кіліченко, шляхом поетапного оволодіння студентами професійно-педагогічними установками, мотивами, ставленнями, інтересами, знаннями, уміннями і досвідом діагностичної діяльності в процесі вивчення теоретичних і методичних дисциплін,

елективних курсів, науково-дослідницької роботи, педагогічної практики в системі професійно-педагогічної підготовки у ВНЗ [12].

Найбільш вдало роль діагностичної діяльності вчителя окреслює С.Мартиненко, зазначаючи, що ефективність і результативність освіти, спрямованої на розвиток учня початкової школи, зумовлюється педагогічними умовами готовності вчителя початкової школи до здійснення діагностування, компонентами якої є: ціннісно-смысловий, мотиваційно-змістовий, креативно-технологічний, корекційно-діагностичний [8, с.56].

Вважаємо, що вчителів початкових класів у ході реалізації діагностичної діяльності необхідно зважати на те, як стверджує В.Сидоренко, що у центрі навчання в Новій українській школі є особистість учня, його потреби, мотиви, попередній досвід, здібності, активність, інтелект, індивідуально-психологічні особливості, ціннісні орієнтири, отже, навчання є антропоцентричним за метою, змістом і формами організації, усі методичні рішення спричиняються особистістю того, хто навчається [14, с.127].

Роль діагностичної діяльності вчителя початкової школи зростає у зв'язку із перспективами запровадження змішаної моделі навчання через складну пандемічну ситуацію в Україні, адже вікові особливості здобувачів початкової освіти вимагають від педагога бути особливо уважним і ретельним, толерантним при провадженні діагностики. Адже неврахування будь-яких факторів або ж викликів освітнього сьогодення унеможливить реалізацію визначеної Державним стандартом початкової освіти мети, яка полягає у всебічному розвитку дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [2].

У ході діагностичної діяльності учитель має враховувати такі особливості молодших школярів, як: перекося у соціалізаційних процесах здобувачів освіти, неповну сформованість етичних умінь і навичок, навичок самостійності, самоконтролю, самокритики, постійну потребу в організаційно-рекомендаційному супроводу з боку дорослих, особливості розвитку мислення і пам'яті, рівень мотивації до навчання.

Аналіз наведених вище публікацій дає підстави сформулювати модель діагностичної діяльності педагога, яка має передбачати такі етапи:

- 1) вступний – вивчення педагогічної ситуації, збір відомостей;
- 2) аналітичний – аналіз отриманих у ході діагностики даних;
- 3) планувальний – осмислення ситуації і вироблення плану дій щодо педагогічного керівництва, сприяння чи підтримки учнів;
- 4) організаційно-реалізаційний – розв'язання педагогічної ситуації;
- 5) підсумковий – підбиття підсумків, продукування висновків на основі вирішеної ситуації.

Діагностичну діяльність учитель початкової школи може проводити у формі безпосереднього спостереження за учнями у ході їх навчальної діяльності, за їх поведінкою, у формі індивідуальних бесід з учнями, їхніми батьками, у формі спостереження за груповою діяльністю учнів, їх міжособистісним спілкуванням, а також шляхом створення спеціально підібраних завдань-ситуацій.

В умовах Нової української школи при здійсненні діагностичної роботи педагог має бути авторитетом для батьківської спільноти, відкритим до постійного діалогу. У сприйнятті батьківської спільноти вчитель НУШ має постати як фахова особистість, шанобливий і толерантний, який поділяє думки й інтереси батьків.

Висновки. Діагностичну діяльність у Новій українській школі вчитель здійснюватиме у ході вступного, аналітичного, планувального, організаційно-реалізаційного, підсумкового етапів, у формі індивідуальних і групових спостережень за навчальною діяльністю та поведінкою здобувачів початкової освіти, міжособистісних комунікацій, налагодженого контакту із представниками батьківських спільнот.

При здійсненні діагностичної діяльності в умовах Нової української школи учитель початкових класів повинен мати високий рівень комунікативної культури, інтелектуальність, моральність, дитиноцентризм, об'єктивність, толерантність, прогностичність, адаптивність.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у розробці ефективних організаційно-педагогічних умов для ефективного здійснення вчителем початкової школи діагностичної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боровець О. Діагностична діяльність сучасного вчителя початкової школи. Нова педагогічна думка. 2018. № 2 (94). С. 127-129
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> (дата звернення: 10.10.2020).
3. Загорулько М.О. Методологічні основи формування дослідницько-діагностичних умінь майбутніх учителів початкової школи. Наукові праці. Педагогіка. Випуск 291. 2017.- С. 155-159.
4. Загорулько М.О. Формування в майбутніх вчителів початкової школи вмій вивчення особистості школяра. Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Вип. LXXIX. Том.2.-2017. -С. 118-121.
5. Калініна Л. Управління Новою українською школою. Порівняльна характеристика концептуальних змін. *Директор школи*. 2017. Січень. С. 12–21.
6. Кіліченко О.І. Формування професійної мобільності майбутніх учителів шляхом розв'язування навчальних ситуацій. *Імідж сучасного педагога*. 2017. №3/1 (172). С.15-19.
7. Корнят В. Структура діагностичних умінь соціального педагога. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 3 (7). С. 125–134.
8. Мартиненко С. Формування готовності вчителя початкової школи до діагностичної діяльності в системі особистісно-розвивального навчання. Вісник КНУ ім. Т. Г. Шевченка. Педагогіка. 2016. №2(4). С. 54-56.
9. Новик І. М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. – автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. К., 2016.22с.
10. Пеленська С., Кіліченко О. І. Способи розвитку діагностичних умінь майбутніх вчителів початкової школи. URL:<https://conference.pu.if.ua/forum/files/30112017/9/Pelencka.pdf> (дата звернення: 10.10.2020).
11. Професійний стандарт "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти". URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1143732-18#Text> (дата звернення: 10.10.2020).
12. Сидоренко В.В. Концептуальні засади Нової української школи: ціннісно-світоглядний аспект / Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів III-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 18 квітня 2018 р. м. Київ. У 2-х частинах : Ч.1. / наукова редакція, упорядкування: В.В.Сидоренко, Я.Л.Швень. К.: Агроосвіта, 2018. С. 121-128.

ЯК ФОРМУВАТИ ТОЛЕРАНТНЕ СТАВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ПРИ РОБОТІ У ФОРМАТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Саско Н. В.

2 МГПН курсу Педагогіки та психології

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ

Анотація. Актуальність проблеми пошуків шляхів до толерантного суспільства у час глобалізаційних змін, які охопили весь світ загалом і кожна країну зокрема, впливає з необхідності створення якомога безпечніших умов для подальшого розвитку людства. Одним із шляхів до створення толерантного суспільства є освіта.

Толерантність - це загальнолюдська якість особистості, що виражається через послаблення її реакції на негативні фактори соціального середовища, вміння розуміти відмінний духовний стан чи інші погляди, поважати гідність їх носіїв, переслідуючи мету культурного з'ясування розбіжностей [10, с.39].

Проблема толерантності розглядається в онтогенезі, у філософському, психологічному, педагогічному та соціокультурному контексті такими вченими: М. Андрєєв; О. Безносьок, О. Волошина, О. Грива, В. Калошина, О. Кихтюк, І. Кресіна, О. Майборода, О.Отіч, В. Пісоцький, Т. Пилипенко, М. Товта, Ю. Тодорцева, О. Швачко та ін.

У межах повномасштабного запровадження змішаного навчання у зв'язку з неможливістю систематичного відвідування здобувачами освіти навчальних закладів через складну пандемічну ситуацію з'явилася необхідність запровадження дистанційного

навчання. Звідси постає проблема формування толерантного ставлення вчителів у форматі онлайн-навчання. Що й обумовлює актуальність даної проблеми.

Ключові слова: Толерантність, толерантне ставлення, навчання, дистанційне навчання

Метою статті є обґрунтування толерантного ставлення вчителя до учнів початкової школи у форматі дистанційного навчання.

Увага до формування толерантності і поваги до різноманітності зросла у період упровадження обмежень у зв'язку із пандемією коронавірусу в Україні та світі. Про це свідчать публікації у міжнародних виданнях. Так, метою сучасних наукових досліджень стає визначення розуміння категорії толерантності здобувачами освіти, створення сприятливого та комфортного клімату у полікультурному середовищі [1, с.499]. Зарубіжні автори ґрунтовних наукових досліджень вказують на високомотиваційні можливості змішаного навчання, але водночас відмічають необхідність урахування при упровадженні змішаних моделей навчання таких параметрів, як: культурні особливості, вік учнів, мета взаємодії та конкретний момент часу, в якому відбувається змішане навчання місце [2, с.338].

У зв'язку із активним входженням змішаної моделі в освітній процес зростає увага до толерантності, поваги до полікультурності, адже раптове масове впровадження змішаного навчання актуалізувало ряд викликів, вирішення яких неможливе без поваги та толерантності. Це, насамперед:

- складність дотримання пристойного зовнішнього вигляду при здійсненні безпосереднього відеоконтакту педагога, учнів, студентів (є численні факти виходу у відеоонлайн педагогів і здобувачів освіти у домашньому одязі, у ході заняття якимось побутовими справами, що створює комічні ситуації та відволікає від навчання);
- невміння учасників освітнього процесу відмежувати домашні / побутові справи від вирішення навчальних ситуацій, часто доводиться спостерігати паралельне виконання суб'єктами освітнього процесу декількох справ одночасно;
- проблеми із підключенням до мережі Інтернет у конкретний момент часу;
- відсутність у викладачів і здобувачів освіти стійких навичок роботи з платформами онлайн-взаємодії (проблеми з ресстрацією, вимкнення /увімкнення мікрофона, відеотрансляцій, у результаті трапляється так, що суб'єкт освітнього процесу ще не вимкнув мікрофон і трансляцію, але вже перейшов до занять особистими справами та до особистих розмов, а навчальна аудиторія є мимоволі «глядачем» цього видовища);
- нестача фінансових ресурсів в учнів, студентів на забезпечення постійного доступу до Інтернет-трансляцій навчальних занять, виконання завдань в Інтернеті;
- відсутність дієвих прикладів ефективного реалізації моделей змішаного навчання у середовищі, де навчаються діти з національних меншин;
- використання педагогами одноманітних, часто непродуманих засобів зворотнього зв'язку і контролю факту виконання домашніх, індивідуальних завдань здобувачами освіти (багато педагогів для зворотнього зв'язку використовують тільки електронну пошту, або тільки вайбер тощо, що унеможливує вибір і урахування думки і технічних можливостей здобувачів освіти).

Неврахування означених вище викликів автоматично призводить до нівеляції визначеної Державний стандартом початкової освіти мети, яка полягає у всебічному розвитку дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [3]. Адже як досягти всебічного розвитку особистості, розкрити її таланти у середовищі, де відсутня етика та етикет, де немає можливості переглядати онлайн-трансляції навчальних занять, комунікувати із педагогом тощо.

З огляду на вище зазначене з'явилася потреба до пошуку подолання проблем дистанційної освіти з урахуванням складника толерантного ставлення у процесі навчання.

Дослідник О. Кузьменко виокремлює виокремити такі основні компоненти системи змішаного навчання, які можуть бути використані у початковій школі задля формування поваги та толерантності до різноманітності : очне навчання (традиційний формат аудиторних занять з формою взаємодії вчитель-учень); електронне навчання (робота учнів

та вчителя в режимі онлайн з використанням новітніх комп'ютерних технологій). Визначені компоненти функціонують у постійному взаємозв'язку, утворюючи єдине ціле. Виокремила методика змішаного навчання не виключаючи корисних методів та принципів традиційної системи навчання, а навпаки, удосконалює та доповнює її можливості. Цей підхід спрямований на те, щоб сформувати в учнів вміння самостійно планувати й організувати свою діяльність, орієнтуючись на кінцевий результат, розвинути відчуття відповідальності за свої досягнення у навчанні, а також потребу у постійному вдосконаленні своїх знань, умінь та навичок. Під час роботи за цією методикою у школярів формуються вміння працювати в інформаційному просторі, самостійно шукати, відбирати і аналізувати інформацію, представляти результати своєї навчальної діяльності з використанням новітніх інформаційних технологій [4, с.145]. Ця модель дій учнів доцільно підходить для організації дистанційного навчання.

Організація такого виду навчання вимагає взаємного толерантного ставлення між суб'єктами навчального процесу. Таким чином вчитель має дотримуватись таких правил при організації дистанційних курсів:

- раціональне використання навчального часу;
- адаптацію освітнього процесу до індивідуальних потреб здобувача освіти;
- диверсифікацію джерел отримання знань;
- використання гнучких засобів для діагностики і моніторингу навчальних досягнень;
- організацію зворотного зв'язку та, як наслідок, підвищення продуктивності навчальної діяльності учнів.

Для організації ефективного зворотнього зв'язку а також для реалізації та розвитку здібностей та можливостей учнів доцільно використовувати такі онлайн програми: Classroom; Class dojo; Zoom; Moodle; Google meet; Viber; Skype; хмарні технології.

Розглядаючи прояви толерантного ставлення з боку учнів та їх батьків в процесі дистанційного навчання, доречно виділити поведінкову складову, а саме: не з'являтися у домашньому одязі в онлайн; не займатись побутовими справами на задньому фоні; зберігати тишу у кімнаті або виділити окреме приміщення для дитини під час онлайн уроку.

Висновки. На підставі аналізу проблеми формування толерантного ставлення вчителя при роботі у форматі дистанційного навчання визначну роль мають суб'єкт-суб'єктні відносини процесу навчання, а саме: врахування індивідуальних та технічних можливостей учнів; забезпечення ефективного зворотнього зв'язку, за допомогою різноманітних онлайн ресурсів; просвітницька робота з батьками щодо процесу організації та правил поведінки режимі онлайн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ekaterina Bessonova, Elena Piskunova, Lyudmila Borovik, Anastasiya Cherkasova. Features of Students' Interaction in Multicultural Educational Environment. *Advances in Economics, Business and Management Research* 2020.volume 131. P.496-500.
2. Roger Austin, Angela Rickard & Jacqueline Reilly (2017) Face-to-face contact in blended learning for intercultural education: the role of teachers, *Irish Educational Studies*, 36:3,323-340, DOI: 10.1080/03323315.2017.1327364
3. Кузьменко О. Змішане навчання як інноваційна форма організації навчального процесу в школі. *Наукові записки*. Серія: педагогіка. 2017. №3.С. 140-147.
4. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> (дата звернення: 10.10.2020).

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ З БАТЬКАМИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Сич М. В.,
Магістрантка 1 курсу
Факультет початкової освіти
Байдюк Л.М.*

Сучасний стан українського суспільства, процеси, які відбуваються в політичному, економічному та духовному житті країни, спонукають по-новому розглянути проблеми взаємодії сім'ї та школи. Адже їх активна співпраця є запорукою успіху у навчанні та вихованні учнів. Виховання учня в школі й сім'ї – це єдиний нерозривний процес, а тому дуже важливо, щоб учителі й батьки об'єднали свої зусилля та можливості й перейшли до тісної співпраці в організації спільної діяльності з виховання дітей.

Чимало досліджень, присвячених методам і формам роботи педагога з батьками у навчально-виховному процесі початкової школи (Азаров Ю., Коменський Я., Корчак Я., Макаренко А., Монтессорі М., Савченко О., Спок Б., Сухомлинський В., Ушинський К., Щукіна Г. та ін.).

Про специфіку психолого-педагогічної і соціально-педагогічної роботи навчального закладу з батьками, проблеми і труднощі на цьому шляху було описано педагогами (Губенко О., Голубенко М., Дьоміна А., Мельничук Л., Мосієнко М.), психологами (Карпенко З., Клименко В., Коваленко А., Слободянюк І., Шандрюк С.).

Висока відповідальність батьків перед собою і суспільством за виховання своїх дітей вимагає від них ґрунтовних знань в психолого-педагогічній галузі. Тому, із широкого кола виховних проблем, які потребують розв'язання, важливо зосередитися на осучасненні, модернізації роботи навчального закладу із сім'єю. Звідси випливає необхідність рішучого подолання стереотипів старого мислення у сімейному вихованні. Тому потрібна нова нестандартна підготовка майбутніх вчителів початкових класів до роботи з батьками, формування у них вмінь використовувати інноваційні методи роботи з батьками, що допоможуть переглянути засади родинно-шкільного виховання, стосунки між школою і сім'єю, допоможуть організувати спільну діяльність, спонукатимуть до пошуку нових шляхів, форм і методів взаємодії вчителя початкових класів з учнями та їхніми батьками. [1, с. 72].

Важливо організувати співпрацю з батьками новими сучасними методами та технологіями, наприклад, інтерактивними. Суть інтерактивної роботи полягає в тому, що процес відбувається за умови постійної, активної, позитивної взаємодії всіх учасників. Відбувається колективна, групова, індивідуальна робота. Організація інтерактивного навчання передбачає використання дидактичних і рольових ігор, моделювання життєвих ситуацій, створення проблемної ситуації.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності (за І. Дичківською) – особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагогів мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії [2, с. 34]. За структурою це складне інтегроване утворення, яке охоплює різноманітні якості, властивості знання, навички особистості. Показники готовності до інноваційної педагогічної діяльності:

- усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці;
- інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи;
- готовність до подолання труднощів, пов'язаних змістом та організацією інноваційної діяльності;
- володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій та розроблення нових.

Так як упровадження інновацій – це складний процес, який у різних вчителів відбувається по-різному. Тому є суто об'єктивні речі, з приводу яких потрібно надавати педагогам методичні консультації, а саме: як включити розробку до навчально-виховного процесу; які прийоми, методи, форми роботи слід використовувати, впроваджуючи ту чи іншу технологію. Говорячи про суб'єктивну сторону даного процесу, то викладачам вищих навчальних закладів можна запропонувати створити такі умови, при яких формування

готовності майбутніх вчителів початкової школи до використання інтерактивних технологій в роботі з батьками буде ефективним [3, с. 142].

На основі даних дослідження ми розробили такі критерії готовності студентів до використання інтерактивних технологій у роботі з батьками: мотиваційно-цільовий (формування мотиваційної і цільової сфери; усвідомлення значущості інтерактивної технології при роботі з батьками), когнітивний (формування знань про сутність інтерактивної технології навчання при організації навчально-пізнавальної діяльності і можливість її застосування у роботі з батьками), операційно-діяльнісний (формування умінь і навичок застосування інтерактивної технології у роботі з батьками).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонов Г. В. Компоненти організаційно-педагогічної діяльності із запобігання і подолання конфліктів у педагогічному вищому навчальному закладі // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Зб. наук. пр./ Г. В. Антонов. – Луганськ: СНУ, 2005. – Вип.3 – С.72-80
2. Виноградова Т.В. Співпраця сім'ї та школи на сучасному етапі // Виховна робота в школі / Т.В. Виноградова – 2010. - №2. - С. 2-34.
3. Кириленко С. В. Нові технології виховання. – Т., 2005 / С.В. Кириленко. – С. 142.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ДЕФЕКТОЛОГІВ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сова Д.,

2 курс, Педагогічний факультет

Кравець Н.С., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ

Нові орієнтири на сучасному етапі розвитку освіти зумовлюють і нові вимоги до організації та проведення корекційно-розвивальної роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, а саме з дітьми з інтелектуальними порушеннями. В інклюзивному просторі сучасної освіти діяльність педагога-дефектолога залишається однією із найбільш затребуваних. Забезпечення повноцінного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, соціальна адаптація та інтеграція їх у середовище здорових дітей – провідний напрямок роботи спеціалістів-дефектологів.

У корекційній педагогіці різним аспектам проблеми підготовки фахівців-дефектологів, сутності їх діяльності присвячено праці В. Бондаря, І. Єременка, Н. Засенко, І. Колесника, М. Кота, В. Лапшина, С. Миронової, Н. Назарової, В. Синьова, С. Федоренко, О. Хохліної, А. Шевцова, М. Ярмаченка та ін. Автори наголошують на винятковій важливості професійної діяльності вчителів-дефектологів, пов'язаній із корекційним спрямуванням навчання і виховання дітей з психофізичними порушеннями, що і зумовило вибір теми статті.

На сучасному етапі діти з психофізичними порушеннями потребують поліфункціонального вчителя-дефектолога, здатного до професійної діяльності в умовах якісно нового освітнього й соціокультурного простору.

Найбільш повно діяльність педагога-дефектолога (олігофренопедагога), за міркуваннями С. Миронової можна представити через такі функції: діагностична; орієнтаційно-прогностична; конструктивно-проектувальна; корекційна; організаційна; інформаційно-пояснювальна; комунікативно-стимулююча; аналітикооцінювальна; дослідницько-творча [3].

Професійна компетенція вчителів-дефектологів дозволяє здійснювати освітню діяльність у спеціальних освітніх закладах, реабілітаційних, інклюзивно-ресурсних центрах, у дитячих будинках для проведення корекційно-розвиваючих заходів. У зв'язку з організацією інклюзивної освіти з'явилася потреба в залученні вчителів-дефектологів в заклади загальної середньої освіти. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України N 90 від 01.02.2018 р. у школах, в яких навчання дітей з особливими освітніми потребами організоване в інклюзивних класах, для проведення корекційно-розвиткових занять, що визначені індивідуальною програмою розвитку, можуть вводиться посади вчителів-дефектологів [5]. Вчитель-дефектолог входить також до складу команди

психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, яка створюється у закладах загальної середньої та дошкільної освіти [4]. Тому з процесами упровадження інклюзії в заклади дошкільної, загальної середньої освіти, з відкриттям інклюзивно-ресурсних центрів діяльність учителя-дефектолога набуває нового змісту.

Згідно з дослідженням О. Гаяш, учителеві-дефектологу в інклюзивному освітньому закладі належить вирішити ряд завдань: ініціювати створення необхідних умов для забезпечення інклюзивного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями; позитивно налаштувати учасників інклюзивного процесу сприйняти адекватно, толерантно дитину такою, як вона є, та налагодити плідну взаємодію; окреслити орієнтири навчання дитини з інтелектуальними порушеннями; надати корекційно-розвиткові послуги дитині з інтелектуальними порушеннями, згідно з індивідуальною програмою розвитку (ІПР); провести моніторинг досягнень у відповідній сфері розвитку дитини, згідно з ІПР; надати рекомендації педагогічним працівникам щодо особливостей організації освітнього процесу, реалізації корекційно-розвиткових цілей у процесі навчання, технології для досягнення кінцевих цілей навчання, визначених в ІПР та застосування адаптацій (модифікацій); провести консультативну роботу з батьками дитини з інтелектуальними порушеннями [1].

У відповідності до Галузевого стандарту вищої освіти фахівців мають готувати за двома освітніми рівнями вищої освіти – першим (бакалаврським) і другим (магістерським). Різниця між освітніми рівнями полягає у професійній компетентності фахівців за когнітивною, діяльнісною і особистісною складовими, а підготовка їх має відповідно відрізнитись метою, змістом, тривалістю, організаційно-контрольними формами.

Згідно існуючого стандарту вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2020 р. № 799 готуються фахівці з кваліфікацією: бакалавр зі спеціальної освіти (за наявності – з назвою спеціалізації) [6]:

Відповідно до чинного класифікатора професій, спеціальність 016 Спеціальна освіта дозволяє майбутнім фахівцям обіймати наступні посади: вихователь соціальний по роботі з дітьми-інвалідами, вчитель з корекційної освіти, вчитель-логопед, вчитель-дефектолог, вчитель-реабілітолог, інструктор слухового кабінету, консультант психолого-медико-педагогічної консультації, консультант центральної психолого-медико-педагогічної консультації, педагог соціальний, перекладач-дактилолог навчальних закладів, асистент викладача із соціальної педагогіки, асистент вчителя з корекційної освіти, асистент вчителя-логопеда, асистент вчителя-реабілітолога, асистент вихователя соціального по роботі з дітьми з інвалідністю [2].

Наш науковий пошук засвідчив, що ЗВО зі спеціальності 016 Спеціальна освіта здійснюють підготовку за різними освітніми програмами. Для прикладу, в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» за освітньо-професійною програмою «Спеціальна освіта» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти випускникам надають кваліфікацію «Бакалавр зі спеціальної освіти. Логопед».

Метою освітньо-професійної програми є: підготовка фахівців у сфері спеціальної освіти, здатних розв'язувати складні задачі і практичні проблеми у цій сфері з метою корекції і компенсації порушень психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами різних вікових груп, насамперед, з акцентуацією на здобутті навичок та знань у сфері навчання, виховання, корекції та реабілітації дітей з порушенням мовлення.

Відповідно до освітньо-професійної програми студенти вивчають такі обов'язкові дисципліни професійного спрямування, як «Спеціальна та інклюзивна педагогіка», «Історія спеціальної педагогіки, спецпсихології та реабілітології», «Логопедія», «Організація індивідуального навчання дітей з системними порушеннями мовлення», «Логопедія з основами логоритміки», «Логопедія з практикумом», «Анатомія, фізіологія та патологія дітей з основами генетики», «Основи логопедичного масажу», «Сучасні логопедичні технології у дітей із мовленнєвими порушеннями», «Організація діяльності асистента вчителя в інклюзивному освітньому просторі» та ін. Щодо вибіркового компонента, то студентам пропонуються такі курси професійного спрямування: «Основи інклюзивної освіти», «Рання логопедична корекція», «Арт-технології в інклюзивній освіті», «Практика з музикотерапії», «Практикум зі спеціальної педагогіки», «Артикуляційна гімнастика», «Технології інклюзивного навчання», «Методики роботи з дітьми з порушенням зору», «Методики роботи з дітьми з порушенням слуху», «Психологія аутичної дитини», «Методики виховної роботи з дітьми зі складними порушеннями розвитку» та ін.

Таким чином, специфіка професійної діяльності фахівця-дефектолога в сучасних інтегративних умовах полягає у широкому спектрі основних видів і завдань професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаяш О.В. Основні аспекти діяльності вчителя олігофренопедагога в сучасних умовах. URL: file:///C:/Users/Вікторія/Downloads/apko_2018_12_8.pdf
2. Класифікатор професій України. URL: <https://buhgalter911.com/uk/spravochniki/klassifikatory/statisticheskie-klassifikatory/klasifikator-profesiy-kp-950586.html>
3. Миронова С.П. Актуальні проблеми підготовки вчителя-дефектолога у системі вищої педагогічної освіти України XXI століття. *Українська педагогіка на межі тисячоліть: Матеріали педагогічних читань на пошану члена-кореспондента АПН України, доктора педагогічних наук, професора Прикарпатського університету ім. Василя Стефаника Богдана Михайловича Ступарика*. Івано-Франківськ: Плай, 2003. С.125-128.
4. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти: наказ Міністерства освіти і науки України № 609 від 08 червня 2018 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>
5. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 588 від 09.08.2017): постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-п#Text>
6. Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 06 грудня 2010 року N 1205»: наказ Міністерства освіти і науки України N 90 від 01.02.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-18#Text>.
7. Стандарт вищої освіти. URL: <file:///C:/Users/Вікторія/Downloads/5efdce13684cb707939718.pdf>.

ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА КУЛЬТУРА В СТРУКТУРІ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Суворова Л.О.,

*П курс магістратури, факультет педагогіки та психології
Лук'янченко О.М., кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова,
м. Київ*

Анотація. У тезах розкривається поняття емоційно-вольової культури та розглядаються особливості формування емоційно-вольової культури у майбутніх вчителів початкових класів. Проаналізовані погляди педагогів минулого та сучасності щодо значущості наявності емоційно-вольової культури у майбутніх вчителів початкових класів. Висвітлено погляди науковців щодо структури досліджуваного психолого-педагогічного феномену. Перелічені якості, які характеризують емоційно-вольову сферу вчителя.

Ключові слова: емоційність, особистість вчителя, емоційно-вольова культура, підготовка вчителів початкових класів.

В умовах реформування галузі освіти, зокрема її середньої ланки, актуальними стають завдання розвитку особистості, формування її емоційної культури, індивідуального досвіду, творчої інтуїції та творчої самовіддачі, екологічної та соціальної відповідальності, глобальної самосвідомості.

Освіта перетворюється у найважливіший фактор розвитку суспільства, його культуру творчого потенціалу, а освітяни стають безпосередньою виробничою силою.

Необхідність урахування емоцій у процесі навчання і виховання підкреслювали ще педагоги минулого, а саме Я. Коменський, А. Дистерверг, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін. Так, К. Ушинський убачав головним завданням виховання «спрямування почуттів дитини, які розгортаються під прямим впливом людської

особистості», особистості вчителя розумного, доброзичливого, веселого, дотепного, гуманного, який своїми привітністю й манерою спілкування наближає дітей до себе. Великий педагог порівнює вчителя з «плідним промінням сонця для молодої душі, якого нічим замінити не можна».

Проблеми емоційно-вольової культури висвітлюються у працях Л. Аболіна, П. Анохіна, М. Бахтіна, А. Белкіна, В. Вілюнаса, П. Гальперіна, Б. Додонова, О. Киричука, М. Лейзерова, В. Лисовського, О. Рудницької, О. Чебикіна, Н. Чепелевої, П./Якобсона, Т. Яценко.

І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос вказували, що емоційна культура особистості віддзеркалює загальний рівень духовно-естетичної культури людини, коло її естетичних потреб, нахилів, інтересів. [4] Це поняття включає розвиненість чуттєво-оціночної свідомості (почуттів, емоцій, переживань, поглядів, естетичної оцінки).

І. Карпенко та І. Сілютіна зазначали, що емоційно-вольова культура майбутніх учителів початкових класів – це системна, динамічна, інтегративна комплексна якість, яка ґрунтується на загальній педагогічній культурі та передбачає сформованість індивідуально-особистісних і професійно-педагогічних властивостей і вмінь, що передбачають майстерність створювати емоційно-комфортне гуманістично спрямоване педагогічне середовище початкової школи, у якому успішно взаємодіють учитель і учень. [1]

Водночас виявлено, що, незважаючи на значний інтерес вітчизняних і зарубіжних науковців і практиків до питань емоційно-вольової культури, ґрунтовного вивчення особливостей її формування в майбутніх учителів початкової школи не здійснено. Позитивними морально-психологічними якостями вчителя, які у поєднанні з педагогічною майстерністю забезпечують йому високий авторитет і становлять складову педагогічної культури, є тактовність, чуйність, доброта, чесність, справедливість тощо.

Позитивними морально-психологічними якостями вчителя, які у поєднанні з педагогічною майстерністю забезпечують йому високий авторитет і становлять складову педагогічної культури, є тактовність, чуйність, доброта, чесність, справедливість тощо.

Відповідно поглядам Т. Роман певні якості особистості, які входять до складу емоційно-вольової культури вчителя, вона умовно розподіляє за трьома групами:

1) індивідуально-особистісні риси (самовладання, самоконтроль, самообілізація, самостимуляція, витримка, наполегливість, емоційна стриманість, дисциплінованість, емоційна стабільність і емоційна стійкість, рішучість, самостійність) – сприяють емоційно-вольовій саморегуляції професійної діяльності майбутнього вчителя початкових класів;

2) професійно-педагогічні якості (емоційна виразність, стресо- і конфліктостійкість, психологічна готовність до педагогічної діяльності, толерантність, емпатія, рефлексія, почуття гумору) – визначають професійно-етичну спрямованість майбутнього педагога;

3) професійно-педагогічні вміння (забезпечення емоційності процесу навчання та позитивного настрою учнів, володіння основами фасилітації, самотерапії) – дають змогу створити комфортне гуманістично спрямоване навчально-виховне середовище школи.

Емоційно-вольова культура педагога виявляється в здатності активізувати пізнавальну сферу молодшого школяра, емоційно-яскраво подати навчальний матеріал та за допомогою емоційно забарвленої мотивації розвивати особистість учня. І. Зязюн стверджував, що педагогічну майстерність складають такі елементи як гуманістична спрямованість, професійна компетентність, здібності до педагогічної діяльності й педагогічна техніка. Для виховання емоційно-вольової культури особистості вчителя має величезне значення розвиток педагогічної техніки – «вміння використовувати власний психофізіологічний апарат як інструмент виховного впливу», володіння комплексом прийомів створення внутрішнього переживання особистості через вплив на розум, волю і почуття його втілення й вираження в тілесній природі: міміці, голосі, мовленні, рухах, пластиці.[3]

Спираючись на дослідження В. Євдокімова, А. Леонової, О. Кузнецової, В. Осьодло та інших авторів, необхідно відзначити, що розвиток емоційно-вольової регуляції може залежати не тільки від умов, у яких перебуває людина, але й від її особистісних якостей та властивостей. При цьому, особливого значення ця проблема набуває у ранній юності, оскільки саме цей етап онтогенезу є періодом становлення та фіксації стійких психологічних властивостей особистості.

Б. Ломов указував на те, що основним, якщо не єдиним, об'єктом психологічних досліджень є людина як найскладніша з систем, що має унікальні характеристики і насамперед здатність до саморегуляції. Воля – це психічний процес свідомої

цілеспрямованості регуляції людиною своєї діяльності та поведінки з метою досягнення поставлених цілей.[1] Емоції – це психічне відображення у формі переживання життєвого смислу явищ і ситуацій. В емоційних переживаннях відбивається життєва значущість інформації. Психічна саморегуляція здійснюється у поєднанні її енергетичних, динамічних і соціально-змістових аспектів. Людина не автоматично переключається з однієї діяльності на іншу, а свідомо, з урахуванням соціальної ситуації, важливості виконуваних операцій, можливих результатів своїх вчинків тощо.

Отже, більшість науковців критеріями емоційно-вольової культури називають здатність до оптимальної емоційної регуляції та самоконтролю, саморегуляції різноманітних психічних станів, в тому числі й творчим самопочуттям; уміння “тримати себе в руках” в екстремальних ситуаціях; емоційну стабільність, стійкість, урівноваженість; любов до дитини, уміння відчувати її внутрішній світ і співчувати їй; емоційність природи, чутливість, емоційну виразність і артистизм.

Висновки. Таким чином, необхідність формування емоційно-вольової культури майбутніх учителів початкової школи обґрунтована тим, що вона дає можливість успішно реалізувати професійно-педагогічні завдання.

Саме формування вміння зрозуміти внутрішній світ дитини, її емоційні переживання, враховувати їх при виборі засобів педагогічного впливу на учня; вироблення здатності психологічно грамотно будувати спілкування зі школярами повинні домінувати у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Таким чином, емоційна культура вчителя як складова його духовної і професійної культури у поєднанні з гуманістичною спрямованістю, високим моральним рівнем є важливою умовою ефективності педагогічної діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у з'ясуванні ролі психолого-педагогічних дисциплін у процесі формування емоційної культури майбутнього вчителя початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карпенко І., Сілютіна І. Емоційна культура майбутнього вчителя // Рідна школа. – 1998. – № 6.
2. Лобач О.О. В.О.Сухомлинський про систему емоціонального виховання школярів // Теорія і практика сучасного естетичного виховання у контексті педагогічної спадщини Василя Сухомлинського: Зб. наук. ст. – Полтава, 1998.
3. Педагогічна майстерність: Тексти / За заг. ред. І.А.Зязюна. – Модуль 1. – Ч.1. – Полтава, 2001. – 224
4. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; За ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища школа, 1997.

СТАН СФОРМОВАНOSTІ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Суяндюкова Ю. І.,

магістр II курсу факультету педагогіки та психології

Васютіна Т. М. кандидат педагогічних наук, доцент,

*Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
м. Київ*

Анотація. У тезах окреслено загальні підходи до формування культури академічної доброчесності у майбутніх педагогів під час професійної підготовки; досліджено суть поняття культури академічної доброчесності, його зміст стосовно формування особистісних та професійних характеристик компетентного фахівця; визначено ставлення до проявів академічної недоброчесності серед студентів спеціальності «Початкова освіта». Автор досліджує зростання випадків порушень принципів академічної доброчесності у закладах вищої освіти, а також подає власні ідеї з формування культури академічної доброчесності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: академічна доброчесність, академічна культура, прояви академічної недоброчесності, плагиат.

Проблема формування культури академічної доброчесності у майбутніх фахівців освіти під час професійної підготовки знайшла відображення у таких вчених як Н.

Гордієнко, А. Прохорова, О. Семенов, І. Сизової, П. Скота, І. Томашевської, О. Фаст, М. Шиверських та ін. Особливу увагу у їхніх працях було приділено таким проблемам: вивчення студентами та викладачами норм етичної поведінки під час освітнього процесу; попередження випадків порушення норм академічної доброчесності.

Механізми забезпечення академічної доброчесності при організації освітнього процесу в закладі вищої освіти чітко регламентовані Законом України «Про вищу освіту» (2014) – розпочато боротьбу з хабарництвом, плагіатом та іншими проявами академічної недоброчесності. У нашій країні суспільство починає сприймати академічну доброчесність у формуванні морально-етичної компетентності майбутніх педагогів як освітнє правило [6], що не суперечить Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016) [7]. Академічну культуру ж прийнято розуміти як сукупність норм і цінностей освітньої і наукової діяльності університету. Класичні академічні цінності вищої освіти сформувались разом із класичною моделлю університету індустріального суспільства (академічна свобода, єдність дослідження і викладання тощо) [8]. Характерним є і те, що цінності наукового дослідження згодом було доповнено цінностями етосу науки, сформульованими Р. Мертоном та Б. Барбером у другій половині ХХ ст

Термін «академічна доброчесність» є досить складним, бо охоплює загальну академічну культуру закладу вищої освіти, внутрішню культуру людини, духовну культуру, має системний характер стосовно норм, цінностей, правил, традицій написання наукових робіт, етичної відповідальності за наслідки власних досліджень. Академічна доброчесність поєднує в собі моральні норми і етичні правила поведінки всіх учасників освітнього процесу. Існує комплекс моральних чинників, які спонукають заклад вищої освіти до боротьби з різними проявами академічної недоброчесності [1, С. 367].

Поняття «академічна культура» суміжне з поняттям «академічна доброчесність». Такі висновки можна зробити дослідивши документ «Фундаментальні цінності академічної доброчесності», розроблений Міжнародним центром академічної доброчесності в Клемсонському Університеті. Згідно цього документу академічна доброчесність трактується як вірність всіх учасників академічного процесу таким головним цінностям, як: справедливість, чесність, довіра, мужність, повага та відповідальність. Проявами академічної недоброчесності є плагіат, обман, шахрайство, рерайт чужих ідей своїми словами, підробка результатів дослідження та хабарництво [5, С. 77]

Загальновідомо, що одні студенти гарно навчаються, щоб розвинути в майбутній професії, інші отримують позитивні оцінки, щоб отримати схвалення родини та авторитет у групі. У всіх студентів мотивація різна, тому деякі, на жаль, вдаються до різних форм шахрайства. Відомі випадки, коли студенти молодших курсів повторно використовували проекти своїх знайомих зі старших курсів, вдавалися до підміни білетів, використовували різні гаджети на іспитах. Порушення принципів академічної доброчесності знищує систему освіти, демотивує старанних студентів у навчанні. В Європі списування серйозно засуджується і вважається нехтуванням академічними нормами та принципами [2].

У контексті нашого наукового дослідження з метою визначення ставлення до проявів академічної недоброчесності нами було проведено анонімне опитування серед студентів II та III курсів спеціальності «Початкова освіта», освітнього рівня «бакалавр». Кількість респондентів складає 40 студентів. Для проведення опитування ми застосували авторську анкету, в яку включили 7 запитань щодо ставлення студентів до проявів академічної недоброчесності. Першим запитанням було таке: «Чи припустимо купувати готові роботи чи платити за виконання рефератів, курсових, дипломних робіт?». 12,5% опитаних відповіли, що дане явище є цілком припустимим, 25% респондентів нейтрально поставилися до цього питання, 37,5% – не погодились, для 25% опитаних відповіли, що для них це категорично не припустимо.

Друге запитання було сформульовано так: «Можливо чи неприпустимо користуватися шпаргалками під час навчання у ЗВО?». Відповіді розподілились наступним чином: для 20% опитаних описана ситуація цілком можлива; 12,5% – іноді припускають використання шпаргалок, для 40% студентів це явище неприпустиме, для 27,5% опитаних – категорично не припустимо.

Наступне наше питання: «Чи припустимо захистити написану іншою людиною наукову роботу?». Результати щодо цього запитання: 5% опитаних вважають, що це загалом можливо, 15% – цілком можливо, для 32,5% студентів це не припустимо, для 47,5% – дане явище цілком не припустимо.

Четверте запитання: «Чи вважаєте Ви допустимим скачування робіт з Інтернету та видавання їх за свої власні доробки?». 25% респондентів відповіли, що вважають цю практику допустимою, 75% – так не вважають.

З твердженням «Більшість іспитів у ЗВО можна скласти за допомогою списування» 20% респондентів погодились, 25% – нейтрально ставляться до даної проблеми. Не погодились з даним твердженням 45% опитаних і категорично не погодились – 10%.

Шосте запитанням було сформульовано таким чином: «Чи будете ви засуджувати свого одногрупника, якщо він купить роботу написану на замовлення». Відповіді розподілились так: 22,5% опитаних сказали «так», 77,5% опитаних відповіли - «ні».

І з останнім твердженням «Якщо студент вдається до плагіату, він має бути відрахований з університету» 20% респондентів погодились, 17,5% – нейтрально ставляться до цього питання, 25% – не погодились, і 37,5% – категорично не погодились.

Наведені вище результати дозволяють підвести підсумки: майбутні педагоги ще не мають чіткого стандарту поведінки в освітній діяльності, вони не повністю розуміють академічні принципи та правила, тому намагаються легкими шляхами закрити навчальні дисципліни. Вирішальним кроком у виборі студента в скоєнні неправомірних дій є ставлення його одногрупників до порушень академічної культури. Академічно нечесні студенти під час контролю їх навчальних досягнень використовують результати праці старанніших студентів, що стає демотивацією для останніх, в результаті - вони втрачають сенс сумлінно навчатись.

За результатами опитування можна зробити висновок про те, що сучасні студенти намагаються уникати відповідальності за скоєні вчинки, виправдати нечесну поведінку. Виправдання і пояснення, на нашу думку, необхідні, щоб уникнути почуття сорому та провини перед оточуючими, та перед самим собою. Майбутні фахівці в сфері освіти мають усвідомити, що будь-яке порушення принципів академічної доброчесності зумовлює велику кількість негативних наслідків. Нехтування академічною культурою в освіті прямо впливає на формування менталітету майбутнього фахівця. Якщо людина звикла плагіювати під час навчання, то що їй заважатиме вести себе неетично у фаховій діяльності та в житті загалом?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bacha N. N., Bahous R. & Nabhani M. High schoolers' views on academic integrity. *Research Papers in Education*. 2012. 27 (3). P. 365–381.
2. Bretag T., & Green M. The role of virtue ethics principles in academic integrity breach decision-making. *Journal of Academic Ethics*. 2014. № 12 (3). P. 165–177.
3. Brown, A. (1997) «Transforming schools into communities of thinking and learning about serious matters», *American Psychologist*, 52:399–413.
4. Chubb J., & Watermeyer R. Artifice or integrity in the marketization of research impact?: investigating the moral economy of (pathways to) impact statements within research funding proposals in the UK and Australia. *Studies in Higher Education*. 2016. № 42 (12). P. 2360–2372.
5. Fendler R. J., & Godbey J. M. Cheaters should never win: Eliminating the benefits of cheating. *Journal of Academic Ethics*. 2016. № 14 (1), P. 71–85.
6. Про вищу освіту: Закон України від 0.07.2014 р. № 1556-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37–38. Ст. 2004.
7. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 13.12.1991 р. № 1977-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 12. Ст. 165.
8. Скотт П. Академические ценности и организация академической деятельности в эпоху глобализации / П. Скотт // *Высшее образование в Европе*. – 2003. – Т. 28. – № 3.

СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗДАТНОСТІ СПІВПРАЦЮВАТИ ТА ТВОРЧО МИСЛИТИ У ПРОЦЕСІ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тимошенко А.А.,

П курс магістратури, факультет педагогіки і психології

Васютина Т.М., кандидат педагогічних наук, доцент

Національний педагогічний університет

імені М.П. Драгоманова

Київ

Анотація: у тезах висвітлено важливість процесу підготовки майбутніх учителів до формування в учнів ключових компетентностей та наскрізних умінь. охарактеризовано компоненти готовності студентів до досліджуваної діяльності та діагностичний інструментарій для виявлення стану їх сформованості. З'ясовано, що педагогічними умовами, які допоможуть студентам в оволодінні умінь формувати в учнів здатність співпрацювати та творчо мислити у процесі проєктної діяльності є мотивація їх навчально-пізнавальної діяльності; інтеграція навчальних дисциплін та практичної підготовки; усвідомлення значимості творчої діяльності як необхідної професійної складової шляхом виконання студентам спільних творчих завдань тощо.

Ключові слова: професійна підготовка, проєктна діяльність, готовність студентів, здатність співпрацювати, творче мислення.

Головною метою системи професійної освіти була і залишається підготовка конкурентоздатних та висококваліфікованих педагогічних кадрів. Водночас, з початком впровадження концепції Нової української школи в систему шкільної освіти значна увага приділяється саме особистості вчителя. Адже загальновідомо, що ефективність впровадження будь-яких новацій, а особливо у початковій школі, значною мірою залежить саме від того, наскільки педагог готовий змінювати усталені підходи до навчально-виховного процесу, генерувати нові ідеї, віднаходити ефективні шляхи вирішення різних педагогічних завдань.

Особливо актуальним це є для вчителя початкової школи, яка, як зазначає О. Савченко, працює в умовах постійних змін, що запроваджуються зверху через модернізацію програм і нові нормативні документи або ініціюються знизу школами, творчими педагогами. Нестабільність, орієнтація на інновації зовнішнього змісту нерідко посувають на периферію вчительської праці найважливіші цілі початкової ланки щодо навчання і розвитку молодших школярів, яких слід повноцінно досягти саме у ці роки, зокрема, предметні і ключові компетентності, без яких подальше успішне навчання є неможливим [3]. Серед методів, які сприяють формуванню ключових компетентностей та наскрізних умінь молодших школярів, є навчальні проєкти.

Досліджуючи стан підготовки майбутніх учителів до формування в учнів здатності співпрацювати та творчо мислити у процесі проєктної діяльності, ми взяли за основу структуру професійної готовності до творчої та дослідницької діяльності та її компоненти: творчі здібності та мотивація до педагогічної творчості, знання та навички проєктно-дослідницької діяльності, комунікативні та організаторські здібності. Кожен із компонентів характеризувався низкою показників, які оцінювались підібраними психолого-педагогічними діагностиками та виявлялись такими методами дослідження: анкетуванням, опитуванням, бесідою. Дослідження проводились у звичній для студентів обстановці, у вибірці були задіяні 34 студенти третього курсу спеціальності «Початкова освіта».

Так, здатність до творчості під час проєктної діяльності, до творчого мислення ми оцінювали за допомогою методики «Який Ваш творчий потенціал» (Н.В. Кіршева, Н.В. Рябчикова). Задля виявлення знань та умінь щодо організації проєктної діяльності у молодших школярів, студентам було запропоновано відповісти на низку питань, що були спрямовані на дослідження розуміння майбутніми педагогами психологічних та вікових особливостей дітей у процесі здійснення ними проєктної діяльності, знання етапів та технології організації такої роботи. Щодо виявлення у студентів комунікативних вмінь, вміння співпрацювати, вміння досягати поставленої мети під час виконання проєктів, то з метою вивчення цього питання нами був застосований опитувальник «Методика виявлення комунікативних та організаторських здібностей (КОЗ-1)» авторства В. Синявського та А. Федоришина.

Результати дослідження виявили, що більшість студентів демонструють достатній (12 осіб) та (15 осіб) середній рівні знань технології організації проектної діяльності та методики формування в учнів початкової школи наскрізних умінь, що передбачають їх участь у проектах. Щодо творчого потенціалу, то здатність до залучення вихованців до творчого мислення під час проектної діяльності продемонстрували лише 8 опитаних, у яких ця характеристика виявилась сформована на високому рівні. Досить непоганими виявились організаторські здібності студентів до залучення учнів до проектної діяльності та вміння налагодити комунікацію та співпрацю між дітьми під час творчих завдань, так як більшість студентів (17 опитаних) продемонстрували середній та високий (11 опитаних) рівень сформованості названих навичок.

Власне, саме результати дослідження дали нам змогу виявити суперечності й найбільш важливі проблеми у процесі підготовки майбутніх учителів до формування у молодших школярів умінь співпрацювати та творчо мислити під час проектної діяльності. Водночас, варто зазначити, що в ході дослідження виявлено певні потенційні чинники для розвитку навичок майбутніх учителів початкової школи уміння формувати в учнів творче мислення та здатність співпраці. Так, зокрема, результати проведених психологічних діагностик показали, що у значній кількості студентів досить високий рівень володіння комунікативно-організаторськими здібностями. Більшість студентів є інформаційно обізнаними, мобільними та соціально активними. Тому ми вважаємо, що варто використовувати цей потенціал задля формування в них здатності до досліджуваної діяльності і розглядати проектну роботу студентів як потенційний чинник їх ефективної підготовки.

Однак, необхідним є чітке визначення й дотримання низки педагогічних умов, які би забезпечували успішність реалізації досліджуваного процесу, а саме: мотивація навчально-пізнавальної діяльності студентів; інтеграції навчальних дисциплін та практичних навичок шляхом залучення студентів до педагогічних практик, семінарів, тощо; усвідомлення студентами значимості творчої діяльності як професійної складової шляхом виконання студентам творчих завдань, що потребують одночасно здатність до співпраці; переорієнтація навчального процесу у дослідницько-пошукову сторону, що передбачає навчання студентів за інноваційними методами; моніторинг та аналіз проведеної майбутніми вчителями творчої, дослідницької роботи шляхом обговорення.

Отже, ми можемо зауважити, що успішне оволодіння студентами навиками формування умінь у молодших школярів співпрацювати та творчо мислити у процесі проектної діяльності значною мірою залежить від вибору педагогічним закладом ефективних інноваційних технологій навчання та впровадження необхідних педагогічних умов. Подальшого дослідження потребує дослідження практичного впровадження та реалізації вище окреслених педагогічних умов у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берека В. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навча-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. -Харків: Вид-во «Ранок», 2018. - 496 с.
2. Веремчук А. П. Підготовка майбутнього учителя початкової школи до професійної творчості / А. П. Веремчук // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16, Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. – Київ, 2013. - Вип. 21. - С. 108-112.
3. Примакова В. В. Особливості підготовки вчителів початкових класів до формування наукової картини світу в учнів / В. В. Примакова // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / М-во освіти і науки України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти ; редкол.: О. П. Гребельник. - Київ, 2010. - Вип. 63, ч. 2. - С. 124-130.
4. Савченко О. Упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв'язані проблеми / О. Савченко // Рідна школа. - 2014. - № 4-5. - С. 12-16.

УМОВИ ФОРМУВАННЯ STEM-КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ткаленко Н. В.,

*2 курс СВО «магістр», педагогічний факультет
Раєвська І. М., кандидат педагогічних наук, доцент
Херсонський державний університет, м. Херсон*

Анотація. У статті подано визначення поняття STEM-компетентностей та обґрунтовано основні умови їх формування у майбутніх учителів початкової школи; описано умови, створені у Херсонському державному університеті, з метою впровадження STEM-освіти та формування STEM-компетентностей у студентів як майбутніх учителів початкової школи. Визначено, що основними умовами є запровадження наскрізного STEM-навчання; створення такого освітнього середовища, яке дозволить студентам бути активними, а не пасивними спостерігачами; раціональне поєднання традиційних і комп'ютерних технологій навчання; використання сучасної комп'ютерно-орієнтованої педагогічної системи навчання.

Ключові слова: STEM-освіта, STEM-компетентність, умови формування компетентностей, учитель початкової школи, освітній процес, організаційно-педагогічні умови.

STEM-освіта – європейський та світовий тренд, який допомагає опанувати професійні навички XXI століття. Готовність до розв'язання складних практичних проблем, критичне мислення, креативність, організаційні здібності, вміння працювати у команді, емоційний інтелект, оцінювання проблем і прийняття рішень, здатність до ефективної взаємодії, вміння домовлятися, когнітивна гнучкість – включені до основних компетентностей, передбачених системою «STEM-освіти» [3, с. 107].

Таким чином, STEM-освіта направлена на підтримку творчості та інноваційних навичок, формування здатності жити у швидкозмінному світі, вміння реагувати на зміни, критично мислити. Головним наставником, тьютором, фасилітатором у освоєнні перерахованих вище компетентностей виступає вчитель. Відповідно, заклад вищої освіти має як під час навчальних та виробничих практик залучати студентів до розробки і впровадження STEM-проектів, так і широко застосовувати STEM-підходи у викладанні різних дисциплін, таким чином створюючи умови, які сприятимуть оволодінню навичками роботи сучасного вчителя у системі STEM-освіти [4, с. 108].

Проблема впровадження STEM-освіти у навчальних закладах розглядалась у наукових працях Т. І. Андрущенко, В. Ю. Величко, С. А. Гальченко, Л. С. Глоби, К. Д. Гуляєва, Н. В. Морзе, R. Vaiduc, R. Linsenmeier, N. Ruggeri, V. Coppola та інш. Проте питання про умови формування у майбутніх учителів початкової школи STEM-компетентностей, не дивлячись на уже проведені розвідки, ще не є цілком дослідженим.

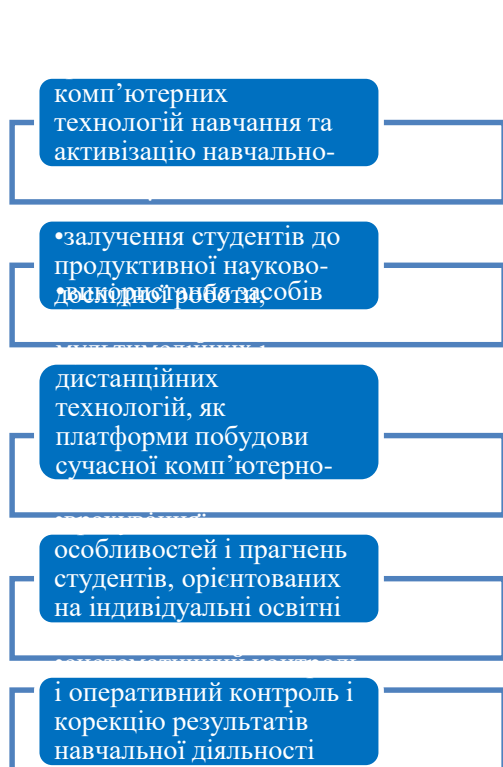
Метою статті є теоретичне дослідження умов формування STEM-компетентностей у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Вивчаючи проблематику питання важливо зазначити, що STEM-компетенції/компетентності і навички (competencies & skills) – динамічна система знань і умінь, навичок і способу мислення, цінностей і особистісних якостей, що визначають здатність до інноваційної діяльності: готовність до розв'язання комплексних задач, критичне мислення,

креативність, організаційні здібності, вміння працювати в команді, емоційний інтелект, оцінювання і прийняття рішень, здатність до ефективної взаємодії, вміння домовлятися, когнітивна гнучкість (за Н. Гончаровою).

Під педагогічними умовами розуміємо таку систему обставин, засобів і заходів, методів та організаційних форм, котрі сприяють підвищенню ефективності навчання майбутніх фахівців [2, с. 46].

Дослідниця компетентнісного підходу в освіті Н. Бібік, виділяє організаційно-педагогічні умови формування професійних компетентностей, що мають значення під час впровадження STEM – освіти (див. рис.1).

На основі результатів аналізу наукових праць Н.Бібік щодо визначення організаційно-педагогічних умов, зорієнтованих на вдосконалення професійної підготовки, нами було виокремлено основні передумови формування STEM-компетентностей у майбутніх учителів початкової школи.

Для сприяння формування STEM-компетентностей у майбутніх фахівців важливою умовою є запровадження наскрізного STEM-навчання. Тобто, оновлення варіативної частини навчальних планів (впровадження окремих курсів зі STEM-освіти); органічне поєднання різних форм організації освітнього процесу: упровадження інноваційних технологій, технологій case-study, інтерактивні методи групового навчання; використання проблемних методик для розвитку критичного і систематичного мислення (проекти, кейси, обговорення проблемних запитань, експерименти, групові практичні завдання, компетентнісно орієнтовані форми та методи навчання).

Рис. 1. Організаційно-педагогічні умови формування професійних компетентностей за Н. Бібік

Другою педагогічною умовою є створення такого освітнього середовища, яке дозволить студентам активно використовувати STEM-технології у ЗВО. Надання студентам можливості самостійно створювати цифровий контент, веб-сайти, брати участь у зйомках фільмів, розробці ігор; залучення студентів до продуктивної науково-дослідної роботи, участі у науково-практичних конференціях, засіданнях та інш. [1, с. 27].

Сприятливі умови формування STEM-компетентностей майбутніх фахівців створені у Херсонському державному університеті. У навчальному закладі активно впроваджуються STEM-технології та здійснюється заохочення студентів до продуктивної науково-дослідної роботи.

З 2016 року за ініціативи декана факультету комп'ютерних наук, фізики та математики Н. Кушнір при університеті працює STEM-школа. Серед напрямів роботи школи: робототехніка, програмування, фізика у дослідках і експериментах та різноманітні майстер-класи. Однак, основними залишаються програмування та робототехніка. Заняття проходять відразу у декількох вікових паралелях, у яких займаються діти віком від 6 до 13 років та старші. А викладачами є студенти навчального закладу. Зокрема, це студенти факультету комп'ютерних наук, фізики та математики і педагогічного факультету.

Сприятливі організаційно-педагогічні умови формування професійних компетентностей створені на педагогічному факультеті Херсонського державного університету.

З поміж усіх, слід відзначити інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище, представлене у вигляді «Web-мультимедіа енциклопедія «Історія педагогіки»». Даний продукт – компонент освітнього середовища, у якому комфортно як викладачам, так і студентам, де нові інформаційні технології служать такій важливій дисципліні, як «Історія педагогіки». Створюючи WEB-енциклопедію, декан педагогічного факультету, доктор педагогічних наук Л. Петухова, не тільки розширила за рахунок мультимедіа зміст курсу, але і створила структуру, що відповідає сучасним вимогам кредитно-модульної системи. Завдяки WEB-енциклопедії раціонально поєднано традиційні і комп'ютерні технології навчання, включено сучасну WEB-систему оцінювання якості підготовки і самопідготовки студентів [5].

Крім вищесказаного, оновлено варіативну частину навчальних планів. Зокрема, впроваджено курси STEM. Серед них навчальний курс «Основи робототехніки».

Отже, для формування STEM-компетентностей майбутніх педагогів ЗВО має створювати відповідні технічні та організаційно-педагогічні умови для кожного студента, а саме: раціональне поєднання традиційних і комп'ютерних технологій навчання та активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів; використання засобів гіпертекстових, мультимедійних і дистанційних технологій, як платформи побудови сучасної комп'ютерно-орієнтованої педагогічної системи навчання; запровадження наскрізного STEM-навчання; створення такого освітнього середовища, яке дозволить студентам бути активними, а не пасивними спостерігачами.

Також доцільно не тільки під час навчальних та виробничих практик залучати студентів до розробки і впровадження STEM-проектів, але й широко застосовувати STEM-підходи у викладанні різних дисциплін.

Перспективи подальших досліджень полягають у порівнянні ефективності впровадження організаційно-педагогічних умов з метою формування STEM – компетентностей у різновікових групах студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балик Н. Р. Підходи та особливості сучасної STEM-освіти / Н. Р. Балик, Г. П. Шмигер // Фізико-математична освіта, – 2017. – № 2(12), С. 26–30.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 45 – 50.
3. Гончарова Н. О. Глосарій термінів STEM-освіти / Н. О. Гончарова // Інформаційний збірник для директора школи та завідувача дитячого садка. – К. : РА «Освіта України», 2018. – №10 (79). – С. 89-95. – Режим доступу: http://mk-kor.at.ua/STEM/STEM_2017.pdf
4. Гончарова Н. О. Професійна компетентність учителя в системі навчання STEM // Наукові записки Малої академії наук України: зб. наук. праць. – К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2015. – Вип.7. – С. 141-148.
5. Петухова Л. Є. Теоретичні основи підготовки вчителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища : монографія / Л. Є. Петухова. – Херсон : Айлант, 2007. – 200 с. – Бібліогр. : с. 154-163.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

Турок Л.С.,

II курс магістерського рівня, факультет педагогіки і психології

Коханко О.Г., кандидат педагогічних наук, доцент

*Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ*

Анотація. Публікація розкриває проблему підготовки майбутніх учителів до національно-патріотичного виховання молодших школярів засобами українського фольклору. Автором представлені та проаналізовані основні педагогічні умови успішного забезпечення даного процесу у педагогічних ЗВО. Зроблено висновок про те, що якщо буде врахована ціннісно-сміслова спрямованість змісту підготовки майбутніх учителів початкової школи до національно-патріотичного виховання молодших школярів засобами українського фольклору; цілеспрямовано будуть сформовані відповідні знань та уміння та будуть використані ефективні методи та форми роботи зі студентами, то це посприятиме кращій готовності їх до даного виду професійної діяльності.

Ключові слова. Педагогічні умови, професійна підготовка майбутніх учителів, національно-патріотичне виховання, український фольклор, молодші школярі.

Підготовка учителів початкової школи до національно-патріотичного виховання молодших школярів засобами українського фольклору є складним та багатограним процесом. Ефективне розв'язання зазначеної проблеми, якість отриманих результатів залежатиме від створення відповідних педагогічних умов. Поняття «умова» в академічному тлумачному словнику української мови трактується як «необхідна обставина, яка робить

можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» [6]. А отже, «педагогічні умови – це результат цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення ... цілей» (за В.І. Андрєєвим) [1, с. 124].

Тому, припускаємо, що професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів до реалізації національного та патріотичного виховання молодших школярів засобами українського фольклору в початковій школі буде ефективною, і в результаті сформується готовність до застосування новітніх форм та методів роботи в подальшій професійно-педагогічній діяльності вчителя початкових класів, якщо забезпечити наступні умови. По-перше, **буде врахована ціннісно-смилова спрямованість змісту підготовки майбутніх учителів початкової школи до національно-патріотичного виховання молодших школярів засобами українського фольклору.**

Великого значення у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи до національного виховання молодших школярів засобами українського фольклору надається засвоєнню психолого-педагогічних дисциплін, провідними є «Теорія та методика виховання», методики початкового навчання.

Часто на практиці викладання професійно спрямованих дисциплін здійснюється відірвано від реального освітнього процесу у школі, її вивчення зводиться до опанування теоретичними знаннями з дисципліни. На думку науковців, одним із важливих напрямів покращення підготовки майбутніх вчителів до навчально-виховної роботи у вищих навчальних закладах є вдосконалення викладання курсу педагогіки та суміжних дисциплін.

Посилення виховного впливу педагогіки в процесі підготовки майбутніх вчителів початкової школи до національного виховання молодших школярів засобами українського фольклору потребує системних заходів. З цією метою в змісті навчальної дисципліни «Теорія та методика виховання» насамперед необхідно виокремити теми та питання з проблем реалізації національного виховання, особливості його втілення в сучасних умовах, визначенню найбільш доцільний засобів національного виховання та використанню засобів українського фольклору для реалізації завдань національного виховання, спрямування її засвоєння на формування у студентів ціннісних установок, розвиток інтересу до національно-патріотичного виховання, орієнтацію її на першочергову реалізацію його в сучасних умовах. Важливо посилити її зміст включенням оновлених виховних концепцій та підходів, досвіду роботи класиків педагогіки та кращих вчителів - новаторів, яскравих образів із художньої літератури. Необхідно забезпечити усвідомлення майбутніми педагогами сутності процесу навчання та виховання як суб'єкт - суб'єктної взаємодії, невід'ємною складовою якої є моделювання та діагностування результатів педагогічної взаємодії.

Доцільним є розробка комплексу самостійних творчих завдань, які мають на меті актуалізацію, використання у нестандартних умовах знань, здобутих під час вивчення питань з педагогіки, глибоке усвідомлення гуманістичної сутності навчально-виховної діяльності, процесу навчання та виховання, принципів навчання та виховання на сучасному етапі; формування ціннісних орієнтацій та установок.

По-друге, **надавати студентам інформацію про завдання, зміст та шляхи національно-патріотичного виховання молодших школярів засобами українського фольклору, його особливості.** Це допоможе студентам усвідомити важливість і необхідність застосування національного виховання молодших школярів засобами українського фольклору в подальшій професійній діяльності.

Підготовка до реалізації національного виховання молодших школярів засобами українського фольклору передбачає цілісну послідовність навчально-виховних впливів. З позиції цілеспрямованого поетапного формування розумових дій, що лежать в основі процесу самовдосконалення, підготовка до реалізації національного виховання молодших школярів засобами українського фольклору проходить кілька етапів, причому кожен попередній готує до наступного, зумовлюючи перехід на вищий рівень розвитку підготовки. Поступове ускладнення навчального матеріалу та навчально-виховних завдань забезпечує підготовку до реалізації національного виховання молодших школярів засобами українського фольклору таким чином, що кожне нове знання, уміння спирається на попереднє та впливає із нього. У ланцюгу педагогічних впливів від ефективності кожної ланки залежить загальний результат.

Комплекс педагогічних впливів на підготовку студентів до реалізації національного та патріотичного виховання молодших школярів засобами українського фольклору реалізується у логічній послідовності, яка передбачає поступове ускладнення цілей та

завдань, поглиблення змісту, розширення кола засвоєного навчального матеріалу та рівня його опрацювання, зростання самостійності та творчої активності студентів в опануванні необхідними знаннями, уміннями та навичками, завдяки чому досягається наступність педагогічних впливів та міцність сформованих особистісних якостей.

Третя умова – це коли **мета, завдання, зміст, методи та форми організації професійної підготовки майбутнього вчителя мають бути націлені на вивчення та використання студентами нових форм та методів реалізації завдань національно-патріотичного виховання молодших школярів засобами українського фольклору в сучасних реаліях.**

У процесі проведення лекційних, практичних, семінарських, лабораторних занять, консультацій, педагогічної практики, організації самостійної роботи студентів формувати в них потребу в оволодінні знаннями і відповідними вміннями та навичками зі створення ситуацій для реалізації новітніх форм та методів реалізації національного виховання молодших школярів засобами українського фольклору, створення суб'єкт-суб'єктних стосунків у навчальному процесі, атмосфери співтворчості, співпраці, взаємної підтримки, доброзичливості;

І остання, **залучення майбутніх вчителів початкової школи до реалізації означеної проблеми у процесі проходження різних видів педагогічної практики.**

Щоб студенти у подальшій професійній діяльності змогли створювати ефективні виховні ситуації, потрібно сформувати у них необхідні навички під час навчання у вищому навчальному закладі. Найбільшою мірою розв'язанню цього завдання сприяє проходження студентами різних видів практики, які є частиною педагогічного процесу у вищому навчальному закладі, невід'ємною та важливою складовою їхньої фахової підготовки, в процесі якої теоретичні знання переходять у практичні дії, практичні ситуації, а саме стають засобом розв'язання практичних завдань.

Педагогічна практика сприяє цілісному становленню особистості вчителя, бо завдяки їй розширюються та поглиблюються, узагальнюються та систематизуються знання, набуті під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін та окремих методик; виробляються вміння творчо застосовувати знання у власній педагогічній діяльності; формуються професійно - педагогічні якості, без яких неможливо успішно організувати різні ланки педагогічного процесу у початковій школі; виробляються необхідні вміння та навички; підвищується загальний рівень педагогічної майстерності.

Під час проходження студентами педагогічної практики орієнтувати її цілі і мотиви на розвиток особистості дитини, її допитливості; розвивати лідерські здібності в учня, віру в свої власні сили. Введення у план педагогічної практики завдань з національного виховання молодших школярів засобами українського фольклору.

Виділені педагогічні умови, що впливають на результативність процесу формування готовності студентів до національно-патріотичного виховання молодших школярів засобами українського фольклору, ґрунтуються на положеннях педагогічної науки про те, що для розвитку відповідних особистісних якостей, властивостей, необхідно ставити людину в такі умови, в яких змогли б проявитися і закріпитися. Цілком очевидно, що визначені педагогічні умови перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев В.И. Педагогика. Учебный курс для творческого саморазвития [2-е изд.]. Казань: Центр инновационных технологий, 2000. 600с.
2. Бондар В.І., Коханко О.Г. Дидактика: теорія і технологія її вивчення. Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів спеціальності «Початкова освіта». К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. 145 с.
3. Виховання патріотизму у дітей та молоді в суч. соц. економ. умовах: матеріали наук.-практ. конференції / відп. ред. І.Д. Бех. (Ін-т проблем виховання АПН України). – Київ. – 1999. – 127 с.
4. Журба К. Теоретичні основи національно-патріотичного виховання школярів / К. Журба, О. Докукіна // Гірська школа Українських Карпат. – 2013. – № 8-9. – С. 235-239.
5. Лавриненко С.О. Підготовка майбутніх вчителів до національного виховання молодших школярів/ С.О.Лавриненко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. / Редкол.: Т.І. Сущенко (відп. ред.) та ін. – Київ-Запоріжжя. – 2004. – Вип. 32. – С.289-295.
6. Словник української мови в 11 томах. URL: <http://sum.in.ua/about>.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ГОТОВНОСТІ ПОЄДНУВАТИ НА УРОЦІ РІЗНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ: РЕЗУЛЬТАТИ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ТА ФОРМУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТІВ

Христосенко Д.І.

*У курс, Факультет педагогіки і психології
Лозенко А.П., кандидат педагогічних наук, доцент
Національного педагогічного університету
імені Михайла Петровича Драгоманова,
м. Київ*

Анотація. Підвищенню якості освіти, у тому числі професійної, сприятиме впровадження у навчально-виховний процес сучасних освітніх технологій. У цьому контексті основними компонентами, які слід враховувати у навчанні та вихованні школярів, є їх індивідуальні здібності, здатність викладачів до ефективного впровадження сучасних освітніх технологій, дидактична орієнтація на вироблення позитивно мотивованого ставлення учнівської молоді до нового. У тезах теоретично обґрунтовано та визначено педагогічні умови формування у майбутніх учителів готовності поєднувати на уроці різні форми організації навчальної діяльності учнів початкових класів засобами сучасних освітніх технологій [3, 150].

Ключові слова: сучасні технології навчання, педагогічні технології активізації та інтенсифікації навчальної діяльності, педагогічні технології ефективного управління та організації навчального процесу.

Головним завданням під час підготовки бакалаврів спеціальності «Початкова освіта» є всебічне і цілеспрямоване формування у них здатності поєднувати на уроках різні форми організації навчальної діяльності засобами сучасних освітніх технологій.

Гіпотеза нашого дослідження полягала в тому, що рівень готовності студентів спеціальності «Початкова освіта» поєднувати на уроці різні форми організації навчальної діяльності учнів засобами сучасних освітніх технологій підвищиться за умов:

- формування внутрішньої потреби та інтересу студентів до даної проблеми (особистісно-мотиваційного компонента готовності);
- формування системи знань і вмінь поєднувати на уроці різні форми організації навчальної діяльності учнів засобами сучасних освітніх технологій (теоретико-практичного компонента готовності);
- експертного аналізу рівнів сформованості готовності майбутніх вчителів початкової школи організувати навчальну діяльність учнів засобами сучасних освітніх технологій (результативно-аналітичного компонента готовності).

У нашому дослідженні ми застосували наступні методи дослідження: аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми підготовки майбутніх вчителів початкової школи до використання сучасних освітніх технологій навчання; метод причинно-наслідкового аналізу; метод історичного аналізу; побудова гіпотези дослідження; аналіз і синтез; абстрагування і конкретизація; узагальнення і систематизація; вивчення та узагальнення масового та передового педагогічного досвіду; спостереження; бесіда; метод анкетування студентів за спеціальністю «Початкова освіта»; аналіз результатів продуктів діяльності (контент-аналіз) - вивчення продуктів освітньої діяльності студентів, констатувальний експеримент та формувальний, використаний з метою перевірки ефективності розроблених педагогічних умов [1, 8-15].

Робота складалася з двох експериментальних етапів – констатувального та формувального. На етапі констатувального експерименту ми визначили стан готовності студентів спеціальності «Початкова освіта» до поєднання на уроці різних форм організації навчальної діяльності учнів засобами сучасних освітніх технологій. На етапі формувального експерименту ми познайомили студентів з наступними освітніми технологіями, як: технології активізації та інтенсифікації навчальної діяльності, технології ефективного управління та організації навчального процесу, оскільки саме вони є найбільш прийнятними з точки зору оптимальності поєднання на уроці різних форм організації навчальної діяльності учнів.

Таким чином, виходячи з цього багатоаспектного поля визначень змісту й структури готовності майбутніх вчителів до професійної діяльності, в межах предмета нашого

дослідження, нами виокремлено три основні компоненти готовності до формування мотивації учіння молодших школярів: особистісно-мотиваційний, теоретико-практичний, результативно-аналітичний.

Дослідження стану сформованості потреб, інтересу та мотивації майбутніх учителів початкової школи до діяльності із поєднання на уроці різних форм організації навчальної діяльності учнів засобами сучасних освітніх технологій (особистісно-мотиваційний компонент готовності) здійснювалось за допомогою низки відповідних запитань, які містились в анкеті. Запитання були побудовані таким чином, щоб визначити чи зацікавлені майбутні вчителі у вивченні сучасних освітніх технологій навчання та чи вважають вони доцільним використовувати їх у власній педагогічній діяльності.

Діагностика рівнів сформованості теоретико-практичного компонента готовності майбутніх вчителів початкової школи поєднувати на уроці різні форми організації навчальної діяльності учнів засобами сучасних освітніх технологій 2 складові. Перша стосувалась теоретичного аспекту готовності студентів і передбачала 5 запитань анкети. Відповіді на запропоновані запитання відображали сформованість теоретико-методологічних, психолого-педагогічних та методичних знань, якими повинен володіти студент для успішного здійснення цього виду діяльності. Друга – полягала у виконанні студентами практичних завдань, метою яких було діагностика сформованості практичного аспекту готовності поєднувати на уроці різні форми організації навчальної діяльності учнів засобами сучасних освітніх технологій.

Результативно-аналітичний компонент готовності діагностувався засобами експертного аналізу рівнів сформованості готовності майбутніх вчителів початкової школи організувати навчальну діяльність учнів засобами сучасних освітніх технологій.

В експерименті була задіяна одна вибірка студентів 2 курсу ІІ ЗПМСІ групи заочної форми навчання на базі освітнього рівня «молодший спеціаліст» спеціальності «Початкова освіта». Загальна кількість респондентів - 27 осіб. На етапі констатувального експерименту ми перевірили стан готовності студентів спеціальності «Початкова освіта» поєднувати на уроці різні форми організації навчальної діяльності учнів засобами сучасних освітніх технологій.

Наступним етапом нашої роботи був формувальний, який включав в себе проведення лекцій, практичних занять, метою яких було формування готовності студентів поєднувати на уроці різні форми організації навчальної діяльності учнів засобами сучасних освітніх технологій. Результати констатувального та формувального експериментів можна побачити в наступній таблиці.

Рівні сформованості готовності студентів 2-го курсу спеціальності «Початкова освіта» до впровадження в навчальний процес педагогічних технологій активізації та інтенсифікації навчальної діяльності та педагогічних технологій ефективного управління та організації навчального процесу до та після формувального експерименту, у відсотках

Рівні сформованості компонентів готовності	Особистісно-мотиваційний			Теоретико-практичний			Результативно-аналітичний		
	КЕ	ФЕ	Приріст	КЕ	ФЕ	Приріст	КЕ	ФЕ	Приріст
Високий	35,3%	43,5%	+8,2	18,2%	25%	+6,8	25%	35%	+10
Середній	38%	51,5%	+13,5	45%	58,3%	+13,3	53%	58%	+5
Низький	26,7%	5%	-21,7	36,8%	16,7%	-20,1	22%	7%	-15

З отриманих результатів ми бачимо, що експеримент був результативним і наша гіпотеза повністю підтвердилася.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О.Є. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема // Сучасні технології в освіті. Ч. 1. Сучасні технології навчання : наук.-допом. бібліогр. покажч. Вип. 2 / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Філімонова Т. В., Тарнавська С. В., Орищенко І. О. та ін. ; наук. консультант Антонова О. Є. ; наук. ред. Березівська Л. Д.]. – Київ, 2015. – С. 8-15.
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
3. Оконь В. Введение в общую дидактику: Пер. с польского Л.Г.Какуровича, Н.Г.Горина. – М., 1990. – 382с.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ДО РЕАЛІЗАЦІЇ KEYС-МЕТОДУ ЯК СПОСОБУ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ – «НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ»

Чернишова К. В.,

*У курс, Факультет педагогіки та психології
Лозенко А. П., кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет
імені Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ*

Анотація. Кейс-метод сприяє розвитку у студентів самостійного мислення, уміння вислуховувати і враховувати альтернативну точку зору, аргументовано висловити свою. За допомогою цього методу студенти мають можливість проявити і удосконалити аналітичні та оціночні навички, навчитися працювати в команді, знаходити найбільш раціональне рішення поставленої проблеми. Бувши інтерактивним методом навчання, забезпечуючи освоєння теоретичних положень та оволодіння практичним використанням матеріалу, він впливає на професіоналізацію студентів, сприяє їх дорослішання, формує інтерес та позитивну мотивацію по відношенню до навчання.

Ключові слова: кейс-метод (case-study), інтерактивні методи навчання, професіоналізація.

Проблема впровадження кейс-методу в практику вищої професійної освіти в даний час є досить актуальною, що зумовлено двома тенденціями:

- перша впливає із загальної спрямованості розвитку освіти, її орієнтації не стільки на отримання конкретних знань, скільки на формування професійної компетентності, умінь і навичок розумової діяльності, розвиток здібностей особистості, серед яких особлива увага приділяється здатності до навчання, зміну парадигми мислення, умінню переробляти величезні масиви інформації;
- друга впливає з розвитку вимог до якості фахівця, який, окрім задоволення вимог першої тенденції, повинен володіти також здатністю оптимальної поведінки в різних ситуаціях, відрізнитися системністю та ефективністю дій в умовах кризи [1].

Використання кейс-методу в навчанні студентів педагогічних спеціальностей дозволяє:

- підвищити пізнавальний інтерес до дисциплін, що вивчаються,
- покращити розуміння економічних законів,
- сприяє розвитку дослідницьких, комунікативних та творчих навичок

прийняття рішень [2].

Одночасно кейс-метод виступає і як спосіб мислення викладача, його особлива парадигма, що дозволяє по-іншому думати і діяти, оновлювати свій творчий потенціал [6].

Розбираючи кейс, студенти фактично отримують на руки готове рішення, яке можна застосувати в аналогічних обставинах. Збільшення в «багажі» студента проаналізованих кейсів, збільшує ймовірність використання готової схеми рішень до ситуації, що склалася, формує навички вирішення більш серйозних проблем [2].

Використання методу case-study як технології професійно-орієнтованого навчання являє собою складний процес, що погано піддається алгоритмізації. Формально можна виділити наступні етапи:

- ознайомлення студентів з текстом кейсу;
- аналіз кейса;

- організація обговорення кейса, дискусії, презентації;
- оцінювання учасників дискусії;
- підведення підсумків дискусії [3].

Ознайомлення студентів з текстом кейсу та наступний аналіз кейса найчастіше здійснюються за кілька днів до його обговорення і реалізуються як самостійна робота студентів; при цьому час, відведений на підготовку, визначається видом кейса, його обсягом і складністю. Загальна схема роботи з кейсом на даному етапі може бути представлена наступним чином: в першу чергу слід виявити ключові проблеми кейсу та зрозуміти, які саме з представлених даних важливі для вирішення; увійти в ситуаційний контекст кейса, визначити, хто його головні дійові особи, відібрати факти і поняття, необхідні для аналізу, зрозуміти, які труднощі можуть виникнути при вирішенні задачі; наступним етапом є вибір методу дослідження [4].

Обговорення невеликих кейсів може вкраплюються в навчальний процес і студенти можуть знайомитися з ними безпосередньо на заняттях. Принципово важливим у цьому випадку є те, щоб частину теоретичного курсу, на якій базується кейс, була б прочитана і опрацьована студентами. Максимальна користь з роботи над кейсами буде витягнута в тому випадку, якщо студенти при попередньому знайомстві з ними будуть дотримуватися систематичного підходу до їх аналізу, основні кроки якого представлені нижче:

1. Випишіть з відповідних розділів навчальної дисципліни ключові ідеї, для того, щоб освіжити в пам'яті теоретичні концепції і підходи, які Вам належить використовувати при аналізі кейса.

2. Побіжно прочитайте кейс, щоб скласти про неї загальне уявлення.

3. Уважно прочитайте питання до кейсу та переконайтеся в тому, що Ви добре зрозуміли, що Вас просять зробити.

4. Знову прочитайте текст кейсу, уважно фіксуючи всі чинники або проблеми, що мають відношення до поставлених питань.

5. Прикиньте, які ідеї і концепції співвідносяться з проблемами, які Вам пропонується розглянути при роботі з кейсом [5].

Загальне правило роботи з кейсами - не можна використовувати інформацію, яка знаходиться «за рамками». Наприклад, якщо студент прочитав у газеті статтю про ту саму компанію, проблеми якої описані в завданні, факти з неї брати заборонено, оскільки менеджер, який приймає рішення, а моделюється ситуація, коли студент перебуває на його місці, володіє тільки тією інформацією, яка представлена в завданні. Іноді, навпаки, студенту може бути надана можливість додати факти з конкретної ринкової ситуації, що існувала в розглянутий період часу. У таких випадках до уваги повинна прийматися ерудиція студента і ступінь володіння матеріалом. Організація обговорення кейса передбачає формулювання перед студентами питань, включення їх в дискусію. Питання зазвичай готують заздалегідь і пропонують студентам разом з текстом кейсу [4].

При розборі навчальної ситуації викладач може займати активну або пасивну позицію, іноді він «диригує» розбором, а іноді обмежується підбиттям підсумків дискусії.

Організація обговорення кейсів звичайно ґрунтується на двох методах.

Перший з них носить назву традиційного Гарвардського методу - відкрита дискусія. Альтернативним методом є метод, пов'язаний з індивідуальним або груповим опитуванням, в ході якого студенти роблять формальну усну оцінку ситуації і пропонують аналіз поданого кейса, свої рішення і рекомендації, тобто роблять презентацію [1].

При оцінці роботи груп (підгруп) у відкритій дискусії може бути використане публічне оперативне оцінювання поточної роботи групи (підгрупи), яке стимулює змагальність. Слід підкреслити, що оціночна творчість викладача повинна носити обґрунтований характер. Студент повинен розуміти не тільки правила розбору кейса, але і систему його оцінювання викладачем, останнє вимагає обов'язкового її роз'яснення до початку роботи над кейсом. Викладачеві не слід забувати про виховний ефект оцінки, обумовлений не тільки відкритістю, зрозумілістю для студента системи оцінювання, але й її справедливістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Давиденко В. Чем "кейс" отличается от чемоданчика? // Обучение за рубежом – №7. – 2000. – С. 11 – 17.

2. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600
3. Зимняя, И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.
4. Ковальова К., Ковальов В. Методологічні аспекти методу case-study при викладанні економічних дисциплін // Вища школа: проблеми екон. освіти. – 2010. – № 2. – С. 68 – 75.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. — К.; 2004.
6. Пашченко Т. М. Психолого-педагогічні умови застосування кейс-технологій у професійному навчанні кваліфікованих робітників // Електронне наукове видання «Теорія і методика професійної освіти». – 2015.–№7.– [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.tmpe.profua.info/images/docs/7/15pashchenko.pdf>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Чорна М.,

магістрантка кафедри педагогіки початкової освіти

Клепар М. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» м.Івано-Франківськ

Анотація. У професійній діяльності вчителя провідну роль відіграє процес спілкування. Основним його змістом є досягнення духовної спільності вчителя й учнів, учителя та його колег, що сприяє формуванню ціннісної свідомості, ставлення до інших людей, до самого себе. Усе починається з учителя, з його вмінь та навичок організовувати з учнями педагогічні стосунки як основу творчого спілкування. Тому важливим завданням ЗВО є підготовка молодих спеціалістів до професійного спілкування.

Ключові слова: формування навичок, професійне спілкування, майбутні учителі початкових класів, комунікативний процес.

Майбутні фахівці повинні володіти професійними знаннями та навичками педагогічного спілкування, оскільки уся їхня діяльність будується на комунікативному процесі. Спілкування є однією з центральних проблем, через призму якої визначають питання сприймання й розуміння людьми одне одного, лідерство і керівництво, згуртованість і конфліктність, міжособистісні взаємини.

Педагогічне спілкування досліджували С. Амеліна, Л. Барановська, В. Кан-Калік, Я. Коменський, О. Леонтьєв, Л. Савенкова, С. Яремчук та ін. Однак проблемі професійного спілкування майбутніх учителів до теперішнього часу не приділялося належної уваги.

На думку В. Кан-Каліка, І. Юсупова педагогічне спілкування – цілісна система прийомів й навичок соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців, в основі якої лежить обмін інформацією, виховні впливи та організація взаємовідносин за допомогою різноманітних комунікативних засобів. Важливою у процесі педагогічного спілкування є ініціатива, різноманітність форм її прояву, способи управління нею та ін. Наприклад, В. Кан-Калік указує на найбільш перевірені способи управління у спілкуванні:

- оперативність при організації початкового контакту з класом;
- ініціативність переходу від організаційних моментів (вітання, перевірка відвідування занять та ін.) до ділового, особистісного спілкування;
- оперативність у досягненні психологічної єдності класу, формування почуття „ми”;
- введення особистісної і ситуативних установок на окремих учнів;
- подолання стереотипних і ситуативних установок на окремих учнів;
- організація контакту з усім класом;
- постановка завдань і питань, які в початковий момент взаємодії здатні мобілізувати колектив;
- забезпечення зовнішнього комунікативного вигляду: заохочуваність, зібраність, активність, доброзичливість та ін.;

- реалізація мовних та невербальних засобів взаємодії, активне включення міміки;
- уміння транслювати в клас власну прихильність до дітей;
- постановка яскравих, привабливих цілей діяльності й визначення шляхів їхнього досягнення;
- прояв розуміння ситуативного внутрішнього настрою учнів, врахування його, передача учням цього розуміння, досягнення загального й ситуативного взаєморозуміння, яке формує в учнів потребу у взаємодії з учителем [2; 3].

Тому учитель має усвідомлювати те, що обмеження взаємодії з дітьми функціональними завданнями й недостатній активний вплив на їхню особистість призводить до виникнення ускладнень під час спілкування.

Отже, успішне спілкування вчителя з учнями, позитивний вплив цього процесу на навчання і виховання передбачає розвиток комунікативних здібностей педагога.

Вивчаючи комунікативні вміння особистості, О. Леонтьєв виділяє такі компоненти вміння спілкування:

- уміння орієнтуватися в умовах спілкування;
- вибір змісту акту спілкування;
- вибір засобів передачі змісту актів спілкування;
- підтримання зворотного зв'язку [4, с. 12–15].

Видатний психолог характеризує цей процес як спілкування вчителя зі школярами в процесі навчання, яке створює найкращі умови для розвитку мотивації учнів і творчого характеру навчальної діяльності, для правильного формування особистості школяра, забезпечує сприятливий емоційний клімат навчання, особливо перешкоджає виникненню психологічного бар'єра, забезпечує управління соціально-психологічними процесами в дитячому колективі і дозволяє максимально використовувати в навчальному процесі особистісні здібності вчителя (О.Леонтьєв) [4, с. 20].

Також О. Леонтьєв дає наступне визначення цьому поняттю: „професійне спілкування вчителя з учнями на уроці і поза ним, яке має певні педагогічні функції і спрямоване на створення сприятливого психологічного клімату, а також на оптимізацію навчальної діяльності і стосунків між педагогом і учнями в учнівському колективі” [5].

В основному педагогічне спілкування відображає спільну потребу вчителя й учнів у встановленні контакту, взаємодії, яка б об'єднала їхні зусилля з метою досягнення спільних навчально-виховних завдань. Проте нерідко бувають випадки, коли вчитель і учні мають протилежне бачення найближчої чи далекосяжної навчальної мети. У такому випадку виникає конфлікт цілей, інтересів. Ефективна реалізація предметної мети залежить передусім від індивідуальності вчителя, характеру, темпераменту, статі, віку, зовнішності, його стилю спілкування, ораторської майстерності тощо. Водночас, предметна взаємодія має пряму залежність і від індивідуальності учня, його характеру, темпераменту, здібностей, інтересів, світогляду, спрямованості тощо. Метою педагогічного спілкування, в основі якого лежить навчальний предмет, є створення спільного предметного поля для комунікативної діяльності вчителя й учнів. Власне така комунікативна діяльність, в основі якої лежить комунікативний взаємообмін, прагнення досягти взаєморозуміння в сприйманні один одного, розуміння ідей, поглядів, переконань, а також накопиченого досвіду, робить учителя й учнів взаємозалежними [1, с. 14].

Ми вважаємо, що педагогічне спілкування – особлива діяльність учасників навчально-виховного процесу, спрямована на створення, формування, підтримку, зміцнення їхнього співробітництва. Взагалі спілкування є однією з найважливіших умов об'єднання людей для спільної діяльності, для навчання і виховання, а особливо викладача і учнів. Ефективністю спілкування педагога є його спрямованість на дитину, професійне володіння комунікативною поведінкою, уміння долати комунікативні бар'єри й труднощі.

Таким чином, спілкування є найважливішим професійним інструментом педагогічної діяльності. Педагог повинен прагнути до підвищення комунікативної компетентності – здатності встановлювати і підтримувати необхідні контакти з людьми, формувати сукупність знань, умінь та навичок, які забезпечують ефективність комунікативного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аносов І.П., Яремчук С.В., Молодиченко В.В. Психологічні основи педагогічного спілкування: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Інститут сучасного підручника, 2007. 272 с.
2. Кан-Калик В.А. Педагогу о педагогическом общении. М., 1987. 672 с.
3. Канн-Калик В.А. Грамматика общения. М.: Роспедагентство, 1995. 108 с.
4. Леонтьев А.А. Психология общения. 5-е изд., 2008. 368 с.
5. Леонтьев А. А. Педагогическое общение. М.: Знание, 1979. 54 с.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Щербачук Л. В.,

2м курс, магістр, педагогічний факультет

Ільїна Н.В., кандидат педагогічних наук

Херсонський державний університет,

м. Херсон

Анотація. У статті аналізуються питання, які зв'язані з професійною підготовкою вчителів до роботи з обдарованими дітьми в умовах сучасного розвитку суспільства. Досліджується готовність вчителів до виконання певної діяльності. Рекомендуються деякі поради щодо організації роботи з обдарованими дітьми. Для здійснення своєї роботи підготовка вчителів повинна проводитися під час навчання їх у вищих навчальних закладах. Саме під час навчання, майбутні педагоги зможуть зрозуміти як саме необхідно досліджувати та розвивати певні здібності учнів.

Ключові слова: обдарованість, навчання, методи, підготовка, компетенція, готовність, вчитель, виховання.

У сучасному стрімкому розвитку суспільства важливе місце посідає здатність людини самостійно мислити, пропонувати незвичайні ідеї та здійснювати творчий підхід у будь-якій діяльності. Тому проблема творчості, обдарованості є досить актуальною, здійснюючи виявлення, навчання, виховання, заохочення та захист талановитих дітей.

Значні зміни в нашій державі призвели до наслідків, за яких стала необхідною перебудова всіх ланок системи освіти. Завданнями сучасної школи стало якнайбільше виявлення та розвиток можливостей кожної дитини, виховання її як суб'єкта соціального та професійного життя. Тобто, однією з головних задач сучасної школи є пошук здібних дітей, їх заохочення та підтримка всебічного розвитку індивідуальності дитини. В Україні прийнято велика кількість законів і програм, які регулюють навчальні заклади в здійсненні правильної роботи з обдарованими дітьми. Наприклад, такі як Закон України "Про освіту", Указ Президента України про підтримку обдарованих дітей, Програма розвитку обдарованих дітей і молоді.

Дослідженням даної проблеми в різних аспектах займалися багато вчених:

- проблемі індивідуальних особливостей приділили увагу Б. Ананьєв, С. Рубінштейн, Б. Теплов;
- дослідження розвитку обдарованості в різному віці належать В. Давидову, О. Кульчицькій, В. Паламарчук;
- питання виявлення і розвитку обдарованості учнів розкрили В. Крутецький, Б. Теплов, О. Кульчицька;
- аналізом сфер та видів обдарованості займалися С. Гончаренко, Ю. Гільбух, В. Слуцький [3].

В Україні також започаткували наукову школу в 90-х роках, представниками якої були: В. Моляко, О. Антонова, О. Кульчицька, М. Гнатко.

В роботі з обдарованими дітьми зазвичай постають педагогічні й психологічні труднощі. Причиною цього є велика кількість видів обдарованості, невелика чисельність фахівців, готових працювати з обдарованими дітьми, а також чимало підходів і методів дослідження обдарованості.

На практичну діяльність вчителів і викладачів особливо впливає те, що проблема їх підготовки до роботи з такими дітьми ще недостатньо досліджена. Тому вивчення проблеми підготовки вчителя до роботи з обдарованими дітьми в сучасних умовах є досить актуальною.

Вчитель, який працює з обдарованими дітьми, має велику увагу приділяти їх психологічним особливостям, а також зуміти виявити в дитині ознаки обдарованості.

Що ж означає поняття «ознаки обдарованості»? Ознаки обдарованості – це «ті особливості обдарованої дитини, які проявляються в її реальній діяльності і можуть бути оцінені під час спостереження за її діями» [2, с. 340].

До ознак обдарованих дітей можна віднести:

широке сприйняття; надзвичайну допитливість; прагнення якнайбільше дослідити навколишній світ; навички сприйняття зв'язків між явищами і предметами, а також можливість робити висновки; відмінну пам'ять і ранній мовний розвиток; чудове вміння концентруватися на одній справі і досягати відмінних результатів; психосоціальну чутливість, тобто почуття справедливості; винахідливість і багату фантазію; нетерплячість, вони прагнуть вирішити ту чи іншу проблему якнайшвидше; високу енергійність [1, с. 110]. Виявивши хоча б кілька таких ознак у дитини, необхідно спробувати детально та тривало проаналізувати кожен конкретний випадок.

Кожна дитина – особлива. Працювати з обдарованими дітьми в певній мірі легше, адже вони мають високі розумові здібності, проте є й інша сторона - вони вимагають особливого ставлення та уваги.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу можна визначити певні стратегії навчання обдарованих дітей, а саме:

1. Прискорення - проходження курсів навчання за спеціальними програмами.
2. Поглиблення - більш глибоке вивчення дисциплін певних галузей знань.
3. Збагачення - вихід за межі дослідження традиційних тем через зв'язок з іншими темами, проблемами чи предметами.
4. Проблематизація – допомога учням в їх особистісному розвитку шляхом використання своєрідних пояснень.

Кожна дитина – це «сукупність» індивідуальних якостей, рис, які відрізняються від інших дітей. Проте, незважаючи на це, можна виокремити кілька загальних порад в роботі з обдарованими дітьми.

1. Таким учням може нашкодити і нехтування їх успіхів, і надлишок похвали на фоні інших учнів. Кращим варіантом буде приєднання таких дітей до спільних занять.
2. Обдаровані діти не усвідомлюють стандартних, однотипних занять, адже вони не дають змоги викластися на повну на уроці, тому учителю навчальну діяльність необхідно спланувати так, щоб завдання були різноманітними за рівнем складності та з можливістю розвитку ініціативи, гнучкості мислення, уяви.
3. Для розвитку творчої обдарованості необхідно дотримуватись емоційних переживань дитини, а також принципів індивідуалізації, проблемності, діалогічності.
4. На початку навчання дітям треба пояснити кінцеві мету і результат, для того, щоб вони зрозуміли що, як і навіщо їм необхідно виконати.
5. Одним з багатьох принципів навчання обдарованих дітей є створення безвихідної ситуації (за Сократом), з якої учень повинен шукати вихід і приймати рішення [1, с. 153].

З вище сказаного, можна виділити певні вимоги до учителя, який працює з обдарованими дітьми: учитель повинен володіти необхідними предметними, психолого-педагогічними і методичними знаннями; мати високий рівень інтелекту, ерудиції, творчості; він має періодично самовдосконалюватись; має бути цілеспрямованим, наполегливим, впевненим у собі; йому повинні бути притаманні організаційні здібності; повинен вміти аргументовано переконувати; бути справедливим, врівноваженим, тактовним; мати здатність здійснити самоаналіз, самокритику; він повинен налагодити з учнями партнерські стосунки, давати дітям право вільного вибору рішення проблеми. Саме вчитель організовує атмосферу, яка може або надихнути учнів, або ж навпаки розвинути невпевненість у собі. Для створення такої атмосфери, учителю необхідно користуватися певними засобами: переконати учнів у тому, що вчитель - їхній однокласник, тобто «на їхньому боці»; викликати бажання в учнів працювати самостійно; спонукати до високої захопленості у груповій діяльності; не здійснювати ніякого тиску на дітей; надавати дитині свободу вибору; створювати розкуту атмосферу [4].

Питання підготовки вчителя до роботи з обдарованими дітьми ще недостатньо досліджене, і це в певній мірі відображається в практичній діяльності вчителів. Багато психологів та педагогів висловлюють думку про те, що кожна дитина має свої особливі здібності, проте велика кількість вчителів не готові враховувати це при здійсненні своєї педагогічної діяльності. І в результаті цього - нездатність вчителів вчасно виявити в дитини певні обдарування і допомогти реалізувати та розвинути їх.

Отже, одним із головних завдань підготовки майбутніх учителів в умовах сучасного розвитку освіти є створення їх професійної компетентності, важливою позицією якої є здатність учителя виконувати професійну діяльність з обдарованими дітьми. Підготовку вчителів до здійснення такої діяльності треба ще під час навчання у вищому навчальному закладі, адже саме на цьому етапі підготовки майбутні вчителі вчаться розкривати та розвивати здібності учнів. Основними характеристиками ефективної роботи з обдарованими дітьми є високий рівень професійної компетентності вчителів, а також їх особистісних якостей; розробку педагогічних інструментів та матеріалів для підготовки вчителів до роботи з обдарованими учнями; певну систему заохочення учнів; створення умов, за яких з'являється інтерес до роботи з обдарованими дітьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. Є. Теоретичні та методичні засади навчання педагогічно обдарованих студентів : монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. - 471 с.
2. Липова Л. А., Луценко Л. А., Морозова Л. Д. Специфіка навчання обдарованих дітей : навч. посіб. Х. : Рідна школа, 2003. – 350 с.
3. Настенко, Н. Рекомендації щодо форм та методів роботи з обдарованими школярами. Завуч. 2000. № 6. С. 3.
4. Сущенко, Т. І. Характерні особливості обдарованих дітей. Початкова школа. 1994. № 2. С. 10-11.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБОМ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ

Юрченко О.,

2 курс магістратури, факультет педагогіки і психології

Васютіна Т. М., кандидат педагогічних наук

*Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
м. Київ*

Анотація. Тези присвячено аналізу стану підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування основ громадянської компетентності молодших школярів у практиці роботи закладів вищої освіти. Описано напрями, за якими ця підготовка здійснюється і вказано орієнтовні результати такої підготовки. Охарактеризовано особливості підготовки студентів до досліджуваної діяльності на ідеях, реалізованих у швейцарсько-українському проєкті DOCCU. Наведено приклади методичної реалізації вправ з даного проєкту для формування в учнів елементів громадянської компетентності (повага до людської гідності та прав людини (складова «цінності»)); громадянська свідомість (складова «ставлення») у процесі викладання фахової методики для студентів.

Ключові слова: громадянська компетентність, складові громадянської компетентності, інтерактивні вправи.

Мета громадянської освіти передбачає формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що має культурологічні засади і є фундаментальною духовно-моральною якістю, світоглядною і психологічною характеристикою особистості. Тому вчитель як суб'єкт і організатор процесу виховання молодших школярів повинен сам володіти відповідним рівнем громадянської компетентності, що визначає його громадянську зрілість і професійну готовність до виконання виробничих функцій.

Різні аспекти професійного становлення майбутнього вчителя, його підготовки до здійснення громадянського виховання досліджували В. Андрущенко, О.Вишенський, О. Киричук, О. Савченко, О. Пометун, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська та ін. [1].

Встановлюючи відповідність між дисциплінами навчального плану підготовки бакалаврів і магістрів початкової освіти та їх можливістю забезпечити формування у студентів власної громадянської компетентності та підготувати їх до формування даної компетентності в учнів, було з'ясовано, що це відбувається через вивчення ними ряду дисциплін впродовж усього періоду навчання у ЗВО. Зокрема, «Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» (4 курс) та «Методика навчання освітньої галузі «Громадянська та історична» (2 курс).

У процесі їх опанування студенти оволодівають: 1) знаннями про суть і особливості діяльності соціальних інститутів, процесів та структур у суспільстві; 2) знаннями про основні права і свободи громадян у демократичному суспільстві; 3) знаннями та уявленнями людини про себе, сприйняття себе як соціального суб'єкта і т.д.; 4) знаннями про загальнолюдські норми і цінності, а також норми (звички, звичаї, традиції, закони тощо) в різних сферах і галузях соціального життя – національної, політичної, релігійної, економічної, духовної та ін.; 5) уміннями і навичками ефективної соціальної взаємодії (володіння засобами вербальної і невербальної комунікації, механізмами взаєморозуміння в процесі спілкування); 6) вмінням раціонально добирати зміст, форми, методи та методичні прийоми для формування у молодших школярів громадянської та соціальної компетентностей у інтегрованому предметі «Я досліджую світ» [1, 2].

Досягнення поставленої мети навчальної дисципліни «Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» (в межах якої ми проводили експериментальне дослідження) передбачає вирішення таких основних завдань:

- формування у студентів знань про об'єкт, предмет та завдання методики навчання;
- ознайомлення зі структурою процесу навчання, змістом структурних компонентів, зв'язків і відношень між ними;
- вироблення умінь аналізу основних змістових ліній курсу «Я у світі», змісту навчальних підручників та розробки календарного планування;
- вивчення методики формування ключових компетентностей (соціальної, громадянської, загальнокультурної, інформативно-комунікативної) у молодших школярів;
- ознайомлення з основними типами уроків «Я у світі», їх структурними компонентами; методами організації процесу вивчення суспільствознавства та засобами наочності [5].

Проблема формування основ громадянської компетентності в молодших школярів є актуальною для сучасної освіти, але недостатньо методично забезпеченою. Ми запропонували студентам один із шляхів, який допоможе цю проблему розв'язати, це використання в освітньому процесі інтерактивних вправ, розроблених укладачами освітньої платформи «Living Democracy» швейцарсько-українського проекту DOCCU, який є складовою освіти для демократичного громадянства та освіти прав людини [4].

З метою з'ясування стану сформованості основ виховання громадянської компетентності в студентів 3-го курсу, було обрано два пункти із складових громадянської компетентності (повага до людської гідності та прав людини (складова «цінності»)); громадянська свідомість (складова «ставлення») і розроблено критерії та рівні їх сформованості. Досліджуючи стан формування обраних пунктів складових основ навчання громадянської компетентності, нами у констатувальному експерименті на базі НПУ ім. М.П. Драгоманова було встановлено, що переважна більшість респондентів мають середній та низький рівень їх сформованості. Причиною такої ситуації, на нашу думку, є реформи та низький рівень забезпеченості сучасною методичною літературою.

Для покращення даної ситуації нами було розроблено плани-конспекти лекційних та практичних занять для студентів 32 ППР та 33 ПІ груп з дисципліни «Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» для зразка ми представили блок уроків розроблених DOCCU «Досліджуємо права дітей» під назвою «Наші права – наш скарб» розроблений для 4-го класу [3; с. 23]. До блоку входить чотири уроки, які вивчають зазначені нами вище, складові громадянської компетентності.

Так, в уроках блоку, який відповідає на ключові питання «Чому нам необхідні особливі права дітей?», що відноситься до розділу «Я-людина», ми представили інтерактивну вправу «Скарбничка», вона дає розуміння, що діти мають права, усвідомлюють, що такі права існують, та що важливо їх поважати. За допомогою цієї вправи в учнів майбутні вчителі формують і розвивають одну з головних складових громадянської компетентності – ставлення, прикладом якої є громадянська свідомість. Головною метою цієї вправи є розуміння, що діти мають права усвідомлюють, що такі права існують та що важливо їх дотримуватись [4].

Результати контрольних замірів показали, що порівняно з вихідним етапом рівень підготовки майбутнього вчителя до формування основ громадянської компетентності в учнів початкової школи засобом інтерактивних вправ підвищився в експериментальній групі. Порівняльний аналіз кількісних та якісних рівнів готовності студентів до громадянської освіти в учнів є ефективним і має позитивний вплив на процес професійного становлення студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васютіна Т., Телецька Л. Реалізація концепції розвитку громадянської освіти в Україні у підготовці майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності. *Освітній простір України*. 2019. № 4. С.25-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/opu_2019_15_13 (дата звернення: 10.10.2020)
2. Васютіна Т., Телецька Л. Напрями підготовки студентів спеціальності «Початкова освіта» до формування в учнів основ громадянської компетентності. Науковий часопис. Серія 17. Випуск 31. 2019. С. 40-45. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/30881> (дата звернення: 9.10.2020)
3. Досліджуємо права дітей: Освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини (ОДГ/ОПЛ): серія уроків для 1- 9 класів /Р.Голлоб, П. Крапф. К: Основа, 2016. Т.5. 100 с.
4. Про проект «Живемо в демократії». URL: <https://www.living-democracy.com.ua/about-the-project-living-democrasy/> (дата звернення: 5 вересня 2020 р.)
5. Черненко Г.М. Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до формування громадянської компетентності в майбутніх школярів. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/116.pdf> (дата звернення: 2 вересня 2020 р.)

ЗМІСТ

**Сучасні проблеми навчання, виховання та розвитку
учнів початкової школи**

<i>Беспала А. М., Лимар Ю.М.</i> Проблеми адаптації гувернера в сім'ї	1
<i>Бойченко І. Ю., Кондур О.С.</i> Особливості інтелектуального розвитку учнів молодшого шкільного віку	3
<i>Бурковець Д. О., Барнич О.В.</i> . Сутність педагогічної комунікації	4
<i>Васьківська Г.В., Голота Н.М.</i> Особливості виховання партнерських взаємин учнів початкових класів у позакласній діяльності	7
<i>Гергуль І.В., Гергуль С.М.</i> Особливості формування медіаграмотності в учнів початкової школи у процесі позакласної роботи	11
<i>Гондарук Ю.В., Притула О.І., Сайнецька О.П., Пахальчук Н.О.</i> Профілактика травматизму під час організованої та самостійної рухової діяльності молодших школярів	13
<i>Гуленко Т.В., Веретинська О.О., Мойсєєва С.О., Пахальчук Н.О.</i> Підвищення фізкультурної освіченості батьків	15
<i>Гуменюк Д.М., Гуменюк І. М.</i> Сучасні проблеми навчання, виховання молодших школярів	17
<i>Давиденко А., Васютіна Т.М.</i> Суть поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність» та показники її сформованості у молодших школярів	20
<i>Загородня Б.Ю., Лук'яненко О.М.</i> Роль міжособистісних стосунків учнів початкової школи в процесі формування особистості	21
<i>Іванчук І.І., Кіліченко О.І.</i> Формування цілісного сприйняття природи в учнів 1 го класу	23
<i>Івасюк М. Ю.</i> Використання lego-технологій в освітньому просторі нової української школи	25
<i>Йосипенко А., Байдюк Л.М.</i> Особливості вивчення фонетичного матеріалу з англійської мови у першому класі	27
<i>Каменця А. І., Глушеня Х. М., Чаварга Т.М., Розлуцька Г.М.</i> Місце і роль соціальних інститутів у вихованні підростаючих поколінь українців	28
<i>Кононенко А., Пономаренко В., Марусинець М.М.</i> «Бодіпозитив»: сутність, проблеми і ризику	31
<i>Кравченко І.М., Барнич О.В.</i> Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів: практичний аспект	32
<i>Кунат К.В., Тромбола Л.Ю., Розлуцька Г.М.</i> Особливості взаємодії школи та сім'ї в розвитку та вихованні дітей початкових класів	35
<i>Кущова С. В., Довга Т. Я.</i> Активізація розумової діяльності молодших школярів: ретроспективний аналіз	37
<i>Лаврів О. В., Русин Г.А.</i> Теоретичні основи творчого розвитку молодших школярів	39
<i>Локатир У.В., Кіліченко О.І.</i> Особливості розвитку риторичних умінь у дітей молодшого шкільного віку	40
<i>Мєхова Д.Р., Райська Л.Г.</i> Розвиток мовленнєвої творчості молодших школярів на уроках української мови та літературного читання	42
<i>Морозова М. А., Павліш Н. В., Розлуцька Г. М.</i> Вплив сім'ї на виховання і розвиток дітей молодшого шкільного віку	44
<i>Морочило О., Лаппо В.В.</i> Пріоритети формування основ національної свідомості учнів молодшого шкільного віку,	47
<i>Музикова К., Байдюк Л.М.</i> Вивчення пейзажної лірики Т.Г.Шевченка на уроках літературного читання у початковій школі	50
<i>Мурмило М. М., Сливка Л. В.</i> Деякі аспекти розвитку творчих здібностей зростаючої особистості	51
<i>Мушак Д., Клепар М. В.</i> До питання комунікації вчителя початкових класів засобами образотворчого мистецтва	53
<i>Ничвидюк О.А., Гудима Н.В.</i> Шляхи формування в учнів позитивної мотивації до читання	55
<i>Стельмах М.В., Попова О. І.</i> Формування креативного мислення учнів в умовах нової української школи	56

Петенко Ю., Кондур О.С. Формування громадянської компетентності молодших школярів на уроках математики	58
Сторожук Ю.М., Мацук Л.О. Основні аспекти формування екологічної відповідальності у дітей молодшого шкільного віку на сучасному етапі	59
Стефуранчин А., Бай І. Декоративно-прикладне мистецтво як засіб художньо-естетичного виховання дітей	61
Тішина С.В., Коханко О.Г. Експериментальне дослідження стану сформованості навчальної мотивації молодших школярів	63
Толочик О., Васютіна Т. М. Взаємозв'язок психолого - педагогічних особливостей учнів 6-річного віку та методики організації змішаного навчання в 1-му класі	66
Томей С., Бай І. Уроки образотворчого мистецтва, як засіб адаптації дітей до навчання у школі	69
Уварова Я.О., Васютіна Т.М. Методика організації роботи учнів 1-го класу з картографічними посібниками	70
Цюпа О.Я., Сливка Л.В. Естетичне виховання як педагогічна проблема	73
Шаботова В.В., Коханко О. Г. Формування у молодших школярів здатності розв'язувати проблеми у процесі співпраці з іншими	75
Шадріна О.М., Коханко О.Г. Експериментальне дослідження стану сформованості в учнів початкової школи системних знань, умінь, навичок	77
Шеремет Я. В., Голота Н. М. Особливості формування пізнавальних інтересів молодших школярів засобами образотворчого мистецтва	80
Штирц Ю.Ю., Кічук Н.В. Виховання позитивно-активного ставлення підлітків до занять фізичною культурою як педагогічна проблема	81
Щекодіна О. С., Ткаченко О. М. Умови ефективного застосування різних видів мистецтва у формуванні креативності молодшого школяра	82
Шуп'яна І., Пантюк М.П. Виховання господарської культури учнів початкової школи	84
Янчевська Д. С., Ткаченко О. М. Використання народної ігри в процесі формування естетичної культури молодшого школяра	87
Історія освіти: ретроспективний погляд на інновації в навчально-виховному процесі початкової школи	
Гафинець М. І., Пантюк М.П. Формування здорового способу життя дітей та молоді в педагогічному доробку К. Ушинського	89
Гевак О. І., Лазарович Н.Б. Теоретико- методологічні основи дитинства у педагогічній спадщині Марії Монтесорі	91
Дяківнич А. О., Довга Т. Я. Професійний образ учителя в поглядах педагогів минулого і сучасності	93
Костян А. М., Сазонова О. В. Практика впровадження ідей В. О. Сухомлинського для патріотичного виховання молодших школярів у сучасній початковій освіті	96
Павлюк Ю. А., Височанська Н.С., Розлуцька Г. М. Екстраполяція особливостей організації зарубіжного досвіду у національну початкову освіту	99
Теоретичні та методичні основи розвитку інноваційних процесів в освітньому середовищі початкової школи	
Алферова Т.Д., Кічук Н.В. Педагогізація рекреаційно-розвивального простору першокласників: деякі аспекти проблеми	102
Баканча А. О., Горлова А.В. Освітні веб-квести як чинник активізації пізнавального інтересу молодших школярів	103
Барабус А. А., Васютіна Т. М. Види медіа та методика їх використання в освітньому процесі початкової школи	105
Василець Я. Є., Коваль В. О. Проектна діяльність в початковій школі	107
Василів С. В., Довгий О.Я. Задачі підвищеної складності в початковому курсі математики	110
Власюк О. І., Гудима Н. В. Інтегрований урок як одна з нетрадиційних форм організації навчання молодших школярів	111
Ворова Р., Байдюк Л.М. Комунікаційна компетенція на уроках іноземної мови в початковій школі	113

Гнип І., Кравець Н. С. Теоретичні аспекти застосування здоров'язбережувальних технологій	114
Голінська Т.В., Коханко О.Г. Вплив мас-медіа на моральне виховання учнів початкової школи	116
Демянюк Х., Довгий О.Я. Формування логічного мислення молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач	118
Добровольська С., Довгий О.Я. НУШ: переваги та недоліки	120
Золотаренко Т.О., Васютіна Т.М. Дистанційна форма здобуття освіти: переваги і недоліки	121
Ілляшенко Л. О., Богініч О. Л. Використання оздоровчих технологій як засобу гармонійного розвитку особистості молодшого школяра	123
Кліщ В., Довгий О.Я. Екологічне виховання у початковій школі	125
Клямар А. О., Васютіна Т.М. Використання інтерактивного програмного комплексу mozabook у проведенні уроків з «Я досліджую світ»	126
Компанієць П. Р., Гергуль С.М. Використання інтерактивних дошок на уроках англійської мови у початковій школі	128
Костіна І. Ю., Стрілецька Н.М. Ігрові методи навчання інформатики молодших школярів	129
Лукашук І.В., Коновальчук І.М. Формування пізнавальних інтересів учнів початкових класів засобами інформаційно-комунікаційних технологій	132
Максимюк В., Кондур О.С. Нестандартні уроки як засіб підвищення якості знань учнів	134
Матющенко В.В., Лимар Ю.М. Взаємодія вчителя з батьками на засадах партнерства	136
Мілевська А., Байдюк Л.М. Впровадження проектної технології на уроках іноземної мови у початковій школі	138
Павленко В.М., Лимар Ю.М. Підвищення навчальної мотивації молодших школярів під час дистанційного навчання	140
Пилипів Н.В., Гудима Н.В. Особливості роботи з медіатекстами на уроках мовно-літературної освітньої галузі	141
Почіль Т., Довгий О.Я. Впровадження STEM-технології в процес навчання математики у початковій школі, з метою розвитку креативного мислення	144
Репей М.А., Гудима Н.В. «Мозковий штурм» як один із ефективних методів навчання в початковій школі	145
Рушак Е. В., Булина Т.І., Розлуцька Г.М. Розвиток творчих здібностей у молодших школярів за допомогою творчих завдань	147
Сівак Н. Б., Гудима Н. В. Розвиток креативної особистості молодшого школяра на уроках навчання грамоти	150
Славська Б., Довгий О.Я. Використання методики Lego для формування в учнів 3 класу основ поняття дробу	151
Сліпченко К. В., Рудницька Н. Ю. Диференційований підхід на уроках математики в початковій школі в умовах нової української школи	153
Сорохан Л., Довгий О.Я. Ігри на уроках математики в початковій школі як засіб формування креативності школярів	155
Стадник Н.Р., Довгий О.Я. Формування вміння роботи з даними при розв'язуванні сюжетних простих задач у 1 класі	156
Тринок В.В., Довгий О.Я. Формування вміння вчитися в учнів початкової школи за допомогою технології «перевернутий клас» на уроках математики	158
Тяско І., Русин Г.А. Інтегрований урок як одна з нетрадиційних форм організації навчання молодших школярів	159
Цюпик І., Довгий О.Я. Розвиток у дітей початкових класів інтересу до математики за допомогою використання електронного ресурсу Learning Apps	161
Шеренгова Ю. І., Рудницька Н. Ю. Інтерактивне навчання на уроках математики в початкових класах в умовах нової української школи.	162
Шульга Р.А., Тесленко Т.В. Формування дослідницьких умінь молодших школярів засобами інтегрованого навчання в умовах Нової української школи	164

Компетентнісний підхід до організації навчально-виховного процесу початкової школи

<i>Бойчук В.В., Гудима Н.В.</i> Гра як засіб розвитку емоційного інтелекту молодших школярів,	166
<i>Борова К. В., Голота Н. М.</i> Педагогічні умови виховання екологічної компетентності учнів початкової школи	169
<i>Дмитрашук І.Ю., Гудима Н. В.</i> Ранкова зустріч як засіб розвитку діалогічного мовлення молодшого школяра	171
<i>Ісаченко Ю.Ю., Гергуль С.М.</i> Феномен психологічної та навчальної мотивації учнів початкової школи	173
<i>Кондратюк Р. А., Марусинець М. М.</i> Експериментальне дослідження регулятивних умінь у молодших школярів	175
<i>Коновець І.О., Янко Н.О.</i> Компетентнісно орієнтовані завдання з формування текстотворчих умінь учнів початкової школи	177
<i>Климець Г.В., Коханко О. Г.</i> Проблема формування в учнів молодшого шкільного віку критичного і системного мислення	179
<i>Лукашук І.В., Коновальчук І.М.</i> Формування пізнавальних інтересів учнів початкових класів засобами інформаційно-комунікаційних технологій	181
<i>Мельник О. В., Газіна І. О.</i> Компетентнісний підхід до організації навчально-виховного процесу початкової школи	184
<i>Найдьон К. В., Барнич О. В.</i> Особливості використання інтерактивних технологій як засобу формування позитивної мотивації до читання у НУШ	186
<i>Парасюк І.Ю., Барнич О. В.</i> Проблема підвищення концентрації уваги учнів молодшого шкільного віку в НУШ	188
<i>Пащина А.Р., Лук'янченко О.М.</i> Проблема формування ініціативності молодших школярів в контексті НУШ	190
<i>Короткіх А. В., Рудницька Н. Ю.</i> Компетентнісний підхід до організації навчально-виховного процесу початкової школи на уроках математики	192
<i>Полубейник А.С., Себало Л.І.</i> Теоретичний аналіз проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів у процесі інтегрованого навчання	194
<i>Рутковська С., Довгий О.Я.</i> Формування ключової компетентності «вміння вчитися» із застосуванням технології VERA в початковій школі	196
<i>Савчин М., Пантюк М.П.</i> Формування медіакультури учнів початкової школи	198
<i>Сударик О.С., Коновальчук І.М.</i> Сутність соціальної компетентності молодших школярів	200
<i>Дитячий садок-школа: актуальні проблеми наступності в національній та європейській освіті</i>	
<i>Бучок А. О., Демчик К. І.</i> До питання неперервності й наступності освітньої роботи сучасного закладу дошкільної освіти й Нової української школи	203
<i>Гаврилова Я.В., Дячишина Т.В., Пукас І. Л.</i> Наступність у процесі формування соціально-комунікативної компетенції дітей дошкільного та молодшого шкільного віку	205
<i>Гавришук Н. Д., Ватаманюк Г. П.</i> Структурно-змістовий аспект мовленнєвої підготовки старших дошкільників до навчання у школі	207
<i>Григорків М. І., Поплавська С. Р., Демчик К. І.</i> Методика освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку на матеріалі живопису різних жанрів	209
<i>Дідович Х. І., Лазарович Н. Б.</i> Особистісно-орієнтовані технології естетичного виховання дітей дошкільного віку	211
<i>Довгошиєнко Н. В., Венгловська О. А.</i> Методичний супровід педагогізації батьків із питань морального виховання дітей дошкільного віку	213
<i>Ілханова О. С., Федорчук В. В.</i> Фітбол-гімнастика у фізичному вихованні дітей дошкільного віку	216
<i>Ільях О. В., Волощенко Н.О.</i> LEGO-технологія, як засіб розвитку логічного мислення старших дошкільників на етапі переходу до початкової ланки освіти	218

<i>Коваль І. В., Пантюк Т.І.</i> Інтелектуальний розвиток дітей дошкільного віку	220
<i>Колодій Д. С., Себало Л. І.</i> Наступність між дошкільною та початковою освітою – необхідна умова безперервної освіти	222
<i>Коржук О.В., Рудницька Н.Ю.</i> Розвиток активного словника у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор	224
<i>Кушніровська К.О., Левінець Н. В.</i> Використання казки як засобу підвищення ефективності формування валеологічних уявлень у дітей старшого дошкільного віку	227
<i>Ончул Н. І., Каньоса Н. Г.</i> Творчість як компонент інноваційної діяльності дошкільних педагогів	229
<i>Погребняк В. С., Богінч О. Л.</i> Формування здоров'язбережувальної компетентності дітей старшого дошкільного віку як необхідна умова успішного навчання у школі	231
<i>Христевиц І.О., Кивлюк О.П.</i> Використання арт-терапії як засобу гармонійної адаптації дитини до навчання у школі	233
<i>Чопик М. Я., Пантюк Т.І.</i> Особливості соціалізації дітей дошкільного віку	235
<i>Чорна К. Г., Бабюк Т. Й.</i> Формування екологічної культури дошкільників на екологічній стежині	237
<i>Яворська О. І., Гордійчук М. С.</i> Теоретико-методичні засади виховання ціннісного ставлення до книги у старших дошкільників	239
Особливості організації інклюзивної освіти з учнями молодшого шкільного віку	
<i>Губанова А.В., Ляшко В. В.</i> Формування адекватної самооцінки школярів з порушеннями інтелекту у початковій школі	241
<i>Доля М. А., Ільїна Н.В.</i> Підготовка дітей із фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення до навчання у школі	243
<i>Дудка К.С., Ільїна Н.В.</i> Формування готовності дітей з дитячим церебральним паралічем до навчання в умовах інклюзії	245
<i>Іванцюк У. Д., Бабельська Л. В.</i> Особливості навчання дітей із затримкою розумового розвитку в початковій школі	247
<i>Калуцька Т.О., Ляшко В. В.</i> Особливості аналітико-синтетичної діяльності молодших школярів спеціальної школи	249
<i>Кириленко А. О., Прибора Т. О.</i> Особливості роботи з важковиховуваними учнями початкових класів	251
<i>Лебеденко В.Д., Ільїна Н.В.</i> Особливості розвитку лексичної сторони мовлення із загальним недорозвиненням мовлення у дітей	254
<i>Мандик Ю.С., Ляшко В. В.</i> Особливості проявів агресивної поведінки в учнів спеціальної школи	255
<i>Рубанова Л.Д., Ляшко В. В.</i> Особливості прояву тривожності у молодших школярів з порушеннями інтелекту	257
<i>Скоропад Н.Б., Пантюк М.П.</i> Реалізація завдань інклюзивної освіти в початковій школі	259
<i>Слепоглазова В.В., Ляшко В. В.</i> Організація корекційно-виховної роботи на уроках малювання у спеціальній школі	262
<i>Стельмах І.А., Ільїна Н.В.</i> Формування складової структури слова у дітей із загальним недорозвиненням мовлення	264
<i>Токій М.І., Ляшко В. В.</i> Поведінкові особливості школярів з інтелектуальними порушеннями	266
<i>Харланова Т.Ф., Ляшко В. В.</i> Особливості розвитку емпатії у школярів з інтелектуальними порушеннями	268
<i>Циганова С. Л., Ляшко В. В.</i> Формування екологічної культури школярів з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної школи	270
<i>Щербатюк А.Д., Тесленко Т.В.</i> Особливості організації інклюзивної освіти з учнями молодшого шкільного віку	272
<i>Ющишин О.В., Кузенко О.Й.</i> Професійно-педагогічна діяльність вчителя-логопеда в умовах інклюзивного освітнього середовища	274
<i>Ядчишина Д. С., Тесленко Т.В.</i> Структура та організація цілісного освітнього інклюзивного процесу	275

<i>Яцків Л. В., Кравець Н.С.</i> Роль мовлення в корекції рухових порушень дітей старшого дошкільного віку зі зниженим слухом	277
Актуальні проблеми фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи	
<i>Андрюшина О. С., Лозенко А. П.</i> Проблема готовності майбутніх вчителів формувати у молодших школярів уміння співпрацювати в команді	280
<i>Бондар М. І., Себало Л.І.</i> Готовність майбутнього вчителя до впровадження нетрадиційних засобів зміцнення здоров'я у фізичному вихованні молодших школярів	282
<i>Бурлін І. В., Лозенко А. П.</i> Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до впровадження технології «навчання як дослідження» в умовах нуш: результати констатувального та формувального експериментів	285
<i>Вербицька О. В., Лозенко А. П.</i> Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до впровадження елементів арт-педагогічних технологій у процесі навчання учнів початкових класів: результати констатувального та формувального експериментів	287
<i>Вірченко М.М., Коханко О.Г.</i> Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до виховної роботи з педагогічно занедбаними молодшими школярами	289
<i>Гончарова В. Б., Льодова Ю. Л., Смолянко Ю. М.</i> Визначення рівня готовності майбутніх вихователів здо до роботи з дітьми із аутистичними порушеннями	292
<i>Гриник О., Кравець Н. С.</i> Сучасний стан фізичного виховання студентів	294
<i>Демченко В.В., Валуєва І.В.</i> Мовленнєва компетентність майбутніх учителів іноземних мов як проблема педагогічної теорії і практики	295
<i>Дмитренко А.Д., Васютіна Т.М.</i> Теоретичні основи підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування навичок співпраці учнів засобом групової роботи	297
<i>Душенко Ю.В., Савчук Б. П.</i> Коучинг як новітня технологія розвитку професійної педагогічної освіти	299
<i>Дьолог Г. Ю., Себало Л.І.</i> Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до адаптаційного періоду першокласників	303
<i>Золотаренко Т.О., Васютіна Т.М.</i> Дистанційна форма здобуття освіти: переваги і недоліки	306
<i>Кісіль Б. Ю. , Лозенко А. П.</i> Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до використання технології портфоліо в процесі оцінювання молодших школярів	307
<i>Кратасюк С. О., Лозенко А. П.</i> Теоретичне обґрунтування педагогічних умов підготовки вчителів до організації адаптаційного періоду першокласників засобами ігрових технологій	310
<i>Луценко Н. В., Васютіна Т.М.</i> Напрями підготовки студентів спеціальності «Початкова освіта» до інтеграції змісту освітніх галузей у професійній діяльності	311
<i>Микитенко А.М., Лук'янченко О.М.</i> Особливості формування готовності майбутніх вчителів – початківців до виховання толерантності учнів	313
<i>Митрюк Н., Потапчук Т.В.</i> Основні поняття проблеми естетичної культури майбутнього педагога	315
<i>Михальчук О. О., Лук'янченко О.М.</i> Значущість використання інтерактивних технологій у підготовці майбутніх вчителів початкової школи	316
<i>Мушак Д.,</i> Теоретичні аспекти формування навичок професійного спілкування майбутніх учителів початкових класів	319
<i>Онопко Ю. О., Лозенко А. П.</i> Теоретичні основи готовності майбутніх учителів початкової школи до використання технологій інтегрованого навчання молодших школярів	321
<i>Прядко К. М., Чайченко В. Ф.</i> Діагностична діяльність учителя в умовах нової української школи	323
<i>Саско Н. В.</i> Як формувати толерантне ставлення вчителя при роботі у форматі дистанційного навчання	326

Сич М. В., Байдюк Л.М. Формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до роботи з батьками засобами інтерактивних технологій	329
Сова Д., Кравець Н.С. Деякі аспекти підготовки фахівців-дефектологів до майбутньої педагогічної діяльності	330
Суворова Л.О., Лук'янченко О.М. Емоційно-вольова культура в структурі особистості вчителя початкових класів	332
Сюндукова Ю. І., Васютіна Т. М. Стан сформованості культури академічної доброчесності у майбутніх педагогів початкової освіти	334
Тимошенко А.А., Васютіна Т.М. Стан підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування в учнів здатності співпрацювати та творчо мислити у процесі проєктної діяльності	337
Ткаленко Н. В., Раєвська І. М. Умови формування STEM-компетентностей майбутніх учителів початкової школи	339
Турок Л.С., Коханко О.Г. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до національно-патріотичного виховання молодших школярів засобами українського фольклору	341
Христосенко Д.І., Лозенко А.П. Педагогічні умови формування у студентів спеціальності «початкова освіта» готовності поєднувати на уроці різні форми організації навчальної діяльності учнів засобами сучасних освітніх технологій: результати констатувального та формувального експериментів	344
Чернишова К. В., Лозенко А. П. Особливості підготовки студентів спеціальності «початкова освіта» до реалізації кейс-методу як способу формування у молодших школярів ключової компетентності – «навчання впродовж життя»	346
Чорна М., Клепар М. В. Теоретичні аспекти формування навичок професійного спілкування майбутніх учителів початкових класів	348
Щербачук Л. В., Ільїна Н.В. Підготовка вчителів до роботи з обдарованими дітьми	350
Юрченко О., Васютіна Т. М. Практична підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування основ громадянської компетентності учнів засобом інтерактивних вправ	352